

БЕЗСОННЯ

СТІВЕН КІНГ

СТІВЕН КІНГ

БЕЗСОННЯ

FOLIO

СТІВЕН КІНГ

БЕЗСОННЯ

РОМАН

Переклад з англійської

Харків
«Фоліо»
2008

ББК 84(7СПО)
К41

STEPHEN KING
INSOMNIA

Перекладено за виданням:
King S. Insomnia. —
New York: Penguin Books, 1994

Перекладено з англійської
К. Г. Борисенко

Художник-оформлювач
Є. В. Вдовиченко

Книга відсканована спеціально для сайту "Гуртом". При розміщенні її на інших ресурсах,просимо вказувати посилання на першоджерело.

Після прочитання придбайте ліцензійний варіант книги - підтримайте вітчизняних видавців!

Copyright © Stephen King, 1994
© К. Г. Борисенко, переклад українською, 2008
© Є. В. Вдовиченко, художнє оформлення, 2008

ISBN 978-966-03-4457-0

Теббі... й Елу Куперу,
які знають правила гри.
І я в тому не винен.

ПРОЛОГ
ЯВА ВІСНИКА СМЕРТІ (І)

Старість — це острів, оточений смертю.
Хуан Монтальво. Про прекрасне

1. Ніхто — а тим паче доктор Літчфілд — не прийшов до Ральфа Робертса і не сказав, що його дружина помирає, зрештою Ральф усе розумів і так. Час поміж березнем і червнем здався йому безкінечною і жахливою марнотністю — втомливі тривалі бесіди з лікарями, довгі вечори, проведені біля Керолайн у клініках, численні поїздки у медичні центри інших штатів для проведення спеціальних обстежень (на щастя, вартість усіх їх покрила медична страховка Керолайн), власні вишукування в громадській бібліотеці Деррі: спершу відповідей на те, що фахівці могли прогледіти, згодом просто надії на ту останню соломинку, за яку можна було б ухопитися.

Ці чотири місяці асоціювалися Ральфові з хмільною коловертю якогось божевільного карнавалу — люди на каруселі скрикують від непідробного жаху, заблукані у надрах дзеркального лабіринту мешканці Алеї Жахів фальшиво посміхаються, але в їхніх очах застиг моторошний страх. Ральф завважував усі ці речі на початку травня, а з приходом червня почав усвідомлювати, що так звані світила медицини — шахраюваті гендлярі, які прагнуть за будь-що збути свій крам, а хор підбадьорливих запевнень уже не міг приховати того факту, що з гучномовців чується

похоронний марш. Це був карнавал, усе правильно — карнавал загиблих душ.

На початку літа 1992 року Ральф продовжував відганяти від себе страшні видива — і ще більш страшну думку, що крилася за ними, — але, як тільки червень поступився місцем липню, це стало практично неможливо. Над центральним Меном стояло найспекотніше з 1971 року літо, і Деррі кипів у казані затягнутого серпанком сонця, вогкості й денної температури, що перевищувала 90 ступенів за Фаренгейтом. Містечко, яке навіть за своїх найкращих часів не претендувало на титул гомінкого мегаполісу, охопило повне заціпеніння, і саме в цій тиші Ральф Робертс уперше почув постукування хронометра — розмірене наближення Вісника Смерті, й зрозумів, що в проміжку між прохолодною зеленню червня й розімлілою непорушністю липня мізерні шанси Керолайн перетворилися на ніщо. Їй судилося померти. Можливо, не цього літа — лікарі запевняли, що не всіх іще засобів ужито, і Ральф не сумнівався в цьому, — але напевно вже восени або взимку. Його давній і вірний друг, єдина жінка, яку він до безтями любив, помирала.

Він намагався навіть і не думати про те, що це можливо, і називав себе огидним старим дурнем, але у спертій тиші цих довгих спекотних днів Ральф усюди чув, як невідворотно наближається отой розмірений стукіт, — здавалося, навіть від стін віяло подихом смерті.

Але ще дужче це постукування чулося в самій Керолайн, і коли вона повертала до нього своє спокійне бліде обличчя, — чи прохала увімкнути радіо голосніше, щоб послухати передачу, доки вона чистить боби на вечерю, чи запитувала, чи не сходив би він у «Червоне яблуко», щоб купити їй ескімо, — Ральф бачив, що вона теж знає про це наближення.

Він завважував це знаття в її темних очах спершу лише тоді, коли Керолайн дивилася на нього, але пізніше навчився розпізнавати його й у її затуманеному від знеболювального погляді. На ту пору смерть підступила вже занадто близько, і, лежачи в ліжку поруч у ці спекотні літні ночі, коли навіть простирадло своєю ваготою здавалося крицевим, а всі собаки Деррі вили на місяць, Ральф прислухався до постукування Вісника Смерті всередині Керолайн, і йому здавалося, що серце його ось-ось розірветься від горя й страху. Скільки ще доведеться страждати Керолайн, перш ніж прийде кінець? Скільки ще доведеться страждати йому? І як він зможе жити без неї?

Саме в цей сповнений невідомості час Ральф вирушав у такі тривалі й утомливі прогулянки крізь спекотні, тягучі літні сутінки, що часто, повернувшись додому, не чувся на силі навіть повечеряти. Він гадав, що Керолайн лаятиме його за те, що він пропадає бозна-де, казатиме: «Припини, старий дурню? Ти ж уб'єш себе, якщо будеш розгулювати в таку спеку!». Але вона нічого не казала, і він невдовзі збагнув, що Керолайн навіть не усвідомлює, що відбувається насправді. Про те, що він відлучається, — так, про це вона знала. Але тільки не про всі ті кілометри, які він долав, і не про те, що, повертаючись додому, він нерідко тремтів від знемоги й перегріву на сонці. Колись Ральфові здавалося, що Керолайн завважує все — навіть найменшу зміну місця проділу в його зачісці, — але все те минулося, пухлина мозку позбавила її спостережливості так само, як невдовзі вона ж таки позбавить Керолайн і життя.

І тому він блукав, насолоджуючись спекою, незважаючи на те, що іноді від цього плило перед очима, а у вухах з'являвся неприємний дзвін, — насолоджуючись найперше тому, що від спеки йому дзвеніло у вухах, а іноді дзвеніло

цілими годинами так голосно й люто, що Ральф перестав чути, як звучить хронометр Вісника Смерті Керолайн.

Він дуже багато блукав по Деррі того спекотного липня — вузькоплечий, рідковолосий, сивий дідок з величезними руками, все ще придатними до важкої роботи. Він ішов від Вітчгем-стріт до Барренс-стріт, від Канзас-стріт до Нейболт-стріт, від Мейн-стріт до мосту Поцілунків, але найчастіше ноги самі вели його на захід від Гарріс-авеню, на якій усе ще красива й така люба йому Керолайн Робертс у мареві головного болю й морфію тепер доживала свій останній рік.

Ноги вели його в бік аеропорту. Він ішов по дорозі, й довкола не було жодного деревця, у тіні якого можна було б заховатися від безжального сонця, — йшов доти, доки не починав відчувати, як ноги перестають слухатися й підгинаються від утоми, і лише тоді Ральф повертав назад.

Частенько він відпочивав у затінку на майданчику для пікніків, неподалік від службового в'їзду на льотне поле, чекаючи, коли нарешті прийде друге дихання. Вечорами цей майданчик ставав місцем тусівки підлітків, із колонок портативних магнітол тут ревів реп, але вдень майданчик був притулком групи людей, яку Білл Мак-Ґоверн, Ральфів друг, охрестив Збіговиськом Старих Шкап Гарріс-авеню.

Старі Шкапи збиралися тут, щоб пограти в шахи, випити джину, просто побалакати. Багатьох Ральф знав не один рік (зі Стеном Еберлі, приміром, він учився в школі), і йому було затишно серед них... Поки вони не ставали занадто настирними. Хоча навряд чи їх можна було назвати такими. Це були янкі, вихована в традиціях старої моралі, які вважають, що те, про що людина не вважає за потрібне говорити, є лише її справою — і більше нічиєю.

Саме під час однієї з таких прогулянок Ральф уперше усвідомив, що з Едом Діпно, який живе з ним на одній вулиці, щось негаразд.

2. Того дня Ральф пройшов набагато більше, ніж зазвичай, — можливо, тому, що грозові хмари закрили сонце й над Деррі повіяло прохолодою. Ральфа огорнула якась подоба трансу: ні про що не думав, ні на що не дивився, крім запилюжених носаків своїх черевиків, коли літак із Бостона — «Юнайтед-747», йдучи на посадку, стрімко пролетів у нього над головою і хрипке виття реактивних двигунів повернуло його до тями.

Він дивився, як літак пролетів над старою залізничною колією та загорожею, що визначала межі аеропорту, дивився, як той наблизився до злітно-посадочної смуги і, торкнувшись шасі землі, випустив блакитні струмки диму. Ральф глянув на годинника, відзначивши про себе, що літак спізнився, тоді зиркнув на жовтогарячий дах закладу Говарда Джонсона трохи далі при дорозі. Так, у стані трансу, він пройшов більше п'яти кілометрів, навіть не помітивши, як швидко промайнув час. «Час Керолайн», — пробурмотів внутрішній голос.

Так-так, час Керолайн. Вона вдома і тепер лічить хвилини, щоб прийняти дарвон, а чоловіка нема, він зайшов так далеко... Він майже на півдорозі до Ньюпорта.

Ральф глянув угору й уперше по-справжньому побачив пурпурово-синюшні блискавки, що прорізали небо над аеропортом. Зовсім не факт, що буде дощ, принаймні не зараз, але якщо дощ все-таки піде, він неодмінно змокне, а сховатися можна лише на майданчику для пікніків біля злітно-посадочної смуги № 3, та й там лише стара й пропахла пивом альтанка.

Ральф ще раз глянув на жовтогарячий дах, тоді намацав у правій кишені пачку рахунків, перехоплених маленьким сірим затиском, подарованим Керолайн до його шістдесятиріччя.

Ніщо не заважало Ральфові дійти до закладу Говарда Джонсона й викликати таксі... Крім, мабуть, думки про те, яким поглядом може нагородити його таксист. Старий дурень, — можуть сказати очі в дзеркалі заднього огляду. Старий дурень, що забрів далі ніж слід у такий спекотний день. Якби ти плавав, то напевно потонув би.

«Це параноя, Ральфе», — сказав йому внутрішній голос, і тепер цей дещо занудний, але доброзичливий заступницький тон змусив Ральфа згадати про Біллі Мак-Говерна.

Що ж, може, й так. Принаймні він покладеться на удачу й повернеться додому пішки.

«А якщо це буде не просто дощ? Торік у серпні випав такий град, що повибивало майже всі вікна в будинках у західній частині міста».

— Нехай буде град, — мовив уголос Ральф. — Мене не так і легко настрахати.

Ральф повільно рушив до міста, здіймаючи носаками черевиків легкі хмарини пилу. Із заходу, де нагромаджувалися хмари, почулися перші гуркоти грому. Сонце, хоча й заховане за хмарами, все ще воліло не здаватися без боротьби — воно облямовувало краї хмар діамантовими смугами і визирало у випадкові просвіти фрагментованим променем кінопроектора. Ральф був задоволеним, що вирішив повернутися пішки, незважаючи на втому в ногах і ниючий біль у попереку.

«Принаймні сьогодні вночі, — подумав він, — я напевно буду спати. Спати як убитий».

Злітне поле — акри висохлої бурої трави із вростими в неї іржавими рейками, що залишилися тут, немов сліди

давньої катастрофи, — тепер було ліворуч від нього. Удалині за дротяною сіткою загорожі він бачив «Юнайтед-747» завбільшки з іграшковий літачок, той їхав до терміналу, що належав двом авіакомпаніям — «Юнайтед» і «Дельта». Погляд Ральфа зупинився ще на одному засобі пересування — це був автомобіль, що від'їжджав від головного авіаційного терміналу, розташованого посейбіч поля. Авто рушило до службового виїзду на Гарріс-авеню. Останнім часом Ральф часто спостерігав за авто, що в'їжджали і виїжджали звідти; майданчик для пікніків, де збиралися Старі Шкапи Гарріс-авеню, був метрів за шістдесят від цього місця. Оскільки машина наблизилась до воріт, він упізнав «датсун» Еда й Елен Діпно... І раптом зрозумів, що автомобіль справді рухається.

Ральф вийшов на узбіччя, не усвідомлюючи, що неспокійно стискає кулаки, поки маленьке коричневе авто під'їжджало до зачинених воріт. Для того, щоб відчинити ворота ззовні, необхідна спеціальна картка-ключ; ізсередини ж усю роботу виконував фотоелемент. Однак він установлений близько до воріт, дуже близько, а на швидкості, з якою їхав «датсун»... Лише в останню мить (чи Ральфові це тільки здалося) коричневе авто різко загальмувало, з-під коліс зметнулася хмарина блакитного диму, нагадавши Ральфові недавню посадку літака, і коли ворота почали повільно відчинятися, кулаки Ральфа розтиснулися.

З боку водія у вікні з'явилася рука й люто замахала, намагаючись, мабуть, у такий спосіб переконати ворота відчинитися швидше. Це було настільки абсурдно, що Ральф посміхнувся. Однак посмішка майже одразу згасла. Освіжаючий вітерець із заходу, звідки насувалися грозові хмари, приніс пронизливий крик водія «датсуна»:

— Сучий сину! Відсмокчи прутня, вилупку! І давай, ворушись, трахана жопо! Швидше! Прутнегон довбаний! Гівно щуряче!

— Не може бути, що це Ед Діпно, — пробурмотів Ральф. Він пішов далі, навіть не усвідомлюючи цього. — Не може бути.

Ед працював хіміком-дослідником у лабораторіях Гокінґа у Фреш-Гарборі, Ральф знав його як напрочуд доброзичливого чолов'ягу. Їм із Керолайн дуже подобалася Елен — Едова дружина, а їхнє маля Наталі вони просто обожнювали. Зустріч із Наталі була однією з небагатьох подій, які могли відволікти Керолайн від її теперішнього стану, і відчуваючи це, Елен частенько брала дівчинку з собою. Ед ніколи не заперечував.

Ральф знав, що є чоловіки, яких дратує, якщо їхні дружини бігають до стареньких сусідів щоразу, коли дитина втнула що-небудь цікавеньке, — тим паче, якщо хтось із цих сусідів хворий... Ральфові здавалося, що Ед не зможе заснути всю ніч, якщо змушений буде послати когось до дідька, але...

— Йолопе недокоханий! Чи ти відчинишся коли-небудь?! Воруши свою протухлу жопу! Міксер для піхви!

...але голос справді був Еда. Навіть на відстані двохсот-трьохсот метрів важко було помилитися. Тепер водій «датсуна» тиснув на акселератор, як дитина, що тисне на важіль силоміра, чекаючи, коли загориться зелене світло. З вихлопної труби вилітали клуби диму. Як тільки ворота відчинилися для проїзду, «датсун» рвонув, і Ральф нарешті зміг побачити водія. Той був достатньо близько, щоб міг виникнути сумнів: за кермом таки Ед.

«Датсун» підстрибував на ямах небрукованого відрізка дороги між воротами і шосе. Пролунав різкий гудок, і Ральф устиг помітити, як синій «форд-рейнджер», що

рухався на захід, вильнув убік, намагаючись уникнути зіткнення з «датсуном». Водій пікапа занадто пізно помітив небезпеку, а Ед, мабуть, узагалі нічого не помітив (лише значно пізніше Ральф почав підозрювати, що Ед спеціально пішов на таран «форда»). Пискнули гальма, почувся глухий удар крила «датсуна» об бік «форда». Пікап в'їхав на лінію між зустрічними смугами шосе. Зім'ятий капот «датсуна» розкрився. Скло розбитих фар посипалося на асфальт. А за мить обидві машини завмерли посеред дороги, переплівшись на взір сюрреалістичної скульптури.

Ральф, остовпівши, спостерігав, як під «датсуном» розливається калюжа бензину. За майже сімдесят років йому довелось бути свідком кількох дорожніх зіткнень, здебільше незначних, і щораз його вражало, як швидко все відбувається і як мало в цьому драматизму. Наскільки це несхоже на кіно, де камери можуть сповільнювати дію, або на відео, де можна, якщо виникне таке бажання, знову й знову дивитись, як авто зривається з обриву. А в житті це всього лише серія розмитих образів, а відтак швидка комбінація звуків: писк коліс, глухий скрип металу, дощ скла. А потім voila — tout fini[1]. Існував навіть якийсь протокол для подібних подій: Як Людина Має Поводитися Під Час Аварії.

«Звичайно, такий ритуал просто необхідний», — міркував Ральф. Щодня в Деррі ставалося близько дюжини таких аварій, а взимку, коли випадав сніг і ставало холодніше, можливо, й удвічі більше. Виходиш із авта, зустрічаєш іншого учасника на місці зіткнення двох машин (які найчастіше ще й переплелися), дивишся й хитаєш головою. Іноді — але взагалі ж, за рідкісними винятками, майже

[1] Ось так — усе скінчилося (*фр.*).

завжди — ця фаза зустрічі супроводжується експресивною перепалкою: визначається провина (доволі грубо), майстерність кожного водія ставиться під сумнів, звучать погрози судового розгляду; однак Ральф вважав, що насправді водії лише намагаються сказати один одному: «Дурню, ти ж налякав мене до смерті!» Останнім па в цьому короткому танці був Обмін Священними Запевненнями — зазвичай, саме в цей момент водії починають брати під контроль свої емоції... Завжди вважаючи власною заслугою те, що ніхто не постраждав, — як і в цьому випадку. Іноді водії навіть обмінюються рукостисканням.

Ральф приготувався спостерігати за всім цим зі свого місця за сто п'ятдесят ярдів від зіткнення, але як тільки прочинилися дверцята «датсуна», він зрозумів, що тут усе буде інакше — інцидент лише розпочинається. І очевидно, ніхто не подаватиме руки у фіналі цієї вистави.

Дверцята автомобіля не просто відчинилися — вони відлетіли.

Вискочивши на дорогу, Ед Діпно завмер біля свого авта, його вузькі плечі квадратом застигли на тлі темних хмар. Він був у потертих джинсах і футболці, й Ральф відзначив, що ніколи досі не бачив Еда інакше як застебнутим на всі гудзики. І ще щось було намотано навколо шиї Еда: щось біле й довге. Шарф? Так, схоже на шарф, але хто ж одягатиме шарф у таку спеку?

Ед стояв біля авта, дивлячись, здавалося, в усі боки, крім потрібного. Він зиркав довкола так люто, що Ральфові сама собою напросилася асоціація з півнем, що оглядає свої володіння в пошуках загарбників і чужинців. І це схвилювало Ральфа. Ніколи досі він не бачив Еда таким — швидше за все, тому й стривожився, однак його хвилювало й дещо інше. Істина ж була проста: ніколи й нікого Ральф не бачив у такому стані.

На заході прогуркотів грім, тепер уже голосніше. І ближче.

Чоловік, що вибрався з «форда», удвічі, а може, і втричі був більшим за Еда. Величезний живіт звисав над ременем його зелених робочих штанів; на розстебнутій білій сорочці під руками виступали плями поту завбільшки з тарілку. Бейсбольну кепку він зсунув на потилицю, щоб краще розгледіти нахабу, що врізався в його авто. Обличчя чоловіка з важкою щелепою було смертельно блідим, лише на вилицях горіли яскраві плями, і Ральф подумав: «Та він перший кандидат на інфаркт. Якби я був ближче, неодмінно побачив би червоні прожилки в нього на шкірі».

— Гей ти! — крикнув Едові здоровань. Голос, що вирвався з об'ємних грудей, звучав до абсурдності тонко, пронизливо. — Де це ти діставав права, скурвий сину?

Ед одразу ж повернув свою вертку голову на той голос, ніби саме цього звуку він і чекав, — так повертає літак, якого веде радар, — і Ральф уперше побачив очі Еда. Відчувши, як у грудях у нього наростає тривога, він побіг на місце аварії. А в цей час Ед рушив до здорованя в просяклій потом сорочці й бейсбольній кепці. Він ішов на негнучких ногах, якось дивно смикаючись, що було геть несхоже на його звичайну легку ходу.

— Еде! — скрикнув Ральф, але освіжаючий бриз, що тепер уже ніс із собою холодок швидкого дощу, здавалося, відніс убік слова ще до того, як вони були вимовлені. Ед не обернувся. Ральф побіг швидше, забувши про ниючий біль у ногах і попереку. У застиглих і широко розплющених очах Еда Діппо він побачив убивство. Ральф не мав ані найменшого досвіду в таких справах, але він не думав, що в оцінці такого погляду можна помилитися — так позирають одне на одного бійцівські півні під час нападу.

— Еде! Зачекай, Еде! Це я, Ральф!

Той навіть не оглянувся, хоча тепер Ральф був так близько, що Ед просто не міг не чути його, незважаючи на пориви вітру. А ось здоровань озирнувся, і Ральф помітив страх і непевність у його очах. Потім він знову повернувся до Еда і заспокійливо підняв руки.

— Послухай, — почав він, — ми ж можемо поговорити...

Це було все, що він встиг сказати. Ед стрімко зробив ще один крок, змахнув кулаком, який видався якимось неприродно білим у сутінках, що швидко згущувалися, — і вдарив здорованя в його ваговиту щелепу. Звук удару пролунав, немов постріл з дитячої духової рушниці.

— Скількох людей ти вже вбив? — запитав Ед.

Здоровань прихилився до свого пікапа, рот його був відкритий, очі випнуті. Тим же швидким, дивним кроком, немов навпідстрибки, Ед упритул наблизився до нього, мабуть, ігноруючи той факт, що водій пікапа дюймів на чотири вищий і фунтів на сто важчий від нього. Ед знову вдарив його.

— Ну, зізнавайся, ковбою, скількох людей ти вже вбив?

Ед перейшов на крик, одразу заглушений першими гуркотами грому.

Здоровань відіпхнув Еда — жест не агресії, а просто переляку, — і той відлетів, ударившись об покручений капот свого «датсуна», та одразу ж рвонув уперед, стиснувши кулаки, готовий накинутися на водія «форда», що принишк біля свого авта; його кепка зсунулася набік, а сорочка вилізла зі штанів. Ральфові згадався бачений давним-давно німий фільм, у якому брати Маркси зображували тупуватих малярів, — і раптом він відчув приплив співчуття до здорованя, розгубленого й заляканого до смерті.

Зате Ед зовсім не був розгублений. Розкритий у широкому оскалі рот і немиготливі очі робили його ще більше схожим на бійцівського півня.

— Я знаю, чим ти займаєшся, — прошипів він здоровяневі. — Чи ти думаєш, що все це іграшки? Сподіваєшся, що тобі й твоїм дружкам-катам удасться вислизнути...

І в цю мить, пихкаючи як паровоз, наспів Ральф, поклав руку Едові на плече. Жар під тонкою футболкою здивував — здавалося, рука торкнулася розпеченої грубки; а коли Ед обернувся, на якусь незабутню мить Ральфові здалося, що він дивиться в розбурхане полум'я. Ніколи досі не бачив він такої абсолютної безпричинної люті в людських очах, мало того — навіть не підозрював, що така лють можлива.

Імпульсивно Ральф ледь не відсахнувся, але, притамувавши в собі це бажання, завмер. Промайнула думка: якщо зараз він відступить, Ед накинеться на нього, мов скажений пес.

Дурня це, звичайно. Ед був хіміком-дослідником, Ед був членом літературного клубу (з тих, хто вивчає пудові книги про Кримську війну), Ед був чоловіком Елен і батьком Наталі. Чорт забирай, зрештою, Ед був його другом...

...Ось лише зараз перед ним стояв зовсім не Ед, і Ральф усвідомлював це.

І замість того щоб відступити, Ральф подався вперед, схопив Еда за плечі (такі гарячі під тонкою тканиною футболки, такі неймовірно болісно гарячі) і став повертати його до себе, поки Ед не відвів погляду від здоровяня.

— Еде, припини! — мовив Ральф голосно і впевнено, як і слід, на його переконання, розмовляти з людьми, що впали в істерику. — Усе нормально! Просто заспокойся!

Ед, що не зводив осклянілих очей зі здорованя, ковзнувтаки поглядом по обличчю Ральфа. Не таке вже й велике досягнення, однак Ральф відчув деяке полегшення.

— Що це з ним? — запитав здоровань. — Вам не здається, що він збожеволів?

— Я певен, що з ним усе гаразд, — відповів Ральф, хоча насправді зовсім не був у цьому певен. Вимовив він це крізь зуби, не зводячи очей з Еда. Він не насмілювався відвести погляд — цей контакт здавався єдиною зачіпкою, що дозволяє йому стримувати Еда, але зачіпкою занадто тривкою. — Звичайне потрясіння через те, що сталося. Йому потрібно кілька секунд, щоб заспо...

— Запитай, що там у нього під брезентом! — раптом закричав Ед, показуючи через плече Ральфа. Блиснула блискавка, і на якусь мить малопомітні шрами від юнацьких прищів Еда стали опуклими, перетворившись на подобу дивної рельєфної карти. Прогримів грім.

— *Гей, гей, Сьюзен Дей!* — проспівав Ед високим дитячим голосом, від якого в Ральфа мурашки поповзли по спині. — *Скільки вбила ти дітей?*

— Та ніяке в нього не потрясіння, — вирішив здоровань. — Він божевільний. І коли приїде поліція, я вже подбаю, щоб його запроторили куди слід.

Оглянувшись, Ральф побачив над кузовом пікапа блакитний брезент, закріплений яскраво-жовтою мотузкою. Під брезентом угадувалися округлі форми.

— Ральфе? — почувся соромливий голос. Він перевів погляд уліво й побачив Дорренса Марстеллара — дев'яностолітнього, найстаршого представника Збіговиська Старих Шкап Гарріс-авеню: той стояв якраз поза вантажівкою здоровання. Старечими руками Дорренс гнув книжку, ніби перевіряючи оправу на міцність. Ральф

припустив, що це збірник віршів — єдине, що читав Дорренс. А може, він і не читав зовсім; можливо, йому просто подобалося тримати книги в руках і розглядати виструнчені рядки.

— Ральфе, у чому справа? Що відбувається?

І знову спалах блискавки, пурпурно-біле бурчання. Дорренс непевно глянув угору, наче бажаючи там знайти відповідь на те, де він, хто він і що бачить. Ральф зітхнув.

— Дорренсе... — почав було Ральф, але тут Ед накинувся на нього, як дикий звір, який ненадовго втихомирився тільки для того, щоб зібратися із силами. Ральф устиг вивернутися, штовхнувши Еда на покручений капот «датсуна».

Його охопила паніка й невпевненість у тому, як саме чинити далі. Занадто багато всього відбувалося одночасно. Ральф відчував, як під його пальцями натужно гудуть м'язи Едових рук, ніби той умудрився проковтнути блискавку, яка щойно перерізала небо.

— Ральфе! — окликнув його Дорренс тим же тихим, але вже заклопотаним голосом. — На твоєму місці я б не став більше торкатися нього. Я й так уже не бачу твоїх рук.

Чудово. Ще один божевільний. Саме те, що треба. Ральф глянув на свої руки, тоді на старого:

— Що ти верзеш, Дорренсе?

— Твої руки. Я їх не бачу...

— Тут не місце для тебе, Доре. Чому б тобі не забратися звідси?

На цих словах старий трохи підбадьорився.

— Так! — мовив він тоном людини, якій щойно відкрилася велика істина. — Саме так мені й треба вчинити.

Не встиг він обернутись, як знову пролунали гуркоти грому, старий зсутулився і прикрив своєю книжкою голо-

ву. Ральф устиг прочитати витиснуту яскраво-червоними літерами назву: «Переваги чепуруна».

— Тобі варто вчинити так само, Ральфе. Не слід втручатися у справи лонґ-таймерів[1]. Від цього нічого доброго не буває.

— Що ж це ти...

Не давши Ральфові договорити, Дорренс обернувся й подибав у бік майданчика для пікніків. Його сиве волосся, що нагадувало пушок немовляти, куйовдив вітер — супутник близької грози.

Отже, одну проблему вирішено, але заспокоюватися було зарано. Дорренс тимчасово відволік увагу Ральфа від Еда, і тепер той знову злобливо поглядав на здоровання.

— Ах ти ж піхволизе! — вигукнув він. — Грав я твою маму, а ти вилизував!

Здоровань спохмурнів:

— Що-о-о?

Погляд Еда знову метнувся до Ральфа — здається, тепер він упізнав сусіда.

— Запитай, що в нього там під брезентом? — закричав Ед. — Примусь цього вбивцю показати тобі!

Ральф глянув на здоровання:

— І що ж там у вас таке?

— А тобі яке діло? — парирував той, намагаючись додати голосу в'їдливості й агресивності. Він спробував піймати погляд Еда Діпно і про всяк випадок зробив два боязких кроки вбік.

---

[1] Від *англ.* long — довгий, тривалий і time — час. Неологізм, який Стівен Кінґ застосовує у своїй своєрідній філософській концепції буття. Відтак зустрічаються short-timer (короткий, короткостроковий), all-timer (від *англ.* all — весь, усе) і old-timer (від *англ.* old — старий).

— Мені нема діла, а ось йому це потрібно, — відповів Ральф, показавши головою на Еда. — Просто допоможи мені заспокоїти його, добре?

— Ти його знаєш?

— Убивця! — знову крикнув Ед і цього разу так рвонувся із рук Ральфа, що здорованеві довелося відступити на крок. Крім того, відбувалося щось іще. Ральфові здалося, що страшний порожній погляд Еда стає осмисленим. Тепер у його очах було більше Еда, ніж доти... Чи, можливо, Ральф просто сприймав бажане за дійсне. — Убивця! Дітовбивця!

— Господи, він марить, — пробурмотів здоровань, але, підійшовши до кузова, розв'язав один з вузлів і відкинув брезент. У кузові було чотири дерев'яних бочки з написом «ВІД БУР'ЯНІВ».

— Органічне добриво, — пояснив Товстун, переводячи погляд з Еда на Ральфа, тоді знову на Еда. Він торкнувся козирка кепки з емблемою товариства садівників. — Я доглядаю квіткові клумби в Джуніпер-Гілл. Це психіатрична лікарня на околиці Деррі... Де тобі не завадило б відпочити, друже.

— Добриво? — мовив Ед, мовби запитуючи самого себе. Лівою рукою він потер скроню. — Добриво? — Він запитував так, начебто мова йшла про просте, але сумнівне наукове відкриття.

— Добриво, — підтвердив Товстун, повертаючись до Ральфа, і додав: — У цього хлопця з головою не все гаразд. Ви згодні?

— Просто він спантеличений, — зніяковіло відповів Ральф, нахиляючись до кузова. Він постукав по кришці діжки, тоді повернувся до Еда. — Діжки з добривом, — сказав він. — Тепер ти задоволений?

Відповіді не було. Повільно піднявши вгору праву руку, Ед заходився терти другу скроню. Так, наче його нестерпно діймає мігрень.

— Тепер ти задоволений? — Ральф м'яко повторив своє запитання.

Ед на мить прикрив очі, а коли знову розплющив їх, Ральф помітив у них вологий блиск, немов підступили сльози. Ед обережно облизнув язиком спочатку один кутик рота, тоді інший. Кінчиком шовкового шарфа він витер чоло, при цьому Ральф помітив вишиті по краях шарфа китайські ієрогліфи.

— Мені здається... Можливо... — почав було Ед, але одразу замовк. Зіниці його знову розширилися, і погляд став таким, який так не сподобався Ральфові. — Діти! — різко вигукнув він. — Ти чуєш мене? Діти!

Ральф знову притиснув його до машини — вже втретє чи вчетверте, він збився з ліку.

— Про що ти, Еде? — Раптом у голові Ральфа спалахнуло: — Щось сталося з Наталі? Ти хвилюєшся за Наталі?

Хитрувата, підступна усмішка скривила губи Еда. Він глянув мимо Ральфа на Товстуна:

— Виходить, добриво? Що ж, якщо це так, ти ж не будеш заперечувати і відчиниш одну з діжок?

Товстун неспокійно глянув на Ральфа.

— Хлопцеві потрібен лікар, — промимрив він.

— Можливо. Але мені здалося, що він заспокоюється... Чи можеш ти відкрити одну з діжок? Можливо, від цього йому полегшає.

— Звичайно, без проблем. Назвався грибом — лізь у кузов.

Ще один спалах блискавки, ще один гуркіт грому — цього разу він, здалося, прокотився по всьому небу, — і перша холодна крапля дощу впала на пітну шию Ральфа. Ліворуч

від нього Дорренс Марстеллар, стоячи біля майданчика для пікніків із книгою в руках, стривожено дивився на всю трійцю.

— Здається, зараз поллє як із відра, — зіщулився здорованень, — а я не можу допустити, щоб усе це добро намокло, інакше почнеться хімічна реакція. Так що дивіться швидше. — Просунувши руку між діжками, він дістав ломика. — Мабуть, я такий же божевільний, як і він, якщо роблю це, — сказав водій Ральфові. — Я їхав додому, думаючи про своє. А він збив мене.

— Нумо, відкривай, — перебив його Ральф. — Це займе не більше секунди.

— Так, — кисло промимрив здорованень, піддіваючи пласким кінцем ломика кришку найближчої діжки, — але спогадів вистачить до кінця життя.

У цю мить знову прогримів грім, і здорованень не почув того, що мовив Ед Діпно. Ральф, однак, почув, і йому похололо в грудях.

— Ці діжки набиті мертвими дітьми, — поділився своєю думкою Ед. — Ось побачиш.

У голосі Еда було стільки переконаності, що поки здорованень відкривав кришку діжки, Ральф майже сподівався побачити переплетений клубок рук, ніг і маленьких безволосих голівок. Натомість побачив суміш білого і коричневого порошку. З діжки запахло чи торфом, чи хімікатами.

— Ну що? Тепер ти задоволений? — запитав здорованень, знову звертаючись до Еда. — Зрештою, я ж не Рей Джуберт і не цей маніяк Дамер. То що скажеш?

На обличчі Еда з'явився винуватий вираз, а коли вчергове прогримів грім, він увесь якось скулився. Нахилившись уперед, він простяг руку до діжки, тоді запитально глянув на здорованя. Ральфові здалося, що той кивнув майже співчутливо:

— Звичайно, торкнись, я не заперечую. Але якщо піде дощ, коли ти будеш тримати це в руці, затанцюєш не гірше від Джона Траволти[1]. Воно обпалює.

Ед сунув руку в діжку, зачерпнув трохи суміші й просіяв її крізь пальці. Він ошелешено подивився на Ральфа (була в його погляді й дещиця замішання), а тоді занурив руку аж по лікоть.

— Гей, — злякано закричав здоровань. — Це ж не коробка з крекерами!

На мить хитра усмішка знову з'явилася на обличчі Еда — вона, здавалося, промовляла: «Я знаю й не такі трюки», — а потім її знову змінила розгубленість, коли він не виявив нічого, крім добрива.

Ед витяг руку з діжки — брудна, вона пахла хімічною сумішшю. Ще одна блискавка сяйнула над злітним полем, за нею почувся оглушливий гуркіт грому.

— Витри це, поки не пішов дощ, — порадив здоровань.

Крізь опущене скло свого «форда» він дістав пакет серветок, вийняв кілька і простягнув Едові — той, немов у сні, почав стирати суміш із рук. А здоровань у цей час закрив кришку, вставивши її на місце одним ударом величезного кулачища і кинув швидкий погляд на потемніле небо. Коли Ед торкнувся рукава його білої сорочки, чоловік напружився, неспокійно глянувши на хлопця.

— Здається, я повинен вибачитися, — мовив Ед, і вперше тон його голосу здався Ральфові абсолютно чистим і розумним.

— Але ж ти й веселун, — полегшено реготнув здоровань, опускаючи покритий поліетиленовою плівкою брезент і зав'язуючи вузли швидкими, вмілими жестами.

[1] Відомий голлівудський кіноактор і танцюрист.

Спостерігаючи за ним, Ральф подумав про те, яким же хитрим злодюжкою виявився час. Колись і він міг з такою ж легкістю й моторністю в'язати вузли. Він і зараз міг, однак тепер йому знадобилося б хвилини дві й, можливо, три його найулюбленіші лайки.

Здоровань поплескав рукою по брезенту, а тоді повернувся, схрестивши руки на своїх неосяжних грудях.

— Ви бачили аварію? — звернувся він до Ральфа.

— Ні, — моментально відреагував той. Ральф не мав ані найменшого уявлення, чому бреше, але рішення прийшло миттєво. — Я спостерігав за тим, як приземляється «Юнайтед».

На його подив, яскраві плями на щоках здорованя проступили ще різкіше. «Ти теж спостерігав за ним! — раптом подумав Ральф. — І не тільки за посадкою, інакше ти не став би так червоніти... Ти дивився й на те, як літак вирулює до терміналу».

Відтак він усе збагнув. Товстун вважав, що він сам винен у зіткненні, і побоювався, що поліцейські, які прибудуть на місце аварії, теж схилятимуться до цього. Він спостерігав за літаком і не помітив машини Еда, що стрімко виїхала з воріт на дорогу.

— Послухай, мені справді шкода, — щиро мовив Ед; вид у нього був не просто винуватий, а геть розчарований.

Ральф раптом піймав себе на думці про те, наскільки він довіряє своїм очам і чи справді розуміє хоч щось із того (*гей, гей, Сьюзен Дей*), що сталося тут... І ким, зрештою, була Сьюзен Дей?

— Я вдарився головою об кермо, — казав у цей час Ед, — і мені здається... Розумієш, у мені щось заклинило.

— Гадаю, так воно й було. — Почухавши потилицю, здоровань подивився на низьке темне небо, тоді знову на Еда. — Хочу дещо запропонувати тобі, приятелю.

— Так? Що саме?

— Давай просто обміняємося іменами й номерами телефонів, замість того щоб влазити в усе це лайно зі страховками. А потім роз'їдемося кожен у свій бік.

Ед непевно глянув на Ральфа, що стенув плечима, а тоді знову на чоловіка в кепці.

— Якщо у справу втрутиться поліція, — продовжував здоровань, — у мене виникне безліч проблем. По-перше, вони одразу з'ясують, що торік узимку я теж мав аварію і тепер їжджу за тимчасовими правами. Тому вони постараються насолити мені. Розумієш, про що я кажу?

— Звичайно, — відповів Ед. — Але в цій аварії винен лише я. Вочевидь, я їхав занадто швидко...

— Можливо, аварія — ще не найголовніше, — перебив його здоровань, недовірливо оглядаючись на вантажівку, що наближалася, а тоді знову зиркнув на Еда й заговорив більш наполегливо: — З машини витекло трохи бензину, але я певен, що ти зможеш доїхати додому... якщо ти житель цього містечка. Ти ж тут живеш?

— Так, — відповів Ед.

— А я оплачу ремонт, півсотні баксів, гаразд?

Нове одкровення навідало Ральфа: чи то була однаєдина причина, що пояснює раптову зміну в поведінці незнайомця — від брутальності до запобігання? Автокатастрофа торік узимку? Можливо. Але Ральф ніколи не чув про таку річ як тимчасові права, і вважав, що це майже напевно брехня. Садівник їздив без прав. Ситуацію ж ускладнювало те, що Ед говорив правду — зіткнення було повністю на його совісті.

— Якщо ж ми роз'їдемося, — продовжував здоровань, — мені не доведеться знову з'ясовувати стосунки з поліцією, а тобі розтлумачувати, чому ти вискочив зі своєї машини

й накинувся на мене, як розлютований звір, стверджуючи, що моя вантажівка набита мертвими дітьми.

— Невже я справді говорив таке? — ошелешено запитав Ед.

— Звичайно, — похмуро підтвердив здоровань.

Злегка гаркавлячи, голос із французьким акцентом запитав:

— Усе гаразд, хлопці? Ніхто не постраждав?.. Гей, Ральфе! Це ти?

Це під'їхала вантажівка з написом «ХІМЧИСТКА ДЕРРІ», і за її кермом був один із братів Вашонів, що жили в Олд-Кейп. Швидше за все Тріґер, молодший.

— Це я, — відповів Ральф і, не даючи собі звіту в тому, що відбувається, а підкоряючись лише інстинкту, підійшов до Тріґера, обійняв за плечі й повів до його авта.

— З ними все гаразд?

— Так, так, — відповів Ральф. Оглянувшись назад, він подивився на Еда й здорованя, що схилилися над кузовом «форда». — Трохи пом'яли машини. Вони самі у всьому розберуться.

— Добре, добре, — благодушно погодився Тріґер Вашон. — А як почувається твоя мила дружина, Ральфе?

Ральф здригнувся.

— Господи! — вигукнув він і глянув на годинника, сподіваючись, що зараз не більше п'ятої двадцяти — п'ятої тридцяти. Однак була вже за десять шоста. На двадцять хвилин пізніше, ніж він повинен принести Керолайн гарнятко бульйону з половинкою сендвіча. Вона, звичайно ж, хвилюється. А спалахи блискавки й акомпанемент грому, що лунає в порожньому домі, злякають її ще дужче. І вже якщо дощ справді піде, вона не зможе зачинити вікна; у неї не вистачало сил навіть підняти руку.

— Ральфе? — окликнув його Тріґер. — Щось сталося?

— Та нічого, — відповів старий. — Просто я загулявся й зовсім забув про час. А тоді сталася ця аварія, і... Ти можеш підвезти мене додому, Трігу? Я заплачу тобі.

— Не треба мені ніякої плати, — заперечив Тріґер. — Нам по дорозі. Сідай, Ральфе. Ти гадаєш, із цими хлопцями все буде нормально? Вони тут нічого не накоять?

— Ні, — відповів Ральф. — Гадаю, що все гаразд. Почекай секунду.

— Звичайно.

Ральф підійшов до Еда.

— Ви домовилися?

— Так, — відповів Ед. — Ми полагодимо все приватно. Чому б і ні? В остаточному підсумку все зводиться до купки розбитого скла.

Тепер Ед розмовляв у своїй звичайній манері, і здоровань у білій сорочці слухав його майже з повагою. Ральф був усе ще подивований і стривожений усім тим, що сталося тут, але він вирішив, що хай усе йде так, як іде. Йому дуже подобався Ед Діпно, але зараз його турбувало зовсім інше; його хвилювала Керолайн і той дивний розмірений стукіт, що почав звучати в стінах його спальні — і всередині неї — глупої ночі.

— Чудово, — сказав він Едові. — Тоді я поїду додому. Маю приготувати вечерю для Керолайн, я й так запізнився.

Він уже повернувся, маючи намір піти, але тут здоровань зупинив його, простягаючи руку.

— Джон Тенді, — представився він.

— Ральф Робертс. Радий познайомитися.

Тенді посміхнувся:

— Сумніваюся, що за подібних обставин... Але я справді радий, що ви вчасно опинилися поблизу. У якийсь момент мені здалося, що ми повбиваємо один одного.

«Як і мені», — подумав, але не сказав Ральф. Він подивився на Еда, його стривожений погляд затримався на незвичній футболці, що прилипла до запалих грудей, і на білому шовковому шарфі з червоними китайськими ієрогліфами. Йому не сподобався вираз очей Еда, коли їхні погляди зустрілися; можливо, Ед ще не повністю отямився.

— Ти впевнений, що з тобою все гаразд? — поцікавився Ральф.

Йому хотілося піти, опинитися поряд із Керолайн, але щось стримувало його — відчуття того, що ситуація далеко не така, якою здається.

— Усе нормально, — швидко відповів Ед, даруючи Ральфові широку посмішку, що, одначе, не зачепила його темно-зелених очей, погляд яких уважно вивчав Ральфа, немов запитував, чи багато чого той побачив... І що він *(гей, гей, Сьюзен Дей)* буде пам'ятати згодом.

3. Усередині вантажівки Тріґера Вашона пахло чистою, щойно випрасуваною білизною: аромат, який чомусь завжди асоціювався в Ральфа із запахом тільки-но спеченого хліба. У машині не було сидіння для пасажира, тому Ральф їхав стоячи, тримаючись однією рукою за ручку дверцят, а іншою за кошик із білизною.

— Здається, все-таки там сталося щось дивне, — мовив Тріґер, поглядаючи в дзеркало заднього огляду.

— Та я й половини не бачив, — знизав плечима Ральф.

— Одного з них я знаю. Діпно. У нього гарненька дружина. Мені він завжди здавався приємною людиною.

— Сьогодні він сам на себе не схожий, — похитав головою Ральф.

— Йому оса під хвіст потрапила?

— Цілий рій.

Трігер засміявся, ляскаючи долонею по витертому чорному пластику керма.

— Цілий рій! Чудово сказано! Треба запам'ятати! — він витер сльози, що проступили від сміху, носовою хусточкою завбільшки зі скатертину. — Мені здалося, що цей містер Діпно виїхав зі службових воріт.

— Так воно й було.

— Для цього потрібна перепустка, — зауважив Трігер. — Як ти гадаєш, звідки в нього перепустка?

Ральф, насупившись, подумав, тоді похитав головою:

— Не знаю. Мені й на гадку це не спало. Треба буде запитати в нього, коли побачимось.

— Обов'язково, — кивнув Трігер. — І поцікався, як там поживають його оси. — Це викликало в нього новий вибух сміху, що, у свою чергу, спричинилося до появи гігантської хусточки.

Коли вони в'їхали на Гарріс-авеню, гроза нарешті почалась. Граду не було, але дощ припустив так, що Трігерові довелося перейти на черепашачу швидкість.

— Ого! — шанобливо вигукнув він. — Схоже на зливу 1985 року, коли вулиці половини міста перетворилися на канали. Пам'ятаєш, Ральфе?

— Так, — відповів Ральф. — Сподіваюся, це не повториться.

— Не повинно б, — погодився Трігер, з посмішкою вдивляючись у дорогу крізь залите дощем скло. — Вони відремонтували дренажну систему. Краса!

Від холодного дощу й тепла в кабіні нижня частина лобового скла запотіла. Машинально Ральф намалював пальцем на запітнілому склі два ієрогліфи.

— Що це? — запитав Трігер.

— Я й сам точно не знаю. Схоже на китайські ієрогліфи, так? Майже такі ж вишиті на шарфі Еда Діпно.

— Вони мені щось нагадують, — знову глянувши на малюнок, мовив Трігер. Тоді гумкнув, клацнувши пальцями. — Знаєш, китайською я можу сказати лише одне: му-гу-ґал-пен!

Ральф посміхнувся, але навряд чи йому хотілося сміятися. І причиною тому була Керолайн. Аварія відволікла його, але тепер він уже не міг не думати про дружину — його уява малювала розчинені вікна, схожі на руки примар розвіяні штори, калюжі в кімнатах.

— Ти й досі живеш у двоповерхівці навпроти «Червоного яблука»?

— Так.

Трігер під'їхав до тротуару, з-під коліс вантажівки вирвалися два величезні віяла води. Дощ лив як із відра. У небі спалахували блискавки, гримотів грім.

— Чи не перечекаєш трошки тут зі мною? — запропонував Трігер. — Гадаю, хвилини за дві злива закінчиться.

— Та ні, не варто. — Навряд чи Ральфа можна було втримати в машині хоч на секунду довше, навіть наручниками. — Спасибі, Тріґу!

— Оце так ллє! Візьми хоч шмат целофану — прикриєш голову!

— Та ні, не варто, спасибі. Я просто... — Ральф не зміг закінчити фразу, його стан був близький до паніки. Він відчинив дверцята вантажівки й вистрибнув, по щиколотки поринаючи в холодну воду. Не оглядаючись, Ральф помахав на прощання Тріґеру й поспішив до будинку, який він і Керолайн ділили з Біллом Мак-Говерном, на ходу намацуючи в кишені ключі від вхідних дверей.

Добігши до ґанку, він зрозумів, що ключі йому не потрібні — двері виявилися відімкненими. Білл, що жив на першому поверсі, часто забував замкнути її, — і, вирішив Ральф, краще вже вважати, що це Білл залишив двері відчиненими, ніж уявити, як Керолайн вийшла на вулицю шукати його й потрапила під дощ. Про це страшно було навіть подумати.

Ральф поспішив у похмурий коридор першого поверху, замружившись від оглушливого гуркоту грому, і кинувся до сходів. Там він трохи загаявся, схопившись рукою за поручні й слухаючи, як вода стікає з його промоклих штанів і сорочки на дерев'яну підлогу. Тоді почав підніматися. Йому хотілося вибігти нагору, але після тривалої ходьби сил уже не було. Серце голосно билося в грудях, промоклі черевики висіли на ногах пудовими гирями, і чомусь перед очима постала картина того, як Ед Діпно вертів головою, вийшовши зі свого «датсуна», — напружені, люті ривки, що робили хлопця схожим на задерикуватого півня перед боєм.

Як завжди голосно скрипнула третя сходинка, і одразу ж нагорі почулися квапливі кроки. Але вони не викликали полегшення, бо це не були кроки Керолайн, він одразу зрозумів це, — а коли Білл Мак-Ґоверн із блідим заклопотаним обличчям й у своїй незмінній панамі схилився над поручнями, Ральф навіть не здивувався. Хіба не відчував він протягом усього зворотного шляху, що щось сталося? Відчував. Але за цих обставин навряд чи це можна було назвати передчуттям. Він відкрив для себе, що коли події досягають певного ступеня напруженості, їх уже неможливо ні виправити, не змінити. Ральфові здавалося, ніби він завжди знав про це. Єдине, про що він ніколи не здогадувався, — це наскільки тривалою може бути ця чорна смуга.

— Ральфе! — крикнув Білл. — Слава Богу! У Керолайн... Думаю, щось схоже на приступ. Я щойно викликав «швидку допомогу».

Ральф зрозумів, що далі по сходах він уже може пробігти.

4. Керолайн лежала у дверях кухні, скуйовджене волосся прикривало обличчя. Ральф подумав, що в цьому є щось особливо жахливе. Вигляд у неї був неохайний, а неохайною Керолайн ніколи не хотіла бути. Опустившись на коліна, Ральф відгорнув волосся з її чола й очей. Шкіра Керолайн під його пальцями була такою ж холодною, як і його промоклі черевики.

— Я хотів перенести її на диван, але для мене вона заважка, — пояснив Білл, нервово смикаючи зім'яту панаму. — Моя спина, ти ж знаєш...

— Я знаю, Білле, все гаразд, — заспокоїв його Ральф.

Просунувши руку під спину Керолайн, він підняв дружину. Йому вона зовсім не здавалася важкою, навпаки — легкою, майже такою ж легенькою, як кульбабка, готова у будь-який момент віддати своє насіння вітру.

— Добре, що ти опинився поруч.

— Я саме збирався йти, — розповідав Білл, сходячи слідом за Ральфом у вітальню і все осмикуючи панаму. Це змусило Ральфа згадати про старого Дорренса Марстеллара з його книжкою віршів. «На твоєму місці я не став би більше торкатися його, Ральфе, — сказав старий Дорренс. — Я й так уже не бачу твоїх рук».

— Я вийшов, коли почув гуркіт... Мабуть, це вона впала... — Білл оглянув темну від грози вітальню, обличчя його було одночасно божевільним і якимось жадібним, а очі, здавалося, шукали те, чого тут не було. Потім його

погляд прояснився. — Двері? — вигукнув він. — Клянуся, вони досі відчинені. Води натече! Я зараз повернуся, Ральфе.

Він поспішив до виходу. Ральф навряд чи помітив це — день набув сюрреалістичних ноток нічного кошмару. Постукування посилилося. Він чув цей звук звідусіль, навіть грім не міг заглушити його.

Уклавши Керолайн на диван, Ральф схилився над нею. Подих дружини був швидким, поверхневим, а запах із рота — огидним. Однак Ральф не відсунувся.

— Тримайся, мила, — спробував підбадьорити її, беручи за руку, — рука була майже такою ж холодною, як і її чоло, — і ніжно поцілував. — Просто тримайся. Усе добре, добре.

Але добре не було. Постукування означало, що нічого не було доброго.

І стукало не в стінах — та й ніколи там нічого не стукало, — це стукало в його дружині. У Керолайн. Це було в його улюбленій дружині; вона вислизала від нього, — і що він буде робити без неї?

— Тримайся, — повторив Ральф. — Ти чуєш мене? — Він знову поцілував її руку, потім притулив до своєї щоки, а коли почув завивання сирени «швидкої допомоги», заплакав.

5. Керолайн опритомніла в машині, що на скаженій швидкості мчала по Деррі (знову виглянуло сонце, асфальт парував), і марила так, що Ральфові здалося, ніби його дружина збожеволіла. Потім, коли вона почала приходити до тями й говорити зв'язно, її тіло раптово звела судома, і Ральфові разом з лікарем довелося тримати Керолайн.

Поговорити з Ральфом у кімнату очікування на третьому поверсі прийшов не доктор Літчфілд, а доктор Джамаль, невропатолог. Тихим, заспокійливим голосом він повідомив, що стан Керолайн стабілізувався, але її залишать у клініці на ніч, а вранці її можна буде відвезти додому. До того ж необхідно купити деякі медикаменти — таблетки, щоправда, дорогі, але дуже ефективні.

— Не слід втрачати надії, пане Робертсе, — спробував заспокоїти Ральфа доктор Джамаль.

— Звичайно, — погодився той. — А приступи будуть повторюватися, лікарю?

Лікар посміхнувся. Спокій його тону підсилював м'який індійський акцент.

І хоча доктор Джамаль не сказав відверто, що Керолайн помирає, він так близько підійшов до істини, як не насмілилася зробити це жодна інша людина впродовж усього цього страшного року, коли Керолайн боролася за своє життя.

— Нові ліки, — сказав доктор Джамаль, — можливо, запобігатимуть повторним приступам, але хвороба досягла такої стадії, коли годі що-небудь передбачити. На жаль, незважаючи на всі старання лікарів, пухлина продовжує збільшуватися. Можуть виникнути проблеми з координацією рухів, — намагаючись говорити якомога спокійніше, закінчив доктор Джамаль. — До того ж я відзначив певне погіршення зору.

— Чи можу я провести ніч біля неї? — запитав Ральф. — Керолайн буде спати краще, знаючи, що я поруч. — Помовчавши, він додав: — Як і я.

— Звичайно! — доктор Джамаль повеселів. — Чудова ідея!

— Так, — тужно погодився Ральф. — Я теж так вважаю.

6. Отже, він сидів біля сплячої дружини, прислухався до постукування і думав: «Дуже скоро — може, восени або взимку я знову опинюся з нею в цій кімнаті». Думка здавалася пророчою. Схилившись, Ральф поклав голову на простирадло, що прикривало груди дружини. Він не хотів більше плакати, але не зміг стримати сліз. Постукування. Таке голосне й безперестанне.

«Хотілося б мені взяти за барки того Вісника, чий хронометр так безупинно стукотить, — подумав він. — Я розірвав би його на шмаття. Бог свідок».

По опівночі Ральф задрімав у кріслі, а коли прокинувся, повітря стало прохолоднішим, аніж за всі попередні тижні, і Керолайн уже не спала, а дивилася на нього ясними очима. Вона здавалася цілком здоровою. Ральф відвіз її додому й намагався робити все, щоб останні місяці вона прожила якомога спокійніше.

І він нескоро знову згадав про Еда Діпно.

Поки літо переходило в осінь, а осінь в останню зиму Керолайн, думки Ральфа були перейняті хронометром Вісника Смерті, який, здавалося, стукав усе голосніше і голосніше, хоча й повільніше.

Але зі сном у нього ніяких проблем не виникало. Це сталося пізніше.

ЧАСТИНА ПЕРША

ЛИСІ ЛІКАРІ-КАРЛИКИ

Між тими, хто може спати, і тими, хто не може, пролягає ціла безодня. Це один із найбільших поділів людської раси.

Айріс Мердок. Черниці й солдати

Розділ перший

1. Через місяць після смерті дружини Ральф Робертс уперше в житті спізнав безсоння.

Спершу проблема здавалася не надто серйозною, однак постійно погіршувалася. За півроку після першого порушення в його колись нічим не примітному циклі сну Ральф так настраждався, що заледве це терпів і не побажав би такого навіть найлютішому ворогові. До кінця літа 1993 року він уже почав замислюватися над тим, на що стане схоже його життя, якщо йому доведеться провести решту днів на грішній землі в стані постійного безсоння. «Звичайно, до цього не дійде, — переконував він себе, — ніколи».

Але чи так це насправді? Він цього не знав, а книги, які йому порадив знайти Майк Генлон у публічній бібліотеці Деррі, теж не змогли допомогти. Ральф прочитав кілька праць про порушення сну, але всі вони містили суперечливі відомості. В одній книзі мовилося про безсоння як про один із найпоширеніших у медицині синдромів, в іншій воно розглядалось як хвороба, симптом неврозу, а в третій узагалі згадувалося про безсоння як про міф, вигадку. Проблема,

однак, була набагато глибшою. Наскільки Ральф міг судити з цих книг, ніхто, здавалося, не знав достеменно, що таке насправді сон, який механізм його дії.

Ральф розумів, що йому час припинити розігрувати з себе дослідника-аматора й звернутися до лікаря, але зробити це виявилося на подив важко. Він дотепер таїв у серці образу на доктора Літчфілда. Адже саме Літчфілд спершу діагностував пухлину мозку в Керолайн як головні болі, пов'язані зі стрибками тиску (Ральфові чомусь здавалося, що Літчфілд, старий парубок, у глибині душі вважав, що Керолайн хвора не чим іншим, як лиш надмірною балакучістю), і саме Літчфілд намагався якомога рідше траплятися йому на очі, коли діагноз Керолайн був точно встановлений. Ральфа не покидала впевненість, що якби він запитав лікаря, чому той уникає його, Літчфілд відповів би, що він просто передав цю хвору Джамалю, фахівцеві... Усе чесно й відверто. Так. Одначе Ральф постарався глянути в очі Літчфілду, випадково зустрівши лікаря в проміжку між першим приступом Керолайн у липні минулого року і її смертю в березні, — і те, що він у них побачив, здалося йому сумішшю тривоги й провини. Це був погляд людини, яка щосили намагається забути те, що вона зробила жахливу помилку.

Єдиною причиною, через яку Ральф міг дивитися на доктора Літчфілда й не бажати розірвати його, було пояснення доктора Джамаля, що навіть дуже рання правильна діагностика, швидше за все, нічого не змінила б; на той час, коли в Керолайн з'явилися головні болі, пухлина вже розвинулася й, поза всяким сумнівом, метастази поширилися й на інші відділи мозку.

Коли наприкінці квітня доктор Джамаль переїхав у Південний Коннектикут, Ральф почав сумувати за ним. Саме із Джамалем він міг би поговорити про своє без-

соння — йому здавалося, що той вислухав би його так, як доктор Літчфілд не захотів би... Або не зміг. До кінця літа Ральф прочитав про безсоння достатньо, щоб знати: той його вид, від якого він потерпав, якщо й не винятково рідкісний, то принаймні менше поширений, ніж просто поверхневий сон. Люди, що не страждають від безсоння, зазвичай уже за сім-двадцять хвилин після того, як лягають у ліжко, входять у першу стадію, так звану фазу повільного сну. Тим же, хто повільно засинає, іноді потрібно години зо три, щоб поринути в сон. У той час як люди з нормальним сном провалюються в третю стадію — фазу швидкого сну, або дельта-сну, хвилин за сорок п'ять, — тим, хто страждає поверхневим сном, іноді потрібно ще годину або навіть дві, щоб наздогнати їх... А частенько їм так і не вдається досягти цієї стадії. Прокидаються вони не відпочивши, іноді з неясними спогадами про неприємні, заплутані сновидіння, найчастіше з помилковим уявленням, що взагалі не заплющили очей.

Одразу після смерті Керолайн Ральф почав дуже рано прокидатися. Щовечора він ішов у ліжко, як і раніше, одразу після новин об одинадцятій і засинав майже миттєво, але замість того, щоб прокинутися рівно о шостій п'ятдесят п'ять ранку, за п'ять хвилин до дзвінка електронного будильника, він прокидався о шостій. Спершу він списував це на злегка гіпертрофовану передміхурову залозу й сімдесятирічні нирки, але при пробудженні це йому не дуже заважало, а ось заснути після спорожнювання сечового міхура він уже не міг. Лежачи в ліжку, яке він ділив з Керолайн багато років, Ральф чекав сьомої години, щоб устати. Поступово він припинив усі спроби заснути знову; лежачи зі сплетеними на грудях пальцями, Ральф дивився в похмуру стелю, відчуваючи свої очі величезними, як круглі дверні ручки. Часом він думав про доктора Джамаля, який

втілює в Коннектикуті свій варіант американської мрії, і про його м'який, заспокійливий індійський акцент. Іноді він згадував місця, де вони з Керолайн бували багато років тому; найчастіше в пам'яті спливав спекотний день на пляжі Бар-Гарбору, коли вони, обоє в купальних костюмах, сидячи за столиком під яскравим тентом, смакували пиво із пляшок з довгим горлечком, ласували смаженими молюсками й милувалися вітрильниками, що ковзали по темно-синьому океану. Коли це було? У 1964-му? Чи в 1967-му? Яка різниця?.. Зміни в режимі сну теж не мали б жодного значення, якби все на цьому скінчилося. Ральф пристосувався б до змін не лише з легкістю, але навіть із вдячністю. Усі книги, які він прочитав того літа, здавалося, підтверджували народну мудрість: з віком люди сплять менше.

Якщо втрата однієї години сну була тією єдиною ціною, яку йому необхідно заплатити за сумнівне задоволення бути сімдесятирічним, він заплатив би з радістю й уважав би себе абсолютно здоровим.

Але цим не обмежилося. У перший тиждень травня Ральф прокинувся від пташиного співу о 5.15. Він намагався затикати на ніч вуха ватою, сумніваючись, однак, що це допоможе. Будив його зовсім не щебет птахів, що повернулися із зимівлі, й не гуркіт випадкової вантажівки, що мчала по Гарріс-авеню. Ральф завжди належав до тієї категорії людей, яких і гарматами не розбудиш, і навряд чи щось змінилося в його натурі. Змінилося щось у його голові. Там з'явився таймер, який із кожним днем умикався набагато раніше, і Ральф поняття не мав, як із цим боротися.

До початку липня Ральф вистрибував зі сну раптово, як чортик із табакерки, найпізніше о 4.30—4.45, а в середині липня — не такого спекотного, як в 1992 році, але все-таки

доволі жаркого — він прокидався вже до четвертої ранку. Саме цими задушливими довгими ночами, проведеними в ліжку, в якому вони з Керолайн кохалися протягом багатьох спекотних ночей (і холодних теж), Ральф почав розуміти, на яке пекло перетвориться його життя, якщо він повністю втратить сон. Удень він ще міг жартувати з цього, однак Ральф усе чіткіше відкривав для себе гнітючу правду про темні ночі душі Скотта Фітцджеральда, і виграшним призом стало те, що зараз 4.15 ранку, а отже, все ще попереду... Усе що завгодно.

Удень він ще міг переконувати себе, що в нього просто триває перебудова циклів сну і що його організм оптимально реагує на серйозні зміни в його житті, — передусім на вихід на пенсію і втрату дружини. Іноді, міркуючи над своїм новим життям, він уживав слово «самотність», відкидаючи інше моторошне слово, ховаючи його в глибини підсвідомості щоразу, коли лише натяк на нього з'являвся в думках. Він погоджувався на самотність. Депресія ж здавалася йому неадекватним означенням.

«Можливо, тобі необхідні фізичні навантаження, — міркував внутрішній голос. — Займися ходьбою, як минулого літа. Зрештою, ти ж провадиш сидячий спосіб життя — встаєш, з'їдаєш тост, читаєш книгу, дивишся телевізор, замість ленчу з'їдаєш сендвіч у «Червоному яблуку», лінивo пораєшся в саду, час від часу ходиш до бібліотеки або розмовляєш із Елен, коли вона виводить дитину на прогулянку, вечеряєш і або розташовуєшся на терасі, або зрідка відвідуєш Мак-Говерна чи Луїзу Чесс. А що потім? Знову читаєш і дивишся телевізор, приймаєш душ і лягаєш спати. Сидячий спосіб життя. Нудний. Не дивно, що ти так рано прокидаєшся».

Яка нісенітниця! Життя його тільки здавалося неактивним, насправді все було не так. І сад служив тому

чудовим прикладом. Те, що він робив там, звичайно, не заслуговувало спеціального призу, однак було вкрай далеке від «ледачого копання». Найчастіше він полов, поки піт не виступав на його сорочці темними плямами, що нагадували гіллясті дерева; нерідко Ральфа охоплювало тремтіння від перевтоми, коли він нарешті дозволяв собі піти в будинок. Швидше за все, це «ледаче копання» можна було охарактеризувати як «покарання», але покарання за що? За пробудження до світанку?

Ральф не знав, та й не хотів знати. Робота в саду заповнювала більшу частину дня, вона витісняла йому думки, що здавалися неприємними, і цього було цілком достатньо, щоб виправдати біль у м'язах і спорадичне миготіння чорних цяток перед очима. Ральф почав віддавати садові всі сили одразу після 4 липня, Дня Незалежності, — у Східному Мені вже достигали ранні фрукти — і продовжував працювати весь серпень, коли пізні сорти знемагали від посухи...

— Тобі варто облишити все це, — сказав йому якось Білл Мак-Говерн, коли вони проводили вечір за питтям лимонаду. Була середина серпня, Ральф прокидався вже майже о пів на четверту ранку. — Надмірне фізичне навантаження підриває твоє здоров'я. До того ж ти почав скидатися на божевільного.

— Можливо, я і є божевільний, — різко обірвав Ральф, і чи сам тон, чи його погляд були настільки переконливі, що Білл поспішив змінити тему розмови.

2. Ральф знову почав ходити — нічого схожого на марафони 1992 року, але все ж він проходив кілометрів зо два на день, якщо не було дощу. Його звичайний маршрут пролягав до публічної бібліотеки Деррі, потім до «Бек

пейджс» — книжкової крамнички зі старими виданнями, а звідти до газетного кіоску на розі Мейн і Вітчгем-стріт.

Неподалік «Бек пейджс» знаходився невеликий магазин «Секонд-генд», де продавали старий одяг. Якось серпневого дня, коли Ральф проходив повз, у вітрині серед старих запрошень на дешеві вечері й церковні збори він побачив свіжий аркуш, що наполовину сховав передвиборний плакат Патріка Б'юкенена[1].

Із двох фотографій, поміщених над текстом, дивилася приваблива блондинка віком близько сорока років, але похмурість зображення на фотографіях — обличчя без посмішки у фас ліворуч і профіль праворуч на нудному білому тлі — змусила Ральфа зупинитися. Так зазвичай знімали злочинців, розклеюючи їхні фото в громадських місцях і показуючи в телепрограмі поліцейської хроніки... Тож навряд чи це було просто збігом. Отже, фотографії жінки зупинили його, але її ім'я змусило заклякнути на місці.

«РОЗШУКУЄТЬСЯ ЗА ВБИВСТВО СЬЮЗЕН ЕДВІНА ДЕЙ» — було надруковано величезними чорними літерами. А нижче, немов спалах блискавки, горіли чотири червоних слова: «ГЕТЬ ІЗ НАШОГО МІСТА!» Найнижчий рядок був набраний дрібним шрифтом. Від дня смерті Керолайн зір у Ральфа дуже ослаб — як у торбі бісової мами загубився, — і він, подавшись уперед, мало не торкаючись лобом брудного скла вітрини «Секонд-генду», нарешті зміг розібрати: «Коштом Комітету "Друзі життя" штату Мен».

Десь у глибині його мозку зашепотів голосок: «*Гей, гей, Сьюзен Дей! Скільки вбила ти дітей?*»

Сьюзен Дей, згадав Ральф, була політичною активісткою чи то з Нью-Йорка, чи з Вашингтона, яка доводила своїм красномовством таксистів, перукарів і капелюшників до

[1] Сенатор від штату Мен.

шаленства. Він не міг точно сказати, чому на гадку спав саме цей римований рядок; він невиразно асоціювався з якимось спогадом. Можливо, у старому, змученому мозку сплив рядок із пісні протесту кінця шістдесятих — часу в'єтнамської війни: «Гей, гей, Ел Бі Джей! Скільки ти убив дітей?»

«Ні, не те, — подумав він. — Близько, але не гаряче. Це...»

За мить до того, як мозок Ральфа після болісних зусиль зміг пригадати ім'я й вигляд Еда Діпно, поруч пролунав голос:

— Ральфе, друже, радий вітати тебе! Заходь же!

Відірваний від своїх думок, Ральф обернувся на голос, здивований і одночасно шокований тим, що ледь не заснув на ходу. «Господи, — подумав він. — Неможливо збагнути всю значущість сну, поки не втратиш його. Тоді все починає пливти перед очима, а суть того, що відбувається, ніби розмита».

Із Ральфом заговорив Гамільтон Дейвенпорт, власник книжкової крамнички. Він саме виставляв книги в яскравих обкладинках на вуличний стенд. Попихкуючи затиснутою в зубах старою люлькою, що завжди нагадувала Ральфові трубу пароплава, Гамільтон випускав у пекуче прозоре повітря легкі струмки диму. Вінстон Сміт — старий сірий імпозантний кіт — улаштувався в дверях, затишно прикривши лапи пухнатим хвостом. Кіт дивився на Ральфа з жовтоокою байдужістю, мовби кажучи: «Гадаєш, тобі все відомо про старість, друже? Можу заприсягтися, нічого ти про це не знаєш».

— Гей, Ральфе, — здивовано мовив Дейвенпорт, — я звертаюсь до тебе вже втретє.

— Та, певно, я задумався. — Обігнувши книжковий стенд, Ральф підійшов до дверей (Вінстон Сміт із королів-

ською байдужістю й далі лежав собі) і взяв дві газети, які купував щодня: «Бостон ґлоуб» і «Ю-Ес-Ей тудей». «Деррі ньюс» йому доставляли додому. Ральф, із задоволенням читаючи всі три видання, не міг сказати, якому з них віддає перевагу.

— Я не... — і тут він раптом замовк, бо перед його внутрішнім зором постало обличчя Еда Діпно. Так, цю жахливу пісеньку він почув з вуст Еда біля аеропорту ще минулого літа — не дивно, що потрібен був час, щоб освіжити свою пам'ять. І Ед Діпно не з тих, хто просто так розспівував би подібні канцони.

— Ральфе? — окликнув його Дейвенпорт. — Ти знову відключився, не договоривши.

Ральф закліпав.

— Вибач. Я погано спав, саме це я й хотів сказати.

— Недосипання... Одначе є проблеми й серйозніші. Гадаю, тобі варто випивати на ніч склянку теплого молока з медом і півгодини слухати заспокійливу музику.

Так цього літа Ральф учергове виявив, що кожному в Америці відомий свій домашній засіб від безсоння, така собі сонна магія, що передається з покоління в покоління на кшталт сімейної Біблії.

— Дуже добре до цього надається Бах і Бетховен, та й Вільям Акерман не такий уже й поганий. Але найголовніше, — Дейвенпорт, наголошуючи, підняв угору палець, — не вставати з крісла півгодини. У жодному разі! Не відповідати на телефонні дзвінки, не гратися з собакою, не заводити будильника, не йти чистити зуби... Нічого! А потім, коли ти ляжеш у ліжко... Раз! Вирубує, як світло!

— А якщо, сидячи у своєму улюбленому кріслі, раптом захочеш до туалету? — запитав Ральф. — Таке трапляється раптово, особливо в моєму віці.

— Нароби в штани, — швидко відповів Дейвенпорт і розсміявся. Ральф посміхнувся, але радше від небажання здатися нечемним. Безсоння забрало його почуття гумору.

— Так-таки в штани! — реготнув Гамільтон, поплескуючи по книжковому стенду, і похитав головою.

Погляд Ральфа зупинився на котові. Вінстон Сміт дивився на нього, і Ральфові здалося, що спокійні жовті очі тварини промовляють: «Усе правильно, він дурень, але він МІЙ дурень».

— Непогано, га? Гамільтон Дейвенпорт, майстер гострослів'я. Нароби в штани... — він знову зайшовся сміхом і хитав головою, поки засовував до кишені короткого червоного фартуха два долари, протягнені йому Ральфом, і давав здачу. — Усе правильно?

— Звичайно. Дякую, Геме.

— Прошу. Серйозно, спробуй музику. Це справді допомагає. Розслаблює мізки чи щось таке.

— Обов'язково спробую. — Що б там не було, він справді зробить це, як уже випробував рецепт місіс Рапопорт щодо гарячої води з лимоном і засіб Шони Мак-Клюр, яка радила йому прочищати мозок за допомогою сповільнення дихання й концентрації думки на слові «прохолода». Коли маєш справу з тим, як повільно, але неухильно зникає сон, хапаєшся за будь-який засіб. Зібравшись було йти, Ральф знову повернувся до Гамільтона:

— А що це за плакат у сусідній вітрині?

— У Дена Далтона? Знаєш, зазвичай я намагаюся не заглядати туди. Від одного вигляду Дена серед усього цього ганчір'я в мене псується апетит. Хіба в нього у вітрині з'явилося щось новеньке?

— Я гадаю, що плакат новий — він ще не пожовк, як усі інші оголошення, до того ж і мухами ще не засидже-

ний. Виконано в стилі оголошень про розшук, ось лише на фотографії зображена Сьюзен Дей.

— Сьюзен Дей на... От сучий син! — Дейвенпорт кинув похмурий погляд на сусідню вітрину.

— А хто вона, президент Національної жіночої ліги чи щось таке?

— Екс-президент, до того ж співзасновник організації «Сестри по зброї». Автор книг «Тінь моєї матері» й «Долина лілій». В останній Сьюзен Дей розглядає проблеми жінок, які зазнають систематичних побоїв, і причини того, чому потерпілі відмовляються позиватися на своїх кривдників. За цю книгу вона отримала премію Пулітцера. Зараз Сьюзен Дей — одна з трьох-чотирьох політично найбільш впливових жінок Америки, до того ж вона справді чудово пише. Цей клоун знає, що в мене поруч із касовим апаратом лежить звернення, пов'язане з цією пані.

— Що за звернення?

— Ми збираємо підписи тих, хто бажає запросити її в Деррі для виступу, — пояснив Дейвенпорт. — Ти ж знаєш, що учасники руху «Друзі життя» намагалися підірвати приміщення Центру допомоги жінкам на минуле Різдво?

Ральф обережно зазирнув подумки в ту чорну прірву, в якій він жив наприкінці 1992 року, і сказав:

— Здається, поліція схопила тоді якогось хлопця з каністрою бензину на лікарняній автостоянці, але я не пригадую...

— Це був Чарлі Пікерінґ. Він член «Нашої справи» — одного з угруповань руху «Друзі життя», що влаштовує тут у нас пікети й демонстрації, — пояснив Дейвенпорт. — Організатори самі й підставили його, повір мені. Однак цього року вони вже не балуються бензином, а намагаються змусити міську владу змінити зональний статут і зрівняти Центр допомоги жінкам із землею. Їм таке цілком під

силу. Ти ж знаєш, Ральфе, що Деррі — зовсім не оплот лібералізму.

— Знаю, — сумно посміхаючись, погодився Ральф. — І ніколи ним не був. А Центр допомоги жінкам, якщо не помиляюся, це клініка, де роблять аборти?

Дейвенпорт, кинувши на нього нервовий погляд, вказав кивком на магазин старого одягу.

— Так її називають ось такі засранці, як він, — сказав Гем, — тільки замість «клініка» вони вживають слово «фабрика». І повністю ігнорують інші аспекти діяльності Центру. — У цей момент Ральфові здалося, що Дейвенпорт говорить точнісінько як шоумен, що рекламує дамський пояс для панчіх під час недільного показу чергової «мильної опери». — Вони займаються питаннями сімейного права, захищають жінок і дітей, з якими жорстоко поводяться, а до того ж вони організували притулок у передмісті Ньюпорта для жінок, яких б'ють чоловіки. У них є і кризовий центр для потерпілих від зґвалтування та побоїв, а також цілодобова гаряча телефонна лінія для жінок, що зазнали будь-якого насильства. Одне слово, вони займаються такими речами, від яких у чоловіків з реклами «Мальборо» — на кшталт Далтона — зводить щелепи.

— Але там справді роблять аборти, — спробував заперечити Ральф. — Саме через це і влаштовуються пікети, правильно?

Ральф згадав, як перед скромним цегляним будинком Центру допомоги жінкам демонстранти несли гасла протесту. Йому ці люди завжди здавалися занадто блідими, занадто ревними, занадто худими або занадто огрядними, надто вже безсумнівно впевненими в тому, що Бог на їхньому боці. Гасла на їхніх плакатах були приблизно такі: «НЕНАРОДЖЕНІ ТЕЖ МАЮТЬ ПРАВО НА ЖИТТЯ» або «ЖИТТЯ — ЦЕ ЧУДОВИЙ ВИБІР», а ще відомий вислів:

«АБОРТ — ЦЕ ВБИВСТВО». На його пам'яті кілька разів жінок, що скористалися послугами цієї клініки, розташованої поряд із пологовим будинком Деррі, але фактично з ним не пов'язаної, просто цькували.

— Так, вони роблять аборти, — погодився Гем. — Хіба у вас із дружиною не виникали подібні проблеми?

Ральф подумав про всі ті роки, протягом яких вони з Керолайн намагалися мати дітей, — роки, які так нічого й не принесли, крім кількох фальшивих тривог і єдиного викидня на п'ятому місяці вагітності, — і знизав плечима. Раптом день здався йому занадто спекотним, а ноги — занадто втомленими. Він подумав про дорогу назад, яку ще треба було здолати.

— Господи, не знаю, — похитав головою він, — не хочеться, щоб люди здіймали такий... такий галас.

Дейвенпорт хмикнув, підійшов до вітрини сусіда й задивився на плакат.

Одразу ж високий блідий чоловік із еспаньйолкою — це й був сам Ден Далтон, цілковита протилежність Тімоті Далтону[1], який в уяві Ральфа й повинен був би рекламувати «Мальборо», — матеріалізувався з темних надр магазину поношеного одягу, немов водевільна примара, що злегка заплiснявіла від тривалого ув'язнення в підземеллі. Він зрозумів, на що саме дивиться Дейвенпорт, і презирлива посмішка скривила його губи. Ральф подумав, що подібна посмішка цілком може спричинитися до кількох вибитих зубів або зламаного носа її власника. Особливо в такий нестерпно спекотний день.

Дейвенпорт, тицьнувши пальцем на плакат, сердито похитав головою. Посмішка Далтона стала ще ширшою.

---

[1] Англійський актор, що став особливо популярним після виконання ролі Джеймса Бонда.

Він замахав руками на Дейвенпорта — «Кого цікавить твоя думка?» — промовляв цей жест, — потім знову розтанув у таємничих глибинах «Секонд-генду». Коли Дейвенпорт повернувся до Ральфа, на його щоках палали яскраво-червоні плями.

— Фотографію цього типа варто було б помістити в енциклопедії як ілюстрацію до слова «прутень», — спересердя мовив він. «Здається, він такої ж думки про тебе», — подумав Ральф, але розсудливо промовчав.

Дейвенпорт стояв перед заставленим книжками стендом, засунувши руки в кишені під червоним фартухом, і думав про плакат із зображенням *(гей, гей)* Сьюзен Дей.

— Ну що ж, — насмілився порушити мовчання Ральф. — Гадаю, мені краще...

Дейвенпорт стрепенувся.

— Зачекай, не йди, — мовив він. — Підпиши спершу наше звернення, якщо хочеш повернути мені хороший настрій.

Ральф переступав з ноги на ногу:

— Зазвичай, я не втручаюся в такі справи...

— Нумо, Ральфе, — вмовляв його Дейвенпорт. — У цьому немає нічого поганого, ми просто хочемо бути певні, що вискочки на кшталт ватажків «Нашої справи» і політичних неандертальців типу Далтона не прикриють справді корисний жіночий центр. Я ж не прошу тебе підписувати документ на підтримку проведення хімічних випробувань на дельфінах.

— Сподіваюся, — промимрив Ральф.

— Нам би хотілося послати п'ять тисяч підписів Сьюзен Дей до першого вересня. Можливо, це нічого не змінить — Деррі всього лише придорожнє селище, а ця жінка занадто зайнята, — але ж спробувати не гріх?

Ральф хотів було сказати Гамільтону, що єдиною петицією, яку він підписав би не роздумуючи, було б звернення до божеств сну, щоб вони повернули йому три години чудового відпочинку, украдені в нього, але, ще раз глянувши в обличчя книгопродавця, передумав.

«Керолайн підписала б це кляте звернення, — подумав він. — Звичайно, навряд чи її можна було назвати прихильницею абортів, але вона й не була шанувальницею чоловіків, які повертаються додому після закриття барів і лупцюють своїх дружин і дітей, як боксерські груші».

Усе правильно, але не це було головною причиною, яка спонукала б Керолайн поставити свій підпис. Вона зробила б це, щоб мати хоч найменший шанс послухати й побачити навіч таку непокірну пані, як Сьюзен Дей. Вона зробила б це з цікавості, яка була, можливо, однією з визначальних рис її характеру — настільки сильною, що навіть пухлина мозку не могла її подолати. За два дні до смерті вона вийняла квиток у кіно, який Ральф використовував як закладку, із книги, яку він залишив на тумбочці біля ліжка, бо хотіла знати, що саме він дивився. Фільм називався «Чудові хлопці»... І тут Ральф одночасно здивувався й засмутився, збагнувши, які болючі ці спогади. Навіть тепер йому було нестерпно боляче.

— Звичайно, — кивнув він. — Я із задоволенням поставлю свій підпис.

— Це чудово! — вигукнув Гамільтон, поплескавши Ральфа по плечу. Його замислений погляд змінився посмішкою, але, як подумав Ральф, у ній не відчувалося зміни на краще. Посмішка була важкою й не дуже привабливою. — Зайдімо в моє лігво!

Ральф пішов за Гемом у пропахлу тютюном крамничку, яка зовсім не видавалася лігвом о пів на десяту ранку. Вінстон Сміт ішов попереду, зупинившись лише кілька разів,

щоб окинути їх поглядом своїх старечих жовтих очей. «Він дурень, але й ти анітрохи не кращий», — неначе промовляв цей загадковий погляд. За цих обставин подібна думка зовсім не здавалася Ральфові такою вже суперечливою. Він узяв газети під пахву, схилився над розграфленим аркушем, що лежав на прилавку біля касового апарату, і підписав звернення до Сьюзен Дей приїхати в Деррі й виступити на захист Центру допомоги жінкам.

3. Ральф здолав підйом на Ап-Майл-Вілл успішніше, ніж сподівався, і, минувши перехрестя Вітчгем і Джексон-стріт, подумав: «Ось так, некепсько».

Раптовий дзенькіт у вухах і тремт у ногах змусили його зупинитися і прикласти руку до грудей. Серцебиття прискорилося настільки, що він аж злякався. Почувся шелест паперу — це з газети під пахвою вислизнув і полетів у водостічну канаву рекламний проспект. Ральф уже було нагнувся за ним, але вчасно зупинився.

«Не дуже розумно, Ральфе, — якщо ти нахилишся, то, швидше за все, впадеш. Краще залишити це для двірника».

— Чудова думка, — пробурмотів він, випрямляючись. Чорні цятки, немов сюрреалістична вороняча зграя, замигтіли перед очима. Ральф був майже певен, що це його останні хвилини, що зараз він упаде і йому буде вже однаково, що він устиг зробити в цьому житті, а що — ні.

— Ральфе? З тобою все гаразд?

Обережно підвівши голову, він побачив Луїзу Чесс, що жила на протилежному боці Гарріс-авеню за півквартал від його будинку. Вона сиділа на одній із лавочок біля входу в Строуфорд-парк, можливо, чекаючи автобуса.

— Усе добре, — відповів Ральф, змусивши зрушитися з місця неслухняні ноги. Здавалося, він ішов, долаючи опір дивної грузької рідини, затято сподіваючись дістатися до лавочки. І Ральф не зміг притамувати полегшене зітхання, коли буквально впав на сидіння поряд із жінкою.

У Луїзи Чесс були величезні темні очі — коли Ральф іще був дитиною, такі очі називали іспанськими, — і він міг заприсягтися, що через ці очі чимало хлопців не мали спокою, коли Луїза вчилася в старших класах. Очі досі були прекрасні, але Ральфові не дуже подобалася тривога, що з'явилася в них зараз. Це було... Як? «Занадто дружелюбно», — спало на гадку, але він не був певен, що ця гадка правильна.

— Добре, — луною повторила Луїза.

— Звичайно. — Ральф дістав із задньої кишені штанів хусточку, нишком глянувши, чи чиста вона, і витер лоба.

— Сподіваюся, ти не будеш заперечувати, Ральфе, якщо я скажу, що вигляд у тебе не найкращий.

Ральф заперечував, але не знав, як сказати про це.

— Ти блідий, спітнів, до того ж смітиш на вулиці.

Ральф здивовано глянув на жінку.

— Щось випало з твоєї газети. Здається, це рекламний проспект.

— Невже?

— Ти й сам це чудово знаєш. Зачекай-но.

Легко підвівшись, вона перетнула тротуар, нахилилася (хоча стегна в неї були й широкуваті, ноги Луїзи здалися Ральфові все ще надзвичайно стрункими для жінки шістдесяти восьми років) і підняла проспект, тоді повернулася й сіла поруч.

— Ось так, — сказала вона задоволено. — Тепер ти більше не смітиш.

Ральф мимоволі посміхнувся:

— Дякую.

— Не варто. Мабуть, сьогодні можна собі дозволити гамбургер і дієтичну колу. Я стала занадто огрядною після смерті містера Чесса.

— Ти зовсім не огрядна, Луїзо.

— Спасибі, Ральфе, ти справжній джентльмен, тільки не хитруй. У тебе закрутилася голова? Та ти мало свідомість не втратив!

— Просто мені треба було відсапатися, — вимушено посміхнувся Ральф, обертаючись до зграйки хлопців, що грали в бейсбол у парку. Діти грали, забувши про все на світі. Ральф позаздрив досконалості їхньої дихальної системи.

— Це ж треба, відсапувався.

— Саме так.

— Просто переводив подих.

— Луїзо, ти немов заїжджена платівка.

— Що ж, заїжджена платівка розповість тобі дещо, гаразд? Ти, мабуть, псих, якщо піднімався на пагорб у таку спеку. Якщо тобі так хочеться гуляти, то чому б не прогулятися до аеропорту, як раніше?

— Тому що це нагадує мені про Керолайн, — відповів він, незадоволений своїм натягнутим, майже грубим тоном, але сказати м'якше не міг.

— О, чорт, — пробурмотіла Луїза, легенько торкнувшись його руки. — Вибач.

— Нічого, все гаразд.

— Ні, не гаразд. І мені варто було б подумати, перш ніж базікати. Тобі вже не двадцять років, Ральфе. І навіть не сорок. Я не хочу сказати, що ти в поганій формі — будь-хто підтвердить, що на свої роки ти чудово зберігся, — але тобі варто поберегти себе. Гадаю, Керолайн погодилася б зі мною.

— Знаю, — відповів він, — але я справді...

«...Почуваю себе добре», — хотів сказати Ральф, але, відвівши погляд від своїх рук, знову подивився в її темні очі, і те, що він побачив у них, не дозволило йому закінчити фразу. У її очах був відвертий сум... Чи це була самотність? Можливо, і те і інше. Принаймні, в її очах він побачив не лише це. Ще він побачив самого себе. «Ти чиниш нерозумно, — промовляв погляд темних очей. — Можливо, ми обоє дурні. Тобі сімдесят, до того ж ти вдівець, Ральфе. А мені шістдесят вісім, і я теж удова. Скільки ще нам сидіти вдвох на твоїй веранді вечорами в товаристві Білла Мак-Ґоверна? Сподіваюся, не дуже довго, тому що ми обоє занадто старі, щоб зустрічатися під пильним оком дуеньї».

— Ральфе? — раптом стурбовано окликнула його Луїза. — Як ти себе почуваєш?

— Добре. — Ральф знову розглядав свої долоні. — Усе гаразд.

— У тебе був такий вираз обличчя, немов... Я не знаю.

Ральф подумав, чи не збожеволів він від напруженої ходьби в таку спеку.

Зрештою, це була всього лише Луїза, яку Мак-Ґоверн завжди називав (іронічно зводячи ліву брову) «наша Луїза». Звичайно, вона досі має чудовий вигляд — стрункі ноги, красиві груди, чудові очі — і, можливо, він і не відмовився б лягти з нею в ліжко, та й вона, можливо, теж була б не проти. І що з того? Якби вона побачила використаний квиток у кіно, чи захотіла б вона довідатися, який саме фільм він дивився, усе більше віддаляючись від неї?

Ральф сумнівався в цьому. У Луїзи прекрасні очі, і його погляд частенько зупинявся на вирізі її блузки, коли вони

втрьох коротали вечори на веранді його будинку, насолоджуючись чаєм з льодом і приємною прохолодою, — але він вважав, що через те, що в ширінці, клопотів на свою голову можна нажити навіть у сімдесят. Старість ніколи не була виправданням безтурботності. Ральф підвівся, усвідомлюючи, як Луїза дивиться на нього, і зусиллям волі змусив себе не похитнутися.

— Дякую за турботу, — сказав він. — Чи не хочеш пройтися трохи зі старим приятелем?

— Спасибі, але я зібралася в центр. У «Швейне колесо» завезли чудову рожеву шерсть, а я вже давно мрію зв'язати шалик. Скоро прийде мій автобус.

Ральф посміхнувся. Він знову глянув на хлопців, що гралися в парку, і в цей момент хлопчина з екстравагантним вогненно-червоним чубчиком ринув уперед... Але з голосним стуком урізався в одного з гравців оборони — кетчера[1]. Ральф закліпав, передбачаючи появу машини швидкої допомоги із увімкненою сиреною й блимавкою, але хлопчисько з морквяним їжачком, сміючись, підхопився на ноги. Він перекинувся кількома словами з нападником, і гра відновилася.

— Тобі хотілося б знову стати молодим, Ральфе? — запитала Луїза.

— Іноді, — відповів він. — Але найчастіше це здається мені непосильним. Приходь увечері, Луїзо, побалакаємо трохи.

— Прийду, — кивнула жінка, і Ральф рушив по Гарріс-авеню, відчуваючи на собі погляд її прекрасних очей і щосили намагаючись триматися прямо. Здається, йому це вдалося, щоправда, на превелику силу. Ніколи раніше він не відчував такої втоми.

---

[1] *Кетчер* (від *англ.* catcher) — гравець, що відбиває м'ячі в бейсболі.

Розділ другий

1. За годину після розмови з Луїзою Ральф домовився про візит до лікаря Літчфілда. Реєстратор оксамитовим сексуальним голосом повідомила, що може записати містера Робертса на десяту ранку наступного вівторка, якщо його влаштовує цей час, і Ральф погодився. Повісивши трубку, він пройшов у вітальню, сів у крісло біля вікна, з якого відкривався вид на Гарріс-авеню, і подумав про те, як спочатку доктор Літчфілд лікував пухлину Керолайн за допомогою тиленолу-3 і брошурок, що популяризують різні техніки розслаблення. Він згадав те, що завважив в очах Літчфілда, коли діагноз підтвердився... Провину й тривогу.

З «Червоного яблука» вибігла зграйка дітлахів зі жменями цукерок і пакетиками чіпсів. Діти поспішали до школи. Спостерігаючи за тим, як вони, осідлавши велосипеди, поринають в опівденну спеку, Ральф подумав, як і завжди, коли згадував про погляд доктора Літчфілда, що це не справжній спогад.

«Справа в тому, друже, що ти хотів би, щоб Літчфілд мав стривожений вигляд... Але, що ще гірше, тобі хотілося б бачити його винуватим». Цілком можливо, що це так, цілком може бути, що Карл Літчфілд незлецький чолов'яга і лікар-чудотворець, але все ж за півгодини Ральф знову телефонував у приймальню доктора Літчфілда. Він пояснив дівчині із сексуальним голосом, що, звірившись зі своїм календарем, зрозумів, що не зможе прийти у вівторок о десятій ранку, тому що в нього вже призначена зустріч на цей день, а він про це геть забув.

— Пам'ять почала підводити. — Ральф винувато кашлянув.

Реєстратор запропонувала записатися на другу годину наступної середи. Ральф обіцяв зателефонувати пізніше.

«Який же ти брехун, — докоряв він собі, поклавши слухавку і знову влаштовуючись у кріслі. — Адже ти не збираєшся звертатися до нього».

Саме так Ральф і вирішив. Звичайно, лікар Літчфілд не втратить через це сон; швидше за все, він узагалі не пам'ятає Ральфа — на одного старого дивака менше, ото й усе.

«Добре, але що ж ти збираєшся робити зі своїм безсонням, Ральфе?»

— Півгодини сидіти нерухомо, слухаючи класичну музику, — відповів він уголос. — Треба тільки купити підгузки, якщо раптом захочеться до туалету.

Розсміявшись, Ральф неприємно здивувався. У своєму сміхові він уловив істеричні нотки, які так не сподобалися йому, — якщо вже казати чесно, це було жахливо. Потрібен був час, перш ніж він зміг заспокоїтися. Ральф мав намір дослухатися до поради Гамільтона Дейвенпорта (на щастя, поки що він цілком може обходитися без підгузків), як раніше він уже перепробував чимало методик добросердих знайомих. Він згадав про свій перший bona fide[1] народний метод і посміхнувся.

Це було ідеєю Мак-Ґоверна. Якось увечері той сидів на веранді й, побачивши Ральфа, що повертався з «Червоного яблука» зі спагетті й соусом, багатозначно глянув на сусіда, поклацав язиком і скорботно похитав головою.

— І що це має означати? — поцікавився Ральф, сідаючи поруч. На вулиці маленька дівчинка в джинсах і завеликій білій футболці стрибала через скакалку, наспівуючи щось у сутінках.

---

[1] Сумлінний, справжній (*лат.*).

— Це означає, що вигляд у тебе загнаний і нікудишній, — сказав Мак-Говерн. Великим пальцем він зсунув панаму на потилицю і ще уважніше глянув в очі Ральфа. — Ти й далі погано спиш? — Помовчавши кілька секунд, Мак-Говерн знову заговорив, і тепер голос його звучав з абсолютною, майже апокаліптичною переконаністю. — Віскі — ось відповідь, — констатував він.

— Вибач, я не зовсім розумію...

— Відповідь на твоє безсоння, Ральфе. Я не стверджую, що ти повинен купатися в ньому — такої необхідності немає. Просто змішай столову ложку меду та півчарки віскі й випий за п'ятнадцять-двадцять хвилин перед сном.

— Гадаєш, допоможе? — з надією запитав Ральф.

— Особисто мені це допомогло. Після сорока в мене виникли серйозні проблеми зі сном. Оглядаючись зараз на ті часи, я думаю, що це була криза переломного віку — півроку безсоння й рік депресії на мою лису голову.

Хоча у всіх прочитаних Ральфом книжках стверджувалося, що спиртне, незважаючи на його помилкову популярність, аж ніяк не панацея від безсоння — іноді проблема навіть загострюється, — Ральф однаково спробував. Він ніколи не був любителем спиртного, тому півчарки, рекомендовані Мак-Говерном, зменшив до чверті, але за тиждень без відчутних результатів перейшов до цілої чарки... А потім і до двох. І коли якось уранці Ральф прокинувся о четвертій двадцять дві ранку з головним болем і неприємним присмаком віскі в роті, він зрозумів, що вперше за останні п'ятнадцять років страждає від похмілля.

— Життя занадто коротке, щоб витрачати його на таке лайно, — оголосив він порожній кімнаті, і це стало кінцем великого експерименту з віскі.

2. «Добре, — подумав Ральф, дивлячись на безладний потік відвідувачів, що входили й виходили з «Червоного яблука». — Ситуація така: Мак-Ґоверн стверджує, що вигляд у тебе нікудишній, а нині зранку ти взагалі ледь не знепритомнів і не впав до ніг Луїзи Чесс, — і після всього цього ти все-таки скасовуєш візит до старого сімейного лікаря. То що далі? Пустиш усе на самоплив? Хай буде все як є?»

У цій ідеї був якийсь чар східного фаталізму — доля, карма і таке інше, — але йому було потрібно щось більше, аніж зачарування, щоб витерпіти довгі ранкові години. У книжках мовилося, що багатьом людям цілком вистачає трьох-чотирьох годин сну. Дехто навіть задовольняється двома годинами. Таких було трохи менше, але ж вони були. Ральф Робертс, однак, не належав до цих щасливчиків. Ральфа не дуже цікавило, який він має вигляд, — його дні кумира вечірок залишилися давно позаду, — але його турбувало власне самопочуття, адже він не просто погано себе почував — йому було страшенно зле. Безсоння почало проникати у всі аспекти його життя, як запах смаженої цибулі проникає в усі закутки старого дому. Усе навколо почало втрачати барви; світ набув нудотної зернистості сірих газетних фотографій.

Найпростіші проблеми — підігріти вечерю чи перекусити сендвічем у «Червоному яблуку» і сходити на майданчик для пікніків до злітної смуги № 3, наприклад, — стали неймовірно важкими, майже нерозв'язними. Останні кілька тижнів він усе частіше повертався з відеосалону без жодної касети — не тому, що там не було чого вибрати, навпаки, вибір був занадто великий, просто він ніяк не міг вирішити, чи хочеться йому подивитися фільм про Брудного Гаррі, чи комедію Біллі Кристела, чи якусь версію «Зоряних воєн» минулих років. Після кількох таких невдалих походів він

упав у своє крісло, плачучи від розчарування... І, можливо, страху.

Ця жахлива нечутливість і корозія здатності приймати рішення виявилися не єдиними проблемами, що асоціювалися з безсонням; його пам'ять на події, що сталися зовсім недавно, теж почала підводити. У Ральфа стало звичкою ходити в кіно раз, а то й двічі на тиждень відтоді, як він вийшов на пенсію, покинувши друкарню, у якій завершив своє трудове життя як бухгалтер-ревізор. У кіно він бував разом із Керолайн, поки вона не стала настільки хвора, що вже не могла нікуди виходити. Після її смерті він відвідував кінотеатр сам, і лише кілька разів його супроводжувала Елен Діпно, а Ед залишався вдома з дитиною (сам Ед майже ніколи не бував у кіно, стверджуючи, що в нього від цього болить голова). Ральф так часто телефонував до кінотеатру довідатися про початок сеансів, що пам'ятав номер телефону.

Однак у міру того, як літо йшло на спад, йому дедалі частіше доводилося заглядати в довідник — він сумнівався в правильності останніх цифр номера: чи 1317, чи 1713.

— 1713, — вимовляв він у порожнечу кімнати. — Я знаю це точно. — Але чи знав він це? Справді?

«Зателефонуй Літчфілду. Нумо, Ральфе, перестань збирати уламки. Зроби нарешті щось конструктивне. А якщо тобі такий неприємний Літчфілд, зателефонуй кому-небудь іще. У телефонному довіднику повно адрес лікарів».

Так, можливо, але в сімдесят років пізно вибирати лікаря навмання. А Літчфілду він телефонувати не збирався. Крапка.

«Добре, і що тоді, старий упертий вислюку? Ще якінебудь народні засоби? Сподіваюся, ні, інакше незабаром у твоєму арсеналі відьомських засобів залишаться тільки сушені ящірки й жаб'ячі лапки».

Відповідь, що спала на гадку, була подібна до прохолодного бризу в спекотний день... Відповідь виявилася до абсурдності простою. Усі його книжкові пошуки цього літа були спрямовані радше на з'ясування причин проблеми, а не на її вирішення. Коли ж була потрібна відповідь, він поки що покладався на знахарські поради своїх знайомих (наприклад, віскі з медом), навіть якщо книжкова мудрість запевняла, що це не допоможе. Хоча книжки й пропонували цілком надійні методи боротьби з безсонням, єдине, що Ральф справді випробував, було найбільш простим: раніше йти спати. Однак це не допомогло — він лежав без сну майже до опівночі, потім засинав, щоб прокинутися в незвичайний для себе час, — та раптом інші засоби таки можуть допомогти?

Варто було, принаймні, спробувати.

3. Замість того щоб провести день за роботою в саду до знемоги, Ральф пішов у бібліотеку й погортав деякі книжки, котрі вже читав напередодні. Основне рішення, здавалося, полягало в такому: якщо не допомагає лягати рано, варто спробувати лягати пізніше. Ральф пішов додому, пам'ятаючи про свої муки і сповнений слабкої надії. Це могло допомогти. А якщо теж ні, то в нього ще залишаються Бах, Бетховен і Вільям Акерман.

Його перший досвід із цією методикою, яку в одному з посібників називали «пролонгований сон», виявився комічним. Ральф прокинувся у звичайний для себе тепер час (3.45, згідно з електронним годинником на полиці каміна у вітальні), у нього нила спина й затерпла шия, і він не розумів, як опинився в кріслі біля вікна й чому увімкнений телевізор, хоча передачі вже закінчилися.

І тільки обережно повернувши голову й охопивши руками занімілу шию, Ральф збагнув, що трапилося. Він мав намір просидіти так години до третьої, навіть четвертої ранку, а тоді перейти в ліжко і негайно заснути. Хай там як, але саме так він планував. Замість цього Недрімака із Гарріс-авеню відключився під час монологу Джея Лено. І прокинувся він, як і слід було сподіватися, у цьому клятому кріслі. Проблема залишилась, як глибокодумно пророк би Джо Фрайді, змінилося лише місце дії.

І все ж Ральф улігся під ковдру, сподіваючись, незважаючи ні на що, заснути, але бажання (якщо не потреби) заснути вже не було. Після години, проведеної в ліжку, він знову повернувся в крісло, цього разу з подушкою й жалюгідною посмішкою на обличчі.

4. У другій його спробі наступної ночі не було нічого смішного. Йому захотілося спати у свій звичайний час — об одинадцятій двадцять, саме коли Піт Черні розповідав про погоду на завтра. Але тепер Ральф успішно поборов дрімоту, уважно стежачи за програмою (щоправда, він клював носом під час розмови Піта з Резанною Арнольд, гостею його передачі), а потім був час нічного кінозалу. Показували стару стрічку за участю Едді Мерфі, у якій той сам виграв війну в Тихому океані, причому геть беззбройний. Ральфові здавалося, що місцеві телеканали уклали негласну угоду показувати в ранкові години легкі комедії, і лідери тут — Едді Мерфі або Джеймс Бровлін.

Після того як Мерфі розтрощив останній японський бастіон, другий канал відключився. Ральф спробував знайти кіно на інших каналах, але ті вже закінчили мовлення. Якби телевізор Ральфа був підключений до кабельної мережі, він міг би дивитися фільми всю ніч, як Білл, що живе внизу,

або Луїза; він згадав, що іще взимку вніс це до списку невідкладних справ у наступному році. Але потім Керолайн померла, і підключення до мережі кабельного телебачення перестало здаватися важливим.

Ральф відшукав журнал «Спорт іллюстрейтед» і заходився завзято пробиратися крізь нетрі статті про жіночий теніс, яку пропустив за першого читання, все частіше позираючи на годинника й чекаючи, коли стрілки підберуться до третьої ранку. Він був майже переконаний, що трюк спрацює. Повіки в нього немов свинцем налилися, і хоча Ральф уважно, слово за словом, читав статтю, він так і не зміг зрозуміти, що ж саме хотів сказати автор. Цілі речення, як космічні промені, прослизали повз його свідомість.

«Сьогодні вночі я буду спати — у цьому я переконаний. Уперше за багато місяців сонце встане без моєї допомоги, і це не просто добре, друзі й сусіди, це чудово».

Потім, одразу після третьої, це приємне занурення в сон почало минати. Воно не вилетіло зі швидкістю корка від шампанського — радше воно просочувалось, як пісок крізь велике сито або вода крізь дірявий дах. Коли Ральф зрозумів, що ж саме відбувається, його охопив — ні, не паніка, а хворобливий переляк. Він сприйняв це як повну протилежність надії, а коли о пів на четверту подибав у спальню, його депресія стала такою нестерпною, що йому здавалося, начебто він задихається в її лещатах.

— Прошу тебе, Господи, хоча б сорок хвилин, — пробурмотів він, вимикаючи світло, але в нього було передчуття, що це одна з тих молитов, які ніколи не будуть почуті.

Так і вийшло. Хоча Ральф не спав уже рівно добу, найменші ознаки сну покинули його тіло й розум до четвертої ранку. Він утомився дужче й глибше, ніж будь-коли, відкривши для себе, однак, що втома й сон зовсім не обов'язково йдуть рука об руку. Сон, цей незримий

друг, найкращий лікар людства з прадавніх часів, знову покинув його.

До четвертої ранку Ральф зненавидів своє ліжко — таке почуття з'являлося в нього завжди, коли він починав розуміти, що лежання в ньому не допоможе. Ральф опустив ноги, пошкріб волосся на грудях — тепер уже майже зовсім сиве, — натяг капці й подибав у вітальню, влаштувався в кріслі й почав дивитися на Гарріс-авеню. Вулиця була перед ним, немов сцена, єдиним актором на якій тепер була зовсім не людська істота, а приблудний собака, що підігнув задню лапу й шкутильгав на трьох по Гарріс-авеню у бік Строуфорд-парку.

— Привіт, Розалі, — пробурмотів Ральф, проводячи долонею по очах. Був четвер — день, коли на Гарріс-авеню забирали сміття, тому він зовсім не здивувався, побачивши Розалі, що стала невід'ємною частиною околиць за останні кілька років. Вона ліниво брела по вулиці, досліджуючи поклади смітників і скупчення порожніх консервних бляшанок, мов прискіпливий лахмітник із блошиного ринку.

Ось Розалі, яка цього ранку шкутильгала особливо помітно і мала вигляд такий же втомлений, як і Ральф, знайшла щось схоже на велику кістку і побігла кудись зі здобиччю в зубах. Ральф спостерігав за нею, поки вона не зникла з очей, тоді просто сидів, схрестивши руки на колінах і озираючи безмовні околиці. Яскраві вуличні ліхтарі лише підсилювали ілюзію, що Гарріс-авеню не що інше, як спорожніла після вечірньої вистави сцена, покинута акторами, які розійшлися додому; вся перспектива справляла враження нереальності, здавалася галюцинацією.

Ральф Робертс сидів у кріслі, де мусив провести ще стільки передранкових годин, і чекав, коли світло й рух наповнять світ перед ним. Нарешті перший актор — листоноша Піт — з'явився на сцені праворуч. Він проїхав по

Гарріс-авеню на велосипеді, дістаючи згорнуті газети із сумки й пригальмовуючи біля потрібних дверей.

Ральф поспостерігав за Пітом, тоді зітхнув так, що це зітхання вирвалося, здавалось, аж із глибин його життєвих основ, і пішов у кухню заварювати чай.

— Не пам'ятаю, аби мій гороскоп коли-небудь пророкував щось подібне, — глухо мовив він і відкрив кран, щоб набрати в чайник води.

5. Цей довгий ранок четверга і ще більш утомливий день дали Ральфові цінний урок: не варто зневажати три-чотиригодинним сном лише тому, що прожив усе життя з помилковою думкою, начебто маєш незаперечне право на шість, а то й на сім годин відпочинку. До того ж це стало ще й попередженням: якщо ситуація не зміниться, надалі буде так само зле весь час. Чорт забирай, постійно! Ральф лягав о десятій ранку, сподіваючись трохи подрімати — навіть півгодини були б порятунком, — але лише втомлива напівдрімота була відповіддю на всі його молитви.

Близько третьої пополудні він вирішив приготувати бульйон. Набравши в чайник свіжої води, Ральф поставив його на газ і відкрив шафу, де зберігалися різні приправи, спеції й пакети з продуктами, їсти які могли хіба космонавти й літні люди — для повної готовності ці порошки слід було лише розвести окропом. Ральф безцільно пересував коробки й банки, тоді уп'явся очима на полицю, мовби чекаючи, що коробка з бульйонними кубиками якимось таємним чином з'явиться на звільненому для неї місці. Коли цього не сталося, Ральф повторив усю процедуру, тільки тепер у зворотному порядку, розставляючи банки на колишні місця, тоді знову з подивом уставився на полицю;

цей вираз цілковитої розгубленості на його обличчі відтепер ставав домінуючим (добре хоч, що Ральф не здогадувався про це).

Знявши з вогню чайник, що закипів, Ральф повернувся до шафи. Він зрозумів нарешті — розуміння це приходило повільно, дуже повільно, — що він, мабуть, розчинив останній кубик учора або навіть позавчора, хоча ніяк не міг пригадати цього.

— Що ж тут дивного? — задав він питання пляшкам і банкам у відкритій шафі. — Я так утомився, що й не згадаю навіть, як мене звуть.

«Ні, згадаю, — заперечив він собі. — Мене звуть Леон Редбоун. Ось так!»

Це виявилося зовсім не смішно, однак Ральф усе-таки відчув, як посмішка — легенька, мов пір'їнка — торкнулася його губ. Він пройшов у ванну, причесався, тоді зійшов униз.

«Едді Мерфі вирушає на ворожу територію в пошуках їстівного, — подумав він. — Головна мета: коробка кубиків курячого бульйону «Лептоп». Якщо ж дислокація місцевості й умови безпеки унеможливлять проведення операції, перейдемо до мети номер два: спагетті з м'ясом. Я знаю, що завдання доволі ризиковане, однак...»

— ...Однак я постараюсь упоратися, — закінчив він уголос, виходячи на вулицю.

Старенька місіс Перрін, що проходила мимо, підозріло зиркнула на Ральфа, але все-таки промовчала. Ральф почекав, поки вона пройде трохи вперед — сьогодні він навряд чи міг вести бесіди з ким-небудь, і найменше з місіс Перрін, яка й у вісімдесят два умудрялася знаходити для себе корисне заняття, пильно стежачи за таким ось морським десантником, що насмілився ступити на її суверенний острів Перріс.

Ральф зробив вигляд, що оглядає плющ, який обплів декоративні ґрати біля вхідних дверей, поки старенька леді не відійшла на безпечну, як йому видалося, відстань, — і лише тоді перетнув Гарріс-авеню й увійшов у «Червоне яблуко».

Саме там і почалися головні проблеми дня.

6. Ральф увійшов у магазин, знову прокручуючи в голові свій невдалий експеримент із затримкою сну, й міркував про те, чи не є порада з бібліотечних книг усього лише вченою версією народних методів його знайомих. Неприємна думка, але розум (чи радше якась сила поза розумом, яка тепер відповідала за його повільні катування) відгукнувся іншою, яка викликала ще більшу тривогу: «У тебе є вікно в сон, Ральфе. Воно вже не таке велике, як раніше, і, швидше за все, зменшуватиметься з кожним тижнем, але тобі краще бути вдячним за те, що маєш, тому що маленьке віконце все-таки краще, ніж зовсім нічого. Тепер тобі це зрозуміло?»

— Так, — пробурмотів Ральф, наближаючись до прилавка в центрі магазину, де стояли яскраві коробки з бульйонними кубиками. — Тепер мені це зрозуміло.

Продавщиця Сью щиро розсміялася.

— Чи не поклали ви гроші в банк, Ральфе? — запитала вона.

— Прошу? — Він не обернувся, перебираючи червоні коробки. Цибуляний... Гороховий... Яловичий... Але де ж курячий бульйон?

— Моя мама казала, що люди, які розмовляють самі з собою, мають... Боже!

Спершу Ральфові здалося, що Сью просто мовила щось складне, недоступне його змученому розумові — фразу на

кшталт тієї, що вимовляють люди, які говорять самі з собою, вільні у Бога, — але далі Сью закричала. Ральф якраз нагнувся, щоб узяти потрібну коробку на нижній полиці, коли її крик так голосно вистрілив у нього, що в Ральфа підкосилися ноги. Він похитнувся, ударившись ліктем об верхню полицю стелажа, скидаючи коробки на підлогу.

— Сью? Що сталося?

Вона не звернула на Ральфа жодної уваги. Приклавши судорожно стиснуті руки до губ, вона з жахом дивилася крізь брудне скло вітрини.

— Господи! Це ж кров! — вигукнула дівчина. Ральф обернувся, скидаючи на підлогу ще кілька коробок. Від побаченого перехопило подих, йому знадобився час — секунд п'ятнадцять, аби зрозуміти, що побитою жінкою, яка, стікаючи кров'ю, шкутильгає до «Червоного яблука», була Елен Діпно.

Ральф завжди вважав Елен найкрасивішою жінкою в західній частині міста, але сьогодні... Одне око її заплило, на лівій скроні виднілося глибоке садно, яке незабаром поглине потворна пухлина свіжого синця; розпухлі губи й щоки в крові. Хитаючись, мов п'яна, вона йшла до «Червоного яблука», здавалося, нічого не бачачи вцілілим оком. Але ще більш жахливим, ніж вигляд Елен, було те, як вона несла Наталі. Жінка недбало притискала перелякану дитину до стегна, як зв'язку шкільних підручників років десять-дванадцять тому.

— О Боже, дитина ж удариться! — знову закричала Сью. Вона була кроків на десять ближче до дверей, ніж Ральф, але не зрушила з місця — просто стояла, все так само притискаючи долоні до обличчя.

Ральф більше не відчував утоми. Він кинувся до дверей, розчинив їх і вибіг на вулицю. І наспів саме вчасно, щоб обхопити Елен за плечі, коли вона, ударившись стегном об

скриньку з морозивом — на щастя, хоч не тим, на якому вона тримала Наталі, — рушила назад.

— Елен! — крикнув він. — Господи, Елен, що сталося?!

— Га?.. — відгукнулася вона дивним тоном, абсолютно не схожим на завжди такий жвавий голос молодої жінки, яка іноді супроводжувала його в кіно. Здорове око Елен зупинилося на ньому, і Ральф побачив вираз нерозуміння, який свідчить про те, що жінка не знає, хто вона, де вона і що й коли сталося.

— Га?.. Ральфе?.. Що?..

Дитина почала зісковзувати вниз. Ральф відпустив Елен, кинувся до Наталі й устиг схопити крихітку за бретельку комбінезона. Плачучи, Наталі замахала рученятами, вирячившись на нього темно-блакитними оченятами. Другою рукою Ральф підхопив малу між ніжок саме в той момент, коли бретелька, за яку він її тримав, лопнула. Якусь мить Наталі з плачем балансувала на його руці, немов крихітна гімнастка на канаті, крізь комбінезон Ральф відчув, що в неї мокрий підгузок. Він обхопив крихітку другою рукою і притиснув до грудей. Серце скажено калатало, і навіть тепер, коли дитині вже нічого не загрожувало, Ральфові уявлялось, як Наталі вислизає з його рук, і, здавалося, він чув, як ця мила кучерява голівка вдаряється об брудний тротуар.

— Га? Що? Ральфе? — повторила Елен. Вона побачила Наталі на руках у Ральфа, і тупа байдужість почала зникати з її здорового ока. Вона простягнула руки до дитини, і Наталі повторила цей жест своїми пухкенькими рученятами. Але тут Елен знову похитнулася, ударилася об ріг «Червоного яблука» і відхилилася назад. Одна нога її зачепилася за іншу (Ральф побачив заляпані кров'ю білі тапочки; аж дивно, яким яскравим усе раптом стало: барви

знову ожили, принаймні на деякий час), і жінка обов'язково впала б, якби Сью нарешті не зробила спроби вибігти з магазину й прочинила двері. Елен одразу притулилася до тих дверей — так підпилий гуляка знаходить опору, обіймаючи вуличний ліхтар.

— Ральфе? — Погляд Елен став трохи гостріший, і Ральф помітив у ньому не стільки інтерес, скільки недовіру. Глибоко зітхнувши, жінка спробувала вичавити крізь опухлі губи кілька зв'язних слів: — Дай. Дай мені мою ди-и-ти-и-ну-у-у. Дай мені... На-лі.

— Не тепер, Елен, — спробував заспокоїти її Ральф. — Зараз ти не можеш твердо стояти на ногах.

Сью й далі притримувала двері зсередини, щоб Елен не впала. Обличчя Сью стало попелясто-сірим, в очах застигли сльози.

— Вийди, — попросив її Ральф. — Підтримай Елен.

— Не можу! — пробурмотіла дівчина. — Вона вся в кро... кро... крові!

— Заради Бога, перестань! Це ж Елен! Елен Діпно з нашої вулиці!

І хоча Сью прекрасно знала це, — ім'я, вимовлене вголос, змусило її вийти із заціпеніння. Вона прослизнула у відчинені двері, й коли Елен знову похитнулася, Сью міцно обхопила жінку за плечі. Вираз недовіри застиг на обличчі Елен. Ральфові все тяжче було дивитися на неї. Від вигляду Елен млоїло в грудях.

— Ральфе? Що сталося? Її збила машина? — почувся чоловічий голос.

Обернувшись, Ральф побачив Білла Мак-Говерна. Той, в одній зі своїх акуратних блакитних сорочок із напрасованими стрілочками на рукавах, стояв поруч, прикриваючи очі витонченою рукою з довгими пальцями, яка так не

в'язалася з його виглядом. Він був якось дивно недоодягнений, але в Ральфа не було часу міркувати над причиною цього; занадто багато чого відбувалося одночасно.

— Це не нещасний випадок, — сказав він Біллу. — Її побили десь. Ось, потримай дитину.

Ральф простягнув Наталі Мак-Ґоверну. Той спершу відхитнувся, але потім усе-таки взяв крихітку. Наталі знову розплакалася. Мак-Ґоверн із виглядом людини, якій щойно вручили переповнений пакет, який в особливих випадках використовують у літаках, тримав малу, що чеберяла ніжками, на витягнутих руках. Довкола нього почали збиратися люди, здебільшого підлітки в бейсбольній формі, що поверталися додому після денної гри на шкільному полі. Вони витріщалися на розпухле, закривавлене обличчя Елен з гидотно жадібною цікавістю, і, помітивши їх, Ральф згадав біблійну притчу про п'яного Ноя — усі сини відвернулися, щоб не бачити наготи старого, який заснув у курені, лише Хам продовжував дивитися...

Дуже обережно Ральф обхопив Елен за плечі. Жінка зиркнула на нього здоровим оком. На цей раз вона вимовила його ім'я більш чітко, із симпатією, і від подяки, яку Ральф уловив у її голосі, йому захотілося плакати.

— Сью, візьми дитину. У Білла немає навичок, — попросив він.

Дівчина ніжно й уміло прийняла Наталі. Мак-Ґоверн вдячно посміхнувся Сью, і Ральф раптом зрозумів, що ж у вигляді Білла було не так. Мак-Ґоверн був без своєї улюбленої панами, яка здавалася такою ж невід'ємною його частиною (принаймні влітку), як і бородавка на переніссі.

— Гей, містере, що тут сталося? — запитав один із бейсболістів.

— Нічого, що б вас стосувалося, — відрізав Ральф.

— Схоже, вона провела кілька раундів з Ріддіком Бові.

— Ні, радше з Тайсоном, — припустив інший паливода. Неймовірно, але — почулися смішки.

— Забирайтеся звідси! — закричав роздратований Ральф. — Займіться своїми справами!

Підлітки позадкували, але розходитися не квапились. Вони дивилися на кров — це ж бо відбувалося не в кіно.

— Елен, ти можеш іти?

— Так, — відповіла вона. — Гадаю... Гадаю, що можу.

Ральф обережно провів її крізь відчинені двері в приміщення магазину. Елен ішла дуже повільно, переступаючи з ноги на ногу, як старезна баба. Від неї смерділо потом й адреналіном, і Ральф відчув, як у нього знову звело шлунок. Але не тільки через запах — в основному через те, що ця Елен ніяк не в'язалася з образом жвавої, чарівно сексуальної жінки, з якою він не далі як учора розмовляв, поки вона поралася на квіткових клумбах біля свого будинку.

Раптом Ральф згадав ще дещо з учорашнього дня. Елен була в доволі коротких блакитних шортах, і він помітив кілька синців на її ногах — величезну жовту пляму на лівому стегні й свіжіший темний синець на правій гомілці.

Ральф провів Елен за прилавок і, глянувши в спеціальне дзеркало, яке дозволяє бачити все, що відбувається в магазині, помітив Мак-Ґоверна, який відчиняв двері перед Сью.

— Замкни двері, — кинув він дівчині через плече.

— Але ж, Ральфе, я не повинна...

— Лише на кілька хвилин, — попросив він. — Будь ласка...

— Ну... Добре.

Саджаючи Елен на твердий пластиковий стілець, Ральф почув клацання замка. Він зняв телефонну слухавку і набрав номер 911. Але перш ніж почувся гудок, рука в крові натиснула на важіль.

— Ні... — Елен заледве ковтнула, тоді спробувала заговорити знову. — Не треба.

— Треба, — заперечив Ральф. — І я зроблю це.

Одразу ж у її здоровому оці він побачив страх і — ні тіні байдужості.

— Ні, — ледь вичавила з себе Елен. — Будь ласка, Ральфе, не треба.

Жінка дивилася повз нього, знову простягаючи руки. Покірний, благальний вираз її згорьованого обличчя навіяв на Ральфа жах і зневіру.

— Ральфе? — мовила до нього Сью. — Вона хоче взяти дитину.

— Я й сам бачу. Віддай їй Наталі.

Сью передала крихітку Елен, і Наталі — їй було трохи більше року — оповила рученям шию матері, уткнувшись обличчям в її плече. Елен поцілувала дочку в маківку. Було видно, що рух губ завдавав їй болю, але вона повторила це знову. І знову. Дивлячись згори на голову Елен, Ральф побачив засохлу кров, що нагадувала розводи бруду. Він відчув, як у ньому знову закипає гнів.

— Це зробив Ед, правда? — запитав він. Звичайно, хто ж іще — хіба стала б вона натискати відбій при його спробі викликати поліцію, якби її мало не до півсмерті побив незнайомець? — Але запитати було необхідно.

— Так, — прошепотіла вона ледь чутно, та ще й відповідь частково приглушила хмаринка волосся дівчинки. — Так, це зробив Ед. Але не треба телефонувати в поліцію. — Тепер Елен дивилася на Ральфа знизу вгору, у здоровому оці

відбивалися страждання й жах. — Благаю, не телефонуй у поліцію, Ральфе. Мені страшно й подумати, що батька Наталі будуть судити за... за... — Елен розридалася.

Наталі, здивовано глянувши на матір, розплакалась теж.

7. — Ральфе? — із сумнівом у голосі окликнув його Мак-Ґоверн. — Може, дати їй тиленол або що-небудь таке?

— Краще не треба, — відповів він. — Ми ж не знаємо, який її стан і наскільки вона постраждала. — Ральф перевів погляд на вітрину, не бажаючи бачити, що відбувається зовні, себто, сподіваючись нічого не побачити, і однаково побачив: жадібні обличчя обліпили скло. Деякі, щоб було краще видно, прикривали очі з боків долонями.

— І що ж нам тепер робити? — поцікавилася Сью. Вона дивилася на цікавих, нервово смикаючи формений фартух продавщиці. — Якщо компанія довідається, що я закрила двері під час робочого дня, я напевно позбудуся роботи.

Елен торкнула Ральфа за руку.

— Будь ласка, Ральфе, — повторила вона, ось лише крізь розпухлі губи у неї вийшло: «Буаска, Рафе». — Не дзвони нікому.

Ральф непевно глянув на Елен. За своє життя він надивився на жінок із синцями, бачив і таких (хоча й нечасто, правду кажучи), які були побиті ще дужче, ніж Елен. Однак не завжди це мало такий зловісний вигляд. Ментальність і моральні устої Ральфа сформувалися ще в той час, коли вважалося, що все, що відбувається між чоловіком і дружиною, стосується лише їх самих, навіть якщо чоловіки дають волю рукам, а жінки — гострому язику. Спроба змусити людину змінити свою поведінку,

втручаючись у її справи — навіть із найкращими намірами, — неминуче перетворить вас із друга на заклятого ворога.

Але потім Ральф згадав, як Елен несла Наталі: недбало притуливши до стегна, мов зв'язку підручників. Якби вона упустила дитину, переходячи через дорогу, то навіть не помітила б цього; Ральф вважав, що лише безсвідомий інстинкт змусив Елен взяти дитину з собою. Жінка не хотіла залишати дочку з людиною, яка побила її так жорстоко, що тепер вона дивилася лише одним оком і говорила, перетворюючи слова на кашу.

Подумав він і про інше — про те, що стосувалося часу після смерті Керолайн. Ральф тоді вразився глибині й силі свого горя — зрештою, її кончина не була несподіваною; він вважав, що спізнав усю гіркоту втрати ще за життя Керолайн, — але ж вагота втрати навіть завадила йому зробити останні необхідні приготування. Звичайно, він зателефонував у похоронну контору Брукінґса й Сміта, але саме Елен допомогла йому написати некролог і помістила його в «Деррі ньюс», це вона допомогла йому вибрати труну (Мак-Говерн, який терпіти не міг смерті й усього пов'язаного з нею, у ті дні намагався не траплятися йому на очі), саме Елен порадила Ральфові купити жалобний вінок — на стрічці був напис «Коханій дружині». І саме Елен організувала невелику поминальну вечерю одразу після похорону, замовивши сендвічі, напої й пиво в «Червоному яблуку». Усе це зробила Елен, коли сам Ральф виявився не в змозі займатися цим. Хіба не зобов'язаний він відплатити за зроблене нею добро добром, навіть якщо зараз вона й не сприймає його дії як добро?

— Білле? — звернувся він до сусіда. — А ти що гадаєш?

Мак-Говерн глянув на Елен, що низько опустила побите обличчя, а тоді, перевівши погляд на Ральфа, дістав хусточку й нервово витер губи.

— Не знаю. Мені дуже подобається Елен, і мені б хотілося вчинити правильно — ти ж знаєш, — але в таких справах... Хто знає, що тут краще?

Ральф раптом згадав улюблену фразу Керолайн, яку вона зазвичай вимовляла, коли він, зітхаючи й охаючи, не хотів братися за яку-небудь справу, не бажав визнавати своєї помилки або ухилявся від обов'язкового дзвінка: «Тернистий і довгий шлях в Едем, любий, чи варто стогнати через дрібниці?»

Він знову потягнувся до телефону, цього разу рішуче відвівши руку Елен.

— Ви телефонуєте в поліцейське відділення Деррі, — почувся голос із автовідповідача. — Наберіть одиницю, якщо вам необхідна екстрена допомога. Наберіть двійку, якщо вам потрібна поліція. Натисніть трійку для додаткової інформації.

Ральф, який раптово усвідомив, що йому необхідні всі три служби, секунду повагавшись, набрав двійку. У трубці почувся жіночий голос:

— Поліція. Чим можемо допомогти?

Ральф, глибоко вдихнувши, вимовив:

— Це Ральф Робертс. Я в магазині «Червоне яблуко» на Гарріс-авеню разом зі своєю сусідкою. Її звуть Елен Діпно. Жінка жорстоко побита. — Ральф ніжно торкнувся голови Елен, і жінка притулилася до нього лобом. — Будь ласка, приїдьте скоріше.

Він повісив трубку й присів навпочіпки перед Елен. Наталі радісно защебетала й підставила йому свого носика. Ральф, посміхнувшись, поцілував дівчатко, тоді глянув в обличчя жінки.

— Вибач, Елен, — сказав він, — але я змушений був учинити так. Я не міг інакше. Розумієш? Просто не міг.

— Я нічого не розумію! — відповіла вона.

Кров з носа перестала йти, але, торкнувшись пальцями до перенісся, Елен поморщилася від болю.

— Елен, чому він це зробив? Чому Ед так побив тебе?

Тепер Ральф пригадував інші випадки — можливо, цілу низку їх. Якщо такі події й були зведені в систему, то він не завважував їх донині. Через кончину Керолайн. І через безсоння. Принаймні Ральф не вірив, що Ед уперше підняв руку на свою дружину. Можливо, сьогодні це проявилося в більш жахливій формі, але сталося не вперше. Ральф міг прийняти подібну думку і вважати її логічною, але він, як і раніше, не міг уявити собі Еда, який чинить таке. Він бачив посмішку Еда, його виразні очі, те, як неспокійно рухаються його руки під час бесіди... Але як не намагався, не міг уявити, що ці самі руки б'ють дружину.

Потім він згадав, як Ед на негнучких ногах іде до водія блакитного пікапа — це був «форд-рейнджер», чи не так? — і завдає йому потужного удару в щелепу.

Згадати це було однаково, що відчинити дверцята шафи Фіббі МакГі — персонажу давнього радіоспектаклю, — ось лише вивалювалася звідти не купа мотлоху, що накопичився за десятиліття, а ціла лавина яскравих образів того липневого дня. Блискавки над злітним полем. Ед, що розмахує рукою, наче в такий спосіб він може змусити ворота відчинитися швидше. Шарф із вишитими китайськими ієрогліфами.

«*Гей, гей, Сьюзен Дей, скільки вбила ти дітей?*» — пролунав голос Еда в голові Ральфа, і ще до того, як Елен почала говорити, він уже знав, що саме вона скаже.

— Як нерозумно, — очужіло мовила жінка. — Він побив мене тому, що я підписала звернення. Підписи збирають

по всьому місту. Хтось сунув мені його позавчора по дорозі в супермаркет. Людина висловилася на захист Центру допомоги жінкам, мені її доводи видалися розумними. До того ж мала вередувала, тому я просто...

— Поставила підпис, — закінчив Ральф. Елен, кивнувши, знову розплакалася.

— Що за звернення? — поцікавився Мак-Ґоверн.

— Запрошення Сьюзен Дей виступити в Деррі, — пояснив Ральф. — Це відома феміністка...

— Я знаю, хто така Сьюзен Дей, — роздратовано обірвав його Мак-Ґоверн. — Знаю, що група однодумців вирішила запросити її до нас для виступу на захист Центру допомоги жінкам.

— Коли Ед повернувся сьогодні додому, у нього був такий чудовий настрій, — крізь сльози розповідала Елен. — Так завжди буває по четвергах, тому що в ці дні він працює лише до обіду. Він розповів мені про свої плани на вечір, про те, як він буде робити вигляд, начебто читає, а сам насолоджуватиметься спокоєм... Ну, ти ж знаєш його...

— Звичайно, — відповів Ральф, згадуючи, як Ед засунув руку в барило здоровання і підступну усмішку *(я знаю й не такі трюки)* на його обличчі.

— Так, я його знаю.

— Я попросила Еда купити дещо з дитячого харчування... — Вона заговорила голосніше, і в голосі зазвучали нотки роздратування й переляку. — Я не знала, що він розсердиться... Чесно кажучи, я геть забула, що підписала цей дурнуватий папірець... І я досі не розумію, чому він так розлютувався... Але... Але коли він повернувся... — Затремтівши всім тілом, Елен пригорнула до себе Наталі.

— Елен, заспокойся, все вже минулося, все гаразд.

— Ні, не гаразд! — Елен глянула на Ральфа, сльози градом котилися з одного ока й просочувалися з-під розпухлого повіка іншого. — Ні, не... не... гаразд! Чому він не стримався цього разу? І що буде зі мною й дитиною? Куди нам іти? У мене немає інших грошей, ніж ті, що на спільному рахунку... У мене немає роботи... О, Ральфе, навіщо ти зателефонував у поліцію? Не треба було цього робити! — Елен знесилено стукнула кулачком по його руці.

— Ти все подолаєш, — мовив Ральф. — У тебе багато друзів.

Але навряд чи він сам чув, що каже, і зовсім не помітив її слабкого удару. Гнів стукав у його грудях і скронях, немов друге серце.

Не «чому він не стримався?» — не це сказала Елен. Вона сказала: «Чому він не стримався цього разу?»

Цього разу.

— Елен, а де Ед зараз?

— Гадаю, що вдома, — глухо відповіла вона.

Ральф погладив її по плечу й пішов до дверей.

— Ральфе? — окликнув його стривожений Мак-Говерн. — Куди ти йдеш?

— Зачини за мною двері, — замість відповіді попросив Ральф розгублену Сью.

— Господи, не знаю, чи зможу я це зробити. — Сью із сумнівом оглянула натовп цікавих, що припали до запилюженої вітрини; їх ставало дедалі більше.

— Зможеш, — обірвав її Ральф, уловивши слабкий звук сирени. — Чуєш?

— Так, але...

— Поліція пояснить, що потрібно робити, та й твій бос теж не буде лаяти — можливо, він навіть нагородить тебе медаллю «За відвагу».

— Якщо він це зробить, я розділю нагороду з тобою, — сказала вона, переводячи погляд на Елен. Блідість поступово сходила з обличчя Сью.

— Господи, Ральфе, та поглянь же на неї! Невже Ед справді побив її тільки за те, що вона підписала якийсь дурний папірець?

— Гадаю, що так, — відповів Ральф. Зміст розмови доходив до нього, але тема була занадто далека. Зате лють була значно ближчою, вона зімкнула свої вогнедишні обійми на його горлі. Він шкодував, що йому не сорок або хоча б п'ятдесят, щоб він мав силу дати Едові скуштувати своїх власних ліків. Однак Ральф відчував, що може спробувати зробити це, незважаючи ні на що.

Він уже повертав дверну ручку, коли Мак-Говерн схопив його за плече:

— Ти думаєш, що робиш?

— Я йду розбиратися з Едом.

— Ти що, жартуєш? Та він же розірве тебе на шматки, щойно ти потрапиш йому під руку. Сам бачиш, що він зробив з Елен.

— Звичайно, бачу, — майже прогарчав Ральф таким тоном, що Мак-Говерн швидко прибрав руку.

— Тобі вже сімдесят, Ральфе. Нагадую, якщо ти забув. До того ж, зараз Елен потребує друга, а не мумії, яку вона зможе відвідувати лише тому, що твоє лікарняне ліжко буде через троє дверей від її палати.

Звичайно, Білл був абсолютно правий, але це розгнівало Ральфа ще дужче. Він припускав, що в цьому теж винувате безсоння, яке розпалює лють і огортає туманом його думки. Але в якомусь сенсі гнів був полегшенням. Це було значно краще, ніж дрейфувати у світі, забарвленому в сірі розпливчасті тони.

— Якщо Ед добре натовче мене, я прийму димедрол і бодай нарешті висплюся, — відрізав Ральф. — І будь ласка, дай мені спокій, Білле.

Він швидким кроком перетнув парковку перед «Червоним яблуком».

Наближалася поліцейська машина з увімкненою блимавкою. Питання з юрби — «Що сталося? З нею все гаразд?» — градом обрушилися на нього, але Ральф проігнорував їх. Він затримався на тротуарі, перечікуючи, доки поліцейська машина в'їде на стоянку, потім таким же швидким, рішучим кроком перетнув Гарріс-авеню. За ним на розумній відстані йшов Мак-Говерн.

Розділ третій

1. Через три будинки від них стояв акуратний шоколадно-кремовий будиночок того типу, який жінки золотого віку називають «милим». У цій «цукерці» й жили Елен і Ед Діпно. Керолайн полюбляла повторювати, що родина Діпно належить до церкви Свідків Єгови, хоча її щира прихильність до молодої пари позбавляла цю фразу їдкої колючості. Вони були laisser-faire[1] вегетаріанцями, що вважали цілком прийнятним уживати як їжу рибу й молочні продукти. На останніх виборах чоловік і жінка голосували за Клінтона, а на їхній машині — тепер це був уже не «датсун», а нова малолітражка — красувалося гасло: «РОЗЩЕПЛЮЙТЕ ДЕРЕВО, А НЕ АТОМ, ПОЛЮЙТЕ НА ТВАРИН, А НЕ НА ЛЮДЕЙ».

Очевидно, Діпно зберегли всі музичні альбоми, які вони купували в шістдесятих, — Керолайн вважала це

[1] Laisser faire (*фр.*) — давати волю, вільно діяти.

однією з найбільш милих звичок, і тепер, коли Ральф, стиснувши кулаки, підходив до їхнього будинку, він почув стогони Ґрейс Слік, яка виконувала один зі старих хітів Сан-Франциско:

Прийнявши пігулку[1], станеш більшим.
Прийнявши другу, зменшишся умить.
Ти тільки ту ковтай, не бійся,
Котру тобі мама звелить, —
А все решту розкаже Аліса[2].

Музика чулася із закріпленої на терасі мініатюрної колонки, не більшої від поштової марки. Поливний пристрій на газоні шипів «хиша-хиша-хиша», розсипаючи райдужні бризки й залишаючи блискучий мокрий слід на доріжці. Ед Діпно, голий до пояса, розкинувся в садовому кріслі ліворуч від бетонованої доріжки, ошелешено вирячившись на небо з виглядом дивака, який намагається зрозуміти, чи схожа хмарина, що пропливає над ним, на коня чи на єдинорога. Босою ногою він відбивав такт. Відкрита книга, що лежала обкладинкою догори на його колінах, дуже доречно поєднувалася з музикою із колонки. Це був роман Тома Роббінса.

Просто-таки літня пастораль, сценка провінційної безтурботності, відображена Норманом Роквеллом на одній із його картин, що звалася «Вихідний». Якщо не звертати уваги на такі дрібниці, як засохла кров на пальцях Еда й розбите скельце його окулярів а la Джон Леннон.

— Ральфе, заради всього святого, не затівай з ним бійку, — прошипів Мак-Ґоверн, коли Ральф, зійшовши з доріжки, ступив на газон, навіть не відчувши, як його обдало холодною водою.

---

[1] В оригіналі гра слів: pill (*англ.*) — це і пігулка, і куля.

[2] Героїня повісті Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див».

Ед обернувся.

— Гей, Ральфе! — вигукнув він, розпливаючись променистою посмішкою. — Радий тебе бачити!

Ральф уявив, як він скидає Еда з крісла на траву. Мало того — він побачив, як розширюються від несподіванки й подиву очі Еда Діпно. Видіння було настільки чітким, що він побачив навіть те, як блищить на сонці годинник Еда, коли той намагається підвестися.

— Пригощайся пивом, сідай у крісло, — тараторив Ед. — Може, зіграємо в шахи...

— Пиво? Шахи? Господи, Еде, що з тобою?

Ед відповів не одразу, дивлячись на Ральфа з виразом, який одночасно лякав і викликав лють. Це була суміш подиву й сорому, погляд милого тюхтія, який ось-ось скаже: «Чорт забирай, люба, невже я знову забув прибрати попільницю?»

Ральф махнув рукою у бік пагорба, повз Мак-Говерна, що застиг біля вологої смуги від поливу й нервово спостерігав за ними — він обов'язково сховався б, якби поруч було хоч щось. До першої поліцейської машини приєдналася друга, Ральф почув слабкі радіосигнали зоддалік. Натовп цікавих дедалі збільшувався.

— Поліція прибула через Елен! — мовив Ральф, переконуючи себе не кричати, адже криком нічого не зміниш, і все-таки підвищуючи голос. — Вони тут, тому що ти побив свою дружину! Хоч це до тебе доходить?

— Це... — простягнув Ед і потер щоку. — Це...

— Так, це, — люто підтвердив Ральф. Здавалося, всі його почуття притупилися, залишилася лише лють.

Ед кинув оком на поліцейські машини, на юрбу, що зібралася біля «Червоного яблука»... А потім побачив Мак-Говерна.

— Білле! — крикнув він. Мак-Ґоверн здригнувся. Ед або не помітив, або зробив вигляд, що не помітив цього. — Привіт! Сідай! Хочеш пива?

Саме в цю мить Ральф зрозумів, що вдарить Еда, розіб'є його дурнуваті круглі окуляри, можливо, навіть удавить осколок скла йому в око. Він зробить це, і ніщо на світі не зможе зупинити його — проте в останній момент все-таки щось зупинило. Усередині нього була Керолайн, яку він настільки виразно чув в останні дні — якщо тільки він не розмовляв сам із собою. Хоча тепер це був зовсім не голос Керолайн — цей голос, хоч як це не дивно, належав Тріґеру Вашону, якого він зустрічав лише кілька разів після того випадку, коли Тріг урятував його від грози в той день, коли з Керолайн стався перший приступ. «Гей, Ральфе, будь обережний! Цей безумець хитріший від лиса. Може, він навіть хоче, щоб ти вдарив його!»

«Так, — вирішив Ральф. — Можливо, Ед хоче саме цього. Чому? Хтозна. Може, щоб трохи подебоширити, а може, просто тому, що збожеволів».

— Перестань молоти нісенітниці, — сказав він, знижуючи голос майже до шепоту.

Ральф відчув задоволення, коли увага Еда знову моментально перемкнулася на нього, але ще дужче Ральфа радувало те, що вираз печального нерозуміння зник з обличчя Еда. Натомість прийшла сторожкість. Він нагадував Ральфові хижака перед вирішальним стрибком.

Ральф трохи нагнувся, щоб бачити очі Еда.

— Це сталося через Сьюзен Дей? — так само вкрадливо запитав він. — Через Сьюзен Дей і аборти? Через мертвих дітей? Саме тому ти накинувся на Елен?

У голові в нього пролунало ще одне питання: «Хто ти насправді, Еде?» — але перш ніж Ральф устиг запитати, Ед, стрімко підхопившись, підбіг до Ральфа і штовхнув його

в груди. Ральф упав спиною на вологу траву, встигнувши виставити лікті, щоб не вдаритися головою. Із зігнутими колінами, упершись ступнями в землю, він насторожено стежив за Едом.

— Ральфе, не зв'язуйся з ним! — порадив Мак-Говерн, що був на порівняно безпечній відстані.

Ральф не звернув на нього уваги. Він просто напівлежав, спираючись ліктями на землю й уважно дивлячись знизу вгору на Еда. Ральф був злий і наляканий, але ці емоції пересилювало досі незнайоме відчуття, від якого кидало в дріж. Він бачив божевілля — справжнісіньке божевілля. Не суперлиходія з коміксів, не Нормана Бейтса, не капітана Егаба. Це був усього лише Ед Діпно, співробітник лабораторії Гокінґа — один із «яйцеголових», як кажуть старі, що грають у шахи на майданчику для пікніків, — але однаково адекватна у сприйнятті демократів людина. І ось тепер цей цілком приємний homo sapiens перетворився на чудовисько, і це все сьогодні, коли Ед побачив підпис своєї дружини під зверненням, вивішеним на дошці оголошень у супермаркеті. Тепер Ральф розумів, що божевіллю Еда вже не менше року, і це змусило Ральфа задуматися, які ж секрети ховалися за доброзичливістю й чарівною посмішкою Елен, які дрібні, але такі виразні ознаки — крім синців — він прогледів.

«І ще Наталі, — подумав він. — Що бачила ця дівчинка! Що пережила вона, крім того останнього випадку, коли мати несла її по Гарріс-авеню, недбало притискаючи до закривавленого стегна?»

Руки Ральфа покрилися мурашками.

А в цей час Ед міряв кроками бетоновану доріжку, витоптуючи майорці, висаджені Елен по краях як бордюр. Він знову перетворився на того Еда, якого Ральф бачив

в аеропорту торік: ті ж люті ривки головою, той же порожній, невидющий погляд.

«Це і є те, що повинна була приховувати напускна привітність, — подумав Ральф. — Зараз він точнісінько такий же, як після зіткнення з водієм пікапа, — немов бійцівський півень, що обзирає свою вотчину в пошуках чужинців».

— Узагалі ж, її провини тут нема, — швидко заговорив Ед, ударяючи кулаком правої руки по лівій долоні. І раптом Ральф побачив, що в Еда можна перелічити всі ребра — він мав такий вигляд, наче голодував багато місяців.

— І все-таки, якщо чиясь дурість сягає певної межі, миритися з цим стає важко, — продовжував Ед. — Вона як ті волхви, що прийшли до царя Ірода за інформацією. Я хочу сказати, що як же можна бути такими дурними? «Де народжений Цар Юдейський?» І вони питають це в Ірода? Ось тобі й мудреці! Правильно, Ральфе?

Ральф закивав головою: «Звичайно, Еде. Що б ти не сказав, Еде».

Ед кивнув у відповідь, знову закрокував туди-сюди, вдаряючи кулаком по долоні.

— Точнісінько як у пісні «Роллінґ Стоунз» — «Поглянь, поглянь, поглянь на цю дурепу». Ти, певно, не пам'ятаєш? — Ед розсміявся. Істеричний звук, що скидається на те, як пацюки танцюють на битому склі.

Мак-Ґоверн присів поруч.

— Ходімо звідси, — пробурмотів він. Ральф заперечно похитав головою, а коли Ед знову почав наближатися до них, Мак-Ґоверн швидко підхопився й відійшов на тротуар.

— Вона гадала, що зможе обвести тебе навколо пальця, так? — запитав Ральф. Він і далі лежав на траві, спираю-

чись на лікті. — Елен гадала, що ти не довідаєшся про її підпис під зверненням?

Ед стрімко перетнув доріжку й, схилившись над Ральфом, потряс кулаками над його головою, зовсім як лиходій у німому кіно.

— Ні! — крикнув він. — Аероплан Джефферсона замінили «Енімалз», Ерік Бердон змінив погляди, згідно із Джоном Лі Гукером: бах-бах-бах, застрелю на місці!

Мак-Говерн пискнув, мабуть, гадаючи, що Ед зараз накинеться на Ральфа, але замість цього Ед Діппо, спершись пальцями лівої руки на траву, став у позу спринтера, що чекає пострілу стартового пістолета, щоб кинутися вперед. Усе обличчя його було в краплях, які Ральф спочатку прийняв за піт, але потім він згадав, як Ед пройшов повз струмінь із поливного пристрою. Ральф не міг відвести погляду від плями крові на лівому склі окулярів Еда. Вона трохи розмазалася, і від цього зіниця здавалася кривавою.

— Це просто доля, що я виявив її підпис! Доля, розумієш! Не ображай мене, сумніваючись у моїх розумових здібностях, Ральфе! Ти вже старий, але дурнем тебе не назвеш. Справа в тому, що я йду в супермаркет купити дитяче харчування і виявляю — ото іронія! — що вона підписалася під зверненням дітовбивць! Центуріонів! На чолі з самим Кривавим Царем! І знаєш що? Я... Так... І побачив... Кров!

— Хто такий Кривавий Цар, Еде?

— О, будь ласка! — Ед підозріло глянув на Ральфа. — «*Спостеріг тоді Ірод, що ті мудреці насміялися з нього, та й розгнівався дуже, і послав повбивати в Віфлеємі й по всій тій околиці всіх дітей від двох років і менше, за часом, що його в мудреців він був випитав*». Це Біблія, Ральфе. Євангеліє від Матвія, глава 2, вірш 16. Ти маєш сумніви щодо цього?

— Немає. Якщо ти так кажеш, я тобі вірю.

Ед кивнув. Погляд його глибоких темно-зелених очей метався з одного боку в другий. Потім він повільно нахилився вперед, поклавши руки на плечі Ральфа, наче мав намір поцілувати його. Ральф відчув запах поту, слабкий, майже вивітрений аромат лосьйону після гоління і чогось іще — того, що нагадувало прокисле молоко. Може, це був запах Едового божевілля?

— Буде краще, — видихнув Ед просто в обличчя Ральфу, — буде краще, якщо ти повіриш.

Погляд його перестав безцільно блукати й сконцентрувався на Ральфі. — Вони вирізали всіх дітей, — вимовив він тремтячим голосом. — Вирізали з материнського лона й вивозили в закритих вантажівках. Запитай себе, Ральфе: скільки разів за тиждень ти бачив на шосе такі вантажівки, кузов яких затягнутий брезентом? Ти ніколи не запитував себе, що перевозять у таких вантажівках? Ніколи не хотів довідатися, що приховано під брезентом? — Ед посміхнувся, закотивши очі. — Вони спалюють ембріони під Ньюпортом. Дорожній знак стверджує, що в тому місці зсув, але насправді там крематорій. Однак частину зародків вивозять зі штату. На вантажівках, на літаках. Тому що ембріональні тканини коштують дуже дорого. Я кажу тобі це не лише як стурбований громадянин, Ральфе, але і як співробітник лабораторії Гокінґа. Дитячі тканини... набагато... дорожчі... від... золота.

Раптом Ед повернув голову й уп'явся у Білла Мак-Говерна, який знову підійшов ближче, щоб краще все чути.

— ТАК, НАБАГАТО ДОРОЖЧІ ВІД ЗОЛОТА Й ЦІННІШІ ВІД РУБІНІВ! — крикнув він, і Мак-Говерн відскочив з розширеними від страху й сум'яття очима. — ТИ ЗНАЄШ ПРО ЦЕ, СТАРИЙ ГОМИКУ?

— Так, — відповів Мак-Говерн. — Я... Я знаю. — Він кинув блискавичний погляд у бік «Червоного яблука», звідки прямувала до них одна з поліцейських машин. — Мабуть, я десь читав про це. Можливо, в «Саєнтіфік амерікен».

— «Саєнтіфік амерікен»! — Ед, презирливо розсміявшись, знову уп'явся поглядом на Ральфа, мов кажучи: «Бачиш, з ким доводиться мати справу». Обличчя його швидко спохмурніло.

— Продажні вбивці, — прошепотів він. — Зовсім як у часи Христа. Тільки тепер убивають ненароджених. І не лише тут, а по всьому світу. Вони вирізають їх тисячі, Ральфе, мільйони, і знаєш чому? Знаєш, чому ми знову приєдналися до свити обагреного кров'ю дітей царя в цю епоху пітьми?

Ральф знав. Не так уже й важко скласти воєдино картину, якщо маєш багато розрізнених фрагментів. Особливо якщо бачив Еда, що запускає руку по лікоть у діжку з хімічним добривом у пошуках мертвих дітей.

— Цього разу цар Ірод мав успіх, — вимовив Ральф. — Саме це ти хочеш сказати мені? Це все давні ідеї про Месію, правильно?

Ральф випрямився, очікуючи, що Ед знову притисне його до землі, майже не сумніваючись у цьому. Гнів знову охоплював його. Абсолютно нерозумно було критикувати маячню божевільного, як це роблять у кіно, можливо, навіть богохульствувати, — але сама думка, що Елен була побита через це, викликала новий приплив люті.

Ед, не зачепивши його, енергійно випрямився й діловито обтрусив долоні. Здавалося, він знову був спокійний. Радіопозивні зазвучали голосніше — поліцейська машина, що виїхала від «Червоного яблука», наближалася до бордюру. Ед глянув на авто, потім на Ральфа, що підвівся.

— Можеш знущатися, але це правда, — спокійно мовив він. — Однак це не цар Ірод, а Кривавий Цар. Ірод був однією з його інкарнацій. Кривавий Цар стрімко переходить із тіла в тіло і з покоління в покоління — так, як дитина перестрибує з камінчика на камінчик, переходячи струмок, Ральфе, — завжди вишукуючи Месію. І він завжди не встигає за Ним, але цього разу все може вийти інакше. Тому що в Деррі все інакше. І ті й інші сили починають збиратися тут, вишиковуються у дві шеренги. Я знаю, наскільки важко в таке повірити, але це так.

«Кривавий Цар, — подумав Ральф. — О, Елен. Мені так жаль. Як це сумно».

Двоє чоловіків — один у формі, інший у цивільному, але обидва, без сумніву, копи — вийшли з поліцейської машини й підійшли до Мак-Говерна. Біля магазину Ральф помітив ще двох чоловіків у білих штанах і білих сорочках з короткими рукавами. Один із них підтримував Елен, що ледве пересувала ноги, як хворий після операції. Другий ніс Наталі. Вони допомогли Елен забратися в машину швидкої допомоги. Той, що ніс дитину, теж сів у машину, а інший пішов до місця водія. У їхніх рухах Ральф відчув радше компетентність, ніж тривогу, і подумав, що для Елен це добрий знак. Можливо, Ед не так сильно побив її... Принаймні не цього разу.

Поліцейський у цивільному — широкоплечий здоровань із пшеничними вусами — підійшов до Мак-Говерна, якого він, здається, впізнав. На його обличчі сяяла посмішка.

Ед, схопивши Ральфа за плече, відтягнув його на кілька кроків убік від чоловіків, що стояли на тротуарі. Він перейшов майже на шепіт.

— Не хочу, щоб нас чули, — пояснив він.

— У цьому я впевнений.

— Ці істоти... Центуріони... Слуги Кривавого Царя... Ні перед чим не зупиняться. Вони безжальні.

— Вірю. — Ральф оглянувся через плече в ту мить, коли Мак-Ґоверн вказував на Еда. Здоровань спокійно кивав. Руки він тримав у кишенях штанів. Добродушна посмішка, що досі вигравала на його обличчі, поступово в'янула.

— І справа не лише в абортах, не треба так думати! Вони забирають ненароджених у всіх матерів, не лише в наркоманок і повій, вісім днів, вісім тижнів, вісім місяців. Центуріонам однаково. Жнива йдуть день і ніч. Масове вбивство. Я бачив трупики дітей на дахах, Ральфе... Під парканами... У каналізаційних стоках...

Очі Еда, величезні й зелені, як штучні смарагди, витріщилися в нікуди.

— Ральфе, — прошепотів він, — іноді весь світ сповнений барв. Я бачу їх відтоді, як він прийшов і відкрив мені істину. Але тепер усі барви стали чорними.

— Відтоді як хто прийшов до тебе, Еде?

— Ми поговоримо про це пізніше, — відповів Ед, непомітно ворушачи губами, зовсім як стукач у фільмах на тюремну тему. За інших обставин це було б навіть кумедно. Роблена посмішка з'явилася на його обличчі, так само впевнено проганяючи божевілля, як схід сонця виганяє ніч. Раптовість зміни одночасно вражала й жахала, але Ральф однаково знайшов у цьому щось заспокійливе. Можливо, їм — йому, Мак-Ґоверну, Луїзі й усім іншим, що знали Еда, не варто аж так винуватити себе в тому, що вони не помітили його божевілля раніше. І все тому, що Ед був чудовим актором. Ця посмішка була варта премії «Оскар». Навіть у такій ексцентричній ситуації, як зараз, його посмішка вимагала відповіді.

— Привіт! — звернувся Ед до поліцейських. Здоровань закінчив розмовляти з Мак-Ґоверном, і тепер обидва

поліцейських ішли до них просто по газону. — Сідайте, хлопці! — запросив Ед ще й жестом. Здоровань, і далі добродушно посміхаючись, потис протягнену Едом руку.

— Едвард Діпно? — запив він.

— Саме так, — відповів Ед, тиснучи руку другому поліцейському в формі, який був трохи приголомшений, потім знову звернув усю увагу на здорованя.

— Інспектор Джон Лейдекер, — відрекомендувався здоровань. — А це сержант Кріс Нелл. Здається, у вас тут проблеми, сер?

— Ну, що ж. Гадаю, ви праві. Невелика проблема. Або, якщо волієте називати речі своїми іменами, я поводився як свиня. — Смішок Еда пролунав природно. Ральф подумав про всіх чарівних психопатів, яких він бачив у кіно — Джордж Сандерс був особливо вдалий у цих ролях, — міркуючи про те, чи можливо, щоб розумний хімік-дослідник обвів навколо пальця провінційного детектива, який мав такий вигляд, наче він так ніколи й не переріс фазу «Суботньої лихоманки»[1]. Ральф побоювався, що таке цілком можливо.

— У нас із Елен сталася сварка через підписане нею звернення, — говорив Ед, — ну, і пішло-поїхало... Господи, не можу ж я сказати, що я вдарив її.

Він змахнув руками, мовби на підтвердження того, який він схвильований, збентежений і згоряє від сорому. Лейдекер посміхнувся у відповідь.

Думки Ральфа повернулися до інциденту між Едом і водієм синього пікапа. Ед назвав здорованя вбивцею, навіть ударив його в обличчя, і однаково все закінчилося тим, що той дивився на Еда майже з повагою. Це була

[1] «Лихоманка у суботу ввечері» — популярний у 1970-ті роки музичний фільм із Джоном Траволтою в головній ролі.

якась подоба гіпнозу; Ральфові здалося, що тут діє та ж сила.

— Просто ситуація трохи вийшла з-під контролю, здається, це ви хочете сказати? — співчутливо поцікавився Лейдекер.

— Справа в масштабах... — Едові було тридцять два роки, але наївний погляд величезних очей і безневинний вираз обличчя справляли враження, начебто він ледь досяг повноліття.

— Хвилинку, — втрутився Ральф. — Не можна вірити йому, він збожеволів. І дуже небезпечний. Він щойно сказав мені...

— А це містер Робертс, правильно? — запитав Лейдекер у Мак-Говерна, ніби не помічаючи Ральфа.

— Так, — підтвердив Мак-Говерн. Ральфові тон його голосу здався зухвало помпезним. — Це Ральф Робертс.

— Ось що. — Лейдекер нарешті глянув на Ральфа. — Ми поговоримо з вами за п'ять хвилин, містере Робертс, а зараз я хочу, щоб ви спокійно постояли поруч зі своїм другом. Гаразд?

— Але...

— Гаразд?

Розлютившись ще дужче, Ральф пішов до Мак-Говерна. Лейдекер, здається, не дуже й засмутився. Він повернувся до сержанта Нелла:

— Можеш вимкнути музику, Крісе, щоб ми могли чути один одного?

— Звісно! — Поліцейський у формі підійшов до магнітоли й, оглянувши всі ручки й кнопки, вирубав на півслові пісню про сліпого чарівника.

— Гадаю, я справді трохи переборщив. — Ед здавався втіленням безневинного агнця. — Дивно, як це сусіди не втрутилися.

— Що ж, життя триває, — глибокодумно протягнув Лейдекер, звертаючи свою добродушну усмішку до хмар, що пливли по блакитному літньому небу.

«Чудово, — подумав Ральф. — Цей хлопець просто-таки Вілл Роджерс». — Ед, одначе, кивав так, начебто інспектор щойно виголосив щось велемудре.

Порившись у кишені, Лейдекер дістав коробочку, вийняв із неї зубочистку й запропонував Едові, який спочатку відмовився, але потім узяв одну і вставив її в кутик рота.

— Отже, — мовив Лейдекер, — невелика сімейна сварка. Я правильно зрозумів?

Ед натхненно кивнув. З його губ і далі не сходила щира, злегка збентежена посмішка.

— Швидше за все, суперечка. Політична...

— Ага, ага, — закивав Лейдекер, посміхаючись, — але перш ніж ви скажете щось іще, містере Діпно...

— Звіть мене Едом. Будь ласка.

— Перш ніж ми продовжимо, містере Діпно, хочу попередити, що все, сказане вами, може бути використане проти вас у суді; крім того, ви маєте право на адвоката.

Дружелюбна, але збентежена посмішка Еда — «Господи, ну що я такого накоїв? Ви допоможете мені розібратися?» — моментально випарувалася. Її змінив оцінюючий погляд. Ральф глянув на Мак-Говерна, і полегшення, яке він помітив в очах Білла, було дзеркальним відображенням того, що відчув він сам. Зрештою, Лейдекер виявився не таким і простаком.

— Та навіщо мені потрібен адвокат? — здивувався Ед. Злегка повернувшись, він випробував свою збентежену усмішку на Крісі Неллі, який усе ще стояв на ґанку.

— Цього я не знаю, можливо, як і ви, — і далі посміхаючись, мовив Лейдекер. — Я просто кажу, що ви маєте

на це право. А якщо ви не можете оплатити його послуги, вам призначать державного адвоката.

— Але я не...

Лейдекер усе кивав і посміхався.

— Упевнений, усе буде гаразд, але це ваше право. Ви розумієте свої права так, як я пояснив їх вам, містере Діпно?

Ед застиг на мить, раптом очі його знову розширилися, а погляд став порожнім. Ральф подумав, що той став схожим на живий комп'ютер, що намагається впоратися з уведенням інформації величезної складності. Відтак те, що йому не вдалося нікому запудрити мізки, здавалося, дійшло до Еда. Він одразу зсутулився. Спустошеність погляду змінилася виразом нещастя, занадто природним, щоб у ньому сумніватися... Але Ральф однаково сумнівався. Він змушений був сумніватися; адже він бачив божевілля на обличчі Еда перед тим, як приїхали Лейдекер і Нелл. Бачив це й Білл Мак-Говерн. Але все-таки сумнів відрізняється від невір'я, — до того ж, як здавалося Ральфу, по-своєму Ед шкодує, що побив Елен.

«Так, — подумав він, — так само він вважає, що центуріони водили вантажівки, набиті зародками, у Ньюпорт. І в те, що сили Добра і Зла збираються в Деррі, щоб розіграти якусь драму, яка розгортається в його уяві. Назвемо її знаменням V: «При дворі Кривавого Царя». І тим не менше Ральф не міг не відчувати мимовільного співчуття до Еда Діпно, який тричі на тиждень відвідував Керолайн у лікарні, незмінно приносив квіти й завжди цілував її в щоку на прощання. Він продовжував цілувати її навіть тоді, коли запах смерті став занадто виразним. Керолайн неодмінно торкалася його руки і вдячно посміхалася. «Спасибі за те, що ти й далі вважаєш мене людиною, — промовляла її посмішка. — І спасибі, що ти

поводишся зі мною так, немов я ще жива». Ральф завжди вважав Еда своїм другом і думав — чи лише сподівався, — що Ед і далі поруч.

— У мене будуть неприємності? — м'яко запитав Ед Лейдекера.

— Що ж, подумайте, — посміхаючись, сказав Лейдекер. — Своїй дружині ви вибили кілька зубів. Схоже, і щелепу зламали. Можу посперечатися на годинник мого дідуся, що в неї ще й струс мозку. Плюс багато чого іншого — садна, синці й ця кумедна здерта смужка шкіри на правій скроні. Що ви намагалися зробити? Зняти з неї скальп?

Ед мовчав, дивлячись застиглими зеленими очима на Лейдекера.

— Їй доведеться провести в лікарні всю ніч, тому що якийсь козел мало не витрусив з неї душу, і кожен припускає, що цим козлом були ви, містере Діпно. Я бачу кров на ваших руках і окулярах, і я також збираюся сказати, що, по-моєму, це були саме ви. І що ж ви тепер думаєте собі? Ви справляєте враження тямущого хлопця. Як ви гадаєте, чи є у вас проблеми?

— Мені дуже шкода, що я вдарив її, — потупився Ед. — Я не хотів.

— О, якби я брав по двадцять п'ять центів щоразу, коли чую цю фразу, я був би багатієм. Містере Еде Діпно, ви заарештовані за звинуваченням у тому, що ви завдали ушкоджень другого ступеня тяжкості, які трактуються як насильство над домочадцями, згідно з кримінальним кодексом штату Мен. Будь ласка, підтвердіть, що я ознайомив вас із вашими правами.

— Так, — нещасним голосом мовив Ед. Посмішка — збентежена, та й узагалі будь-яка — зникла. — Так, ви повідомили мені про мої права.

— Ви будете доставлені в поліцейське відділення і зареєстровані, — продовжив Лейдекер. — Після цього ви зможете зателефонувати та поклопотатися про звільнення під заставу. Крісе, проведи його в машину.

Нелл підійшов до Еда:

— Ви не збираєтеся створювати собі зайві проблеми, містере Діпно?

— Ні, — так само тихо відповів Ед, і Ральф помітив сльозу, що скотилася по його щоці. Ед машинально витер її тильною стороною руки. — Ніякого опору.

— Ось і чудово! — кивнув Нелл і повів Еда до машини.

Вони вже перетнули тротуар, коли Ед повернувся до Ральфа.

— Вибач, друже, — пробурмотів він і забрався в машину. Перш ніж сержант Нелл зачинив дверцята, Ральф устиг помітити, що зсередини немає ручки.

2. — Отже, — мовив Лейдекер, повертаючись до Ральфа й простягаючи йому руку. — Вибачайте, що поводився трохи грубо, містере Робертсе, але іноді ці хлопці скаженіють. Особливо мене турбують ті, що зовні здаються спокійними, найчастіше саме їхні вчинки абсолютно непередбачувані. Джон Лейдекер.

— Джонні вчився в мене, коли я викладав у коледжі, — пояснив Мак-Говерн. Тепер, коли Ед Діпно був зачинений у машині, голос Білла так і дзвенів від полегшення. — Хороший студент. Пригадую, написав чудову курсову про захист прав неповнолітніх.

— Приємно з вами познайомитися. — Ральф потиснув Лейдекеру руку. — І не хвилюйтеся. Я не постраждав.

— Знаєте, з вашого боку було божевіллям прийти сюди, — щиро зауважив Лейдекер.

— Я боявся. Я й досі боюся.

— Розумію. Але ви все-таки вийшли сухим із води — це дуже важливо.

— Ні. Найважливіше — це Елен. Елен і дитина.

— Повністю згодний, але розповідайте, про що ви говорили з містером Діпно до нашого приїзду, містере Робертсе... Чи я можу називати вас Ральфом?

— Звичайно, можете. — Ральф коротенько переказав свою розмову з Едом.

Мак-Говерн, який тоді не все вловив з їхнього діалогу, мовчки слухав, витріщивши очі. Поглядаючи на нього, Ральф подумав, як Біллові бракує його панами. Без неї він мав значно старший вигляд. Майже древній.

— Що ж, звучить дуже дивно, — мовив Лейдекер, коли Ральф закінчив свою розповідь.

— А що буде далі? Його посадять у в'язницю? Це мусить статися.

— Можливо, й мусить, — погодився Лейдекер, — але різниця між тим, що слід учинити з ним і що буде насправді, занадто велика. Його не посадять і не відправлять у санаторій для душевнохворих — таке трапляється лише у старих кінофільмах. Найбільше, на що можна розраховувати, це запропонований судом курс лікування.

— Але хіба Елен не казала вам...

— Леді нічого нам не повідомила, та ми й не ставили їй питань. Вона й так дуже страждає — як фізично, так і морально.

— Звісно, — погодився Ральф. — Як нерозумно з мого боку.

— Пізніше вона, можливо, і підтвердить ваші слова... А може, й ні. Розумієте, іноді всі обвинувачення падають саме на жертв домашнього насильства. На щастя, за новим

законом це не грає ролі. Він у нас у капкані. І ви, і леді з магазину будете свідчити про стан місіс Діпно й про те, кого вона звинуватила в тому, що сталося. А я можу засвідчити наявність крові на руках її чоловіка. Самі за себе промовляють і його слова: «Господи, просто не можу повірити, що я вдарив її». Я б хотів бачити вас завтра зранку, якщо це вам зручно, — щоб записати повні показання свідків, Ральфе. Це лише формальність. В основному справу зроблено.

Лейдекер дістав зубочистку з рота, зламав її й викинув, тоді знову вийняв коробочку.

— Хочете?

— Ні, спасибі, — відповів Ральф, ледь усміхнувшись.

— Що ж, огидна звичка, але я намагаюся кинути курити.

Проблема з хлопцями типу Діпно полягає в тому, що вони занадто хитрі й винахідливі, коли справа стосується їхніх інтересів. У несамовитому стані вони накидаються на будь-кого... Потім відступають. Коли застаєш їх одразу після такого спалаху, — як це зробили ви, Ральфе, — вони, схиливши голову набік, зазвичай слухають музику, ніби намагаючись компенсувати свій вибух.

— Так усе й було, — підтвердив Ральф. — Саме так.

— Такий трюк спрацьовує на якийсь час, вони ніби присоромлені, каються, визнають свою провину. Вони настільки переконливі й милі, що іноді під солодкою поливою неможливо розгледіти гострі шипи. Навіть у таких екстремальних випадках, як із цим маніяком Тедом Банді, все іноді роками виглядає цілком нормально. Добре хоч, що таких хлопців, як Тед Банді, не так уже й багато, незважаючи на величезну кількість книжок і фільмів про вбивства.

— Який жах! — Ральф глибоко зітхнув.

— Так, але погляньмо на це з іншого боку: ми зможемо ізолювати Еда на якийсь час. Застава становить двадцять п'ять доларів, але...

— Двадцять п'ять доларів? — здивувався Мак-Говерн. У голосі його одночасно почулися цинізм і потрясіння. — І це все?

— Так, — підтвердив Лейдекер. — Я обвинуватив Діпно в нанесенні ушкоджень другого ступеня тяжкості, тому що звучить це серйозно, але в штаті Мен побиття дружини вважається лише провиною, хоч і підсудною.

— Однак у законодавстві є й дещо новеньке, — приєднався до розмови Кріс Нелл. — Якщо Діпно побажає, щоб його випустили під заставу, він повинен буде погодитися на повну відмову від будь-яких контактів з дружиною, поки справа не буде розглянута в суді, — він не має права відвідувати її вдома, підходити на вулиці, навіть телефонувати їй. Якщо ж він не погодиться, його будуть тримати під вартою.

— А якщо він погодиться з такою умовою, а потім усетаки не дотримає слова? — поцікавився Ральф.

— Тоді ми запроторимо його за ґрати, — пояснив Нелл. — Тому що це вже є кримінальним злочином... Або може ним вважатися, якщо окружний прокурор захоче роздути справу. Хай там як, а порушники цієї умови, згідно з новим законом про насильство до домочадців, проводять за ґратами не один день.

— Сподіваюся, дружина, стосовно якої угоду буде порушено, буде жива до початку суду, — додав Мак-Говерн.

— Так. — Лейдекер тяжко зітхнув. — Іноді виникає й така проблема.

3. Повернувшись додому, Ральф більше години просидів біля увімкненого телевізора, дивлячись на екран незрячим поглядом. Під час рекламної паузи, коли він підвівся, сподіваючись знайти колу в холодильнику, його так хитнуло, що він змушений був спертися об стіну, щоб не впасти. Ральф весь тремтів, до того ж його дуже нудило. Він розумів, що це запізніла реакція організму на стрес, та однаково слабкість і нудота лякали.

Ральф знову сів, глибоко вдихнув, опустивши голову й заплющивши очі, тоді підвівся і повільно побрів у ванну. Він довго лежав у теплій воді, поки не почув, що розпочинається традиційна вечірня телепередача. Та й вода вже майже вихолола.

Ральф неспішно витерся, одяг чисту білизну й вирішив, що легка вечеря належить до розряду цілком здійсненних бажань. Він подзвонив униз, розраховуючи, що Мак-Ґоверн складе йому компанію, але той не відповів.

Ральф вирішив зварити собі кілька яєць, і поки закипала вода, набрав номер лікарні Деррі. На його дзвінок відповіла жінка з приймального відділення. Вона перевірила по комп'ютеру, що Елен Діпно справді у них.

Її стан вважався легким. Ні, вона не знає, хто піклується про дитину місіс Діпно; єдине, що вона знає, — у її списку немає Наталі Діпно. Ні, містер не може відвідати сьогодні місіс Діпно, але не через заборону лікарів; місіс Діпно сама попросила про це. Ральф подякував і почув клацання у слухавці.

— То й чудово, — мовив Ральф. — Просто чудово. — Поклавши слухавку, він обережно опустив яйця в окріп. Хвилин за десять, коли він сидів за столом над тарілкою — яйця скидалися на найбільші у світі перлини, — задзвонив телефон. Ральф зняв трубку.

— Алло.

Тиша, яку порушує лише подих.

— Алло, — повторив Ральф.

Почувся ще один подих — голосний, схожий на ледве стримуваний схлип, і далі були гудки. Ральф поклав слухавку, постояв, роздумуючи й дивлячись на телефон, чоло його прорізали глибокі зморшки.

— Нумо, Елен, — мовив він уголос. — Подзвони ще раз. Будь ласка.

Він знову повернувся до столу й продовжив свою самотню вечерю вдівця.

4. За п'ятнадцять хвилин, коли Ральф мив посуд, телефон знову задзвонив. «Це не Елен, — спробував переконати він себе, на ходу витираючи руки. — Не може бути, щоб дзвонила вона. Швидше за все, це Луїза або Білл». Але інша, прихована частина його розуму твердила зовсім інше.

— Привіт, Ральфе.

— Привіт, Елен.

— Це я телефонувала тобі хвилин п'ять тому. — Голос Елен був здавленим і хрипким, начебто вона плакала або випила, але Ральф сумнівався, щоб у лікарні подавали спиртне.

— Я здогадався.

— Я почула твій голос і... Я не змогла...

— Заспокойся. Я все розумію.

— Правда? — Елен схлипнула.

— Гадаю, що так.

— Медсестра дала мені знеболювальне. Ліки мені не зашкодять — обличчя справді дуже болить. Але я вирішила, що не прийму пігулку, поки не скажу тобі те, що

мушу сказати. Біль затьмарює все, але в той же час він спонукає до дії.

— Елен, ти зовсім не зобов'язана що-небудь пояснювати. — Насправді Ральф усвідомлював — їй це необхідно, але його страшило те, що він міг почути... Те, як вона зжене свою образу на ньому, не наважуючись порвати з Едом.

— Ні, зобов'язана. Я мушу подякувати тобі.

Ральф притулився до одвірка, прикривши очі. Він відчував величезне полегшення, але не знав, як їй відповісти. Готовий уже сказати: «Мені дуже жаль, що таке сталося з тобою, Елен» — напрочуд спокійним тоном, він подумав, що це довело б його побоювання почути докори на свою адресу. І немов прочитавши його думки, Елен сказала:

— Під час обстеження й перші години в палаті я була страшенно зла на тебе. Я зателефонувала Кенді Шумейкер, моїй подрузі з Канзас-стріт, і вона забрала Наталі на ніч. Кенді все допитувалася, що сталося, але я не в змозі була нічого пояснювати. Мене просто роздратував твій дзвінок у поліцію, адже я заборонила тобі...

— Елен...

— Дозволь мені договорити, щоб я могла спокійно прийняти таблетку й заснути. Гаразд?

— Звісно.

— Як тільки Кенді пішла — добре хоч доня не плакала, я б цього просто не винесла, — до мене в палату увійшла жінка. Спершу я подумала, чи не помилилася вона дверима, але відвідувачка прийшла саме до мене, і тоді я сказала, що нікого не хочу бачити. Не звертаючи на мої слова ані найменшої уваги, жінка зачинила двері й підняла спідницю, щоб я побачила її ліве стегно. Від самого верху й до коліна тягся глибокий шрам. Вона назвалася Ґретхен Тіллбері з Центру допомоги жінкам, адвокат, яка веде справи про жорстоке поводження з домочадцями. Коли чоловік роз-

поров їй ногу кухонним ножем у 1978 році, вона вмерла б від втрати крові, якби сусід не надав їй першу допомогу. Я поспівчувала їй, але сказала, що обговорювати свою ситуацію ні з ким не маю наміру, поки сама все не обміркую. — Елен помовчала. — Але знаєш, я збрехала. У мене було цілком достатньо часу для роздумів, тому що вперше Ед ударив мене два роки тому, ще до того, як я завагітніла. Просто я... відсувала цю проблему.

— Я розумію, — сказав Ральф.

— Ця пані... Мабуть, їх навчають, як зламати оборону інших.

Ральф посміхнувся:

— Упевнений, що це входить у програму їхнього навчання.

— Вона сказала, що я не маю права заплющувати очі на те, що сталося; сказала, що моя проблема складна, але я зобов'язана розібратися в ній саме зараз. Я на це заперечила, що сама знайду вихід, не запитуючи в неї поради, і більше не маю наміру слухати її вигадки лише тому, що вона вчасно не заткнулася й не дала мені спокій, уявляєш? Але я була просто сама не своя, Ральфе. І біль... І зніяковілість... І сором...

— Гадаю, це цілком природна реакція.

— Адвокат запитала, як я буду ставитися до себе — не до Еда, а до самої себе, — якщо повернуся до нього, а Ед знову поб'є мене. Вона поцікавилася, що я буду відчувати, якщо пробачу Еда, а він зробить те саме з Наталі. Це розлютило мене. Я дотепер як скажена від самої думки про це. Ед ніколи й пальцем не доторкнувся до дитини. Так я їй і сказала. Жінка, кивнувши, промовила: «Але ж за такої ситуації це зовсім не означає, що він не зробить цього, Елен. Знаю, що тобі не хочеться так думати, але подумати про це доречно. Ти й далі вважаєш, що маєш рацію?

Припустимо, він не зайде так далеко. Але невже ти хочеш, щоб твоя дочка росла, спостерігаючи, як її батько б'є тебе? Невже ти хочеш, щоб вона росла, постійно бачачи те, що сталося сьогодні?» І ці слова зупинили мене. Остудили мій запал. Мені згадалося обличчя Еда, коли він повернувся з магазину... Як тільки я побачила його побіліле обличчя, я вже знала... З особливих рухів його голови...

— Як у півня, — пробурмотів Ральф.

— Що?

— Так, нічого. Продовжуй.

— Я не знала, що його так роздратувало, але мені було зрозуміло, що він збирається зірвати свою лють на мені. Неможливо нічого зробити або сказати, щоб зупинити бурю, коли Ед доходить певної межі. Я побігла в спальню, але він схопив мене за волосся... Висмикнув величезний жмут... Я закричала... А Наталі сиділа в манежі... Сиділа й дивилася на нас... І коли я закричала, вона закричала теж...

Елен розридалася, перервавши свою сповідь. Ральф чекав, притулившись чолом до дверей. Кінцем рушника, що звисав із плеча, він машинально витер сльози.

— Одне слово, — знову почувся голос Елен, — я майже годину проговорила з цією жінкою. Уявляєш, вона заробляє собі на життя тим, що виступає адвокатом жертв насильства.

— Так, — відгукнувся Ральф. — Уявляю. Це достойне заняття, Елен.

— Я знову зустрінуся з нею завтра в Центрі допомоги жінкам. Іронія долі, але мені доведеться піти туди. Я маю на увазі, що якби я не підписала це звернення...

— Якби не було звернення, було б щось інше...

Елен зітхнула:

— Швидше за все, так. Напевно, так. Принаймні, Ґретхен сказала, що я не можу розв'язати проблему Еда, зате

свою зможу. — Елен, схлипнувши, глибоко зітхнула. — Вибач, я сьогодні стільки плакала, що в мене, здається, більше немає сліз. Тій жінці я сказала, що люблю свого чоловіка. Так соромно було говорити це, зараз я навіть не впевнена, чи це правда, але в той момент мені так здавалося. На мої слова, що я хотіла б дати йому ще один шанс, вона заперечила, що цим я даю йому ще один шанс і стосовно Наталі, і тут я згадала мою крихітку, коли вона, вся у шпинаті, плакала, дивлячись, як Ед б'є мене. Господи, терпіти не можу таких людей, як ця жінка, адже вони заганяють тебе в кут, не давши змоги отямитися.

— Вона лише намагалася допомогти тобі.

— Це мені теж не подобається. Я спантеличена, Ральфе. Можливо, ти про це й не здогадуєшся, але я геть заскочена. — У трубці почувся дивний смішок.

— Усе гаразд, Елен. Цілком природно, що ти збентежена.

— Перед тим як піти, вона розповіла мені про Гай-Рідж. Здається, для мене це якраз підходяще місце.

— А що це таке?

— Щось на кшталт пансіону — Ґретхен намагалася пояснити мені, що це будинок, а не притулок — для жінок, яких б'ють чоловіки. А я тепер така жінка вже офіційно. — Цього разу її смішок пролунав як ледь стримуваний схлип. — Якщо я зважуся переїхати туди, я зможу взяти з собою Наталі, а це основна перевага.

— І де це місце?

— За містом. Десь на околицях Ньюпорта.

— Так, здається, я знаю де.

Звичайно, він знав; розповідаючи про Центр допомоги жінкам, Гамільтон Дейвенпорт згадував про це місце. «Вони займаються питаннями сімейного права... Випадками побиття дружин і дітей... До того ж вони надають притулок

жінкам, що зазнали жорстокого поводження». За одну мить Центр допомоги жінкам увійшов у його життя. Ральф бачив у цьому погану прикмету.

— Ця Ґретхен Тіллбері міцний горішок, — продовжувала Елен. — Уже стоячи в дверях, вона сказала, що в моїй любові до Еда немає нічого дивного. За її словами, це цілком нормально, тому що любов — це не водопровідний кран, який можна відкрити або закрити за власним бажанням, — але я повинна пам'ятати одне: моя любов не в змозі зупинити Еда, як не зупинить його навіть любов до Наталі, і ніяка любов не знімає з мене відповідальності за дитину. Після того як вона пішла, я лежала й думала. Гадаю, мені більше подобалося б лежати й злитися. Це було б набагато легше.

— Так, — погодився Ральф. — Розумію. Елен, чому б тобі не прийняти пігулку — і хай воно йде все так, як іде?

— Я так і зроблю, але спершу мені хотілося б подякувати тобі.

— Ти ж знаєш, це зовсім не обов'язково.

— Навряд чи я що-небудь знаю напевно, — сказала Елен, і Ральф з радістю відзначив легкий спалах емоцій у її голосі. Це означало, що й ця неодмінна частина натури Елен Діпно, як і раніше, з нею. — Я дотепер зла на тебе, Ральфе, але я рада, що ти не піддався моєму проханню не телефонувати в поліцію. Знаєш, саме цього я й боялася. Жахливо боялася.

— Елен, я... — Голос його пролунав глухо, ледь хрипло. Він відкашлявся й знову спробував: — Я просто не хотів побачити тебе коли-небудь знову побитою. Побачивши, як ти вся в крові бредеш по вулиці, я страшенно злякався...

— Не треба про це. Будь ласка. Я знову розплачуся. У мене більше не залишилося сил для сліз.

— Добре. — Ральфові хотілося запитати багато про що, пов'язане з Едом, але для розпитів зараз навряд чи був доречний час. — Можу я відвідати тебе завтра?

Секунду повагавшись, Елен відповіла:

— Не думаю. Принаймні, не так швидко. Мені потрібно самій подумати, багато чого зрозуміти й вирішити, а це буде вкрай важко. Але я обов'язково зателефоную, Ральфе. Гаразд?

— Добре. Усе нормально. А що буде з будинком?

— Чоловік Кенді закриє його. Я передала йому ключі. Ґретхен Тіллбері сказала, що Ед не повинен з'являтися в будинку навіть за позовною книжкою або зміною білизни. Якщо буде потреба, він дасть свої ключі поліцейському, і той принесе все, що потрібно. Гадаю, Ед відправиться у Фреш-Гарбор. Там для працівників лабораторії є маленькі котеджі. Вони досить привабливі... — Короткий спалах вогню зник з мови Елен. Тепер у її голосі залишилася тільки пригніченість, надлам. Вона здавалася дуже, дуже втомленою.

— Елен, я такий радий твоєму дзвінку. Не хочу тебе обманювати, він приніс мені полегшення. А тепер спробуй заснути.

— А як ти, Ральфе? — несподівано запитала Елен. — А ти спиш у ці дні?

Поцілила в болюче місце. Ральф ледь устояв перед спокусою висповідатися.

— Трохи... Не стільки, скільки хотілося б. Менше, ніж мені необхідно.

— Що ж, будь уважний до себе. Сьогодні ти був справді хоробрим, зовсім як лицар з легенд про короля Артура, але я думаю, що навіть відважний сер Ланселот час від часу зазнавав поразок.

Ральфа зачепили й здивували її слова. Перед його уявним поглядом промайнула напрочуд виразна картина: сер Ральф Робертс у бойовій збруї на сніжно-білому скакуні й за ним на поні Білл Мак-Ґоверн, його вірний васал, у шкіряному камзолі й своїй незмінній франтівській панамі.

— Спасибі, люба, — сказав він. — Гадаю, це найбільш приємна похвала, висловлена на мою адресу з часів президентства Ліндона Джонсона. Доброї тобі ночі, люба.

— І тобі теж.

Елен поклала слухавку. Ральф, зі слухавкою в руці, задумливо дивився на телефон. Можливо, у нього все-таки буде добра ніч. Після всього, що сталося сьогодні, він таки заслуговує винагороди. А поки що можна зійти вниз, посидіти на веранді, милуючись заходом сонця, і нехай усе йде так, як іде.

5. Мак-Ґоверн, уже розташувавшись у своєму улюбленому кріслі на веранді, уважно розглядав щось на вулиці й тому обернувся не одразу, коли підійшов сусід. Простеживши за поглядом Білла, Ральф побачив блакитний автофургон, припаркований на узбіччі трохи далі по Гарріс-авеню. На задніх дверцятах машини великими білими літерами було виведено: «МЕДИЧНА СЛУЖБА ДЕРРІ».

— Привіт, Білле, — мовив Ральф, опускаючись у своє крісло. Їх розділяло крісло-гойдалка, у яке завжди всідалася Луїза, яка часто проводила з ними вечори. Дув легкий вечірній вітерець, особливо приємний після полуденної спеки, і крісло ліниво погойдувалося.

— Привіт, — буркнув Мак-Ґоверн, мигцем глянувши на Ральфа й не бажаючи, певно, відриватися від своїх спостережень, але за мить знову повернувся до нього. — Гей, приятелю, час тобі пристібати мішки під очима, бо ти

незабаром почнеш наступати на них. — Ральф подумав було, що це чергова bon mots[1], якими Білл здобув собі популярність у мешканців Гарріс-авеню, але в очах Мак-Говерна була заклопотаність.

— Сьогодні видався клопітливий день, — зітхнув Ральф. Він передав Біллу свою розмову з Елен, опускаючи ті подробиці, якими, на його думку, Елен не хотілося б ділитися з Мак-Говерном. До Білла вона ніколи надміру приязно не ставилася.

— Радий, що з нею все гаразд. — Мак-Говерн трохи помовчав. — Знаєш, що я скажу тобі, Ральфе. Сьогодні ти справив на мене неабияке враження, прямуючи вулицею, як Гері Купер у «Високому місяці». Можливо, це було те саме, що й божевілля, але як велично! Я навіть трохи злякався за тебе.

Удруге за останні чверть години Ральфа мало не проголосили героєм. І від цього йому стало не по собі.

— Я був надто лютий на Еда, щоб розуміти всю безглуздість свого вчинку. А де був ти, Білле? Я телефонував тобі.

— Вирішив прогулятися, — відповів Мак-Говерн. — Захотілося трохи розвіятися. У мене боліла голова й нило в шлунку, відколи Лейдекер і той другий хлопець забрали Еда.

Ральф кивнув:

— У мене теж.

— Невже? — У голосі Білла почувся подив і дещиця скептицизму.

— Правда, — ледь посміхаючись, відповів Ральф.

— Отож, на майданчику для пікніків, там, де збираються ці старі пердуни в спекотні дні, був Фей Чепін, і він спо-

[1] Дотеп, жарт (*фр.*).

кусив мене зіграти партію в шахи. Це ще той тип, Ральфе. Він вважає себе інкарнацією Рея Лопеса, але в шахи грає, як немовля... До того ж ні на секунду не вмовкає.

— Однак він цілком нормальний, — спокійно заперечив Ральф. Мак-Ґоверн, здавалося, не почув його.

— Там ще був цей моторошний Дорренс Марстеллар, — продовжував Білл. — Якщо ми старі, то він просто предвічний. Дор стояв біля загороди між майданчиком для пікніків та злітним полем і спостерігав, затиснувши в руках томик віршів, як сідають і злітають літаки. Як ти гадаєш, він справді читає ці книжечки чи тримає їх лише для годиться?

— Гарне питання. — Не відповівши прямо, Ральф міркував над словом, яке Мак-Ґоверн ужив для опису Дорренса, — моторошний. Сам він не вживав таких слів, але, поза всяким сумнівом, старенький Дор великий оригінал. Він не був маразматиком (принаймні, Ральф так не вважав); скидалося на те, що його скупі балачки були продуктом розуму, однак трохи зсунутого.

Ральф згадав, що того дня, коли Ед учинив наїзд на здорованя у вантажівці, Дорренс теж був поблизу. Ральф ще подумав тоді, що поява Дорренса додала останній штрих божевілля до того, що відбувається. І Дорренс сказав щось кумедне. Ральф намагався згадати, що саме, але не зміг. А в цей час Мак-Ґоверн спостерігав за молодиком років двадцяти п'яти в сірому комбінезоні, що виходив з будинку, біля якого стояв фургон медичної служби. Цей бравий чолов'яга, що насвистував легкий мотивчик, мав такий вигляд, ніби ніколи в житті не мав потреби в медичній допомозі. Він котив перед собою візок з довгастим зеленим балоном.

— Уже порожній, — прокоментував Мак-Ґоверн. — Ти пропустив, коли вони привозили повний.

Другий молодик, теж у комбінезоні, вийшов через парадні двері. Він на мить завмер на ґанку, тримаючись за дверну ручку й, очевидно, розмовляючи з кимсь, хто був усередині, — потім, зачинивши двері, легко збіг на під'їзну доріжку. Він наспів саме вчасно, щоб допомогти своєму колезі підняти візок із балоном у фургон.

— Кисень? — запитав Ральф.

Мак-Ґоверн кивнув.

— Знову місіс Лочер?

Мак-Ґоверн ще раз кивнув, спостерігаючи, як працівники медичної служби зачинили дверцята. Потім вони спокійно продовжили свою розмову в сутінках, що все густішали.

— Я ходив у школу разом з Мей Лочер. У Кардвіллі, домівці сміливців і землі корів. В останньому класі нас було лише п'ятеро. У ті дні вона була центровою штучкою, а про приятелів на кшталт мене говорили як про «трішки голубих». У ті давні кумедні часи про гомосексуалістів говорили майже так, як і про прикрашену різдвяну ялинку.

Ральф не відводив погляду від своїх долонь, відчуваючи незручність і повністю втративши дар мови. Звичайно, він знав, що Мак-Ґоверн гомосексуаліст, знав уже дуже давно, але Білл досі ніколи не заводив мову про це. Жаль, що Білл не приберіг це зізнання на інший день... Переважно на такий, коли Ральф не почував би себе так, немов у голові в нього замість мізків тирса.

— Це було тисячу років тому, — сказав Мак-Ґоверн. — Хто б міг подумати, що тепер нас обох життя приведе на Гарріс-авеню.

— У неї емфізема, так? Здається, я щось таке чув.

— Так, одна з тих хвороб, які ніколи не минають. Старіння — не така вже й приємна штука.

— Звісно, — погодився Ральф, а потім його розум з несподіваною силою доніс усю правду сказаного. Він подумав про Керолайн і про той жах, який охопив його, коли він, повернувшись додому в промоклих туфлях, побачив, що вона лежить біля кухонних дверей... Майже на тому ж місці, де стояв він під час телефонної розмови з Елен. Зустріч із Едом Діпно була ніщо в порівнянні з жахом, який він відчував у той момент, бувши майже певен, що Керолайн мертва.

— Колись кисень для Мей привозили раз на два тижні, — зауважив Мак-Говерн. — Тепер же вони приїжджають по понеділках і четвергах, як годинник. Іноді я відвідую її. Читаю їй нудні жіночі журнали, але частіше ми просто розмовляємо. У неї відчуття, начебто легені забиті соломою. Тепер уже недовго залишилося. Якось, приїхавши, замість порожнього балона з-під кисню вони помістять у фургон Мей. Потім відвезуть її в Деррі-Гоум, а це означає кінець.

— Це через цигарки? — запитав Ральф.

Мак-Говерн обдарував Ральфа таким не властивим його простому, відкритому обличчю поглядом, що Ральф не одразу вловив у ньому презирство.

— Мей за все своє життя не викурила жодної сигарети. Вона розплачується за двадцять років роботи на фарбувальні в Корінні й ще двадцять — сортувальницею на фабриці в Ньюпорті. І дихати вона намагається через бавовну, вовну й нейлон, а не через солому.

Двоє молодиків із медичної служби залізли у свій фургон і поїхали.

— Мен — це північно-східний оплот Аппалачів, Ральфе. Багато хто не розуміє цього, але це так — і Мей умирає від хвороби Аппалачів. Лікарі називають її «текстильна легеня».

— Який жах! Здається, Мей багато значить для тебе.

Мак-Говерн різко розсміявся:

— Ні. Я відвідую її, тому що вона — останнє зриме нагадування про мою втрачену юність. Іноді я читаю їй уголос, і мені завжди вдається проковтнути зо двоє вівсяних печивок, якими вона мене пригощає, але далі справа не посувається. Мотиви моєї турботи цілком егоїстичні, запевняю тебе.

«Цілком егоїстичні, — подумав Ральф. — Яке дивне поєднання. Ото вже істинно фраза Мак-Говерна».

— Та Бог з нею, з Мей, — продовжував Мак-Говерн. — Усіх американців турбує інше питання: що ми будемо робити з тобою, Ральфе? Вочевидь, віскі не допомогло?

— Ні, — зітхнув Ральф. — Боюся, що ні.

— А ти витримував пропорцію?

Ральф кивнув.

— Що ж, тобі потрібно щось робити зі своїми мішками, інакше ти ніколи не завоюєш прекрасну Луїзу. — Мак-Говерн вдивився в обличчя Ральфа й зітхнув. — Не смішно, правда?

— Звісно. Сьогодні був важкий день.

— Вибач.

— Нічого.

Вони трохи посиділи в дружелюбній тиші, спостерігаючи за тими, хто з'являвся на доступній для овиду частині Гарріс-авеню. Троє дівчаток грали в класики на стоянці біля «Червоного яблука». Місіс Перрін, немов грізний вартовий, спостерігала за ними. У повернені козирком назад кепці з написом «Ред сокс»[1], підстрибуючи в такт музиці, що чулася з навушників старенького плеєра, пройшов повз них хлопчик. Перед будинком Луїзи двоє дітлахів

[1] Бейсбольна команда.

ганяли консервну бляшанку. Гавкав собака. Жіночий голос кликав Сема та його сестру додому. Це була звичайна вулична серенада, не більше й не менше, але Ральфові всі ці звуки здавалися на диво фальшивими. Напевно, тому, що за безконечні години свого пильнування він звик бачити Гарріс-авеню безлюдною.

Ральф повернувся до Мак-Говерна:

— Знаєш, про що я подумав, побачивши тебе в «Червоному яблуці» сьогодні вдень? Незважаючи на все, що відбувалося в цей момент?

Мак-Говерн похитав головою.

— Я міркував над тим, куди поділася твоя панама. Без неї ти маєш якийсь дивний вигляд. Як неодягнений. Отже, з'ясуймо, куди ти її подів, синку?

Мак-Говерн поторкав свою акуратну сиву зачіску — крізь добряче поріділе, тонке, мов пух, волосся просвічував рожевий череп.

— Не знаю, — відповів він. — Уранці я не знайшов неї. Зазвичай я залишаю панаму на столику біля вхідних дверей, але сьогодні її там не виявилося. Мабуть, я залишив панаму деінде, а де саме, абсолютно вилетіло в мене з голови. Ще кілька років, і я буду розгулювати лише в трусах, тому що не зможу згадати, куди подів штани. І все це частина чудового експерименту зі старінням, ти згоден, Ральфе?

Ральф із посмішкою кивнув, подумавши, що з усіх відомих йому літніх людей — а знав він їх не менше трьох дюжин, — Білл Мак-Говерн найчастіше жартував зі старості. Здавалося, він ставився до своєї туманної юності й давно минулої зрілості, як генерал до кількох новобранців, що втекли з поля бою. Однак Ральф не збирався нічого говорити в голос. У кожного свої примхи, просто театральна демонстрація хворобливого сприймання старості — одна з характерних рис Мак-Говерна.

— Я сказав щось смішне? — запитав Мак-Ґоверн.

— Вибач.

— Ти посміхався, і я подумав, що сказав щось смішне. — У голосі Білла звучала образа, тим паче дивна для людини, яка щойно жартувала на адресу сусіда й гарненької вдовиці, але Ральф нагадав собі, що в Мак-Ґоверна теж був важкий день.

— Ні, — зніяковів Ральф. — Просто я згадав, як Керолайн говорила майже те саме: старість — що поганий десерт після чудового обіду.

Це була напівнеправда. Керолайн справді так говорила, але вона мала на увазі пухлину мозку, а не своє життя в похилому віці. До того ж Керолайн не була аж такою старою — усього шістдесят чотири, і до останніх своїх днів вона стверджувала, що почуває себе набагато молодшою.

Троє дівчаток, що грали в класики, підійшли до краю тротуару й, озирнувшись, зі сміхом перебігли Гарріс-авеню. На якусь мить Ральфові здалося, що над їхніми головами сяють німби, освітлюючи щоки, лоби й усміхнені очі, мов очисний вогонь святого Ельма. Несподівано злякавшись, Ральф зажмурився, тоді знову глянув. Щось на кшталт сірого конверта, який виник у його уяві навколо дівчачих голів, зникло. Це вже легше, — але йому ще необхідно було заснути. Просто необхідно.

— Ральфе? — Голос Мак-Ґоверна чувся, здавалося, з протилежного кінця веранди, хоча він і далі сидів там, де сидів. — З тобою все гаразд?

— Звичайно! — стрепенувся Ральф. — Думав про Еда й Елен, ото і все. Ти здогадувався, що з ним відбувається, Білле?

Мак-Ґоверн рішуче похитав головою:

— Абсолютно ні. І хоча синці, що час від часу з'являлися на руках Елен, насторожували, я завжди вірив її поясненням.

Ніколи я не вважав себе особливо легковірним, Ральфе, однак тепер мені, очевидно, доведеться переглянути свою думку.

— Як ти гадаєш, що з ними буде далі? У тебе є які-небудь ідеї?

Мак-Говерн зітхнув і звичним жестом торкнувся голови, мов не відчуваючи відсутності панами.

— Ти ж знаєш мене, Ральфе, — я цинік і вважаю, що звичайні конфлікти між людьми дуже рідко вирішуються так, як це показують по телевізору. У реальності всі проблеми повертаються знову й знову, обертаючись по спіралі, доки не зникнуть. Однак зникнення — це не зовсім те, що з ними відбувається: проблеми висихають, як калюжі після дощу. — Помовчавши, Мак-Говерн додав: — І після цього майже завжди залишається неприємний осадок.

— Господи! — вигукнув Ральф. — Це справді цинічно.

Мак-Говерн знизав плечима:

— Більшість викладачів на пенсії страшенні циніки, Ральфе. Ось приходить нове покоління — вони такі юні й сильні, такі впевнені, що в них усе буде інакше, і ось ми бачимо, як вони починають робити власні помилки, дедалі більше заплутуючись, як це траплялося з їхніми батьками і з батьками їхніх батьків. Думаю, Елен повернеться до Еда, і якийсь час той буде поводитись добре, а потім поб'є її знову, і вона піде знову. Словом, усе як у монотонних пісеньках у стилі кантрі, що звучать у закусочній Нікі, — дехто слухає їх довго, дуже довго, перш ніж вирішити, що їм досить. Елен, однак, розумна. Гадаю, їй вистачить і одного куплету.

— Цілком можливо, що цей куплет виявиться взагалі останнім у її житті, — спокійно зауважив Ральф. — Ми ж говоримо не про п'яничку, який у п'ятницю ввечері побив дружину за те, що та насмілилася дорікнути йому за програш у покер.

— Я знаю, — ствердно кивнув Білл, — але ти запитав мою думку, і я відповів. Елен треба зробити ще одне коло, перш ніж вона зважиться злізти з каруселі. І навіть після цього стикатися вони будуть частенько. Адже ми живемо у маленькому містечку. — Білл замовк, дивлячись на вулицю. — Поглянь-но! — вигукнув він, підвівши брову. — Та це ж Луїза. Іде у всій красі, як цариця ночі.

Ральф сердито глянув на нього, але Білл або не помітив, або зробив вигляд, що не помітив цього. Він підвівся, знову торкнувшись пальцями того місця, де вже не було панами, а тоді зійшов униз, щоб зустріти гостю на під'їзній доріжці.

— Луїзо! — вигукнув Мак-Говерн, опускаючись перед місіс Чесс на одне коліно й театральним жестом простягаючи до неї руки. — Чи можуть наші життя з'єднатися небесними узами любові? Зв'яжи свою долю з моєю, і ми мчатимемо разом на золотій колісниці пристрасті!

— Ха, ти говориш про медовий місяць чи про одну ніч? — непевно посміхаючись, проворкувала Луїза.

Ральф плеснув Мак-Говерна по спині.

— Уставай, — сказав він, спритно приймаючи з рук Луїзи невеликий пакет. Зазирнувши всередину, він побачив три бляшанки пива.

Мак-Говерн підвівся з колін.

— Вибач, Луїзо, — уклонився він. — Це все поєднання чару літніх сутінків з твоєю красою... Інакше кажучи, я на якусь мить збожеволів.

Осяйно посміхнувшись йому, Луїза Чесс повернулася до Ральфа.

— Я щойно дізналася про те, що сталося, — сказала вона, — і відразу поспішила сюди. Увесь день я провела в Ладлоу, граючи в покер з дівчатками. — Ральфові не треба було дивитися на Мак-Говерна: він і так знав, що ліва

брова Білла — та, котра говорила: «Покер з дівчатками! Ах ти, наша чудова Луїзо!» — здійнялася на максимальну висоту. — З Елен усе гаразд?

— Так, — відповів Ральф. — Ну, може, не так уже й гаразд — її залишили в лікарні на ніч, але життю нічого не загрожує.

— А дитина?

— Добре. Дівчинка в подруги Елен.

— Отже, піднімаймося на веранду, і ви мені все розкажете. — Узявши під руку Мак-Говерна з одного боку, а Ральфа з іншого, вона повела їх до будинку. Так вони й піднімалися сходами, немов престарілі мушкетери, супроводжуючи пані, любов до якої вони пронесли крізь усе життя, а коли Луїза сіла в крісло-гойдалку, на Гарріс-авеню спалахнули ліхтарі, мерехтячи в сутінках, немов подвійна нитка перлів.

6. Цього вечора Ральф заснув, як тільки його голова торкнулася подушки, а прокинувся о 3.30 наступного ранку, у п'ятницю. Він одразу зрозумів, що заснути більше не вдасться, з таким же успіхом можна просидіти до світанку в кріслі перед вікном у вітальні.

Але він однаково лежав у постелі, уп'явшись у темряву, намагаючись схопити за хвоста рештки сну. Однак спроба не вдалася. Ральф згадав, що йому снився Ед... І Елен... І Розалі — собака, що іноді нипає по Гарріс-авеню в ті передранкові години, коли ще навіть для листоноші зарано.

«Дорренс теж був присутній у твоєму сні. Не забудь».

Так, правильно. І немов ключ повернувся в замку — Ральф раптово згадав дивні слова, вимовлені Дорренсом минулого літа під час зіткнення між Едом і здороваем

із синього пікапа... Те, чого Ральф ніяк не міг пригадати раніше. Він, Ральф, обхопив Еда за плечі, з цілком очевидних причин намагаючись якомога довше утримати його, притиснутого до дверцят машини, а Дорренс сказав, що Ральф не повинен доторкатися до нього.

— Він сказав, що вже не бачить моїх рук, — пробурмотів Ральф, опускаючи ноги на підлогу. — Ось що він сказав.

Ральф посидів ще трохи з низько опущеною головою, взув тапочки й подибав у вітальню. Час було чекати на схід сонця.

Розділ четвертий

1. Хоча циніки завжди говорять більш правдоподібні речі, ніж оптимісти, досвід підказував Ральфові, що в більшості випадків вони помиляються, і він був радий, що стосовно Елен Діпно Мак-Говерн помилився — у її випадку одного куплету «Блюзу розбитого серця й побитого тіла» було цілком достатньо.

Наступного тижня в середу, коли Ральф нарешті вирішив побачитись із жінкою, з якою Елен розмовляла в лікарні (її звали Гретхен Тіллбері), і спробувати з'ясувати, чи все гаразд з Елен, він одержав листа.

Зворотна адреса була проста — Елен, Наталі, Гай-Рідж, — але цього виявилося цілком достатньо, щоб Ральф заспокоївся. Сівши у своє крісло на веранді, він розкрив конверта і дістав два списаних похилим почерком Елен аркуші паперу в лінійку.

Дорогий Ральфе.

Напевно, ти вирішив, що я все-таки ображаюся на тебе, але це не так.

Справа в тому, що тут ми не повинні спілкуватися з будь-ким письмово чи по телефону — перші кілька днів. Такі правила цього закладу.

Мені тут дуже сподобалося. Наталі теж. Ще б пак — у неї з'явилися приятелі для ігор приблизно її віку. Що ж стосується мене, то я познайомилася з кількома жінками, які пройшли через увесь той кошмар, який і привів мене в Гай-Рідж, що якби мені хтось сказав про це раніше, нізащо б не повірила. Гадаю, ти бачив телепередачі — бесіди з жінками, які любили чоловіків, що використовували їх як боксерську грушу, але коли подібне трапляється з тобою, завжди здається, що все відбувається зовсім інакше, немов це щось нове в нашому древньому світі. Полегшення від розуміння, що це не так, — найкраще з того, що сталося зі мною за не такий уже й тривалий час...

Далі Елен писала про те, чим вона займається в Гай-Рідж: працює в саду, допомагає ремонтувати складські приміщення, миє вікна водою з оцтом, — і про пригоди Наталі, яка робить перші спроби ходити. Інше стосувалося того, що сталося, й того, як вона має намір чинити далі; і саме тут Ральф відчув, які суперечливі почуття в Елен — відчув її стурбованість майбутнім і, наче на противагу, непохитну рішучість діяти так, як буде правильно для Наталі... І для неї теж. Здавалося, Елен тільки зараз відкривала, що вона теж має право на щастя. Ральф був радий, що вона це зрозуміла, але одночасно відчував смуток, думаючи про ті непрості часи, які їй довелося пережити, перш ніж нарешті прийняти подібне рішення.

Ральф узяв другого листа. Елен писала:

Я маю намір розлучитися з ним. Частина мене (вона думає точнісінько, як моя мама) починає буквально вити, коли я так різко кажу про це, але я втомилася обманюватися. Тут проводять психотерапевтичні заняття на зразок тих,

під час яких люди, сівши у коло, за годину використовують по чотири коробки паперових хусточок, але, уяви собі, це допомагає бачити речі в їхньому справжньому світлі й повертає здатність простіше сприймати те, що відбувається. У моєму випадку простота полягає в тому, що чоловік, за якого я вийшла заміж, перетворився на небезпечного параноїка. Те, що іноді він буває люблячим і ніжним, — усього лише облудний маневр. Мені необхідно пам'ятати, що чоловік, який полюбляв дарувати мені власноруч зірвані квіти, тепер іноді, сидячи на ґанку, розмовляє з уявним співрозмовником, із тим, кого він називає «маленький лисий лікар». Хіба цього не досить? Гадаю, я знаю, як усе це почалося, Ральфе, і коли ми зустрінемося, я тобі про все розповім, якщо ти, звичайно, захочеш слухати.

Я повернуся в будинок на Гарріс-авеню (хоча б на якийсь час) десь у середині вересня, якщо тільки знайду роботу... Утім, ні слова більше, тому що ця тема лякає мене до смерті! Я одержала записку від Еда — усього кілька рядків, та все ж легше! — у ній він повідомляє, що оселився в котеджі у Фреш-Гарборі й згоден не вступати зі мною в контакт. Він пише, що дуже шкодує про те, що сталося, але я сумніваюся в його щирості.

Не те щоб я сподівалася одержати від нього послання зі слідами сліз на папері або бандероль з відрізаним вухом, але... Сама не знаю. У мене таке відчуття, начебто він і не вибачається зовсім, а просто пише під диктовку. А може, я помиляюся? До того ж, він вклав у конверт і чек на сімсот п'ятдесят доларів, мовби натякаючи цим, що усвідомлює свою відповідальність. Усе це добре, але мені здається, найбільше я була б щаслива почути, що йому допомогли з його проблемами. У вироку йому запропоновано вісімнадцять місяців інтенсивного лікування. Я розповіла про це в групі — сміялися, ніби я жартувала. Але мені не

до жартів. Іноді, коли я думаю про майбутнє, переді мною постають страхітливі картини.

Іноді я бачу нас у черзі за безкоштовною зупою, а іноді бреду на Третю вулицю з Наталі на руках у нічліжку для бездомних. Варто лише подумати про це, як мене кидає в дрож або я починаю плакати. Розумію — це нерозумно; хвалити Бога, у мене є диплом про закінчення бібліотечного коледжу, але я однаково не можу позбутися подібних думок. І знаєш, за що я хапаюся, коли мене обступають жахливі видіння? За слова, мовлені тобою в «Червоному яблуку». Ти сказав, що в мене багато друзів і що я неодмінно впораюся з цим. Так що я впевнена — у мене, принаймні, є один друг. Справжній друг. З любов'ю, Елен.

Ральф витер сльози, що виступили, — він став занадто слізливим останнім часом, можливо, через утому — і прочитав постскриптум наприкінці сторінки й на полях праворуч:

P.S. Мені б хотілося, щоб ти приїхав, але чоловікам сюди «вхід заборонений» із причин, цілком тобі зрозумілих. Нам навіть радять узагалі нікому не казати про те, де ми!

Е.

Кілька хвилин Ральф сидів із листом Елен на колінах, задумливо дивлячись удалину. Був кінець серпня, усе ще літо, але листя тополь уже починало відливати сріблом, коли вітер грався з ним, і в повітрі все частіше чувся подих прохолоди. Напис у вітрині «Червоного яблука» говорив: «УСЕ ДЛЯ ШКОЛИ! НЕ ЗАБУДЬТЕ ЗАЙТИ!» А десь на окраїні Ньюпорта, у великому фермерському будинку, де побиті жінки намагаються знову скласти пазли своїх розбитих життів, Елен Діпно миє зимові рами, готуючи їх до довгої зими.

Він акуратно вклав листа в конверт, намагаючись згадати, скільки часу Елен і Ед були одружені. Років шість або

сім, не менше. Керолайн знала б напевно. «Скільки ж треба мужності, щоб підпалити трактор і врожай, що вирощувався шість або сім років? — запитав він себе. — Скільки ж потрібно мужності, щоб зробити це, коли стільки часу пішло на пізнання того, як правильно підготувати землю, і коли краще, і скільки потрібно поливати, і коли збирати врожай? Стільки ж, щоб сказати: «Я хочу позбутися цього гороху, він мені не підходить, краще я вже спробую кукурудзу чи боби».

— Багато, — відповів він, знову втираючи очі. — З біса багато, я так вважаю.

Раптово Ральфові дуже захотілося побачити Елен, повторити ті слова, які вона так добре запам'ятала, а він вимовив тоді майже механічно: «З тобою все буде гаразд, ти впораєшся з цим, у тебе багато друзів».

Здавалося, з листом від Елен спав важкий тягар з його плечей. Ральф підвівся, поклав листа у задню кишеню штанів і пішов до майданчика для пікніків. Якщо йому пощастить, він знайде там Фея Чепіна або Дона Візі й зіграє партію в шахи.

2. Але полегшення від листа Елен анітрохи не пом'якшило ситуацію з безсонням; передчасні пробудження тривали, і до Дня праці Ральф розплющував очі вже близько 2.45 ранку. До десятого вересня — у той день Еда Діпно знову заарештували, тепер уже в компанії з іще п'ятнадцятьма чоловіками, — тривалість сну Ральфа в цілому звелася годин до трьох, і він почував себе мало не інфузорією під мікроскопом. Умощуючись у кріслі на веранді, щоби провадити свої спостереження за Гаррісавеню, він шкодував, що не може сміятися.

Кількість випробуваних ним надійних народних методів продовжувала зростати, і Ральф усе частіше думав про те, що він уже цілком спроможний написати кумедну книженцію на цю тему... Якщо (у цьому й полягала вся проблема) йому вдасться виспатися, щоб хоч якось відновити здатність мислити логічно. До кінця літа він уже постійно забував, куди клав свої шкарпетки, а думки його поверталися увесь час до невдалої спроби відшукати в кухонній шафі бульйонний кубик у той день, коли була побита Елен. Відтоді, одначе, йому все-таки вдавалося хоч трохи поспати ночами, але Ральф страшенно боявся знову дійти до подібного стану — а можливо, і далі, — якщо йому не покращає. Часом (зазвичай до 4.30 ранку) — Ральф міг заприсягти в цьому — він відчував, як сохне його мозок. Спектр знахарських засобів виявився надзвичайно широким — від великого до смішного. Яскравим прикладом першого була кольорова брошура, що вихваляла дива Міннесотського інституту проблем сну в Сент-Полі. А зразком останнього можна було назвати Магічне Око, амулет на всі випадки життя, рекомендований такими бульварними газетками, як «Всенародний довідник» і «Внутрішній погляд». Сью, продавщиця з «Червоного яблука», купила один і подарувала його Ральфові. Ральф глянув на грубо намальоване голубе око, що зирило з медальйона (який, здалося йому, спершу слугував фішкою для гри в покер), і відчув, як усередині в нього все холоне. Йому сяк-так вдалося притлумити жах і знайти в собі сили дійти додому, дякуючи Богу за цю милість.

Урочистість, з якою Сью вручала йому своє придбання (і золотий ланцюжок, на який дівчина повісила амулет), свідчила про те, що їй це коштувало чималих грошей. Після події з Елен молоденька продавщиця відчувала щось на кшталт побожного трепету перед Ральфом. Від цього він

почувався ніяково. Ральф знав, як цього позбутись, але наразі вирішив за краще носити амулет так, щоб Сью могла бачити його обриси під сорочкою. Проте краще спати від цього Ральф не став.

І коли, допитавши Ральфа як свідка у справі Діпно, детектив Лейдекер відкинувся на спинку стільця, зчепивши руки на потилиці, й сказав, що дізнався про його безсоння від Мак-Ґоверна, — він не помилився в найкращих намірах інспектора. Лейдекер підсунувся ближче, зіпершись долонями на купу паперів, під якими ховалася поверхня столу, і глибокодумно подивився на нього.

— Стільниковий мед, — мовив інспектор. Тон його — і це було доволі кумедно — нагадав Мак-Ґоверна, коли той припустив, що віскі вирішить його проблему; та й відповідь Ральфа була дослівно така ж:

— Даруйте?..

— Мій дідусь присягався, що це допомагає, — пояснив Лейдекер. — Невеликий шматочок стільникового меду перед самим сном. Висмоктати мед зі стільників, трохи пожувати віск, як жувальну гумку, а тоді виплюнути. Бджоли виділяють щось на кшталт природного седативного заспокійливого засобу, виробляючи мед. Це допомагає.

— Ви не жартуєте? — запитав Ральф, вважаючи все це цілковитою нісенітницею і в той же час вірячи кожному слову. — І як ви гадаєте, де можна роздобути стільниковий мед?

— У магазині здорової їжі. Спробуйте. За тиждень ви вже забудете про проблеми зі сном.

Від нового експерименту Ральф отримав величезну насолоду — стільниковий мед виявився настільки поживним і смачним, що, здавалося, проникав у кожну клітинку його тіла, — але після першої дози Ральф прокинувся о 3.10, після другої — о 3.08, а після третьої — взагалі о 3.07. Коли

шматок меду, який він купив, закінчився, Ральф пішов до магазину по нову порцію. Можливо, його ефективність як снодійного дорівнювала нулю, однак було дуже смачно; жаль, що Ральф не відкрив цього раніше.

Він поекспериментував і з гарячими ваннами для ніг. Луїза принесла йому виписану за каталогом мазь «Розтирання на всі випадки життя», яку слід було втирати навколо шиї, у результаті чого знімалися артритні болі, до того ж вона позитивно впливала на сон (нічого схожого Ральф не відчув, напевно, тому, що артрит у нього був ще не настільки виражений).

А після випадкової зустрічі з Тріґером Вашоном Ральф випробував на собі дію настоянки ромашки.

— Настоянка ромашки — просто диво, — казав Тріґ. — Ти будеш спати без задніх ніг, Ральфе.

Так воно й було... До 2.58. У тому й річ.

Ось такі народні методи й гомеопатичні засоби випробував на собі Ральф. Він відмовився лише від мультивітамінів, які коштували більше, ніж Ральф міг собі дозволити на скромну пенсію; не спробував позу йоги під назвою «мрійник» (судячи з того, як листоноша Піт описав цю позу, вона видавалася чудовим способом поспостерігати за власним гемороєм); не ризикнув він і з марихуаною. Останній засіб Ральф довго обмірковував, врешті вирішив, що це, радше, незаконна версія віскі, стільникового меду й ромашкового настою. Крім того, якщо Мак-Говерн здогадається, що Ральф уживає наркотики, він не захоче слухати жодних пояснень.

А під час усіх експериментів внутрішній голос усе допитувався, чи справді Ральф збирається випробувати дію висушених жаб'ячих лапок і зміїної шкіри перед тим, як облишить усю цю дурню і звернеться до лікаря. У цьому

запитанні чувся не осуд, а радше цікавість. Ральфові й самому було не менш цікаво.

Десятого вересня, у день, коли відбулася перша демонстрація прихильників «Друзів життя» біля Центру допомоги жінкам, Ральф вирішив, що йому варто купити яке-небудь снодійне в аптеці... Але тільки не в «Рексоллі», де він одержував ліки для Керолайн. Ральфові не хотілося, щоб Пол Дарґин, аптекар, довідався, що він купує снодійне.

Можливо, це було нерозумно, але Ральф нічого не міг із собою вдіяти. А ось в «Райт-Ейд» — аптеці навпроти Строуфорд-парку — він не був жодного разу, тому й вирішив зайти саме туди. Якщо ж не допоможе й фармацевтична версія знахарського зілля, тоді він справді звернеться до лікаря.

«Невже, Ральфе? Ти справді збираєшся це зробити?»

— Саме так, — вимовив він уголос, повільно йдучи по Гарріс-авеню під яскравим вересневим сонцем. — Чорт мене забирай, якщо й далі буду затягувати з цим.

«Кого ти хочеш обдурити, Ральфе?» — скептично поцікавився внутрішній голос.

Біля парку він побачив Білла Мак-Ґоверна і Луїзу Чесс — збоку їхня розмова здавалася дружньою балачкою. Однак Ральфові не сподобалося те, наскільки полярними були вирази на їхніх обличчях: запальна цікавість в очах Мак-Ґоверна і занепокоєння вперемішку зі стражданням, в очах Луїзи.

— Ти чув про те, що сталося біля лікарні? — збуджено запитала Луїза, коли Ральф підійшов до них.

— Зовсім не біля лікарні й зовсім не сталося, — роздратовано промовив Мак-Ґоверн. — Була демонстрація, принаймні так вони її називають, і було це біля Центру допомоги жінкам, який за лікарнею. Багатьох забрала

поліція — дюжини дві, не менше. Утім ще ніхто нічого толком не знає.

— І серед них був Ед Діпно! — випалила Луїза, при цьому Мак-Говерн обурено зиркнув на неї. Очевидно, він вважав, що сам мусив повідомити про це.

— Ед? — запитав ошелешений Ральф. — Але ж Ед зараз у Фреш-Гарборі!

— Помиляєшся, — відповів Мак-Говерн. Через трохи пом'ятий м'який коричневий капелюх, який Білл надяг сьогодні, він мав франтівський вигляд, наче грав журналіста в кримінальній драмі сорокових років. Цікаво, подумав Ральф, панама таки загубилася чи просто чекає наступного літа?

— Сьогодні Ед знову втрапив до нашої настільки мальовничої міської в'язниці.

— А що саме сталося?

Але ніхто не знав подробиць. Наразі все радше скидалося на чутку, що ширилася, як епідемія грипу, чутку, особливо цікаву для жителів саме цієї частини Деррі, тому що знову спливло ім'я Еда Діпно. Як повідомила Луїзі Марі Коллен, демонстранти жбурляли каміння, саме тому їх і заарештували. А Стен Еберлі поділився з Мак-Говерном — незадовго до того, як той зустрів Луїзу, — чуткою про те, що хтось — можливо й Ед, але з таким же успіхом це міг бути і будь-який інший розбишака — побив двох лікарів, що йшли від Центру до службового входу лікарні. Доріжка, якою вони йшли, є власністю громади, тому вона й стала улюбленим місцем проведення демонстрацій протесту протягом тих семи років, коли в Центрі на прохання жінок почали робити аборти.

Обидві версії того, що сталося, були настільки туманні й суперечливі, що Ральф мав усі підстави сумніватися в їхній правдивості. Швидше за все, заарештували декількох

правопорушників, чий ентузіазм перейшов усі дозволені рамки. У таких містечках, як Деррі, подібне трапляється доволі часто; чутки ширяться, мов сніжний вал, переходячи з уст в уста.

І все ж Ральфа не залишало відчуття, що цього разу все набагато серйозніше, — в основному через те, що як у версії Білла, так і в розповіді Луїзи фігурував Ед Діпно, а Еда аж ніяк не можна назвати обивателем, що протестує проти абортів. Зрештою, він вирвав жмут волосся разом зі шкірою із голови своєї дружини, перелічив їй усі зуби і зламав щелепу тільки тому, що побачив її підпис під петицією, у якій лише згадувався Центр допомоги жінкам. Він був справді впевненим: хтось, хто йменує себе Кривавим Царем, — чудова кличка для борця, подумав Ральф, — прибув у Деррі, а його помічники вивозять ненароджені жертви з міста в критих вантажівках (а також і в пікапах, де людські зародки ховають у діжках із написом «ВІД БУР'ЯНІВ»). Ні, вирішив Ральф, якщо у цій справі замішаний Ед, отже, це не просто випадок з якимось знавіснілим дуболомом, що начепив на себе плакат протесту.

— Ходімо до мене, — раптом запропонувала Луїза. — Я зателефоную Сімоні Кастоньї. Її племінниця працює в реєстратурі Центру. Якщо хтось і знає, що сталося насправді, то це Сімона, — вона вже неодмінно поговорила з Барбарою.

— Але я зібрався в супермаркет, — зам'явся Ральф. Звичайно, злукавив, але зовсім трішки: аптека була поруч із супермаркетом, за півквартал від парку. — Я зайду до тебе по дорозі назад.

— Гаразд, — посміхнувшись, відповіла Луїза. — Ми чекаємо тебе за кілька хвилин, адже так, Біллі?

— Звичайно, — відповів Мак-Говерн, несподівано обіймаючи Луїзу. Обняти її було не так і просто, але йому

все-таки вдалося впоратися. — А поки що ти належиш тільки мені. О Луїзо, ці солодкі хвилини промайнуть як одна мить!

А за огорожею парку кілька молоденьких жінок із малюками у візочках спостерігали за ними, — можливо, їхню увагу привернула жестикуляція Луїзи, напрочуд виразна, коли та бувала чимсь схвильована. І тепер, коли Мак-Говерн, обійнявши Луїзу, дивився їй у вічі зі спопеляючою пристрастю нікудишнього актора, що виконує останнє па гарячого танго, одна з мам щось шепнула на вухо іншій, і обидві розсміялися. Пронизливий, недобрий звук, що скидається на дряпання по грифельній дошці або на скрегіт виделок по фаянсовому посуду.

«Поглянь, які кумедні ці старі, — ніби промовляв їхній сміх. — Вони уявили, що знову молоді».

— Припини, Білле, — попросила Луїза. Вона зашарілася, можливо, не тільки тому, що Білл, звично вже для себе, пожартував. Вона почула сміх за огорожею. Мак-Говерн, без сумніву, теж чув, але він вважав, що вони сміються разом із ним, а не з нього. Іноді, подумав Ральф, трохи роздуте «я» може бути чудовим захистом.

Мак-Говерн відпустив Луїзу, потім, знявши капелюха, вклонився, ніби вибачаючись. Луїза, щоправда, була занадто зайнята своєю кофточкою, що вибилася зі спідниці, щоб звертати на нього увагу. Рум'янець сходив з її щік, і Ральф помітив, що вони набувають нездорової блідості. Він сподівався, що Луїза не хвора на що-небудь серйозне.

— Приходь, якщо зможеш, — знову звернулася вона до Ральфа.

— Обов'язково, Луїзо.

Мак-Говерн обійняв її за талію, цього разу цілком природно й по-дружньому, і вони пішли до Луїзи. Дивлячись

їм услід, Ральф раптом дуже чітко відчув déja-vu[1] — начебто він уже бачив їх, як вони йдуть, обійнявшись, однак деінде. Або в іншому житті. Потім, коли Мак-Ґоверн опустив руку, зруйнувавши таким чином ілюзію, Ральфа осінило: та це ж Фред Астер веде темноволосу, доволі огрядну Джинджер Роджерс у провінційний кінотеатр, де можна «танцювати» під мелодію Джерома Керна або Ірвінґа Берліна.

«Яка дурниця, — думав він по дорозі до аптеки. — Яка дурниця, Ральфе. Білл Мак-Ґоверн і Луїза Чесс так само схожі на Фреда Астера й Джинджер Роджерс, як...»

— Ральфе? — раптом почув він голос Луїзи й обернувся. Тепер їх розділяла дорога. По Елізабет-стріт мчали машини, заважаючи їм бачити одне одного.

— Що? — крикнув він у відповідь.

— Ти маєш кращий вигляд! Немов ти добре відпочив! Ти нарешті почав краще спати?

— Так, — відповів він, подумавши: «Ще одна маленька неправда як порятунок».

— Хіба я не казала тобі, що ти відразу відчуєш себе краще з настанням осені? Не затримуйся!

Луїза помахала йому, і Ральф здивувався, раптом побачивши яскраво-блакитні промінчики, що виходили від коротких, акуратно підстрижених нігтів жінки. Вони нагадували слід, який залишає в небі реактивний літак.

«Якого біса?..»

Ральф зажмурився, потім знову подивився. Нічого. Лише Білл і Луїза, що йдуть по вулиці до її будинку. Жодних яскраво-блакитних променів, нічого... Але коли погляд Ральфа впав на тротуар, він побачив, що Луїза й Білл залишають після себе сліди на асфальті, сліди, які так нагадують зображення ступні у старому посібнику із танців Артура

[1] Враження вже баченого (*фр.*).

Мюррея. Сліди Луїзи були молочно-сірі. У Мак-Говерна більші й темно-маслинові. Вони світилися на тротуарі, й Ральф, що застиг, геть подивований, на протилежному боці Елізабет-стріт, раптом збагнув, що він бачить ще й тоненькі стрічечки різнобарвного диму, що тягнуться від слідів Луїзи й Білла. А може, це всього лише пара?

Міський автобус сховав сліди з виду, а коли він проїхав — сліди зникли.

На тротуарі не було нічого, крім залишеного кимось крейдою зізнання всередині напівстертого серця:

«СЕМ + ДІНІ = ЛЮБОВ».

«Ці сліди не зникли, Ральфе. По-перше, їх тут узагалі ніколи не було. І ти це прекрасно знаєш».

Так, Ральф знав. Просто спершу він подумав, що Білл і Луїза схожі на Фреда Астера й Джинджер Роджерс, а потім розвинув цю думку, дійшовши до фантомів відбитків кроків, як на схемі з посібника Артура Мюррея. Звичайно, у всьому цьому була дивна логіка. І все ж — він злякався. Серце в грудях билося швидко, а коли Ральф на мить заплющив очі, намагаючись заспокоїтися, то знову побачив промінці, що струменять із кінчиків пальців Луїзи. «Просто мені необхідно відіспатися, — подумав Ральф. — Конче потрібно. Якщо мені це не вдасться, це й не таке привидиться».

— Правильне рішення, — пробурмотів він і рушив до аптеки. — Привидиться ж таке.

3. Хвилин за десять Ральф стояв перед аптекою «Райт-Ейд», дивлячись на табличку у вікні. «ВІДЧУЙТЕ СЕБЕ КРАЩЕ В РАЙТ-ЕЙД!» — було написано там, неначе здоров'я — цілком досяжна винагорода для добропорядного покупця. Ральф глибоко сумнівався в цьому.

Так, вирішив Ральф, цей рекламний трюк перетворює «Рексолл» — аптеку, в якій він зазвичай купував ліки, — всього лише на орендоване приміщення. Освітлені флюоресцентними лампами ряди прилавків нагадували довгі ряди кегельбану, виставляючи на огляд щонайрізноманітніші товари, починаючи від тостерів і закінчуючи картковими головоломками.

Після нетривалих пошуків Ральф з'ясував, що в ряду № 3 виставлені патентовані медичні препарати, і тому пішов саме до нього.

Повільно пройшовши повз секцію з покажчиком «ШЛУНКОВІ ЗАСОБИ», за якою було царство «АНАЛЬГЕТИКІВ», він швидко минув територію «ПРОНОСНИХ» і нарешті зупинився.

«Ось він, леді й джентльмени, мій останній постріл. Після цього залишається тільки доктор Літчфілд, але якщо він порадить мені жувати стільниковий мед або пити настій ромашки, я втрачу глузд, і тоді хіба кілька дебелих чолов'яг зможуть відірвати мене від нього».

«СНОДІЙНЕ» — було написано над цією секцією третього ряду.

Ральф, який ніколи не був прихильником таблеток (інакше він прийшов би сюди набагато раніше), не знав точно, на що саме він сподівався, однак, зовсім не на таке пишне, майже непристойне розмаїття. Він ковзнув оком по коробочках (здебільшого заспокійливого блакитного кольору), намагаючись прочитати назви.

Більшість їх звучали дивно, навіть трохи загрозливо: композ, нітол, сліпінол, сомінекс, дроу-зі. Були тут навіть цілі підрозділи препаратів, що належали до одного виду.

«Мабуть, ти пожартував, — подумав Ральф. — Жодна з цих штучок не допоможе тобі. Настав час перестати гратися в хованки, невже тобі досі це не зрозуміло? Коли

людина починає бачити різнобарвні відбитки слідів — їй саме час звернутися до лікаря».

Але підспудно він продовжував чути голос доктора Літчфілда так чітко, начебто всередині у нього увімкнули магнітофон: «Головні болі вашої дружини, Ральфе, є наслідком підвищеного тиску — це неприємно й болісно, але не смертельно. Гадаю, з цією проблемою ми зуміємо впоратися».

Неприємно й болісно, але не смертельно — так, саме так він і сказав.

Потім Літчфілд виписав першу порцію марних пігулок, а тим часом чужорідні клітини в мозку Керолайн продовжували свій наступ, руйнуючи його.

Можливо, доктор Джамаль мав рацію — уже тоді було занадто пізно, а може, Джамаль просто лайно, чужоземець, що намагається пристосуватися й не викликати протестів. Може так, а може й ні; цього Ральф ніколи не зможе дізнатися. Одне він знав напевно — доктора Літчфілда не виявилося поблизу, коли перед ними постали два останні завдання їхнього шлюбу: Керолайн мусила вмерти, а Ральф — стати свідком її вмирання.

«Невже я хочу саме цього? Піти до Літчфілда й побачити, як він знову виписує рецепт?»

«Можливо, цього разу він мені допоможе», — подумки заперечив сам собі Ральф. У цей момент рука його потягнулася вперед, підкоряючись, здавалося, своєму власному бажанню, і взяла з полиці упаковку сліпінолу. Ральф потримав коробочку у витягнутій руці, щоб прочитати склад, зазначений на упаковці збоку. Він не уявляв, як правильно читаються всі ці назви, від яких язика можна зламати, і ще менше розумів, що це таке і як воно діє.

«Так, — відповів він внутрішньому голосу. — Можливо, цього разу Літчфілд справді допоможе. Але, може, все-

таки справжнє вирішення проблеми в тому, щоб знайти іншого лікаря».

— Вам допомогти? — голос почувся якраз із-за плеча Ральфа. Він саме ставив сліпінол на місце, вирішивши вибрати препарат, назва якого звучала б не так загрозливо, коли пролунав цей незнайомий голос. Ральф здригнувся, упустивши на підлогу дюжину коробочок зі штучним сном.

— О, вибачте, я такий необережний! — Ральф оглянувся.

— Не варто вибачатися, це я в усьому винен. — І перш ніж Ральф устиг підібрати дві упаковки сліпінолу й коробку капсул дроу-зі, чоловік у білому халаті, що заговорив з ним, зібрав решту й розставив на полиці зі спритністю карткового шулера, що здає колоду. Згідно із золотистою візитівкою, прикріпленою до верхньої кишені його халата, це був ДЖО ВАЙЗЕР, ФАРМАЦЕВТ «РАЙТ-ЕЙД».

— А тепер, — мовив Вайзер, обтрушуючи руки й повертаючись до Ральфа з дружелюбною посмішкою, — почнемо спочатку. Можу я чимось допомогти вам? Здається, ви трохи розгубилися.

Перша реакція Ральфа — роздратування, що його потривожили під час такої серйозної розмови із самим собою, — змінилася настороженим інтересом.

— Ну, я навіть не знаю, — протягнув він, обводячи жестом гори снотворних пігулок. — А що-небудь із цього справді допомагає?

Посмішка Вайзера стала ще ширшою. Це був високий чоловік середніх літ з акуратним проділом у поріділому каштановому волоссі. Він подав руку, і Ральф ще тільки збирався відповісти, а Вайзер уже продемонстрував свою міцну хватку.

— Мене звуть Джо, — представився фармацевт, поплескавши вільною рукою по персональній картці. — Раніше мене звали Джо Вайз, але тепер я старший і тому звуся Вайзер[1].

Звісно, це був старий жарт, але, мабуть, він іще не втратив свого смаку для Джо Вайзера, який щиро розсміявся. Ральф лише винувато посміхнувся у відповідь.

Рука, що вчепилася в нього, не залишала сумнівів у силі її власника, і Ральф почав побоюватися, що якщо фармацевт стисне сильніше його пальці, їх доведеться убрати в гіпс. На мить він пошкодував, що не пішов зі своєю проблемою до Пола Даргина. Але тут Вайзер, двічі енергійно труснувши його руку, відпустив її.

— А я Ральф Робертс. Радий з вами познайомитися, містере Вайзере.

— Взаємно. А тепер про ефективність цих препаратів. Дозвольте мені відповісти питанням на питання: чи робить собі ведмідь туалет із телефонної будки?

— Гадаю, рідко, — відповів Ральф, сміючись, здивований тим, що знову може говорити.

— Абсолютно правильно. — Вайзер глянув на упаковки снотворного, вишикувані блакитною стіною. — Хвалити Бога, що я фармацевт, а не комівояжер, містере Робертсе; я вмер би від голоду, намагаючись продати хоч щонебудь подібне в походах від будинку до будинку. У вас безсоння? Почасти я запитую тому, що ви зупинилися біля полиці зі снотворним, але, скоріше, через ваш затуманений погляд.

І тут Ральфа прорвало:

---

[1] Гра слів: wiser (*англ.*) — «розумніше» і прізвище Wyser вимовляються однаково.

— Містере Вайзере, я був би найщасливішою людиною на землі, якби мав можливість хоч іноді спати по п'ять годин на добу; втім, мене цілком влаштували б і чотири.

— І як довго це триває, містере Робертсе? Чи вам зручніше, щоб я називав вас Ральфом?

— Можна й Ральфом.

— Чудово. У такому разі звіть мене Джо.

— Гадаю, все почалося у квітні. Тижнів приблизно за шість після смерті моєї дружини.

— Прийміть мої співчуття.

— Спасибі, — відповів Ральф, а потім, помовчавши, мовив, як годиться: — Мені дуже тужно без неї, але я був радий, коли її страждання закінчилися.

— Одначе тепер страждаєте ви. Уже... Скільки ж? — Вайзер швидко підрахував на пальцях. — Майже півроку.

Несподівано Ральфа зацікавили пальці фармацевта.

Жодних протуберанців цього разу, але кожна подушечка була немов обкутана яскраво-сріблистим серпанком, наче пальці огорнули в прозору блискучу фольгу.

Він знову подумав про Керолайн і про ті фантоми запахів, на які вона часто скаржилася в останню осінь — запах часнику, нечистот, підгорілого м'яса.

Можливо, те, що відбувалося з ним, було чоловічою альтернативою: у нього симптомом пухлини головного мозку став не головний біль, а безсоння. «Самодіагностика — забавка для дурнів, Ральфе, чому б тобі не перестати?»

Ральф рішуче перевів погляд на приємне обличчя Вайзера.

Ніякого сріблистого серпанку; навіть натяку на серпанок. Ральф був майже певен у цьому.

— Правильно, — підтвердив він. — Скоро півроку. Але здається, що набагато довше.

— Чи є які-небудь повторювані дії? Зазвичай так буває. Чи довго ви лежите в ліжку, перш ніж заснути, чи...

— Справа в тому, що я прокидаюся занадто рано. У мене синдром порушення фаз дельта-сну.

Брови Вайзера поповзли вгору.

— Та ви, як я бачу, прочитали кілька книг із цієї проблеми, правда? — Якби щось подібне зауважив доктор Літчфілд, Ральф угледів би в цьому поблажливість. Однак у тоні Джо Вайзера пролунала не полегкість, а непідробне замилування.

— Я прочитав усе, що є на цю тему в бібліотеці, щоправда, не так вже й багато. — Помовчавши, Ральф додав: — Але мені це анітрохи не допомогло.

— Що ж, дозвольте поділитися тим, що відомо мені, а ви зупиняйте мене, коли я буду вторгатися на вже досліджену вами територію. До речі, як звуть вашого лікаря?

— Літчфілд.

— Так. І звичайно ви купуєте ліки... Де? В «Піплз драґ» чи в «Рексоллі»?

— У «Рексоллі».

— Я так розумію, що сьогодні ви вирішили це зробити інкогніто.

Ральф почервонів... Потім посміхнувся:

— Щось на кшталт цього.

— Так. Немає необхідності уточнювати, чи були ви в Літчфілда з приводу вашої проблеми, правда? Якби ви його відвідали, не було б необхідності досліджувати цей чудовий світ патентованого зілля.

— А-а, тепер зрозуміло, куди я потрапив. Патентовані зілля?

— Називайте це так — я б із більшим задоволенням торгував цією дурнею, роз'їжджаючи у великому червоному фургоні на величезних кумедних жовтих колесах.

Ральф розсміявся, і яскраво-сріблиста хмара навколо білого халата Джо Вайзера вибухнула, коли той теж розсміявся.

— Це єдиний вид торгівлі, до якого в мене схильність, — мовив Вайзер, ледь посміхнувшись. — Із собою я возив би красуню, що виконує хвилюючий східний танець у бюстгальтері з блискітками і шальварах, як у наложниць із гарему... Назвемо її маленькою єгиптянкою, як у старій пісні Костера... Вона стала б своєрідним аперитивом. Крім неї, я запросив би когось, хто вміє грати на банджо. Знаю із власного досвіду, що ніщо так не налаштовує людей на покупки, як гра на банджо.

Вайзер, задоволено оглянувши полиці з ліками, знову подивився на Ральфа.

— Для людини, що страждає синдромом порушення фаз дельта-сну, як у вашому випадку, Ральфе, всі ці препарати марні. Можливо, зарадити могла б порція спиртного або інші подібні речі, але, дивлячись на вас, я можу сказати, що все це ви вже випробували.

— Звичайно.

— Як і дюжину інших домашніх, перевірених часом засобів.

Ральф знову розсміявся. Йому починав подобатися цей хлопець.

— Випробуйте ще дюжини чотири, Ральфе, і ви відправитеся на цвинтар.

— Та ви, я бачу, жартівник.

— Що ж, для початку ризикну порадити вам це. — Вайзер показав на стосик блакитних коробочок. — Це антигістамінний препарат, який зазвичай застосовують при алергійних захворюваннях. У вашому випадку використається їхній побічний ефект — антигістаміни спричиняють сонливість. Прочитайте все про комтрекс або венадрил, і ви дізнаєтеся,

що їх не можна приймати, якщо збираєшся сідати за кермо або займатися діями, що вимагають швидкої реакції. Людям, які страждають безсонням час від часу, цілком допомагає сомінекс. Він ніби підсилює в них гальмові процеси. Але вам усі ці препарати не допоможуть принаймні тому, що ваша проблема полягає не в тому, щоб заснути, а в тому, щоб продовжувати спати, правильно?

— Абсолютно.

— Можна поставити вам делікатне запитання?

— Звичайно.

— У вас виникали проблеми з доктором Літчфілдом щодо всього цього? Можливо, ви сумніваєтеся в його здатності зрозуміти, наскільки серйозно турбує вас безсоння?

— Так, — відповів Ральф. — Ви вважаєте, що мені все-таки варто проконсультуватися з ним? Спробувати пояснити йому все так, щоб він зрозумів? — На це питання Вайзер, звичайно, відповість ствердно, і Ральф нарешті піде на прийом до лікаря. І це, звичайно, буде — повинен бути — Літчфілд. Нерозумно міняти лікаря в такому віці.

«Чи зможеш ти розповісти докторові Літчфілду, що ти дещо бачиш? Чи зможеш ти розповісти йому про блакитні протуберанці, що струменіють із пальців Луїзи Чесс? Про відбитки слідів, що залишаються нею на асфальті? Про сріблисте сяйво, що огортає пальці Джо Вайзера? Невже ти справді збираєшся оповідати про все це Літчфілду? А якщо ні, якщо ти не можеш, то навіщо зустрічатися з ним, незалежно від того, що порадить тобі цей хлопець?»

Однак Вайзер здивував Ральфа, повівши розмову абсолютно в інший бік.

— А сни вам як і раніше сняться?

— Так. Часто й багато, зважаючи на те, що сплю я всього години три.

— Це послідовні сновидіння — сни, що складаються із цілком зрозумілих і сприйнятних подій і чимсь нагадують оповідання, неважливо, наскільки вигадливе, — чи просто калейдоскоп образів?

Ральф пригадав, що снилося йому минулої ночі. Він, Елен Діпно й Білл Мак-Ґоверн грали у фрісбі просто посередині Гарріс-авеню. Елен була у важких черевиках, Мак-Ґоверн — у светрі із зображенням пляшки горілки. «АБСОЛЮТНО НАЙКРАЩА» — стверджував напис на светрі. Диск фрісбі був яскраво-червоним із флюоресцентними зеленими смугами. Раптом з'явилася Розалі, собака. Вицвіла блакитна хустка, якою хтось обв'язав її шию, підстрибувала, поки та бігла до них. Розалі стрибнула, схопила фрісбі й кинулася навтьоки, затиснувши диск у зубах. Ральф хотів погнатися за собакою, але Мак-Ґоверн сказав: «Заспокойся, Ральфе, ми закупили цілу партію на Різдво». Ральф повернувся до Білла, збираючись сказати, що до Різдва ще три місяці, й запитати, що ж їм робити, якщо захочеться пограти у фрісбі до цього часу, але перш ніж Ральф запитав, сон або скінчився, або перейшов у щось менш яскраве, що могло б запам'ятатися.

— Якщо я правильно зрозумів сказане вами, — відповів Ральф, — то мені сняться зв'язні, послідовні сни.

— Чудово. Мені б також хотілося дізнатися, чи усвідомлене це сновидіння? Усвідомлені відповідають двом вимогам. По-перше, ви розумієте, що все відбувається у сні. По-друге, часто ви можете впливати на хід подій у вашому сні — тобто ви є кимось більшим, ніж просто пасивним спостерігачем.

Ральф кивнув:

— Саме так усе й відбувається. Останнім часом мені почали снитися саме такі сни. Я щойно згадав бачене уві сні минулої ночі. Розалі — собака, що іноді бродить біля

мого будинку, — утекла з диском від фрісбі. Я грав на вулиці зі своїми друзями. Розлютившись, що вона перервала нам гру, я подумки намагався змусити її упустити фрісбі. Знаєте, щось на кшталт телепатичної команди.

Ральф зніяковіло посміхнувся, але Вайзер лише зосереджено кивнув:

— І це допомогло?

— Цього разу ні, — відповів Ральф, — але мені здається, що я проробляв таке в інших сновидіннях. Та тільки я не зовсім упевнений у цьому, тому що більшість своїх снів забуваю майже одразу після пробудження.

— Так відбувається з усіма, — сказав Вайзер. — Мозок ставиться до сновидіння, як до предмета одноразового користування.

— А ви, здається, добряче підковані.

— Мене дуже цікавить проблема інсомнії. Ще студентом коледжу я написав дві дослідницькі роботи про зв'язок між сновидіннями і порушенням циклів сну. — Вайзер глянув на годинник. — У мене саме перерва. Чи не хочете випити чашечку кави й покуштувати яблучного пирога? Неподалік є затишне містечко, а пиріг там просто фантастичний.

— Заманливо, але я віддав би перевагу апельсиновому соку. Я намагаюся якомога рідше пити каву.

— Зрозуміло, але абсолютно даремно, — весело мовив Вайзер. — Ваша проблема, Ральфе, зовсім не в кофеїні.

— Може, й так... Але в чому ж тоді? — До цього моменту Ральфові вдавалося стримуватися, однак тепер у його схвильованому голосі звучало страждання.

Вайзер, доброзичливо глянувши на Ральфа, поплескав його по плечу.

— Ось про це, — сказав він, — ми й поговоримо. Ходімо.

Розділ п'ятий

1. — Погляньте на проблему інакше, — порекомендував Вайзер через п'ять хвилин, коли вони сиділи в сучасному барі. Ральфові, який звик до старомодного кафе — затишні меблі, приглушений блиск мідних ручок, запахи смаженого з кухні, — це місце здалося занадто абстракціоністським і тіснуватим, але пиріг виявився справді чудовим, і хоча кава була далекою від стандартів Луїзи Чесс — Луїза варила каву найкраще в світі, — вона все ж була гарячою і міцною.

— І як же мені на неї поглянути? — запитав Ральф.

— Є речі, яких завжди прагнуло людство. Не всієї тієї нісенітниці, яка потрапляє у підручники історії, — я кажу про основні речі. Дах, щоб сховатися від дощу. Смачна їжа й випивка. Насичене сексуальне життя. Здорові нирки. Але, можливо, найголовніше те, чого не вистачає вам, друже. Тому що у світі справді немає нічого, що можна було б порівняти зі здоровим сном, адже так?

— Ви абсолютно праві, — погодився Ральф.

Вайзер кивнув:

— Сон — це бажаний рятівник і лікар стражденного людства. Шекспір називав його ниткою, що відновлює порваний зв'язок часів. Наполеон величав сон благословенням ночі, а Вінстон Черчілль — найзнаменитіша людина двадцятого сторіччя, яка страждала безсонням, — стверджував, що це єдине полегшення, яке могло б вивести його із глибокої депресії. Усі ці цитати я використав у своїх роботах, але суть зводиться до одного: ніщо в світі не може зрівнятися із благодаттю нічного сну.

— Вас теж мучила подібна проблема, чи не так? — несподівано запитав Ральф. — І саме тому ви... Ну... Взяли мене під своє крило?

Джо Вайзер посміхнувся:

— Виходить, з боку це виглядає так?

— Гадаю, так.

— Що ж, вважайте як хочете. Так, я періодично страждаю безсонням з тринадцяти років. Саме тому я написав не одну дослідницьку роботу, а цілих дві.

— А як тепер?

Вайзер знизав плечима:

— Цей рік виявився не такий уже й поганий. Не найкращий, але цілком стерпний. Коли мені було двадцять, тоді років зо два ця проблеми стояла дуже гостро — я лягав у ліжко о десятій, товкся в ньому до четвертої, прокидався о сьомій і кожен день проживав з відчуттям того, що я невдатний гравець у чиємусь нічному кошмарі.

Це почуття було настільки знайоме Ральфу, що по його руках і спині пробігли мурашки.

— А зараз я доходжу до найголовнішого, Ральфе, так що слухайте.

— Слухаю уважно.

— Справа в тому, що, незважаючи на гівняне самопочуття, ви як і раніше практично здорові. Сон не створений рівноцінним: є гарний сон, а є поганий і, що, може, навіть важливіше, — усвідомленість сновидінь означає гарний сон. Саме тому в цей момент геть неправильним для вас буде вдатися до снотворного. Я знайомий із Літчфілдом. Він доволі незлецький хлопець, але так полюбляє виписувати рецепти...

— Чудово сказано, — мовив Ральф, згадуючи Керолайн.

— Якщо ви розповісте Літчфілду все те, що розповіли мені по дорозі сюди, він пропише вам бензодіазепіни — можливо, далмейн або ресторил, а може, ґалціон або валіум. Ви будете спати, але розплата все ж настане. Організм

звикає до транквілізаторів бензодіазепінового ряду, а крім того, вони погано впливають на дихальну систему, але що ще гірше для таких людей, як ви або я, вони значно знижують тривалість нормального сну зі сновидіннями... До речі, як вам пиріг? Ви ж його навіть не покуштували.

Ральф відкусив великий шматок і проковтнув, не відчуваючи смаку.

— Чудовий, — сказав він. — А тепер поясніть мені, чому такі необхідні сновидіння, щоб сон можна було вважати нормальним?

— Якби я це знав, я давно закинув би свою таблеткову справу і став би гуру сну. — Вайзер доїв свій пиріг і тепер подушечкою вказівного пальця підбирав великі крихти з тарілки. — В уяві більшості людей ШРО-сон[1] і сон зі сновидіннями — синоніми, але ніхто насправді не знає, яким чином пов'язані рухи очей у сплячих зі сновидіннями, які їх навідують. Несхоже, щоб рухи очей означали «бачення» або «спостереження», тому що дослідники сну фіксували подібні рухи навіть у випадках, якщо люди, які були об'єктами досліджень, пізніше бачили сновидіння цілком статичні — наприклад, такі, у яких тільки велися бесіди. Аналогічно — ніхто не знає, чому існує певний зв'язок між усвідомленими, послідовними сновидіннями й загальним психічним здоров'ям: що більше подібних снів бачить людина, то вона здоровіша, і навпаки. Точнісінько як на вагах.

— Психічне здоров'я — доволі загальна фраза, — скептично зауважив Ральф.

— Так. — Вайзер посміхнувся. Щось на кшталт поміченого мною нещодавно гасла на бампері автомобіля: «ДАЙ МЕНІ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я, БО ВБ'Ю». Хай там як,

[1] ШРО — швидкі рухи очима.

а ми говоримо про основні, відомі кожному компоненти — здатність до пізнання, індукції й дедукції, здатність до спілкування, пам'ять...

— Пам'ять у мене почала погіршуватися, — перебив Ральф. Він згадав про труднощі із запам'ятовуванням номера довідкової кінотеатру та про свої тривалі пошуки коробки з бульйонними кубиками.

— Цілком можливо, що у вас певне ослаблення пам'яті, однак ширінка на штанях у вас застебнута, сорочка одягнена не навиворіт, і можу заприсягнутися, що якби я спитав, яке ваше друге ім'я, ви відповіли б одразу. Я зовсім не применшую ваших проблем — хто завгодно, тільки не я, — але прошу змінити ваш погляд на речі хоча б на хвилину. Подумати про ті сфери вашого життя, в яких ви як і раніше почуваєте себе чудово.

— Гаразд. Ці усвідомлені й послідовні сновидіння — чи вони просто свідчать про те, наскільки добре діють усі системи організму, щось на кшталт індикатора наявності бензину в машині, чи справді допомагають людині функціонувати?

— Ніхто не знає цього напевне, але, швидше за все, і перше і друге. На початку п'ятдесятих, коли лікарі ще вважали панацеєю барбітурати[1], деякі вчені навіть намагалися довести, що здоровий сон, за який ми так боремося, зі сновидіннями взагалі ніяк не пов'язаний.

— І що?..

---

[1] *Барбітурати* — лікарські препарати на основі барбітурової кислоти — справляють гальмуючий вплив на кору півкуль головного мозку і стовбурову частину великого мозку. Сон, викликаний барбітуратами (як і більшістю інших снотворних засобів), за своїм упливом відрізняється від природного сну. Барбітурати полегшують засинання, але міняють фазову структуру сну, вкорочуючи тривалість так званого швидкого (ортодоксального) сну.

— Тести не підтвердили цю гіпотезу. Люди, які переставали бачити сни, або ті, чий сон постійно переривався, почали страждати від різних розладів не лише фізичного, але й психічного здоров'я, аж до втрати здатності як пізнавати світ, так і емоційно реагувати на зовнішні й внутрішні подразники. До того ж у них виникли проблеми зі сприйняттям[1], такі, наприклад, як гіперреальність.

Позаду Вайзера, біля дальнього кінця стійки, чоловік читав «Деррі ньюс». Із-за газети визирала лише його маківка й руки, ліву прикрашав претензійний перстень. На першій сторінці виднівся великий заголовок:«ЗАХИСНИЦЯ ПРАВА НА АБОРТ ПОГОДИЛАСЯ ВИСТУПИТИ В ДЕРРІ НАСТУПНОГО МІСЯЦЯ».

Нижче й дрібніше зазначалося:

«Групи прихильників руху "Друзі життя" обіцяють організувати акції протесту».

У центрі сторінки красувалася кольорова фотографія Сьюзен Дей — доволі привабливої, зовсім не такої, як на плакаті у вітрині магазину Далтона. Там обличчя її здавалося невиразним, навіть трохи зловісним, тут же Сьюзен Дей була сяючою, із променистим поглядом. Довге з мідним вилиском волосся було відкинуте назад, відкриваючи обличчя. Розумні, проникливі темні очі.

Отже, Сьюзен Дей усе-таки приїжджає. Песимізм Гамільтона Дейвенпорта себе не виправдав.

Але те, що побачив Ральф потім, змусило його забути й про Дейвенпорт, і про Сьюзен Дей.

Навколо рук чоловіка, що читає газету, як і біля його маківки, почала збиратися сіро-блакитна аура. Але особ-

[1] При порушенні запам'ятовування, зберігання й відтворення фактів навколишнього середовища й особистого досвіду ведуть мову про кількісні розлади пам'яті. У поєднанні з помилковими спогадами, при змішанні минулого й теперішнього, реального й уявного — про якісні її розлади, що звуться парамнезією.

ливо яскравою вона здавалася навколо персня з оніксом. Аура не затуманювала — навпаки, прояснювала, перетворювала камінь на якусь подобу астероїда з фантастичного фільму...

— Що ви сказали, Ральфе?

— Га? — Ральф ледве відвів погляд від персня. — Не знаю... Хіба я щось говорив? Гадаю, я запитав, що таке гіперреальність.

— Надчуттєва сприйнятливість, — пояснив Вайзер. — Ніби ви, не вживаючи жодної хімії, подалися в ЛСД-мандри[1].

— О... — простягнув Ральф, спостерігаючи, як яскрава сіро-блакитна аура почала формувати складні рунічні візерунки за допомогою того пальця, яким Вайзер підбирав крихти пирога. Спершу це було схоже на літери, написані інеєм... Затим на речення, прописані в тумані... Потім на дивні, зухвалі, здивовані обличчя. Ральф кліпнув, і все зникло. — Звичайно, звичайно. Але послухайте, Джо, якщо народні засоби не допомагають, як, утім, і патентовані препарати, і навіть можуть змінити все на гірше, замість того щоб допомогти, що ж тоді залишається? Нічого. Правильно?

— Ви будете доїдати? — запитав Вайзер, показуючи на тарілку Ральфа.

Морозне сіро-блакитне світіння, подібне на арабську літеру із сухого льоду, зірвалося з кінчика його пальця.

— Ні. Я не голодний. Візьміть, якщо хочеться.

Вайзер підсунув тарілку Ральфа до себе.

— Не варто здаватися так швидко, — сказав він. — Мені б хотілося, щоб ви ще раз зайшли в «Райт-Ейд», я дам вам кілька візитних карток. Раджу вам: дозвольте цим хлопцям спробувати.

---

[1] *ЛСД* — синтетичний наркотик.

— Яким хлопцям? — Ральф заворожено дивився, як Вайзер відкрив рота, щоб відкусити шматок пирога. Кожен зуб оточувало вогненно-сіре світіння. Пломби блищали як маленькі сонечка. Крихти пирога і яблучної начинки (спокійно, Ральфе, спокійно) теж світилися. Потім Вайзер закрив рота, і світіння зникло.

— Джеймсу Рою Гонґу та Ентоні Форбесу. Гонґ займається акупунктурою, його кабінет на Канзас-стріт. А Форбес — це лікар, що володіє мистецтвом гіпнозу, він приймає на Гессер-стріт. І перш ніж ви назвете їх шарлатанами...

— Я так не скажу, — спокійно вимовив Ральф. Рука його потягнулася до Магічного Ока, яке він і далі носив під сорочкою. — Повірте, я цього не зроблю.

— Що ж, чудово. Я вам раджу спочатку звернутися до Гонґа. Голки трохи відлякують, але сама процедура майже безболісна. Поняття не маю, що це таке і як спрацьовує, зате коли два роки тому мені стало особливо зле, Гонґ мені дуже допоміг. Форбес теж непоганий — так я чув, — але я віддаю перевагу Гонгу. Він дуже зайнятий, але я постараюся вам допомогти записатися на прийом. То що скажете?

Ральф побачив яскраве сіре світіння, завтовшки з нитку, що вирвалося з куточка ока Вайзера й скотилося вниз по щоці, мов справжнісінька сльоза. І це все вирішило.

— Я згоден.

Вайзер радісно пересмикнув плечима:

— Чудово! А тепер розплачуємося й забираємося звідси.

2. На півдорозі до аптеки Вайзер зупинився, його увагу привернув плакат у вітрині. Ральф же тільки мигцем глянув на нього. Він уже бачив такий у вітрині магазину старого одягу.

— Розшукується за вбивство, — очужіло вимовив Вайзер. — Люди геть втратили розум.

— Так, — погодився Ральф. — Якби в нас були хвости, гадаю, більшість із нас днинськи ганялася б за ними, намагаючись відкусити.

— Огидна вигадка, — роздратовано сказав Вайзер, — але погляньте-но на це!

Щось було написане поруч із плакатом на запилюженому склі вітрини. Подавшись уперед, Ральф прочитав три коротких слова: «УБИТИ ЦЮ СУКУ». І далі стрілка, що вказувала на фото Сьюзен Дей.

— Господи, — прошептав Ральф.

— Та-а-ак, — погодився Вайзер. Діставши носову хусточку із задньої кишені штанів, він витер напис, залишаючи на склі яскраво-сріблистий слід, помітний тільки Ральфові.

3. Пройшовши слідом за Вайзером у кінець аптеки, Ральф завмер на порозі кабінету Джо, не більшого від кабінки громадського туалету, у той час як Вайзер, осідлавши єдиний тут високий табурет, почав телефонувати в офіс Джеймса Роя Гонґа, акупунктуриста. При цьому він натиснув кнопку гучномовця, щоб Ральф міг стежити за перебігом розмови. Реєстратор у приймальні Гонґа (якась Одра, взаємини з якою у Вайзера були набагато тепліші, ніж того вимагали професійні рамки) спершу повідомила, що доктор Гонґ не зможе прийняти нового пацієнта до Дня подяки[1]. Ральф одразу знітився. Вайзер зробив заспокійливий жест долонею — «Хвилиночку, Ральфе», — а потім

[1] Офіційне свято на згадку про перших колоністів штату Массачусетс. Відзначається в останній четвер листопада.

упросив Одру знайти (або вигадати) час для містера Робертса на початку жовтня. Ще цілий місяць, але все-таки краще, ніж чекати Дня подяки.

— Спасибі, Одро, — подякував Вайзер. — Ти не передумала повечеряти зі мною сьогодні увечері?

— Звичайно, ні, — відповіла дівчина. — А тепер, будь ласка, вимкни цей чортів гучномовець — я хочу дещо шепнути тобі на вушко.

Вайзер натиснув кнопку й, вислухавши, розсміявся до сліз — Ральфові вони здалися чудовими рідкісними перлинами. Потім, двічі цмокнувши в трубку, він поклав її на важіль. — Ось, усе залагоджено, — сказав Вайзер, вручаючи Ральфові маленьку білу картку з датою й часом прийому. — Четверте жовтня, не так уже близько, але більше Одра нічого не змогла зробити. Вона молодець. А ось візитівка Ентоні Форбеса — на той випадок, якщо ви захочете звернутися до нього.

— Дякую вам, — сказав Ральф, беручи картку. — Я так вам зобов'язаний.

— Єдине, чим ви мені будете зобов'язані, це ще одним візитом, щоб я знав, як ваші справи. Адже я особа зацікавлена. Знаєте, є лікарі, які взагалі нічого не прописують при безсонні. Вони беруться стверджувати, що ніхто ще не вмер без сну, але ж це не так.

Ральф подумав, що ця звістка має його налякати, але не відчув нічого подібного, принаймні в цю мить. Світіння й аури зникли — яскраво-сірі спалахи з очей Вайзера, коли дівчина щось говорила йому по телефону, були останнім видінням. Ральф уже починав вважати, що все це лише ментальні образи, спричинені комбінацією надзвичайної втоми і згадкою Вайзера про гіперреальність. Була ще одна причина для душевного піднесення — тепер у нього є призначення на прийом до людини, яка

допомогла цьому чоловікові за подібних обставин. Ральф вирішив, що дозволить Гонгу колоти себе голками, доки не скидатиметься на дикобраза, якщо тільки це дасть йому можливість спати до сходу сонця. Але було ще й третє: сірі аури виявилися не такими вже й страхітливими. До певної міри вони були... Цікавими.

— Люди постійно вмирають від недосипання, — говорив тим часом Вайзер, — хоча медекспертиза ставить заспокійливий діагноз: «Самогубство», замість того, щоб у графі «Причина смерті» написати: «Безсоння». Алкоголізм і безсоння мають багато спільного, але головне ось у чому: і одне, й інше — хвороба серця й розуму, і якщо їм дозволити безперешкодно розвиватися, зазвичай вони набагато раніше руйнують дух, аніж їм вдається знищити тіло. Тому люди справді вмирають від браку сну. Для вас це дуже небезпечний період, Ральфе, тому треба терміново подбати про себе. Якщо ви відчуєте себе по-справжньому зле, зателефонуйте Літчфілду. Ви мене чуєте?

Ральф поморщився:

— Гадаю, у цьому випадку я, швидше за все, подзвоню вам.

Вайзер кивнув, начебто нічого іншого й не очікував.

— Мій номер записаний під телефоном Гонга, — сказав він. Здивувавшись, Ральф знову глянув на картку. Там справді був другий номер з позначкою «Д. В.».

— І вдень, і вночі, — сказав Вайзер. — У будь-який час, серйозно. Ви не потривожите мою дружину, ми розлучилися у 1983 році.

Ральф спробував заговорити, але не зміг — з горла вирвався лише хрипкий звук. Він ковтнув слину, намагаючись прочистити горло.

Вайзер, помітивши його старання, поплескав Ральфа по плечу:

— Тільки ніяких криків у магазині, Ральфе, інакше ви розполохаєте всіх покупців. Може, дати вам серветку?

— Ні, все вже гаразд. — Голос Ральфа був ще хрипким, але цілком чутним.

Вайзер критично оглянув Ральфа:

— Ще ні, але буде гаразд. — І величезна рука Вайзера ще раз поглинула долоню Ральфа, але тепер його це не турбувало. — А поки що постарайтеся розслабитися. І будьте вдячні за той сон, який у вас є.

— Добре. Ще раз спасибі.

Вайзер кивнув і відійшов до прилавка.

4. Ральф пройшов повз ряд № 3, повернув ліворуч до великої виставки презервативів і вийшов на вулицю через двері з написом: «СПАСИБІ ЗА ПОКУПКУ В "РАЙТ-ЕЙД"». Спочатку він не здивувався яскравості, від якої змушений був замружитися, — зрештою, був полудень, а в аптеці трохи темнувато. А потім Ральф розплющив очі, і серце мало не зупинилося у нього в грудях.

На обличчі його з'явився здивований вираз, майже шок.

Так міг би здивуватися першовідкривач-мандрівник, що подолав непрохідну сельву, коли б перед його зором зненацька з'явилося легендарне загублене місто або запаморочливе геологічне диво — брильянтова скеля чи, можливо, каскад водоспадів. Ральф зіперся на блакитну поштову скриньку при вході в аптеку. Подих і далі перехоплювало, а погляд метався довкола, поки його мозок намагався зрозуміти щойно отриману новину — одночасно дивовижну й жахаючу.

Видіння аур повернулося, але сказати це було однаково, що повідомити про Гаїті як про місце, де не потрібно носити

пальто. Цього разу світло було всюди, шалене і яскраве, незвичне і прекрасне.

За все своє життя Ральф лише раз відчував щось схоже.

Улітку тисяча дев'ятсот сорок першого, коли йому щойно виповнилося вісімнадцять, він на попутках діставався з Деррі до свого дядька, що жив у Пугкіпсі, штат Нью-Йорк. Треба було подолати ще кілометрів шістсот п'ятдесят. Вечірня гроза на другий день його подорожі втомилася обганяти пілігрима, і Ральф заховався, де зміг — у скособоченому, немов підпилий гуляка, сараї на краю лугу. У цей день Ральф більше йшов пішки, ніж їхав, і тому одразу заснув міцним молодечим сном у занедбаному стійлі, перш ніж гуркоти грому розкололи потемніле небо.

Прокинувшись уранці наступного дня після тривалого чотирнадцятигодинного сну, він оглянувся навколо в цілковитому здивуванні, спершу навіть не розуміючи, де він. Він знав тільки, що це якесь темне місце, де приємно пахне, і що світ навколо перетворився на потоки сліпучого брильянтового світла. Потім Ральф згадав, як заховався в сараї, і раптом зрозумів, що це дивне видіння спричинене грою променів яскравого сонячного світла, що пробиваються крізь щілини в дерев'яному даху й стінах сараю... Тільки й того. І все-таки він просидів ще хвилин п'ять у мовчазному замилуванні, захоплений хлопчисько із соломинками у волоссі; він сидів з піднятою головою, милуючись тим, як золотаві порошини ліниво кружляють у сонячних променях. Тоді було таке відчуття, ніби він у храмі.

Зараз із ним відбувалося щось подібне, тільки вдесятеро потужніше.

Але найдивніше, що він не міг описати, що ж відбулося насправді і як саме змінився світ, ставши раптом таким прекрасним.

Так, і у предметів, і в людей — особливо в людей — з'явилися аури, — але цим чудеса не обмежувалися. Речі ніколи не були такими блискучими, такими незаперечно відчутними. Машини, телефонні будки, продуктові візки перед супермаркетом, контури житлових будинків на протилежному боці дороги — все це немовби раптово обрушувалося на нього.

Несподівано цей безбарвний, брудний закуток Вітчгем-стріт перетворився на Країну Див, і в цьому буянні фарб і світла важко було одразу зрозуміти, що саме він бачить, — було лише усвідомлення краси невідомого дива чи казки.

Єдине, що він міг розрізнити, були аури, що оточували фігури людей — ті снували навколо, входячи й виходячи з магазинів, завантажували покупки в багажники машин або сідали в авто і їхали у своїх справах. Деякі з аур були яскравіші від інших, але навіть найбільш тьмяні тепер сяяли стократно дужче, ніж тоді, коли Ральф уперше зіткнувся із цим феноменом.

«Безсумнівно, саме про це й говорив Вайзер. Це гіперреальність, і те, що ти бачиш, не більше ніж галюцинація людини під дією транквілізаторів. Те, що ти бачиш, усього лише ще один симптом безсоння — не більше. Дивися, Ральфе, і захоплюйся скільки завгодно, це справді чудово, — ось лише вірити в це не варто».

Однак Ральфові не потрібно було просити себе дивуватися — усе навколо було справдешнім дивом. Хлібний фургон, здавши назад, від'їхав від кафе, де вони пили каву з Вайзером, і яскрава темно-бордова субстанція, що кольором скидалася на засохлу кров, — почала виливатися із вихлопної труби.

Це був не дим і не пара, але щось, що нагадувало і те і інше. Світіння виривалося повторюваними спалахами на кшталт стрічки електрокардіограми.

Глянувши на тротуар, Ральф побачив утиснені в бетон сліди від коліс машини того ж темно-бордового відтінку. Фургон поспішив далі, і примарні сліди вихлопів перетворилися на яскраво-червону артеріальну кров.

І такі дивні речі були всюди — щось невідоме в перетинанні косих смуг світла знову нагадало Ральфові потік сонячних променів, які пробивалися крізь щілини в стінах і даху давно-давно стертого з лиця землі сараю. Але найдивнішими були люди, саме їхні оболонки-аури виявилися такими разюче різними й реальними.

Із супермаркету вийшов хлопчик-розсильний, штовхаючи перед себе візок із зеленню. Він рухався в такому сліпучо-білому ореолі, що нагадував прожектор. Аура жінки, що йшла поруч, була порівняно тьмяною, сіро-зеленого відтінку сиру, який почав псуватися. Юна дівчина гукнула розсильного з відчиненого вікна «субару», помахавши йому; її ліва рука залишила в повітрі яскраві смуги ніжно-рожевого, льодяникового кольору. Але вони майже одразу ж розтали. Хлопчина, посміхнувшись, помахав у відповідь, слід його руки перетворився на жовто-білий фонтан. Ральфові це здалося схожим на плавець рибки з акваріума. Плавець теж танув, але значно повільніше.

Спершу це бентежне, феєричне видіння викликало в Ральфа непідробний жах, але невдовзі страх поступився місцем замилуванню, благоговінню й просто інтересу. Яке красиве й захоплююче видовище! «Але це не реально, — попередив він себе. — Не забувай, Ральфе. Насправді нічого подібного не існує». Він пообіцяв собі, що спробує не забути. Але застережливий голос здавався таким далеким... Тепер він помітив дещо іще: від голови кожного, кого він бачив, угору піднімалося щось прозоро-яскраве, на зразок шовкової стрічечки або смужки гофрованого паперу; воно, спалахнувши, вело кудись угору, поки не

зникало з очей. У деяких людей точка зникнення була метра півтора над головою, в інших же довжина цього струмливого потоку сягала трьох і навіть п'яти метрів. У більшості випадків світло цієї яскравої висхідної лінії гармоніювало з відтінками всієї аури — яскраво-біле у розсильного, сіро-зелене у пані, що йшла поряд із хлопчиною, — але було й кілька разючих винятків. Ральф побачив іржаво-червоний потік, що виходив із голови чоловіка середніх літ, оточеного темно-синьою аурою, а в жінки з ясно-сірою аурою висхідний потік був разючого (але й трохи насторожливого) кольору фуксії. У деяких випадках — їх було не так уже й багато, усього два або три, — висхідні струмки були майже чорні. Ральфові це не сподобалося, і він помітив, що люди, яким належали ці «мотузочки від повітряної кульки» (саме так він одразу подумки охрестив їх), не мали здорового вигляду.

«Звичайно, вони хворі. Ці "мотузочки" є індикаторами здоров'я... І хвороби в деяких випадках».

«Ральфе, — стурбувався інший голос, — насправді ти не бачиш цих речей, домовилися? Мені не хочеться бути занудою, але...»

Але чи можливо, що все це насправді реальне?

Може, постійне недосипання, посилене впливом усвідомлених, послідовних снів, зле пожартувало з нього, давши змогу заглянути в якийсь інший вимір, не доступний звичайному сприйняттю?

«Покинь це, Ральфе, до того ж негайно. Це найкраще, що можна зробити, інакше ти ризикуєш опинитися в одному човні з бідолахою Едом Діпно».

Думка про Еда наштовхнула на неясну асоціацію — щось, сказане Едом у той день, коли його заарештували за побиття дружини, — але перш ніж Ральф зміг згадати, майже в саме його ліве вухо дитячий голос вимовив:

— Мамо? Мамо? А ти купиш мені горіхове морозиво?

— Побачимо.

Мимо Ральфа пройшла молода жінка, тримаючи за руку хлопчика років чотирьох-п'яти. Вона рухалася в «конверті» сліпучо-білого сяйва.

«Мотузочка», що вела вгору від її світлого волосся, також була білою і дуже широкою — вона радше нагадувала стрічку, якою зазвичай перев'язують коробки з подарунком, — піднімалася на висоту більше шести метрів і при кожному кроці жінки трохи відхилялася назад. Це викликало у свідомості Ральфа асоціації з весіллям — фата, шлейф, газова вінчальна сукня.

Аура її сина була здорового темно-блакитного кольору на грані фіолетового, і коли ця пара пройшла повз нього, Ральф побачив дивну річ.

Завитки аури піднімалися також і від їхніх переплетених рук: білі від долоні жінки й темно-блакитні від рученяти малюка. У міру виникнення вони перепліталися в поросячі хвостики, потім блідли й зникали. «Мати-і-син, мати-і-син», — подумав Ральф. Було щось до простоти символічне в цих зв'язаних завитках, що обплітають одне одного як жимолость, що обвиває садову огорожу. Їхній вигляд наповнив радістю серце Ральфа — банально, але саме так він себе почував.

«Мати-і-син, білий-синій, мати-і...»

— Мамо, а куди дивиться цей дядько?

Білявка мигцем глянула на Ральфа, але він встиг помітити, як стиснулися її губи, перш ніж вона відвернулася. Але важливіше, що блискуча аура, яка оточувала жінку, раптово потемніла, звузилася, по її полю затанцювали спіралі темно-червоних барв.

«Це кольори переляку, — подумав Ральф, — або, можливо, гніву».

— Я не знаю, Томе. Ходімо, перестань базікати. — Жінка прискорила крок, потягнувши за собою синочка, її зібране в кінський хвіст волосся підстрибувало в такт крокам, залишаючи в повітрі прозоро-сірий, у червонуватих прожилках слід. «Немов дуги, які "двірники" іноді залишають на лобовому склі автомобіля», — подумав Ральф.

— Мамо, зачекай! Не тягни мене! — Маля було змушене бігти, щоб устигати за матір'ю.

«Це моя помилка», — Ральф подумки побачив себе очима молодої мами: старий зі змученим обличчям і набряклими мішками під очами. Спирається на поштову скриньку біля аптеки й витріщається на неї й маля так, наче вони найдивніше видиво на світі.

«Чим ви, властиво, і є, мем, — якби ви тільки знали». Їй він напевно здався пройдисвітом. Йому необхідно позбутися всього цього. Реальність або галюцинації, неважливо — він просто зобов'язаний покінчити з такими речами. Якщо він цього не зробить, хтось інший викличе або поліцію, або здорованя з гамівною сорочкою. Зважаючи на все, ця гарненька мама може подзвонити з першого-ліпшого телефону. Ральф задався було питанням, як людині відскіпатися від того, що відбувається тільки в його сприйнятті, коли усвідомив, що все вже минуло.

Фізичний феномен чи сенсорна галюцинація, але все просто зникло, поки Ральф міркував, ким він видається в очах юної жінки. День знову повернув собі колишнє спокійне світіння бабиного літа, чудесне, але вже не таке захоплююче і всеосяжне сяйво. Люди, що снували довкола, знову стали людьми: ніяких аур, ніяких «мотузочок», ніяких феєрверків. Просто люди, що прийшли по зелень для обіду, або по останні літні світлини у фотоательє, або йдуть випити чашечку кави в найближчому барі. Деякі з них, можливо, навіть пірнуть у прохолодь «Райт-Ейд», щоб

купити упаковку презервативів або — урятуй і збережи, Господи, — снотворного.

Звичайні, нічим не примітні жителі Деррі, що поспішають у своїх звичайних, нічим не примітних справах.

Ральф із полегшенням відсапався. Полегшення справді прийшло, але не таке, як він очікував. Він не мав такого відчуття, начебто щойно відійшов від обриву, за яким його чекало божевілля, — відчуття, що він опинявся на краю якої-небудь прірви, взагалі не було. І все ж Ральф чудово розумів, що не зможе жити довго в такому яскравому й чудесному світі, зберігаючи тверезий розум; це однаково, що відчувати оргазм, який триває годинами.

Можливо, геніальні творчі особистості й переживають щось подібне, але це не для нього; від занадто високої напруги в нього можуть перегоріти всі запобіжники, а коли з'явиться здоровань із гамівною сорочкою, щоб, зробивши укол, забрати його в божевільню, цілком імовірно, що Ральф буде тільки радий цьому.

Найбільш охоче усвідомлюваною емоцією в цей момент було все-таки не полегшення, а приємна меланхолія, яку він, будучи зовсім молодим, іноді відчував після того як покохався. Ця меланхолія, не глибока, але широка, заповнювала, здавалося, всі порожнечі його тіла й розуму, як відступаючий паводок заповнює родючу ріллю. Ральф роздумував, чи повторяться знову такі тривожні, але настільки чудові моменти Богоявлення. Він вважав, що шанси в нього є... Принаймні, до наступного місяця, коли Джеймс Рой Гонг застромить у нього свої голки або Ентоні Форбес почне розгойдувати, мов маятник, золотий годинник у нього перед очима, твердячи, що Ральф... Хоче... Спати. Цілком можливо, що ні Гонгу, ні Форбесу не вдасться вилікувати його безсоння, але якщо одному з них пощастить, Ральф

більше не побачить аури й «мотузочок від кульок» після першого ж нормального сну. А через місяць спокійного сну по ночах він узагалі забуде, що з ним відбувалося подібне. Ральфу це здавалося цілком виправданим мотивом для меланхолії.

«Краще тобі йти звідси, друже, — якщо твій новий знайомий, випадково глянувши у вікно, побачить, що ти й далі стоїш тут, як наркоман, він, можливо, сам пошле за здороваєм з гамівною сорочкою».

— Швидше за все, він зателефонує докторові Літчфілду, — пробурмотів Ральф і посунув до Гарріс-авеню.

5. Зупинившись на порозі будинку Луїзи, він несміливо запитав:

— Агов! Є хтось удома?

— Заходь, Ральфе! — відізвалася Луїза. — Ми у вітальні!

Будиночок Луїзи був за півквартапу від «Червоного яблука».

Заставлений меблями й трохи темнуватий, він, однак, являв собою зразок порядку й затишку, а тому завжди асоціювався у свідомості Ральфа з ніркою гоббітів[1]. І гоббіту Більбо Баггінсу, чий інтерес до предків перевершувала лише пристрасть до їжі, сподобалася б вітальня Луїзи з фотографіями родичів, що споглядають зі стін. Почесне місце на телевізорі займало професійно виконане фото чоловіка, якого Луїза називала не інакше, як містер Чесс.

Мак-Говерн сидів на дивані, подавшись уперед, на його кощавих колінах лежала тарілка спагетті з тертим сиром. По телевізору йшло якесь шоу.

---

[1] *Гоббіти* — персонажі філософської казки англійського письменника Дж. Р. Толкіна «Володар перснів».

— Що вона мала на увазі, кажучи: ми у вітальні? — жартівливо запитав Ральф, але перш ніж Мак-Говерн устиг відповісти, з'явилася Луїза з тарілкою паруючих спагетті в руках.

— Ось, — сказала вона. — Сідай і їж. Я зателефонувала Сімоні, і вона сказала, що про це, можливо, повідомлять у дванадцятигодинній програмі новин.

— Луїзо, не варто було клопотатися, — пробурмотів Ральф, приймаючи тарілку, але голодний шлунок його зрадів, коли він вдихнув апетитний запах цибулі й підталого чеддеру. Ральф глянув на годинника, ледь помітного між фотографіями чоловіка в пальті з єнотовим коміром і жінки з таким виглядом, ніби приспів модної пісеньки «ву-дуді-і-о-ду» становив весь її лексичний запас, — і здивувався, що вже за п'ять хвилин дванадцята.

— Та я нічого й не робила, просто розігріла залишки їжі в мікрохвильовій печі, — немов виправдовуючись, відповіла Луїза. — Коли-небудь, Ральфе, я обов'язково приготую для тебе щось особливе. А тепер сідай.

— Тільки не на мій капелюх, — застеріг Мак-Говерн, не зводячи очей з екрана телевізора. Він кинув капелюха коло себе на підлогу й знову зайнявся їжею, яка швидко зникала в його роті. — Дуже смачно, Луїзо.

— Спасибі. — Вона затрималася, подивившись, як один із учасників виграв вояж на Барбадос і нове авто, потім знову поспішила на кухню.

Переможця, що репетував на радощах, змінив тип у смугастій піжамі, який неспокійно ворочався в ліжку. Нарешті він сів і глянув на годинника, що стояв на нічному столику. 3.18 ранку — час, який став для Ральфа таким знайомим.

— Не можеш заснути? — співчутливо запитав голос за кадром. — Утомився лежати без сну ніч у ніч? — Маленька

яскрава таблетка з легеньким дзенькотом влетіла у вікно спальні бідолахи, змученого безсонням. Ральфові вона здалася схожою на мініатюрну літаючу тарілку, що спустилася з піднебесся, і він зовсім не зачудувався, побачивши, що пігулка блакитна.

Ральф присів поруч із Мак-Говерном. Хоча обидва вони були доволі сухорляві (кощавий — це слово більше пасувало б для опису Білла), їм було затісно на маленькому дивані.

Увійшла Луїза з тарілкою для себе й сіла біля вікна у крісло-гойдалку.

Після музики й оплесків у студії, що означали закінчення шоу, жіночий голос мовив:

— Це Лізетт Бенсон. «Новини опівдні». Акція протесту та шестеро заарештованих — такий наслідок згоди відомої феміністки-адвоката виступити в Деррі. Також у програмі Кріс Елсберґ із прогнозом погоди й Боб Мак-Кліндем зі спортивними новинами. Залишайтеся з нами.

Ральф відправив чергову порцію спагетті в рот і, відірвавши очі від тарілки, перехопив погляд Луїзи.

— Смачно? — запитала вона.

— Божественно, — відповів він, подумавши, що в цей момент йому припали б до смаку й холодні консервовані спагетті. Він був не просто голодний — у нього розігрався просто-таки вовчий апетит. Очевидно, для спостережень за аурами треба було багато калорій.

— Коротенько: сталося ось що, — втрутився Мак-Говерн, проковтнувши останню порцію й кладучи тарілку поруч зі своїм капелюхом. — О восьмій тридцять ранку вісімнадцятеро людей з'явилися біля будинку Центру — саме в цей час службовці приходять на роботу. Сімона, подруга Луїзи, каже, що вони називають себе «Друзі життя», але основу групи становлять неймовірні

мерзотники. Вона стверджує, що серед них був і Чарльз Пікерінґ, якого поліція затримала торік при спробі підкласти бомбу в гараж лікарні.

Племінниця Сімони сказала, що заарештували тільки чотирьох. Схоже, вона помилилася.

— Ед Діпно справді був з ними? — запитав Ральф.

— Так, — підтвердила Луїза, — і його теж заарештували. Але ніхто не постраждав. Це виявилися тільки чутки.

— Поки що, — похмуро додав Мак-Говерн. На екрані кольорового телевізора пішла заставка «Новин опівдні», потім з'явилася Лізетт Бенсон.

— Добрий день, — сказала вона. — Головною нашою новиною в цей чудовий день пізнього літа є згода відомої письменниці й захисниці жіночих прав Сьюзен Дей, діяльність якої не всіма сприймається однозначно, виступити в Деррі наступного місяця, але звістка про її згоду спричинила стихійну демонстрацію біля будинку Центру допомоги жінкам: центр реабілітації жінок і клініка, яка практикує аборти, що так популяризує...

— Знову вони домішують сюди аборти! — вигукнув Мак-Говерн. — Господи!

— Тихше! — безапеляційним тоном, настільки не схожим на її звичайне тихе бурмотіння, вимовила Луїза. Мак-Говерн, здивовано глянувши на неї, замовк.

— ...Джон Кірклеид із першим репортажем із Центру, — закінчила Лізетт Бенсон, і на екрані з'явилося зображення репортера на тлі довгого цегельного будинку. Титри внизу повідомляли глядачам, що репортаж іде в прямому ефірі. Показали вікна Центру допомоги жінкам. Двоє з них були розбиті, інші забруднені чимсь червоним, що нагадувало кров. Репортера відділяла від будинку жовта стрічка, яку зазвичай використовує поліція; біля входу стояли троє поліцейських і один у цивільному. Ральф

не надто здивувався, упізнавши в цивільному інспектора Джона Лейдекера.

— Вони називають себе «Друзями життя», Лізетт, і вони стверджують, що ранкова демонстрація була спонтанним сплеском протесту, спричиненого повідомленням про те, що Сьюзен Дей — радикалісти називають її «американською дітовбивцею № 1» — приїжджає з виступом у Деррі наступного місяця. Однак один з офіцерів поліції Деррі вважає, що все відбувалося, м'яко кажучи, трохи інакше.

Репортаж Кірклендa йшов своєю чергою, тепер на екрані великим планом показували Лейдекера, який, здавалося, змирився з мікрофоном перед його обличчям.

— Про спонтанність говорити не випадає, — мовив він. — Тут ретельно проведена підготовка. Швидше за все, «Друзі життя» заздалегідь спланували, як саме відповісти на згоду Сьюзен Дей приїхати з виступом, вони просто вичікували, поки повідомлення про це не з'явиться в газетах, що й відбулося сьогодні вранці.

Тепер камера показувала обох чоловіків. Кірклендивився на Лейдекера своїм найбільш проникливим поглядом.

— Що ви маєте на увазі, кажучи «ретельно проведена підготовка»? — запитав він.

— На більшості плакатів, які вони несли, фігурувало ім'я міс Сьюзен Дей. До того ж ми виявили більше дюжини ось цих штучок.

Маска «поліцейський, що дає інтерв'ю» на обличчі Лейдекера змінилася дивно людськими емоціями; Ральфу здалося, що це відраза й ворожість. Лейдекер показав просто в камеру пластиковий пакет, і кілька жахливих секунд Ральф був упевнений, що бачить усередині покалічену, закривавлену дитину. Але потім він зрозумів, що

хай би чим була та червона речовина, а в пакеті просто лялька.

— Навряд чи вони купили все це в Кмарта, — пояснив Лейдекер телерепортерові. — Це вже сто відсотків.

Потім показали розбиті, забруднені вікна. Камера повільно переходила від одного вікна до іншого. Фарба дуже нагадувала кров, і Ральф вирішив, що він не хоче доїдати спагетті з сиром.

— Демонстранти принесли з собою ляльок, усередині яких була суміш сиропу «Каро» із червоним харчовим барвником, — підсумував Кірклеид. — Вони шпурляли ляльок об стіни будинку, вигукуючи гасла проти Сьюзен Дей. Двоє вікон розбиті, але особливої шкоди не завдано.

Камера зупинилася, показуючи забруднену шибку.

— Чимало ляльок розбилися, — говорив тим часом Кірклеид, — розприскуючи речовину, що дуже нагадує кров. Це, природно, налякало службовців, які стали свідками цього бомбардування.

На екрані з'явилася приємна темноволоса жінка в слаксах і пуловері.

— О, погляньте, це ж Барбі? — закричала Луїза. — Ось це! Сподіваюся, Сімона теж дивиться телевізор! Може, мені...

Тепер настала черга Мак-Говерна втихомирювати її.

— Я так злякалася, — казала Барбара Річардс. — Спочатку мені здалося, що вони справді кидають у вікна ембріони або мертвих дітей, трупики яких їм вдалося якимось чином роздобути. Навіть коли прибіг лікар Гарпер, заспокоюючи нас і переконуючи, що це всього лише ляльки, я не була цілком упевнена.

— Як ви сказали, вони щось скандували? — запитав Кірклеид.

— Так. Я чула, як вони вигукували: «Геть із Деррі, Ангеле смерті!»

На екрані знову з'явився Кірклеид.

— Близько дев'ятої години ранку демонстрантів доставили в поліцейський відділок на Мейн-стріт, Лізетт. Наскільки я зрозумів, дванадцятьох із них після допиту відпустили, а шістьох заарештували за злісне хуліганство. Здається, у тривалій війні проти абортів у Деррі пролунав ще один постріл. Джон Кірклеид для новин Четвертого каналу.

— «Ще один постріл...» — почав було Мак-Говерн і скинув руки.

На екрані знову з'явилася Лізетт Бенсон.

— А тепер послухаємо Енні Ріверс, яка годину тому розмовляла з так званими «Друзями життя», яких заарештували вранці.

Енні Ріверс стояла на сходах поліцейського відділка на Мейн-стріт разом з Едом Діпно і якимось високим, хворобливо-жовтяничним типом.

Ед в сірому твідовому піджаку й штанях мав охайний і особливо привабливий вигляд. Високий чоловік із цапиною борідкою був одягнений підкреслено недбало — певно, він гадав, що саме так мусили одягатися пролетарі штату Мен: витерті джинси, запрана робоча блуза, підтяжки кольору пожежі.

Ральфові знадобилася всього секунда, щоб упізнати його. Це був Ден Далтон, власник магазину старого одягу. Востаннє Ральф бачив його по інший бік вітрини «Секонд-генд», як він махав рукою Гему Дейвенпорту й усім своїм виглядом ніби промовляв: «Кого цікавить твоя думка?»

І все ж погляд Ральфа був прикутий до Еда Діпно, такого акуратного, підтягнутого й зібраного. Очевидно, Мак-Говерн відчув те саме.

— Господи, не можу повірити, що це одна й та ж людина, — пробурмотів він.

— Це, Лізетт, — говорила тим часом гарненька блондинка, — поряд зі мною Едвард Діпно й Деніел Далтон, обидва жителі Деррі, заарештовані за участь у ранковій демонстрації. Усе правильно, джентльмени? Вас заарештували?

Вони кивнули — Ед із ледь помітною іронією, Далтон — з дуже рішучим виглядом. Погляд, який він кинув на Енні Ріверс, можна було розцінити (принаймні, так здалося Ральфу) ось так: у якій же з клінік, що практикує аборти, я бачив вас, міледі?

— Вас звільнили під заставу?

— Ми заплатили самі. Сума виявилася незначною, — пояснив Ед. — Ми не збиралися заподіювати кому-небудь шкоди. Тим паче, ніхто й не постраждав.

— Нас заарештували тільки тому, що безбожні правові структури цього міста на нашому прикладі вирішили показати, на що вони здатні, — додав Далтон. І Ральфові здалося, як на мить напружилося обличчя Еда.

Вираз «знову-він-про-це».

Енні Ріверс знову піднесла мікрофон до губ Еда.

— Головне тут не філософія, а практика, — сказав він. — Хоча людям з Центру допомоги жінкам більше подобається просторікувати про свої старання у сфері правового захисту жінок і дітей, про успішну лікувальну діяльність в інших не менш корисних речах, існує й зворотній бік медалі. Ріки крові витікають із Центру допомоги жінкам.

— Безневинної крові! — істерично вигукнув Далтон. Очі блищали на його видовженому, худому обличчі, і Ральф раптом усвідомив: у всьому східному Мені люди дивляться цю програму і вважають, що чоловік у червоних

підтяжках — безумець, тоді як його сподвижник видається цілком розумним і розважливим хлопцем. Це було майже кумедно.

Ед розцінив втручання Далтона як якийсь еквівалент Алілуя й витримав паузу, перш ніж заговорити знову.

— Кровопролиття, масове вбивство відбувається в Центрі вже більше восьми років, — сказав Ед. — Чимало людей — особливо такі радикальні феміністки, як доктор Роберта Гарпер, головний адміністратор Центру, — воліють напускати туману, використовуючи евфемізми типу «раннє переривання», але ж говорять вони про аборт — акт образи й насильства суспільства над жінкою.

— Але хіба метання у вікна приватної клініки ляльок, наповнених імітацією крові, це гідний метод повідомлення вашої точки зору громадськості, містере Діпно?

На мить — усього лише на секунду, було й немає — іскорки іронії в очах Еда поглинув сплеск чогось важчого, холодного. На мить перед Ральфом знову постав Ед Діпно, готовий накинутися на водія пікапа, дужчого й важчого за нього. Ральф забув, що інтерв'ю записували понад годину тому, і злякався за журналістку, що була такою ж красивою, як і жінка, з якою все ще був одружений той, із ким вона записувала інтерв'ю. «Будь обережна, мала, — подумав Ральф. — Будь обережна, остерігайся. Ти поряд із дуже небезпечним чоловіком».

Але тут грізний спалах згас, і чоловік у твідовому піджаку знову став таким же приязним, як приятель, що пояснює причину своєї затримки. І знову саме Далтон, що нервово ляскав яскраво-червоними підтяжками, скидався на безумця.

— Ми лише продовжуємо те, чого так званим справжнім арійцям не вдалося зробити в тридцяті, — продовжував Ед

спокійним тоном вихованої людини, змушеної повторювати одне і те саме знову і знову... В основному для тих, кому це вже мало бути відоме. — Вони мовчали, і шість мільйонів євреїв були винищені. У нашій країні зараз відбувається подібне винищення...

— Більше тисячі дитячих життів щодня, — утрутився Далтон. Його покинула колишня нервозність, він говорив утомленим тоном. — Більшість шматками виривають із утроб матерів, їхні рученята скидаються в німому благанні, коли вони вмирають.

— Боже милосердний, — зітхнув Мак-Говерн. — Більшої дурниці я не чув...

— Тихше, Біллі! — вигукнула Луїза.

— ...мета протесту? — поцікавилася Ріверс у Далтона.

— Як вам, можливо, відомо, — вимовив Далтон, — міська рада погодилася перевірити ще раз установлені правила, які дозволяють Центру допомоги жінкам діяти так, як це відбувається зараз. На початку листопада це питання буде поставлене на голосування. Люди, які захищають право на аборт, бояться, що муніципалітет може підкинути піску в їхній чудово налагоджений конвеєр убивств, саме тому вони й звернулися до Сьюзен Дей, найвідомішої в країні захисниці права на аборт, щоб спробувати підтримати роботу свого конвеєра. Ми збираємо сили...

Мікрофон знову хитнувся в бік Еда.

— Чи будуть ще акції протесту, містере Діпно? — запитала Ріверс, і Ральфові несподівано здалося, що Ед цікавить дівчину не лише з професійної точки зору. А чому б і ні? Ед — симпатичний чоловік, до того ж навряд чи міс Ріверс відомо, що Ед вважає, начебто Кривавий Цар і його центуріони перебувають у Деррі, об'єднавшись із дітовбивцями з Центру допомоги жінкам.

— Доти, поки в закони, які відкрили двері цьому масовому винищенню, не будуть внесені виправлення, протести продовжаться, — відповів Ед Діпно. — І ми сподіваємося, що історики наступного сторіччя запишуть, що не всі американці чинять, як нацисти в похмурий період нашої історії.

— Протести з насильством?

— З насильством ми саме й боремося. — Вони подивилися одне одному в очі, і Ральф подумав: чи не сталося з Енні Ріверс те, що Керолайн зазвичай називала «випадком гарячих стегон». Ден Далтон, усіма забутий, стояв осторонь.

— Чи можете ви гарантувати безпеку Сьюзен Дей під час її перебування в Деррі?

Ед посміхнувся, і перед внутрішнім поглядом Ральфа постав спекотний серпневий день близько місяця тому — Ед, стоячи на колінах і впираючись обома руками в груди Ральфа, видихає йому в обличчя: «Вони спалюють ембріони під Ньюпортом». Ральф поморщився.

— У країні, де тисячі дітей висмоктуються з материнських утроб медичним еквівалентом промислових пилососів, не думаю, що хтось може дати хоч якісь гарантії, — парирував Ед.

Енні Ріверс непевно глянула на нього, неначе вирішуючи, чи варто ставити наступне запитання (можливо, про номер його телефону), потім повернулася обличчям до камери.

— Енні Ріверс із поліцейського відділка Деррі, — закінчила вона репортаж.

Знову з'явилася Лізетт Бенсон, і подивований вираз її обличчя наштовхнув Ральфа на думку, що, можливо, він був не єдиним, хто відчув притягання, що виникло поміж жінкою-репортером і чоловіком, який давав інтерв'ю.

— Ми будемо повторювати репортажі протягом дня, — повідомила Лізетт. — Будьте з нами о шостій, і ви дізнаєтесь подробиці. В Оґасті губернатор...

Луїза підвелася і вимкнула телевізор. Якусь мить вона дивилася на потемнілий екран, потім, важко зітхнувши, сіла в крісло.

— У мене є чорничний компот, — сказала вона, — але після цього хіба захочеться чого-небудь?

Обидва чоловіки похитали головами. Мак-Ґоверн, глянувши на Ральфа, мовив:

— Це жахливо.

Ральф кивнув. Він і далі бачив, як Ед метається по галявині, б'ючи в такт крокам кулаком по розкритій долоні іншої руки.

— Як же його могли випустити під заставу, а потім дозволити брати в них інтерв'ю, начебто він цілком нормальна людська істота? — обурено запитала Луїза. — Після того що він зробив з бідолашною Елен? Господи, ця Енні Ріверс готова була, здається, запросити його до себе на обід!

— Або поласувати крекерами в його ліжку, — сухо докинув Ральф.

— Звинувачення в побитті дружини й сьогоднішня подія — зовсім різні речі, — відзначив Мак-Ґоверн. — Можу побитися об заклад, що адвокат, який буде вести його справу, саме на цьому й будуватиме лінію захисту.

— До того ж побиття дружини — всього лише юридично карна провина, — нагадав Ральф.

— Але як же так? — здивувалася Луїза. — Вибачте, але я ніколи не зможу зрозуміти, як це побиття може виявитися всього лише провиною?

— Це провина, якщо б'єш власну дружину, — іронічно піднявши брови, пояснив Мак-Ґоверн. — Такі американські закони, Лу.

Жінка нервово стиснула руки, потім зняла портрет містера Чесса з телевізора, подивилася на нього, поклала назад і знову заходилася нервово переплітати пальці.

— Що ж, закони — зовсім інша річ, — сказала вона, — і я першою зізнаюся, що зовсім не розбираюся в цьому. Але хтось же повинен сказати їм, що він божевільний. Що він б'є дружину й що він божевільний.

— Ви навіть не знаєте, наскільки божевільний, — сказав Ральф і вперше розповів їм про те, що сталося минулого літа поблизу аеропорту. Йому знадобилося на це хвилин десять. Коли він закінчив, Білл і Луїза не вимовили ні слова — вони лише дивилися на нього широко розплющеними очима.

— Ви мені не вірите? — напружено запитав Ральф. — Вважаєте, що я все вигадав?

— Та ні, я тобі вірю, — заспокоїла його Луїза, — я просто... Приголомшена. І перелякана.

— Ральфе, тобі варто розповісти все Джонові Лейдекеру, — вирішив Мак-Говерн. — Навряд чи він зможе хоч якось використати цю інформацію, але, з огляду на ситуацію з новими дружками Еда, гадаю, він повинен про це знати.

Ральф помовчав, ретельно обмірковуючи пропозицію, потім кивнув і підвівся.

— Я, мабуть, піду, — сказав він. — Чи не прогулятися нам, Луїзо?

Жінка похитала головою:

— Я втомилася. І трохи — як тепер називають цей стан душі? — «зі збуреними почуттями». Гадаю, мені краще трохи подрімати.

— Обов'язково, — погодився Ральф. — Ти справді маєш стомлений вигляд. І спасибі, що так смачно нагодувала нас. — Ральф нахилився й поцілував її в куточок рота. Луїза глянула на нього здивовано.

6. Ральф вимкнув свій телевізор годин за шість, коли Лізетт Бенсон закінчила програму новин, поступившись місцем на екрані спортивному оглядачеві. Демонстрація протесту біля будинку Центру перейшла на другий план — головною новиною вечірнього випуску стала заява про те, що губернатор Грета Паверс вживала кокаїн, будучи студенткою коледжу, — і не додалося нічого нового, щоправда, тепер Дена Далтона представили як керівника організації «Друзі життя». Ральф подумав, що більш адекватним визначенням для Дена стало б «підставна особа». Чи перебуває ще Ед під наглядом поліції? Однак цікавіше — як ставляться роботодавці Еда до його фокусів у Деррі. Ральф вважав, що їх більше переймати-ме те, що сталося сьогодні зранку, ніж побиття дружини місяць тому; він лише недавно прочитав, що лабораторії Гокінга незабаром стануть п'ятим дослідницьким центром на північному сході країни, що займається ембріональними тканинами. Ймовірно, вони будуть не в захваті від повідомлення, що один зі співробітників-хіміків арештований за бомбардування будинку, де роблять аборти, ляльками, наповненими імітацією крові. А якби вони знали всю міру його божевілля...

«А хто ж оповість їм про це, Ральфе? Може, ти?»

Ні. Так далеко заходити він не збирався, принаймні, в цей час. На відміну від його походу в поліцейський відділок для розмови із Джоном Лейдекером про торішній інцидент, це було б схоже на цькування. Однаково що написати «Убити цю суку» поруч із фотографією жінки, чиї погляди не збігаються з твоїми.

«Усе це дурниці — хіба ти не розумієш?»

— Я нічого не розумію й не знаю, — відповів сам собі Ральф, підвівся і підійшов до вікна. — Я занадто утомився, щоб розуміти. — Але дивлячись із вікна на

двох чоловіків, що виходили з «Червоного яблука», він справді зрозумів дещо, згадав щось, і його одразу кинуло в холодний піт.

Сьогодні вранці, коли Ральф вийшов з аптеки і його переповнило видовищне світіння аур — і відчуття переходу на інший рівень усвідомлення світу, — він нагадував собі знову й знову: насолоджуватися, але не вірити. Адже якщо він перейде цю тонку грань, то цілком може опинитися в одному човні з Едом Діппо. Ця думка майже навернула його на неясний асоціативний спогад, але феєрія аур відволікла, перш ніж він устиг навернутися. Зате тепер Ральф зрозумів: Ед теж говорив щось про бачення аур, чи не так?

«Ні — можливо, він і мав на увазі аури, але слово, яке він ужив, було «барви». Я майже певен у цьому. Це пролунало одразу ж після зізнання, що він усюди бачить трупики вбитих дітей, навіть на дахах. Він сказав...»

Ральф простежив, як двоє чоловіків сіли в старенький пікап, і подумав, що ніколи не зможе точно відтворити слова Еда; він занадто втомився. Потім, коли пікап від'їхав, залишаючи позаду хмару вихлопних газів, які нагадали Ральфу про яскраву бордову субстанцію, що виривалася з вихлопної труби хлібного фургона сьогодні вранці, той спогад справді прийшов.

— Ед сказав, що іноді світ сповнений барв, — повідомив Ральф порожній кімнаті, — але в певний момент усі барви стають чорними. — Гадаю, саме так він і сказав.

Близько, але чи все? Ральф вважав, що в просторікуваннях Еда було ще щось, але він не міг пригадати, що саме. Та й чи настільки це важливо?

Однак його нерви наполягали, що це надто важливо — холодок розтікався по спині, перетворюючись у смугу мерзлякуватої липкості.

Позаду задзвонив телефон. Обернувшись, Ральф побачив, що апарат окутаний хмарою лиховісного червоного світла, темно-червоного, кольору крові, що витекла з носа, й (півні, забіякуваті півні) півнячих гребенів.

«Ні, — простогнав його мозок. — О ні, Ральфе, не починай усе спочатку».

Із кожною новою треллю червона хмара навколо апарата ставала яскравішою, насиченішою, а в перервах між дзвінками темніла. За формою вона нагадувала серце з телефоном усередині.

Ральф замружився й знову розплющив очі — червона аура зникла. «Ні, просто зараз ти не можеш бачити її. Швидше за все, ти відігнав видіння зусиллям волі. Іноді так відбувається уві сні».

Йдучи до телефону, Ральф повторював собі: і самі аури, і здатність бачити їх — суцільне божевілля. І все ж це не так. Бо якщо це божевілля, звідки б він знав, що телефонує Ед Діпно?

«Дурниці, Ральфе. Ти вважаєш, що телефонує Ед, лише тому, що думав про нього... А через надмірну втому у твоїй голові цілковита плутанина.

Нумо, зніми слухавку, і ти зрозумієш. Швидше за все, телефонують із лікарні — довідатися, чому ти так давно не здавав аналіз крові, або агент хоче змусити тебе передплатити журнал або газету».

Але Ральф був упевнений у зворотному.

Він зняв слухавку і сказав «алло».

7. Відповіді не було. Але хтось дихав у слухавку, Ральф чітко чув подих.

— Алло? — повторив він знову.

І знову переривчастий подих. Ральф уже збирався сказати: «Я кладу слухавку», коли голос Еда Діпно вимовив:

— Я дзвоню через твого язика, Ральфе. Хоч би він не довів тебе до біди.

Смуга холоду на спині перестала бути лінією, тепер уся спина від шиї до хрестця покрилася тонкою шкоринкою льоду.

— Привіт, Еде. Я бачив твій сьогоднішній виступ по телебаченню. — Єдина фраза, що спала на гадку. Ральф не просто тримав телефонну слухавку, він учепився в неї.

— Не звертай уваги, старий. Однак подумай про те, що я сказав. Сьогодні я удостоївся відвідування того детектива, що заарештував мене минулого місяця... Лейдекера. Узагалі, він щойно пішов.

Серце Ральфа тьохнуло, але не так сильно, як він гадав. Урешті-решт, те, що Лейдекер рано чи пізно відвідає Еда, не було несподіванкою, правда? Джон Лейдекер дуже зацікавився розповіддю Ральфа про подію біля аеропорту влітку 1992 року, адже так? Дуже навіть зацікавився.

— Невже? — рівним голосом вимовив Ральф.

— В інспектора Лейдекера виникла ідея, начебто я вважаю, що люди — або, можливо, якісь надприродні істоти — вивозять людські ембріони з міста на вантажівках і пікапах. Якесь марення, чи не правда?

Ральф, стоячи поруч із диваном, смикав телефонний провід і раптом помітив неясне червоне світіння, що виступає на проводі, немов піт. Світіння пульсувало в такт словам Еда.

— Ти ще зі шкільних часів спеціалізуєшся на вигадках, старий.

Ральф мовчав.

— Я не став ображатися на твій дзвінок у поліцію, після того як дав цій суці урок, якого вона цілком заслу-

жила, — сказав Ед. — Я подумав, що це... Скажімо так, дідусева турбота. Або, можливо, ти розраховував, що вона буде дуже вдячна і дозволить тобі трахнути її? Ти, звичайно, старий, але на смітник тобі ще зарано. Може, ти гадав, що вона хоча б дозволить тобі взяти її пальцем?

Ральф мовчав.

— Я правий, старий?

Ральф мовчав.

— Гадаєш, ти спантеличиш мене мовчанням? І не сподівайся. — Ед справді говорив так, начебто його спантеличили. Немов зателефонувавши сюди, він уже мав у голові власний сценарій розмови, який Ральф відмовлявся читати. — Не зможеш... Краще тобі...

І тут Ральф заговорив:

— Мій дзвінок у поліцію після побиття Елен не роздратував тебе, але сьогоднішня розмова з Лейдекером, мабуть, таки вибила з колії. Чому, Еде? Може, ти нарешті починаєш замислюватися над своєю поведінкою? І думати?

Тепер настала черга Еда мовчати. Зрештою він хрипло прошепотів:

— Якщо ти не поставишся до сказаного серйозно, Ральфе, це стане твоєю найбільшою помилкою...

— О, я все сприймаю серйозно, — перервав його Ральф. — Я бачив, що ти накоїв сьогодні, бачив, що ти зробив зі своєю дружиною минулого місяця. Я бачив, як ти бісився біля аеропорту рік тому. Тепер про це знає й поліція. Я вислухав тебе, Еде, а тепер ти вислухай мене. Ти хворий. У тебе порушена психіка, у тебе галюцинації і фобії...

— Я не зобов'язаний вислуховувати твої марення! — Ед майже кричав.

— Звичайно, не зобов'язаний. Ти можеш просто покласти слухавку. Зрештою, це твоя справа. Але поки ти

не зробив цього, я буду говорити, Еде. Тому що ти мені подобався, і мені знову хотілося б ставитися до тебе добре. Ти кмітливий, Еде, незалежно від галюцинацій, думаю, ти зможеш зрозуміти мене: Лейдекер знає, і він буде спостерігати за тоб...

— Ти ще бачиш барви? — несподівано запитав Ед. Голос його знову став спокійним. І в ту ж мить світіння довкола телефонного проводу зникло.

— Які барви? — заледве вичавив із себе Ральф. Ед проігнорував питання.

— Ти сказав, що я тобі подобався. Що ж, я теж добре до тебе ставлюся. Завжди ставився добре. Тому мені хотілося б дати тобі одну цінну пораду. Тебе затягує у вир, а в його глибинах ховається таке, чого ти навіть не можеш уявити, не те що осягнути. Ти вважаєш, що я збожеволів, однак ти навіть уявлення не маєш, що таке божевілля; ані найменшого уявлення. Але ти зрозумієш, якщо не перестанеш сунути носа у справи, які тебе аж ніяк не стосується. Повір мені.

— У які справи? — запитав Ральф, намагаючись говорити вільно, але й далі з такою силою стискаючи слухавку, що в нього заніміли пальці.

— Сили, — відповів Ед. — Тут, у Деррі, діють сили, знати про них тобі не треба. Є... Скажімо, якісь істоти, але якщо ти й надалі будеш заважати мені, вони помітять тебе, і ти про це пошкодуєш. Повір.

«Сили. Істоти».

— Ти запитував, як я дійшов до всього цього. Хто довів мене до цього. Ти пам'ятаєш, Ральфе?

— Так. — Він згадав. Тепер. Це було останнє, що вимовив Ед, перш ніж, ставши втіленням суцільно награної посмішки, рушити до копів, що чекали на нього. «Я бачу

барви відтоді, як він прийшов і відкрив мені істину... Ми поговоримо про це пізніше».

— Лікар багато чого оповів мені. Маленький лисий лікар. Гадаю, саме перед ним ти будеш відповідати, якщо знову спробуєш утрутитися. І тоді хай помагає тобі Бог.

— А-а, маленький лисий лікар, — сказав Ральф. — Розумію. Спершу Кривавий Цар і центуріони, а тепер ось і лисий лікар. Певно, далі буде...

— Прибережи свій сарказм для інших, Ральфе. Просто тримайся від мене подалі, чуєш? Тримайся подалі.

Почулися гудки, і Ед пропав. Ральф дуже довго дивився на телефонну слухавку, затиснуту в руці, потім повільно поклав її на важіль. «Просто тримайся від мене подалі». А чому б і ні? У нього й своїх проблем вистачає. Ральф повільно пройшов у кухню, поставив так часто рекламовану по телебаченню вечерю (філе пікші, між іншим) у духовку й спробував викинути з голови протести проти абортів, аури, Еда Діпно й Кривавого Царя з його центуріонами.

Це виявилося легше, ніж можна було собі уявити.

Розділ шостий

1. Літо проминало майже непомітно, як це завжди буває в Мені.

Передчасні пробудження Ральфа тривали, і на той час, коли осінні барви спалахнули на деревах, що ростуть уздовж Гарріс-авеню, він розплющував очі вже о другій п'ятнадцять ночі. Це було зле, однак його обнадіювала майбутня зустріч із Джеймсом Роєм Гонґом, до того ж феєрверк, який він побачив у день знайомства із Джо Вайзером, більше не повторювався. Іноді навколо контурів предметів з'являлося тьмяне мерехтіння, але, як

переконався Ральф, варто йому було заплющити очі й, порахувавши до п'яти, знову розплющити їх, як мерехтіння зникало.

Точніше... Зазвичай зникало.

Виступ Сьюзен Дей був призначений на восьме жовтня, п'ятницю, і в міру того як вересень добігав кінця, акції протесту і дебати з приводу заборони абортів ставали все гострішими. Ральф багато разів бачив виступи Еда Діпно по телебаченню, іноді в компанії з Деном Далтоном, але все частіше самого, і він говорив швидко, переконливо, часто з іронією й іскорками гумору не лише в очах, але й у голосі.

Він подобався людям — очевидно, «Друзі життя» залучили до себе таку кількість послідовників, про яку «Наша справа» (політичний натхненник) могла хіба мріяти. Більше не було ні шабашів з ляльками, ні інших акцій насильства, зате пройшло безліч маршів і виступів як одних, так й інших з погрозами й змахами кулаків. Проповідники обіцяли вічні муки в пеклі; учителі закликали до стриманості й розуму; шестеро юнок, що проголосили себе Лесбіяночками Ісуса, були заарештовані за те, що розгулювали перед Першою Баптистською церквою Деррі з гаслами: «Трахни моє тіло».

«Деррі ньюс» повідомила, що поліцейський, який не назвався, сподівається, що Сьюзен Дей підхопить грип, скасувавши з цієї причини свою появу в місті.

Ральф більше не спілкувався з Едом, зате двадцять першого вересня він одержав листівку від Елен із чудовим, радісним повідомленням: «Ура! Маю роботу! Публічна бібліотека Деррі! Приступаю наступного місяця. До зустрічі. — Елен».

Відчуваючи майже такий же щиросердечний порив, як у той вечір, коли Елен зателефонувала йому з лікарні,

Ральф зійшов униз, щоб показати листівку Мак-Ґоверну, але двері виявилися зачиненими.

Напевно, пішов до Луїзи... Хоча Луїзи теж немає вдома, пішла пограти в карти з приятельками або в центр за вовною для нового пледа.

Трохи засмутившись, міркуючи про те, чому поблизу ніколи не виявляється нікого, з ким так хотілося б поділитися гарною новиною, Ральф рушив до Строуфорд-парку. Саме там на лавці край ігрового поля він і знайшов Білла Мак-Ґоверна. Білл плакав.

2. Плакав — можливо, це занадто сильно сказано; просто сльози капали в нього з очей. Мак-Ґоверн, стискаючи в руці хусточку, спостерігав за грою матері з синочком у м'яча.

Час від часу Білл промокав хусточкою очі. Ральф, який ніколи досі не бачив, щоб Мак-Ґоверн плакав — навіть на похороні Керолайн, зупинився біля майданчика, не знаючи, на що зважитися: підійти до Мак-Ґоверна чи піти собі далі.

Нарешті, зібравши всю свою мужність, він підійшов до лавочки.

— Привіт, Білле, — тихо окликнув він сусіда. Мак-Ґоверн глянув на нього почервонілими, повними сліз очима й зніяковів. Знову промокнув очі й спробував посміхнутися:

— Привіт, Ральфе. Застав мене сопливого. Вибач.

— Усе нормально, — сідаючи поруч, заспокоїв його Ральф. — З ким не буває. Що сталося?

Мак-Ґоверн повів плечима, потім знову доторкнувся хусткою до очей.

— Нічого особливого. Я страждаю через ефект парадоксу; ось і все.

— І що це за парадокс?

— Щось доволі незле відбувається з одним із моїх старих друзів, який уперше взяв мене на роботу викладачем. Він помирає.

Ральф здивовано підвів брови, але нічого не сказав.

— У нього запалення легенів. Сьогодні або завтра його племінниця відвезе мого друга в лікарню, там йому зроблять пневмоторакс. Можливо, це трохи підтримає його, але він таки вмирає. І я відсвяткую його смерть, коли вона прийде. Гадаю, саме це й гнітить мене найбільше. — Мак-Говерн помовчав. — Ти ні слова не зрозумів з мого спічу, правильно?

— Так, — погодився Ральф. — Але це нічого.

Мак-Говерн, глянувши на нього, фиркнув. Хрипкий, приглушений слізьми звук, — але Ральф подумав, що це все-таки сміх, і ризикнув посміхнутися у відповідь:

— Хіба я сказав щось смішне?

— Ні, — відповів Мак-Говерн, легенько поплескавши Ральфа по плечу. — Просто я подивився на твоє обличчя, таке чесне, щире — ти немов відкрита книга, Ральфе, — і подумав, наскільки ти мені подобаєшся. Іноді мені хочеться бути тобою.

— Тільки не о третій годині ранку, — тихо заперечив Ральф.

Мак-Говерн, зітхнувши, кивнув:

— Безсоння?

— Правильно. Безсоння.

— Вибач мій сміх, але...

— Не треба ніяких вибачень, Білле.

— ...Але, будь ласка, повір мені, це був сміх замилування.

— Хто твій друг, і чому добре, що він умирає? — Ральф уже здогадувався, що саме лежить в основі парадоксу Мак-Говерна: не завжди ж він був таким безпробудним бевзем, як іноді здавалося Біллу.

— Звуть його Боб Полгерст, і його пневмонія дуже доречна тому, що з літа 1988 року в нього хвороба Альцгеймера.

Саме так і подумав Ральф... Хоча була й думка про СНІД. Цікаво, чи був би цим шокований Мак-Говерн?

Ральф відчув легкий приплив веселощів. Але одразу, подивившись на друга, засоромився своєї веселості. Ральф знав, що, коли справа доходила до зневіри й пригніченого стану, Мак-Говерн прикривався маскою іронії, але не вірилося, що сум Білла з приводу старого друга від цього ставав менш щирим.

— Боб завідував відділенням історії в середній школі Деррі починаючи з 1948 року — тоді йому було не більше двадцяти п'яти, — і пропрацював на цій посаді до 1981 чи 1982 року. Він був великим учителем, одним із тих запальних, розумних людей, які заривають свій талант у землю. Звичайний вінець їхньої кар'єри — керівництво відділенням, до того ж вони ще ведуть заняття понад навантаження тільки тому, що не вміють казати «ні». Боб абсолютно не вмів цього робити.

Мати із синочком пройшли повз них у бік літнього кафетерію.

Обличчя дитини світилося — ніжну принадність його підкреслювала рожева аура, яка спокійними хвилями переливалася навколо маленького рухливого обличчя.

— Ходімо додому, матусю, — попросив він. — Я так скучив за своїми іграшками.

— Спочатку що-небудь перекусимо, добре? Матуся голодна.

— Добре.

На переніссі хлопчика виднівся ледь помітний шрам, і тут рожеве світіння аури згущувалося, переходячи майже в червоне.

«Випав з колиски, коли йому було вісім місяців, — чітко пролунало в мозку Ральфа. — Потягнувся до метеликів, які його мама підвісила над ліжечком. Вона злякалася до смерті, вбігши й побачивши кров; жінка вирішила, що її бідолашне маля вмирає. Патрік, його ім'я Патрік. Вона зве його Пет. Назвали на честь дідуся, і...»

На мить Ральф зажмурився. Шлунок звело, нудота підступила до горла, здавалося, його зараз вирве.

— Ральфе? — почув він голос Мак-Говерна. — З тобою все гаразд?

Ральф розплющив очі. Ніякої аури — ні рожевої, ні будь-якої іншої; тільки мати й син, що йдуть у кафетерій випити чого-небудь прохолодного. І мати не хоче вести Пета додому, тому що його батько знову запив після того, як півроку утримувався, а п'яний він стає дуже грубим... «Припини, заради всього святого, припини».

— Зі мною все гаразд, — заспокоїв Ральф Мак-Говерна. — Просто пилинка потрапила в око. Продовжуй. Розкажи про свого друга.

— Та що тепер казати... Він був генієм, але за своє життя я переконався, що в суспільстві повно геніїв. Гадаю, в цій країні купа геніїв, чоловіки й жінки такі розумні, що в їхньому товаристві почуваєш себе круглим ідіотом. Більшість із них працює вчителями в маленьких містечках, тому що їм це подобається. А Бобу Полгерсту це було якраз до душі. Він бачив людей наскрізь, і це лякало мене... Спочатку. Потім я зрозумів, що боятися не варто, тому що Боб був добряком, однак при першому знайомстві з ним я відчув страх. Та й пізніше в мене раз у раз зринала думка,

чи дивиться він на співрозмовника звичайними очима, чи просвічує наскрізь, як рентгеном.

У кафетерії жінка нахилилася, тримаючи в руках паперовий стаканчик із содовою. Маля, посміхаючись, потягнулося до нього й, обхопивши обома рученятами, залпом випило. Рожеве світіння повернулося, і тепер Ральф був упевнений, що не помилився: хлопчика звуть Патрік, а його мати не хотіла йти додому.

Ральф не знав, звідки йому це відомо, але він однаково знав.

— За старих часів, — розповідав тим часом Мак-Ґоверн, — якщо виходець із центрального Мена не був гетеросексуальним на сто відсотків, потрібно було докласти чимало зусиль, щоб не видати себе й мати вигляд «нормального» чоловіка. Іншого вибору просто не існувало, крім одного — їздити в Ґрінвіч Віллідж[1] і, надягши берет, проводити суботні вечори в дивних джаз-клубах, де замість оплесків клацають пальцями. У ті роки сама ідея «вийти з підпілля» здавалася смішною. Для багатьох із нас підпілля залишалося єдиним затишним місцем. Якщо тільки не хотілося, щоб у темному місці підпилі хлопці перетворили тебе на відбивну, увесь світ повинен був бути підпіллям.

Пет, допивши содову, жбурнув стаканчик на землю. Мати попросила його підняти стаканчик й викинути в бак для сміття — дитина виконала завдання цілком охоче. Потім жінка взяла сина за руку, і вони повільно рушили до виходу з парку. Ральф із занепокоєнням спостерігав за ними, сподіваючись, що тривоги й побоювання жінки виявляться необґрунтованими, але знаючи, що це не так.

— Коли я запитав про роботу в історичному відділенні середньої школи — це було в 1951 році, — я щойно отримав

[1] Район Нью-Йорка, населений митцями.

диплом у Любеку і вважав, що якщо влаштуюся тут без зайвих запитань, то зможу прижитися де завгодно. Але Боб щойно глянув на мене — чорт, усередину мене — своїми очима-рентгенами, і знання просто прийшло до нього. Не був він і соромливим.

«Якщо я вирішу запропонувати вам цю роботу, а ви вирішите прийняти мою пропозицію, чи можу я бути впевнений, містере Мак-Говерне, що не виникне ніяких проблем стосовно вашої сексуальної орієнтації?»

Сексуальна орієнтація, Ральфе! До цього дня я й мріяти не міг почути подібну фразу, але вона так легко злетіла в нього з язика.

Спершу я відмовлявся, мовляв, уявлення не маю, що саме він має на увазі, але однаково образився — так би мовити, із загальних принципів, — але потім ще раз подивився на нього й вирішив угамувати свій запал. Можливо, у Любеку мені й вдалося обвести навколо пальця деяких людей, але тільки не Боба Полгерста тут. Йому не було ще й тридцяти, і навряд чи він бував південніше від Кіттері більше десяти разів за своє життя, але він знав про мене все, що мало хоч якесь значення, і на це йому знадобилося всього двадцять хвилин розмови віч-на-віч.

— «Ніяких неприємностей, сер», — сказав я лагідно, начебто був баранчиком пастушки Мері.

Мак-Говерн знову промокнув очі хусточкою, але Ральфові здалося, що на цей раз жест був радше театральним.

— За двадцять три роки, перш ніж я почав викладати в Громадському коледжі Деррі, Боб навчив мене всьому, що я знаю з історії й шахів. Він був неперевершеним гравцем... Гадаю, Боб цілком міг би показати цьому Фею Чепіну де раки зимують. Лише один раз я обіграв його, та й то після того, як хвороба Альцгеймера вже встро-

мила в нього свої пазурі. Після того я ніколи більше не грав з ним.

Було й інше. Він пам'ятав безліч жартів та анекдотів. Ніколи не забував днів народження й пам'ятних дат у житті близьких йому людей — він не посилав листівок і не дарував подарунків, але завжди вмів так привітати й побажати всього найкращого, що ні в кого не виникало сумнівів у його щирості.

Боб опублікував більше шістдесяти статей на історичні теми, насамперед про Громадянську війну, на вивченні якої він спеціалізувався. У 1967—1968 роках він написав книгу «Пізніше, того ж літа» — про місяці після Ґеттісберґа[1]. Десять років тому він дозволив мені прочитати рукопис; по-моєму, це найкраща книга про Громадянську війну, яку я коли-небудь читав, — єдина річ, досить близька до неї за майстерністю, — роман Майкла Шаара «Караючий ангел». Однак Боб і чути не хотів про публікацію. Коли я запитав його про причини, він відповів, що я краще від інших повинен їх розуміти.

Мак-Ґоверн помовчав, оглянувся навколо — зеленозолоті проблиски світла в листі й темні перетини тіней на алеї тремтіли за найменшого подуву вітру.

— Він говорив, що боїться виставляти себе напоказ.

— Я розумію, — кивнув Ральф.

— Можливо, найкраще характеризувало його те, що він любив розгадувати кросворди в «Санді Нью-Йорк таймс». Якось я висміяв його, звинувативши в *гордині*. Посміхнувшись на це, він сказав: «Між гординею й оптимізмом величезна різниця, Білле, — я оптиміст, і в цьому

[1] Під час Громадянської війни в США 1—3 липня 1863 р. армія мешканців Півночі під Ґеттісберґом відбила наступ армії мешканців Півдня, і це стало переломом у війні на користь Півночі.

вся відмінність». Загалом, ти вловив суть. Добра людина, прекрасний учитель, з глибоким іскрометним розумом. Його спеціалізацією була Громадянська війна, а тепер він і уявлення не має, що це взагалі таке. Чорт, він навіть не знає свого імені, і дуже скоро — що раніше, то краще — помре, навіть не здогадуючись про те, що жив.

Чоловік середніх років у футболці з емблемою університету штату Мен і потертих джинсах, шаркаючи, перетнув ігровий майданчик, під пахвою в нього був пом'ятий паперовий пакет. Він зупинився біля кафетерію, маючи намір поритися в сміттєвому бачку, очевидно, у пошуках порожніх пляшок. Коли він нахилився, Ральф побачив темно-зелений «конверт» довкруж нього і трохи світлішу «мотузочку», що виростала з корони навколо голови. Раптом Ральф відчув себе занадто втомленим, щоб заплющувати очі, занадто змученим, щоб зусиллям волі прогнати видіння.

Він обернувся до Мак-Говерна і сказав:

— Починаючи з минулого місяця я бачу речі, які...

— Гадаю, мій сум глибокий, — мовби не чуючи його, мовив Білл і ще раз театральним жестом промокнув очі, — ось лише я не впевнений, за ким сумую — за Бобом чи за самим собою. Хіба це не жахливо? Але якби ти знав Боба в ті прекрасні часи...

— Білле? Бачиш того хлопця біля кафетерію? Риється в сміттєвому бачку? Я бачу...

— Так, таких тепер повно навколо, — сказав Мак-Говерн, кинувши швидкий погляд на чолов'ягу (той, відшукавши кілька пляшок з-під «Будвайзера», засовував їх у пакет), і знову повернувся до Ральфа. — Ненавиджу старість — може, саме в цьому причина мого суму.

Чолов'яга наближався до їхньої лави — легкий бриз доповів про його прихід запахом, який навіть віддалено не нагадував французький одеколон. Його аура — жит-

тєрадісна, енергійного зеленого кольору, що навівала думки про декорації до Дня святого Патріка[1], — раптом дивно потьмяніла, набувши хворобливо-зеленого відтінку.

— Гей, приятелі! Як поживаєте?

— Бувало й краще, — відповів Мак-Ґоверн, іронічно підводячи брову. — Сподіваюся, нам стане набагато краще, як тільки ти щезнеш звідси.

Чолов'яга непевно зиркнув на Мак-Ґоверна, мовби вирішивши, що користі з того вже не буде, а тоді звернув свій погляд на Ральфа:

— Чи нема у вас зайвої монетки, пане? Мені потрібно дістатися до Декстера. Зателефонував мій дядько, він живе там на Нейболт-стріт, і сказав, що я знову зможу отримати роботу на фабриці, але тільки якщо я...

— Щезни, — сказав Мак-Ґоверн.

Жебрак стривожено глянув на нього, але потім знову звернув налиті кров'ю карі очі до Ральфа:

— У мене буде гарна робота. Але тільки якщо я сьогодні приїду туди. Є автобус...

Ральф поліз у кишеню, знайшов дві монетки й опустив їх у простягнену руку. Бурлака ощирився. Аура, що оточувала його, прояснилася, стала яскравішою, відтак несподівано зникла. Ральф відчув величезне полегшення.

— Чудово. Велике спасибі, пане!

— Не варто, — відповів Ральф.

Жебрак побрів у напрямку магазину «Купи й заощадь», де завжди була дешева випивка.

«До дідька, Ральфе, невже тобі так важко бути хоч трохи милосерднішим і в своїх думках? — запитав він сам себе. *— Якщо в цьому напрямку пройти ще близько кілометра, можна опинитись якраз на автобусній зупинці».*

---

[1] *Святий Патрік* — національний герой Ірландії. Символом цієї країни є зелений листок конюшини-трилисника.

Це, звичайно, так, але Ральф прожив достатньо довго, щоб розуміти різницю між милосердям у думках та ілюзіями. Якщо бурлака з темно-зеленою аурою збирався на автостанцію, виходить, Ральф збирався у Вашинґтон, щоб посісти посаду держсекретаря.

— Не варто робити цього, Ральфе, — осудливо мовив Мак-Ґоверн. — У такий спосіб ми лише заохочуємо їх. Про що ти говорив, коли нас так грубо обірвали?

Однак тепер ідея розповісти Мак-Ґоверну про аури здавалася геть невдалою. Ральф навіть не міг зрозуміти, на честь чого він зважився був на це. Звичайно, через безсоння — у цьому й полягала відповідь. Саме воно вплинуло на його судження, пам'ять і сприйняття.

— Про те, що сьогодні я одержав дещо поштою, — відповів Ральф. — Гадаю, тебе це трохи підбадьорить. — Він передав листівку Елен Мак-Ґоверну, той двічі прочитав текст послання. Під час повторного читання його довге кінське обличчя розпливлося в широкій посмішці. Полегшено зітхнувши, удоволений Ральф пробачив Мак-Ґоверну його егоїзм. У світлі проявленої великодушності набагато легше було забути про Біллову помпезність.

— Це ж чудово! Робота!

— Звичайно. Відзначимо це невеликим ленчем? Поруч із аптекою «Райт-Ейд» є чудове місце. Там трохи затісно, зате...

— Спасибі, але я обіцяв племінниці Боба посидіти з ним. Звичайно, він і уявлення не має, хто я такий, але це не важливо, тому що *я* знаю, хто *він*. *Розумієш*?

— Звичайно. Тоді розбігаємося.

— Гаразд. — Мак-Ґоверн, і далі так само посміхаючись, ще раз пробіг очима листівку. — Чудово, просто чудово!

Ральф радісно посміхнувся, бачачи торжествуючий вираз обличчя старого друга.

— І я так гадаю.

— Я бився з тобою об заклад на п'ять баксів, що вона знову зійдеться з цим прибацаним... Але я з радістю визнаю, що програв. Звучить нерозумно?

— Трохи, — відповів Ральф, але тільки тому, що був упевнений — Білл розраховує на подібну відповідь. Насправді Ральф вважав, що зараз Мак-Ґоверн напрочуд виразно себе охарактеризував, і ніхто не зміг би зробити цього краще.

— Приємно, що хоч у когось справи йдуть краще, а не гірше, га?

— Звичайно.

— Луїза вже бачила листівку?

Ральф похитав головою:

— Покажу, як тільки побачу її. Луїзи немає вдома.

— Обов'язково. Ти почав краще спати, Ральфе?

— Гадаю, у мене все гаразд.

— Добре. Ти маєш трохи кращий вигляд. Наче зміцнів. Нам не можна здаватися, Ральфе, розумієш? Це дуже важливо. Ти згоден?

— Згоден, — відповів Ральф, зітхаючи. — Гадаю, тут ти маєш рацію.

3. За два дні Ральф, сидячи за кухонним столом, повільно їв вівсяну кашу (звісно, без жодного бажання, але він чув про користь вівсянки).

Перед ним лежав свіжий номер «Деррі ньюс». Він швидко прочитав статтю на першій сторінці, але погляд його раз у раз притягала фотографія; здавалося, вона відображала найгірші, хоч і непояснені, передчуття, які не покидали його весь останній місяць.

Ральф вважав, що заголовок над фотографією — «СПРОВОКУВАЛА НАСИЛЬСТВО» — не відповідав змісту статті, але це його не здивувало; читаючи газету багато років, він звик до її необ'єктивності, включаючи й кампанію проти абортів. І все-таки газета була доволі обережною, відокремлюючи себе від «Друзів життя», і Ральфа це не дивувало. «Друзі» зібралися біля автостоянки, неподалік як від будинку Центру допомоги жінкам, так і від міської лікарні, чекаючи прихильників альтернативи, що пройшли маршем по центру міста. Більшість демонстрантів — їх було близько двохсот — несли плакати з портретом Сьюзен Дей і гасла «ВИБІР, А НЕ СТРАХ».

У наміри демонстрантів входило залучити до себе нових прихильників у міру просування до Центру, і колона справді розросталася. «Альтернативники» мали намір провести короткий мітинг біля будинку Центру, агітуючи людей прийти на виступ Сьюзен Дей, після якого їм запропонують прохолодні напої. Однак мітинг не відбувся. Як тільки прихильники альтернативи наблизилися до автостоянки, «Друзі життя», кинувшись уперед, перегородили дорогу, виставивши як прикриття власні гасла («УБИВСТВО Є ВБИВСТВО», «СЬЮЗЕН ДЕЙ, ШВИДШЕ ЗАБИРАЙСЯ ГЕТЬ!», «ПРИПИНІТЬ ВИНИЩУВАННЯ БЕЗНЕВИННИХ!»).

Демонстрантів супроводжувала поліція, але ніхто не був готовий до тієї стрімкості, з якою вигуки й погрози переросли в бійку.

Почала бійку одна з прихильниць «Друзів життя». Побачивши свою дочку в лавах «альтернативників», літня пані, відкинувши плакат, накинулася на неї. Приятель дочки спробував заспокоїти матір.

Коли ж вона роздряпала юнакові обличчя, той штовхнув її на землю.

Почалася рукопашна, яка спровокувала більше тридцяти арештів як з одного, так і з іншого боку.

На першій сторінці ранкового випуску «Деррі ньюс» красувалися Гамільтон Дейвенпорт і Ден Далтон. Фотограф зафіксував оскал на обличчі Гамільтона, такий не властивий його звичайній добродушності. Кулак лівої руки піднятий догори в примітивному жесті тріумфу. Права ж тримає, мов німб, плакат «ВИБІР, А НЕ СТРАХ», над головою — *grand fromage*[1] — натхненника «Друзів життя». Погляд Далтона затуманений, рот відкритий. На контрастному чорно-білому фото кров, що тече у нього з носа, скидається на шоколадний соус.

Ральф раз у раз відводив погляд від фотографії, намагаючись зосередитися на вівсянці, але знову й знову згадував той день, коли вперше побачив одне з оголошень про псевдорозшук (яких тепер було багацько по всьому Деррі), коли він ледь не знепритомнів біля Строуфорд-парку. В основному Ральф повертався думками до виразів їхніх облич у той день: палаючий від гніву Дейвенпорт, що читає оголошення в запилюженій вітрині, і гордовито усміхнений Далтон, який усім своїм виглядом немов промовляє, що таким недоумкам, як Гамільтон Дейвенпорт, не дано збагнути вищу мораль проблеми абортів. Ральф міркував про те, яке ж провалля пролягло між цими двома людьми, і його стривожений погляд знову повертався до фотографії. За спиною Далтона стояли два демонстранти, обидва з гаслами на захист життя, і пильно спостерігали за конфронтацією. Сухорлявого чоловіка у рогових окулярах Ральф не знав, зате другого він знав чудово — Ед Діпно. Але в цьому контексті присутність Еда не відігравала великої ролі. Жахливими були обличчя обох чоловіків, які багато

[1] Головка сиру (*фр.*).

років пліч-о-пліч вели бізнес на Вітчгем-стріт, — Дейвенпорта, з його оскалом печерної людини й стиснутими кулаками, і Далтона, із затуманеним поглядом і розбитим до крові носом.

Ральф подумав: «*Ось куди заводить людину необережність у своїх пристрастях. Краще б усе на цьому й закінчилося, тому що...*»

— Тому що якби у цих двох була зброя, вони перестріляли б один одного, — пробурмотів він, і в цей момент продзвенів дзвінок при вході. Ральф підвівся, кинувши оком на знімок, і раптом відчув легке запаморочення. Разом з цим прийшла дивна, похмура впевненість: там, унизу, Ед Діпно, і лише Бог знає, що у нього на умі.

«*Тоді не відчиняй дверей, Ральфе*».

Він нерішуче постояв біля кухонного столу, гірко шкодуючи, що не може пробитися крізь туман, який, здавалося, весь цей рік постійно жив у нього в голові. Дзвінок продзвенів знову, і Ральф зрозумів, що він прийняв рішення. Та нехай до нього з'явився хоч сам Саддам Хусейн; це *його* дім, і він не буде ховатися, як боягузливе щеня.

Ральф проминув вітальню, відчинив двері в коридор і пішов сходами вниз.

4. Пройшовши кілька сходинок, він трохи отямився. Верхня половина вхідних дверей була зі шматків товстого скла. Мозаїка трохи спотворювала видимість, але Ральф зміг зрозуміти, що це відвідувачки. Одну він упізнав одразу і поспішив униз, сковзаючи рукою по поручнях. Він відчинив двері, і перед ним постала Елен Діпно із сумкою через плече й Наталі, що притулилася до іншого. Оченята в дівчинки були яскравими й блискучими, як у мишки

з мультфільму. Елен помітно нервувала, але в її посмішці проступала й надія.

Раптом обличчя Наталі освітилося, і вона збуджено потяглася рученятами до Ральфа.

«*Вона не забула мене*, — подумав Ральф. — *Як добре*». І коли він простягнув до неї руку, дозволивши схопити за вказівний палець, його очі були повні сліз.

— Ральфе? — несміливо вимовила Елен. — З тобою *все* гаразд?

Посміхаючись, він кивнув, ступив уперед і обійняв молоду жінку.

Елен обхопила його руками за шию. На мить у Ральфа закрутилася голова від аромату її парфумів, змішаного з молочним запахом здорової дитини, потім Елен чмокнула його у вухо й відпустила.

— З тобою все гаразд? — повторила вона своє питання. У її очах теж стояли сльози, але Ральф не звернув на них уваги; він уважно оглядав її обличчя, бажаючи переконатися, що на ньому не залишилося слідів побоїв. Їх не було.

Вигляд Елен мала квітучий.

— Краще, ніж коли-небудь, — відповів він. — Ти бальзам для моєї хворої душі. І ти теж, Наталі. — Ральф поцілував маленьке пухке рученя, яке й далі трималося за його палець, і зовсім не здивувався, побачивши сіро-блакитний відбиток, залишений його губами. Слід майже одразу ж розтанув, і Ральф знову обійняв Елен, усе ще не вірячи, що вона справді поруч.

— Милий Ральфе, — пробурмотіла вона йому у вухо. — Милий, добрий Ральфе.

У нього залоскотало в горлі — швидше за все, від ніжного запаху її парфумів і легкого шепоту просто у вухо... А потім Ральф згадав інший голос.

Голос Еда: «*Я телефоную через твого язика, Ральфе. Хоч би він не довів тебе до біди*». Ральф, посміхаючись, відсторонив від себе Елен:

— Ти бальзам для моєї душі, Елен. Хай мені чорт, якщо це не так.

— І ти теж. Дозволь познайомити тебе з моїм другом. Ральф Робертс, Ґретхен Тіллбері. Ральф, Ґретхен.

І тут Ральф уперше уважно подивився на другу гостю, обережно потискуючи своєю величезною рукою її тендітну білу долоню. Ґретхен належала до того типу жінок, перед якими чоловікові (навіть якщо йому за шістдесят) хочеться витягнутися в струнку. Дуже висока (можливо, метр вісімдесят) блондинка, але справа зовсім не в цьому. Було щось ще — чи запах, чи то вібрація, чи...

(аура)

правильно, подоба аури. Одне слово, Ґретхен Тіллбері була жінкою, на яку неможливо не дивитися, про яку неможливо не думати.

Ральф згадав розповідь Елен про те, що чоловік Ґретхен розпоров їй ногу ножем, залишивши бідолаху стікати кров'ю. Він здивувався, як чоловік міг учинити таке; як узагалі чоловік міг доторкатися до неї інакше, ніж із благоговінням.

«Або з хіттю, як тільки він промине стадію "по землі ступає цариця ночі". До речі, Ральфе, час уже твоїм очам повернутися в орбіти».

— Радий з вами познайомитися. — І Ральф відпустив руку Ґретхен. — Елен розповіла мені про ваш візит в лікарню. Спасибі, що допомогли їй.

— Допомагати Елен — це задоволення. — Ґретхен сліпуче посміхнулася. — Вона одна з тих жінок, заради яких і варто затівати такі справи... Але, здається, вам і без мене це добре відомо.

— Згоден. — Ральф був виразно збентежений. — Чи не вип'ємо кави? Будь ласка, не відмовляйтеся.

Ґретхен глянула на Елен, та кивнула.

— Було б чудово, — погодилася Елен. — Тому що... Ну...

— Це не зовсім візит увічливості, правильно? — Ральф переводив погляд з Елен на Ґретхен Тіллбері й знову на Елен.

— Так. — Елен зітхнула. — Нам треба поговорити з тобою, Ральфе.

5. Щойно вони піднялися похмурими сходами, як Наталі, неспокійно засмикавшись, заговорила тією наказовою дитячою тарабарщиною, яку незабаром замінять справжні слова.

— Можна мені взяти її на руки? — Ральф питально подивився на Елен.

— Можна, — погодилася вона. — Якщо Наталі заплаче, я одразу ж візьму її назад, обіцяю.

— Добре.

Але Його Величність Маля не розплакалося. По-дружньому обхопивши рученям Ральфа за шию, воно зручно влаштувалося на вигині його правої руки, немов на троні.

— Ого! — вигукнула Ґретхен. — Вражаюче.

— Бліґ! — сказала Наталі, хапаючи Ральфа за нижню губу й відтягаючи її вбік. — Ґанна-віґ! Енду-сіс!

— Певно, вона щось каже про сестер Ендрю, — пожартував Ральф.

Елен, закинувши голову, розсміялася своїм сердечним сміхом, який виходив, здавалося, із глибини її душі. Ральф навіть не припускав, наскільки йому не вистачало цього легкого, іскрометного звуку.

Наталі відпустила нижню губу Ральфа, коли він увів їх у кухню — найбільш сонячну кімнату в будинку в цю пору. Він помітив, як здивовано Елен оглядається довкола, і зрозумів, що вона не була тут дуже давно. Надто давно. Узявши з кухонного столу фотографію Керолайн, жінка уважно розглядала її, у куточках губ Елен тріпотіла легка посмішка. Сонце освітило кінчики її короткого волосся, мовби утворюючи німб навколо голови, і Ральф зробив раптове відкриття: він любив Елен насамперед тому, що її любила Керолайн, — лише їм двом вдалося одержати доступ у таємні глибини розуму й серця Керолайн.

— Якою вона була милою, — пробурмотіла Елен. — І такою гарною, правда, Ральфе.

— Так, — погодився він, дістаючи чашки (і намагаючись розставляти їх поза досяжністю цікавих рученят Наталі). — Це фото зроблене за місяць або два до початку головних болів. Напевно, тримати фотографію на кухонному столі перед цукорницею ексцентрично, але саме в цій кімнаті я проводжу більшу частину часу...

— Мені здається, це чудове місце, — вступила в розмову Ґретхен.

Голос у неї був низький, із приємною хрипотою. Ральф подумав: «*Якби вона пошептала мені на вушко, можу заприсягтися, що стареньке мишеня в штанах не тільки перевернулося б у сплячці, але й зробило б ще дещо*».

— Я теж так вважаю, — погодилася Елен. Вона, уникаючи прямого погляду, обдарувала Ральфа невловимою посмішкою, зняла з плеча рожеву сумку. Наталі захвилювалася, простягаючи ручки до матері, як тільки побачила свою пляшечку. І раптом яскравий, але, на щастя, короткочасний спогад промайнув у голові Ральфа: Елен, хитаючись, бреде до «Червоного яблука». Одне око заплило,

щоки в крові, до стегна притиснута Наталі — так підлітки носять підручники.

— Хочеш погодувати дівчинку? — запитала Елен. Посмішка її стала впевненішою, вона знову подивилася Ральфові в очі.

— Чому б і ні? Але кава...

— А про каву подбаю я, — посміхнулася Ґретхен. — За своє життя я варила каву мільйони разів.

— Чудово. — Ральф сів за стіл, тримаючи в руці пляшечку із сумішшю. Наталі впевнено прилаштувала голівку в нього на плечі й, схопивши соску губами, заходилася діловито смоктати. Ральф посміхнувся Елен, зробивши вигляд, що не помітив сліз, які знову виступили в неї на очах.

— Швидко ж вони вчаться.

— Так. — Елен, відірвавши шматок паперового рушника від рулону біля раковини, промокнула очі. — Не можу спокійно дивитись, як їй легко з тобою, Ральфе, — раніше вона так себе не вела, правда?

— Чесно кажучи, не пам'ятаю, — збрехав він. Раніше такого не було. Крихітка не цуралася його, просто вона не була настільки довірлива.

— Лише не забувай натискати на пластиковий клапан пляшечки. Бо Наталі наковтається повітря, і болітиме животик.

— Зрозумів. — Ральф оглянувся на Ґретхен: — Виходить?

— Звичайно. Як ви зазвичай п'єте каву, Ральфе?

— Гадаю, з чашки.

Розсміявшись, вона поставила чашку на стіл, подалі від Наталі. Ґретхен сіла, заклавши ногу на ногу, і Ральф простежив за нею поглядом — не зміг стриматися. Коли він підвів голову, Ґретхен іронічно посміхнулася.

«Хай мені чорт, — подумав Ральф. — Що може бути жахливіше від старого цапа. Навіть такого старого цапа, якому вдається поспати всього дві — дві з половиною години на добу».

— Розкажи про свою роботу, — попросив Ральф, коли Елен сіла за стіл і сьорбнула кави.

— Гадаю, день народження Майка Генлона просто необхідно визнати національним святом — тобі це ім'я що-небудь каже?

— Небагато. — Ральф посміхнувся.

— Я була впевнена, що нам доведеться виїхати з Деррі. Розіславши прохання про прийом на роботу в усі бібліотеки аж до Портсмута, я зрозуміла, що така перспектива мені не до душі. Зі своїх тридцяти одного тільки шість років я прожила тут, але Деррі став для мене рідним домом — важко пояснити, але це так.

— Нічого не потрібно пояснювати, Елен. По-моєму, дім — це така річ, яка дається людині, як колір обличчя або очей.

Ґретхен кивнула.

— Так, — сказала вона. — Повністю згодна.

— Майк зателефонував у понеділок і повідомив, що в дитячій бібліотеці є вакансія асистента. Я навіть не могла повірити. Весь тиждень я час від часу щипала себе, немов перевіряла, чи не сон це. Правда, Ґретхен?

— Ти була просто щаслива, — погодилася Ґретхен. — І це дуже приємно.

Вона посміхнулася Елен, і для Ральфа ця посмішка стала одкровенням. Він раптом зрозумів, що може дивитися на Ґретхен Тіллбері нескінченно, але це нічого не змінить. Навіть якби в кімнаті був Том Круз, усе залишилося б як і раніше. Він подумав, чи здогадується про це Елен, а тоді

вилаяв себе. В Елен були недоліки, але тупість до них не належала.

— І коли ти приступаєш до роботи? — поцікавився Ральф.

— Дванадцятого, — відповіла Елен. — Буду працювати після обіду й увечері. Платня, звичайно, не королівська, однак її цілком вистачить, щоб протриматися зиму, незважаючи на те, як підуть... Інші мої... Хіба це не чудово, Ральфе?

— Звичайно, — погодився він. — Чудово.

Наталі, випивши півпляшечки суміші, тепер проявляла ознаки втрати інтересу. Соска наполовину висунулася в неї з рота, і струмок молока потік по підборіддю. Ральф потягнувся, щоб витерти їй личко, і його рука залишила в повітрі делікатні сіро-блакитні лінії.

Наталі схопилася за них і лунко розсміялася, коли лінії розчинилися у неї в кулачку. У Ральфа перехопило подих.

«Вона бачить. Дитина бачить те саме, що і я. «Дурниці, Ральфе. Цілковите марення, і тобі це відомо». Однак він знав, що не дурниці. Щойно він на власні очі бачив, як крихітка Нет намагалася схопити аурні смуги, залишені його пальцями.

— Ральфе? — покликала Елен. — Щось трапилося?

— Нічого. — Глянувши вгору, він побачив, що Елен оточує блискуча хмара кольору слонової кості, що струменіє хвилями, немов дорогий шовк.

Угору вела «мотузочка» завширшки зі стрічку на весільному подарунку, вона була того ж відтінку. Аура Ґретхен Тіллбері була темно-жовтогарячою, по краях жовтою.

— Ти збираєшся повернутися у свій дім?

Елен і Ґретхен переглянулися, але Ральф навряд чи помітив їх замішання. Йому не потрібно було спостерігати

за обличчями й жестами обох жінок, щоб розуміти їхні почуття, і усвідомлення цього стало одкровенням; усе, що йому було потрібно, — це дивитися на їхні аури. Лимонні відтінки по краях аури Ґретхен потемніли, перетворюючи її на однорідно-жовтогарячу. Аура ж Елен, стиснувшись, стала настільки яскравою, що очам було боляче дивитися. Елен боялася повертатися. Ґретхен же знала про це й сердилася на неї.

«І на свою власну безпорадність, — подумав Ральф. — Це ще дужче дратує її».

— Я волію ще трохи пожити в Гай-Рідж, — якось неохоче відповіла Елен. — Може, до зими. Гадаю, незабаром ми з Наталі переберемося в місто, але будинок буде виставлений на продаж. Якщо хтось його справді купить — а за теперішнього стану справ на ринку нерухомості це доволі проблематично, — гроші будуть переведені на спільний рахунок. Його поділять порівну між мною й Едом на підставі закону про розлучення.

Її нижня губа затремтіла. Аура стала ще щільнішою; тепер вона прилягала до тіла Елен, немов друга шкіра, по ній пробігали червоні спалахи.

Ральф, потягнувшись через стіл, стиснув руку молодої жінки. Елен вдячно посміхнулася у відповідь.

— Ти повідомила мені дві важливі речі, — сказав він. — По-перше, ти ініціювала розлучення. І по-друге, ти й далі боїшся його.

— Упродовж останніх двох років свого заміжжя її постійно принижували й били, — втрутилася Ґретхен. — Не дивно, що вона все ще боїться свого чоловіка. — Жінка говорила тихо, спокійно, розважливо, але спостерігати її ауру було однаково, що дивитися крізь прозоре віконце в розжарену піч.

А ось Наталі тепер оточувала блискуча хмара фати.

Вона було менша, ніж у матері, однак майже ідентична... Як блакитні очка й золотаво-каштанове волосся. «Мотузочка» Наталі піднімалася від тімені чистою білою стрічечкою аж до стелі і там згорталася ефірним колом навколо люстри. При кожному подуві вітерцю крізь відчинене вікно цей клубочок починав тріпотіти. Подивившись угору, Ральф помітив, що «мотузочки» Елен і Гретхен теж хвилюються.

«Якби я мав змогу побачити себе збоку, то переконався б, що моя «мотузочка» поводиться так само, — подумав він. — Усе це реально, що б там не вважала частина мого розуму, аури існують насправді, і я бачу їх».

Він чекав на які-небудь заперечення, однак цього разу ніхто з ним не сперечався.

— У мене таке відчуття, начебто більшу частину часу я проводжу в пральній машині, тільки в ній замість білизни мої емоції, — мовила Елен. — Моя мама сердиться на мене... Називає боягузкою... Іноді я справді почуваю себе боягузкою, що кидає розпочату справу на півдорозі... І мені стає так соромно...

— Тобі нема чого соромитися, — заспокоїв її Ральф. Він знову глянув угору на «колихку мотузочку» Наталі. Прекрасне видовище, але він не відчував потреби торкнутися її; неясний глибинний інстинкт підказував, що це може виявитися небезпечним для них обох.

— Я розумію, — погодилася Елен, — але всі дівчатка проходять чудову школу навіювання. «Оце твоя Барбі, а це твій Кен, а ось твоя кухня. Учися гарненько, тому що, коли все це станеться насправді, саме тобі доведеться піклуватися про все, і якщо хоч щось порушиться, винною виявишся тільки ти». І я була цілком згодна з такою теорією. Ось лише ніхто не навіяв мені, що в деяких родинах Кен може збожеволіти. Звучить як самовиправдання?

— У жодному разі. Саме так і сталося, наскільки я можу судити.

Елен розсміялася — уривчасто, гірко, винувато.

— Тільки не намагайся переконати в цьому мою матір. Вона відмовляється вірити, що Ед здатний на щось більше, ніж час від часу по-сімейному плеснути дружину по м'якому місцю... Щоб спрямувати мене на правильний шлях, якщо я випадково зіб'юся з курсу. Вона вважає, що все інше я просто вигадую. Вона не каже про це прямо, однак думка ця чується в її голосі щоразу, коли ми розмовляємо по телефону.

— Я не вважаю, що ти все вигадуєш, — мовив Ральф. — Я ж тобі повірив, пам'ятаєш? І я був поруч, коли ти благала не дзвонити в поліцію.

Ральф відчув, як хтось стиснув його коліно під столом, і здивовано підвів голову. Гретхен Тіллбері ледь помітно кивнула йому й знову стиснула коліно — цього разу більш виразно.

— Так, — погодилася Елен. — Ти там був. — Вона злегка посміхнулася, що було вже добре, але те, що відбулося з її аурою, було ще краще: червоні спалахи сполотніли, а сама аура знову розширилася.

«Ні, — подумав Ральф. — Не розширилася. Розслабилася».

Елен, підвівшись, обійшла навколо столу.

— Наталі вже не всидить спокійно, — сказала вона. — Я її візьму.

Ральф глянув униз і побачив, що дівчатко зачаровано дивиться в протилежний куток кімнати. Її погляд був прикутий до маленької вази на підвіконні. Години дві тому Ральф поставив у неї осінні квіти, і тепер легкий зелений туман виходив від стебел, огортаючи суцвіття слабким, імлистим світінням.

«Це їхній останній подих, — подумав Ральф. — О Боже, більше ніколи не зірву жодної квітки. Обіцяю».

Елен обережно взяла дитину на руки. Наталі задоволено пригорнулася до матері, однак не відривала погляду від барвистих квітів, поки мати обносила її навколо столу, всідалася на стілець і влаштовувала доню на вигині руки.

Гретхен легенько постукала по циферблату свого годинника.

— Якщо ми хочемо встигнути на зустріч до полудня...

— Так, звичайно, — перепрошуючим тоном мовила Елен. — Ми входимо до складу комітету з організації зустрічі Сьюзен Дей, — пояснила вона Ральфу, — а це аж ніяк не Юніорська ліга. У наше завдання входить не лише зустріти Сьюзен Дей, але й убезпечити її перебування в місті.

— По-твоєму, можуть виникнути проблеми?

— Скажімо так: може виникнути напруженість, — уточнила Гретхен. — У неї півдюжини своїх охоронців, що посилали нам факси з погрозами, які вона отримала з Деррі. Подібні погрози стали мало не закономірністю — адже багато років ця жінка є доволі помітною фігурою. Її служба безпеки тримає нас у курсі того, що відбувається, але вони хочуть бути впевнені, що ми все робимо правильно, тому що саме ми запросили її. Крім того, за її безпеку відповідає й Центр допомоги жінкам.

Ральф відкрив було рота, щоб поцікавитися, чи такі вже численні ці погрози, але припустив, що відповідь наперед відома. Він прожив у Деррі близько семи десятків років, і йому добре відомо, наскільки місто небезпечне — тиша й благодать, але гострих кутів безліч. Звичайно, це ж можна сказати й про багато інших міст, але Деррі завжди був піддатливий до таких потворних явищ. Елен назвала Деррі домом, він був і його домом, але... Ральф згадав, що сталося десять років тому, невдовзі після щорічного фестивалю ка-

налів. Троє хлопців побили й завдали численних поранень «голубому» Адріану Меллону, який нікому нічого поганого не зробив, — а тоді скинули його в Кендаскеґ; подейкували, що вся трійця, стоячи на мосту біля таверни Фальконе, спостерігала, як той умирав. Поліції вони сказали, що їм не сподобався капелюх, який носив бідолаха. І це теж був Деррі, і лише дурень міг ігнорувати подібний факт.

Спогад про Адріана Меллона змусив Ральфа знову глянути на знімок у сьогоднішній газеті — Гем Дейвенпорт із піднятим кулаком і Ден Далтон з розбитим до крові носом та плакатом, опущеним на голову.

— І багато було погроз? — запитав він. — Невже не менше дюжини?

— Понад тридцять, — відповіла Ґретхен. — З них близько шести охоронці Сьюзен Дей сприймають серйозно. Двоє невідомих погрожують підірвати Громадський центр, якщо вона не відмовиться від виступу. В іншій анонімці — уяви собі! — хтось повідомляє, що припас водяний пістолет, наповнений кислотою. «Якщо я влучу в ціль, навіть друзі не зможуть дивитися на тебе спокійно», — написав він.

— Так, дуже дотепно. — Ральф зітхнув.

— Усе це, однак, не мусить нам завадити, — сказала Ґретхен.

Порившись у сумочці, вона дістала маленький балончик із червоним ковпачком. — Це вам невеликий подарунок від вдячних друзів із Центру допомоги жінкам.

Ральф узяв балончик із зображенням жінки, що спрямовує струмінь газу в обличчя чоловікові у кислатому капелюсі й масці. На зворотному боці був напис великими літерами:

«ОХОРОНЕЦЬ».

— Що це? — запитав Ральф. — Нервово-паралітичний газ?

— Ні, — відповіла Ґретхен. — У Мені його застосування заборонене законом. «Охоронець» діє набагато м'якше... Але якщо бризнути людині в обличчя, вона перестане думати про напад принаймні на кілька хвилин. Газ паралізує рухи, подразнює слизову ока й викликає нудоту.

Ральф, знявши ковпачок, глянув на червоний розпилювач, а тоді знову закрив.

— Боже милостивий, навіщо ж мені тягати з собою цю штуку?

— Тому що вас офіційно оголосили центуріоном, — пояснила Ґретхен.

— Ким?! — здивувався Ральф.

— Центуріоном, — повторила Елен. Наталі задрімала в неї на колінах, і тут Ральф усвідомив, що аури знову зникли. — Так «Друзі життя» називають своїх головних ворогів — лідерів опозиції.

— Чудово, — сказав Ральф. — Тепер я зрозумів. Ед згадував про центуріонів у той день, коли... Напав на тебе. Він говорив дуже багато, хоча все це, безумовно, марення божевільного.

— Так, за всім стоїть Ед, і він справді божевільний, — кивнула Елен. — Швидше за все, він згадує про центуріонів лише в тісному колі — серед таких же фанатиків, як він сам. Інші ж «друзі життя»... Не думаю, що їм про це відомо. Розумієш? Хіба ще місяць тому ти здогадувався, що він божевільний?

Ральф похитав головою.

— Його нарешті звільнили з роботи, — повідомила Елен. — Учора. Вони терпіли, скільки могли... Він знавець своєї справи, до того ж фірма багато вклала в нього, але зрештою їхнє терпіння луснуло. Йому виплатили вихідну допомогу в розмірі тримісячної платні... Непогано для типа, що бив дружину й вікна, закидав жахливими ляльками

жіночу клініку. — Елен постукала пальцем по газеті. — Ця вчорашня демонстрація стала останньою краплею. Відтоді як Ед зв'язався з «Друзями життя», його заарештовують утретє чи вчетверте.

— Ви когось впровадили до них? — запитав Ральф. — Саме тому ви так добре поінформовані?

Гретхен посміхнулася:

— Ми не єдині, хто впроваджує до них своїх людей; ми навіть жартуємо, що насправді немає ніяких «Друзів життя», а є всього лише купка подвійних агентів. Думаю, вони є й у поліцейського управління Деррі, і в поліції штату. Саме про них відомо нашому... Нашій людині. Чорт, швидше за все, до них впровадився й агент ФБР. Проникнути до «Друзів» було потрібно тому, що вони переконані, начебто в глибині душі всі на їхньому боці. Але ми вважаємо, що наша людина — єдина, кому вдалося проникнути майже у самий центр, і вона стверджує, що Далтон усього лише «хвостик» Еда Діпно.

— Я зрозумів це, коли вперше побачив їх разом по телебаченню, — сказав Ральф.

Гретхен, підвівшись, зібрала кавові чашки й узялася за миття.

— Уже тринадцять років я беру активну участь у жіночому русі й багато чого надивилася, але ніколи не бачила нічого подібного. Він уселив цим недоумкам, що жінкам у Деррі роблять аборти поза їхньою волею, що половина з них навіть не знає про свою вагітність, коли вночі з'являється центуріон і висмоктує їхніх дітей.

— А чи розповідав він їм про крематорії в районі Ньюпорта? — запитав Ральф. — Про ті, у яких спалюють дітей?

Гретхен повернулася до нього, зіниці її розширилися від подиву.

— А звідки про це відомо вам?

— О, мені про це не раз розповідав сам Ед починаючи ще з липня 1992 року. — Ральф, секунду повагавшись, коротенько розповів їм про свою зустріч з Едом біля аеропорту й про те, як Ед звинуватив водія пікапа в перевезенні мертвих дітей у діжках із добривами. Елен слухала мовчки, але очі її все дужче округлялися. — Про те ж тлумачив він і в той день, коли побив тебе, — закінчив Ральф. — Тільки на той час його розповідь була сповнена мало не фантастичних деталей.

— Можливо, це пояснює, чому він зациклився на вас, — зауважила Ґретхен. — Але, загалом, причини не такі уже й важливі. Справа в тому, що він поширив серед своїх найбільш божевільних прихильників список так званих центуріонів. Ми не знаємо всіх, хто потрапив у цю категорію, але там є моє ім'я, Елен і, звичайно ж, Сьюзен Дей... І ваше.

«Чому я?» — ледве було не запитав Ральф, але зрозумів, що це ще одне безглузде питання. Можливо, він потрапив під підозру Еда тому, що викликав поліцію, коли той побив Елен, але, швидше за все, це сталося з причини, яку годі збагнути. Ральф згадав, як читав десь, що Девід Берковіц — відомий також як синок Сема[1] — стверджував, що вчинив кілька вбивств за наказом свого собаки.

— Як ви гадаєте, що саме вони спробують? — поцікавився Ральф. — Збройний наліт, як у фільмах із Чаком Норрісом?

Він посміхнувся, але Ґретхен не відповіла йому посмішкою.

— На жаль, ми не знаємо, на що вони можуть зважитися, — сказала вона. — Більш імовірно, що вони взагалі

[1] Убивця-маніяк, що тероризував Нью-Йорк у 1976 році.

нічого не почнуть. Але уявіть, що раптом Едові або комусь із його поплічників стрельне в голову спробувати викинути вас із вікна вашої ж кухні. У балончику всього лише сльозоточивий газ. Обережність не завадить.

— Обережність, — задумливо мовив Ральф.

— Ти опинився у вишуканій компанії, — сказала Елен. — Єдиний чоловік, крім тебе, внесений у цей список, — майор Коен.

— Йому ви теж вручили таке? — запитав Ральф, беручи в руки аерозоль. Балончик на вигляд був таким же безпечним, як безкоштовні зразки крему для гоління, які він іноді одержував поштою.

— Ні, — відповіла Гретхен, знову глянувши на годинника. Елен помітила цей жест і підвелася, тримаючи сонну дитину на руках. — У майора є ліцензія на носіння зброї.

— Звідки вам відомі такі подробиці? — поцікавився Ральф.

— Ми перевірили списки в муніципалітеті, — відповіла Гретхен і посміхнулася. — Дозвіл на носіння зброї обов'язково фіксується.

— Он як. — Раптом йому спало на думку: — А як же Ед? Його ви перевірили? У нього є дозвіл?

— Немає. — Гретхен похитала головою. — Але такі, як Ед, зазвичай не звертаються за дозволом, коли вони доходять до певної межі... І вам це добре відомо.

— Так, — відповів Ральф, також підводячись. — А як же ваші хлопці? За ними ви стежите?

— Звичайно.

Ральф кивнув, але вдоволення не відчув. У голосі Гретхен проступали злегка заступницькі нотки, начебто він поставив дурне запитання. Але питання не було дурне, і

якщо вона не усвідомлювала цього, вона і її друзі могли потрапити в біду. У велику біду.

— Сподіваюся, що так, — мовив він. — Можна мені знести Наталі вниз, Елен?

— Краще не треба — ти її розбудиш. — Голос Елен звучав серйозно. — Обіцяй, що носитимеш балончик із собою, Ральфе. Я не переживу, якщо ти постраждаєш через те, що намагався допомогти мені, а в Еда поїхав дах.

— Я про це подумаю. Добре?

— Добре. — Елен уважно подивилася на Ральфа. — Ти маєш вигляд набагато кращий, ніж під час нашої останньої зустрічі. Ти знову добре спиш?

Ральф посміхнувся:

— Правду кажучи, зі сном у мене й далі проблеми, але я, певно, справді почуваю себе краще, тому що ти не перша говориш мені про це.

Елен, підвівшись навшпиньки, поцілувала його в куточок рота.

— Ми будемо бачитися, правда? Вірніше, ми й далі будемо бачитися.

— З мого боку жодних заперечень, мила, якщо тільки ти не проти.

Елен посміхнулася:

— Можеш розраховувати на це, Ральфе, — ти найкращий з центуріонів-чоловіків, яких я знаю.

Утрьох вони так голосно розсміялися, що розбудили Наталі, яка уп'ялася на них сонними здивованими вічками.

6. Провівши жінок («Я ЗА ВИБІР, І Я ГОЛОСУЮ» — стверджував напис на задньому бампері авта Ґретхен Тіллбері), Ральф знову повільно піднявся на другий поверх. Утома пудовими гирями висіла на його

ногах. Зайшовши на кухню, він найперше глянув на квіти, намагаючись побачити той дивний зелений туман, що піднімається від стебел. Нічого не було. Він взяв аерозоль і почав розглядати картинку. Жінка, що героїчно пручається, і кремезний чоловік у масці й крислатому капелюсі. Ніяких тонів і півтонів, усе чітко й зрозуміло.

Ральф подумав, що божевілля Еда заразне. По всьому Деррі жінки — і Ґретхен Тіллбері, і його мила Елен також — ходили з такими ось балончиками в сумочках, і ці бляшанки насправді волали про одне: «Я боюся. У Деррі прибудуть погані чоловіки, у масках і крислатих капелюхах, і я боюся».

Ральф не хотів у цьому брати участь. Підвівшись навшпиньки, він поклав газовий балончик на кухонну шафу, потім одягнув стару шкіряну куртку. Він ішов на майданчик для пікніків у надії зіграти в шахи.

Або в карти.

Уже на порозі кухні він подивився на квіти, намагаючись змусити з'явитися той зелений туман. Однак нічого не відбулося.

«Але він був тут. І ти його бачив і Наталі теж».

Але чи бачила вона насправді? Малята завжди на щонебудь дивляться. Їх усе дивує, тому чи є підстави для впевненості?

— Я просто впевнений, — повідомив Ральф порожньому будинку. Правильно. Зелений туман був тут, і всі аури були тут, і... — І вони як і раніше тут, — закінчив Ральф, не знаючи, чи радіти цій твердій впевненості, що пролунала в його голосі, чи засмучуватися.

«А чому б тобі поки не залишити все як є, любий?»

Думка його, голос Керолайн, чудова порада.

Ральф зачинив двері й пішов до Старих Шкап Деррі.

Розділ сьомий

1. Коли другого жовтня Ральф підходив до свого будинку з кількома вестернами Елмера Келтона в руках, на ґанку він побачив відвідувача, теж із книжкою. Той, однак, не читав; він мрійливо дивився, як невгамовний теплий вітер збирає врожай золотистого листя з дубів і трьох ще не облетілих тополь на протилежному боці Гарріс-авеню.

Ральф підійшов ближче. Тонке сиве волосся чоловіка, що сидів на ґанку, куйовдив вітерець, верхня частина тулуба плавно переходила у живіт і стегна. Його вузька фігура з худою шиєю, впалими грудьми й довгими, тонкими ногами, обтягнутими старими зеленими фланелевими штанами, скидалася на циліндр. Навіть на відстані ста п'ятдесяти ярдів не залишалося ні найменшого сумніву, хто цей відвідувач: звичайно, Дорренс Марстеллар.

Зітхнувши, Ральф Робертс здолав відстань, що залишилася. Дорренс, немов загіпнотизований виглядом барвистого листя, яке зривав вітер, і бровою не повів, поки на нього не впала тінь Ральфа. Одразу ж старий обернувся, схиливши сиву голову набік, і посміхнувся своєю милою, дивно хвилюючою посмішкою. Фей Чепін, Дон Візі й деякі інші старожили із майданчика для пікніків (які перебираються в більярдну на Джексон-стріт з настанням холодів) уважали цю посмішку ще одним підтвердженням того, що старий Дор, незважаючи на незмінну книжку віршів у руках, геть-таки втратив розум. Дон Візі називав Дорренса Вождем Тупоголових, а Фей якось сказав Ральфові, що не буде здивований, якщо старий Дор прожив уже двічі по дев'яносто. «Люди, у яких не вистачає меблів на верхньому поверсі, завжди живуть довше за інших, — пояснив він. — Їм же нема про що турбуватися. Тому в них і тиск нормальний, і з серцем усе гаразд».

Ральф, однак, сумнівався в справедливості цього. На його думку, добродушна посмішка зовсім не робила старого схожим на божевільного; вона надавала йому якогось неземного і в той же час всезнаючого вигляду... Такого собі провінційного Мерліна[1]. Але, незважаючи на все сказане, цього дня Ральф цілком міг би обійтися без візиту старого. Сьогодні зранку він поставив новий рекорд, прокинувшись о 1.58, і почував себе геть розбитим. Він бажав тільки одного: сісти у своє крісло й, присьорбуючи каву, спробувати заглибитися в один із вестернів, які він придбав у центрі. Пізніше, можливо, спробувати здрімнути.

— Привіт, — мовив Дорренс. Книжка, яку він тримав у руках, називалася «Цвинтарні ночі», написав її Стівен Добінс.

— Привіт, Доре, — одізвався Ральф. — Цікава книжка?

Дорренс глянув на книжку так, начебто взагалі забув про неї, та потім, посміхнувшись, кивнув:

— Так, дуже. Він пише вірші, які нагадують розповіді. Мені це не завжди подобається, але читати цікаво.

— Чудово. Послухай, Доре, я дуже радий тебе бачити, але прогулянка дуже мене втомила, так що, може, нам краще зустрітися в інший...

— О, нічого, нічого, — підводячись, мовив Дор. Від нього війнуло слабким ароматом кориці, який завжди асоціювався у свідомості Ральфа з єгипетськими мумією, що їх він бачив у музеї. На обличчі старого зморшок майже не було, крім гусячих лапок у куточках очей, але його вік не викликав ані найменшого сумніву (і трохи лякав): блакитні очі вицвіли, набувши водянисто-сірого відтінку квітневого неба, а чиста шкіра немов просвічувала, що нагадало Ральфові тонку шкіру Наталі. Губи його, майже фіолетового

[1] *Мерлін* — чарівник із кельтського епосу про короля Артура.

відтінку, ніколи не змикалися. Коли Дор говорив, чулося неголосне чмокання. — Усе нормально, я прийшов до тебе не з візитом, а передати послання.

— Яке послання? Від кого?

— Я не знаю, від кого, — відповів Дор, окинувши Ральфа красномовним поглядом, який свідчив, що Ральф або прикидається, або розігрує дурника. — Я не втручаюся в справи лонг-таймерів. Те саме я радив і тобі, хіба ти не пам'ятаєш?

Ральф справді щось пам'ятав, але що саме? Та це його й не цікавило. Він утомився, до того ж вислухав цілу промову про Сьюзен Дей від Гема Дейвенпорта, який намагався навернути Ральфа у свою віру. У нього не було ані найменшого бажання на довершення до всього вести філософські бесіди з Дорренсом Марстелларом, незважаючи на всю принадність суботнього ранку.

— Що ж, тоді передай мені послання, — сказав він, — і я піднімуся до себе. Як щодо такої пропозиції?

— Звичайно, звичайно. — Але тут Дорренс завмер, уп'явшись на протилежний бік вулиці, коли новий порив вітру спіраллю зметнув у яскраве жовтневе небо оберемок листя. Його вицвілі очі були широко відкриті, і щось у них знову нагадало Ральфові маленьку принцесу Наталі — те, як вона схопила сіро-блакитні сліди, залишені його пальцями, і те, як вона дивилася на гаснучі у вазі квіти. З тим же виразом обличчя Дор годинами спостерігав, як літаки сідають або злітають.

— Доре? — Ральф зважився порушити мовчання. Ріденькі вії Дорренса здригнулись.

— Ага! Правильно! Послання! Послання таке... — Старий, насупившись, подивився на книжку, яку тримав у руках. Потім обличчя його прояснилося, і він знову глянув на Ральфа. — Послання таке: «Скасуй призначений візит».

Тепер була черга Ральфа насупитися:

— Який візит?

— Тобі не слід було втручатися, — повторив Дорренс, важко зітхаючи. — Але тепер уже занадто пізно. Готову булочку не спекти заново. Просто скасуй візит. Не дозволяй цьому хлопцеві встромляти в тебе голки.

Ральф, який уже рушив до дверей, знову повернувся до Дорренса:

— Гонг! Ти кажеш про Гонга?

— Звідки мені знати? — роздратовано відповів питанням на питання Дорренс. — Я ні в що не втручаюся, як я вже казав. Просто час від часу я передаю послання, як зараз, наприклад. Я повинен був передати, щоб ти скасував зустріч із людиною, яка встромляє голки, і я це зробив. Усе інше залежить від тебе.

Дорренс знову дивився на дерева, дивне обличчя старого сяяло. Осінній вітер, що посилився, ворушив сиве волосся, немов морські водорості. Коли Ральф торкнувся його плеча, старий охоче обернувся, і тут Ральфа осінило: те, що Фей Чепін та інші завсідники майданчика для пікніків сприймали за ідіотизм, насправді було радістю. Якщо це так, то помилка красномовніше свідчила про них, ніж про старого Дорі.

— Дорренсе?

— Що, Ральфе?

— Це послання — хто тобі його дав?

Дорренс подумав — або тільки зробив вигляд, що думає, — а потім простягнув Ральфові «Цвинтарні ночі»:

— Візьми це.

— Ні, тут я пас, — відповів Ральф. — Я не дуже люблю поезію, Доре.

— Тобі сподобається. Ці вірші більше схожі на розповіді...

Ральф ледве стримував бажання схопити старого за комір і трясти, поки його кості не затріщать, як кастаньєти.

— Я щойно купив кілька книжок у центрі. Я хочу знати, Доре, хто передав тобі це послання щодо...

Дорренс тицяв книжку віршів у праву руку Ральфа — руку, вільну від вестернів, — з дивною наполегливістю.

— Один із них починається так: «Я кваплю себе щоміті, щогодини — встигнути б усе здійснити, що визначене долею».

І перш ніж Ральф устиг вимовити хоч слово, старий Дор пішов собі. Він звернув ліворуч і рушив у бік аеропорту, зводячи обличчя до блакитного неба, у якому шалено кружляло зірване вітром листя, немов поспішаючи на якесь рандеву, призначене за обрієм.

— Дорренсе! — крикнув Ральф, несподівано розсердившись. Сью, що підмітала опале листя біля дверей «Червоного яблука», від вигуку Ральфа завмерла, здивовано задивившись на нього. Відчувши себе дурнем — відчувши себе старим, — Ральф зобразив на обличчі щось, що, як він сподівався, скидатиметься на добродушну посмішку, і привітально помахав їй рукою. Сью помахала у відповідь і знову заходилася підмітати. Дорренс тим часом безтурботно йшов собі, здолавши вже півквартал.

Ральф вирішив дати старому спокій.

2. Він піднявся сходами ґанку, переклавши книжку, яку дав йому Дорренс, у ліву руку, щоб дістати ключі, але це виявилося зайвим — двері були не просто відкриті, а розчинені. Ральф постійно дорікав Мак-Говерну за його безтурботність, і, як він вважав, йому нарешті вдалося втокмачити роззяві-сусідові, що вхідні двері слід зачиняти. Однак Мак-Говерн знову забув.

— Чорт забирай, Білле, — пробурмотів Ральф, входячи в похмурий коридор і нервово оглядаючи сходи. Легко було уявити, як Ед Діпно прослизнув усередину навіть серед білого дня. Ральф зачинив вхідні двері й почав підніматися сходами.

Хвилюватися, звичайно, не було причини. Він пережив неприємну мить, коли йому здалося, що в далекому кутку вітальні хтось стоїть, але це виявилася його стара куртка. Ральф, переодягаючись, повісив її на вішалку, замість того щоб звично кинути на спинку дивана; не дивно, що така недбалість зробила йому погану послугу.

Ральф пройшов на кухню й, засунувши руки в кишені штанів, задивився на календар. Понеділок був обведений кружечком, а поруч пам'ятний запис: «ГОНГ — 10.00».

«Я повинен був передати, щоб ти скасував візит до людини, яка встромляє голки. І я це зробив. Усе інше залежить від тебе».

На мить Ральфові здалося, що він незбагненним чином випав із життя, щоб оглянути поглядом усю фреску, яку воно виписало, а не лише деталі одного дня. Те, що він побачив, злякало його: незнайома дорога, що веде до темного тунелю, де його чекає невідомість. Усе, що завгодно.

«Тоді поверни назад, Ральфе!»

Але навряд чи він міг так учинити. У Ральфа виникло передчуття, що йому призначено ввійти в невідомий тунель, хоче він цього чи ні. Мало того — його не ведуть туди, а радше штовхають уперед сильні невидимі руки.

— Не звертай уваги, — пробурмотів він, нервово потираючи скроні й далі дивлячись на обведену кружечком дату — через два дні — у календарі. — Це безсоння. Саме тому все навколо починає здаватися...

Починає здаватися яким?

— Дивним і вигадливим, — пояснив він порожній кімнаті. — Саме тому все набуває таких дивних форм.

Так, і надприродних. Багато явної дурні, але ось аури, які він бачив, — найбільш таємничий феномен. Холодне сіре сяйво — схоже на ожилий морозець — струменіло навколо чоловіка, що читав газету в кафе, де вони сиділи разом з Вайзером. Мати й син, що йшли в кафетерій, і їхні з'єднані аури, що завитками піднімалися від сплетених рук. Елен і Наталі, оточені дивовижною хмарою кольору слонової кості. Наталі, що хапає слід, який залишила його рука в повітрі, — легкі лінії, бачити які могли тільки вона й Ральф.

А тепер ще й старий Дор, що з'явився на порозі його дому в ролі старозавітного пророка... Ось лише замість каяття він вимагає скасувати зустріч з акупунктуристом, якого Ральфові порекомендував Джо Вайзер.

Усе це було б смішно, якби не було так сумно. Вхід до тунелю, що наближається з кожним днем. Чи існує насправді цей тунель? І якщо існує, то куди він веде?

«Якби ж я знав, що може чекати мене там, — подумав Ральф. — Чекати в темряві».

«Тобі не слід було втручатися, — сказав Дорренс. — Але тепер уже занадто пізно».

— Готову булочку не спекти заново, — пробурмотів Ральф і раптом вирішив, що більше не хоче дивитися масштабно; від цього йому ставало не по собі. Краще бачити все поблизу й розглядати деталь за деталлю, починаючи з візиту до акупунктуриста. Чи піде він на прийом, чи послухається старого Дора, що з'явився, немов привид батька Гамлета?

Ральф вирішив, що це питання не варто обмірковувати занадто довго. Джо Вайзер доклав стільки зусиль, щоб умовити дівчину в приймальні Гонга знайти для нього місце

на початку жовтня, і Ральф має намір спробувати. Якщо з тупика й існував якийсь вихід, то, швидше за все, це був спокійний сон уночі. Тому відвідування Гонґа ставало логічним кроком.

— Готову булочку не спекти заново, — повторив він і пішов у вітальню читати один із куплених вестернів. Але замість цього він взявся гортати книжку, залишену йому Дорренсом, — «Цвинтарні ночі» Стівена Добінса. Дорренс виявився правий у двох своїх твердженнях: більшість віршів справді нагадували есе, і Ральфові вони й справді сподобалися. Вірш, процитований старим Дором, називався «Прагнення» і починався так:

Я кваплю себе щомиті, щогодини —
Устигнути б здійснити все, що визначила доля.
І так минають дні — і марно, і всечасно —
Дні, як потік машин,
Вервечка яких обганяє вічність.
Через вікно автомобіля бачиш вічність.
Що шпиль собору в гордій готиці осяг?
Ніщо не перетвориться на нескінченність,
Зникне, розпадеться мить життя —
Усі незвідані почуття, щастя швидкоплинне,
Невідомі острови й мудрість древніх книг.

Ральф двічі перечитав вірш. Уражений, він подумав, що його варто було б прочитати й Керолайн. Керолайн він сподобається, це було так добре, і вона буде задоволена з того, що Ральф (а він зазвичай читав тільки вестерни й історичні романи) знайшов такого вірша і приніс їй, як букет квітів. Він уже зібрався підвестися, щоб зробити для неї закладку, коли зрозумів — Керолайн уже півроку як померла, і розридався.

Ще з чверть години Ральф просидів у кріслі, тримаючи «Цвинтарні ночі» на колінах і витираючи очі тильною

стороною долоні. Нарешті він пройшов у спальню, ліг і спробував заснути. Годину полежавши, Ральф устав, зварив собі каву й почав дивитися футбол по телевізору.

3. У неділю публічна бібліотека працювала з першої до шостої, і наступного дня після відвідин Дорренса Ральф пішов туди — насамперед тому, що більше не мав чим зайнятися. Зазвичай у читальному залі з високою стелею сиділи такі ж старі, як і він, переглядаючи недільні газети, — але, пройшовши мимо стелажів, Ральф побачив, що він у залі сам. Учорашнє чудове блакитне небо затягло нудотною сірістю, сіявся дрібний дощ, прибиваючи опале листя до асфальту. Вітер не вгамовувався, тепер він налітав зі сходу гострими, ріжучими поривами. Старі, у яких ще вистачало розуму (або щастя), сховавшись у теплих будинках, дивилися по телевізору останню в цьому сезоні гру «Ред сокс», займалися онуками або, можливо, дрімали після смачного, ситного обіду.

Ральфа не цікавила «Ред сокс», у нього не було ні дітей, ні онуків, і він, здавалося, втратив здатність до сну. Тому він сів у маршрутний автобус і дістався до бібліотеки, шкодуючи, що не одягся тепліше — стара шкіряна куртка не зігрівала в прохолодній темряві читального залу. Камін був порожній, а холодна безмовність батарей центрального опалення свідчила про те, що до опалювального сезону ще далеко. Чергова бібліотекарка не потрудилася ввімкнути електрику. Денне світло, якому вдавалося пробитися в кімнату, замертво падало на підлогу, у кутках ховалися тіні. Дроворуби й гвардійці, барабанщики й індіанці на старих картинах були схожі на зловмисних примар. За вікнами зітхав і стогнав холодний дощ.

«Треба було залишитися вдома», — подумав Ральф, у глибині душі, однак, не погоджуючись із цим, тому що вдома тепер було ще гірше. До того ж тут він відшукав цікаву книжку: «Структура снів» Джеймса А. Гола, доктора медицини. Ральф увімкнув світло, яке зробило похмурий зал бібліотеки менш лиховісним, сів за один зі столів і незабаром повністю поринув у читання.

«Перш ніж усвідомити розбіжності між нормальним і анормальним сном, — писав Гол, — учені з'ясували, що повна відсутність певної стадії сну веде до розладу особистості...»

«Саме це й відбувається з тобою, друже, — подумав Ральф. — Не можеш відшукати навіть коробку з бульйонними кубиками».

«...відсутність ранніх стадій сну наводить на думку, що шизофренія може бути визначена як патологія, внаслідок якої відсутність сновидінь уночі згодом приводить до порушення всього процесу сну й, отже, ходу повсякденного життя».

Ральф згорбився над книгою, поставивши лікті на стіл і притиснувши стиснуті кулаки до скронь, наморщене чоло й зведені в одну лінію брови свідчили про цілковиту концентрацію. Він міркував, чи не мав на увазі Гол аури, хай і не усвідомлюючи цього. Утім, Ральфові дотепер снилися сни дуже яскраві й живі. Так, минулої ночі він танцював у сні в старому Павільйоні Деррі (тепер його вже немає; будинок зніс ураган, як і більшу частину центру міста вісім років тому) з Луїзою Чесс. Здається, він запросив її, маючи намір запропонувати руку і серце, але йому намагався перешкодити Трігер Вашон.

Ральф потер очі, намагаючись сконцентруватися, потім знову занурився в книгу. Він не помітив, як у дверях читального залу з'явився чоловік у сірому светрі й заходився

мовчки спостерігати за ним. Хвилини за три незнайомець, піднявши светр, дістав із чохла мисливський ніж. Відблиски ламп затанцювали на зазубреному лезі, коли чоловік діставав і ховав ножа, діставав і ховав, милуючись вістрям. Потім рушив до столу, за яким, обхопивши руками голову, сидів Ральф, — і присів поруч.

Ральф неусвідомлено відчув присутність незнайомця.

«Припустимі відхилення при втраті сну варіюються залежно від віку. У молодших ознаки порушень проявляються раніше, та й фізичні реакції виражені сильніше, у той час як у більш літніх...»

На плече Ральфа, відволікаючи його від книги, лягла рука.

— Цікаво, які вони будуть на вигляд? — прошепотів збуджений голос, слова вилітали в смердючому потоці протухлого м'яса, часнику й прогірклого жиру. — Я маю на увазі твої кишки. Цікаво, які вони будуть на вигляд, коли я випущу їх із тебе? Як тобі здається, безбожний дітовбивце центуріоне? Як ти гадаєш, якого вони кольору — жовтого, чорного, червоного?

Щось тверде і гостре торкнулося лівого боку Ральфа, а потім повільно з'їхало вниз по ребрах.

— Я не можу чекати, щоб з'ясувати це, — істерично прошепотів голос. — Не можу чекати.

4. Ральф дуже повільно повернув голову, почувши, як хруснули хребці.

Він не знав імені того, у кого був такий смердючий подих, того, хто приставив до його боку предмет, який дуже нагадував ніж, — але він одразу впізнав незнайомця. Допомогли окуляри в роговій оправі, а скуйовджена сива грива, що робила його схожим як на Дона Кінґа, так і на

Альберта Ейнштейна, розвіяла останні сумніви. Це був чоловік, що стояв поруч із Едом Діпно на задньому плані газетного знімка, що зображував Гема Дейвенпорта з піднятим кулаком і Дена Далтона з гаслом «ВИБІР, А НЕ СТРАХ» замість капелюха. Ральфові здалося, що він бачив цього ж суб'єкта в кількох телерепортажах із демонстрацій протесту. Просто ще одна голосна горлянка в юрбі, ще один списник. Ось лише зараз цей списник, здається, збирався його вбити.

— Як ти гадаєш? — усе таким же збудженим шепотом прошипів чоловік у светрі. Звук його голосу налякав Ральфа більше, ніж лезо, що повільно сковзнуло угору, а потім знову вниз по шкіряній куртці, окреслюючи, здавалося, життєво важливі органи з лівого боку його тіла: легені, серце, нирки, кишечник. — Якого кольору?

Подих викликав нудоту, але Ральф боявся поворухнути головою, щоб за найменшого його поруху ніж не зупинився й не устромився в нього. Тепер ніж знову рушив угору. За товстими лінзами окулярів карі очі нападника плавали, як дивовижні риби. Погляд їх був незвично розмитий, дивно лякаючий. Погляд людини, що бачить знамення в небесах і, можливо, глибокої ночі чує шепіт, що долинає з комори.

— Не знаю, — відповів Ральф. — Мені взагалі незрозуміло, чому ви вирішили напасти на мене. — Він миттєво окинув оком приміщення, так само не повертаючи голови, але читальний зал був порожній. На вулиці свистів вітер, осінній дощ просився у вікно.

— Тому що ти проклятий центуріон! — закричав сивоволосий. — Чортів дітовбивець! Крадеш ненароджені людські зародки! Продаєш їх тим, хто більше заплатить! Я все про тебе знаю!

Ральф повільно відняв праву руку від скроні. Він був правшою, і тому все, що потрапляло йому під руку впродовж дня, зазвичай відправлялося в праву кишеню. У старій куртці були величезні зручні кишені, але Ральф побоювався, що навіть якщо йому і вдасться непомітно опустити туди руку, навряд чи він виявить у надрах кишені що-небудь вагоміше від коробочки з-під дентину. Він сумнівався, що в нього є при собі бодай щипчики для нігтів.

— Це розповів вам Ед Діпно? — поцікавився Ральф і застогнав, відчувши, як ніж боляче впився між ребрами.

— Не смій вимовляти його ім'я, — прошепотів чоловік у светрі. — Не смій вимовляти його ім'я! Викрадач дітей! Підлий убивця! Центуріон! — Він натиснув сильніше, і тепер біль стала по-справжньому гострою, коли лезо ножа прорізало шкіру куртки. Ральф не думав, що він поранений (принаймні, поки що), але був цілком упевнений, що натиск ножа безумця достатньо сильний, щоб залишити великий синець. Але це нічого; якщо йому вдасться залишитися живим, він буде вважати себе щасливчиком.

— Добре, — сказав Ральф. — Я не буду згадувати його імені.

— Проси пробачення! — прошипів сивоволосий, знову натискаючи на ножа. На цей раз лезо пройшло крізь сорочку, і Ральф відчув, як по його боку побіг перший теплий струмок крові. «Що зараз під ножем? Печінка? Сечовий міхур? Що розташовано з цього боку?»

Ральф не міг згадати, та й не хотів. Перед його внутрішнім зором постала картина (до певної міри це була спроба відновити зв'язне мислення) — олень, що висить униз головою біля сільської крамнички в мисливський сезон. Осклянілі очі, звислий язик і темний отвір у животі, звідки людина з ножем — майже таким же, як цей — дістає нутрощі, залишаючи голову, м'ясо й шкіру.

— Вибач, — мовив Ральф тремтячим голосом. — Мені жаль.

— Так, правильно! Тобі варто було б жалкувати, але це не так! Не так!

Ще один поштовх. Гострий спалах болю. І знову тече гаряче і мокре.

Раптово в кімнаті стало світліше, немов усюдисущі оператори, що тинялися по Деррі з того моменту, як почалися демонстрації протесту проти абортів, увімкнули свої софіти. Але, звичайно, ніяких софітів не було; світло увімкнулося всередині нього.

Ральф повернувся до людини з ножем — людини, що втикає в нього зазубрене лезо, — і побачив, що того оточує колихка чорно-зелена аура, схожа на

(болотний вогник)

неясне фосфоресціююче світіння, яке Ральф іноді спостерігав у болотистих заростях після настання темряви. І по цьому полю проносилися пекучо-чорні горошини. Ральф дивився на ауру нападника з усе наростаючим жахом, майже не помічаючи того, що вістря ножа ввійшло в нього вже на одну шістнадцяту дюйма. Він лише невиразно відчував, як кров, що сочиться з рани, дістається до пояса його штанів.

«Він божевільний, і він справді збирається вбити мене — це не просто балачки. Він ще не зовсім готовий, не встиг налаштуватися, але зробить це дуже скоро. І якщо я спробую втекти — спробую поворухнути хоча б одним мускулом, щоб ухилитися від ножа, який він устромляє в моє тіло, — безумець уб'є мене одразу ж. Гадаю, він сподівається, що я сам поворухнуся... Тоді він зможе переконати себе, що у всьому винен тільки я».

— Ти і такі, як ти, — бурмотів чоловік зі здибленою сивою гривою, — о, ми знаємо про вас усе.

Рука Ральфа опустилася до кишені... І намацала крізь шкіру куртки щось досить велике, чого Ральф не міг пізнати, не міг пригадати, щоб він клав це туди. Але коли людина не може згадати останні чотири цифри телефонного номера, яким він користувався багато років, можливо все.

— Ваші хлопці! — вигукнув безумець. — От так, от так, от так! — На цей раз Ральф миттєво відчув біль, коли незнайомець знову полоснув його ножем; тонка червона нитка простягнулася від комірця сорочки до тильної сторони шиї. Ральф тихо застогнав, мимоволі стиснувши правою рукою предмет у кишені крізь куртку.

— Не кричи, — екзальтовано прошептав чоловік. — Краще цього не робити! — Його карі очі, не мигаючи, уп'ялися в Ральфа. Лінзи окулярів були настільки сильними, що малюсінька часточка лупи, яка застрягла на вії, здавалася пуголовком. Ральф бачив ауру цього чоловіка навіть у його очах — вона стелилася по його зіницях, немов зелений туман по чорній воді. Змієподібні спіралі, що миготіли по зеленому полю, стали ширшими, вони переплiталися й клубилися; і Ральф зрозумів, що, коли ніж повністю ввійде в його плоть, це зробить та частина особистості безумця, що викликала до життя чорні спіралі. Зелений — це сум'яття й параноя; чорний — щось інше. Щось

(зовні)

набагато гірше.

— Ні, — видихнув Ральф. — Я не буду кричати.

— Добре. Ти ж знаєш, що я відчуваю твоє серце через ніж. Його биття віддається мені в руку. — Обличчя безумця спотворилося в лютому оскалі. У куточках рота виступила слина. — Може, ти просто сам сіпнешся, і в результаті мені не потрібно буде брати на себе вбивство. — Ще одна хмара нудотного подиху обволікла обличчя Ральфа. — Ти ж геть старий.

Кров тепер лилася двома, а може, трьома струмками. Біль від устромленого леза був жахливий, немов у бік упилося жало гігантської бджоли.

«Або голка», — подумав Ральф, і ця думка здалася кумедною, незважаючи на ситуацію... Чи, радше, саме через неї. Це був справжній устромлювач голок; Джеймс Рой Гонг у порівнянні з ним лише жалюгідний імітатор.

«І в мене не було ані найменшої можливості скасувати цю зустріч», — подумав Ральф. Але потім у голові промайнула думка, що безумці на кшталт цього суб'єкта у светрі навряд чи візьмуть до уваги скасування зустрічі. У таких божевільних розроблений свій план дій, і вони неухильно слідують йому, навіть якщо почнеться всесвітній потоп або трісне земля. Але що б не сталося потім, зараз Ральф знав одне — більше він не в змозі терпіти цей колючий біль. Великим пальцем правої руки він відігнув клапан кишені й сунув руку усередину. Торкнувшись предмета, Ральф одразу зрозумів, що це таке: газовий балончик, який Гретхен, діставши із сумочки, поставила на кухонний стіл. «Маленький подарунок від Центру допомоги жінкам», — сказала вона.

Ральф не мав ані найменшого поняття, як балончик із кухонної шафи, куди він його поставив, потрапив у кишеню старої осінньої куртки, але зараз це його й не цікавило. Обхопивши балончик, великим пальцем Ральф зняв ковпачок. Він не зводив очей з перекошеного, дивно страшного обличчя незнайомця зі скуйовдженою сивою гривою.

— Мені дещо відомо, — сказав Ральф. — Якщо пообіцяєш, що не вб'єш мене, я тобі розповім.

— Що? — здивувався сивий. — Господи, та що може знати такий мерзотник, як ти?

«Що може знати такий мерзотник, як я?» — задався питанням Ральф, і відповідь моментально прийшла, ви-

скочила, як чортик із табакерки. Він змусив себе схилитися до зеленої аури, що клубилася навколо сивого, переборюючи жахливий сморід, що виходив із хворого кишечника незнайомця. Одночасно Ральф дістав із кишені балончик і, притиснувши його до стегна, поклав вказівний палець на кнопку розбризкування газу.

— Я знаю, хто такий Кривавий Цар, — пробурмотів він.

Зіниці за каламутними лінзами розширилися — не лише від подиву, але й від несподіванки, — і нападник трохи подався назад. На мить жахливий тиск ослабшав. Це був його шанс, один-єдиний, подарований йому, і Ральф скористався ним — він метнувся вправо, злетівши зі стільця й гепнувшись на підлогу. Потилицею він ударився об кахель, але біль здавався таким далеким, таким дріб'язковим у порівнянні з відчутим полегшенням. Чоловік зі скуйовдженою гривою протестуюче скрикнув — сплеск люті, змішаної зі смиренністю, начебто він звик до подібних невдач за все своє непросте життя. Схилене над порожнім стільцем Ральфа його обличчя було перекошене від люті, випнуті очі здавалися якимись фантастичними, пекельними чудовиськами, що живуть у темних океанських глибинах. Ральф підняв газовий балончик, у мозку блискавкою промайнула думка перевірити, у який бік спрямовано розпилювач, — не виключено, що струмінь буде випущено в обличчя самому собі.

Але часу вже не залишалося.

Він натиснув на кнопку саме в той момент, коли чоловік зробив випад ножем уперед. Обличчя безумця вкрилося тонким серпанком крапель, начебто це був ароматизатор повітря із запахом сосни, який Ральф використовував у туалеті. Лінзи окулярів сивоволосого затуманилися.

Результат був миттєвий — єдине, чого бажав Ральф. Нападник, завивши від болю, упустив ніж (той, ударившись

об ліве коліно Ральфа, упав між його ніг) і, обхопивши обличчя руками, кинувся зривати окуляри. Нарешті вони впали на стіл. Одночасно з цим тонка, маслянисто-жирна аура довкола нього спалахнула сліпуче-червоними кольорами й зникла — принаймні з поля зору Ральфа.

— Я осліп! — пронизливим голосом заволав чоловік. — Я осліп! Осліп!

— Ні, — відповів Ральф, підводячись на тремтячих ногах. — Ти просто...

Сивий, заволавши, упав на підлогу. Він качався по біло-чорних кахлях, закривши обличчя руками й репетуючи, як хлопчисько, якому прищемило дверима пальці. Крізь розставлені пальці Ральф бачив його щоки. Вони загрозливо багровіли.

Ральф наказав собі дати цьому типові спокій, адже це божевільний, до того ж небезпечний, як гримуча змія, — але він був занадто наляканий і присоромлений вчиненим, щоб прийняти цю, поза всяким сумнівом, чудову пораду. Думка, що на карту поставлене життя, що він мусив або взяти гору над нападником, або померти, вже починала здаватися нереальною.

Ральф, нахилившись, поклав долоню на руку чоловіка у светрі. Безумець відкотився від нього й почав бити брудними черевиками по підлозі, немов дитина, що б'ється в істериці.

— Ти сучий син! — волав він. — Ти в мене чимось вистрелив! — А потім уже зовсім неуявне: — Я тебе по судах затягаю!

— Гадаю, спершу тобі самому доведеться дещо пояснювати, — заперечив Ральф. Він побачив ніж, що лежав на підлозі, потягнувся до нього, але потім зупинився. Мабуть, краще, щоб на ножі не залишилося відбитків його пальців. Ральф випрямився, голова в нього паморочилася, і на мить

шум дощу за вікном здався глухим, далеким. Ногою Ральф відкинув ножа подалі й похитнувся; щоб не впасти, йому довелося схопитися за спинку найближчого стільця. Все навколо знову стало непорушним. Він почув, як із коридора наближаються кроки й голоси.

«Ось тепер ви прийшли, — утомлено подумав Ральф. — Де ж ви були три хвилини тому, коли цей хлопець мало не проткнув мені легені, немов надувну кульку?»

У дверях з'явився Майк Генлон — сухорлявий чоловік близько тридцяти років, хоча й із сивою шапкою волосся. Через його плече визирав хтось, хто допомагав бібліотекареві у вихідні, а позаду юрбилися четверо чи п'ятеро цікавих, швидше за все із залу періодики.

— Містере Робертсе! — вигукнув Майк. — Ви дуже постраждали?

— Зі мною все гаразд, це він постраждав, — вимовив Ральф. Але, показуючи на нападника, який лежав на підлозі, Ральф випадково глянув на себе й зрозумів, що з ним далеко не все гаразд. Від змаху руки куртка розгорнулася, ліворуч на сорочці від пахви вниз розпливалася величезна кривава пляма.

— Чорт забирай, — спересердя мовив Ральф, опускаючись на стілець. Ліктем він зачепив окуляри в роговій оправі, і вони відлетіли на краєчок довгого столу. Каламутні плями на лінзах робили їх схожими на очі, осліплені катарактою.

— Він хлюпнув у мене кислотою! — волав чоловік на підлозі. — Я нічого не бачу, у мене облазить шкіра! Я відчуваю, як вона облазить!

Майк, мигцем глянувши на чоловіка, що качався по підлозі, присів поруч із Ральфом.

— Що сталося?

— Ну, насамперед, це не кислота, — сказав Ральф, ставлячи балончик поруч зі «Структурою снів». — Леді, яка мені його дала, сказала, що це не нервово-паралітичний газ, просто він подразнює слизову ока, викликає нудоту...

— Мене не хвилює, що трапилося з ним, — нетерпляче перебив Майк. — Той, хто може так голосно кричати, не збирається вмерти за хвилину. Мене турбуєте саме ви, містере Робертс, — він вас дуже поранив?

— Узагалі, він мене не порізав, — відповів Ральф. — Він... немовби проткнув мене. Ось цим. — Ральф показав на ніж, що валявся на підлозі. Побачивши закривавлене лезо, він знову відчув приступ нудоти. Начебто крізь нього проїхав швидкісний поїзд, зроблений з пуху. Погане порівняння, безглузде, але навряд чи зараз Ральф міг тверезо міркувати.

Помічник бібліотекаря з побоюванням поглядав на чоловіка, що качався по підлозі.

— Ого, — сказав він. — Нам цей тип добре відомий. Майку, та це ж Чарлі Пікерінг.

— Боже праведний, — зітхнув Майк. — Ну, як же тут не дивуватися? — Він глянув на хлопчика й знову зітхнув. — Зателефонуй-но в поліцію, Джастіне. Здається, у нас тут серйозна проблема.

5. — У мене будуть неприємності за користування ось цим? — за годину поцікавився Ральф, показуючи на один із двох запечатаних конвертів, що лежали на захаращеному столі в кабінеті Майка Генлона. На жовтій стрічці було написано:

«РЕЧОВІ ДОКАЗИ: Газовий балончик, ДАТА: 10/3/93, МІСЦЕ: Бібліотека Деррі».

— Не такі, як у старого Чарлі за використання ось цього, — відповів Джон Лейдекер, показуючи на другий запечатаний конверт. Усередині був мисливський ніж із темно-бордовими плямами засохлої крові. Сьогодні Лейдекер був у светрі з емблемою університету штату Мен, який робив його схожим на мішок. — У нашій глушині ми й далі віримо в концепцію самооборони. Однак говоримо про це не занадто часто. Це дозволяє вважати, що світ іще досить стійкий.

Майк Генлон, що спирався об одвірок, розсміявся від усієї душі.

Ральф сподівався, що величезне полегшення, яке він відчув на цих словах Лейдекера, не відобразилося на його обличчі. Поки коло нього порався медичний працівник (один із тих хлопців, які відвозили Елен Діпно у лікарню в серпні) — спочатку фотографував, потім дезінфікував рану, затим накладав пов'язку, — Ральф, стиснувши зуби, сидів, уявляючи, як суддя засуджує його до шести місяців тюремного ув'язнення за напад із застосуванням мало не смертельної зброї. «Сподіваємося, містере Робертсе, це стане уроком і застереженням усім старим шкапам, які вважають за цілком нормальне розгулювати з газовими балончиками...»

Лейдекер ще раз глянув на шість знімків, розкладених перед комп'ютером Генлона. Молоденький службовець «швидкої допомоги» зробив перші три знімки ще до того, як трохи підлатав Ральфа. На них виднілася невелика кругла рана — вона скидалася на кружечок, намальований малям, яке ще не звикло тримати олівця, — на боку Ральфа. Три інші фотографії були зроблені після накладення пов'язки, коли Ральф розписався в лікарняному акті, де мовилося, що потерпілому запропонований стаціонар, але він відмо-

вився. На цих фотографіях було помітно те, що незабаром перетвориться на доволі вражаючі синці.

— Благослови, Господи, Едвіна Ленда й Річарда Полароїда, — мовив Лейдекер, складаючи фотографії в ще один пакет для речових доказів.

— Не думаю, що коли-небудь Річард Полароїд існував насправді, — зауважив зі свого місця біля дверей Майк Генлон.

— Можливо, й так, але однаково — благослови його, Господи. Жоден з присяжних, які побачать ці фото, не присудить тобі, Ральфе, нічого іншого, крім медалі, і навіть красномовство Кларенс Дарроу не зможе переконати їх у зворотному. — Лейдекер глянув на Майка. — Чарлі Пікерінґ?

Майк кивнув:

— Чарлі Пікерінґ.

— Факнутий на голову?

Майк знову кивнув. Вони мовчки переглянулися, потім одночасно розреготалися. Ральф чудово розумів почуття обох — це було смішно, тому що було жахливо, і жахливо, тому що смішно, — йому довелося сильно прикусити губу, щоб не приєднатися до реготу. Найменше зараз він хотів сміятися: біль був би пекельний.

Лейдекер дістав із задньої кишені штанів хусточку, витер очі й знову став серйозним.

— Пікерінґ — один із «Друзів життя», — правильно? — запитав Ральф. Він згадав, який вигляд мав Пікерінґ, коли помічник Генлона допомагав йому сісти. Без своїх окулярів Чарлі Пікерінґ був настільки ж грізний, як кролик у зоомагазині.

— Можна сказати й так, — сухо відказав Майк. — Саме його торік затримали в гаражі, що обслуговує Центр допо-

моги жінкам. У нього були каністра з бензином і рюкзак з порожніми пляшками.

— А також смужки тканини, не забувай про це, — додав Лейдекер. — Їх він збирався використати як гніт. Це було ще тоді, коли Чарлі належав до угруповання «Наша справа».

— У нього вже все було підготовлено до вибуху? — поцікавився Ральф.

Лейдекер знизав плечима:

— Не зовсім. Очевидно, хтось із їхньої групи вирішив, що вибух жіночої клініки буде розглядатися радше як терористичний акт, ніж політична акція протесту, і анонімно зателефонував у місцеву поліцію.

— Чудова оборудка. — Майк хмикнув, а потім схрестив руки, немов намагаючись утримати всередині інші спалахи.

— Аякже, — крекнув Лейдекер. — Замість в'язниці турботливий суддя послав Чарлі на шість місяців у Джуніпер-Гілл для лікування, а там, мабуть, вирішили, що він здоровий, тому що вже в липні Пікерінґ знову з'явився в місті.

— Саме так, — погодився Майк. — Він щодня товчеться біля бібліотеки. Чіпляється до кожного відвідувача, переконуючи, що жінка, яка зробила аборт, захлинеться сіркою, а такі «штучки», як Сьюзен Дей, будуть вічно горіти в геєні огненній. Але я не можу зрозуміти, чому він напав на вас, містере Робертсе.

— Гадаю, таке вже моє везіння.

— Як ви себе почуваєте, Ральфе? — Лейдекер стурбовано подивився на нього. — Ви такі бліді.

— Нормально, — відповів Ральф, хоча почував себе жахливо: його весь час нудило.

— Не впевнений у вашому хорошому самопочутті, але вам справді пощастило. Добре, що жінки дали вам балончик, і просто чудово, що він був у вас при собі, але найкраще те, що цей Пікерінґ не підкрався ззаду й не застромив вам ножа просто в спину. Ви можете зараз піти зі мною у відділок і зробити офіційну заяву, чи...

Ральф раптово підхопився зі стільця, пробіг по кімнаті, закриваючи лівою рукою рота, і прочинив двері в дальньому правому кутку кабінету, молячи Бога, щоб за ними виявилася не комора, інакше він наповнить калоші Майка Генлона напівперевареними сендвічем із сиром і томатним супом.

Виявилося, що це якраз потрібне приміщення. Ральф опустився на коліна перед унітазом, заплющивши очі й притиснувши ліву долоню до рани. Він виблював.

Біль, коли м'язи живота спочатку напружилися, а потім розслабилися, як і раніше, був нестерпний.

— Я сприймаю це як негативну відповідь, — мовив позад нього Майк Генлон, а потім заспокійливо поклав руку Ральфу на спину. — Усе гаразд? Кровотеча не відкрилася?

— Начебто ні. — Губи не слухалися Ральфа. Він взявся було розстібати сорочку, але, притиснувши долоню до боку, зупинився, коли нудота знову підкотила, а потім відступила. Він відняв руку й оглянув сорочку: хвалити Бога, не забруднилася. — Гадаю, зі мною все гаразд.

— Ото й добре, — сказав, підійшовши, Лейдекер. — Уже все?

— Здається, так. — Ральф, присоромлений, глянув на Майка. — Вибачте.

— Не кажіть дурниць. — Майк допоміг Ральфові підвестися.

— Ходімо, — дбайливо сказав Лейдекер. — Я підвезу вас додому. Завтра буде досить часу для офіційної заяви. А сьогодні вам просто необхідно добре виспатися.

— Це вже точно, — погодився Ральф. Вони дійшли до дверей кабінету. — Чи не бажаєте відпустити мою руку, детективе Лейдекер? Ми ж іще не заручені.

Лейдекер, не зрозумівши, зиркнув на Ральфа, потім відпустив його руку.

Майк знову розреготався:

— «Ще не...» Чудово сказано, містере Робертсе!

Лейдекер посміхнувся:

— Звичайно, не заручені, але, гадаю, ви можете називати мене Джеком, якщо хочете. Або Джоном. Тільки не Джонні. Відколи померла моя мати, мене так називає тільки старий професор Мак-Ґоверн.

«Старий професор Мак-Ґоверн, — подумав Ральф. — Як дивно й незвично звучить».

— Добре, Джоне. А ви обидва можете називати мене Ральфом. Наскільки мені відомо «Містер Робертс» — бродвейська п'єса, у якій головну роль грав Генрі Фонда.

— Домовилися, — сказав Майк Генлон. — Тільки побережіть себе.

— Постараюся. — Ральф зупинився. — Послухайте, я маю подякувати вам за дещо, крім того, що ви мені сьогодні допомогли.

Майк здивовано підвів брови:

— Що?

— Так. Ви прийняли на роботу Елен Діпно. Я дуже добре ставлюся до цієї жінки, і вона конче потребувала роботи. Тому спасибі вам величезне.

Майк, посміхнувшись, кивнув:

— Я з радістю прийняв би вашу подяку, але це вона зробила мені честь. Елен справді дуже кваліфікований

фахівець, до того ж, по-моєму, їй не хочеться їхати з нашого міста.

— І я тієї ж думки, а ви зробили це можливим. Ще раз спасибі.

Майк посміхнувся.

6. Уже виходячи з бібліотеки, Лейдекер несподівано запитав Ральфа:

— Мабуть, стільниковий мед — дивовижний засіб, га?

Спершу Ральф узагалі не зрозумів, про що питає інспектор, — з таким же успіхом той міг питати на есперанто.

— Я про безсоння, — терпляче пояснив Лейдекер. — Воно минуло, чи не так? Здається, минуло, адже ви маєте у більйон разів кращий вигляд, ніж під час нашої першої зустрічі.

— То був дуже важкий день, — зам'явся Ральф. Це нагадувало стару пісеньку Біллі Кристела про Фернандо — ту, в якій співалося: «Послухай, Дженні, Не треба нервових потрясінь, Не говори, що почуваєш себе зле, Якщо ти, дитинко, така гарна! Нехай там щось і болить. Але в тебе ЧУДОВИЙ ВИГЛЯД!»

— А сьогодні хіба ні? Та ж признайтеся — це все-таки стільниковий мед?

Ральф зробив вигляд, що міркує, потім кивнув:

— Так, гадаю, саме він допоміг.

— Фантастика! А що я вам казав! — радісно вигукнув Лейдекер. І чоловіки вийшли під осінній дощ.

7. Вони зупинилися біля перехрестя, чекаючи, коли загориться зелене світло.

Ральф повернувся до Лейдекера й запитав, чи є шанси на залучення Еда до суду як співучасника Пікерінга.

— Тому що саме Ед доручив йому цю справу. Я впевнений у цьому так само, як і в тому, що поряд Строуфорд-парк.

— Можливо, ви й маєте рацію, — відповів Лейдекер, — однак не варто тішити себе надією — обвинуватити Еда в співучасті немає ніяких шансів. Навіть якби окружний прокурор не був таким консерватором, як Дейл Кокс, у нас нічого б не вийшло.

— Чому?

— По-перше, сумніваюся, що нам удалося б довести зв'язок між цими двома типами. По-друге, хлопці на кшталт Пікерінґа зазвичай дуже лояльні до тих, кого вони вважають своїми «друзями», але ж таких у них дуже мало, їхній світ в основному складається з ворогів. А крім того, я сумніваюся, щоб на допиті Пікерінґ повторив хоч що-небудь із того, що він виголошував, устромляючи мисливський ніж вам під ребра. По-третє, Ед Діпно далеко не дурень. Божевільний, так — можливо, навіть безумніший, ніж Пікерінґ, — але дурнем його не назвеш. Він буде все заперечувати.

Ральф кивнув. Він був такої ж думки про Еда.

— Навіть якщо Пікерінґ і скаже, що Діпно наказав йому знайти й убити вас — на підставі визнання вас одним з дітовбивць-центуріонів, — Ед буде посміхатися й згідно кивати головою, мовляв, він був упевнений — бідолаха Чарлі оповість нам про всі ці марення, можливо, бідолаха Чарлі й сам у все це вірить, однак це неправда.

Загорілося зелене світло. Лейдекер проїхав перехрестя й повернув на Гарріс-авеню. «Двірники» автомобіля ретельно працювали. Строуфорд-парк, що зостався праворуч, крізь потоки дощу по склу нагадував розмитий міраж.

— І що ми на це відповімо? — запитав Лейдекер. — Справа в тому, що в Чарлі Пікерінґа довга історія, пов'язана з розумовими відхиленнями; він побував не в одній бо-

жевільні: Джуніпер-Гілл, шпиталь Акадіа, Інститут психотерапії в Бангорі... Якщо є ще заклади, де безкоштовно лікують електрошоком і гамівними сорочками, швидше за все, Чарлі побував і там. Зараз його «пунктиком» стали аборти. Наприкінці шістдесятих він активно виступав проти Марґарет Чейс Сміт, розсилаючи доноси скрізь — у поліцію Деррі, у службу окружного прокурора, навіть у ФБР — і стверджуючи, що вона російська шпигунка. Він писав, що в нього є докази.

— Милий Боже, це ж неймовірно!

— Звичайно, але такий уже Чарлі Пікерінґ, і я можу побитися об заклад, що в кожному провінційному містечку Сполучених Штатів виявиться дюжина таких, як він.

Ральф обмацав прямокутник пов'язки. Він ніяк не міг забути карі очі Пікерінґа — якими вони були жахаючими й одночасно несамовитими. Він і так уже не надто вірив у те, що власник цих очей мало не вбив його, і тепер Ральф побоювався, що завтра все, що відбувається, здасться йому так званим змішанням сну з об'єктивною реальністю, про що так багато мовилося в книзі Джеймса А. Гола.

— Найгірше, Ральфе, те, що одержимі на кшталт Чарлі Пікерінґа стають слухняними маріонетками в руках хлопців типу Діпно. Але поки що в нас немає ніяких доказів його причетності.

Лейдекер звернув на під'їзну доріжку біля будинку Ральфа й зупинився за величезним «олдсмобілем» із плямами іржі на багажнику й дуже старою наклейкою на бампері — «ДУКАКІС-88»[1].

— І кому ж належить цей бронтозавр? Професорові?

— Ні. Це мій бронтозавр.

---

[1] Майкл Дукакіс балотувався на посаду президента США від Демократичної партії в 1988 році.

Лейдекер недовірливо подивився на Ральфа:

— Якщо у вас є машина, навіщо тоді мокнути під дощем, чекаючи автобуса? Вона несправна?

— Машина на ходу, — нерішуче відповів Ральф, не бажаючи пояснювати, що він не користувався автомобілем уже більше двох місяців. — До того ж мені не доводиться мокнути під дощем; на автобусній зупинці є навіс. І навіть лава. Правда, там немає кабельного телебачення, але почекаємо ще з рік.

— І все ж... — протягнув Лейдекер, із сумнівом оглядаючи «олдсмобіль».

— Останні п'ятнадцять років я просидів за кермом письмового столу, але колись працював комівояжером. Аж двадцять п'ять років я проїжджав понад тисячу кілометрів на тиждень. Коли ж я осів у друкарні, мене перестало тягнути до керма. А відтоді, як померла моя дружина, я взагалі не маю причини сідати за кермо. Мене цілком улаштовує автобус.

Прозвучало правдоподібно: Ральфові не хотілося додавати, що він усе дужче не довіряє як швидкості своєї реакції, так і гостроті зору. Рік тому, коли він повертався з кіно, хлопчисько років семи вибіг за м'ячем на проїзну частину, і, хоча Ральф їхав зі швидкістю не більше тридцяти кілометрів на годину, протягом двох жахливих секунд він був упевнений, що зіб'є хлопчика. Звичайно, цього не сталося, але з тих пір Ральф сідав за кермо лише кілька разів. Розповідати про це Джону не було необхідності.

— Ну, що ж, це ваша справа. — Лейдекер махнув рукою у бік «олдсмобіля». — Ви зможете зайти у відділок завтра до першої дня, Ральфе? Я буду там близько полудня, так що зможу допомогти. І почастую вас кавою, якщо захочете.

— Чудово. Спасибі, що підвезли.

— Дрібниці. І ще одне...

Ральф, що вже відчинив дверцята, обернувся до Лейдекера, здивовано підвівши брови.

Лейдекер подивився на свої руки, зам'явся, кашлянув і, нарешті, знову глянув на Ральфа.

— Я просто хотів сказати, що ви молодець, — мовив він. — Для багатьох хлопців, навіть років на сорок молодших від вас, така пригода закінчилася б на операційному столі або в морзі.

— Мені допомагав мій ангел-охоронець, — посміхнувся Ральф, згадуючи свій подив, коли зрозумів, що за предмет опинився у нього в кишені куртки.

— Цілком можливо, і все ж на ніч перевірте, чи замкнені ваші двері. Чуєте?

Ральф із посмішкою кивнув. Турботливість Лейдекера розчулила його.

— Обов'язково, а якщо мені ще допоможе й Мак-Говерн, усе буде добре.

«До того ж, — подумав він, — я завжди зможу спуститися вниз і перевірити двері ще раз, коли прокинуся. Це буде за дві з половиною години після того, як я засну».

— Усе неодмінно буде добре, — сказав Лейдекер. — Ніхто з моїх співробітників не зрадів, довідавшись, що Діпно знюхався з «Друзями життя», адже він завжди справляв приємне враження. Так би ми і вважали, якби ви не зателефонували того дня, коли Діпно вирішив розім'ятися, використавши свою дружину замість боксерської груші.

Ральф кивнув.

— З іншого боку, ми й раніше стикалися з такими хлопцями, до певної міри їм властивий інстинкт саморуйнування. І цей процес уже почався в Діпно. Він втратив дружину, втратив роботу... Вам про це відомо?

— Так. Мені повідомила Елен.

— Тепер він втрачає своїх більш помірних послідовників. Вони відходять, як бойові винищувачі, що повертаються на базу, тому що в них скінчилося пальне. Тільки не Ед — він піде далі, незважаючи ні на що. Гадаю, йому вдасться утримати деяких зі своїх прихильників до виступу Сьюзен Дей, але після нього, по-моєму, Діпно буде зовсім самотній.

— Вам не спадало на думку, що він планує щось на п'ятницю? Що він може спробувати напасти на Сьюзен Дей?

— Звичайно, — відповів Лейдекер. — Ми обдумуємо таку можливість.

8. Ральф був щасливий, що цього разу вхідні двері виявилися замкнені. Він утомлено піднявся сходами, які здавалися сьогодні довшими й похмурішими, ніж будь-коли.

У кімнатах, здавалося, було неймовірно тихо, незважаючи на барабанний дріб дощу по даху, а в повітрі немов застиг запах. Ральф підсунув стільця до кухонної шафи, видерся на нього й глянув нагору, немов сподіваючись виявити там ще одного «Охоронця» — справжній балончик, той, який він поклав туди, провівши Елен і її подружку Гретхен, — у глибині душі він справді очікував саме цього.

Однак на шафі нічого не виявилося, крім зламаної зубочистки, старого запобіжника й товстого шару пилу.

Обережно спустившись на підлогу, Ральф побачив брудні сліди на сидінні, і шматком паперового рушника протер його. Потім, поставивши стілець на місце, пройшов у вітальню. Він довго переводив погляд з дивана на крісло, звідти на старенький телевізор між двома вікнами, що виходять на Гарріс-авеню, а від телевізора — у дальній

закуток кімнати. Прийшовши додому вчора, розсерджений на Мак-Говерна за незамкнені двері, він прийняв куртку, що висіла на вішалці в тому кутку, за незваного гостя. Не варто викручуватися; він вирішив, що це Ед Діпно здумав відвідати його.

«Але ж я ніколи не вішаю там куртку. Це одна з моїх звичок — сподіваюся, одна з небагатьох, — яка завжди дратувала Керолайн. І якщо вже мені не вдалося позбутися її за життя Керолайн, навряд чи це сталося після її смерті. Ні, це не я повісив куртку».

Ральф перетнув вітальню, порився в кишенях сірої шкіряної куртки й виклав усе, що там було, на телевізор. З лівої кишені він дістав лише гаманець із дріб'язком, зате права — навіть без газового балончика — радше нагадувала бюро знахідок. Там була лимонна цукерка в обгортці; зім'ята рекламка піцерії; батарейка; маленька порожня коробочка, у якій колись був яблучний пиріжок із «Макдональдса»; його абонементна картка з відеосалону Дейва (картка пропала тижнів два тому, Ральф був упевнений, що загубив її); коробка сірників; зім'яті цукеркові обгортки... І складений аркуш голубого розграфленого паперу.

Ральф розгорнув листок і прочитав єдину пропозицію, написану тремтячим старечим почерком: «Я кваплю себе щомиті, щогодини — встигнути б здійснити все, визначене долею».

Цієї фрази виявилося цілком достатньо, щоб переконати розум у тому, що давно вже було відомо його серцю: Дорренс Марстеллар сидів на ганку, коли Ральф повернувся із центру з вестернами, але він дещо зробив, перш ніж сісти й чекати. Він піднявся нагору, зняв з кухонної шафи балончик і поклав його в праву кишеню куртки Ральфа. Він навіть залишив свою «візитівку»:

віршований рядок, надряпаний на листку з його записника із розкладом руху літаків. Потім, замість того щоб покласти куртку на звичне місце, старий Дор акуратно повісив її на вішалку.

Зробивши це
(готову булочку не спекти заново),
він повернувся на ґанок і став чекати Ральфа.

Учора ввечері Ральф знову вичитав Мак-Говерна за незамкнені двері, і Білл сприйняв прочухан так само спокійно, як сам Ральф сприймав незадоволене бурчання Керолайн через куртку, яку він завжди кидав де завгодно, але тепер він думав, що дарма звинувачував Білла. Старий Дор підібрав ключа... Або відчинив двері за допомогою чаклунства. До цих обставин більше пасувала магія. Тому що...

— Тому що, — низьким голосом мовив Ральф, машинально повертаючи на місце всяку всячину, яку він дістав із кишень. — Тому що він не лише знав, що мені знадобиться газовий балончик; він знав, де знайти його, і він знав, куди його покласти.

Мурашки поповзли в Ральфа по спині при цій думці, а розум спробував відкинути ідею повністю — назвавши її божевільною, нелогічною, до якої здатна додуматися лише людина, що страждає безсонням. Але все це не пояснювало появи записки.

Ральф знову перечитав закарлючки на розграфленому листку: «Я кваплю себе щомиті, щогодини — встигнути б здійснити все, визначене долею». Це був не його почерк, так само як «Цвинтарні ночі» були не його книжкою.

— Хоча зараз книжка належить мені. Мені дав її Дор, — вимовив уголос Ральф, і холодок знову пробіг у нього по спині.

«А які ще можуть бути пояснення? Адже не сам цей балончик залетів у твою кишеню. Як і листок».

Знову повернулося відчуття, начебто якась невідома — і невидима — рука підштовхує його до пащі темного тунелю. Немов у сні Ральф пройшов в кухню, по дорозі машинально знявши сіру куртку й кинувши її на спинку дивана.

Він зупинився в дверях, задивившись на календар із зображенням двох діток, які, сміючись, вирізали отвори для очей, носа й рота в гарбузі до Дня Всіх Святих. Ральф дивився на завтрашнє число, обведене кружечком. «Скасуй зустріч із людиною, що встромляє голки», — сказав Дорренс; така була суть послання, і сьогодні людина, що встромляє ножі, більш-менш підтвердила це. Хай йому чорт, навіть не просто підтвердила.

Погортавши телефонний довідник, Ральф набрав номер.

— Ви телефонуєте в приймальню доктора Джеймса Роя Гонга, — поінформував приємний жіночий голос. — Зараз поговорити з вами немає змоги, тому залишіть своє повідомлення після сигналу. Ми передзвонимо вам, як тільки зможемо.

Загудів автовідповідач. Голосом, що здивував його своїм спокоєм, Ральф мовив:

— Говорить Ральф Робертс. Мені призначено прийом на десяту ранку завтра, але я не зможу прийти. У мене змінилися обставини. — Помовчавши, він додав: — Звісно, я оплачу візит.

Ральф прикрив очі й опустив трубку на важіль. Потім притулився лобом до стіни.

«Що ти робиш, Ральфе, скажи, будь ласка, про що ти лише думаєш?»

«Тернистий і довгий шлях в Едем, любий...»

«Ти ж не можеш серйозно сприймати подібні думки... Адже так?»

«...то чи варто скаржитися через дрібниці?..»

«Про що ж ти думаєш, Ральфе?»

Він не знав; не мав ані найменшого уявлення. Швидше за все, про долю і про майбутню зустріч у Самарії. Єдине він знав напевно — хвилі болю розходяться від рани в лівому боці, рани, яку завдала людина з ножем. Працівник «швидкої допомоги» дав йому півдюжини знеболювальних таблеток, і Ральф подумав, чи не варто прийняти одну, ось лише він занадто втомився, щоб дійти до раковини й набрати склянку води... А якщо він так утомився, що навіть не може подолати таку мізерну відстань, то як же йому вдасться здолати весь утомливий шлях повернення в Едем?

Ральф не знав, тому що наразі його це не хвилювало. Йому просто хотілося стояти ось так, притулившись лобом до стіни, із заплющеними очима, щоб узагалі не бачити нічого.

Розділ восьмий

1. Пляж виднівся довгим білим обрамленням яскраво-синього моря, немов оборка з білого шовку в кокетки на подолі; і він був абсолютно порожній, лише круглий предмет лежав на піску метрів за сімдесят. Цей круглий предмет вселяв Ральфові страх, одночасно глибокий і необґрунтований.

«Не підходь до нього близько, — наказав він собі. — У ньому таїться щось погане. Щось по-справжньому погане. Це чорний пес, що виє на повний місяць, кров у раковині, ворон, що сів на жердину перед дверима. Ти не хочеш підходити до нього ближче, Ральфе, і в тебе немає необхідності наближатися до нього. Тому що все це відбувається в одному з усвідомлених снів Джо Вай-

зера. Якщо захочеш, ти можеш просто повернути назад і піти собі».

Ось лише ноги й далі вели його вперед, отже, цілком можливо, що це був не усвідомлений сон. І, вочевидь, не вельми приємний. Бо що ближче Ральф підходив до предмета на пляжі, то менше той предмет скидався на баскетбольний м'яч.

І все ж це був один із найбільш реальних Ральфових снів, і сам факт усвідомлення того, що це сон, робив його ще більш реальним. І осмисленим. Він відчував голими ступнями чистий, теплий, сипучий пісок; він чув рокотання хвиль, що втрачали силу, накочуючись на пологий берег, де пісок поблискував, як волога засмагла шкіра; він вдихав запах солі й морських водоростей — терпкий сумний аромат, що навіює спогади про літні канікули, проведені в Олд-Орчард-Біч у ті далекі часи, коли він був ще дитиною.

«Гей, старий, якщо вже ти не можеш змінити цей сон, гадаю, тобі варто скористатися катапультою й вистрибнути з нього — інакше кажучи, розбудити себе, причому зробити це негайно».

Ральф пройшов половину відстані до предмета, що лежав на пляжі, і вже не залишалося жодних сумнівів у тому, що це — не баскетбольний м'яч, а голова. Хтось закопав у пісок людську істоту аж до підборіддя... І Ральф раптом зрозумів, що настає приплив. Він не вистрибнув зі сну; він побіг. І в цей момент піна прибою торкнулася голови. Вона відкрила рота і закричала. Ральф одразу ж упізнав голос, хоч і спотворений криком. Це був голос Керолайн.

Ще одна піниста хвиля накотила на пляж, обмивши волосся, що прилипло до мокрих щік. Ральф побіг швидше, розуміючи, що напевно спізниться. Приплив обганяв

його. Вода затопить голову швидше, ніж йому вдасться визволити закопане тіло з піску.

«Не треба рятувати її, Ральфе. Керолайн уже мертва, і це сталося не на пустельному пляжі. Це сталося в палаті № 317 міської лікарні Деррі. Ти був поруч до кінця, а звук, який ти чуєш, це не прибій, а дощ зі снігом, що стукає у вікно. Пам'ятаєш?»

Він пам'ятав, але однаково побіг ще швидше, залишаючи позад себе хмари піску.

«Ти ж не добіжиш до неї; хіба ти не знаєш, як це буває уві сні? Кожна річ, до якої прагнеш, перетворюється на щось інше».

Ні, у вірші мовилося інакше... Але як? Ральф не був упевнений. Зараз він пам'ятав лише те, як вірш закінчувався: оповідач сліпо тікав від чогось мертвого

(Обертаючись через плече, я бачив обриси),

що переслідувало його в лісі... переслідувало і наздоганяло.

І все-таки він наближався до темного обрису на піску. І він не перетворився ні на що інше, і коли Ральф упав на коліна перед Керолайн, він одразу зрозумів, чому не міг упізнати свою дружину: щось жахливе відбулося з її аурою. Вона прилипла до шкіри Керолайн, як огидний брудний мішок. Тінь Ральфа впала на неї, і Керолайн одразу ж закотила очі, як кінь, що розбився, стрибаючи через високий бар'єр.

Вона дихала жахливо прискорено, і при кожному видиху з її ніздрів видувалася чорно-сіра аура. Її «мотузочка», що перетворилася на лахміття, була пурпурно-чорна — кольору гнійної рани. Коли Керолайн відкрила рота, щоб закричати знову, неприємна палахкотлива субстанція злетіла з її губ, зникнувши так стрімко, що Ральф ледь уловив її присутність.

«Я врятую тебе, Керол!» — крикнув він. Упавши на коліна, він кинувся розгрібати пісок навколо голови, так собака риє землю, щоб дістати заховану кістку... І коли йому на думку спало це порівняння, Ральф зрозумів, що Розалі — собака, що робить обхід Гарріс-авеню в ранкові години, — сидить біля його дружини. Невже це його думка матеріалізувала собаку? Він побачив, що Розалі теж оточена такою ж огидною чорною аурою. Між передніми лапами в неї була затиснута зникла панама Білла Мак-Говерна, яка мала такий вигляд, начебто Розалі добряче повеселився, гризучи її, відколи панама перемінила власника.

«Ось куди поділася панама», — подумав Ральф, потім повернувся до Керолайн і заходився рити ще швидше. І все ж йому вдалося звільнити лише одне плече.

«Покинь мене! — крикнула Керолайн. — Не забувай, я вже мертва! Стеж за людиною в білому, Ральфе! Це...»

Хвиля, скляно-зелена, з білою піною, зметнулася на висоту трьох метрів. Вона прокотилася по піску, обдавши холодом Ральфові яйця і ховаючи голову Керолайн під пінистою шапкою. Коли хвиля відступила, Ральф закричав од жаху, звернувши погляд до байдужого синього неба. Відступаюча хвиля за лічені секунди проробила те, на що радіації знадобився місяць, — вона забрала волосся Керолайн, зробивши її лисою. І німб над її головою, у тому місці, з якого виходила «мотузочка», випирав.

«Ні, Керолайн!» — заволав Ральф, розгрібаючи пісок ще швидше. Той ставав усе вологішим і важчим.

«Покинь мене, — сказала Керолайн. З кожним словом із її рота вилітала чорно-сіра хмарина. — Це пухлина мозку, її не оперують, тому не витрачай час на цю частину сну. Якого біса, тернистий і довгий шлях в Едем, любий, так що не витрачай себе на дрібниці. Але тобі необхідно стежити...»

«Керолайн, я не розумію, про що ти говориш!»

Ще одна хвиля обдала Ральфа по пояс, знову ховаючи голову Керолайн. Коли хвиля відступила, горбисте місце на німбі Керолайн почало відкриватися.

«Дуже скоро ти все зрозумієш», — сповістила Керолайн, а потім пухлина на її голові луснула зі звуком, подібним до удару молотка по шматку м'яса. Кривавий серпанок зметнувся в чисте повітря, що пахло морською сіллю, і полчища чорних жуків завбільшки з таргана почали виповзати з неї. Ральф ніколи не бачив нічого схожого — навіть уві сні це викликало майже істеричну відразу. Йому хотілося втекти, залишивши Керолайн саму, але він застиг на місці, настільки вражений тим, що відбувається, що не міг навіть поворухнути пальцем, не те що підвестися з колін.

Частина чорних жуків знову забралася в Керолайн через чорну діру її відкритого криком рота, але більшість збігала вниз по щоках і плечу на мокрий пісок. Їхні сповнені звинувачення злі зіниці були прикуті до Ральфа. «У всьому винен тільки ти, — здавалося, говорили вони. — Ти міг урятувати її, Ральфе, якби був кращим».

«Керолайн!» — крикнув Ральф. Він простягнув до неї руки, тоді відсмикнув, злякавшись чорних жуків, які й далі струменіли з її голови. А позаду у своєму маленькому «конверті» темряви сиділа Розалі, похмуро дивлячись на нього із затиснутим тепер у зубах порваним chapeau[1] Мак-Говерна.

Одне око Керолайн випало, скотившись на мокрий пісок, немов грудочка ожинового желе. Жуки тепер вирувалися з порожньої очниці.

«Керолайн! — кричав Ральф. — Керолайн! Керо...»

[1] Капелюх (*фр.*).

2. — ...лайн! Керолайн! Кер...

Зненацька, у момент усвідомлення того, що сон закінчився, Ральф упав. Повністю отямився вже на підлозі спальні. Йому вдалося зм'якшити падіння, витягнувши руку вперед, — можливо, у такий спосіб він позбавив себе сильного удару головою, однак спровокував спалах болю в лівому боці під пов'язкою. І все ж біль пересилював почуття страху, відрази, жаху, хворобливої туги — але найбільше переповнювало його відчуття вдячності. Кошмар — без сумніву, найжахливіший сон із усіх, що снилися йому, — закінчився, і він знову був у світі реальних речей.

Ральф зняв напіврозстебнуту піжамну куртку, перевірив, чи не просочилася кров крізь пов'язку, тоді сів. Ці дії вичерпали його останні сили; думка про те, щоб піднятися — навіть для того, щоб знову лягти в ліжко, — зараз була нездійсненною. Можливо, трохи пізніше, коли його завмираюче в паніці серце трохи заспокоїться.

«Чи можуть люди вмерти від того, що їм приснився кошмар?» — думав Ральф і у відповідь почув голос Джо Вайзера:

«Звичайно, можуть, Ральфе, хоча патологоанатоми, які роблять розтин, у графі "Причина смерті" воліють писати "Самогубство"».

Тремтячи від пережитого уві сні, Ральф сидів на підлозі, обхопивши коліна правою рукою. Він анітрохи не сумнівався — деякі сни мають таку силу, що цілком можуть і вбити. Деталі сновидіння починали розмиватися, але Ральф і далі чудово пам'ятав його кінець: глухий звук, немов від удару молотком по товстому шматку яловичини, і огидні полчища жуків, що виповзають із голови Керолайн. Жуки були тлусті й рухливі, а чому б і ні? Вони ж справляли банкет, поїдаючи мозок його померлої дружини.

Ральф, напівзастогнавши-напівсхлипнувши, провів лівою долонею по обличчю і цим викликав ще один спалах болю в боці. Долоня його стала липкою від поту.

За чим, говорила вона, йому потрібно стежити? За пастками людини в білому? Ні, за слідами, а не пастками[1]. За слідами людини в білому, чим би це не було.

Чи говорила вона щось ще? Може, так, а може, й ні. Згадати точно він не міг, то й що? Заради Бога, адже все відбувалося уві сні, у сні, а на відміну від фантастичних тлумачень, предмета постійного інтересу будь-якого бульварного читва, сни нічого не доводять і не мають жодного значення.

Коли людина засинає, її мозок перетворюється на якусь подобу пацюка, що нипає по засіках здебільшого марних спогадів про нещодавні події, вишукуючи не те, що могло б виявитися справді цінним і навіть корисним, а лише яскраві, пам'ятні епізоди. І це складається у вигадливий колаж, що нерідко вражає уяву, але все-таки найчастіше за змістом нагадує белькотіння Наталі Діпно. Придалася й собака, і навіть для загубленої панами Білла знайшлося місце, але це не мало сенсу... Хіба що завтра на ніч він не вживатиме анальгетики, навіть якщо буде здаватися, що від болю віднімається рука. Швидше за все, саме знеболювальна таблетка стала причиною нічного кошмару.

Заледве підвівшись, Ральф присів на край ліжка. Хвиля нудоти пройшла по ньому подувом парашутного шовку, і він закрив очі, чекаючи, доки це минеться. Намацавши кнопку, Ральф увімкнув настільну лампу. Коли він розплющив очі, куточок спальні, освітлений теплим жовтуватим світлом, здався йому неймовірно яскравим і дуже реальним.

[1] Гра слів: trap — пастка, track — слід (*англ.*).

Він глянув на годинника — хоча було тільки 1.48, Ральф відчув, що повністю прокинувся і доволі бадьорий, незважаючи на прийняту таблетку. Він устав, повільно пройшов на кухню, поставив чайник на газ. Потім притулився до столу, потираючи пов'язку на лівому боку і намагаючись заспокоїти ниючий біль. Коли вода закипіла, він залив окропом пакетик «Сліпітайму»[1] — такий жарт саме для нього, — потім із чашкою в руці пройшов у вітальню. Сівши в крісло, Ральф не став умикати лампу; йому вистачало сяйва вуличних ліхтарів і м'якого світла зі спальні.

«Ну, що ж, — сказав собі він. — Знову я тут, перший ряд, центр. Починайте виставу».

Ральф не міг сказати точно, скільки часу минуло, але поступово ниючий біль у боці затих, а чай із гарячого став ледь теплим. Уловивши бічним зором якийсь рух, він повернув голову, сподіваючись побачити Розалі, але це був не собака. Двоє чоловіків вийшли на веранду одного з будинків на протилежному боці Гарріс-авеню. Ральф не міг визначити точне місце розташування й кольори будинку — жовтогарячі ліхтарі, предмет постійних турбот муніципалітету, давали багато світла, але заважали розрізняти справжні кольори, — утім, Ральф бачив, що фон виразно контрастує з основним тоном.

Так на Гарріс-авеню був пофарбований лише один будинок, і належав він Мей Лочер.

Двоє чоловіків, що стояли на веранді цього будинку, були дуже низенькі, не вище метра з чвертю. Здавалося, їх оточувала зеленувата аура. Їх однакові білі халати нагадували одежу лікарів у старих телесеріалах.

Один із карликів щось тримав у руці. Ральф прищулився. Він не міг зрозуміти, що це таке, але воно було з виду

[1] Гра слів: sleepy time (*англ.*) — «час для сну» і сорт чаю.

гостре й холодне. Ральф не став би клястися на Біблії, що це ніж, але йому здалося, що таке цілком можливо. Так, це справді міг бути ніж.

Найперше Ральф подумав, що ці чоловіки скидаються на прибульців, прилетіли на таких НЛО, які показували в старих фільмах на кшталт «Комуни» або «Небесного вогню». Відтак подумав про те, що він знову заснув, сидячи в кріслі, і навіть не помітив цього.

«Звичайно, Ральфе, — це ще один доказ того, що все те, що відбувається з тобою, спричинене нервовим шоком, і до того ж помножене прийомом анальгетика».

Він не відчував нічого страхітливого у двох фігурах, що стояли на веранді перед домом Мей Лочер, за винятком довгого гострого предмета в руках одного з них. Ральф вважав, що навіть мозок, який бачить сни, не зможе вичавити надто багато, споглядаючи двох лисих приятелів-карликів, одягнених у подобу білих тунік. До того ж у їхній поведінці не було нічого загрозливого, нічого потайного, нічого небезпечного. Вони стояли на веранді так, немов мали повне право перебувати тут у найбільш темну й безмовну нічну годину. Чоловіки стояли обличчям один до одного в позі, яка дозволяє припустити, що це двоє давніх приятелів провадять мирну бесіду. Вони здавалися істотами мислячими й розумними — на кшталт космічних мандрівників, які, найімовірніше, спочатку скажуть: «Ми прийшли з миром», а потім викрадуть вас, вставлять зонд в анус і почнуть спостерігати за реакцією землянина.

«Добре хоч, що цей новий сон не безконечно триваючий кошмар. Тобі гріх скаржитися».

Ні, він не скаржився. Досить і одного падіння на підлогу за ніч, спасибі. І все ж було в другому сновидінні щось, що викликало занепокоєння: воно здавалося занадто реальним, на відміну від сну про Керолайн. Зрештою,

Ральф був у своїй вітальні, а не на дивному пляжі, якого він ніколи не бачив раніше. Він сидів у тому ж кріслі, у якому просиджував усі ночі, тримаючи в лівій руці чашку з вихололим чаєм, а праву підносячи до носа, як ось і зараз, відчуваючи слабкий аромат туалетного мила... «Ірландська весна», цей сорт йому подобався найбільше...

Ральф приклав руку до лівого боку й натиснув на пов'язку. Одразу ж почувся сильний біль... Але двоє лисих карликів залишилися на тому ж місці — на веранді будинку Мей Лочер.

«Несуттєво, що ти думаєш про свої відчуття, Ральфе. Це не може не мати значення, тому що...»

— Чорт забирай! — хрипло крикнув Ральф. Уставши з крісла, він поклав чашку на журнальний столик. Чай пролився на телевізійну програмку. — Чорт забирай, це не сон!

3. Він поспішив у кухню, незастебнута піжама звисала, старі пантофлі хляпали по підлозі, бік, поранений Чарлі Пікерінґом, посилав гарячі сигнали болю. Схопивши стільця, Ральф поволік його в маленьку прихожу. Там була вбудована шафа. Ральф увімкнув світло, розчинив дверцята й поставив стілець так, щоб можна було дотягтися до верхньої полиці, потім видерся на нього. Полиця слугувала сховищем для маси забутих речей, більшість із яких належали Керолайн. Це були дрібнички, часто просто шматочки, але одного погляду на них було достатньо, щоб відкинути останню слабку надію на те, що все це сон. Тут лежав древній пакетик «M&M's» — таємної пристрасті Керолайн. Там же було й мереживне сердечко; пантофлячовник зі зламаним каблуком, що залишилася без пари;

альбом з фотографіями. Ці речі завдавали ще більшого болю, ніж ножова рана в боку, але в Ральфа не було вибору.

Він подався вперед, опираючись для рівноваги лівою рукою на запилюжену верхню полицю, а правою риючись у цьому мотлосі, молячи Бога, щоб стілець під ним не схитнувся. Рана боліла нестерпно, і Ральф розумів, що вона знову почне кровоточити, якщо він не припинить займатися еквілібристикою, але... «Я певен, що він десь тут... Ну... Майже певен...»

Він відсунув убік коробку рибальських гачків. За ними стосиком лежали старі журнали. На обкладинці верхнього красувався Енді Вільямс[1]. Ребром долоні Ральф відсунув журнали, здійнявши в повітря хмарку пилу. Старий пакетик «M&M's» упав на підлогу й розкрився, розбризкуючи різнокольорові драже. Ральф подався вперед ще більше, тепер майже ставши навшпиньки. Він вважав це тільки своїм припущенням, але йому здавалося, що він відчуває, як стілець готовий у будь-яку хвилину, немов ошалілий скакун, скинути його.

Не встигла ця думка мигнути у нього в голові, як стілець, скрипнувши, справді почав повільно хилитися назад. Але Ральф не звертав на це уваги, так само як і на ниючий біль у боці, і на внутрішній голос, який переконував його зупинитися, — адже він спить наяву. Саме так, як стверджує Гол у своїй книзі, все й відбувається з багатьма людьми, що страждають безсонням. І хоча ці маленькі приятелі на протилежному боці вулиці лише плід його змученої безсонням уяви, може, він справді стоїть на стільці, що плавно хилиться, й ризикує нажити собі перелом шийки стегна? А що тоді він пояснить цікавому хірургові, який зажадає подробиць?..

[1] Популярний естрадний співак.

Ральф із бурчанням відіпхнув убік коробку, з якої, немов гострий перископ, наполовину висунулася різдвяна зірка (при цьому на підлогу полетіла сиротлива пантофелька-човник), і в дальньому лівому кутку побачив те, що шукав: ще одну коробку, у якій зберігався старий бінокль. Ральф зіскочив на підлогу самс в той момент, коли стілець уже готовий був остаточно перекинутися; пересунув його ближче, знову піднявся на нього, але однаково не зміг дотягнутися до дальнього лівого кутка. Тоді він вудкою для форелі, яка марно пролежала тут стільки років, виловив коробку з другої спроби. Підсунувши ближче, Ральф схопив її і зліз зі стільця, наступивши на пантофельку. Стопа болісно підвернулася. Ральф похитнувся, розкинувши руки в сторони, але йому вдалося зберегти рівновагу. Однак уже направляючись у вітальню, він відчув липку теплоту під пов'язкою. Виходить, він усе ж таки роз'ятрив рану. Чудово. Просто чудова ніч, cher Roberts...[1] До речі, як давно він відійшов від вікна? Здавалося, минуло дуже багато часу, Ральф був упевнений, що й сліду лікарів-карликів не залишилося. Коли він підійде до вікна, вулиця буде пустельною і... Він завмер, футляр бінокля звисав на ремені, відкидаючи довгу, колихку тінь на підлогу, залиту, немов вигадливо застиглим шаром фарби, жовтогарячим сяйвом вуличних ліхтарів.

Лисі лікарі-карлики? Здається, щойно він думав про них?

Так, звичайно, тому що саме так вони називають їх — люди, які стверджують, що були викрадені... І над ними чинили медичні експерименти... У деяких випадках навіть оперували. Це були лікарі з космосу, проктологи невідь-звідки. Але справа не лише в цьому. Більш важливо те...

[1] У Робертса (*фр.*).

«Ед сказав саме це, — подумав Ральф. — І саме в той вечір, коли він, зателефонувавши, попередив, щоб я не втручався в його справи. Він сказав, що лікар повідомив йому про Кривавого Царя, центуріонів і про все інше».

— Так, — прошепотів Ральф. У нього мороз пішов по шкірі. — Так, саме так він і сказав: «Лікар повідомив мені. Маленький лисий лікар».

Ральф підійшов до вікна. Незнайомці перемістилися з веранди Мей Лочер на під'їзну доріжку, поки він шукав бінокля. Вони стояли просто під одним із тих клятих жовтогарячих ліхтарів. Відчуття, що Гарріс-авеню нагадує порожню сцену, залишену акторами після вечірньої вистави, повернулося з дивною, непереборною силою... Але в іншому значенні. По-перше, сцена більше не була порожньою. Лиховісна п'єса, що протривала далеко за північ, розігрувалася в тому місці, яке два дивних створіння, що стояли внизу, поза всяким сумнівом, уважали спорожнілим театром.

«Як би вони вчинили, довідавшись, що один глядач усе-таки є? — подумав Ральф. — Що б вони зробили зі мною?»

Тепер лисі лікарі-карлики зображали людей, які майже досягли згоди. У цю мить вони зовсім не здавалися лікарями, навіть незважаючи на білі халати, — вони нагадували робітників після закінчення зміни на фабриці.

Ці два хлопці — поза всяким сумнівом, приятелі — зупинилися на кілька хвилин біля прохідної, бажаючи обмізкувати дільце настільки невідкладне, що не могло бути й мови про те, щоб дійти до найближчого бару. Ще кілька фраз, і вони вдарять по руках.

Ральф підніс бінокль до очей, спробував навести різкість, потім зрозумів, що забув зняти ковпачки з лінз. Він зняв їх і знову підняв бінокль. Цього разу дві фігури, що стояли

під ліхтарем, немов стрибнули в його поле зору, збільшені й чудово освітлені, але розпливчасті. Ральф повернув коліща настроювання, і двоє чоловіків миттєво потрапили у фокус. Подих завмер у Ральфа в грудях.

Видіння було надзвичайно коротким; не минуло й трьох секунд, як один із чоловіків (якщо вони взагалі були чоловіками), кивнувши, поплескав співрозмовника по спині. Потім обидва відвернулися, даючи Ральфові змогу дивитися на свої лисі голови й одягнені в біле спини. Як-найбільше три секунди, але і за такий короткий проміжок часу Ральф побачив цілком достатньо, щоб відчути себе не в своїй тарілці.

Він вирішив відшукати бінокль з двох причин, і обидві вони були зумовлені його небажанням повірити, що це сон. По-перше, Ральф хотів бути впевненим, що зможе впізнати цих двох, якщо виникне така необхідність. По-друге (ця причина була не настільки доступна його розуму, але не менш важлива), він хотів розвіяти неприємну думку від несподіваної зустрічі третього виду.

Але кілька секунд спостереження в бінокль лише підтвердили побоювання Ральфа. Лікарі-карлики, здавалося, не мали характерних рис. У них були обличчя — очі, носи, роти, — але здавалися вони такими ж взаємозамінними, як і хромована обшивка автомобілів однієї марки й моделі. Малоймовірно, але прибульці могли виявитися й двійнятами. Швидше, однак, вони нагадували манекенів, з яких на ніч зняли перуки, їхня цілковита подібність була результатом не генетики, а масового виробництва.

Єдиною характерною рисою, що Ральф помітив і міг означити, була надприродна гладкість їхньої шкіри — у жодного не було хоч якоїсь помітної зморщечки або складки. Ніяких родимок, прищиків або шрамів, однак Ральф вважав, що навіть дивлячись у бінокль, можна пропустити такі

деталі. Крім гладкості шкіри й дивної відсутності складок і зморщок, усе інше могло виявитися його суб'єктивною думкою. До того ж, у нього було так мало часу! Якби він не порався занадто довго зі стільцем, пошуками й іншою дурнею, а зняв одразу ковпачки з лінз, можливо, він і позбувся б занепокоєння, яке охопило його зараз.

«Вони немов начерк, — подумав Ральф за секунду до того, як чоловіки повернулися до нього спиною. — Гадаю, саме це й тривожить мене. Не ідентично лисі голови, не абсолютно однакові халати й навіть не відсутність зморщок. Саме те, що їхні обличчя нагадують начерк: очі — просто кружечки, маленькі рожеві вуха-завитки, роти — кілька швидких, трохи недбалих мазків блідо-рожевою аквареллю. Вони не схожі ні на людей, ні на прибульців; радше вони змахують на поспішно зроблених представників... Сам не знаю чого».

Але в одному Ральф був точно впевнений: лікаря № 1 і лікаря № 2 оточували яскраві аури — обидві золотаво-зелені, з насиченими червоно-жовтогарячими спалахами, що нагадували іскри багаття. Такі аури промовляли Ральфові про силу й життєву енергію, однак повністю відсутню в їхніх невиразних обличчях.

«Обличчя? Не певен, що я зможу знову їх упізнати, навіть якщо мені приставлять пістолет до скроні. Вони начебто спеціально створені такими, щоб їх одразу ж забути. Якщо вони й далі будуть лисими — тоді будь ласка. Але якщо на них надягти перуки, до того ж посадити так, що не одразу визначиш їхній зріст... Можливо, відсутність зморщок зможе допомогти... А може, й ні. Однак аури... Ці золотаво-зелені аури з червоними іскрами... Їх я впізнаю де завгодно. Але щось із ними не так. Що ж саме?»

Відповідь з'явилася так само раптово й легко, як і зображення обох створінь, коли він прибрав ковпачки з лінз.

Так, маленьких лікарів огортала завіса блискучих аур... Але в жодного з них не було «мотузочки», що виходить з маківки.

Легкою ходою вони пішли по Гарріс-авеню в напрямку Строуфорд-парку, немов двійко давніх друзів під час недільної прогулянки. Вони вже виходили з плями яскравого світла, яку відкидав ліхтар перед будинком Мей Лочер, але Ральф устиг роздивитися предмет у правій руці лікаря № 1. Ні, це не був ніж, як він припускав, і все-таки це не був предмет, який із задоволенням бачиш у руках незнайомця глупої ночі. Це були ножиці.

4. Знову до Ральфа повернулося відчуття, начебто його невпинно підштовхують до пащі тунелю, тільки тепер була й паніка, тому що, вочевидь, останній сильний поштовх почався з нічного кошмару, коли йому снилася покійна дружина. Щось усередині нього хотіло стиснутися й кричати від жаху, і Ральф зрозумів: якщо він не заспокоїть це щось негайно, то справді закричить. Заплющивши очі, він став глибоко дихати, з кожним вдихом намагаючись викликати образ їжі: помідор, картопля, морозиво, брюссельська капуста. Доктор Джамаль навчив Керолайн цієї найпростішої техніки розслаблення, часто це допомагало їй зменшити або зовсім зняти сильні головні болі — навіть в останні шість тижнів, коли пухлина геть вирвалася з-під контролю, ця методика іноді спрацьовувала, а тепер ось вона допомогла Ральфу впоратися з панікою. Серцебиття заспокоїлося, і відчуття, що йому просто необхідно закричати, минулося.

Продовжуючи глибоко вдихати й думати
(яблуко, груша, шматочок лимонного пирога)

про їжу, Ральф акуратно надяг ковпачки на лінзи бінокля. Руки в нього ще тремтіли, але він уже міг управляти їхніми рухами. Зачохливши бінокль, Ральф підняв ліву руку й глянув на пов'язку. Червона пляма в центрі завбільшки з таблетку аспірину, здається, не збиралася збільшуватись. Добре.

«Нічого доброго, Ральфе».

Доволі справедливо, однак, це твердження не могло допомогти вирішити одразу, що саме відбулося і як чинити далі. Перший розумний крок — відкласти аналіз сну про Керолайн на потім, а зараз визначити, що ж відбувається насправді.

— Я не спав відтоді, як упав на підлогу, — повідомив Ральф порожній кімнаті. — Я певен у цьому, як і в тому, що бачив цих двох.

Так. Він справді бачив незнайомців, їхню золотаво-зелену ауру. І в цьому він був не самотній; Ед Діпно теж бачив принаймні одного з них. Ральф міг би побитися об заклад на ферму, якби вона в нього була. Однак йому не полегшало від того, що він і параноїк, який б'є дружину, бачили одних і тих же лисих хлопців.

«І аури, Ральфе, — хіба Ед не казав щось і про них?»

Узагалі ж, Ед не вжив саме це слово, але Ральф був упевнений, що Діпно згадував про аури принаймні двічі. «Ральфе, іноді весь світ сповнений барв». Це було в серпні, незадовго до того, як Джон Лейдекер заарештував Еда за побиття дружини. Потім, майже за місяць, коли він зателефонував Ральфові: «Ти все ще бачиш барви?»

Спершу барви, потім лікарі-карлики; безсумнівно, незабаром після всього цього з'явиться і сам Кривавий Цар. Але навіть якщо не брати все це до уваги, як же йому слід розцінювати побачене?

Відповідь прийшла несподіваним, приємним сплеском ясності. У висліді мова має йти не про те, наскільки тверезий його розум, не про аури або лисих, а про Мей Лочер. Адже він щойно бачив, як двоє незнайомців під покривом ночі вийшли з будинку Мей Лочер... І один з них мав у руці предмет, який можна використати як зброю.

Ральф підійшов до телефону, зняв слухавку і набрав 911.

5. — Офіцер Геґен, — почувся жіночий голос. — Чим можу допомогти?

— Своєю увагою й швидкими діями, — жваво відповів Ральф. Маска розпливчастої нерішучості, яку він частенько надягав, починаючи з середини літа, була скинута; сидячи підкреслено прямо в кріслі з телефоном на колінах, Ральф мав вигляд не на сімдесят, а на здорові й діючі п'ятдесят п'ять. — Ви можете врятувати життя жінці.

— Сер, чи не будете ви настільки люб'язні назвати нам своє ім'я й...

— Не переривайте мене, будь ласка, офіцере Геґен, — твердо сказав чоловік, який ще недавно був не в змозі пам'ятати останні дві цифри телефонного номера кінотеатру. — Я прокинувся, більше заснути не міг і тому вирішив трохи посидіти. Вікна моєї вітальні виходять на Гарріс-авеню. Я щойно бачив...

Ральф замовк, думаючи не про те, що він бачив, а про те, як сказати поліцейській Геґен про побачене. Відповідь прийшла з тією ж легкістю й швидкістю, як і рішення набрати номер 911.

— Я бачив двох чоловіків, що виходять із будинку по сусідству з магазином «Червоне яблуко». Будинок належить жінці, яку звуть Мей Лочер. Л-О-Ч-Е-Р, перша літера «л»,

Лексінгтон. Місіс Лочер серйозно хвора. І я ніколи раніше не бачив цих двох. — Ральф знову замовк, але цього разу зробив це усвідомлено, бажаючи домогтися максимального ефекту. — В одного з них у руках були ножиці.

— Точна адреса? — запитала Геген. Вона говорила досить спокійно, але Ральф уловив тривожні нотки в її голосі.

— Не знаю, — відповів він. — Знайдете в телефонному довіднику або поясните поліцейським, що шукати треба жовтий будинок з рожевою оздобою за півквартал від «Червоного яблука». Можливо, їм доведеться скористатися ліхтариком, бо ці жовтогарячі вуличні ліхтарі спотворюють кольори, — але вони, безсумнівно, легко знайдуть будинок.

— Так, сер, але мені все-таки необхідно записати ваше ім'я й номер теле...

Ральф поклав слухавку. Якусь хвилину він дивився на телефон, чекаючи, що той задзвонить. Коли цього не сталося, він вирішив, що в поліції Деррі немає системи визначення номера, як у детективних фільмах, або просто така система не була ввімкнена. Добре. Правда, це не вирішувало проблеми того, що він скаже або зробить, якщо поліцейські виявлять Мей Лочер розчленованою, але дозволяло йому виграти час на обмірковування.

Унизу лежала Гарріс-авеню, пустельна й безмовна, залита яскравим світлом вуличних ліхтарів, що вишикувалися в ряд обабіч і зникали вдалині. Виставу — коротку, але сповнену драматичних подій — закінчено. Сцена знову спорожніла. Вона... Ні, не зовсім спорожніла. З'явилася, шкутильгаючи, Розалі. Вицвіла хустка розвівалася навколо її шиї. Сьогодні була не середа, тому на вулиці не стояли контейнери зі сміттям, виставлені для інспекції Розалі, і собака швидко прошкутильгав далі, поки не наблизився до будинку Мей Лочер. Тут Розалі зупинилася, опустив-

ши морду (дивлячись на її витягнуту, доволі симпатичну мордочку, Ральф подумав, що в її родоводі безумовно були й колі).

Там щось поблискувало.

Ральф знову дістав бінокль і спрямував його на Розалі. При цьому думки його повернулися до десятого вересня — цього разу до зустрічі з Біллом і Луїзою біля входу в Строуфорд-парк. Він згадав, як Білл, обійнявши Луїзу за талію, повів її по вулиці: вони нагадали Ральфові Фреда Астера й Джинджер Роджерс. Але найдужче йому пригадувалися спектральні сліди, що залишалися після них на асфальті. Сірі належали Луїзі, маслиново-зелені — Біллу.

У ті старі добрі часи, коли Ральф ще не був визнаний вартим уваги Чарлі Пікерінґа й уявлення не мав про лисих лікарів-карликів, він вважав це галюцинацією.

Розалі обнюхувала такий же спектральний слід. Він був того ж золотаво-зеленого кольору, що й аури лікаря № 1 і лікаря № 2. Ральф повільно відвів бінокль убік і побачив ще сліди. Дві доріжки слідів, що тягнуться по тротуару в напрямку парку. Вони тьмяніли — він бачив, як вони тануть просто на очах, — але вони все-таки були.

Ральф знову навів бінокль на Розалі, раптом відчувши жаль до приблуди... А чому б і ні? Якби йому знадобився остаточний доказ того, що він справді бачить те, що колись приймав за гру хворої уяви, Розалі могла б допомогти йому в цьому.

«Якби маленька Наталі була тут, вона теж побачила б їх», — подумав Ральф... І тут усі його сумніви спробували зайняти свої колишні позиції. Чи побачила б вона? Справді? Він вважав, що бачив, як Наталі схопилася за смужки енергії, залишені його пальцями, як вона дивилася на зелений димок, що піднімався від квітів, але чи міг

він бути впевнений у цьому? Хто може напевно сказати, на що саме дивиться маленька дитина й що вона хапає ручонятами?

«Але ж Розалі... Поглянь, ось вона, просто перед тобою».

Тут проблематичним було те, що Ральф не бачив слідів, поки Розалі не почала принюхуватися до тротуару. Можливо, вона всього лише вишукувала недоїдки, а те, що він бачив, вигадка його втомленого, змученого безсонням розуму... Як і самі лисі лікарі.

Розалі брела по тротуару, опустивши морду і повільно розмахуючи хвостом. Вона йшла по слідах — чи то лікаря № 1, чи лікаря № 2 і знову лікаря № 1.

«А тепер, чи не поясниш ти, Ральфе, за чим іде ця приблудна сука? Ти вважаєш за можливе, щоб собака взяв слід довбаної галюцинації? Це не плід твоєї уяви; це сліди. Справжні сліди. Сліди чоловіків у білому, за якими Керолайн просила тебе простежити».

— Однак це божевілля! — сказав він сам собі. — Цілковитий абсурд!

Але чи це так? Сновидіння могло виявитися чимось більш значним, ніж просто сновидінням. Якщо існувала така річ, як гіперреальність (а тепер Ральф міг заприсягтися в цьому), виходить, матеріальне й пророкування. І примара, що приходить у сні й пророкує майбутнє. Хто зна? Принаймні, у нього було таке відчуття, начебто у стіні реальності відчинилися двері... І крізь них влітали всілякі непрошені речі.

Тепер Ральф був певен: сліди справді існували. Він бачив їх, Розалі відчувала їхній запах, і з цим нічого не можна було вдіяти. За останні півроку передчасного пробудження Ральф відкрив для себе безліч цікавих, незвичайних речей, і однією з них було те, що здатність homo sapiens до

самообману знижувалася майже до мінімуму між третьою і шостою годинами ранку, а зараз...

Ральф подивився на годинника. Пів на четверту. Ось так.

У бінокль він знову бачив, що Розалі й далі йде по слідах лисих карликів. Якби зараз хто-небудь пройшов по Гарріс-авеню — хоча навряд, з огляду на час, — він нічого б не побачив, крім облізлого бездомного собаки, що безцільно принюхується до тротуару. Але Ральф бачив, до чого принюхується Розалі, й нарешті дозволив собі повірити своїм очам. Можливо, він і втратить цю віру з першими променями сонця, але в цю мить Ральф знав, на що він дивиться.

Раптово Розалі підвела голову й нашорошила вуха. На мить вона стала майже прекрасною на своєму шляху мисливського пса. Потім, за секунду до того, як фари автомобіля, що наближався до перехрестя Гарріс-авеню і Вітчгем-стріт, освітили вулицю, вона зникла тим же шляхом, що й прийшла, пустившись навтьоки незграбним ущербним бігом, і Ральфові стало жаль собаку. Якщо гарненько подумати, то ким була Розалі, як не ще однією Старою Шкапою Гарріс-авеню, ось лише вона не могла втішитися чарочкою джину або партією в покер із такими ж, як вона. Розалі розчинилася в темряві якраз вчасно — на Гарріс-авеню повільно в'їжджала поліцейська машина. Сирена була вимкнена, зате працювала блимавка, що забарвлювала сплячі будинки цієї частини Гарріс-авеню сплесками червоного і синього.

Ральф відклав бінокль і подався вперед у своєму кріслі, уважно спостерігаючи за тим, що відбувається. Серце часто билося в грудях, віддавало у скронях.

Патрульна машина поповзла ще повільніше, минувши «Червоне яблуко». Увімкнувся прожектор, промінь світла заковзав по фронтонах сплячих будинків. Коли прожектор

освітив номер будинку Мей Лочер (86, Ральфові навіть не довелося напружуватися, щоб побачити номер), загорілися задні вогні, і машина зупинилася.

Двоє поліцейських у формі вийшли з авта і пішли по під'їзній доріжці до будинку, не звертаючи уваги на чоловіка, що спостерігає за ними крізь темне вікно другого поверху будинку на протилежному боці, так само як і на поблідлі золотаво-зелені відбитки слідів, на які вони ступали. Поліцейські зупинилися — певно, радилися, — і Ральф приклав бінокль до очей. Він був майже впевнений, що молодший — той самий, що разом із Джоном Лейдекером заарештовував Еда. Кнолл? Чи не так його звали?

— Ні, — пробурмотів Ральф. — Ні. Кріс Нелл. Або, може, Джесс Нелл.

Очевидно, Нелл і його напарник обговорювали щось серйозне — звичайно, набагато серйознішу проблему, ніж та, яку обговорювали лисі лікарі перед своїм відходом. Обговорення закінчилося тим, що поліцейські дістали зброю і піднялися — Нелл першим — на веранду будинку Мей Лочер. Нелл натиснув кнопку дзвінка, почекав, потім натиснув ще раз — довше, секунд п'ять. Вони почекали ще, потім і другий поліцейський, обійшовши Нелла, натиснув на кнопку.

«Можливо, йому краще дається Таємне Мистецтво Натискання Дзвінка», — подумав Ральф.

Нехай так, але цього разу техніка підвела. Ніхто не відчинив їм, і Ральфа це не здивувало. Навіть якщо не брати до уваги дивних лисих лікарів із ножицями, він сумнівався, що Мей Лочер узагалі вставала з постелі.

«Але якщо вона прикута до свого ліжка, виходить, у неї є компаньйон, хтось, хто подає їжу, доглядає за нею й так далі...»

Кріс Нелл — або, можливо, його звали Джесс — знову підійшов до дверей. Тепер, давши дзвінку спокій, він використав стару бах-бах-бах-відчиніть-іменем-закону техніку. Стукаючи кулаком лівої руки, у правій він і далі тримав пістолет, притиснувши його до холоші формених штанів.

Жахливе видіння, настільки ж яскраве й переконливе, як і аури, які він бачив, спалахнуло в голові Ральфа. Він побачив у постелі жінку з пластиковою кисневою маскою, що прикриває ніс і рот. Над маскою випнуті, осклянілі очі. А внизу горло, відкрите в широкій, рваній усмішці. Постільна білизна й нічна сорочка жінки залиті кров'ю. Неподалік на підлозі обличчям униз лежав труп ще однієї жінки — компаньйонки. На рожевому нічному халаті її не менше півдюжини колотих ран, завданих гострими ножицями лікаря № 1. І Ральф знав: якщо відгорнути нічний халат і подивитися уважніше, одразу стане зрозуміло, що рани нагадують його власну.

Ральф спробував відігнати жахливе видіння. Але воно не минало. Він відчув тупий біль у долонях і помітив, як сильно стиснуті його кулаки, нігті впилися в долоню. Зусиллям волі Ральф розтиснув кулаки і поклав руки на коліна. Тепер його внутрішнє око бачило, що жінка в рожевому халаті ледь ворушиться — вона ще жива. Але, швидше за все, це протриває недовго. Майже напевно вона не дотягне до того моменту, коли ці два йолопи зважаться на що-небудь більш продуктивне, ніж топтання на веранді й почерговий стук у двері.

— Нумо ж, хлопці! — сказав Ральф, стискаючи коліна. — Дійте!

«Ти знаєш, що все бачене тобою відбувається лише у тебе в голові, адже так? — задався Ральф нелегким питанням. — Я хочу сказати, що, може, там і лежать дві мертві

жінки, таке цілком можливо, але ти не знаєш цього напевно, чи не так? Це не те саме, що аури або сліди...» Ні, він знав — це не скидалося на аури або сліди. Але він знав так само — ніхто не відповість і не відчинить двері будинку номер 86 по Гарріс-авеню, а це не віщувало нічого доброго однокласниці Білла Мак-Ґоверна у школі в Кардвіллі. Те, що на ножицях лікаря № 1 він не помітив крові, ще нічого не доводило. По-перше, він дивився в бінокль, до того ж лисий лікар міг витерти свою зброя перед відходом з дому. Не встигла мигнути ця думка, як уява Ральфа додала закривавлений рушник, що лежав поруч із мертвою компаньйонкою в рожевому халаті.

— Та ворушіться ж ви обидва! — тихо скрикнув Ральф. — Боже милосердний, ви що, збираєтеся простояти тут усю ніч!

Гарріс-авеню знову освітили фари. Знову прибулим виявився нічим не примітний «форд-седан» із увімкненою синьо-червоною блимавкою. Чоловік, що вийшов з авта, був у цивільному — сіра поплінова куртка, синя в'язана шапочка. У Ральфа одразу зринуло сподівання, що прибулий виявиться Джоном Лейдекером, хоча той і сказав йому, що не з'явиться у місті до полудня. Бінокль не знадобився, щоб переконатися в марності сподівань Ральфа. Цей чоловік був значно стрункіший, до того ж із темними вусами. Поліцейський № 2 спустився на доріжку, щоб зустріти його, у той час як Кріс-або-Джесс Нелл заходив за ріг будинку Мей Лочер.

Була одна з пауз, яку настільки переконливо обігрують у кіно. Коп № 2 сховав пістолет у кобуру. Він і новоприбулий детектив зупинилися біля веранди будинку Мей Лочер, мабуть, розмовляючи й час від часу кидаючи погляди на замкнені двері. Кілька разів поліцейський у формі поривався піти слідом за Неллом. Детектив утримував

його. Вони продовжували обмінюватися думками. Ральф застогнав з люті.

Секунди повзли неймовірно повільно, а потім усе відбулося миттєво, в тій змішаній, непослідовній, із накладками манері, в якій, здавалося, тільки й розвиваються всі екстрені ситуації. Прибула ще одна патрульна машина (особняк місіс Лочер і сусідні будинки тепер купалися в червоно-синіх спалахах, що суперничали поміж собою в яскравості). З авта вийшли ще двоє поліцейських у формі, відкрили багажник, дістали звідти громіздке пристосування, яке дуже скидалося на переносне знаряддя катувань. Ральф вирішив назвати цю хитромудру штуку Лещатами Життя. Після того як ураган 1985 року забрав життя близько двохсот мешканців міста, більшість яких опинилися у смертельній пастці автомобілів, муніципалітет вирішив придбати один такий пристрій для Деррі.

Коли новоприбулі копи потягли Лещата Життя по тротуару, двері сусіднього будинку відчинилися, і подружжя Еберлі — Стен і Георгіна — вийшли на свою веранду. Їхня нічна одежа стилем і кольорами дивно гармоніювала, сиве волосся Стена стояло сторчма, що викликало неприємні спогади про Чарлі Пікерінґа. Ральф підняв бінокль, подивився на їхні здивовані, збуджені обличчя, потім знову опустив бінокль на коліна.

Наступною з'явилася карета швидкої допомоги міської лікарні Деррі. Як і в поліцейських машин, сирена її була відключена з огляду на пізній час, але блимавка на даху шалено оберталася, посилаючи навсібіч червоні спалахи. Події, що розгорталися на протилежному боці вулиці, нагадували Ральфові сцени з фільму про його улюбленого Брудного Гаррі, лише в німому варіанті.

Два копи опустили Лещата Життя на галявину. Детектив у куртці й в'язаній шапочці повернувся до них, піднявши

руки в жесті «І що ж ви збираєтеся робити цією штуковиною? Вибити двері?» У ту ж мить із-за будинку з'явився Нелл. Він ішов, хитаючи головою.

Детектив у шапочці різко повернувся, прошмигнув повз Нелла і його напарника, збіг сходами і відпрацьованим ударом ноги розчинив вхідні двері будинку Мей Лочер. Він розстебнув куртку — можливо, щоб легше було дістати зброю, — а потім, не оглядаючись, увійшов усередину.

Ральфу захотілося зааплодувати цьому чоловікові.

Нелл і його партнер непевно переглянулися, потім зайшли в будинок. Ральф ще дужче подався вперед у своєму кріслі, тепер він був від вікна так близько, що від його подиху запітніло скло. Зі «швидкої допомоги» вийшли троє чоловіків, їхні білі халати при світлі ліхтарів здавалися жовтогарячими. Один відчинив задні дверцята машини, а потім вони просто стояли, засунувши руки в кишені, чекаючи, чи не знадобиться їхня допомога. Двоє поліцейських, що споруджували Лещата Життя в центрі галявини місіс Лочер, переглянулися, знизавши плечима, підняли свій пристрій і понесли назад. У тому місці, де вони опустили цю штуковину, трава залишилася прим'ятою.

«Тільки б із нею все було гаразд, — подумав Ральф. — Тільки б із нею — і з тією, що була поруч у домі, — усе було гаразд».

У дверях з'явився детектив, і серце Ральфа впало, коли той жестом підкликав чоловіків, що стояли за машиною швидкої допомоги. Двоє з них взяли носилки, третій залишився стояти. Чоловіки з носилками безшумно пішли до будинку, але не бігцем, а коли санітар, що залишився біля машини, дістав пачку сигарет і закурив, Ральф зрозумів — раптово, однозначно й безсумнівно, — що Мей Лочер мертва.

6. Стен і Ґеорґіна Еберлі підійшли до низького живоплоту, що відокремлював їхній дворик від галявини місіс Лочер. Там вони й стояли, обійнявши одне одного за талію, схожі на близнюків Боббсі, лише постарілих, гладших і переляканих.

Виходили й інші сусіди, чи то розбуджені мовчазними відблисками блимавок, чи тому, що телефонний зв'язок на цьому невеликому відрізку Гарріс-авеню вже перетворився на гарячу лінію. Більшість тих, що повиходили на вулицю, були старі («У нас золотий вік», — любив приказувати Білл Мак-Говерн... Як завжди, іронічно підводячи брову) — чоловіки й жінки, чий відпочинок такий непевний і чуйний. Ральф несподівано усвідомив, що Ед, Елен і крихітка Наталі були наймолодшими мешканцями їхньої околиці... А тепер Діпно тут більше не живуть.

«Я можу зійти вниз, — подумав Ральф. — Я чудово впишуся там, просто ще один із золотого віку Білла».

Але він не міг. Його ноги немов свинцем налилися, і Ральф був цілком певен, що якби він підвівся зараз, то одразу ж купою кісток звалився б на підлогу. Тому він залишився в ролі спостерігача, стежачи крізь вікно за п'єсою, що розгорталася перед ним на сцені, яка зазвичай пустувала в цей час... Крім поодиноких появ Розалі. Це була його п'єса, він став її автором завдяки одному-однісінькому анонімному телефонному дзвінку. Знову з'явилися санітари з носилками, цього разу вони рухалися повільніше, тому що на носилках лежала накрита простирадлом фігура. Тривожні червоно-сині відблиски блимавок ковзали по простирадлу, по обрисах ніг, стегон, рук, шиї, голови.

Ральф, здавалося, знову поринув у сон. Під простирадлом він побачив свою дружину — не Мей Лочер, а Керолайн Робертс, у будь-який момент голова її могла розколотися,

і чорні жуки, які розжиріли, харчуючись хворими клітинами її мозку, почнуть вибиратися назовні.

Те, що вирвалося в нього з грудей, не піддавалося визначенню — це були невимовні звуки суму й люті, жаху й утоми. Він довго сидів у такій позі, бажаючи тільки одного — взагалі ніколи нічого не бачити — і сліпо сподіваючись, що навіть якщо й існує той невідомий тунель, йому зовсім не обов'язково входити туди. Аури таємничі й красиві, але краса всіх їх, разом узятих, не могла переважити навіть однісіньку мить того кошмарного сну, в якому він побачив свою дружину, закопану по підборіддя в пісок; їхня краса не могла затьмарити жаху болісних годин нічного безсоння або страху від вигляду накритої простирадлом фігури.

Він не просто жадав фіналу цієї вистави, — сидячи в кріслі, притиснувши подушечки пальців до заплющених очей, він прагнув, щоб усе скінчилося — усе, усе, усе. Уперше за двадцять п'ять тисяч днів свого життя він бажав померти.

Розділ дев'ятий

1. На стіні тісного квадратного приміщення, що служило кабінетом інспекторові Джону Лейдекеру, висів дешевий плакат. Колись він зображував слоника Дембо з величезними вухами. Тепер же голову Дембо закривала збільшена фотографія, з якої дивилася Сьюзен Дей. Рот і підборіддя були акуратно вирізані, щоб помітно було хобот слона.

— Прекрасно, — іронічно зауважив Ральф.

Лейдекер розсміявся:

— Політично не дуже правильно, як ви гадаєте?

— М'яко сказано, — відповів Ральф, міркуючи, що зробила б із таким плакатом Керолайн, як учинила б вона в цьому випадку. Була без чверті друга пополудні; понеділок видався холодним. Ральф і Лейдекер щойно прийшли з будинку окружного суду, де Ральф зробив заяву з приводу вчорашнього інциденту із Чарлі Пікерінгом. Питання Ральфові задавав помічник окружного прокурора, і це мало такий вигляд, начебто бритва знадобиться йому не раніше ніж за рік-два.

Лейдекер дотримав одну свою обіцянку — він склав Ральфові компанію, мовчки просидівши в кутку кабінету помічника окружного прокурора. Але друга його обіцянка — почастувати Ральфа кавою — виявилася радше стилістичним прийомом, жахливим на вигляд варивом з автомата, установленого в кутку захаращеної кімнати чергових на другому поверсі. Ральф зробив обережний ковток і підбадьорився, зрозумівши, що смак цього пійла не набагато кращий, ніж його вигляд.

— Цукор? Вершки? — запитав Лейдекер. — Чи пістолет?

Ральф посміхнувся й похитав головою:

— Чудово... Хоча навряд чи можна покладатися на мій смак. Минулого літа я перейшов на дві чашечки в день, і тепер мені видається смачною будь-яка кава.

— Те саме в мене із сигаретами — що менше я курю, то кращими вони мені здаються. Заборонений плід солодкий. — Лейдекер дістав з кишені коробочку із зубочистками, вийняв одну й затис губами. Потім, поставивши свою чашку з кавою на процесор комп'ютера, підійшов до плаката з Дембо й заходився витягувати кнопки.

— Не варто робити цього через мене, — мовив Ральф. — Це ж ваш кабінет.

— Помиляєтеся. — Лейдекер відклеїв акуратно вирізану фотографію Сьюзен Дей із плаката й, зім'явши її, викинув у кошик. Потім заходився згортати і сам плакат.

— Справді? Тоді чому на дверях табличка з вашим іменем?

— Ім'я моє, але кабінет належить вам і вашим колегам — платникам податків, Ральфе. А також будь-якому репортерові, що придибає сюди з камерою, і якщо плакат потрапить у програму теленовин, мені будуть непереливки. Я забув його зняти ще в п'ятницю ввечері, а був відсутній я майже весь вікенд — дуже рідкісний випадок у моїй практиці, мушу зазначити.

— Я зрозумів, що не ви повісили його. — Ральф прибрав якісь папери зі стільця й присів.

— Звичайно, не я. Невідомі доброзичливці влаштували для мене щось на кшталт вечірки в п'ятницю. Повний набір з пирогом, морозивом і сюрпризом.

Лейдекер, порившись у столі, знайшов гумку, надів її на скручений плакат і, весело підморгнувши Ральфові, кинув трубочку в кошик.

— Мені презентували набір трусиків з вирізаною промежиною, балончик для вагінальних спринцювань із ароматом полуниці, добірку антиабортної літератури, яку випускають «Друзі життя» — до неї входить і книжка коміксів під назвою «Небажана вагітність Денізи», — і цей плакат.

— Сподіваюся, вечірку влаштували не на честь вашого дня народження?

— Ні. — Лейдекер, зітхнувши, хруснув кісточками пальців. — Так хлопці відзначили доручення мені особливої справи.

Ральф бачив слабкі спалахи блакитної аури навколо голови й плечей Лейдекера, але зараз він не намагався розшифровувати їхнє значення.

— Справи, пов'язаної із приїздом Сьюзен Дей? Ви повинні охороняти її під час перебування в місті?

— Пряме влучення. Звичайно, поліція штату теж буде поруч, але в подібних ситуаціях вони занадто багато уваги змушені приділяти контролю за вуличним рухом. Приїдуть і представники ФБР, але вони в основному займаються тим, що валандаються всюди, фотографують і пред'являють одне одному секретні значки.

— Але ж у цієї пані мусять бути й свої охоронці, хіба не так?

— Так, але мені невідома ні їх кількість, ні якість. Сьогодні я розмовляв з їхнім представником, він справив на мене приємне враження, але до п'ятниці ми повинні організувати й власну охорону. Згідно з наказом, нас мусить бути п'ятеро. Я плюс четверо добровольців. Нашою метою є... Секундочку... Вам це сподобається... — Лейдекер, порившись у паперах на столі, знайшов потрібний листок і прочитав: «...зберігати посилену присутність і високий ступінь видимості».

Він поклав папір на стіл і посміхнувся Ральфу. Однак посмішка вийшла далеко не веселою.

— Інакше кажучи, — пояснив Лейдекер, — якщо хтось зважиться застрелити цю заразу або влаштувати їй кислотний душ, нам буде потрібна Лізетт Бенсон або інший репортер, щоби принаймні зафіксувати факт того, що ми були поблизу.

— Як ви можете так недолюблювати людину, якої ніколи не бачили?

— Я не просто недолюблюю її, Ральфе, я ненавиджу її. Послухайте, я — католик, моя люба матінка була католичкою, мої діти — якщо вони в мене будуть — стануть служками в соборі Святого Йосипа. Чудово. Бути католиком просто чудово. Зараз дозволяється їсти м'ясо

навіть у Страсну п'ятницю. Але якщо ви вважаєте, що бути католиком автоматично означає бути противником абортів, то глибоко помиляєтеся. Бачите, я католик, якому доводиться допитувати людей, які б'ють своїх дітей або спускають їх зі сходів після веселенької нічки, утопленої в ірландському віскі.

Лейдекер, розстебнувши комір сорочки, дістав золотий медальйон і показав його Ральфові.

— Марія, мати Ісуса. Я ношу його з тринадцяти років. П'ять років тому я заарештував чоловіка з точнісінько таким же медальйоном. Він щойно перед тим зварив заживо свого дворічного пасинка. Я розповідаю вам чисту правду. Той тип поставив величезну каструлю з водою на газ, а коли та закипіла, схопив хлопча за щиколотки й опустив у каструлю, немов рака. Чому? Тому що малий мочився в ліжечко. Так він нам пояснив. Я бачив тіло, і я скажу вам, що у порівнянні з цим фотографії, які так люблять показувати засланці з «Друзів життя», не більш аніж дитячий лепет.

Голос Лейдекера ледь затремтів, видаючи внутрішнє напруження.

— Але найбільше мене вразило те, як цей тип плакав і як він, тримаючись за медальйон із зображенням святої Діви Марії, говорив, що йому необхідно висповідатися... Мене захоплюють католики, Ральфе... Але я твердо переконаний, що не може священик стати справжнім батьком для своєї пастви, якщо він позбавлений права бути батьком власної дитини.

— Добре, — кивнув Ральф. — Але що ви маєте проти Сьюзен Дей?

— Вона розворушила це чортове осине гніздо! — закричав Лейдекер. — Вона приїжджає в моє місто, і я зобов'язаний захищати її. Чудово! У мене є надійні хлопці,

і якщо нам пощастить, ми випровадимо її з міста з головою, яка й далі сидітиме на плечах, і грудьми, що стирчать у потрібний бік, але як же щодо попередніх подій? І того, що відбудеться після її від'їзду? Гадаєте, її це цікавить? Невже ви думаєте, що людей, які курирують Центр допомоги жінкам, хвилюють побічні ефекти!

— Не знаю.

— Захисники Центру не менш схильні до насильства, ніж «Друзі життя». Чи знаєте ви, з чого все почалося?

Ральф порився в пам'яті, пригадуючи свою першу розмову про Сьюзен Дей із Гемом Дейвенпортом. Йому майже вдалося вловити суть, але вона одразу вислизнула. Безсоння знову перемогло. Він заперечно похитав головою.

— Поділ території, — пояснив Лейдекер і обурено розреготався. — Усе той же простий, старий, як світ, припис про поділ території. Чудово звучить. На початку цього літа двоє найбільш консервативно налаштованих членів міської ради — Джордж Тенді й Емма Вітон — подали прохання до Комітету із захисту прав територій з вимогою переглянути межі ділянки, на якій розташований Центр. Ідея така — з уведенням нових меж одержати можливість стерти це місце з лиця землі. Сумніваюся, що я формулюю правильно, але суть ви вловили.

— Звичайно.

— Отож. Тому — назвемо їх «друзі вибору» — запросили Сьюзен Дей приїхати в Деррі й виступити з промовою, яка залучила б їм ще більше людей, готових стати до боротьби з «Друзями життя». Єдина проблема полягає в тому, що супротивники абортів не мали жодного відношення до перерозподілу території № 7, і людям із Центру допомоги жінкам відомо про це! Чорт забирай, одна з їхніх директрис, Джун Голлідей, — член міської ради. Вона й ця сука Вітон мало не плюють одна одній в обличчя, стикаючись

у коридорі муніципалітету. Перерозподіл території № 7 від самого початку був замком на піску, тому що Центр допомоги жінкам технічно є лікарнею, як і міська лікарня Деррі, розташована по сусідству. Якщо змінити територіальні закони з тим, щоб оголосити діяльність Центру нелегальною, виходить, що те саме станеться і з однією з трьох лікарень округу Деррі — третього за величиною округу штату Мен. Отже, цього ніколи не сталося б, але це й не важливо, тому що від самого початку проблема полягала в іншому. В основі всього — капосність і бажання зробити щось на зло супротивникові. А для більшості прихильників вибору — один із моїх колег називає їх китоподібними людьми — справа полягає ще й у власній правоті.

— Правота? Не розумію.

— Їм недостатньо того, щоб жінка, не криючись, могла прийти туди будь-коли й позбутися зайвої проблеми у вигляді маленької рибки, що росте в ній, — прихильники вибору воліють, щоби в суперечці їхнє було зверху. У глибині душі вони хочуть, щоб такі, як Ден Далтон, визнали їхню правоту, а цього ніколи не станеться. Скоріше араби й ізраїльтяни визнають, що були не праві, і покинуть зброю. Я визнаю право жінки на аборт, якщо в цьому справді виникає необхідність, але мене нудить від ставлення до цього прихильників вибору. Наскільки я розбираюся в житті, по суті вони нові пуритани, які вважають, що людина, котра думає не так, як вони, обов'язково потрапить у пекло... Ось лише в їхній уяві це місце, де по радіо транслюють тільки народну музику, а годують винятково смаженими курми.

— Та й гострі ж ви на язик!

— Спробуйте посидіти на пороховій бочці три місяці, тоді побачимо, що будете відчувати ви. Скажіть мені лише одне — як по-вашому, штрикнув би вас ножем Пікерінґ,

якби в цій справі не був замішаний Центр допомоги жінкам, «Друзі життя» і Сьюзен Не-Чіпайте-Мою-Священну-Корову Дей?

Ральф зробив вигляд, що уважно обмірковує питання, насправді ж він розглядав ауру Джона Лейдекера. Вона була здорових блакитних кольорів, але по краях миготіли й швидко зникали зеленуваті іскорки. Саме вони й зацікавили Ральфа; здається, він знав, що це означає.

Нарешті він мовив:

— Ні. Думаю, ні.

— І я такої ж думки. Ви були поранені у війні, результат якої вже відомий, Ральфе, і ви далеко не остання жертва. Але якщо ви підете до китоподібних — або до Сьюзен Дей, — розстебнете сорочку, покажете пов'язку й скажете: «Частково в цьому й ваша провина», вони піднімуть руки й заперечать: «О ні, що ви, нам дуже жаль, що ви постраждали, Ральфе, адже ми проти насильства, і це не наша провина, однак нам необхідно, щоб Центр продовжував працювати, нам потрібні чоловіки й жінки на барикадах, і якщо для цього буде потрібно трохи пролитої крові, нехай буде так». Але справа абсолютно не в Центрі, саме це й обурює мене найбільше. Справа в...

— ...абортах.

— Та ні ж! Праву на аборти нічого не загрожує у штаті Мен, та й у Деррі теж, що б там не говорила Сьюзен Дей. Справа в тому, чия команда краща. Справа в тому, на чиєму боці Бог. Справа в тому, хто правий. Як би я хотів, щоб усі вони проспівали: «Ми чемпіони» — і напилися до чортиків.

Ральф розсміявся, закинувши голову. Лейдекер розсміявся разом з ним.

— Звичайно, вони дуболоми, — знизавши плечима, закінчив він. — Але вони наші дуболоми. Вам здається, що

я жартую? Ні. Центр допомоги, «Друзі життя», «Вартові тіла», «Наша справа»... Усі вони наші ослячі сраки, і я, слово честі, не проти того, щоб доглядати за своїми. Саме тому я й вибрав свою роботу, саме тому я й залишаюся тут. І ви вже даруйте мені, якщо я божеволію від думки, що мені доведеться охороняти якусь довгоногу Міс Америка з Нью-Йорка, яка хоче прилетіти сюди, виголосити провокаційну промову, а потім змитися, прихопивши з собою кілька публікацій власних інтерв'ю і достатньо матеріалу для чергового розділу нової книги. Нам в обличчя вона буде говорити, яке ми прекрасне плем'я травоїдних, а повернувшись у розкішні апартаменти на Парк-авеню, розповість своїм друзям про те, що їй ніяк не вдається змити лайно наших паперових фабрик з її чудового волосся. Вона ж жінка... І якщо нам пощастить, то все заспокоїться, ніхто не загине й не постраждає.

Ральф уже не сумнівався в значенні цих зеленуватих іскорок.

— Але ви налякані? — запитав він.

Лейдекер здивовано глянув на нього:

— Дуже помітно?

— Трохи, — відповів Ральф і подумав: «Тільки по твоїй аурі, Джоне. Тільки по аурі».

— Так, я наляканий. На особистому рівні я боюся провалити завдання, яке нічим не компенсувати, якщо справи підуть погано. На професійному рівні я боюся, що з нею щось станеться під час мого чергування. На громадському рівні я просто тремчу від усвідомлення того, що може статися, якщо виникне конфронтація і джина випустять із пляшки... Ще кави, Ральфе?

— Ні, дякую. До того ж мені час іти. А що буде з Пікерінгом?

Насправді його не дуже цікавила доля Чарлі Пікерінґа, але товстун-поліцейський цілком може насторожитися, якщо в першу чергу Ральф запитає про Мей Лочер, а не про Пікерінґа. Йому це видасться навіть підозрілим.

— Стів Андерсон — помічник окружного прокурора, який розмовляв з вами, і призначений судом адвокат Пікерінґа гарують зараз, мов коняки. Адвокат Пікерінґа стверджуватиме, що зуміє домогтися для свого клієнта — до речі, думка про те, що Чарлі Пікерінґ може бути чиїмось клієнтом, просто не вкладається у мене в голові — обвинувачення в нападі другого ступеня тяжкості. Андерсон натомість буде стверджувати, що Пікерінґа час добряче провчити й сховати якомога надійніше, і висуне обвинувачення у спробі вбивства. Адвокат Пікерінґа зробить вигляд, що він шокований, і завтра вашого приятеля звинуватять у нападі першого ступеня із застосуванням холодної зброї. У результаті справу винесуть на розгляд суду. Потім, можливо в грудні, та радше наступного року, вас викличуть як головного свідка.

— А як щодо застави?

— Можливо, заставу визначать у розмірі сорока тисяч доларів. Можна внести десять відсотків готівкою, якщо під іншу частину є гарантії, але в Чарлі Пікерінґа немає будинку, машини, навіть годинника фірми «Таймекс». У підсумку він може опинитися в Джуніпер-Гілл, але ціль гри інша. Цього разу ми хочемо надовго забрати його з вулиці, а стосовно таких людей, як Чарлі, саме це стає метою.

— Чи є шанс, що «Друзі життя» внесуть за нього заставу?

— Немає. Останній тиждень Ед Діпно багато часу проводив із Чарлі, вони удвох попивали каву в Бейчел-шоп. Уявляю, як Ед викладав йому таємницю центуріонів і Царя Діамантів...

— Ед називає його Кривавим Царем...

— Та як завгодно, — Лейдекер махнув рукою. — Але я уявляю, як він пояснював йому, що ви права рука диявола і що тільки така кмітлива, хоробра й рішуча людина, як Чарлі Пікерінґ, може прибрати вас із дороги.

— Ви уявляєте його такою собі комп'ютерною програмою, — сказав Ральф. Він згадав Еда Діпно, який грав з ним у шахи незадовго до хвороби Керолайн. Той Ед був інтелігентною, з умінням красиво викладати свої думки, цивілізованою людиною з величезним запасом доброти. Ральф дотепер не міг зіставити того Еда з нинішнім, але ж сутність Еда відкрилася йому вперше ще в липні 1992 року. Сьогоднішній Ед змушував думати про себе, як про «бійцівського півня».

— Не просто комп'ютерною програмою, а *небезпечною* комп'ютерною програмою, — наголосив Лейдекер. — Для нього Чарлі всього лише знаряддя, подоба ножа, яким чистять яблуко. Якщо в такого ножа відскакує лезо, ніхто не біжить до точильника, щоб замінити його на нове, до чого така турбота. Ніж просто викидають у сміттєвий бак, а натомість купують новий. Саме так і поводяться хлопці типу Еда Діпно з хлопцями типу Чарлі Пікерінґа, а тому що Ед і є «Друзі життя» — принаймні зараз, — не думаю, що є причини хвилюватися щодо звільнення Чарлі під заставу. За кілька днів він буде цілковито самотній.

— Зрозуміло, — мовив Ральф. Його трохи стривожило оте співчуття до Пікерінґа. — Я хочу подякувати вам за те, що моє ім'я не потрапило в газети... Якщо ви мали до цього відношення.

«Деррі ньюс» у колонці поліцейської хроніки помістила коротеньку замітку про інцидент, повідомивши тільки, що Чарльз Г. Пікерінг був арештований за «збройний напад» у приміщенні публічної бібліотеки.

— Іноді ми просимо їх про послугу, іноді вони звертаються до нас із проханням, — сказав Лейдекер, підводячись. — Так уже влаштований світ. Якби недоумки з «Друзів життя» і педанти з «Друзів Центру» зрозуміли це, працювати стало б набагато легше.

Ральф витяг скручений плакат зі слоником Дембо із кошика для сміття і запитав:

— Можна мені забрати плакат? Я знаю одне маля, якому сподобається слоник.

Лейдекер розвів руками:

— Ви мій гість — вважайте це маленьким призом за хорошу поведінку. Тільки не просіть у мене дамських трусиків з вирізаною промежиною.

Ральф розсміявся:

— О, я не збираюся зазіхати на вашу власність.

— А якщо серйозно, я вдячний, що ви прийшли, Ральфе. Спасибі.

— Мені це було неважко. — Потягнувшись через стіл, Ральф потиснув руку Лейдекеру і рушив до дверей. Він почувався до абсурдності нерозумно, немов був лейтенантом Коломбо з телесеріалу — усе, що йому потрібно, це старий теплий плащ. Уже взявшись за дверну ручку, він повернувся.

— Можна запитати вас про щось, абсолютно не пов'язане з Чарлі Пікерінґом?

— Звичайно.

— Сьогодні вранці я почув у «Червоному яблуці», що місіс Лочер, моя сусідка, вночі померла. У цій події немає нічого дивного, у неї була емфізема легенів. Але між тротуаром і доріжкою до її будинку натягнуто поліцейські загороджувальні стрічки, і на дверях табличка, де написано, що будинок опечатаний поліцією Деррі. Вам що-небудь відомо про це?

Лейдекер так довго й пильно дивився на Ральфа, що тому стало не по собі... Але тільки не через ауру. У ній не було нічого, що вказувало б на підозрілість.

«Господи, Ральфе, чи не здається тобі, що ти занадто серйозно сприймаєш подібні речі?»

Що ж, може, й так. Принаймні, він був радий, що зеленуваті спалахи не відновили своє мерехтіння по краях аури Лейдекера.

— Чому ви так на мене дивитеся? — запитав Ральф. — Якщо я сказав або зробив щось не так, вибачайте.

— Зовсім ні, — заспокоїв його Лейдекер. — Однак у цій справі є якась таємничість, навіть надприродність. Якщо я розповім вам, чи зможете ви тримати язика за зубами?

— Не сумнівайтеся.

— Мене щиро турбує ваш сусід. Коли вимовляють слово «розсудливість», я ніколи не асоціюю його з професором.

Ральф від душі розсміявся:

— Я не скажу йому анічогісінько — слово честі, — але цікаво, що ви згадали саме про нього. Колись давно Білл учився в одному класі з місіс Лочер.

— Не можу собі навіть уявити, що професор колись бігав підтюпцем, — сказав Лейдекер. — А ви?

— Приблизно, — відповів Ральф, але уявний образ вийшов доволі своєрідним: Білл Мак-Говерн, у якому одночасно було щось і від маленького лорда Фонтлероя, і від Тома Сойєра, у бриджах, білих гольфиках... І панамі.

— Ми не впевнені в тому, що саме сталося з місіс Лочер, — сказав Лейдекер. — Ми знаємо тільки, що близько третьої ночі служба 911 отримала анонімний дзвінок — чоловік стверджував, що бачив двох незнайомців — одного з ножицями, — які виходили з будинку місіс Лочер.

— Її вбили? — вигукнув Ральф, одночасно усвідомлюючи дві речі: він поводиться більш правдоподібно, ніж очікував, і тільки що перейшов міст. Ральф не спалив його за собою — принаймні, поки що, — але він не зможе повернутися назад без цілої лавини пояснень.

Лейдекер знизав плечима:

— Якщо й так, то зробили це не ножицями і взагалі без застосування колюче-ріжучої зброї. На тілі немає ніяких слідів.

Хоч це давало якесь полегшення.

— З іншого боку, те, що сталося, могло налякати до смерті — особливо літню і хвору людину, — сказав Лейдекер. — Принаймні пояснити буде легше, якщо ви дозволите розповісти те, що відомо мені самому. Це не займе багато часу, повірте.

— Звичайно, слухаю.

— Хочете довідатися щось цікаве? Першою людиною, про яку подумав я, прочитавши запис дзвінка, були ви.

— Через безсоння, правильно? — запитав Ральф. Голос його звучав твердо і впевнено.

— І безсоння, і той факт, що він стверджував, начебто бачив цих двох з вікна своєї вітальні. Вікна вашої вітальні виходять на Гарріс-авеню, чи не так?

— Так.

— Отож. Я навіть хотів прослухати запис плівки, але потім згадав, що сьогодні ви прийдете сюди... До того ж сон знову повернувся до вас. Адже так?

Не вагаючись ні секунди й не роздумуючи, Ральф підпалив міст, який щойно проминув.

— Ну, я вже не сплю так, як у шістнадцять, не буду обманювати, але якщо це я зателефонував учора в поліцію, то, мабуть, зробив це уві сні.

— Приблизно так міркував і я. Крім того, якби ви помітили щось незвичайне на вулиці, чи стали б ви дзвонити анонімно?

— Ясна річ, — підтакнув Ральф, а сам подумав: «Але, припустімо, сталося не просто щось незвичайне, Джоне? Припустімо, все здавалося абсолютно неймовірним?»

— Згоден, — кивнув Лейдекер. — Звичайно, з вашого вікна Гарріс-авеню як на долоні, однак те саме видно й із трьох дюжин інших будинків... До того ж, якщо той приятель стверджував, начебто він у будинку, зовсім не обов'язково, що так було насправді.

— Звичайно. Поряд із «Червоним яблуком» телефонна будка, звідки можна подзвонити, і ще одна біля винної крамнички. Ще двійко біля Строуфорд-парку, якщо вони, звісно, справні.

— У парку чотири телефони-автомати, і всі вони працюють. Ми перевірили.

— Але навіщо було брехати про те, де він?

— Найбільш імовірна причина полягає в тому, що анонім, можливо, брехав і про все інше. Принаймні Донна Геґен сказала, що голос звучав молодо й упевнено. — Сказавши це, Лейдекер поморщився й ляснув себе по лобі. — Ральфе, я зовсім не це хотів сказати. Вибачте.

— Та нічого, все нормально — ідея, що мій голос звучить, як у старого шкарбуна на пенсії, не є для мене новою. Я справді стара перечниця. Продовжуйте.

— Чергував Кріс Нелл — пам'ятаєте, разом з ним ми заарештували Еда Діпно?

— Я пам'ятаю його ім'я.

— Отож. Стів Аттербек чергував тієї ночі. Він хороший хлопець.

«Чоловік у в'язаній шапочці», — подумав Ральф.

— Леді була мертва, але жодних слідів насильства. Нічого не пропало, однак у таких стареньких леді, як Мей Лочер, зазвичай немає ніяких особливих цінностей — ні відеоапаратури, ні стереосистем, нічого такого. Правда, у неї зберігалося кілька ювелірних виробів. Не можна сказати, що у світі немає дорожчих або кращих коштовностей, але...

— Чому злодії не забрали їх?

— Саме так. Але більш цікаво те, що вхідні двері — той, хто телефонував у поліцію, стверджував, що бачив, як ті двоє вийшли з будинку, — були зачинені зсередини. Не просто на замок, а ще на засув і на ланцюжок. Як і двері чорного ходу. Тож якщо той, хто дзвонив, був у себе, а Мей Лочер була вже мертва, коли пішла ця парочка, хто ж тоді зачинив двері?

«Можливо, це зробив Кривавий Цар», — подумав Ральф... І, на свій жах, мало не вимовив це вголос.

— Не знаю, а як щодо вікон?

— Закриті. На всі шпінгалети. До того ж, якщо вам недостатньо подробиць у дусі Аґати Крісті, Стів стверджує, що й зимові рами вставлені. Одна з сусідок повідомила, що минулого тижня місіс Лочер запрошувала якогось хлопчика вставити рами.

— Я знаю, — кивнув Ральф. — Саллівена, він розносить пошту. Тепер і я згадав, що бачив його за цим заняттям.

— Зовсім як у фантастичному романі, — зауважив Лейдекер, але Ральф подумав, що Лейдекер, не роздумуючи, обміняв би справу Сьюзен Дей на справу Мей Лочер. — Результати медичної експертизи надійшли саме в той момент, коли я вже йшов до вас у будинок окружного

суду. Я встиг переглянути їх. Тромбоз... Інфаркт міокарда. Наразі ми вважаємо нічний дзвінок жартом — у будь-якому місті подібне буває частенько, — а смерть леді сталася від серцевого приступу, ускладненого емфіземою.

— Інакше кажучи, простий збіг. — Такий висновок урятував би Ральфа від безлічі турбот, але в його голосі звучала недовіра.

— Так, мені це теж не дуже подобається. Як і Стіву, саме тому й опечатали будинок. Судові експерти перевернуть там усе догори дном, можливо, уже завтра вранці. А поки що останки місіс Лочер відправиться в Огасту для більш докладної експертизи. Хтозна, що вона покаже? Іноді їм справді вдається влаштувати ціле шоу. Ви здивувалися б їхньому вмінню.

— Не сумніваюся, — відповів Ральф. Лейдекер кинув зубочистку в попільницю, насупився, потім обличчя його знову просвітліло.

— О, у мене виникла ідея — я попрошу кого-небудь із помічників зробити дубль запису дзвінка й прокручу його вам. Можливо, ви впізнаєте голос. Хтозна, траплялися й більш неймовірні речі.

— Не перечу, — відповів Ральф, вимушено посміхаючись.

— Цю справу веде Аттербек. Ходімо, я проводжу вас.

У коридорі Лейдекер ще раз пильно подивився на Ральфа. Цього разу старий відчув себе непевно, не зрозумівши значення погляду. Аур він знову не бачив.

Ральф спробував посміхнутися:

— У мене виріс другий ніс?

— О, ні. Я просто здивований: як на людину, яка вчора пережила те, що випало на вашу долю, ви маєте чудовий вигляд. Особливо в порівнянні з тим, яким ви були мину-

лого літа... Якщо подібне зробив з вами стільниковий мед, я обов'язково куплю цілу пасіку.

Ральф розсміявся так, начебто почув найкумедніший жарт у своєму житті.

2. Перша сорок дві, передсвіт вівторка.

Ральф, сидячи в кріслі, спостерігає, як навколо ліхтаря кружляє осінній дощ. Перед будинком Мей Лочер понуро обвисла стрічка поліцейського огородження.

Усього близько двох годин сну, і він знову думає про те, що бути мертвим набагато краще. Жодного безсоння. Жодного втомливо довгого чекання світанку в ненависному кріслі. І більше жодних днів, коли здається, що дивишся на світ крізь невидиму захисну плівку, яку вже багато років розхвалюють дантисти в рекламних роликах. У ті далекі дні телебачення тільки починало свій хід по країні, у волоссі Ральфа з'являлися перші сиві відблиски, і він завжди засинав за п'ять хвилин після того, як покохається з Керолайн.

«А люди й далі кажуть, який чудовий у мене вигляд. Містика, та й годі».

Хоча це було не так. Зважаючи на те, що він побачив останнім часом, компліменти з приводу його вигляду були аж у кінці списку всього незвичайного й дивного.

Ральф знову глянув на дім Мей Лочер. Як твердив Лейдекер, двері були зачинені зсередини, але Ральф бачив, як два маленьких лисих лікарі виходили з дверей, бачив, чорт забирай...

Але чи бачив?

Чи бачив насправді?

Подумки Ральф повернувся у вчорашній ранок. Він сидів у цьому ж кріслі з чашкою чаю на колінах і думав:

«Нехай же почнеться вистава». А потім побачив, як виходять із дверей оті карлики, бачив, як вони виходили з будинку Мей Лочер.

Хоча, можливо, він і помилявся, тому що дивився не на будинок, він дивився у бік «Червоного яблука». Уловивши бічним зором неясний рух, Ральф подумав, чи не Розалі це, і повернув голову, щоб перевірити. Ось тоді він і побачив лисих карликів на веранді будинку Мей Лочер. Тепер Ральф уже не був цілком певен у тому, що бачив, як відчинялися вхідні двері. Швидше за все, він вигадав це, а чому б і ні? Вони ж не йшли по доріжці до будинку місіс Лочер.

«Ти не знаєш цього, Ральфе».

Але він знав. О третій ранку Гарріс-авеню була настільки ж пустельна й тиха, як і місячні гори, найменший рух одразу привертав увагу.

Чи вийшли лікар № 1 і лікар № 2 із дверей? Що довше Ральф міркував про це, то більше сумнівався.

«Тоді що ж сталося, Ральфе? Може, вони з'явилися з тієї невидимої захисної плівки? Або — як щодо такого? — можливо, вони пройшли крізь двері, як примари у фільмах про космічних прибульців!»

Божевілля — але, швидше за все, саме так воно й було.

«Що? Вони пройшли крізь ці чортові ДВЕРІ? О, Ральфе, тобі необхідна допомога. Тобі слід поговорити з ким-небудь про те, що відбувається з тобою».

Так. В одному він був упевнений: йому просто необхідно поговорити з ким-небудь до того, як це приведе його розум до божевілля. Але з ким? Найкраще було б із Керолайн, однак вона мертва. Лейдекер? Але ж Ральф уже збрехав йому про дзвінок у поліцію. Чому? Тому що правда звучала б як марення божевільного. Начебто він заразився параноєю Еда Діпно — так люди підхоплюють

застуду. Хіба це не найбільш імовірне пояснення ситуації, якщо дивитися на речі тверезо?

— Але ж це не так, — прошепотів він. — Вони існують насправді. Як і аури.

«Тернистий і довгий шлях в Едем, любий... І стеж за золотаво-зеленими слідами чоловіків у білому, поки ти в дорозі».

Розповісти кому-небудь. Викласти все. Так. І він зобов'язаний зробити це до того, як Джон Лейдекер прослухає плівку із записом телефонної розмови і вимагатиме пояснень. Насамперед бажаючи знати, чому Ральф збрехав і що насправді йому відомо про смерть Мей Лочер.

Розповісти кому-небудь. Викласти все.

Але Керолайн мертва, Лейдекер ще недостатньо близький йому, Елен у Центрі допомоги жінкам, а Луїза Чесс могла проговоритися своїм подружкам. Хто ж залишається?

Відповідь стала очевидною, як тільки Ральф розклав усе по поличках, однак він і далі відчував внутрішній опір при думці, що має розповісти Мак-Говерну про те, що відбувається з ним останнім часом. Він пригадав той день, коли застав Білла на лавці в парку і той оплакував старого друга й ментора Боба Полгерста. Ральф намагався розповісти Біллові про аури, але той, здавалося, не чув його, Мак-Говерн був занадто зайнятий, граючи свою звичайну сценку з приводу того, як погано бути старим.

Ральф подумав про іронічно підняту брову. Про незмінний цинізм. Про неодмінне сумовито витягнуте обличчя. Про натяки, які частенько змушували Ральфа посміхатися, але викликали й комплекс неповноцінності. А ще ставлення Мак-Говерна до Луїзи: поблажливо безсердечне.

Одначе все було трохи інакше, і Ральф знав це. Білл Мак-Ґоверн був здатний на добрий учинок і — що, мабуть, більше важливо в цьому випадку, — на розуміння. Вони знали одне одного років двадцять, а десять прожили в одному домі. Мак-Ґоверн був одним із тих, хто виносив труну Керолайн, і якщо Ральф не міг поговорити про все з Біллом, то з ким же йому тоді говорити?

Відповіді, здавалося, не було.

Розділ десятий

1. Туманні кола довкруж ліхтарів зникли, коли почало прояснятися небо на сході, і до дев'ятої ранку встановився теплий і ясний день — мабуть, почалося бабине літо. Ральф зійшов униз невдовзі після закінчення передачі «Доброго ранку, Америко», зважившись розповісти Мак-Ґоверну про те, що з ним відбувається (принаймні, про те, у чому насмілиться зізнатися), поки не передумав. Однак зупинившись біля дверей квартири на першому поверсі, він почув шум душу й спів Вільяма Д. Мак-Ґоверна. Той наспівував «Я залишив своє серце в Сан-Франциско».

Ральф вийшов на ґанок, засунувши руки в кишені. У світі немає нічого, абсолютно нічого, відзначив він, що могло б зрівнятися з жовтневим сонцем. Із ним відступають нічні тривоги. Безсумнівно, вони повернуться, але наразі Ральф почував себе чудово, незважаючи на втому й задуру в голові. День видався просто чудовий, мабуть, аж до травня навряд чи випаде ще один такий же чудовий день. Ральф вирішив, що потрібно бути цілковитим ідіотом, щоб не скористатися нагодою.

Прогулянка до розвилки по Гарріс-авеню й назад займе не більше півгодини, нехай хвилин сорок п'ять, якщо з

ким-небудь поспілкуватися по дорозі, а до того часу Білл уже прийме душ, поголиться, причешеться й одягнеться. І наставить вуха, якщо Ральфові пощастить.

Ральф дійшов до майданчика для пікніків, не зізнаючись собі в тому, що прагне зустріти старого Дора. Якщо вони зустрінуться, то зможуть трохи поговорити про поезію — наприклад про Стівена Добінса, або пофілософствувати. Цю частину розмови можна почати з пояснення Дорренса щодо «справ лонґ-таймерів» і довідатися, чому він вважає, що Ральфу не слід «втручатися».

Одначе Дорренса не було на майданчику для пікніків; там сидів лише Дон Візі, який прагнув пояснити Ральфові, чому Білл Клінтон так зле виконує свою роботу президента і чому для Сполучених Штатів Америки було б краще, якби американці вибрали замість Клінтона цього фінансового генія Росса Перо. Ральф (який голосував за Клінтона і вважав, що той чудово працює) послухав із ввічливості, потім сказав, що в нього візит до перукаря. Це було єдине, що він зміг придумати як відмовку.

— І ще ось що! — кричав йому вслід Дон. — Його пихата дружина! Вона ж лесбіянка! Я знав це. І знаєш звідки? Я завжди дивився на її туфлі. У них туфлі — щось на кшталт таємного коду! Вони носять туфлі з квадратним носаком і...

— Бувай, Доне! — крикнув Ральф і поквапився. Він пройшов близько півкілометра, перш ніж запала тиша.

2. Ральф був саме навпроти будинку Мей Лочер, коли це сталося. Він завмер на місці, дивлячись на Гарріс-авеню великими і круглими від подиву й недовіри очима. Права рука стиснула горло, а рот широко відкрився. Він

був схожий на людину, з якою стався серцевий напад, але, незважаючи на те що із серцем у нього все було гаразд — принаймні, поки що, — він почував себе так, начебто з ним справді стався якийсь приступ. Нічого з того, що він бачив цієї осені, не підготувало його до цього. Ральф не думав, що до цього взагалі можна підготуватися.

Другий світ — таємничий світ аур — знову став видимий, і цього разу його було настільки багато, що Ральф навіть і уявити собі не міг... Настільки багато, що, подумав він, чи не вмирають люди від перенасичення сприйняття. Гаррісавеню перетворилася на феєрично палахкотливу країну див зі сферами, конусами й півмісяцями всіх кольорів веселки, які перехрещувалися одне з одним. Дерева, яким залишалося ще близько тижня до цілковитої трансформації, палали немов смолоскипи в очах і голові Ральфа. Небо неможливо було описати; воно оглушливо дзвеніло синявою. Телефонна лінія у західній частині Деррі все ще була наземною, і Ральф зачаровано дивився на дроти, навряд чи завважуючи, що він затамував подих і йому необхідно негайно зробити вдих, щоб не знепритомніти. Тріпотливі жовті спіралі хвилями котилися по чорних дротах, нагадавши Ральфові жердини при вході в перукарню у ті часи, коли він був ще дитиною. Майже щомиті це джмелеподібне обертання переривалося гострим вертикальним червоним імпульсом або зеленим спалахом, який, здавалося, миттєво розтікався в обидва боки, затьмарюючи жовті кола, перш ніж розсіятися.

«Ти дивишся на людські розмови, — подумав він. — Тобі це відомо, Ральфе? Тітонька Седі з Далласа розмовляє зі своїм улюбленим племінником з Деррі; фермер з Гейвена вичитує дилера, у якого він купив трактор; священик намагається допомогти парафіянинові, що потрапив у біду. Усе це голоси, і здається, що яскраві імпульси й спалахи вихо-

дять від людей, охоплених сильними емоціями — любов'ю або ненавистю, радістю або ревнощами».

Ральфові здавалося, що все, що він бачить і відчуває, — це ще далеко не все; що насправді на нього чекає цілий світ, схований за звичайним сприйняттям. Доволі багатогранний і блискучий, щоб перетворити бачене зараз на жалюгідний блідий знімок, тьмяну подобу спостережуваного. І якщо існує ще щось, — як же йому винести все й не збожеволіти? Навіть якщо він заплющить очі, це не допоможе: звідкись йому було відомо, що його «бачення» речей бере початок у ставленні до зору як до основного фактора сприйняття. Але було, крім усього іншого, щось більше, ніж просто «бачення». Щоб довести це самому собі, Ральф заплющив очі... І однаково продовжував бачити Гарріс-авеню. Начебто його повіки стали прозорими. Єдиною відмінністю було те, що всі кольори змінилися, створюючи світ, що нагадує негатив кольорової фотографії. Дерева, уже не жовті чи жовтогарячі, стали яскравими, неприродно зеленими. Гарріс-авеню, наново залита асфальтом у червні, перетворилася на чудову білу дорогу, а небо здавалося дивним червоним озером. Ральф розплющив очі, майже впевнений, що аури зникнуть, але цього не сталося, світ і далі кричав і обертався у кольорі, русі й глибоких резонуючих звуках.

«Коли ж я почав бачити їх? — згадував Ральф, відновляючи свій шлях до будинку. — Коли ж почали з'являтися лисі лікарі-карлики?»

Однак не видно було ніяких лікарів — ні лисих, ні жодних інших, не з'являлися ангели, не зринали й дияволи. Тільки...

— Дивися під ноги, Робертсе! Невже не бачиш, куди йдеш?

Слова, різкі й трохи тривожні, здавалося, володіли фізичною тканиною, — однаково що провести рукою по дубових панелях, якими обшиті стіни стародавнього абатства. Зупинившись, Ральф побачив місіс Перрін. Вона відступила з тротуару на проїзну частину, щоб він не збив її з ніг, і тепер стояла по щиколотку в опалому листі з важкою сумкою в руці, грізно дивлячись на Ральфа з-під густих брів. Аура, що оточувала її, була твердого, не-жартувати-зі-мною сірого кольору форми випускника Вест-Пойнта.

— Чи ти п'яний, Робертсе? — уривчасто запитала вона, і несподіване буяння фарб і відчуттів зникло зі світу, і знову це була лише Гарріс-авеню посеред прекрасного, сонячного осіннього ранку.

— П'яний? Я? Зовсім ні. Тверезий як скло, слово честі.

Ральф простягнув їй руку. Місіс Перрін було за вісімдесят, але вигляд вона мала набагато молодший. Глянула на його руку так, начебто Ральф ховав у долоні іграшкового свищика. «Мене не обдуриш, Робертсе», — промовляли її холодні сірі очі. — Мене не обдуриш». Вона знову ступила на тротуар без допомоги Ральфа.

— Вибачте, місіс Перрін. Я не бачив, куди йду.

— Звичайно, не бачив. Ти витав у хмарах, розкривши рота, ось що ти робив. Ти схожий на сільського ідіота.

— Вибачте, — повторив він, а тоді прикусив язика, щоб не розсміятися.

— Гм-м-м. — Місіс Перрін повільно оглянула його з голови до ніг, як причепливий сержант оглядає шеренгу новобранців. — Та в тебе сорочка розірвана під пахвою, Робертсе.

Ральф підняв ліву руку. Справді, його улюблена картата сорочка порвалася. Крізь дірку виднілася пов'язка із засохлою цяткою крові, та ще й клаптик волосся з-під

пахви. Він поспішно опустив руку, відчуваючи, як кров приливає до скронь.

— Гм-м-м, — знову гумкнула місіс Перрін, висловивши цим усе, що вона хотіла б сказати про Ральфа Робертса, не вимовивши при цьому жодного голосного звука. — Принеси її до мене додому, якщо хочеш. Як і все інше, що треба зашити. Знаєш, я ще можу тримати голку в руках.

— Не сумніваюся, місіс Перрін.

Цього разу поважна леді окинула його поглядом, який, здавалося, промовляв: «Ти цілковитий ідіот, Ральфе Робертсе, але цього я поправити не в змозі».

— Тільки не вдень, — додала вона. — Удень я допомагаю готувати їжу в притулку для бездомних, а потім беру участь у роздачі о п'ятій вечора. Це богоугодна справа.

— Так, я впевнений, що...

— У раю не буде бездомних, Робертсе. Можеш розраховувати на це. І ніяких розірваних сорочок, я знаю. Але поки ми тут, треба упокоритися й допомагати, така наша доля. — «І я прекрасно із цим справляюся», — проголосив вираз обличчя місіс Перрін. — Принось усе, що треба полагодити, зранку або ввечері, Робертсе. Без зайвих церемоній, але не приходь до мене після восьмої тридцяти. Я лягаю спати рівно о дев'ятій.

— Дуже мило з вашого боку, місіс Перрін, — мовив Ральф і знову прикусив язика. Він боявся, що зайдеться сміхом або вмре.

— Зовсім ні. Це християнський обов'язок. До того ж Керолайн була мені подругою.

— Спасибі, — сказав Ральф. — Жахливо те, що сталося з Мей Лочер, правда?

— Ні, — відрізала місіс Перрін. — Це милість Божа. — І вона пішла далі, перш ніж Ральф устиг вимовити хоч

слово. Її спина була така пряма, що Ральфові стало боляче дивитися.

Ральф трохи пройшов уперед, але більше не зміг стримуватися. Він притулився чолом до телеграфного стовпа, затулив рота руками й розсміявся якомога тихіше — сміявся, поки сльози не покотилися в нього по щоках. Коли приступ (саме таке було його відчуття — щось на кшталт істеричного припадку) минув, Ральф огледівся довкола. Він не побачив нічого, що було б недоступне для сприйняття інших людей, і йому полегшало. «Але воно повернеться, Ральфе. І ти це прекрасно знаєш».

Так, він знав, але це буде пізніше. А поки що йому необхідно поговорити.

3. Коли Ральф нарешті повернувся зі своєї незвичайної прогулянки, Мак-Ґоверн, сидячи на веранді, переглядав ранкову газету. Уже звертаючи на доріжку, що веде до будинку, Ральф прийняв раптове рішення. Він багато чого розповість Біллові, але не все. Він опустить те, наскільки двоє незнайомців, що вийшли з будинку Мей Лочер, скидалися на інопланетян, як їх зображують у бульварній пресі.

Коли Ральф піднявся на ґанок, Мак-Ґоверн відірвався від газети.

— Привіт, Ральфе.

— Вітаю, Білле. Можна мені про дещо поговорити з тобою?

— Звичайно. — Мак-Ґоверн акуратно склав газету. — Учора нарешті мого старого друга Боба Полгерста поклали в лікарню.

— Так? Мені здавалося, це слід було зробити раніше.

— Я теж так гадав. Усі так вважали. Він обвів нас навколо пальця. Здавалося, йому легшає — принаймні, у випадку з пневмонією, — але потім стан погіршився. Учора близько полудня у Боба зупинилося дихання, і його племінниця подумала, що він помре раніше ніж приїде «швидка». Однак цього не сталося, і тепер його стан знову стабілізувався. — Мак-Говерн подивився на вулицю й зітхнув. — Уночі померла Мей Лочер, а Боб і далі чіпляється за життя. Що це за світ, га?

— І не кажи.

— Про що ти хочеш поговорити? Ти нарешті вирішив освідчитися Луїзі? Хочеш отримати батьківську пораду?

— Мені потрібна порада, але не з приводу мого особистого життя.

— Розповідай, — мовив Мак-Говерн.

І Ральф почав розповідати, відчуваючи не лише вдячність, але й величезне полегшення, зустрівши мовчазну увагу Мак-Говерна. Він коротенько змалював ситуацію, вже відому Мак-Говерну, — інцидент між Едом і водієм пікапа влітку дев'яносто другого року; те, наскільки слова Еда збігалися з тим, що він казав того дня, коли побив Елен. Поки Ральф говорив, він усе дужче переконувався в тому, що всі дивні події, які відбувалися з ним останнім часом, якимось чином взаємозалежні, він майже бачив цей зв'язок. Він розповів Мак-Говерну про аури, хоча й не згадав про безмовний катаклізм, пережитий менше ніж півгодини тому, — так далеко Ральф наразі не хотів заходити. Мак-Говерн уже знав про напад Чарлі Пікерінґа й про те, як урятувався його сусід, скориставшись балончиком, отриманим від Елен та її подруги, — але тепер Ральф повідав йому ще дещо, що приховав недільного вечора: він розповів про те, яким магічним чином балончик опинився

в кишені його куртки. Ось лише чарівником, як він підозрює, виявився старий Дор.

— Боже праведний! — вигукнув Мак-Говерн. — Скільки ж ти пережив, Ральфе!

— Чимало.

— І як багато ти розповів Джонні Лейдекеру?

«Дуже мало», — хотів було відповісти Ральф, але потім зрозумів, що навіть це буде перебільшенням.

— Майже нічого. Є й ще дещо, про що я змовчав. Щось більш... Більш істотне. Пов'язане з подіями на нашій вулиці. — Він показав рукою на будинок Мей Лочер, перед яким стояли два біло-блакитних «форди»-фургони з написом «ПОЛІЦІЯ ШТАТУ МЕН». Швидше за все, це ті люди, про яких говорив Лейдекер.

— Мей? — Мак-Говерн трохи подався вперед. — Тобі відомо щось і про Мей?

— Мені так здається. — Обережно добираючи слова, Ральф розповів Мак-Говерну про те, як він прокинувся, пройшов у вітальню й побачив двох незнайомців, що виходять із будинку Мей Лочер. Він описав свої успішні пошуки бінокля й те, як помітив ножиці в руці одного з чоловіків. Він не згадував при цьому про кошмар, який йому наснився, і тим паче про враження, що ці двоє, швидше за все, пройшли крізь двері — це позбавило б його решток довіри, яку, цілком можливо, Білл іще мав до нього. Закінчив Ральф згадкою про свій анонімний дзвінок у поліцейський відділок, а потім заклопотано глянув на Мак-Говерна.

Мак-Говерн труснув головою, мов бажаючи отямитися.

— Аури, пророкування, містичні зломщики з ножицями... Ти багато чого пережив.

— І що ти з цього приводу думаєш, Білле?

Мак-Ґоверн помовчав. Поки Ральф говорив, він згорнув газету трубочкою й тепер поплескував нею по нозі. Ральф хотів було поставити своє питання більш відверто: «Ти вважаєш, що я збожеволів, Білле?» — але передумав. Невже він справді сподівався, що на таке питання можна дістати щиру відповідь... Принаймні, не прийнявши попередньо заспокійливе? Що на таке питання Білл міг відповісти: «О так, я вважаю, що ти так само божевільний, як і клоп, Ральфі, то чому б нам не зателефонувати в Джуніпер-Гілл і не поцікавитися, чи є в них вільне ліжко для тебе?» Навряд чи... А оскільки будь-яка відповідь Білла не буде цілком щирою, то краще помовчати.

— Я не знаю, що й думати, — нарешті промовив Білл. — Поки що. А які вони були?

— Їхні обличчя дуже важко описати, — відповів Ральф. Голос його звучав так само твердо, як і вчора під час дзвінка в поліцію.

— Їхній вік ти, імовірно, теж не зміг визначити?

— Ні.

— Міг один із них виявитися нашим приятелем, сусідом?

— Ед Діпно? — Ральф здивовано глянув на Мак-Ґоверна. — Ні, Еда там не було.

— А як щодо Пікерінґа?

— Ні. Ані Еда, ані Пікерінґа там не було. Я впізнав би їх. До чого ти хилиш? Що в мене поїхав дах і мій перегорілий розум уявив двох хлопців, які завдали мені стільки неприємностей за останні кілька місяців, на веранді будинку Мей Лочер?

— Звичайно, ні, — відповів Мак-Ґоверн, але плескати газетою по нозі припинив, а очі його зблиснули. Ральф відчув, як у нього засмоктало під ложечкою. Так, саме на це й натякав Мак-Ґоверн; не дивно, правда ж?

Може, й не дивно, але неприємне посмоктування від цього не минало.

— І Джонні сказав, що всі двері були зачинені?

— Так.

— Зсередини?

— Так, але...

Мак-Говерн підвівся так несподівано, що Ральфові здалося, ніби той збирається втекти, вигукуючи: «Бережіться Робертса! Він збожеволів!» Але замість того щоб утекти по сходах, Мак-Говерн пішов у будинок. І Ральфа це стривожило навіть дужче.

— Що ти збираєшся робити?

— Зателефонувати Ларрі Перро, — пояснив Мак-Говерн. — Молодшому братові Мей. Він досі живе в Кардвіллі. Думаю, там її й поховають. — Мак-Говерн задумливо подивився на Ральфа. — А що ти подумав, що я збираюся зробити?

— Не знаю. — Ральф зніяковів. — Спочатку мені здалося, що ти хочеш утекти від мене подалі.

— Ні, звісно. — Мак-Говерн поплескав сусіда по плечу, але Ральфові цей жест здався холодним і маловтішним. Скоріше, формальним.

— І яке відношення до всього цього має брат місіс Лочер?

— Джонні сказав, що вони відішлють тіло Мей для повторного розтину в Оґасту, правильно?

— Він говорив про експертизу...

— Ніякої різниці, повір мені. Якщо справді виявили щось дивне — хоч найменший натяк на вбивство, — Ларрі повинен про це знати. Він її єдиний родич.

— Так, але чи не здивується він із твоєї особистої зацікавленості?

— Не думаю, що про це варто турбуватися, — відповів Мак-Говерн заспокійливим тоном, який абсолютно не

сподобався Ральфові. — Я скажу, що поліція опечатала будинок і що жорна пліток на Гарріс-авеню крутяться щодуху. Він знає, що ми з Мей були шкільними приятелями й що останні кілька років я регулярно відвідував її. Ми з Ларрі недолюблюємо один одного, але все ж нам вдається знаходити спільну мову. Він розповість мені те, що я хочу знати, хоча б тому, що ми земляки. Зрозуміло?

— Думаю так, але...

— Сподіваюся, — сказав Мак-Говерн і раптом зовсім несподівано почав скидатися на стару, неймовірно потворну рептилію. Він тицьнув пальцем у Ральфа. — Я не такий уже й тупий, як тобі здається, і я вмію зберігати таємниці. Твоє обличчя щойно виказало мені твій сумнів, і я обурений. Обурений до глибини душі.

— Вибач, — зніяковів Ральф. Його приголомшив спалах Мак-Говерна. Білл дивився на нього, стиснувши вузькі губи, що не закривали занадто великі зуби, потім кивнув:

— Гаразд, я приймаю твої вибачення. Ти погано спав, я повинен був урахувати це, а що стосується мене, то просто я не можу викинути Боба Полгерста з голови. — Він видав одне зі своїх найважчих небораки-старого-біллі зітхань. — Послухай, якщо ти волієш, щоб я не телефонував братові Мей...

— Ні, — поспішно відізвався Ральф, думаючи про те, що він волів би повернутися хвилин на десять назад, і тоді б цих розмов не було. А потім у його голові промайнула фраза, готова до вживання, яку цілком схвалив би Білл Мак-Говерн: — Вибач, якщо я піддав сумніву твою розсудливість.

Мак-Говерн посміхнувся — спочатку знехотя, а потім від усього серця:

— Тепер я знаю, що не дає тобі заснути — думки про цю нісенітницю. Сиди спокійно, Ральфе, і думай про

гіпопотамів, як полюбляла казати моя матінка. Я зараз повернуся. Можливо, я не застану Ларрі, приготування до похорону, сам розумієш. Переглянеш газету?

— Звичайно. Спасибі.

Мак-Говерн вручив йому згорнуту в трубочку газету й увійшов у будинок. Ральф глянув на першу сторінку. Заголовок був такий: «ПРИХИЛЬНИКИ ОБОХ УГРУПОВАНЬ ГОТОВІ ДО ВІЗИТУ». Статтю доповнювали дві фотографії. На одній близько півдюжини молодих жінок стояли із плакатами «НАШЕ ТІЛО — НАШ ВИБІР» і «НОВА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ В ДЕРРІ». На другій — група пікетників біля будинку Центру допомоги жінкам. У них не було плакатів, але вони їх і не потребували: усі в чорному, у кожного коса в руках — це промовляло само за себе.

Ральф, зітхнувши, жбурнув газету на сидіння крісла-гойдалки і взявся спостерігати за тим, як ранок прямує по Гарріс-авеню. Він подумав, що, швидше за все, Мак-Говерн розмовляє із Джоном Лейдекером, а не з Ларрі Перро, що в цей момент вони проводять невеликий вчитель-і-студент симпозіум із приводу змученого безсонням і зсунутого глуздом Ральфа Робертса.

«Просто я подумав, що тобі захочеться довідатися, хто насправді зателефонував у поліцію, Джонні».

«Спасибі, професоре. Ми й так здогадувалися, але підтвердження не зашкодить. Гадаю, він безпечний. Він мені навіть подобається».

Ральф відкинув підозри з приводу того, кому може дзвонити Білл. Простіше було сидіти тут і взагалі ні про що не думати, навіть про гіпопотамів. Простіше було спостерігати за вантажівкою, що під'їхала до «Червоного яблука». Простіше було дивитися на бабусю Гаррієт Бенніген у яскравому осінньому пальті й з паличкою; у порівнянні з нею місіс Перрін була просто жовторотим

курчам. Простіше було спостерігати за дівчинкою у вузьких джинсах, вільній білій футболці й капелюсі розмірів на чотири більшому, ніж було потрібно, яка стрибала через скакалку. Простіше було дивитися за руками дівчинки, що рухалися туди-сюди. Простіше було слухати, як вона наспівувала свою безконечну лічилку:

Раз-два-три-чотири-п'ять.
Вийшов зайчик погулять...

Якась глибинна частина розуму Ральфа з подивом розуміла, що він ось-ось засне просто на веранді. Одночасно з цим аури знову почали пробиратися в світ, наповнюючи його буйним різноцвіттям і емоціями. Це чудово, але...

...Але щось було негаразд. Щось. Що?

Дівчинка стрибала через скакалку. З нею було негаразд. Її обтягнуті джинсами ноги підстрибували й опускалися, як лапка швейної машини. Її тінь стрибала поруч на тротуарі, крізь тріщини в якому пробивалася трава. Скакалка крутилася — угору й униз... Робила повний оберт... Угору й униз...

Однак дівчинка була не у футболці, тут він помилився. Замість футболки був халат. Білий халат, які носять лікарі в старих телесеріалах.

Раз-два-три-чотири-п'ять.
Вийшов зайчик погулять...

Хмара закрила сонце, і неясне зелене світло заструмеліло крізь день, відкриваючи його таємницю. Ральфові стало холодно, він покрився гусячою шкірою. Стрибуча тінь зникла. Дівчинка глянула на Ральфа, і він побачив, що це зовсім не дівчинка. Створіння, що дивиться на нього, було чоловіком заввишки близько метра з чвертю, Ральф

сприйняв затінене крисами капелюха обличчя за дитяче тому, що воно було абсолютно гладким, без жодної зморщечки. І все-таки воно викликало в Ральфа безпомильне відчуття — відчуття присутності диявола, згубу, не підвладну здоровому глузду.

«Саме так, — з тупою впевненістю подумав Ральф, не в змозі відвести очей від стрибучого створіння. — І тільки так. Ким би не була ця істота, вона божевільна. Абсолютно й безповоротно».

Створіння, мабуть, прочитало думки Ральфа, тому що в цей момент його губи спотворила усмішка, хитра й зла одночасно. Начебто їм обом була відома одна й та ж неприємна таємниця. І Ральф був упевнений, що створіння якимось чином співало крізь розтягнуті в усмішці нерухомі губи...

Раз-два-три-чотири-п'ять.
Вийшов зайчик погулять...
Шість-сім-вісім.
Іди ДО БІСА.
Дев'ять-десять, чорт з тобою.
Всі помруть, іди ЗА МНОЮ!

Це не один із тих маленьких лисих лікарів, котрі, як був упевнений Ральф, виходили з будинку місіс Лочер. Схоже на них, але не вони. Це...

Створіння відкинуло скакалку. Пролітаючи в повітрі, стало спершу жовтим, затим червоним, розбризкуючи іскри навсібіч, доки не впало на тротуар. Маленька фігурка — лікар № 3, — посміхаючись, дивилася на Ральфа, і він несподівано ще дещо зрозумів — і жахнувся. Він нарешті впізнав капелюх, який мало на голові це створіння.

То була загублена панама Білла Мак-Говерна.

4. І знову створіння немов прочитало його думки. Продовжуючи посміхатися, воно зірвало панаму з голови, оголивши круглий безволосий череп, і почало вимахувати головним убором Мак-Говерна так, неначе нарешті осідлало дикого жеребця.

Раптом воно показало на Ральфа, немов означуючи його. Потім знову одягло панаму й зникло в проході між двома будинками. Сонце звільнилося від хмар, і розмірено колихка яскравість аур знову почала блякнути. Ще мить — і перед ним була Гарріс-авеню — нудна вулиця, така, як завжди.

Ральф глибоко зітхнув, згадуючи вираз божевілля на маленькому усміхненому обличчі. Згадуючи те, як воно показувало

(Іди ДО БІСА!)

на нього, немов

(Всі помруть, іди ЗА МНОЮ!)

означаючи.

— Скажіть мені, що я заснув, — хрипло прошептав він. — Скажіть мені, що я заснув і це чудовисько мені наснилося.

Позаду відчинилися двері.

— О Боже, ти розмовляєш сам із собою, — мовив Мак-Говерн. — Чи не поклав ти гроші в банк, Ральфе?..

— Так, достатньо для того, щоб покрити видатки на свій похорон, — огризнувся Ральф. Йому здавалося, що він говорить як людина, яка щойно пережила нервове потрясіння й усе ще переживає його наслідки. Він сподівався, що Білл підійде до нього з виразом тривоги (або підозри) на обличчі й запитає, що сталося.

Однак Мак-Говерн цього не зробив. Усівшись у крісло-гойдалку, він схрестив руки на вузьких грудях і задивився на Гарріс-авеню, немов на сцену, на якій він сам, Ральф,

Луїза, Дорренс Марстеллар і багато інших люди похилого віку — представники золотого віку, за визначенням Мак-Ґоверна, — були приречені грати свої часто нудні, а іноді й болісні ролі.

«Припустімо, я розповім Біллові про його панаму, — подумав Ральф. — Припустімо, я почну так: "Білле, я знаю, що сталося із твоєю панамою. Її носить якийсь тип, подібний до тих, яких я бачив минулої ночі. Вона була на ньому, коли він стрибав через скакалку"».

Але якщо в Білла й залишилася хоч якась надія, що його сусід ще не вижив з розуму, ця остання крапля, без сумніву, розвіє її. Так.

Ральф вирішив тримати язика за зубами.

— Вибач, що затримався, — сказав Мак-Ґоверн. — Я застав Ларрі вже в дверях, він збирався в похоронну контору, але перш ніж я встиг його запитати, він переказав мені половину подій із життя Мей і всю історію свого власного. Базікав без угаву хвилин сорок п'ять.

Звичайно, це було перебільшенням — Мак-Ґоверн був відсутній хвилин п'ять щонайбільше, — Ральф глянув на годинника й здивувався, що вже одинадцята п'ятнадцять. Знову подивившись на вулицю, він не побачив місіс Бенніген. Вона зникла з виду. Як і вантажівка. Невже він заснув? Очевидно... Але ні за що в світі він не міг би знайти обриву у своєму усвідомленому сприйнятті.

«Нумо, не кажи дурниць. Ти спав, коли бачив маленького лисого чоловічка. Ти бачив його уві сні».

Це мало якийсь сенс. Навіть те, що створіння носило панаму Білла Мак-Ґоверна, мало сенс. Та сама панама фігурувала в нічному кошмарі про Керолайн. У тому сні панама була затиснута між лапами Розалі. Ось лише цього разу він не спав. Ральф був упевнений у цьому.

Ну... Майже впевнений.

— Ти не хочеш довідатися, що повідомив мені брат Мей Лочер? — трохи ображено поцікавився Мак-Ґоверн.

— Вибач, — пробурмотів Ральф. — Я витав у хмарах.

— Прощаю тебе, сину мій... Тільки з цієї миті слухай уважно. Детектив, який веде цю справу, Фандерберк...

— Я впевнений, що це Аттербек. Стів Аттербек.

Мак-Ґоверн махнув рукою — частий жест, коли його поправляли.

— Неважливо. Хай там як, а він зателефонував Ларрі й повідомив, що повторний розтин підтвердив природну смерть. Найбільше їх турбувало — в контексті твого дзвінка, — що у Мей через сильний переляк могло не витримати серце. Зачинені зсередини двері й той факт, що нічого не пропало, суперечать припущенню про непрошений візит, однак у поліції серйозно сприйняли твій дзвінок.

Його напівосудливий тон — немов Ральф кинув жменю піску в чудово відлагоджений механізм — вивів Ральфа із себе.

— Звичайно, вони сприйняли його серйозно! Я бачив двох чоловіків, що виходили з будинку, і сповістив про це владі. Коли поліцейські прибули на місце, вони виявили леді вже мертвою. Як же вони можуть не сприймати дзвінок серйозно?

—. Чому ти не назвав себе, коли дзвонив?

— Не знаю. Та й яка різниця? А як вони можуть бути впевнені, що страх не довів її до смерті?

— Не знаю, чи впевнені вони на сто відсотків, — роздратовано вимовив Мак-Ґоверн, — але, думаю, що вони близькі до цього, якщо віддали тіло Мей братові для поховання. Можливо, у поліції для подібних випадків є спеціальні тести. Я знаю лише, що цей Фандерберк...

— Аттербек...

— ...повідомив Ларрі, що Мей, швидше за все, померла уві сні. — Мак-Ґоверн, закинувши ногу на ногу, погрався складками своїх блакитних штанів, а потім простромив Ральфа поглядом:

— Я хочу дати тобі одну пораду, так що слухай. Іди до лікаря. Негайно. Сьогодні. Йди до Літчфілда. Справа серйозна.

«Ті, що виходили з дому місіс Лочер, не бачили мене, але цей третій бачив напевно, — подумав Ральф. — Він бачив мене і вказував на мене. Цілком можливо, що він розшукував саме мене».

Чудова думка. Суцільна параноя.

— Ральфе? Ти чув, що я сказав?

— Так. Як я зрозумів, ти не віриш, що я справді бачив незнайомців, які виходили з будинку Мей Лочер.

— Ти правильно зрозумів. Я помітив вираз твого обличчя, коли сказав, що був відсутній сорок п'ять хвилин, і я бачив, як ти подивився на годинника. Ти не повірив, що минуло так багато часу. А причина твого невір'я проста: ти задрімав, навіть не помітивши цього. Такий собі міні-сон. Можливо, подібне відбулося з тобою й у ту ніч, Ральфе. І тієї ночі тобі приснилися два чоловіки, а сон був настільки реальний, що ти, прокинувшись, зателефонував у поліцію.

«Раз-два-три-чотири-п'ять, — подумав Ральф. — *Вийшов зайчик погулять...»*

— А як же щодо бінокля? — запитав він. — Бінокль дотепер лежить поруч із кріслом у вітальні. Хіба це не доводить, що я не спав?

— І яким чином це доводить? Може, ти ходив уві сні, як сновида, над цим ти не замислювався? Ось ти стверджуєш, що бачив тих лікарів, але навіть не можеш описати їх.

— Це жовтогаряче світло вуличних ліхтарів...

— Але всі двері були зачинені зсередини...

— І однаково я...

— І ще аури, про які ти повторюєш. Вони спричинені безсонням — у цьому я майже впевнений. І все-таки справа може виявитися набагато серйознішою.

Ральф підвівся, зійшов з ганку й застиг на доріжці, повернувшись до Мак-Говерна спиною. У скронях пульсувало, а серце прискорено билося. Задуже прискорено.

«Він не просто вказував. Я був правий, цей маленький сукин син відзначав мене. І він мені не снився. Як і ті, кого я бачив, що вони виходили з будинку місіс Лочер, У цьому я теж упевнений».

«Звичайно, Ральфе, — відповів інший голос. — Божевільні завжди впевнені в божевільних речах, які вони бачать і чують. Якраз це, а не самі лише галюцинації, й робить їх божевільними. Якщо ти справді бачив те, що бачив, що ж тоді сталося з місіс Беннінґен? Що сталося з вантажівкою? Де ти втратив сорок п'ять хвилин, поки Мак-Говерн розмовляв по телефону з Ларрі Перро?»

— У тебе тривожні симптоми, — пролунав позаду голос Мак-Говерна, і Ральфові почулося щось жахливе в його тоні. Задоволення? Чи могло це бути задоволенням?

— Один з них тримав ножиці, — не обертаючись, тихо вимовив Ральф. — Я бачив їх.

— Ну, подумай же, Ральфе! Поворуши мізками й подумай! У неділю вдень, менше ніж за двадцять чотири години до твого візиту до акупунктуриста, безумець ледве не проткнув тебе ножем. Не дивно, що тобі приверзлася кошмарна ситуація. Голки Гонґа й мисливський ніж Пікерінґа трансформувалися в ножиці, ото й усе. Невже ти не розумієш, що ця гіпотеза пояснює все, тоді як ти стверджуєш зворотнє?

— Виходить, я ходив у сні, коли шукав бінокль? Саме така твоя думка?

— Можливо. Швидше за все, так воно й було.

— І те саме з газовим балончиком у кишені моєї куртки? Старий Дор не має до цьому жодного стосунку?

— Мене не хвилює балончик чи старий Дор! — крикнув Мак-Ґоверн. — Мене хвилюєш ти! Ти страждаєш безсонням із квітня або травня, після смерті Керолайн ти пригнічений і засмучений...

— Я не пригнічений! — закричав Ральф. На протилежному боці вулиці зупинився листоноша й подивився на них, тоді пішов далі.

— Добре, скажемо інакше, — мовив Мак-Ґоверн. — Ти не був пригнічений. Але ти не спав, ти бачив аури, людей, що вибираються із зачинених будинків глупої ночі... — А потім оманливо веселим голосом Білл вимовив те, чого так боявся Ральф: — Тобі слід бути дуже обережним, старий. Ти починаєш міркувати в стилі Еда Діпно.

Ральф обернувся. Гаряча, пульсуюча кров бухнула в обличчя.

— Ну чому ти такий? Чому ти так зі мною розмовляєш, чому ти мене переконуєш?

— Я не переконую тебе, Ральфе. Я намагаюся допомогти тобі. Бути тобі другом.

— Але виглядає це інакше.

— Іноді правда ранить, — спокійно зауважив Мак-Ґоверн. — Хоч зрідка варто прислухатися до того, що намагаються сказати твій розум і тіло. Дозволь запитати — це єдиний тривожний сон, що наснився тобі останнім часом?

Думка Ральфа перелетіла до Керол, закопаної по шию в пісок, яка кричить про сліди людини в білому. До жуків, що струменіють відгодованим потоком з її голови.

— Мені взагалі останнім часом не снилися кошмари, — глухо відповів він. — Гадаю, ти цьому не повіриш, тому що тоді руйнується твій настільки прекрасно розроблений сценарій.

— Ральфе...

— Дозволь запитати тебе. Ти справді вважаєш побачених мною людей і смерть Мей Лочер простим збігом?

— Може, й ні. Очевидно, через фізичне й емоційне перенапруження створилися умови для короткочасного функціонального психічного розладу.

Ральф мовчав.

— Я вірю, що такі речі трапляються час від часу, — підводячись, мовив Мак-Ґоверн. — Можливо, це звучить кумедно з вуст настільки раціонального птаха, як я, але це так. Я не стверджую, що тут відбулося саме це, але припускаю таку можливість. Та в одному я абсолютно впевнений — тих двох чоловіків, яких, як тобі здається, ти бачив, узагалі не існує в реальному світі.

Ральф дивився на Мак-Ґоверна, засунувши руки в кишені й відчуваючи, як вони стискаються в кулаки. Від напруги м'язи в нього тремтіли.

Мак-Ґоверн, зійшовши з ґанку, обережно взяв Ральфа за руку трохи вище ліктя:

— Я думав...

Ральф так різко висмикнув руку, що Мак-Ґоверн зойкнув від подиву й похитнувся.

— Я знаю, що ти думаєш.

— Ти не слухаєш, що я...

— О, я почув достатньо. Більш ніж достатньо. Повір мені. І вибач — мені краще прогулятися. Просто необхідно провітритися. — Ральф відчував, як кров відлинає від скронь і обличчя. Він намагався думати про інше, щоб позбутися безглуздої сліпої люті, але йому це не вдавалося.

Ральф почував себе майже так само, як після кошмару про Керолайн. Думки металися від жаху й сум'яття, а коли він зробив кілька кроків, його охопило відчуття, що він не йде, а падає, як тієї страшної ночі, коли він упав з ліжка.

— Ральфе, тобі необхідно звернутися до лікаря! — крикнув навздогін Мак-Говерн, і Ральф уже не зміг переконати себе, що не чує ноток дивного, сварливого задоволення в голосі Мак-Говерна. Турбота, що перекриває їх, можливо, й була щирою, але це нагадувало солодку поливу на кислому пирозі.

— Не до фармацевта, не до гіпнотизера, не до голковколювача! Тобі необхідно звернутися до твого власного сімейного лікаря!

«Так, до того, хто вгробив мою дружину, — подумки вигукнув Ральф. — Того, хто закопав її по шию в пісок і хто сказав, що їй не варто ні про що турбуватися, якщо вона прийматиме валіум або тиленол-3».

А вголос вимовив:

— Мені необхідно прогулятися. Ось що мені потрібно, і це єдине, що мені потрібно. — У скронях болісно стукотіло, ніби всередині били відбійним молотком, — ось такі, подумав Ральф, напевно, і бувають серцеві напади. Якщо він якомога швидше не візьме себе в руки, то з ним станеться те, що його батько називав «апоплексичним ударом від люті». Ральф чув, як за ним плівся Мак-Говерн. «Не займай, Білле, — подумки попросив Ральф. — Не торкайся мене, бо якщо ти це зробиш, я можу розвернутися і врізати тобі межиочі».

— Невже ти не розумієш, що я намагаюся допомогти тобі?! — вигукнув Мак-Говерн. Листоноша на протилежному боці вулиці знову зупинився й глянув на них, а біля «Червоного яблука» Карл, що працює зранку, і Сью, яка змінює його вдень, здивовано дивилися на них. Карл

тримав у руках пакет з гамбургерами. Так, у такі моменти помічаєш дивні речі... Однак не настільки дивні, як ті, що він бачив уранці.

«Речі, що, як тобі здавалося, ти бачив, Ральфе», — м'яко прошептав зрадницький голос у його голові.

— Прогулянка, — з розпачем пробурмотів Ральф. — Усього лише прогулянка. — Перед внутрішнім зором прокручувалася стрічка кіно. Це було неприємне кіно. Ральф намагався не ходити на такі фільми, навіть якщо весь репертуар кінотеатру він уже переглянув. Звукова доріжка цього уявного фільму жахів відтворювала «Еники-беники — плесь!»

«Дозволь мені дещо сказати, Ральфе, — у твоєму віці розумові розлади — річ поширена. У твоєму віці подібне частенько відбувається з людьми, так що СХОДИ ДО СВОГО ЛІКАРЯ!»

На веранді свого будинку стояла місіс Бенніґен, і далі одягнена в яскраво-червоне осіннє пальто. Вона дивилася на них, відкривши рота від подиву.

— Ти чуєш мене, Ральфе? Сподіваюся, що чуєш! Сподіваюся!

Ральф пришвидшив крок, піднявши плечі, начебто опирався сильним поривам вітру. «А якщо він буде продовжувати кричати все голосніше й голосніше? А якщо він сунутиме за мною через усю вулицю!»

«Якщо він зробить це, люди подумають, що то він збожеволів», — сказав Ральф сам собі, але й ця думка не могла заспокоїти його. У голові звучала мелодія дитячої пісеньки — здавалося, хтось награвав на піаніно — ні, не по-справжньому грав, а спотикався на кожному такті, немов мелодію підбирала дитина, яка лише недавно відкрила для себе принадності музики:

Еники-беники
Їли вареники,
Еники-беники — плесь!
Ось ти й піймався увесь![1]

Тепер Ральф думав про літніх мешканців Гарріс-авеню — тих, хто купує страховку в компаніях, рекламованих кабельним телебаченням; тих, хто має камені в жовчному міхурі й рак шкіри; тих, чия пам'ять скоротилася, а простата збільшилася; тих, хто живе лише на пенсію і дивиться на світ крізь катаракту, що все товщає, а не через рожеві окуляри. Це люди, що прочитують усю періодику й уважно вивчають за каталогом у супермаркеті склад консервованих продуктів і заморожених обідів. Він бачив їх, одягнених у гротескно короткі шорти й короткі спідниці, кепки й футболки із зображенням героїв мультфільмів. Одне слово, він бачив найстарших у світі дошкільнят. Вони марширували навколо подвійного ряду стільців, у той час як маленький лисий чоловічок награвав «Еники-беники — плесь!» на піаніно. Другий лисий чоловічок прибирав один стілець, і коли музика змовкала, всі швидко всідалися, але одному не залишалося місця — на цей раз не пощастило Мей Лочер, а хто наступний — чи не Мак-Ґоверн? Зайвий мусить покинути кімнату. І Ральф чув сміх Мак-Ґоверна. Білл сміявся, тому що йому знову дісталося місце. Мей Лочер померла, Боб Полгерст помирає, Ральф Робертс утрачає розум, але з ним усе гаразд, Вільям Д. Мак-Ґоверн, есквайр, як завжди у формі, не згорблений і не сутулий, чудово харчується і спроможний відшукати собі стільця, коли обривається музика.

Ральф іще пришвидшив крок, ще вище підняв плечі, проігнорувавши ще один залп порад і застережень. Він

[1] Пісенька-лічилка до дитячої гри.

подумав, що навряд чи Мак-Говерн піде за ним по вулиці, хоча хтозна. Якщо Мак-Говерн достатньо злий, він і не таке може — буде переконувати, умовлятиме не дуріти й сходити до лікаря, нагадуючи йому, що піаніно може замовкнути в будь-який момент, що якщо він, Ральф, не знайде стільця, поки це ще можливо, то удача відвернеться від нього назавжди.

Однак вигуків більше не було. Ральф хотів обернутися й перевірити, куди подівся Мак-Говерн, але потім вирішив, що це зайве. Якщо Білл побачить, що Ральф оглянувся, він може почати все спочатку. Тому краще йти собі далі. Ральф знову неусвідомлено рушив до аеропорту. Він ішов, опустивши голову, намагаючись не слухати піаніно, намагаючись не бачити старих дітей, що марширують навколо стільців, силкуючись не помічати їхніх переляканих поглядів під маскою майже правдоподібних усмішок.

І поки Ральф ішов, він зрозумів, що його надії й молитви відкинуті. Його й далі вело до тунелю, а навколо згущалася темрява.

ЧАСТИНА ДРУГА
ТАЄМНЕ МІСТО

Літні мусять бути дослідниками.
Т. С. Еліот. Чотири квартети

Розділ одинадцятий

1. Деррі Старих Шкап був не єдиним таємним містом, яке спокійно існувало в місці, що Ральф Робертс завжди вважав своїм домом. Ще дитиною Ральф, який виріс у Мері-Мід, де зараз розташовані різні будови Олдкейп, відкрив для себе, що нарівні з Деррі, яке належить дорослим, існує й те, що цілковито віддане в розпорядження дітей. Поряд із залізничним депо на Нейболт-стріт стояв покинутий будинок, у якому бездомні знаходили собі нічліг, тут іноді можна було відшукати напівпорожню банку томатного супу або недопиту пляшку пива; за театром «Аладдін» тяглася алея, де під кронами старих кленів закурювалася перша дешева сигарета, а іноді розпивалась і пляшечка вина; над рікою схилився величезний в'яз, із якого ватаги хлопчаків і дівчаток училися пірнати.

Ці таємні вулиці й стежки були поза досяжністю дорослих, і відповідно ті нічого не знали про таємне місто... Хоча й бували винятки. Одним з них був поліцейський Алоїз Нелл, містер Нелл для молодшого покоління Деррі, — і лише зараз, уже наближаючись до майданчика для пікніків, Ральф подумав, що Кріс Нелл, можливо, син старого містера Нелла... Тільки навряд чи це так, тому що

поліцейський, якого Ральф уперше побачив у компанії Джона Лейдекера, занадто молодий для сина старого містера Нелла. Швидше за все, онук.

Ральф довідався про інше таємне місто — те, що належало старим, — коли вийшов на пенсію, але він не почував себе його рівноправним громадянином, поки не вмерла Керолайн. Те, що відкрилося йому, уявлялося потаємною географією, яка дивовижно нагадує ту, яка була відома йому в дитинстві, — уявлялося місцем, зазвичай ігнорованим світом, що квапиться на роботу або ж на гру. На узбіччі Деррі Старих Шкап існувало ще одне таємне місто — Деррі Проклятих, жахливе місце, населене в основному п'яницями, жебраками й ідіотами, яких не потрібно тримати під замком.

Саме на майданчику для пікніків Лафайєт Чепін познайомив Ральфа з одним із найбільш важливих своїх міркувань... Про те, як перетворюєшся на справжню Стару Шкапу. Це міркування мало відношення до теперішнього життя. Розмова виникла, коли чоловіки щойно познайомилися. Ральф поцікавився, чим займався Фей до того, як почав приходити на майданчик для пікніків.

— Ну, в моєму справжньому житті я був теслею й столяром, — відповів Чепін, оголюючи в широкій посмішці вцілілі зуби, — але все закінчилося майже десять років тому. — Ральф ще подумав тоді, що вихід на пенсію подібний до укусу вампіра — він відправляє тих, хто пережив його, в країну мертвих. І якщо говорити відверто, це було недалеко від істини.

2. Тепер, залишивши Мак-Говерна позаду (принаймні, сподіваючись на це), Ральф пройшов попри кілька рядів дубів і кленів, що відокремлювали майданчик для

пікніків від шосе. Після його ранкового візиту на майданчику зібралося близько десятка завсідників, більшість прихопили з собою пакетики з ленчем. Дві сім'ї — Еберлі й Зелли — саме розкидали колоду старих, затертих карт, які зберігалися тут таки, в дуплі старого дуба; Фей і Малер, що був ветеринаром, грали в шахи; непрошені порадники в парі переходили від одного гравця до іншого.

В іграх і полягала роль майданчика для пікніків — як і більшості місць, що належать місту Старих Шкап, — але Ральф вважав, що ігри — так би мовити, лише каркас, обрамлення. Насправді люди приходили сюди, щоб переконати (хоча б тільки себе) в тому, що вони всі ще живуть хоч якимось життям, справжнім чи іншим.

Ральф сів на лавку біля огорожі, бездумно водячи пальцем по порізаній поверхні — імена, ініціали, лайки, — і почав спостерігати за тим, як майже через рівні проміжки часу сідають літаки. Він розсіяно прислухався до розмов. Раз у раз згадувалося ім'я Мей Лочер. Дехто з присутніх знав її, і загальна думка, здавалося, збігалася з думкою місіс Перрін — нарешті Господь виявив свою милість і припинив її страждання. Однак в основному розмови крутилися навколо майбутнього візиту Сьюзен Дей. Як правило, Старих Шкап, що воліють обговорювати функціонування кишечника або серцеві напади, не дуже цікавила політика, але навіть тут тема абортів давала єдину можливість відчути причетність до життя.

— Вона вибрала невідповідне місто для свого візиту і, що найжахливіше, навряд чи здогадується про це, — мовив Малер, уважно оглядаючи шахівницю, коли Фей Чепін взяв штурмом захист його короля. — У нас постійно щось відбувається. Пам'ятаєш пожежу в Блек-Спот, Фею?

Фей гумкнув і вбив останнього Малерового слона.

— А ось я зовсім не розумію оцих платтяних вошей, — сказала Ліза Зелл, беручи зі столу газету й показуючи на фотографію перебраних пікетників біля Центру допомоги жінкам. — Невже вони хочуть повернути ті дні, коли жінки робили собі аборт за допомогою спиць?

— Саме цього вони й домагаються, — вступила в розмову Джорджина Еберлі. — Вони знають: жінка побоїться вмерти, вона народить дитину. Схоже, їм ніколи не спадало на думку, що іноді жінка дужче боїться народити дитину, ніж проткнути себе спицею, щоб позбутися її.

— А яке відношення до всього цього має страх? — запитав один із непрошених порадників, старий з лопатоподібним обличчям на прізвище Педерсен. — Убивство є вбивство, чи дитина всередині чи зовні, така моя точка зору на проблему. Навіть якщо воно таке маленьке, що розгледіти його можна лише під мікроскопом, це однаково вбивство. Тому що воно стало б дитиною, якби йому дали спокій.

— Гадаю, саме це робить тебе Адольфом Ейхманом щоразу, коли ти дрочиш у кулачок, — зауважив Фей і пересунув свого ферзя. — Шах.

— Ла-фай-єт Че-пін! — вигукнула Ліза Зелл.

— Гратися з самим собою — зовсім інша річ, — почервонівши, огризнувся Педерсен.

— Невже? Хіба не покарав Господь одного хлопця з Біблії за виливання сімені на землю? — запитав другий порадник.

— Напевно, ви кажете про Онана, — почувся голос позаду Ральфа. Здивувавшись, Ральф обернувся й побачив старого Дора. У руці той тримав книжку з великою цифрою «5» на м'якій обкладинці. «Звідки ж ти взявся?» — подумав Ральф. Він міг присягнутись, що хвилину назад там іще нікого не було.

— Онан, Шмонан, — мовив Педерсен. — Сперма — не те саме, що дитина...

— Невже? — награно здивувався Фей. — Тоді чому католицька церква забороняє користуватися презервативами? Поясни мені.

— Це ж просте неуцтво, — сказав Педерсен. — І якщо ти не розумієш...

— Але Онана покарали не за мастурбацію, — високим, проникливим старечим голосом мовив Дорренс. — Він був покараний за відмову запліднити дружину свого померлого брата, щоб продовжити його насіння. Аллен Гінзберг написав цілу поему...

— Заткнися, старий дурню! — пискнув Педерсен, метнувши розлютований погляд на Фея Чепіна. — І якщо ти не бачиш різниці між чоловіком, що грається своєю плоттю, і жінкою, що викидає в туалет дитину, яку Господь помістив у її лоно, виходить, ти такий же дурень, як і він.

— Огидна розмова, — зауважила Ліза Зелл, однак, судячи з тону, їй було радше цікаво, ніж неприємно. Глянувши поверх її плеча, Ральф побачив, що в огорожі бракує декількох планок, швидше за все, відірваних підлітками, які окуповують це місце ввечері. Це все через таємничість, не інакше. Він не помітив Дорренса, тому що старий не був на майданчику; він нипав довкола.

Ральфові спало на думку, що тепер вдалий момент відвести Дорренса вбік і отримати деякі відповіді... Ось тільки в результаті Ральфа могло спіткати ще більше розчарування. Старий Дор дуже нагадував Чеширського Кота з «Аліси в Країні Див — більше посмішка, ніж сутність.

— Отже, є різниця? — наступав Фей на Педерсена.

— Так! — Червоні плями палали на пухких щоках Педерсена.

Малер занервував на лавці:

— Послухайте, облишмо цю тему і спокійно дограємо партію.

Фей і вухом не повів; уся його увага була зосереджена на Педерсені.

— Можливо, тобі варто подумати про всі маленькі сперматозоїди, що померли у тебе на руці, поки ти, сидячи на унітазі, мрієш про те, як було б чудово, якби Мерилін Монро взяла твій...

Педерсен різким рухом змахнув решту фігур із шахівниці. Малер відхитнувся назад, губи його тремтіли, а широко розплющені очі за окулярами в рожевій оправі, скріпленій у двох місцях дротиком, виражали переляк.

— Чудово! — крикнув Фей. — Блискучий аргумент!

Педерсен підняв кулаки в карикатурній стійці Джона Л. Саллівена.

— Може, хочеш спробувати цього? — запитав він. — Нумо!

Фей повільно підвівся. Він був сантиметрів на тридцять вищий від лопатолицього Педерсена, та й важчий фунтів на п'ятдесят. Ральф не вірив своїм очам. Якщо тут отрута проникла так глибоко, то що казати про інших мешканців міста? Ральф вважав, що Малер правий, Сьюзен Дей не мала ані найменшого уявлення про те, наскільки невдала думка — обрати полем своєї діяльності Деррі. У певному сенсі Деррі не був схожий на інші міста.

Ральф рушив уперед, ще не цілком усвідомлюючи, що саме збирається робити, і заспокоївся, побачивши, що Стен Еберлі чинить так само. Вони обмінялися поглядами, наблизилися до двох старих, що стояли віч-на-віч, і Стен непомітно кивнув. Ральф оповив плечі Фея рукою за секунду до того, як Стен схопив Педерсена за ліву руку.

— Не слід робити цього. — Стен говорив просто у відстовбурчене вухо Педерсена. — Інакше все скінчиться тим,

що вас обох відвезуть у лікарню з серцевим приступом, а навряд чи це те, що вам потрібно. У тебе, Гарлі, й так їх уже було два. Чи три?

— Я не дозволю йому жартувати, коли мова йде про жінок, які вбивають дітей! — закричав Педерсен, і Ральф побачив, що по щоках старого котяться сльози. — Моя дружина вмерла, даючи життя нашій другій дочці! Зараження крові відправило її на той світ у сорок шостому! Тому я не терплю розмов про дітовбивство!

— Боже! — голос Фея змінився. — Я цього не знав, Гарлі. Вибач...

— До чорта твоє вибачення! — крикнув Педерсен і вирвався з рук Стена Еберлі. Він кинувся до Фея, той підняв кулаки, але потім опустив їх, коли Педерсен промчав повз, навіть не удостоївши його поглядом. Він пройшов стежкою між деревами і зник з очей. Після цього зависла тридцятисекундна мертва тиша, яку порушувало лише гудіння літака.

3. — Господи, — зрештою мовив Фей. — Десять років майже кожен день зустрічаєшся з чоловіком і починаєш вважати, що тобі все про нього відомо. Боже мій, Ральфі, я й не знав, від чого померла його дружина. А тепер ось почуваю себе несосвітенним ідіотом.

— Не варто так переживати, — вимовив Стен. — Можливо, у нього саме місячні.

— Замовкни, — обірвала його Джорджина. — Досить гидоти на один ранок.

— Скоріше б приїхала й поїхала ця Дей, тоді все знову ввійде у свою колію, — мовив Фред Зелл.

Малер, стоячи рачки, збирав шахові фігурки.

— Не хочеш дограти, Фею? — запитав він. — Я пам'ятаю, як вони були розставлені.

— Ні, — відповів Фей. Його голос, що залишався рівним і спокійним під час сутички з Педерсеном, тепер помітно тремтів. — Гадаю, з мене досить. Може, Ральф повчить тебе грати.

— Я пас, — відгукнувся Ральф. Він шукав поглядом Дорренса. Старий знову скористався проламом у загорожі й тепер, стоячи по коліна в траві на узбіччі службової дороги з незмінною книжкою в руках, спостерігав, як літак вирулює до центрального терміналу. Ральф згадав Еда, що мчить по цій же дорозі на старенькому «датсуні» й останніми словами шпетить повільні ворота. Уперше за минулий рік йому стало цікаво, чим займався Ед на території аеропорту.

— ...ніж раніше.

— Га? — Ральфові довелося докласти зусиль, щоб почути Фея.

— Я сказав, що ти, мабуть, знову добре спиш, тому що вигляд маєш набагато кращий, ніж раніше. Зате тепер зі слухом тугувато.

— Мабуть, — погодився Ральф, намагаючись посміхнутися. — Думаю, мені варто перекусити. Підеш зі мною, Фею? Я пригощаю.

— Ні, я вже поснідав, — відповів Фей. — І зараз, правду кажучи, їжа каменем давить на шлунок. Послухай, Ральфе, цей старий шкарбун плакав, ти бачив?

— Так, але на твоєму місці я не став би на цьому зациклюватися, — сказав Ральф. Він пішов до дороги, широкоплечий Фей побрів поруч. Він ішов, зсутулившись і похнюпивши голову, нагадуючи величезного ведмедя, убраного в чоловічий костюм. — Хлопці нашого віку можуть розревітися через дурницю. Ти ж знаєш.

— Можливо. — Фей вдячно посміхнувся Ральфу. — Однаково спасибі, що зупинив мене, не дав наробити дурниць. Ти ж знаєш, на мене іноді находить.

«Шкода, що нікого не виявилося поруч, коли подібне відбулося між мною й Біллом», — подумав Ральф. Уголос же він мовив:

— Мені було неважко. Це я повинен дякувати тобі. Такий учинок додасть нового штриха до мого резюме, коли я вирішу звернутися з приводу високооплачуваної роботи в ООН.

Фей, задоволено розсміявшись, поплескав Ральфа по плечу:

— Так! Генеральний секретар! Миротворець Номер Один! Ти без проблем одержиш цю роботу!

— Безсумнівно. Бувай, Фею.

Ральф уже обертався, коли Фей торкнувся його руки:

— Ти ж братимеш участь у Злітно-посадочному турнірі наступного тижня?

Ральф не одразу зрозумів, про що мова, хоча це й було головною темою розмов столяра на пенсії відтоді, як листя на деревах почало жовтіти. Фей організовував шахові турніри під назвою «Злітно-посадочний № 3» починаючи з 1984 року, саме тоді закінчилося його «справжнє життя». Призом був величезний хромований кубок з короною й скіпетром. Фей, найкращий гравець серед Старих Шкап (принаймні в західній частині міста), нагороджував сам себе цим кубком у шести випадках із дев'яти, і в Ральфа виникла підозра, що три рази Фей програв навмисно для підтримки інтересу в інших учасників. Цієї осені Ральфа не надто цікавили шахи; йому й без них було про що подумати.

— Звичайно, — відповів він. — Узагалі ж, я розраховую на приз.

Фей посміхнувся:

— Чудово. Турнір повинен був відбутися минулого вікенду, але я сподівався, що коли його відкласти, то Джиммі В. теж візьме участь. Але він досі в лікарні, тому якщо відкладати й далі, настануть холоди, і нам доведеться проводити турнір у перукарні, як у дев'яностому році.

— А що трапилося із Джиммі В.?

— Рак знову взявся за нього, — відповів Фей, потім, понизивши голос, додав: — Не думаю, що цього разу в нього є хоч найменший шанс відбити напад.

Почуття глибокого жалю охопило Ральфа. Вони з Джиммі Вандермеєром знали одне одного ще в «справжньому житті». У ті часи обидва моталися по дорогах. Джиммі торгував солодощами й вітальними листівками, а Ральф — канцприладдям і паперовою продукцією, удвох вони складали чудову команду, колесячи по Новій Англії, ведучи по черзі авто й дозволяючи собі більш розкішні зручності, ніж ті, що були б доступні одному. Вони ділилися також нічим не примітними секретами чоловіків, що подорожують поодинці. Джиммі розповів Ральфові про повію, яка вкрала в нього гаманець у 1958 році, і як він потім обвів навколо пальця дружину, сказавши їй, що його пограбував попутник.

Багато поїздок; багато пробитих коліс; багато жартів з приводу самотніх комівояжерів і гарненьких фермерських дочок; багато бесід, що затягувалися далеко за північ. Іноді вони говорили про Бога, іноді про політику. Загалом, Джиммі Вандермеєр був дуже класним хлопцем. А потім Ральф знайшов сидячу роботу в друкарні, і Джиммі випав з його поля зору. Вони відновили взаємини лише тут і в деяких інших місцях, що належать Місту Старих Шкап, — зустрічалися в бібліотеці, басейні, задній кімнаті перукарні. Коли незабаром після похорону Керолайн Джиммі розповів, що

він цілком достойно витримав бій із раком легенів, Ральф пригадав, яким завжди бачив Джиммі: чи говорив той про бейсбол, чи ловив рибу, чи їхав він у машині, у куточку рота в нього неодмінно була затиснута сигарета.

«Мені пощастило», — сказав він собі тоді. Але, як видно, щастя було недовге. Так відбувається завжди.

— Сумна новина, — зітхнув Ральф.

— Він уже майже три тижні в лікарні, — повідомив Фей. — Проходить лікування радіацією й приймає уколи з отрутою, яка нібито вбиває рак, але насправді вбиває саму людину. Дивно, що ти нічого не знав, Ральфе.

«Звичайно, ти здивований, а я ні. Як бачиш, безсоння — пані ревнива, вона змушує багато про що забути. То не можеш відшукати бульйонні кубики, то втрачаєш відчуття часу, а потім настає черга й старих друзів».

Фей похитав головою:

— Клятий рак. Жахливо, як він може таїтися, вичікуючи свого ходу.

Ральф кивнув, потім, подумавши про Керолайн, запитав:

— Ти випадково не знаєш номера палати Джиммі? Може, я відвідаю його.

— Випадково знаю: 315. Запам'ятаєш?

Ральф посміхнувся:

— Хоча б на якийсь час.

— Звичайно, відвідай його, якщо зможеш, — вони його добряче накачують уколами, але поки ще він упізнає людей, присягаюся, йому буде приємно побачитися з тобою. Якось він сказав мені, що у вас є що згадати.

— Ти ж знаєш, як це буває, — відповів Ральф. — Двоє молодих чоловіків у дорозі, ото й усе. Якщо нам приносили чек за обід, Джиммі завжди давав змогу оплачувати його мені. — Раптом Ральфові захотілося розплакатись.

— Хріново, правда? — спокійно запитав Фей.

— І не кажи.

— Відвідай його. Він буде радий, та й тобі полегшає. Тільки не забудь про шаховий турнір! — закінчив Фей і випрямився, роблячи героїчне зусилля, щоб виглядати й говорити якомога бадьоріше. — Ще раз спасибі, що стримав мене від дурниці. Знаєш, мені якось не по собі.

— Добре. Я ж Миротворець Номер Один. — Ральф пішов стежкою, що вела до дороги, потім обернувся. — Бачиш службову дорогу? Ту, котра веде від Дженерал Авіейшн до шосе? — Він показав рукою. Від терміналу від'їхала вантажівка, на вітровому склі палахкотали сліпучі сонячні відблиски. Вантажівка пригальмувала біля воріт, входячи в поле дії променя фотоелемента. Ворота почали відкриватися.

— Звичайно, бачу, — відповів Фей.

— Минулого літа я бачив, як по службовій дорозі їхав Діпно, отже, у нього є ключ-картка від цих воріт. Не здогадуєшся, як вона опинилася в Еда?

— Ти маєш на увазі хлопця з організації «Друзі життя»? Вчений-лаборант, що провів невеликий експеримент, побивши свою дружину минулого літа?

Ральф кивнув:

— Тільки я кажу про літо 1992 року. Він їздив на старому коричневому «датсуні».

Фей розсміявся:

— Та я не відрізню «датсун» від «тойоти» або «хонди», Ральфе. Але я скажу, хто в основному користується цією дорогою: постачальники провізії, їхні пілоти, обслуговуючий персонал і авіадиспетчери. Гадаю, деякі пасажири теж мають такі ключі, якщо вони часто літають на особистих літаках. Єдині вчені, зайняті тут, працюють на станції контролю повітря. Він учений такого профілю?

— Ні, хімік. Донедавна він працював у лабораторії Гокінга.

— Бавився з білими мишками? Ну, наскільки мені відомо, на аеродромі не водяться гризуни, хоча, зачекай-но... Цією дорогою користується ще одна категорія людей.

— Так? Хто ж?

Фей показав на будинок зі збірних конструкцій ярдів за сімдесят від центрального авіаційного терміналу:

— Бачиш той будинок? «Соло-Тек».

— А що таке «Соло-Тек»?

— Школа, — відповів Фей. — Там люди вчаться літати.

4. Ральф повертався по Гарріс-авеню, засунувши руки в кишені й схиливши голову так низько, що бачив лише тріщини в асфальті. Думки його знову кружляли навколо Еда Діпно... І «Соло-Тек». Неможливо з'ясувати, чи «Соло-Тек» пояснювала присутність Еда на території аеропорту в день зіткнення з містером Садівником, але зовсім несподівано саме на це запитання Ральф хотів мати відповідь. Його також цікавило, де Ед живе зараз. До того ж Ральф вирішив довідатися, чи розділяє Джон Лейдекер його цікавість щодо цього.

Ральф минув двоповерховий, без жодних претензій особняк Джорджа Лайфорда з одного боку і ювелірний магазин («СКУПОВУЄМО ЗОЛОТО ЗА НАЙВИЩОЮ ЦІНОЮ») — з іншого. Його думки перервав різкий, заливчастий гавкіт. Підвівши голову, Ральф побачив Розалі, що сиділа на тротуарі біля входу в Строуфорд-парк. Старий собака часто дихав, слина капала з висунутого язика, утворюючи калюжку на бетоні між лапами. Шерсть стояла сторчма, а вицвіла хустка, здавалося, тремтіла від частого

подиху. Коли Ральф глянув на Розалі, та знову дзявкнула, вірніше пискнула.

Ральф подивився на протилежний бік вулиці, щоб з'ясувати причину гавкоту, але не побачив нічого, крім пральні самообслуговування. За склом миготіли жіночі фігури, але Ральфу не вірилося, що Розалі може гавкати на них. Мимо пральні взагалі ніхто не проходив.

Ральф озирнувся і раптом зрозумів, що Розалі не просто сидить на тротуарі, а припадає до нього... Втискається в землю. Схоже, вона була налякана до смерті.

Доти Ральф ніколи не замислювався, скільки спільного у вираженнях почуттів і мові тіла в собаки й людини: вони посміхаються, коли щасливі, схиляють голову, відчуваючи сором, занепокоєння відбивається в їхніх очах, а напругу видає спина — так само роблять і люди. І, як і в людей, страх проступає в кожному мускулі, якщо собака чимось наляканий. Ральф знову подивився на протилежний бік, на місце, що привернуло увагу Розалі, і знову нічого не побачив, крім пральні «Буль-буль» і порожнього тротуару. Але потім зовсім несподівано згадав маленьку Наталі, яка хапала сіро-блакитні сліди, залишені його рукою. Іншим здавалося, що вона хапає порожнечу, — завжди здається, що діти ловлять рученятами порожнечу... Але Ральф знав.

Він бачив.

Розалі панічно заверещала, її вереск нагадав Ральфові скрип заржавілих дверних петель.

«Досі це відбувалося само по собі... Але, може, мені вдасться викликати його прихід. Можливо, я зумію змусити себе побачити...»

Побачити що?

Аури. Звичайно ж, їх. І те, що

(*раз-два-три-чотири-п'ять*)

бачить Розалі.

Ральф уже здогадувався

(*вийшов зайчик погулять*),

що це таке, але він хотів упевнитися. Питання полягало лише в тому, як це зробити.

«Узагалі, як людина бачить?»

Вона дивиться.

Ральф подивився на Розалі. Подивився дуже уважно, намагаючись побачити все, що можливо: вицвілу хустку, що служила нашийником, запилюжену, що стирчала жмутами, шерсть, сірі плями на витягнутій морді. Вона, здавалося, відчула його погляд і, повернувши голову, глянула на нього й тяжко пискнула.

І в цей час Ральф відчув, як щось перевернулося у нього в голові — немов завівся стартер машини. Промайнуло швидке, але виразне відчуття легкості, а потім влилася яскравість. Він відшукав зворотну дорогу в цей більш барвистий, яскравий і глибокий світ. Він побачив похмуру мембрану — з виду вона нагадувала протухлий яєчний білок — навколо Розалі, побачив темну, майже чорну «мотузочку», що тягнулася догори. Однак основою «мотузочки» був не череп, як у людей, — «мотузочка» Розалі виходила від її морди.

«Тепер тобі відома найголовніша розбіжність між собакою й людиною, — подумав він. — Їхні душі розташовані в різних місцях».

(«Собачко! До мене, собачко!»)

Ральф, моргнувши, відхитнувся від цього голосу, що нагадував дряпання крейди по шкільній дошці. Долоні потягнулися до вух, але тут Ральф зрозумів, що це не допоможе; слух тут був ні до чого. Частина, поранена цим голосом, була глибоко всередині, і руками туди не доберешся.

(«Гей ти, чортова валізо з блохами! Гадаєш, я буду морочитися з тобою цілий день? Піднімай свою сраку і йди сюди!»)

Розалі, пискнувши, перевела погляд від Ральфа на те, на що дивилася раніше. Підвелася, тоді знову припала до землі. Хустка на шиї затріпотіла ще сильніше, і Ральф побачив, що ліворуч від собаки розлилася пляма у формі півмісяця — не втримав сечовий міхур.

Подивившись на протилежний бік вулиці, Ральф побачив лікаря № 3, що стояв між пральнею й старим багатоквартирним будинком, лікаря № 3 у білому халаті (Ральф помітив на халаті безліч плям, немов його довго носили) і блакитних джинсах. Панама Мак-Говерна й далі була на голові карлика. Тепер панама балансувала на вухах створіння; вона була настільки велика йому, що закривала чоло. Лисий люто посміхався собаці, і Ральф побачив подвійний ряд зубів — іклів канібала. У лівій руці той тримав чи то старий скальпель, чи небезпечну бритву. Раптом подумалося, що на лезі кров, але Ральф був упевнений, що це просто іржа.

Лікар № 3 засунув два пальці правої руки в рот і оглушливо свиснув. Розалі на тротуарі позадкувала і дзявкнула.

(«Піднімай свою смердючу сраку, приблудо! Негайно!»)

Розалі підвелася, піджавши хвоста, і поплелася вперед. Наближаючись, вона скавучала, а страх підсилив її кульгавість настільки, що вона ледве могла йти; задні лапи на кожному кроці підломлювалися.

— Гей!

Ральф зрозумів, що він кричить, тільки коли побачив маленьку блакитну хмарку, що здійнялася вгору від його рота. Усередині хмарки були тонкі сріблисті павутинки, що робили її схожою на сніжинку.

Лисий миттєво обернувся на крик Ральфа, інстинктивно піднімаючи затиснуту в руці зброю. На його обличчі застиг сердитий подив.

Розалі завмерла, уп'явшись у Ральфа величезними, стривоженими очима.

(«Чого тобі треба, шот-таймере?»)

У голосі лисого пролунали лють і гнів через те, що йому завадили... Але Ральф уловив у ньому й інші емоції. Страх? Як би хотілося в це повірити... Але, скоріше, подив і здивування. Ким би не було це створіння, воно не звикло, щоб його бачили такі, як Ральф, до того ж іще й переривали.

(«У чому справа, шот-таймере, язика проковтнув? Чи вже забув, що хотів сказати?»)

— Я хочу, щоб ви дали собаці спокій!

Ральф почув себе двома різними способами. Він був упевнений, що говорить уголос, але голос його пролунав слабко й віддалено, немов музика, що чується зі знятих навушників плеєра. Якби хто-небудь був поруч, можливо, він і почув би сказане, однак Ральф знав, що слова звучали як слабкий видих — так говорить людина, яка щойно одержала удар у живіт. Усередині ж голос лунав так, як не звучав уже багато років, — молодо, упевнено.

Лікар № 3, мабуть, почув його саме так, тому що миттєво відскочив, знову піднявши зброю (тепер Ральф був майже впевнений, що це скальпель), немовби обороняючись. Зупинившись на траві між тротуаром і проїзною частиною Гарріс-авеню, він підсмикнув ремінь штанів крізь брудну тканину халата й кілька секунд похмуро дивився на Ральфа. Потім лисий, піднявши іржавий скальпель, зробив ним кілька неприємних поздовжніх рухів.

(«Ти мене бачиш — подумаєш, велике діло! Не пхай носа туди, куди не просять! Собака належить мені!»)

Лисий лікар-карлик знову повернувся до собаки, що скулився:

(«Я більше не жартую з тобою, приблудо! Ходи сюди! Негайно!»)

Розалі, кинувши на Ральфа благальний розпачливий погляд, почала переходити вулицю.

«Я не втручаюся в справи лонг-таймерів, — сказав йому старий Дор, вручаючи томик віршів Стівена Добінса. — І тобі не раджу».

Чудова порада, однак Ральф відчував, що тепер уже занадто пізно. Він не має наміру залишати бідолаху Розалі на розтерзання огидному гномові, що стоїть на тротуарі перед пральнею.

— Розалі! Ходи сюди, дівчинко! Ходи!

Розалі, дзявкнувши, підбігла до Ральфа. Вона постояла біля його правої ноги, а потім сіла, важко дихаючи й дивлячись на нього знизу вгору. Були ще й інші відчуття, які він читав з легкістю: одна третина полегшення й дві третини насолоди.

Обличчя лікаря № 3 спотворилося в гримасі такої люті, що почало нагадувати карикатуру.

(«Краще відправити її до мене, шот-таймере! Я попереджаю тебе!»)

— Ні!

(«Я ж відтрахаю тебе. У хвіст і в гриву. І твоїх друзів відтрахаю. Ти зрозумів мене? Ти...»)

Несподівано для самого себе Ральф підняв руку на висоту плеча, повернувши долоню до голови, начебто збирався прийняти стійку карате, потім ріжучим жестом опустив руку вниз і почав зачаровано дивитися, як гострі голубі згустки злетіли з кінчиків його пальців і, немов стріли, полетіли через дорогу. Лікар № 3 нахилився якраз вчасно, притримуючи рукою панаму Білла Мак-Говерна.

Голубий згусток пролетів за два-три дюйми від маленької руки, що притримувала панаму, і застромився у вікно пральні «Буль-буль». Тут він розтікся, мов рідина, і на мить запилене скло стало блискучим і синім-синім, як небо. Але за секунду воно вже поблідло, і Ральф знову побачив жінок, які, мов і не було нічого, виймали білизну й закладали в машини нові порції.

Лисий карлик випрямився й погрозив Ральфові стиснутими кулаками. Потім, зірвавши з голови панаму Мак-Говерна, затиснув зубами поля й відкусив шматок. Коли він проробляв цей дивний еквівалент дешевої істерики, сонце висікло іскри із мочок його маленьких, акуратних вушок. Карлик виплюнув шматок відірваної тканини, потім знову насунув панаму на голову.

(«Цей собака мій, шот-таймере! Я збирався побавитися з ним! Гадаю, тепер я побавлюся з тобою, га? З тобою і з твоїми друзями!»)

— Забирайся звідси!

У відповідь пролунала брудна лайка.

Ральф знав, де й від кого він чув ці «соковиті» слова: так само лаявся Ед Діпно біля воріт аеропорту влітку дев'яносто другого року. Таке не забувають, і несподівано Ральфа охопив жах. У що ж він вляпався?

5. Ральф підніс руку до голови, але щось усередині нього змінилося. Він знову міг опустити руку вниз ріжучим жестом, але виникла впевненість, що на цей раз ніяких синіх згустків не буде.

Лікар, мабуть, не знав, що йому погрожують незарядженим пістолетом. Він відхитнувся, піднімаючи руку зі скальпелем у захисному жесті. Гротескно скусана панама зісковзнула на очі, через що він скидався на карикатурну

версію Джека Різника... патологічно неадекватного через граничну короткозорість.

(«Я провчу тебе за це, шот-таймере! Зачекай! Ти доградся! Жоден шот-таймер не сміє жартувати зі мною!»)

Але цього лисому карликові було достатньо. Він кинувся навтьоки по зарослій бур'янами стежці між пральнею й житловим будинком, його брудний халат ляскав по холошах витертих джинсів. Разом з карликом зникла і яскравість дня. На Ральфові це позначилося ніколи раніше не звіданим відчуттям. Він почувався так, немов абсолютно прокинувся, був напрочуд енергійний і радісно збуджений.

«Я прогнав його. Господи! Я змусив відступити цього мерзотника».

Ральф не мав ані найменшого уявлення, ким насправді було створіння в білому халаті, але він знав, що врятував від нього Розалі, і наразі цього було достатньо. Питання про те, наскільки він психічно здоровий, можливо, повернеться вранці, коли він, як завжди сидячи в кріслі, буде дивитися на порожню, застиглу внизу вулицю, але в цей момент Ральф почував себе на мільйон баксів.

— Ти ж бачила його, Розалі? Ти бачила цього огидного маленького...

Подивившись униз, він виявив, що Розалі більше немає біля його ніг, він вчасно підвів голову, встигнувши помітити, як вона прошмигнула в парк, опустивши морду й підібравши підбиту лапу.

— Розалі! — крикнув він. — Гей, дівчинко!

І навіть не розуміючи чому — хіба тільки тому, що вони разом пережили щось екстраординарне, — Ральф кинувся за собакою, спочатку підтюпцем, потім бігцем, далі галопом.

Ральф давно не бігав. Розпечена голка болю встромилася в лівий бік, поширюючись за лопатку й на всі груди. У глибині парку він, нарешті, зупинився, немає — завмер, упираючись руками в зігнуті коліна. Піт щипав очі й котився обличчям, як сльози. Ральф хрипло дихав, міркуючи, чи звичайний це колючий біль, що виникав у нього під час змагань на шкільному стадіоні, коли він навчався у старших класах, чи так почуває себе людина, з якою стався фатальний серцевий напад.

За тридцять чи сорок секунд біль почав відступати, отже, це все-таки поколювання в боці. Чудове підтвердження тези Мак-Ґоверна: «Я дещо скажу тобі, Ральфе, — у нашому віці розумові розлади є явищем поширеним». Ральф не знав, чи так це, зате він усвідомлював, що від року, коли він брав участь у змаганнях з бігу, його відокремлює майже сторіччя й що погоня за Розалі була дурістю, можливо, небезпечною для його здоров'я. Якби в нього схопило серце, навряд чи Ральф виявився б першим старим, покараним коронарним тромбозом за порушення й ігнорування того факту, що його вісімнадцять уже давно минули, і минули назавжди.

Біль слабшав, Ральф приходив до тями, але ноги ще не слухалися, немов могли без попередження підкоситися в будь-який момент і скинути його на доріжку, посипану гравієм. Ральф підняв голову в пошуках найближчої лавки і побачив щось таке, що змусило його забути про бродячого собаку, про трем у ногах, навіть про можливість інфаркту. Найближча лавка була кроків за сорок по лівій стежці, на вершині невеликого пагорба. На лавці в добротному блакитному пальті сиділа Луїза Чесс. Обтягнуті рукавичками руки лежали на колінах, а сама Луїза ридала так, начебто в неї ось-ось розірветься серце.

Розділ дванадцятий

1. — Що сталося, Луїзо?

Вона глянула на нього, і перше, що спало йому на думку, був спогад: п'єса, яку вони з Керолайн дивилися в Банґорі вісім чи дев'ять років тому. Деякі актори зображували мерців, їхнім гримом були яскраво-біле клоунське білило й чорна фарба під очима для того, аби справити враження величезних порожніх очниць.

Друга думка була трохи простіша: «Єнот».

Луїза або побачила відображення його думок на обличчі, або здогадалася про свій вигляд, бо, відвернувшись, почала відкривати замочок сумочки, потім просто закрила обличчя руками.

— Іди собі, Ральфе, — хрипким, тремтячим голосом попросила жінка. — Я сьогодні зле себе почуваю.

За звичних обставин Ральф виконав би її прохання, пішов би, не оглядаючись, відчуваючи сором через те, що натрапив на неї, таку беззахисну, з розмазаною тушшю під очима. Але обставини зустрічі, підсилені відчуттям легкості й піднесеності іншого світу Деррі, змусили його залишитися. До того ж Ральф відчував щось іще — просте й відверте. Йому неприємно було бачити, що Луїза, у здоровому оптимізмі якої він ніколи не сумнівався, самотньо сидить у парку і ридма ридає.

— Що сталося, Луїзо?

— Я просто зле себе почуваю! — закричала вона. — Дай мені спокій!

Луїза уткнула обличчя в обтягнуті рукавичками руки. Спина трусилася, рукави блакитного пальта посмикувались, і Ральф згадав Розалі в момент, коли лисий карлик кричав на неї, наказуючи підійти: вона здавалася нещасною й наляканою до смерті.

Ральф, присівши поруч із Луїзою, злегка обійняв її й пригорнув до себе. Жінка пригорнулася до нього, але тіло її залишилося напруженим... Немов перетворилося на камінь.

— Не дивися на мене! — вигукнула вона тим же напруженим голосом. — Навіть не смій! У мене розмазалася косметика! Я спеціально фарбувалася до приїзду сина й невістки... Вони приїжджали на сніданок... Ми збиралися разом провести ранок... «Ми чудово проведемо час, ма», — сказав Гарольд... Але причина, з якої вони приїхали... Бачиш, справжньою причиною...

Вона захлинулася плачем. Ральф дістав з кишені пом'яту, але чисту хусточку і вклав її в долоню Луїзи. Вона не дивлячись взяла хусточку.

— Нумо, — сказав він. — Можеш підчистити пір'їнки, якщо хочеш, хоча вигляд у тебе й незлецький, Луїзо, слово честі.

«Трішки скуйовджений», — подумав він і посміхнувся, але посмішка одразу ж розтанула. Він згадав той вересневий день, коли пішов в аптеку по упаковку хімічного сну й наткнувся біля входу в парк на Луїзу й Білла, що жваво обговорювали демонстрацію, організовану Едом під будинком Центру. Того дня Луїза була явно засмучена — Ральф згадав, що вона видалася йому змученою і втомленою, незважаючи на схвильованість і занепокоєння, — але майже прекрасною: широкі стегна, палаючі очі, на щоках дівочий рум'янець. Сьогодні все це було лише спогадом; із плямами туші під очима Луїза Чесс нагадувала старого сумного клоуна, і Ральф відчув гарячий спалах люті до того, хто або що спричинило цю зміну.

— Я маю жахливий вигляд! — сказала Луїза, люто орудуючи хусточкою Ральфа. — Схожа на опудало!

— Ні, мем, ви лише трошки забруднені.

Нарешті Луїза обернулася до нього. Їй довелося докласти неабияких зусиль, щоб зняти рум'яна й усе інше хусточкою Ральфа.

— Я маю жахливий вигляд? — видихнула вона. — Скажи мені правду, Ральфе Робертсе, бо станеш косооким.

Він подався вперед і поцілував вологу щоку.

— Прекрасний, Луїзо. Тобі варто було б поберегти свою неземну красу.

Вона непевно посміхнулася, і ця міміка спричинилася до ще кількох сльозинок. Ральф, взявши в неї зім'яту хусточку, ніжно витер їх.

— Я так рада, що саме ти застав мене тут, а не Білл, — мовила жінка. — Я згоріла б від сорому, якби Білл побачив, як я ридаю на людях.

Ральф оглянувся довкола. Він побачив Розалі, цілу й неушкоджену, біля підніжжя пагорба між двома кабінами громадського туалету — вона лежала, поклавши морду на лапи, — але більше поруч нікого не було.

— По-моєму, це місце винятково в нашому розпорядженні, — сказав він.

— Спасибі Господу за маленькі радощі. — Луїза забрала в Ральфа хусточку і тепер уже більш діловито заходилася витирати залишки косметики.

— До речі, про Білла. По дорозі сюди я заглянула в «Червоне яблуко» — ще до того, як відчула до себе жаль і розревілась як білуга, — і Сью повідомила мені, що ви з ним нещодавно полаялися. Кричали, і все таке, просто на вулиці.

— Ну, не зовсім так, — вимушено посміхаючись, відповів Ральф.

— Можу я знати причину?

— Через шахи, — мовив Ральф перше, що спало на думку. — Через турнір, який влаштовує Фей Чепін щороку.

Але це неважливо. Знаєш, іноді люди встають не на ту ногу й просто шукають привід для скандалу.

— Як би я хотіла, щоб зі мною було тільки це, — пробурмотіла Луїза. Вона відкрила сумочку, легко упоравшись із замком цього разу, і дістала пудреницю. Потім зітхнула і, навіть не відкриваючи, заховала пудреницю назад.

— Не можу. Знаю, що це хлоп'яцтво, але не можу.

Ральф сунув руку в сумочку, дістав пудреницю, відкрив її й підніс дзеркало до обличчя Луїзи.

— Бачиш? Не так уже й погано.

Луїза ухилилася — так ухиляється вампір від хреста.

— Угу, — пробурмотіла. — Забери його.

— Якщо ти пообіцяєш розповісти мені, що сталося.

— Усе, що завгодно, тільки забери дзеркало.

Він забрав. Якийсь час Луїза мовчала, спостерігаючи, як її руки невпинно відкривають і закривають замочок сумочки. Ральф уже хотів було поквапити жінку з розповіддю, коли вона глянула на нього з виразом жалюгідного виклику.

— Так уже виходить, що ти не єдиний, хто не може спокійно спати по ночах, Ральфе.

— Про що ти гово...

— Безсоння, — відрізала вона. — Я лягаю спати й засинаю так само, як і завжди, але тепер уже не сплю до ранку. І навіть гірше. З кожним днем я прокидаюся все раніше й раніше.

Ральф спробував згадати, чи говорив Луїзі про цей аспект своєї проблеми. Навряд.

— Чому ти так здивувався? — запитала Луїза. — Ти ж не вважаєш себе єдиною людиною у світі, що проводить ночі без сну?

— Звичайно, ні! — з ноткою обурення відповів Ральф... Але чи не здавалося йому частенько, що він єдина людина

з таким видом безсоння? Безпомічно спостерігає, як поступово, хвилина за хвилиною, година за годиною маліє час, відведений йому на сон? Це було диким варіантом китайського катування водою.

— Коли це почалося? — запитав він.

— За місяць або два до смерті Керол.

— І скільки ти тепер спиш?

— Близько години починаючи з жовтня. — Вона говорила спокійно, але Ральф уловив боязке тремтіння її голосу, яке означає зачаєну глибоко всередині паніку. — Судячи з того, як розвиваються події, до Різдва я взагалі перестану спати, і якщо це справді станеться, чи зможу я вижити? Я вже зараз ледве витримую.

Ральф хотів щось сказати, але запитав перше, що спало йому на думку:

— Чому тоді я ніколи не бачив світла у твоїх вікнах?

— Гадаю, з тієї ж причини, з якої й ти рідко вмикаєш світло серед ночі, — сказала вона. — Я прожила на одному місці тридцять п'ять років, і мені не потрібно вмикати світло, щоб знайти дорогу. До того ж я не звикла ділитися своїми проблемами зі сторонніми. Якщо постійно вмикати світло о другій ночі, рано чи пізно хто-небудь зверне на це увагу. Піде поголоска, і тоді подружки засиплють питаннями. А я не люблю, коли пхають носа у мої справи, і не належу до тих людей, які відчувають потребу щоразу, коли в них буває запор, повідомляти про це в газету.

Ральф розсміявся. Луїза здивовано глянула на нього, потім теж засміялася. Рука Ральфа й далі обіймала жінку (чи вона самовільно повернулася на місце, після того як Ральф прибрав її? Ральф не знав, та й не став замислюватися), і він пригорнув її до себе. Цього разу Луїза м'яко пригорнулася до нього. Її скам'янілість минула, і Ральф був задоволений.

— Ти ж не з мене смієшся, Ральфе?

— Ні. Абсолютно.

Посміхаючись, вона кивнула:

— Тоді це добре. Ти ніколи не завважував, як я ходжу по вітальні?

— Ні.

— Це тому, що перед моїм будинком немає вуличного ліхтаря. Зате перед твоїм є. Я багато разів бачила, як ти сидиш у кріслі й дивишся на вулицю або п'єш чай.

«А я ж завжди вважав, що сам!» — подумав Ральф, а потім раптом в його голові — одночасно зі сміхом і тривогою — промайнуло питання. Скільки разів вона бачила, як він длубався в носі? Або в промежині?

Прочитавши думки Ральфа чи помітивши, як рум'янець заливає його щоки, Луїза сказала:

— Я бачила лише обриси фігури, до того ж ти завжди в халаті. Так що не варто турбуватися про це. І я сподіваюся, ти розумієш, що я не стала б дивитися, якби ти займався чимось, не призначеним для чужого ока. Не в сараї ж мене виховували.

Ральф посміхнувся, поплескавши її по руці:

— Я знаю, Луїзо. Просто для мене це... Сюрприз. З'ясувати, що коли я сидів і дивився на вулицю, хтось дивився на мене.

Вона посміхнулася йому, немов кажучи: «Не турбуйся, Ральфе, для мене ти був усього лише частиною декорації».

Він подумав трохи про значення цієї посмішки, тоді знову повернувся до теми розмови:

— То що ж сталося, Луїзо? Чому ти сиділа тут і плакала? Тільки через безсоння? Якщо так, то я співчуваю. Але ж справа не лише в цьому?

Посмішка зникла з обличчя жінки. Її обтягнуті рукавичками руки знову стиснулися на колінах, і вона похмуро глянула на них.

— Є речі, гірші від безсоння. Зрада, наприклад. Особливо якщо зраджують люди, яких дуже любиш.

2. Луїза замовкла. Ральф не квапив її. Він дивився на Розалі, яка, здавалося, теж дивилася на нього. Можливо, на них обох.

— Ти знаєш, що в нас, крім спільної проблеми, ще й спільний лікар, Ральфе?

— Ти теж ходиш до Літчфілда?

— Звичайно ходила до нього. Мені його порекомендувала Керолайн. Однак більше я до нього не піду. Ми з ним квити. — Вона стиснула губи. — Сучий син!

— А що сталося?

— Майже цілий рік я чекала, коли все наладиться само собою — як то кажуть, природа візьме своє. Не те щоб я не допомагала природі. Можливо, ми випробували безліч однакових засобів.

— Стільниковий мед? — знову посміхнувшись, запитав Ральф. Він не зміг стриматися. «Який разючий день, — подумав він. — Стільки подій, але ж до вечора ще далеко».

— Стільниковий мед? А він допомагає?

— Ні, — розпливаючись у посмішці, відповів Ральф, — абсолютно не допомагає, але на смак чудовий!

Луїза розсміялася і обома руками стиснула його ліву руку. Ральф відповів їй легким потиском.

— Ти ж не звертався з цього приводу до Літчфілда?

— Ні. Записався на прийом, але потім скасував візит.

— Ти це зробив тому, що не довіряєш йому? Тому що він прогледів Керолайн?

Ральф здивовано глянув на жінку.

— Вибач, — сказала Луїза. — Я не мала права про це питатися.

— Та ні, нічого. Просто я здивований, почувши цю думку від когось іншого. Що він... Бачиш... Що він поставив неправильний діагноз.

— Ха! — Красиві очі Луїзи спалахнули. — Це спадало на думку всім нам! Білл не міг повірити, що ти не притягнув його до суду наступного дня після похорону Керолайн. Звичайно, у ті дні я була по інший бік барикад, затято захищаючи Літчфілда. Тобі коли-небудь хотілося вбити його?

— Ні. Мені вже сімдесят, і мені не хочеться провести решту своїх днів за ґратами. До того ж — хіба це воскресило б Керол?

Луїза похитала головою.

Ральф сухо зауважив:

— Однак те, що сталося з Керол, і було причиною, чому я не хотів іти до нього. Я просто не міг довіряти йому більше. Або, можливо... Не знаю...

Ні, він справді не міг пояснити причину. Точно він знав лише те, що скасував візит до лікаря Літчфілда, як і до Джеймса Роя Гонґа, відомого у певних колах як «голковколювач». Цей останній візит він скасував за порадою дев'яностодво- або трьохлітнього старого, який, можливо, навіть не пам'ятає свого другого імені. Думки Ральфа навернулися до книги, яку дав йому старий Дор, і до вірша, що звався «Прагнення», Ральф не міг викинути його з голови... Особливо те місце, де поет говорив про речі, які проходять мимо: незвідані почуття, непрочитані книги, невідомі острови, які він ніколи не побачить.

— Ральфе? Ти тут?

— Так, просто думав про Літчфілда. Міркував, чому я скасував візит.

Луїза поплескала його по руці:

— Радій, що ти зробив це. А я ось пішла.

— Розкажи мені.

Луїза здригнулася:

— Коли справа зайшла так далеко, що я більше не могла терпіти це, я пішла до нього і про все розповіла. На моє прохання про снотворне Літчфілд відповів, що не може виписати рецепта — іноді в мене бувають порушення серцевого ритму, а снотворне може погіршити стан.

— Коли ти була в нього?

— На початку минулого тижня. А вчора, як грім серед ясного неба, зателефонував мій син Гарольд і сказав, що вони із Дженет хотіли б поснідати зі мною в ресторані. Дурниці, — сказала я. Я ще непогано пораюся в кухні. Якщо вже ви зважуєтеся на такий далекий шлях з Банґора, я зумію все приготувати, а потім, якщо вам захочеться прогулятися зі мною — я подумала про бульвар, тому що мені там завжди подобалося, — я буду тільки рада. Саме так я й сказала.

Вона повернулася до Ральфа, гірко посміхаючись.

— Я навіть не замислювалася, чому це вони обоє приїжджають серед тижня, адже вони працюють, — до того ж вони, мабуть, люблять свою роботу, тому що говорять тільки про неї. Я думала лише, які вони милі... Які турботливі... І я доклала всіх зусиль, щоб приготуватися якнайкраще і мати добрий вигляд, щоб Дженет не запідозрила, що в мене проблеми. Про це я турбувалася найбільше. Дурненька бабуся Луїза, «наша Луїза», як завжди каже Білл... Не роби вигляду, що здивований, Ральфе! Звичайно, мені про це відомо; чи ти гадаєш, що я лише вчора вилупилася з яйця? І він правий. Я справді дурна, але це не означає, що образа ранить мене не так, як інших... — Луїза знову заплакала.

— Звичайно, звичайно. — Ральф погладив її по руці.

— Ти розсміявся б, побачивши мене, — продовжувала вона, — коли о четвертій ранку я пекла гарбузові оладки, о четвертій п'ятнадцять кришила гриби для італійського омлету, а о четвертій тридцять взялася за макіяж тільки для того, щоб бути впевненою, абсолютно впевненою, що Дженет не заведе своєї: «Ви впевнені, що добре себе почуваєте, мамо Луїзо?». Ненавиджу, коли вона починає молоти дурниці. І ще, Ральфе. Вона від самого початку знала, що відбувається зі мною. Вони обоє знали. Тому я мовби виставила себе на посміховище.

Ральф вважав, що уважно стежить за ниткою розповіді, але, мабуть, усе-таки упустив щось.

— Знали? Звідки?

— Їм розповів Літчфілд! — закричала Луїза. Обличчя її знову зморщилося, але тепер Ральф побачив у ньому не біль чи образу, а жахливий, сумний гнів. — Цей виродок зателефонував моєму синові і ВСЕ ЙОМУ РОЗПОВІВ!

Ральф онімів.

— Луїзо, він не міг цього зробити, — мовив Ральф, коли отямився. — Існує професійна таємниця... Твоєму синові відомо про це, тому що він юрист, вони теж зобов'язані зберігати професійну таємницю. Лікар нікому не має права розповідати про те, що довірив йому пацієнт, поки пацієнт...

— О Боже! — Луїза закотила очі. — Боже праведний! У якому світі ти живеш, Ральфе? Люди на кшталт Літчфілда чинять так, як вважають за потрібне. Я ж це знала, тому двічі дурна, що пішла до нього. Карл Літчфілд — самовпевнений, марнославний дурень, якого більше цікавить, як він виглядає у підтяжках і стильних сорочках, ніж доля пацієнтів.

— Який цинізм!

— Справді, це сумно. Знаєш що? Зараз йому тридцять п'ять чи тридцять шість, він вважає, що, коли йому виповниться сорок, він просто... Зупиниться. Залишиться сорокалітнім стільки, скільки захоче. Він вважає, що в шістдесят люди перетворюються на старезних, аж древніх, і що більшість із них впадають у старечий маразм після шістдесяти п'яти, а якщо вже вам вдасться дожити до вісімдесяти, то потрібно дякувати долі, якщо діти відвезуть вас до лікаря Кеворкяна[1]. Діти не мають права на одкровення батьків, і, на думку Літчфілда, такі старі, як ми, позбавлені будь-якої довіри дітей. Це не в наших спільних інтересах.

— Щойно я вийшла з кабінету Літчфілда, як він зателефонував Гарольду в Банґор і розпустив язика, мовляв, я не сплю і в мене депресія, до того ж проблеми зі сприйняттям, укупі з передчасним розладом свідомості. А потім він сказав: «Ви повинні пам'ятати, що ваша мати старіє, пане Чессе, і на вашому місці я серйозно задумався б про те, як ведеться їй тут, у Деррі».

— Не може бути! — здивувавшись і жахнувшись водночас, вигукнув Ральф. — Невже...

Луїза похмуро кивнула:

— Він сповістив про це Гарольда, а Гарольд переказав мені, і ось тепер я розповідаю тобі. І навіть, дурна, не знаю, що таке «передчасний розлад свідомості», і ніхто з них не захотів пояснити мені. Я подивилася значення слова «свідомість» у словнику, і знаєш, що воно означає?

— Мислення, — відповів Ральф.

— Правильно. Мій лікар зателефонував моєму синові, щоб повідомити, що я божеволію! — Луїза, гнівно розсміявшись, знову скористалася хусточкою Ральфа, щоб утерти сльози.

[1] Цей лікар був засуджений за виконання евтаназії.

— Не можу в це повірити, — сказав Ральф, але найжахливішим було те, що він вірив. Із часу смерті Керолайн він почав усвідомлювати, що naïveté[1], з якою він дивився на світ до вісімнадцяти років, не зникла в момент перетинання рубежу між дитинством і зрілістю; ця особлива наївність виникла знову, коли він від зрілості перейшов до старості. Його і далі багато що дивувало... Хоча «подив» було не зовсім адекватним словом. Радше, багато що вибивало його з колії.

Наприклад, маленькі ампули під мостом Поцілунків. Якось у липні він, роблячи тривалу прогулянку у бік Бессі-парку, спустився під міст, щоб трохи перепочити в тіні. Щойно він улаштувався зручніше, як помітив у траві шматочки розбитого скла. Розсунувши палицею високу траву, він виявив шість чи вісім невеликих ампул. В одній на самому дні виднілася біла кристалічна речовина. Ральф підняв ампулу, і коли він здивовано підносив її до очей, до нього дійшло, що перед ним решки бенкету наркоманів. Ральф упустив ампулу, немов вона була розпеченою. Він дотепер пам'ятав німий шок і безуспішну спробу переконати себе, що помиляється, що це не може бути тим, про що він подумав, принаймні не в його рідному тихому містечку за вісімдесят кілометрів від Бостона. Саме naïve, що знову з'явилася, й шокувала: здавалося, якась частина його вірила (або вірила до того, як він виявив ампули в траві під мостом Поцілунків), що газетні історії про епідемії поширення кокаїну настільки ж правдоподібні, як і теледетективи або фільми за участі Жан-Клода ван Дамма. Тепер він знову відчував подібний шок.

— Гарольд сказав, що вони хотіли «доставити мене в Бангор» і показати мені одне місце, — розповідала Луї-

[1] Наївність (*фр.*).

за. — Тепер син уже не возить мене, він мене доставляє. Начебто я депеша або посилка. Вони привезли із собою стос брошур, і коли Гарольд кивнув Дженет, та швидко дістала їх...

— Тихіше, тихіше. Яке місце? Які брошури?

— Вибач, я перескакую. Це місце в Банґорі називається Ріверв'ю Естейт.

Назва була знайома Ральфові, у нього теж десь був проспект цього закладу, у якому збирали людей, старших за шістдесят п'ять. Вони з Мак-Говерном ще пожартували з цього приводу... Ось лише жарти віддавали гіркотою — немов діти, що бредуть по цвинтарю.

— Чорт забирай, Луїзо, — це ж будинок для престарілих?

— Ні, сер! — вигукнула вона, безневинно округляючи очі. — Я так назвала його, але Гарольд і Дженет відкрили мені очі на нього. Ні, Ральфе, Ріверв'ю Естейт — спільне домоволодіння літніх громадян, що бажають жити в товаристві таких же, як вони! Коли Гарольд повідомив мені це, я запитала: «Невже? Дозвольте мені дещо сказати вам обом — ви можете взяти пиріг із «Макдональдса», загорнути його в срібну фольгу й сказати, що перед вами французька тартинка, але однаково це залишиться фруктовим пирогом із "Макдональдса"». Щойно я вимовила це, як Гарольд почав покриватися плямами, але Дженет лише мило посміхнулася так, як вона усміхається в особливих випадках, тому що чудово знає, наскільки мене дратує ця посмішка. Вона сказала: «Ну, чому б нам, однак, не переглянути проспекти, мамо Луїзо? Ви ж не відмовите нам у цьому після того як ми взяли відгул і примчали сюди?»

— Начебто Деррі десь у центрі Африки, — пробурмотів Ральф.

Луїза взяла його за руку й сказала те, що розсмішило Ральфа:

— О, для неї так воно і є!

— Це сталося до того чи після того, як ти з'ясувала, що Літчфілд розпустив язика? — запитав Ральф. Він навмисно вжив ті ж слова, які вимовила Луїза: здавалося, до цієї ситуації вони пасували найбільше. «Порушив конфіденційність» — звучало б занадто претензійно стосовно того, що зробила ця людина. Літчфілд просто розпустив язика.

— До того. Я подумала, чому б не переглянути рекламні проспекти? Адже вони проїхали майже сімдесят кілометрів, тим паче — я ж від цього не вмру. І я дивилася, поки вони їли приготовлений мною сніданок і пили каву. Але ж і містечко це Ріверв'ю, скажу я тобі. Двадцять дві години на добу чергує медичний персонал, у них своя кухня. Коли переїжджаєш туди, можеш сам вирішувати, що їстимеш. У них Червона дієта, Блакитна дієта, Зелена дієта й Жовта дієта. Ще три або чотири кольори. Не запам'ятала всіх, але жовта — для діабетиків, а блакитна — для гладких.

Ральф подумав про триразовий прийом науково збалансованої їжі — ніякої піци, ніяких сендвічів, ніяких бургерів, — і йому стало сумно.

— До того ж, — із напускною веселістю вимовила Луїза, — у них є пневматична труба, яка доставляє щоденні таблетки просто в кімнати. Хіба не чудово, Ральфе?

— Напевно.

— Прекрасно, це майбутнє. До того ж у них є комп'ютер, і можу побитися об заклад, що в нього не буває порушень сприйняття. Спеціальний автобус відвозить людей, що живуть у Ріверв'ю, у культурний центр двічі на тиждень, на ньому ж вони відправляються за покупками. Обов'язково потрібно користуватися автобусом, тому що водіння автомобіля заборонене правилами закладу.

— Чудова думка, — сказав Ральф, злегка потискуючи долоню Луїзи. — Що таке двоє п'яних у порівнянні зі старою калошею з порушеним сприйняттям за кермом «б'юїка-седана»?

Жінка не посміхнулася, як він сподівався.

— Від фотографій на цих брошурах кров холонула в мене в жилах. Старенькі леді, що грають у канасту[1]. Старі чоловіки, що кидають підкови. І одні й інші разом у великій, обшитій сосною залі — вона у них називається Рівер-хол і призначена для танців. Чудова назва, чи не так? Рівер-хол[2].

— Звучить непогано.

— Ця назва нагадує мені покої в зачарованому замку. Але я відвідувала деяких своїх старих приятельок у Стровберрі-Філд — будинку для престарілих у Сковгегані, — і я ні з чим не сплутаю цю залу для старих. Як її не назви, вона все рівно залишиться медичним кабінетом, хоч і з безліччю настільних ігор у кутку й головоломок для розкладання, у яких завжди відсутні кілька карток, і з постійно увімкненим телевізором, який показує якусь пісенітницю, де красиві люди зривають одне з одного одяг і качаються по підлозі перед каміном. У цих кімнатах завжди пахне мастикою... І сечею... Дешевою карамеллю, що продається в бляшаних коробочках... І розпачем.

Луїза глянула на нього темними очима:

— Мені тільки шістдесят вісім, Ральфе. Я знаю, що шістдесят вісім ні про що не промовляють лікареві Фонтануюча Юність, але мені вони промовляють багато про що, тому що моя мати вмерла торік у віці дев'яносто дев'яти років, а батько дожив до вісімдесяти шести. У нашій родині

---

[1] Карточна гра.

[2] *River* — ріка (*англ.*).

вмерти у вісімдесят — значить умерти молодим... І якщо мені доведеться прожити дванадцять років у місці, де до обіду запрошують по гучномовцю, я збожеволію.

— Я теж.

— Однак я додивилася. Я хотіла бути ввічливою. Закінчивши, я акуратно склала проспекти й повернула їх Дженет. Сказала, що було цікаво, і подякувала їй. Вона кивнула, посміхнувшись, і поклала їх у сумочку. Я подумала, що на цьому справа й скінчиться, але тут Гарольд мовив: «Одягай пальто, мамо». Я так злякалася, що навіть не могла зітхнути. Я подумала, що вони вже все влаштували і що якщо я відмовлюся, то Гарольд відчинить двері, і там виявляться двоє або троє чоловіків у білих халатах, один із них посміхнеться й скаже: «Не турбуйтеся, місіс Чесс; як тільки ви приймете перші таблетки, вам не захочеться жити в іншому місці».

«Я не хочу одягати пальто, — сказала я Гарольдові, намагаючись вимовити це тоном, яким розмовляла з ним десятилітнім, коли він наслідить у кухні, але серце так сильно билося в моїх грудях, що я чула його стукіт у своєму голосі. — Я передумала щодо прогулянки. Мені багато чого ще треба зробити сьогодні». І тоді Дженет втримала посміх, її смішок бісить мене ще дужче, ніж її нудотна посмішка, і сказала: «Але чому, мамо Луїзо, невже у вас такі важливі справи, що ви не можете поїхати з нами в Банґор, після того як ми взяли відгул і приїхали в Деррі, щоб побачити вас?»

Ця жінка не упустить можливості вколоти мене, але я відповідаю їй взаємністю. Я просто змушена це робити тому, що за все своє життя не бачила, щоб одна жінка так часто посміхалася іншій, не випробовуючи бажання вчепитися їй у горло. Але я все-таки відповіла, що мені

потрібно вимити підлогу в кухні. «Поглянь-но, — сказала я. — Вона брудна, як диявол?»

«Ха! — вигукнув Гарольд. — Не можу повірити, що ти відправиш нас назад просто так після того, як ми здолали такий шлях, ма».

«Я не переїду в це місце, як далеко б ви не зайшли, — відповіла я, — так що можете викинути цю думку з голови. Я прожила в Деррі тридцять п'ять років, половину свого життя. Усі мої друзі живуть тут, і я не поїду». Вони переглянулися, як переглядаються батьки, коли дитина перестає бути милою, слухняною і впивається їм у хвоста. Дженет, поплескавши мене по плечу, сказала: «Не треба так засмучуватися, мамо Луїзо, ми хочемо, щоб ви наразі лише подивилися». Начебто це всього лише рекламний проспект, і все, що від мене було потрібно, — ввічливість. Щоправда, від її слів у мене трохи відлягло від серця. Я повинна була знати, що вони не можуть змусити мене жити там і навіть не зможуть оплачувати самі моє проживання. Вони розраховували зробити це на гроші містера Чесса — його пенсію й страховку, тому що він помер від виробничої травми. З'ясувалося, що вони вже призначили зустріч на одинадцяту годину, мені лише повинні були показати все й розповісти. Оскільки все це обрушилося на мене одразу, я була перелякана, але мене вражала поблажлива зарозумілість, з якою вони поводилися зі мною, і бісило, що в кожній другій фразі Дженет згадувала про відгул. Очевидний натяк, що відгул вона могла б провести набагато краще, а не витрачати його на поїздку в Деррі для побачення із засмальцьованим старим мішком, який доводиться їй свекрухою.

«Перестаньте хвилюватися, мамо, і поїдемо, — сказала вона. Начебто мені так сподобалася їхня ідея, що від хвилювання я не знала, який капелюшок вибрати. — Одягайте

пальто. Я допоможу прибрати зі столу, коли ми повернемося».

«Хіба ви не чули мене? — запитала я. — Я нікуди не їду. Навіщо витрачати такий чудовий осінній день на поїздку туди, де я ніколи не буду жити? І взагалі, хто дав вам право заявлятися до мене і влаштовувати всю цю виставу? Чому ніхто з вас не зателефонував і не сказав: «У мене з'явилася ось така думка, мамо, хочеш послухати?» Хіба не так повелися б ви зі своїми друзями?»

І коли я сказала це, вони знову переглянулися... — Луїза зітхнула, востаннє промокнула очі й віддала Ральфові мокру хусточку. — У їхніх поглядах я прочитала, що ще нічого не закінчилося. Можливо, я дізналася про це з виразу обличчя Гарольда — точнісінько таке саме воно було, коли він тягав шоколад з комори. А Дженет... О, її вираз мені не подобався найбільше! Я називала це «виразом бульдозера». І тоді вона запитала Гарольда, чи він сам розкаже, що повідомив йому лікар, чи це краще зробити їй. У результаті вони розповідали обоє, і на той час, коли виклали все, я була в такому гніві й такому страху, начебто піді мною розверзлася земля. Єдине, що ніяк не вкладалося у мене в голові, — як же Карл Літчфілд насмілився розповісти Гарольдові те, що, я вважала, залишиться між нами. Просто зателефонував і розповів, ніби так і треба.

«Виходить, ти вважаєш мене божевільною? — запитала я Гарольда. — До того йдеться? Ви з Дженет гадаєте, що до шістдесяти восьми років у мене дах поїхав?»

Гарольд почервонів, почав шаркати ногами й щось бурмотати. Мовляв, він нічого такого не думає, але він повинен потурбуватися про мою безпеку, як я турбувалася про нього, коли він був маленьким. І весь цей час Дженет сиділа біля кухонного столу, смикала оладку й кидала на свого чоловіка погляди, через які мені хотілося

її задушити — начебто вона вважала, що він молодесенький півник, що намагається говорити як юрист. Потім Дженет підвелася й запитала, чи може вона «скористатися зручностями». Я ледве стрималася, щоб не сказати, яке це буде полегшення, якщо вона вийде хоча б на кілька хвилин.

«Спасибі, мамо Луїзо, — сказала вона. — Я ненадовго. Нам із Гаррі потрібно незабаром їхати. Якщо ви вважаєте, що не можете поїхати на призначену зустріч, нам більше нема про що говорити».

— Оце так, — зауважив Ральф.

— Терпець мені увірвався, я й так стримувалася занадто довго. «Я завжди приходжу на зустрічі, Дженет Чесс, — відрізала я, — але тільки на ті, які призначаю сама. І мені немає діла до тих візитів, про які за мене домовляються інші». Вона підняла руки догори, начебто я була найбільш нерозумною людиною на землі, і залишила нас наодинці з Гарольдом. Він дивився на мене величезними карими очима так, немов чекав вибачень. Мені навіть почало здаватися, що, може, й варто вибачитись, тільки б із його обличчя зник вираз кокер-спаніеля, але я цього не зробила. Нізащо. Я просто дивилася на нього, і невдовзі він не витримав і сказав, щоб я перестала сердитися. Гарольд сказав, що він просто турбується, як я тут живу зовсім сама, і, мовляв, він просто намагався бути хорошим сином, а Дженет — хорошою дочкою.

«Гадаю, я розумію, — сухо відповіла я, — але ти мав би знати, що любов і співчуття виражаються зовсім інакше, ніж плетивом закулісних інтриг».

Тоді Гарольд підвівся і заявив, що вони із Джен зовсім нічого не плели. Він глянув у бік туалету, коли говорив, і я зрозуміла, що справжній сенс його фрази полягає в тому, що це Джен не вважає їхні дії плетивом інтриг. Він

сказав, що все відбулося не так, як я думаю, — що Літчфілд зателефонував йому, а не навпаки.

«Гаразд, — сказала я, — але чому тоді ти не поклав слухавку, коли зрозумів, з якого приводу він телефонує? Адже це було нечесно з його боку. Що на тебе найшло, Гарольде?»

Він почав городити різні дурниці — я навіть гадала, що він почне вибачатися, — аж тут повернулася Дженет, і сталося таке!.. Вона запитала, де мої брильянтові сережки, які вони подарували мені на Різдво. Це була настільки різка зміна теми розмови, що спершу я могла хіба бризкати слиною й думала, як би справді не збожеволіти. Але зрештою я зуміла сказати, що вони лежать на китайській таці на комоді в спальні, як і завжди. У мене є скринька для коштовностей, але я тримаю ці сережки і ще кілька красивих речей зверху, тому що лише від самого їхнього вигляду в мене піднімається настрій. Крім того, сережки дешевенькі, навряд чи хто-небудь вломиться в будинок, щоб украсти їх. Те саме можна сказати про мою обручку й камеї зі слонової кістки, їх я теж тримаю на таці.

Луїза винувато подивилася на Ральфа. Той знову потиснув її руку. Жінка посміхнулася й глибоко зітхнула:

— Це над мою силу.

— Якщо ти не хочеш розповідати...

— Ні, мені необхідно виговоритися... Та однаково після якогось моменту я не можу пригадати, що ж саме відбулося. Усе було так жахливо. Бачиш, Дженет сказала, що вона знає, де я їх зберігаю, але сережок там немає. Обручка на місці, камея теж, а ось сережок нема. Я пішла перевірити, і вона виявилася права. Ми все перевернули, заглядали в усі кутки, але не знайшли. Вони зникли. — Тепер Луїза обома руками вчепилась у Ральфа й говорила, здавалося, тільки для застібки його куртки.

— Ми вийняли весь одяг з комода... Гарольд відсунув комод від стіни і заглянув під нього... Під ліжко й під диван... І, здавалося, щоразу, коли я дивилася на Дженет, вона поглядала на мене своїми солоденькими, широко розплющеними вічками. Такими солоденькими, як розтале масло, і їй не треба було нічого говорити вголос, тому що я й так усе знала. «Бачиш? Розумієш тепер, наскільки був правий лікар Літчфілд, коли зателефонував нам, і як праві ми, домовившись про зустріч? І яка ж ти дурна. Тому що тобі конче необхідно жити в такому місці, як Ріверв'ю Естейт, і те, що відбувається, і є доказом цього. Ти загубила чудові сережки, наш подарунок на Різдво, у тебе серйозні порушення процесу мислення, це доведено. Ще трохи, і ти забудеш вимкнути газ... або душ...»

Луїза знову заплакала, і від її сліз у Ральфа защеміло на серці — це було глибоке, скорботне ридання людини, присоромленої до глибини душі.

Луїза сховала обличчя в нього на плечі. Ральф міцніше обійняв її. «Луїза, — подумав він. — Наша Луїза». Але ні: йому більше не подобалося таке звертання, якщо взагалі коли-небудь подобалося.

«Моя Луїза», — подумав він, і в той же момент, начебто зі схвалення якоїсь великої сили, день знову почав наповнюватися світлом. Звуки набули нового резонансу. Ральф глянув на свої руки, переплетені з руками Луїзи, і побачив приємні сіро-блакитні німби кольору сигаретного диму навколо них.

Аури повернулися.

3. — Слід було виставити їх за двері в ту ж хвилину, коли ти зрозуміла, що сережки зникли, — почув він свій голос, і кожне слово звучало окремо. Унікально. — У ту ж секунду.

— О, тепер я це розумію, — сказала Луїза. — Вона тільки й чекала, коли я заковтну наживку, але я була така засмучена — спершу суперечками щодо поїздки в Банґор, потім тим, як мій лікар розповів їм те, що зобов'язаний був зберігати в таємниці, а на довершення всього з'ясувалося, що я втратила найдорогоціннішу зі своїх речей. І знаєш, у чому вся сіль? Саме вона виявила зникнення сережок. І ти будеш звинувачувати мене в тому, що я не знала, як мені чинити?

— Ні, — відповів Ральф, підносячи її руку до губ. Рух їхніх рук у повітрі зазвучав, нагадуючи хрипкий шерех долоні, що сковзає по вовняній ковдрі, і на мить він виразно побачив форму своїх губ на її правій рукавичці, відбитих там блакитним поцілунком. Луїза посміхнулася:

— Спасибі, Ральфе.

— Завжди радий прислужитися.

— Мені здається, ти чудово знаєш, чим усе закінчилося, так? Джен сказала: «Вам справді потрібна допомога, мамо Луїзо, доктор Літчфілд говорить, що ви вступили в ту пору життя, коли людина вже не може подбати про себе сама, тому ми й подумали про Ріверв'ю Естейт. Вибачте, що розгнівали вас, але діяти потрібно було швидко. Тепер ви бачите чому».

Ральф глянув угору. Небо здавалося водоспадом зелено-синього вогню в мереживі поодиноких хмарин, схожих на хромовані аеробуси. Подивившись униз, він побачив Розалі, яка й далі лежала біля підніжжя пагорба. Темно-сіра «мотузочка» тяглася вгору від її морди, погойдуючись на прохолодному жовтневому вітрі.

— І тоді я просто ошаліла... — Луїза помовчала, посміхаючись. Ральф подумав, що це перша за весь день посмішка, що виражає непідробний гумор, а не лише приємні емоції. — Ні, зовсім не просто. Якби був тоді

поруч мій внучатий племінник, він сказав би: «Няня стала ядерною».

Ральф розсміявся, і Луїза сміялася разом з ним, але її сміх звучав трохи натужно.

— Мене дратувало лише одне: Дженет знала, що це станеться. Вона хотіла, щоб я вибухнула, тому що знає, як потім мене терзає почуття провини. І це справді так. Я закричала, щоб вони забиралися до дідька. Гарольд мав такий вигляд, начебто йому хотілося провалитися крізь землю — крики ніколи йому не подобалися, — але Джен сиділа, склавши руки на колінах, посміхалася й навіть кивала головою, мовби кажучи: «Усе правильно, мамо Луїзо, продовжуй, випусти отруту зі своїх старих кишок, а коли вона вся вийде, можливо, ти дослухаєшся до голосу розуму».

Луїза важко зітхнула:

— А потім щось сталося. Правда, я не впевнена, що саме. Сталося це вже не вперше, але тепер воно було ще жахливіше. Боюся, відбувся свого роду... Свого роду приступ. Загалом, я стала по-іншому бачити Дженет, якось кумедно, а по-справжньому моторошно. І я сказала щось, що нарешті дійшло до неї. Я не можу точно згадати слова, та й навряд чи мені цього хочеться, але вони чітко стерли з її обличчя цю нудотно-солодкаву усмішечку, яку я так ненавиділа. І вона мало не виштовхнула Гарольда з дому. Останнє, що я пам'ятаю, були її слова, мовляв, хтось із них зателефонує мені, коли в мене припиниться істеричний припадок і я перестану обвинувачувати людей, які мене люблять. Після того як вони поїхали, я ще трохи побула вдома, а тоді пішла в парк. Іноді на сонечку почуваєшся набагато краще. Я перекусила в «Червоному яблуку», саме тоді я й почула, що ви з Біллом посварилися. Як ти гадаєш, між вами справді пробігла чорна кішка?

Ральф похитав головою:

— Ні — ми все залагодимо. Мені подобається Білл, але...

— ...але з ним потрібно стежити за своїми словами, — закінчила Луїза. — До того ж, Ральфе, можу сказати, що не слід сприймати його слова серйозно.

На цей раз Ральф потиснув її руку.

— Для тебе це теж може виявитися хорошою порадою, Луїзо, не треба приймати близько до серця те, що відбулося сьогодні вранці.

Вона зітхнула:

— Може, й так, але це важко. Насамкінець я сказала щось жахливе, Ральфе. Жахливе. Ця її гидка усмішечка...

Веселка розуміння раптово запалилася в голові Ральфа. У її світлі він побачив щось украй важливе, що здавалося безсумнівним і однозначним. Уперше з того моменту, коли повернулися аури... Або він повернувся до них.

Ральф обернувся до Луїзи. Вона сиділа в прозорій сірій капсулі, яскравій, як ранковий літній туман, який ось-ось освітять перші промені сонця. Саме це перетворювало жінку, яку Білл Мак-Говерн називав «наша Луїза», на істоту неабиякої гідності... І краси.

«Вона схожа на Еос, — подумав Ральф. — Богиню ранкової зорі».

Луїза посовалася на лавці:

— Ральфе? Чому ти так на мене дивишся?

«Тому що ти гарна і тому що я закохався в тебе, — захоплено подумав Ральф. — Зараз моя любов така велика, що мені здається, начебто я тону, і мені приємно вмерти».

— Тому що ти повинна згадати, що саме сказала.

Жінка знову нервово засмикала замок своєї сумочки.

— Ні, я...

— Зможеш. Ти сказала своїй невістці, що вона взяла сережки. Вона зробила це тому, що бачила, наскільки твердою є твоя рішучість не їхати з ними, а твоя невістка божеволіє, коли не отримує того, чого хоче... Від цього вона стає ядерною. Вона зробила це, тому що ти заткнула її за пояс. Хіба не так?

Луїза дивилася на нього очима, що округлилися від переляку:

— Звідки тобі це відомо, Ральфе? Звідки тобі все відомо про неї?

— Я знаю, тому що знаєш ти, а ти знаєш, тому що бачила.

— О, ні, — прошептала Луїза. — Ні, я нічого не бачила... Я весь час була в кухні разом із Гарольдом.

— Не тоді, не тоді, коли вона це зробила, а коли повернулася. Ти бачила це в ній і навколо неї.

Як і він сам бачив тепер дружину Гарольда Чесса в Луїзі, начебто жінка, що сиділа поруч, перетворилася на лінзу. Дженет Чесс була високою, білолицьою і довгоногою. Її щоки всі в ластовинні, яке вона ретельно запудрювала, а волосся переливалося спалахами рудого. Цього ранку вона приїхала в Деррі, уклавши своє чудове волосся на одне плече. Що ще знав Ральф про жінку, якої ніколи не бачив? Усе, абсолютно все.

«Вона затушовує ластовиння спеціальним олівцем, тому що вважає, що воно робить її несолідною, адже люди не сприймають веснянкуватих серйозно. У неї гарні ноги, і вона це знає. На роботу вона ходить у спідниці-шортах, але сьогодні, відправляючись провідати (стару суку) маму Луїзу, одягла жакет і старі джинси. Одяг для Деррі. У неї затримка. Вона вже досягла того віку, коли місячні не приходять регулярно, як раніше, і під час дво-триденних

менопауз, періоду, коли все навколо здається скляним, а навколишні уявляються або тупими, або противними, вона стає навіженою. Можливо, саме в цьому справжня причина її вчинку».

Ральф побачив жінку, що виходить із малюсінької ванної. Побачив, як вона, метнувши лютий погляд на кухонні двері — і близько не було нудотного виразу на її пласкому, напруженому обличчі, — схопила сережки з таці й засунула їх у ліву кишеню джинсів. Ні, Луїза не була свідком підлого злодійства, але воно змінило кольори аури Дженет Чесс із блідо-зеленого на складний багатошаровий малюнок із коричневого й червоного, і Луїза одразу побачила це й зрозуміла — можливо, не маючи ані найменшого уявлення, що відбувається з нею насправді.

— Так, вона взяла сережки, — сказав Ральф. Він бачив, як сірий димок струменіє уздовж зіниць широко розплющених очей Луїзи. Він міг би дивитися на них цілий день.

— Так, але...

— Якби ти погодилася поїхати з ними на призначену зустріч у Ріверв'ю Естейт, можу заприсягтися, що ти знайшла б їх після її наступного візиту... Або, швидше за все, вона знайшла б їх. Просто щаслива випадковість. «О, мамо Луїзо, погляньте, що я знайшла!» Під раковиною, або в шафі, або в темному закутку.

— Так. — Тепер Луїза зачаровано, немов загіпнотизована, дивилася в обличчя Ральфа. — Вона, мабуть, жахливо себе почуває... І не насмілиться принести їх назад, адже так? Тільки не після того що я сказала. Ральфе, звідки ти знаєш?

— Звідти, звідки й ти. І давно ти бачиш аури, Луїзо?

4. — Аури? Не розумію, що ти маєш на увазі. — Одначе вона прекрасно розуміла.

— Літчфілд розповів твоєму синові про безсоння, але сумніваюся, щоб тільки це наштовхнуло Літчфілда... розпустити язика. Інша річ те, що він назвав проблемою зі сприйняттям. Я неймовірно здивований припущенням, що хтось міг зарахувати тебе до звихнутих, хоча й сам останнім часом маю ідентичні проблеми.

— Ти?

— Так, мем. І згадай: кілька хвилин тому ти сказала щось більш цікаве. Ти сказала, що почала бачити Дженет якось кумедно. І лячно. Ти не можеш згадати, що саме сказала перед самим їхнім відходом, але ти чудово пам'ятаєш, що саме відчувала. Ти бачиш іншу частину світу — протилежну частину світу. Форми навколо речей, форми всередині них, звуки без звуків. Я називаю це світом аур, і саме це спостерігаєш ти. Так, Луїзо?

Вона мовчки дивилася на нього, потім сховала обличчя в долонях.

— Я гадала, що втрачаю розум, — сказала вона, а потім повторила знову: — О, Ральфе, я гадала, що втрачаю розум.

5. Ральф пригорнув Луїзу, потім відпустив і підняв пальцем її обличчя за підборіддя.

— Тільки не треба більше сліз, — сказав він. — У мене немає другої хусточки.

— Не треба більше сліз, — погодилася жінка, але очі її знову зрадницьки заблищали. — Ральфе, якби ти тільки знав, як це було жахливо...

— Я знаю.

Вона сліпуче посміхнулася:

— Так... Гадаю, тобі відомо.

— Те, що змусило цього ідіота Літчфілда вирішити, що ти втрачаєш розум, — швидше за все, він подумав про хворобу Альцгеймера, — не просто безсоння, а безсоння, супроводжуване чимось іще, чимось, що він сприйняв за галюцинації. Правильно?

— Напевно, тільки мені він нічого не сказав. Коли я розповідала йому про речі, які я бачу, — барви і все інше, — він здавався таким співчутливим.

— Звісно, а як тільки ти вийшла за двері, він одразу зателефонував твоєму синові й сказав, щоб той терміново приїжджав у Деррі й робив що-небудь зі своєю старенькою матусею, яка починає бачити людей, що розгулюють у різнобарвних «конвертах» з довгими «мотузочками», які тягнуться вгору від їхніх маківок.

— Ти теж це бачиш, Ральфе? Ти теж усе це бачиш!

— Теж, — відповів він і розсміявся. Сміх пролунав безумно, але Ральф не здивувався. Були тисячі речей, про які він хотів у неї запитати; здавалося, він божеволів із нетерпіння. Виникло й дещо інше, настільки несподіване, що спершу він навіть не зумів визначити, що ж це таке: збудження. Не просто бажання, а саме збудження.

Луїза знову плакала. Сльози її були кольору серпанку, що стелиться над поверхнею тихого озера, і від сльозинок ішов димок, коли вони скочувалися по щоках.

— Ральфе... Це... Це... О Боже!

— Грандіозніше, ніж Майкл Джексон, правда?

Вона тихо розсміялася:

— Ну... Можливо.

— Є назва тому, що відбувається з нами, Луїзо, і це не безсоння, і не божевілля, і не хвороба Альцгеймера. Це гіперреальність.

— Гіперреальність, — пробурмотіла вона. — Боже, яка екзотична назва!

— Так. Мені розповів про це фармацевт з аптеки «Райт-Ейд» на прізвище Вайзер. Джо Вайзер. От тільки в цьому понятті більше сенсу, ніж він гадає. Більше, ніж можуть здогадатися всі розсудливі недоумки.

— Так, як телепатія... Якщо тільки це відбувається насправді, ось у чому проблема. Ральфе, а ми при своєму розумі?

— Твоя невістка взяла сережки?

— Я... Не... Вона... Так. — Луїза випрямилася. — Так, вона взяла їх.

— Поза всякими сумнівами?

— Так.

— Тоді ти відповіла на своє запитання. Ми при здоровому розумі... Але, гадаю, ти помиляєшся щодо телепатії. Ми ж читаємо не думки, а аури. Послухай, Луїзо, мені потрібно багато про що розпитати тебе, але наразі я хочу знати лише одне. Ти бачила... — Раптом Ральф замовк, міркуючи, чи справді він хоче сказати те, що крутиться в нього на язиці.

— Бачила що?

— Гаразд. Це пролунає безумніше від усього, що ти розказала, але я не збожеволів. Ти мені віриш? А я ось ні.

— Я вірю тобі, — просто відповіла жінка, і Ральф відчув, як важкий камінь упав у нього з грудей. Луїза казала правду. У цьому він не сумнівався: її віра сяяла навколо неї.

— Тоді слухай. Відтоді, як з тобою почало відбуватися все це, чи не бачила ти людей, які мають такий вигляд, начебто не належать Гарріс-авеню? Людей, які мають такий вигляд, начебто вони взагалі не належать до звичайного світу?

Луїза дивилася на нього, не розуміючи.

— Вони лисі, дуже низенькі, носять білі халати й дуже скидаються на прибульців із космосу, якими їх зображують у бульварних газетках, що продаються в «Червоному яблуку». Ти не бачила їх, коли переживала одну з атак гіперреальності?

— Ні, жодного.

Ральф розчаровано стукнув кулаком по коліну, подумав, а тоді знову подивився на Луїзу.

— У понеділок уранці, — сказав він. — Перед тим, як до будинку місіс Лочер з'явилися поліцейські... Ти бачила мене?

Дуже повільно Луїза кивнула головою. Її аура злегка потемніла, а по діагоналі замигтіли тоненькі, як голки, червоні спіралі.

— Ти прекрасно знаєш, хто зателефонував у поліцію, — мовив Ральф. — Адже так?

— Я знаю, що це зробив ти, — прошептала Луїза. — Раніше я тільки підозрювала, але тепер упевнена. Коли побачила... Ти ж знаєш, за твоїми барвами.

«За моїми барвами», — подумав Ральф. Саме так називав це Ед Діпно.

— Але ти не бачила двох маленьких копій містера Кліна, що виходили з дверей її будинку?

— Ні, — відповіла Луїза, — але це нічого не означає. З вікна моєї спальні не видно навіть будинку місіс Лочер. Його загороджує дах «Червоного яблука».

Ральф обхопив голову руками. Ну, звичайно, так легко було здогадатися.

— Я подумала, що це ти зателефонував у поліцію, через те, що, збираючись у ванну, побачила, як ти розглядаєш щось у бінокль. Ти не робив цього раніше, але

я подумала, що тобі просто хочеться краще розгледіти приблудного пса, який регулярно робить обхід сміттєвих бачків Гарріс-авеню по четвергах. — Вона показала рукою вниз. — Його.

Ральф посміхнувся:

— Це не він, це чудова Розалі.

— О! Принаймні я пробула у ванній дуже довго, тому що нанесла на волосся спеціальний бальзам. Не фарбу, — різко уточнила вона, начебто Ральф звинувачував її в цьому, — протеїни і щось ще для того, щоб волосся було пишніше. Коли я вийшла, надворі вже було повно поліцейських. Я глянула на твоє вікно, але тебе не побачила. Або ти пішов в іншу кімнату, або відкинувся назад у своєму кріслі. Іноді ти так робиш.

Ральф струснув головою, немов бажаючи прояснити її. Виходить, усі ці ночі він був не в порожньому театрі; дехто був поруч. Просто вони сиділи в різних ложах.

— Луїзо, ми посварилися з Біллом зовсім не через шахи. Ми...

Біля підніжжя пагорба Розалі різко загавкала й почала зводитися на лапи. Ральф глянув у той бік, і в нього похололо в грудях. Хоча вони сиділи тут більше півгодини й ніхто не проходив мимо в туалет, пластикові двері з табличкою «ЧОЛОВІЧИЙ» почали повільно відкриватися.

Із дверей з'явився лікар № 3. Панама Мак-Говерна з обкусаним півмісяцем полів сиділа набакир, від чого істота була схожою на Мак-Говерна в той день, коли Ральф уперше побачив Білла в коричневому капелюсі — той нагадував чепуристого репортера з детективного фільму сорокових років. У руці прибулець тримав іржавий скальпель.

Розділ тринадцятий

1. — Луїзо? — Ральфові власний голос здався луною, що віддається в глибокому каньйоні. — Луїзо, ти бачиш?

— Я не... — Голос Луїзи здригнувся. — Це вітер відчинив двері туалету? Ні? Усередині хтось є? Саме тому загавкав собака?

Розалі повільно позадкувала від лисого чоловічка, рвані вуха собаки щільно притулилися до голови, морда скривилася в такому дикому оскалі, що оголилися зіпсовані зуби, якими вже неможливо розгризати кістки. Вона хрипло загавкала, а потім у безнадійному розпачі завила.

— Так! Ти бачиш його, Луїзо? Поглянь! Він же зовсім поруч!

Ральф звівся на ноги. Луїза теж підвелася, тримаючи руку козирком біля очей. Жінка уважно вдивлялася.

— Я бачу колихання. Так ворушиться повітря біля печі для спалювання сміття.

— Я ж сказав тобі дати собаці спокій! — крикнув Ральф. — Іди геть! Забирайся до дідька!

Лисий чоловічок глянув на Ральфа, але тепер у його очах не було подиву; у них застиг вираз недбалого спокою. Він підняв великий палець правої руки в жесті древнього привітання, потім і сам ощирив зуби — більш гострі й міцні, аніж у Розалі, — у беззвучному сміху.

Розалі скулилася, коли лисий у брудному халаті знову почав наближатися до неї, потім підняла лапу й прикрила голову — картинний жест, який мусив би бути кумедним, але замість цього став виразом жаху, що переповнив собаку.

— Чому я не можу бачити, Ральфе? — простогнала Луїза. — Я бачу щось, але...

— Забирайся геть від неї! — закричав Ральф і заніс руку, наслідуючи каратистів. Рука, що випустила перед тим клинчастий пучок блакитного сяйва, і далі відчувалася незарядженою зброєю, однак цього разу лисий це знав. Він глянув на Ральфа й уїдливо посміхнувся:

(«О, перестань, шот-таймере, — відійди, заткнися й насолоджуйся видовищем»).

Створіння, що стояло внизу пагорба, знову звернуло свою увагу на Розалі, яка скулилася, притулившись до стовбура сосни. Вона загавкала, і з тріщин кори почали просочуватися струмки зеленого туману. Лисий лікар схилився над Розалі, простягнувши одну руку в жесті турботи, яка погано поєднувалася зі скальпелем, затиснутим в іншій руці.

Розалі заскиглила... Потім потягнулася вперед і покірно лизнула долоню лисого створіння.

Ральф глянув на свої руки, відчуваючи в них щось — не ту колишню силу, ні, але щось. Раптом під ногами затанцювали спалахи чистого білого світла, начебто його пальці раптово перетворилися на свічі запалювання.

Луїза несамовито вчепилась у Ральфа:

— Що сталося із собакою? Ральфе, що з нею відбувається?

Не роздумуючи, що він робить і чому, Ральф прикрив очі Луїзи своїми руками, начебто грав у «Відгадай — хто» з коханою. Його пальці спалахнули з такою силою, що біле світло стало майже сліпучим. «Саме так рекламують мийні засоби по телевізору», — подумав Ральф.

Луїза скрикнула. Її руки впилися в зап'ястя Ральфа, потім хватка ослабла.

— Боже мій, Ральфе, що ти зі мною зробив?

Він прибрав руки й побачив палаючу вісімку, що оточувала її очі. Вона щойно зняла захисні окуляри, посипані

цукровою пудрою. Біле майже відразу ж почало випаровуватися...

«Воно не випаровується, — подумав він. — Воно просочується всередину».

— Потім, — відрізав Ральф. — А зараз дивися.

Розширені зіниці Луїзи сказали йому все, що він хотів знати.

Лікар № 3, якого абсолютно не зачепила розпачлива спроба Розалі стати друзями, рукою, що тримає скальпель, відіпхнув її морду вбік. Другою рукою він схопив за хустку, зав'язану навколо шиї тварини, і підняв її морду вгору. Розалі жалібно заскиглила. З пащі потекла слина. Лисий гидко захихикав, і в Ральфа всередині все стиснулося.

— Гей! Відійди! Припини мучити тварину! — крикнула Луїза.

Лисий різко обернувся. Усмішка зникла з його обличчя, і він загарчав на Луїзу, до певної міри й сам уподібнюючись собаці.

(«Та пішла ти... Стара жирна сука! Собака мій, я вже казав це твоєму кривоногому дружкові!»)

Лисий випустив з рук шийну хустку, коли Луїза закричала на нього, і тепер Розалі знову скулилася від улесливого страху, притиснувшись до стовбура сосни, очі її закотилися, піна жмутами звисала з розкритої пащі. Ніколи в житті Ральф не бачив такого заляканого створіння.

— Ні! — крикнув Ральф. — Тікай!

Здавалося, Розалі його не чула, і за мить Ральф зрозумів, що вона не слухає його, тому що перебуває не повністю тут. Лисий уже зробив з нею щось — він частково висмикнув її з повсякденної реальності, як фермер за допомогою трактора й довгого ланцюга викорчовує пні.

І все-таки Ральф спробував ще раз:

— Ні, Розалі! Тікай!

Притиснуті вуха собаки нашорошились, а голова почала повертатися до Ральфа. Він не знав, чи послухається Розалі його наказу, тому що Лисий схопив за шийну хустку ще до того, як Розалі почала рухатися. Він знову смикнув її за голову.

— Він же вб'є її! — закричала Луїза. — Він збирається перерізати їй горло! Не дозволяй йому, Ральфе! Змусь його зупинитися!

— Я не можу, але, можливо, вийде в тебе! Стріляй у нього. Стріляй у нього з руки!

Жінка нерозуміюче подивилася на Ральфа. Він несамовито змахнув рукою, мовби зрубавши дерево, але перш ніж Луїза встигла відповісти, Розалі видала звук, від якого кров застигла в жилах. Лисий заніс руку зі скальпелем, потім опустив її, але не перерізав їй горло.

Він відітнув «мотузочку».

2. Із кожної ніздрі Розалі вилася стрічечка, що здіймалася вгору. Дюймів за шість від її морди стрічечки з'єднувалися, утворюючи делікатний поросячий хвостик, саме тут і рубонув скальпель карлика. Ральф, застигнувши від жаху, спостерігав, як відсічений хвостик піднімався в повітря, нагадуючи мотузочку випущеної на волю повітряної кульки. Злітаючи, сплетений хвостик розкручувався. Ральф подумав, чи не застрягне він у соснових гілках, але цього не сталося. Коли серпоподібна «мотузочка» справді зустріла на своєму шляху одну з гілок, вона просто пройшла крізь неї.

«Звичайно, — подумав Ральф. — Так само ці типи пройшли крізь зачинені двері будинку Мей Лочер, після того як вони вчинили з нею те саме».

Далі була думка, що виходила з настільки простої й похмурої логіки, що не повірити в неї не було жодної змоги: це не прибульці з космосу, не маленькі лисі лікарі, а центуріони. Центуріони Еда Діпно. Вони не схожі на римських воїнів, яких показують в історичних фільмах типу «Спартак» або «Бен Ґур», але це однаково центуріони... Адже так?

Метрів за п'ять над землею «мотузочка» Розалі просто розчинилася, перетворившись у ніщо.

Ральф опустив очі саме вчасно, щоб побачити, як карлик зняв вицвілу блакитну хустку з шиї собаки, а потім відіпхнув Розалі. Ральф уважніше придивився до собаки і внутрішньо скулився. Нічний кошмар про Керолайн повторювався з наполегливою жорстокістю, і Ральф намагався придушити в собі крик жаху, що рвався на волю.

«Правильно, Ральфе, не кричи. Не треба цього робити, бо якщо ти закричиш, то вже не зможеш зупинитися — будеш кричати, поки не порвеш голосові зв'язки. Пам'ятай про Луїзу, тому що тепер вона поряд із тобою. Пам'ятай про Луїзу і не кричи».

Так, але як важко не кричати, коли жуки, які уві сні виповзали з голови Керолайн, тепер звивалися чорним потоком із ніздрів Розалі.

«Але це не жуки. Я не знаю, що це таке, однак не жуки».

Ні, не комахи — просто ще один вид аури. Кошмарна сіра речовина, не рідина й не газ, викачувалася із Розалі з кожним видихом. Воно не летіло нікуди, а повільно огортало її огидною завісою антисвітла. Здавалося, чорнота ось-ось сховає собаку з очей. Ральф бачив благальні, перелякані очі тварини, у той час як темрява згущалася навколо її голови, починала стікати вниз, огортаючи тулуб і лапи. Це був саван, справжній саван, і Ральф спостерігав

за тим, як Розалі, у якої тепер була перерізана «мотузочка», невблаганно плете навколо себе отруйний мішечок плаценти. Дивна метаморфоза викликала в пам'яті голос Еда Діпно, який стверджував, що центуріони крадуть зародки просто з утроб матерів і відвозять їх у критих вантажівках.

«Ти ніколи не замислювався над тим, що саме ховається під брезентом?» — запитав тоді Ед.

Лікар № 3, посміхаючись, дивився на Розалі. Потім, розв'язавши вузол хустки, пов'язав її навколо своєї шиї, спорудивши пишний бант, який робив хустку схожою на краватку богемного художника. Покінчивши з цим, він глянув на Ральфа й Луїзу з виразом огидної благодушності на обличчі. «Ось так! — промовляли його очі. — Усе-таки я зробив свою справу, і ви не змогли мені завадити, правильно?»

— Та зроби ж хоч що-небудь, Ральфе! Благаю! Зупини його!

Занадто пізно, однак можна задати йому жару, перш ніж карлик насолодиться виглядом умираючої Розалі. Ральф був упевнений, що Луїза не зможе відтворити ріжучим ударом потік блакитного світла, як це зробив він, але, цілком можливо, вона почне діяти інакше.

«Так, вона зможе підстрелити його своїм власним способом».

Ральф не знав, звідки з'явилася така впевненість, просто він знав, і все. Він обхопив Луїзу за плечі, щоб вона глянула на нього, потім підняв праву руку. Він підібрав пальці, спрямовуючи вказівний на лисого карлика, схожого на хлопчика-мізинчика, що бавиться в розбійника.

Луїза відповіла розгубленим, нерозуміючим поглядом. Ральф схопив її за руку і зняв рукавичку.

— Ти! Ти, Луїзо!

Вона зрозуміла й одразу підняла руку, витягнувши вказівний палець у дитячому жесті стрільби: бах! бах!

Дві компактні ромбовидні конфігурації сіро-блакитного кольору, ідентичного забарвленню її аури, але трохи яскравіші, злетіли з пучок Луїзи і полетіли до підніжжя пагорба.

Лікар № 3, верескливо скрикнувши, підстрибнув, тримаючи стиснуті кулаки на рівні плечей, каблуки його чорних черевиків урізалися в сідниці, коли перша з «куль» пройшла під ним. Вона вдарилася об землю, підскочила, як плаский камінчик відскакує від водної гладіні, і стукнулась об кабіну з табличкою «ЖІНОЧИЙ». На мить передня частина кабіни гостро спалахнула, як це недавно сталося з вікном пральні «Буль-буль».

Друга сіро-блакитна кулька, ударившись об стегно лисого, рикошетом відскочила в небо. Він заволав — високий різкий звук, здавалося, хробаком звивався в голові Ральфа. Ральф заткнув вуха руками, хоча знав, що це не допоможе, і побачив, що Луїза робить те саме. Він був певен: якщо незабаром вереск не припиниться, його голова розколеться.

Лікар № 3 упав на килим із соснових голок біля Розалі й почав качатися, завиваючи й тримаючись за стегно, як роблять маленькі діти, забившись. За кілька секунд крик почав стихати, і карлик звівся на ноги. Очі його люто блищали з-під білих брів. Панама Білла з'їхала назад, а ліва пола халата стала чорною й диміла.

(«Я дістану вас! Я дістану вас обох! Трахані шот-таймери! Я ДІСТАНУ ВАС ОБОХ!»)

Він обернувся й побіг по стежці, що вела до майданчика для ігор і до тенісних кортів, його перегони нагадували біг астронавта поверхнею Місяця. Судячи зі швидкості, навряд чи Луїза серйозно його поранила.

Луїза схопила за плече Ральфа й труснула його. Аури знову почали тьмяніти.

— Діти! Воно побігло до дітей!

Фігура жінки блідла, розчиняючись у повітрі, і це привело Ральфа до тями. Він побачив, що Луїза зовсім не говорить, а невідривно дивиться на нього темними очима.

— Я тебе не чую! — крикнув він. — Луїзо, я не чую тебе!

— Чи ти оглух? Воно побігло до майданчика для ігор! До дітей! Ми не можемо дозволити, щоб постраждали діти!

Ральф важко зітхнув:

— Вони не постраждають.

— Звідки така впевненість?

— Не знаю. Просто впевнений.

— Я підстрелила його. — Вона піднесла палець до скроні, як акторка, що грає роль самогубці. — Я підстрелила його із власного пальця!

— Ось-ось. Ще й обпалила. Судячи з його поведінки, достатньо сильно.

— Я більше не бачу барв, Ральфе.

Він кивнув:

— Вони приходять і йдуть, як хвилі нічної радіостанції.

— Я не знаю, що й думати... Навіть не розумію, чого мені хочеться, — Луїза схлипнула, і Ральф обійняв її. Незалежно від того, що відбувалося в його житті просто зараз, один факт фіксувався чітко й виразно: він означав — як це прекрасно, знову тримати в обіймах жінку.

— Заспокойся, — мовив Ральф, притискаючись щокою до її тімені. Волосся пахло чудово, без жодної домішки фіксаторів, які застосовують у перукарнях, — запаху, що був невід'ємний від аромату волосся Керолайн протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років їхнього спільного життя.

— Краще на якийсь час забудемо про це.

Луїза глянула на нього. Ральф більше не міг бачити димок, що струменіє навколо її обличчя, але він знав, що димок і далі тут. До того ж очі Луїзи були прекрасні й так.

— До чого це, Ральфе? Ти знаєш, до чого все це?

Він похитав головою. У голові в нього кружляли фрагменти головоломки — капелюхи, лікарі, жуки, гасла протесту, ляльки, що, розбиваючись, розприскують штучну кров, — які не складалися в єдине ціле. Але найчастіше з якоюсь невблаганною постійністю повторювалася безглузда фраза старого Дора: «Готову булочку не спекти заново».

І тут Ральфові спало на думку, що це не що інше, як істина.

3. Ральф, почувши сумовите пищання, подивився у бік пагорба. Розалі, що лежала біля величезної сосни, намагалася піднятися. Ральф більше не міг бачити чорний саван, що оточував собаку, але був певен у тому, що він нікуди не дівся.

— Бідолаха! Ми можемо їй допомогти, Ральфе?

Вони нічого не могли зробити для собаки. Ральф був певен у цьому. Він узяв долоню Луїзи у свої руки, чекаючи, що тварина зараз упаде, видихнувши востаннє. Але Розалі в розпачливому ривку підхопилася. Вона завмерла, так низько схиливши голову, що ніс майже впирався в землю, а тоді кілька разів чхнула. Відтак обтрусилася, глянула на Ральфа й Луїзу й коротко тявкнула, мовби повідомляючи, що не варто хвилюватися. Обернулася й потрюхикала крізь підлісок до виходу з парку. Перш ніж Ральф випустив її з поля зору, Розалі почала накульгувати так само незалежно, як завше. Підбита лапа не стала здоровою, але після

втручання лікаря № 3 її стан і не погіршився. Старенька, але, мабуть, ще далека від смерті (як і інші Старі Шкапи Гарріс-авеню), Розалі зникла за деревами.

— Я гадала, що огидна істота вб'є її, — зауважила Луїза. — Узагалі ж, я думала, що воно вже вбило собаку.

— Я теж.

— Ральфе, невже все це відбулося насправді?

— Так.

— Ці мотузочки від кульок... Ти думаєш, це життєві нитки?

Він повільно кивнув:

— Так. Щось на зразок пуповини. І Розалі...

Його думки знову повернулися до першого досвіду бачення аур, коли він стояв біля «Райт-Ейд», притулившись спиною до поштової скриньки. Із шістдесяти або сімдесяти людей, яких побачив Ральф, перш ніж видіння зникло, лише кілька були в оточенні темних «конвертів», які зараз він вважав саваном, але «конверт», який щойно огортав Розалі, здавався набагато темнішим від тих. Люди, чиї аури були з похмуро-темним відливом, мали хворий вигляд... Як і Розалі, аура якої була кольору старих зашкарублих шкарпеток ще до появи лікаря № 3.

«Можливо, він лише прискорив те, що однаково сталося б природним чином», — подумав Ральф.

— Ральфе? — окликнула його Луїза. — А як же Розалі?

— Гадаю, моя стара приятелька Розалі тепер живе в борг, — відповів Ральф.

Луїза міркувала, дивлячись на сонячно-запилений лісок, у якому зникла Розалі. Нарешті вона знову повернулася до Ральфа.

— Цей карлик один із тих, що виходили з будинку Мей Лочер?

— Ні. Там були двоє інших.

— А ще ти бачив кого-небудь із їхньої компанії?

— Ні.

— Ти вважаєш, що є й інші?

— Не знаю.

Ральфові здалося, що зараз вона запитає, чи помітив він панаму Білла на голові істоти, але Луїза нічого про це не казала. Занадто багато незвичайного, а крім того, коли востаннє вона бачила панаму на Біллі, ніхто ще не обкусав її поля.

«Учитель історії на пенсії навряд чи належить до виду панаможуйних», — відзначив про себе Ральф і посміхнувся.

— Оце так ранок, Ральфе. — Луїза подивилася йому просто в очі. — Гадаю, нам багато про що варто поговорити. Я конче мушу з'ясувати, що відбувається.

Ральф згадав сьогоднішній ранок — здавалося, минули тисячоліття відтоді, як він, повертаючись із майданчика для пікніків, подумки переглядав список близьких йому людей, намагаючись вирішити, перед ким же йому відкритися. Він викреслив Луїзу з уявного списку на тій підставі, що вона може проговоритися, і тепер був здивований цим несподіваним судженням, яке ґрунтувалося в основному на думці Мак-Говерна про Луїзу, а не на його власній. З'ясувалося, що єдиний, із ким Луїза розмовляла про аури досі, був той, хто, на її думку, вмів зберігати таємницю.

Ральф кивнув:

— Ти права, нам необхідно поговорити.

— Може, підемо до мене й трохи перекусимо? Я приготувала чудовий ленч, як на бабусю, що не в змозі відшукати свої сережки.

— Із задоволенням. Я розповім тобі все, що знаю, але це займе багато часу. Коли сьогодні вранці я розмовляв

із Біллом Мак-Говерном, то оповів йому лише «Рідерз дайджест»-версію.

— Отже, — мовила Луїза, — суперечка виникла не через шахи, чи не так?

— Можливо, — посміхаючись, відповів Ральф. — Швидше за все, це скидалося на твою суперечку з сином і невісткою. Але ж я навіть не розповів йому всіх подробиць.

— Але мені ти розповіси?

— Так, — підводячись, відповів Ральф. — Присягаюся, ти до того ж чудова куховарка. Справа в тому... — Раптом Ральф замовк і схопився рукою за груди. Він важко опустився на лаву, витріщивши очі й широко відкривши рота.

— Ральфе? Що з тобою?

Стривожений голос Луїзи чувся з далеких глибин. Подумки він знову бачив лікаря № 3, що стоїть між «Бульбуль» і багатоквартирним будинком. Лисий № 3 намагався змусити Розалі перейти Гарріс-авеню, щоб йому легше було відітнути її «мотузочку». Тоді йому це не вдалося, але він виконав свою задумку (я з нею побавлюся!) ще до полудня.

«Можливо, той факт, що Білл Мак-Говерн не належить до виду панаможуйних, не єдина причина, чому Луїза не помітила, чию панаму носить карлик. Можливо, вона не помітила, тому що не хотіла помічати. Можливо, все-таки є кілька фрагментів головоломки, які складаються, і якщо їх правильно розташувати, то розуміння розширюється».

— Ральфе? Що з тобою?

Він бачив карлика, який відкушує шматок панами, а потім знову насовує її на голову. Чув його голос, який стверджував, що тоді він замість собаки побавиться з Ральфом.

«Але не лише зі мною. Зі мною й моїми друзями, — сказав він. Зі мною й моїми друзями».

Тепер, згадуючи, Ральф побачив ще дещо. Побачив, як сонце відкидає вогненні відблиски від акуратних мочок вух лікаря № 3, коли він — або воно — вчепився зубами в панаму. Спогад був занадто яскравим, щоб його можна було заперечувати, як і розуміння.

Ширше розуміння і причетність.

«Не бери все так близько до серця — ти ж нічого не знаєш напевно, а божевільня зовсім поряд, друже. Думаю, тобі варто пам'ятати про це. Незалежно від того, чи бачить усе це Луїза, чи ні. Інші люди в білих халатах, — не лисі карлики, а мускулисті хлопці з гамівними сорочками й уколами торазину, — можуть з'явитися в будь-який час. У будь-який час».

І все-таки.

Усе-таки...

— Ральфе! Заради Бога, відповідай! — Тепер Луїза термосила його щосили, мов дружина, що намагається розбудити чоловіка, який спізнюється на роботу.

Ральф глянув на неї й спробував посміхнутися. Внутрішньо його посмішка була фальшивою, але Луїзі, мабуть, вона здалася справжньою, тому що вона розслабилася. Бодай трішки.

— Вибач, — мовив Ральф. — На мене щось найшло.

— Не лякай мене більше! Ти так схопився за груди, Боже мій!

— Зі мною все гаразд, — заспокоїв її Ральф, змушуючи фальшиву посмішку стати ще ширшою. — І якщо ти ще готуєш, то я ще їм.

Дев'ять-десять, чорт з тобою.

Всі помруть, іди ЗА МНОЮ!

Луїза, глянувши на нього, полегшено зітхнула:

— Чудово. Це буде кумедно. Я вже давно ні для кого не готувала, крім Сімони й Міни — це мої подруги. — Вона

розсміялася. — Хоча це не те, що я хотіла сказати. Зовсім не тому буде кумедно.

— А що ти хотіла сказати?

— Що я давно не готувала для чоловіка. Сподіваюсь, я не забула, як це робиться.

— А в той день, коли ми з Біллом дивилися в тебе новини? Ти годувала нас спагетті з чеддером. Чудова їжа.

Вона досадливо посміхнулася:

— Я ж тільки розігрівала. А це не одне й те ж.

«Вийшов зайчик погулять...»

Посмішка ширша, ніж завжди. Так і щоки лопнуть.

— Я певен, ти ще не розучилася, Луїзо.

— У містера Чесса був чудовий апетит. Але коли в нього почалися проблеми з печінкою і... — Зітхнувши, вона взяла Ральфа за руку водночас зніяковіло й значуще, і це зачарувало його.

— Забудь, я утомився від плачів за минулим. Залишимо це Біллу. Ходімо.

Ральф підвівся, взяв Луїзу під руку й повів її до виходу з парку.

Луїза ковзнула оком крізь юних мам, коли вони проходили повз майданчик для ігор. Ральф із радістю відволікся. Він скільки завгодно міг умовляти себе не поспішати з висновками, міг скільки завгодно нагадувати, що йому практично нічого не відомо про те, що відбувається з ним і Луїзою, щоб тішити себе якимись логічними висновками, але все одно не міг змиритися. Він серцем відчував правоту своїх умовиводів, — відчував, що, здолавши довгий шлях до сприйняття світу аур, його почуття й знання близькі до істини. «Не знаю, як двоє інших, але лікар № 3 — безумець... До того ж він збирає сувеніри. Збирає їх мов деякі божевільні, що колекціонували у В'єтнамі відрізані вуха своїх жертв».

Він ані секунди не сумнівався в тому, що невістка Луїзи, скоряючись диявольському імпульсу, схопила брильянтові сережки з китайської порцелянової таці й сховала їх у кишеню штанів. Але тепер вони були вже не в Дженет Чесс; зараз вона дорікає собі за те, що втратила їх, і гірко кається, що взагалі торкнулася сережок.

Ральф знав, що карлик зі скальпелем у руці носив панаму Мак-Говерна, навіть якщо Луїза й не впізнала її; разом вони бачили, як прибулець відібрав у Розалі шийну хустку. Підводячись із лави, Ральф зрозумів значення тих відблисків із мочок лисої істоти: це означало, що тепер сережки Луїзи належали лікареві № 3.

4. Крісло-гойдалка покійного містера Чесса стояло на витертому лінолеумі біля дверей чорного ходу. Луїза підвела до нього Ральфа й переконала «подихати повітрям». Ральф подумав, що він цілком упорається з таким приписом. Яскраве післяполудневе світло падало на його коліна, поки Ральф погойдувався, роздумуючи над тим, як швидко минув час. «Можливо, я заснув, — подумав він. — Можливо, я дотепер сплю й бачу все це уві сні». Він спостерігав за тим, як Луїза щось діставала із шафи, і вже за п'ять хвилин кухню почали наповнювати смачні запахи.

— Я ж говорила, що якось приготую тобі що-небудь, — сказала Луїза, додаючи в тарілку овочі й спеції. — Того дня, коли я годувала вас із Біллом спагетті з сиром. Пам'ятаєш?

— Звичайно, — посміхаючись, відповів Ральф.

— На веранді в коробці з-під молока є свіжий сидр — сидр завжди краще зберігається на вулиці. Принесеш? Гарні

келихи в шафці над мийкою, мені доводиться підставляти стілець, щоб дістати їх. А ти можеш обійтися й без стільця, ти такий високий. Мабуть, шість і два дюйми?

— Шість і три. Хіба за останні десять років я усохнув на дюйм або два. Хребці сідають або щось таке. І не треба так клопотатися лише через мене. Справді.

Вона впритул дивилася на нього, уперши руки в боки; в одній руці була ложка, якою Луїза помішувала їжу. Її показну суворість зм'якшувала посмішка.

— Я сказала — гарні келихи, Ральфе Робертсе, а не найкращі.

— Саме так, мем, — посміхаючись, відповів він, потім додав: — Судячи із запаху, ти прекрасно пам'ятаєш, як треба готувати для чоловіків.

— Побачимо, як ти будеш їсти, — відповіла Луїза, але Ральфові здалося, що вона й так дуже задоволена, знову беручись за роботу.

5. Їжа була чудовою, і під час обіду вони не розмовляли про те, що сталося в парку. Апетит у Ральфа став нестійкий, частіше його й не було відтоді, як безсоння по-справжньому взялося за нього, але сьогодні він їв з великим задоволенням, запиваючи пряну печеню вже третім келихом яблучного сидру (і сподіваючись, що решту дня він не муситиме далеко відходити від туалету). Коли вони поїли, Луїза встала, підійшла до раковини й заходилася мити посуд. Вона відновила ту розмову так легко, немов це було відкладене на якийсь час в'язання.

— Що ти зробив зі мною? — запитала вона. — Що ти зробив для того, щоб знову повернути барви?

— Не знаю.

— У мене було відчуття, начебто я стояла на краю іншого світу, а коли ти прикрив мені руками очі, то немов уштовхнув мене в нього.

Він кивнув, пригадуючи, який вигляд мала Луїза в перші секунди після того, як він прибрав руки, — начебто вона щойно зняла сонцезахисні окуляри, вкриті цукровою пудрою.

— Я скорився чистому інстинкту. І ти права, це справді схоже на світ. Я сам думаю про це як про світ аур.

— Прекрасний світ, правда? Моторошний. Коли я вперше зіткнулася з ним — наприкінці липня чи на початку серпня, — то подумала, що божеволію, але навіть тоді він мені подобався. Я не могла не полюбити його.

Ральф здивовано подивився на жінку. Невже він колись вважав Луїзу базікою й пліткаркою? Людиною, що не вміє зберігати секрети?

«Ні, боюся, що все було ще гірше, старий. Ти вважав її дурнуватою. І взагалі, ти дивився на неї очима Білла: "Наша Луїза". Не менше... Але й не більше».

— Що? — стурбовано запитала вона. — Чому ти так на мене дивишся?

— Ти бачиш аури ще з літа! Так давно?

— Так, і з кожним разом усе яскравіше й частіше. Саме тому я пішла на прийом до цього пліткаря. Ральфе, я й справді підстрелила те створіння із пальця? Що більше часу минає, то менше в це віриться.

— Ти це зробила. Незадовго до нашої зустрічі я зробив те саме.

Ральф розповів їй про свою сутичку з лікарем № 3 і про те, як він прогнав карлика... Бодай на якийсь час. Він підняв руку до плечей, а потім напружено витягнув її.

— Оце і все, що я зробив — немов хлопчисько, що наслідує Чака Норріса або Стівена Сіґала. Але в такий

спосіб я метнув у нього неймовірно яскравий пучок світла, і карлик одразу ж утік. І саме тому, до речі, я більше не міг повторити цей трюк. Узагалі не розумію, як мені це вдалося. Ти можеш ще раз пальнути зі свого пальця?

Луїза, хихикнувши, повернулася до Ральфа й націлилася в нього:

— Не терпиться з'ясувати?

— Не тицяйте в мене цією штучкою, мадам, — попросив Ральф. Він посміхався, але був не цілком упевнений, що це жарт.

Луїза, опустивши палець, повернулася до мийки. І під плескіт води вона почала ставити запитання, які Ральф одразу назвав Великими Питаннями:

— Звідки береться ця сила, Ральфе? І для чого вона?

Похитавши головою, він устав із-за столу і підійшов до мийки.

— Не знаю і ще раз не знаю. А як щодо помічника? Де в тебе посудний рушник, Луїзо?

— Яка різниця, де мій посудний рушник. Сідай. Будь ласка, зараз же скажи мені, Ральфе, що ти не із племені сучасних чоловіків, тих, які постійно обіймаються й ридають від розчулення.

Ральф розсміявся, похитавши головою:

— Ні. Просто я пройшов чудову школу.

— Добре. Тільки якщо не почнеш базікати про те, яка ти чутлива й тонка натура. Є деякі речі, які жінка хоче з'ясувати сама. — Луїза відкрила шафку під мийкою і вручила йому старенький, але чистий посудний рушник.

— Витри тарілки і поклади їх на стіл. Я сама поставлю посуд на місце. А поки ти працюєш, можеш розповісти мені свою історію. Некастровану версію.

— Оце так угода!

Ральф ще не вирішив, із чого почати, коли рот його відкрився, немов за власним бажанням, і почав говорити за нього.

— Коли до мене нарешті почало доходити, що Керолайн помирає, я почав багато гуляти. Якось, коли я дійшов майже до самого аеропорту...

6. Він розповів їй усе, починаючи із зіткнення Еда й здорованя в кепці-бейсболці й закінчуючи сваркою з Біллом, який сказав, що Ральфові слід було б проконсультуватися зі своїм лікарем, тому що в їхньому віці розумові розлади явище доволі поширене. Ральф кілька разів повертався до опущених подробиць — до того, наприклад, як з'явився старий Дор під час спроб Ральфа утримати Еда від бійки з водієм синього «форда»-пікапа. Луїза не намагалася переривати потік одкровень. Почуття, яке охопило Ральфа, коли його розповідь почала наближатися до кінця, було полегшенням настільки глибоким, що нагадувало біль, немов якийсь чарівник замурував його серце, а тепер одну за одною розбирав цеглини.

На той час, коли Ральф виговорився, посуд був вимитий і розставлений по місцях, і вони перейшли з кухні у вітальню з безліччю фотографій, головне місце серед яких, безсумнівно, займав містер Чесс, що окупував місце на телевізорі.

— Отже? — підсумував Ральф. — І в що з усього цього ти віриш?

— У все, звісно, — відповіла Луїза й або не помітила виразу полегшення на його обличчі, або проігнорувала цей факт.

— Після того, що ми бачили сьогодні вранці — я вже не кажу про свою невістку, — я не можу не вірити. І в цьому моя перевага перед Біллом.

«І не єдина», — подумав, але не сказав Ральф.

— Адже це не просто збіг, так? — запитала вона.

Ральф похитав головою:

— Ні, не думаю.

— Коли мені було сімнадцять, — розповідала жінка, — моя мама найняла хлопця — його звали Річард Гендерсон — допомагати нам у домі. Вона могла запросити будь-якого хлопчиська, але найняла саме Річі, бо він їй подобався... Він подобався їй через мене, якщо ти розумієш, що я маю на увазі.

— Розумію, розумію. Вона підбирала тобі нареченого.

— Принаймні, вона робила це ненав'язливо. На щастя, мене абсолютно не цікавив Річі — особливо в цьому сенсі. І все ж мама старалася. Якщо я вчила уроки в кухні, вона просила його наносити дров, хоча був травень і спека. Якщо я годувала курчат, то мама просила його підрівняти стіг сіна. Вона хотіла, щоб він постійно був у мене на очах... Щоб я звикла до нього... І якщо нам буде приємно спілкуватися один з одним і він запросить мене потанцювати або з'їздити в місто, вона не стане заперечувати. Вона робила це м'яко. Але однаково це був поштовх. І таке ж відчуття в мене виникає зараз.

— Мені ці поштовхи зовсім не здаються аж такими обережними й делікатними, — заперечив Ральф. Рука його мимоволі потяглася до того місця, у яке не так давно впиралося вістря ножа Чарлі Пікерінґа.

— Та звісно. Жахливо, коли ось так людину штрикають ножем. Хвалити Бога, при тобі виявився газовий балончик. Ти вважаєш, що старий Дор теж бачить аури? Що хтось

із того світу наказав йому покласти балончик у кишеню твоєї куртки?

Ральф безпомічно знизав плечима. Він думав про це, але так і не міг збагнути. Бо якщо Дорренс учинив саме так, звідси випливало, що якась

(буття)

сила або істота знала, що Ральфові буде потрібна допомога. Цій силі — або істоті — також мало бути відомо, що: по-перше, Ральф у неділю піде в бібліотеку; по-друге, досить тепла погода зміниться настільки, що буде потрібна куртка; по-третє, яку саме куртку він вибере. Інакше кажучи, мова йшла про якусь силу, що володіла даром передбачення. Думка про те, що його могла намітити така сила, лякала до смерті. Ральф визнавав, що у випадку з аерозолем втручання, можливо, врятувало йому життя, але страх однаково переважував.

— Можливо, — мовив він. — Можливо, щось справді використало Дорренса як хлопчика на побігеньках. Але чому?

— І що нам робити тепер? — додала Луїза.

Ральф міг лише похитати головою.

Луїза глянула на годинника, що визирав із-за фотографій чоловіка у пальті з єнотовим коміром і легковажної з виду дівчини, відтак потягнулася до телефону.

— Майже пів на четверту! Боже мій!

Ральф торкнувся її руки:

— Кому ти збираєшся дзвонити?

— Сімоні Кастоньї. Сьогодні вдень я, Сімона й Міна збиралися у Ладлоу пограти в покер, але після всього, що сталося, перелякана бабуся ризикує програти останні штани. — Луїза розсміялася, а потім мило почервоніла: — Це просто примовка.

Не встигла вона зняти трубку, як Ральф, прикривши долонею її руку, мовив:

— Іди грати в покер, Луїзо.

— Правда? — Її погляд одночасно виражав сумнів і розчарування.

— Так. — Ральф ще не зовсім чітко розумів, що відбувається, але відчував, що ситуація скоро зміниться. Луїза казала, що її підштовхують, у Ральфа ж це відчуття асоціювалося із плином — так ріка несе легенького човника, що потрапив у біду. Але він не бачив, куди його несе; береги затягнуті чорним туманом, і тепер, коли плин прискорювався, він чув гул порогів попереду.

«І все-таки, Ральфе, є й тіні. Тіні в імлі».

Правильно. До того ж від цього не стає спокійніше. Може, це просто дерева, схожі на пазуристі щупальця... Але, з іншого боку, вони цілком можуть виявитися й пазуристими щупальцями, які прикидаються, що вони дерева. Доки Ральф не знав нічого напевно, йому хотілося, щоб Луїза не залишалася в місті. У нього виникло непереборне передчуття або, можливо, всього лише надія, яка переродилася в передчуття, — що лікар № 3 не зможе піти за нею в Ладлоу.

«Тобі не можуть бути відомі такі речі, Ральфе». Можливо, й так, але він почував свою правоту й до того ж був переконаний, що у світі аур відчувати і знати означало майже те саме. Напевно Ральф знав лише одне: лікар № 3 ще не відітнув «мотузочку» Луїзи; це Ральф бачив на власні очі, як і радісне, здорове світіння її молочно-блакитної аури. І все ж Ральф не міг позбутися наростаючої впевненості, що лікар № 3 — безумець — має намір перерізати «мотузочку» і, незважаючи ні на що, перерізання цієї пуповини — смертельний, убивчий акт.

«Припустімо, ти правий, Ральфе! Припустімо, він не зможе сьогодні дістатися до неї в Ладлоу. А завтра? Післязавтра? Наступного тижня? Де ж рішення? Нехай вона зателефонує своєму синові й цій стерві-невістці й повідомить, що змінила думку про Ріверв'ю Естейт і згодна перебратися туди?»

Ральф не знав. Але йому був потрібен час на роздуми, і він розумів, що конструктивно мислити не зможе, якщо він не буде впевнений у цілковитій безпеці Луїзи, хоча б тимчасово.

— Ральфе? Знову в тебе розпатланий погляд.

— Який погляд?

— Розпатланий. — Луїза поправила зачіску. — Це слово я використовувала для опису містера Чесса, коли він робив вигляд, що слухає мене, а насправді думав про свою колекцію монет. Я безпомилково впізнаю цей погляд, Ральфе. Про що ти думаєш?

— Луїзо, коли ти збираєшся повернутися із вечірки з картами?

— Ну, це залежить від низки причин.

— І яких же?

— Чи ми зайдемо поласувати шоколадними тістечками.

Луїза говорила з виглядом людини, яка відкриває військову таємницю.

— Припустімо, ви одразу підете додому.

— Тоді о сьомій. Або о пів на восьму.

— Як тільки прийдеш додому, одразу ж зателефонуй мені. Ти це зробиш?

— Так. Ти хочеш, щоб я поїхала з міста, правильно? Саме це насправді означає твій розпатланий погляд?

— Ну...

— Ти вважаєш, що ця огидна лиса істота хоче нашкодити мені, так?

— Я припускаю це.

— Він може нашкодити й тобі!

— Так, але...

«Наскільки мені відомо, Луїзо, наразі він ще не носить жодної з моїх улюблених штучок».

— Але що?

— До твого повернення зі мною нічого не станеться, ось і все. — Ральф, згадавши її в'їдливу заввагу стосовно сучасних чоловіків, спробував напустити на себе суворий вигляд. — Їдь грати в карти і дай змогу зробити цю справу мені. Це наказ.

Керолайн за подібних обставин або розсміялася б, або розсердилася на таке наслідування вимогливих, крутих глав сімейств із «мильних опер». Луїза, що належала до абсолютно іншої школи жіночої думки, лише кивнула і, певно, була задоволена, давши йому право думати й вирішувати за неї.

— Добре. — Вона глянула йому просто в очі. — Ральфе, ти знаєш, що маєш робити?

— Ні. Поки що ні.

— Добре, що ти бодай зізнаєшся в цьому. — Поклавши руку йому на плече, Луїза легенько поцілувала Ральфа в губи. У паху в нього розлилося благодатне тепло. — Я поїду в Ладлоу й виграю п'ять доларів у покер у дурненьких дівчаток, а ввечері ми поговоримо про те, що нам робити далі. Домовилися?

— Так.

Блискавична посмішка, що промайнула радше в очах, припускала, що вони зможуть не тільки поговорити, якщо Ральф наважиться... І в цю мить Ральф відчув себе розпачливим сміливцем. І навіть суворий погляд містера Чесса не похитнув його рішучості.

Розділ чотирнадцятий

1. Була за чверть четверта, коли Ральф перетнув Гарріс-авеню й підійшов до свого будинку. Утома знову поверталася, Ральфові здавалося, що він не спав цілу вічність. І в той же час він почував себе краще, ніж раніше. Був більш зібраним. Більше сам собою.

«А може, тобі просто хочеться вірити в це? У те, що людина не може переживати такі страждання без якої-небудь нагороди? Чудова думка, Ральфе, але не надто реалістична».

«Гаразд, — подумав він. — Зараз я трохи збентежений».

Так воно й було. А ще він відчував страх, утому, цілковиту розгубленість і дещицю жадання. Одна чітка думка проходила червоною ниткою крізь цю мішанину емоцій, одне, що йому необхідно зробити до того, як він займеться іншими проблемами: помиритися з Біллом. Якщо будуть потрібні вибачення, він погодиться й на це. Зрештою, він повинен вибачитися. Адже не Білл прийшов до нього й сказав: «Старий, ти маєш жахливий вигляд, розкажи-но мені, що відбувається». Ні, це він пішов до Білла. Він помилився, але це, однак, нічого не міняє...

«Господи, Ральфе, ну що мені з тобою робити?»

Здивований голос Керолайн пролунав настільки ж чітко, як бувало в перші тижні після її смерті, коли він боровся з приступами розпачливої туги, подумки обговорюючи з Керолайн усі проблеми... Іноді він розмовляв з нею вголос, якщо доводилося залишатися самому в домі.

«Саме Білл першим затіяв сварку, а не ти. Бачу, ти і далі налаштований украй критично до себе, як і тоді, коли я ще була жива. Здається, деякі речі ніколи не змінюються».

Ральф посміхнувся. Що ж, можливо, деякі речі справді ніколи не змінюються, і, можливо, у суперечці винен саме Білл. Питання в тому, чи хоче він позбутися товариства Білла через дурну сварку й дріб'язкове з'ясовування того, хто з них правий, а хто ні. Ральфові цього не хотілося, і якщо для примирення будуть потрібні вибачення, яких Білл не зовсім і заслужив, то що тут жахливого? Наскільки йому відомо, язик не зламається від двох коротеньких складів: «ви-бач». Керолайн усередині нього відповіла на цю думку скептичним мовчанням. «Та нехай уже, — подумки повідомив їй Ральф. — Я зроблю це для себе, а не для нього. Або для тебе, якщо вже на те пішло».

Ральф був здивований, навіть уражений, яке почуття вини викликала в ньому остання думка — начебто він богохульствував, поглумився над святинею. Але думка не стала від цього менш доречною.

Ральф зупинився, шукаючи в кишені ключі, й побачив записку, прикріплену до дверей. Він пошукав окуляри, але згадав, що залишив їх на кухонному столі. Ральф подався назад, намагаючись розібрати закарлючки Білла:

«Дорогий Ральфе/Луїзо/Фею/ хто завгодно!

Більшу частину дня я, швидше за все, проведу в лікарні Деррі. Телефонувала племінниця Боба Полгерста й повідомила, що справи кепські: бідолаха майже закінчив свій бій. Палата № 313 у міській лікарні — останнє місце на землі, де мені хотілося б провести цей чудовий жовтневий день, але, гадаю, мені краще пройти це до кінця.

Ральфе, вибач за вранішні неприємності. Ти прийшов до мене по допомогу, а я замість цього мало не вчепився тобі в горло. Єдине, що я можу сказати як вибачення, — наближення смерті Боба Полгерста добряче вимучило мене. Гаразд? Вечеря за мною... Якщо ти ще захочеш провести вечір у моєму товаристві.

Фею, будь ласка, будь ласка, БУДЬ ЛАСКА, перестань діставати мене своїм шаховим турніром. Я пообіцяв тобі, що буду грати, і я слова дотримаю.

Прощавай, жорстокий світе.

Білл»

Ральф із почуттям полегшення і вдячності випрямився. Якби все інше, що відбувається з ним, можна було залагодити з такою легкістю... Він піднявся до себе нагору і вже набирав у чайник воду, коли задзвонив телефон. Телефонував Джон Лейдекер.

— Радий, що нарешті застав вас удома, — сказав він. — Я вже почав хвилюватися.

— Чому? — здивувався Ральф. — Що сталося?

— Може, й нічого, але... Усе-таки Чарлі Пікерінґа випустили під заставу.

— Але ви сказали, що цього не станеться.

— Я помилився. — У голосі Лейдекера було роздратування. — До того ж я помилився не лише щодо цього. Я казав, що суддя визначить заставу в сумі близько сорока тисяч доларів, але я не знав, що справу Пікерінґа доручать судді Стедмену, відомому своєю фразою, що він навіть не вірить у божевілля. Стедмен встановив суму застави — вісімдесят ґрандів[1]. Призначений захисник Пікерінґа вив, як вовк на місяць, але це не допомогло.

Ральф відзначив, що й далі тримає в руці чайник, і поставив його на стіл.

— І він таки заплатив заставу?

— Так. Пам'ятаєте, як я вам казав, що Ед Діпно викине його, немов ніж зі зламаним лезом?

— Так.

---

[1] Grand (*англ.*) — тисяча доларів (*жарг.*).

— Що ж, зарахуйте ще одну поразку Джону Лейдекеру. Сьогодні зранку Ед з'явився в будинок суду з портфелем, набитим грішми.

— З вісьмома тисячами доларів? — здивовано запитав Ральф.

— Я ж сказав, що з портфелем, а не з конвертом, — відповів Лейдекер. — І він приніс не вісім, а вісімдесят. Усі в суді досі обговорюють його появу. Про це будуть пащекувати ще й після Різдва.

Ральф спробував уявити Еда Діпно в одному з його мішкуватих светрів і витертих вельветових штанях — Керолайн називала їх «робою вченого», — який витягає з портфеля пачки двадцяток і соток, але не зміг.

— Із ваших слів я зрозумів, що досить сплатити десять відсотків.

— Так воно і є. Якщо людина може пред'явити заставну на дім або іншу власність. Так і буває в більшості випадків, коли затриманого випускають під заставу. Очевидно, Ед не міг зробити цього, зате в нього завалялася якась дещиця грошей під матрацом. А може, він кого-небудь пограбував?

Ральф несподівано згадав листа, отриманого від Елен приблизно за тиждень після того, як вона вийшла з лікарні й переїхала в Гай-Рідж. Вона згадала про чек, отриманий від Еда, — сімсот п'ятдесят доларів. «Здається, це має означати, що він усвідомлює свою відповідальність», — писала вона. Ральф подумав, чи написала б вона те саме, дізнавшись, що Ед прийшов у будинок окружного суду з такою купою грошей, якої вистачило б на заможне існування його дочки років на п'ятнадцять... І вніс заставу, щоб звільнити безумця, який полюбляє побавитися ножичком.

— Цікаво, де він дістав їх? — запитав Ральф Лейдекера.

— Не маю уявлення.

— І він не зобов'язаний був давати пояснення?

— Абсолютно. Це вільна країна. Як я зрозумів, він згадував про якісь акції.

Ральф знову пригадав колишні часи — благословенні деньки — ще до того, як занедужала й померла Керолайн, а Ед збожеволів. Згадав про те, як двічі на місяць вони обідали разом, їли піцу в будинку Діпно або знаменитий пиріг із куркою, який так майстерно готовила Керолайн, він згадав, як одного разу Ед обіцяв звозити їх у Банґор, коли його акції піднімуться в ціні. «От і добре», — відповіла тоді Елен, захоплено дивлячись на Еда. Вона вже була вагітна, але через маленький строк мала вигляд чотирнадцятилітньої дівчинки із зібраним у хвостик волоссям і в просторій сукні. «Як ти гадаєш, акції якої компанії виростуть перш за все, Едварде? Акції на дві тисячі доларів у «Юнайтед тоджем» чи на шість тисяч в «Амалгамейтед сурболлс»?» А він буркнув щось дружині, але його бурчання лише розвеселило всіх, тому що в Еда Діпно й у думках не могло бути нічого поганого. Усі, хто знав Еда Діпно більше двох тижнів, вважали, що він і муху не в змозі скривдити. І тільки Елен могла вважати інакше — уже тоді Елен пізнала й зворотний бік медалі, незважаючи на її закохані погляди.

— Ральфе? — окликнув його Лейдекер. — Ви мене чуєте?

— В Еда не було ніяких акцій, — відповів Ральф. — Він працював рядовим хіміком-дослідником, а його батько був майстром на скляному заводику в якомусь задрипаному містечку, що зветься Пластер-Рок, штат Пенсільванія. Так що питання про спадщину відпадає.

— І все ж Ед умудрився дістати гроші, і я б збрехав, якби сказав, що мені це подобається.

— Ви вважаєте, що гроші дав хтось із «Друзів життя»?

— Ні, навряд. По-перше, серед них немає багатіїв — основний контингент робітники. Вони дають скільки можуть, але така сума? Ні. Гадаю, об'єднаними зусиллями вони могли б зібрати достатню кількість заставних на майно, але не зробили цього. Більшість із них відмовилася б, щойно Ед заїкнувся про це. Тепер у їхньому середовищі Ед persona non grata, і багато хто шкодує, що навіть чув ім'я Чарлі Пікерінга. Ден Далтон став на чолі «Друзів життя», і більшості дихати стало набагато легше. Схоже, Ед, Чарлі і ще двоє — чоловіка звуть Френк Фелтон, а жінку Сандра Мак-Кі — діють тепер самостійно. Про Фелтона мені нічого не відомо, а ця Мак-Кі виконує ті ж завдання, що й Чарлі. До того ж у неї відповідна зовнішність — одутле, нездорового кольору прищаве обличчя й такі товстенні лінзи окулярів, що очі крізь них нагадують яйця-пашот, а важить ця красуня більше трьохсот фунтів.

— Ви жартуєте?

— Ні. Вона обожнює ходити у штанах в обтяжку і зазвичай подорожує в компанії нечуваної кількості цукерок, печива й інших солодощів. Частенько вона вдягає неймовірних розмірів светр із написом «ДИТЯЧА ФАБРИКА». Сама ж вона дітей ніколи не мала, та й навряд чи вони в неї будуть.

— А чому ви розповідаєте мені про все це?

— Тому що мені хотілося б, щоб ви остерігалися цих людей, — відповів Лейдекер терпляче, начебто розмовляв з дитиною. — Вони можуть виявитися небезпечними. Особливо Чарлі, але вам це відомо й без мене, а тепер він знову на волі. Де Ед роздобув гроші — уже вдруге, — невідомо, але він заплатив. Не здивуюся, якщо Чарлі знову нападе на вас. Він, Ед або хтось інший.

— А як же Елен і Наталі?

— Вони разом із друзями. Друзями, які чудово розуміють, яку загрозу таїть у собі божевільний чоловік. Я попередив і Майка Генлона, так що він теж догляне за Елен. Наші люди будуть приділяти особливу увагу бібліотеці. Однак наразі ми не вважаємо, що Елен щонебудь загрожує — вона й далі живе в Гай-Рідж, — але все залежне від нас ми робимо.

— Спасибі, Джоне, я ціную це, як і ваш дзвінок.

— А я ціную, що ви це цінуєте, але я ще не договорив. Друже, ви повинні пам'ятати, кому телефонував Ед і кому погрожував — не Елен, а вам. Здається, вона більше не цікавить його, а ось ви цікавите. Я попрохав шефа поліції Джонсона призначити людину — насамперед Кріса Нелла, — щоб він наглядав за вами, бодай доки не відбудеться виступ цієї висококласної суки на захист права жінок на вибір. Але моє прохання відхилили. Шеф сказав, що на цьому тижні має бути занадто багато роботи... Але судячи з того, як мені відмовили, можна припустити, що якби попросили ви, таку людину знайшли б. Що скажете?

«Захист поліції, — подумав Ральф. — Саме так це називається в теледетективах і саме про це йде зараз мова — захист поліції».

Ральф спробував обміркувати пропозицію, але занадто багато чого заважало; розрізнені думки так і плуталися у нього в голові. Капелюхи, лікарі, халати, газові балончики. Не кажучи вже про ножиці, що блиснули в запилених лінзах старенького бінокля. «Я кваплю себе щомиті, щогодини, встигнути б усе здійснити», — подумав Ральф, і одразу ж: — «Тернистий і довгий шлях в Едем, любий, то чи варто нарікати на дрібниці?»

— Ні, — відповів Ральф.

— Що?

Ральф заплющив очі й побачив себе, як він набирає номер телефону, щоб скасувати візит до акупунктуриста. І знову повторилося те саме, чи не так? Так. Звичайно, він міг розраховувати на захист поліції від Пікерінґів і таких, як той, але передбачав, що все буде розвиватися інакше. Він це знав, відчував кожною клітинкою свого тіла, кожним ударом серця.

— Ви ж чули, — сказав він. — Мені не потрібна охорона.

— Але чому?

— Я можу подбати про себе сам, — відповів Ральф, поморщившись від помпезної абсурдності цієї заяви, яку він чув безліч разів у вестернах за участю Джона Вейна.

— Ральфе, мені неприємно першому повідомляти вам цю новину, але ви людина похилого віку. У неділю вам пощастило. Наступного разу удача може відвернутися.

«Мені не просто пощастило, — подумав Ральф. — У позахмарних далях у мене з'явилися друзі. Точніше слід було б сказати — сутності в позахмарних далях».

— Зі мною нічого не станеться.

Лейдекер зітхнув:

— Якщо передумаєте, подзвоніть мені, добре?

— Обов'язково.

— І якщо зустрінете Пікерінґа або неосяжних розмірів пані в окулярах з товстенними лінзами...

— Я вам подзвоню.

— Ральфе, будь ласка, подумайте й зважте все. Адже я кажу лише про хлопця, що буде супроводжувати вас на відстані.

— Готову булочку не спекти заново, — мовив Ральф.

— Що-що?

— Я сказав, що ціную вашу турботу, але наполягаю — ні. Я подзвоню вам.

Ральф акуратно поклав трубку. Можливо, Джон має рацію, а він збожеволів, — хоча Ральф ще ніколи в житті не почував себе настільки розсудливим.

— Утомлений, — повідомив він сонячній порожній кухні, — але при здоровому розумі. — Помовчав, а тоді додав: — До того ж майже закоханий.

Він посміхнувся й нарешті поставив чайник на газ.

2. Ральф допивав другу чашку чаю, коли згадав, що Білл написав у записці про вечерю. Одразу вирішив запросити Білла повечеряти в барі. І вони зможуть помиритися.

«Нам варто помиритися, — подумав він, — тому що в того лисого психа панама Білла, а це значить, що Білл у біді».

Є тільки те, що є зараз. Ральф узяв телефон і набрав номер, який він знав напам'ять: 941-5000. Телефон міської лікарні Деррі.

3. Чергова в приймальні з'єднала його з палатою № 313. Утомлена жінка, що взяла трубку, виявилася Денізою Полгерст, племінницею вмираючого. Вона повідомила, що Білла в палаті немає. Близько першої прийшли ще четверо викладачів того часу, який вона охарактеризувала як «дядечкові дні величі», і Білл запропонував усім сходити на ленч. Ральф навіть знав, як саме його сусід це казав: краще пізно, ніж ніколи. То була одна з найулюбленіших приказок Мак-Говерна. Коли Ральф поцікавився, коли повернеться Білл, Деніза Полгерст відповіла, що скоро.

— Він мені так допоміг. Не знаю, що б я робила без нього, містере Роббінсе.

— Робертс, — поправив Ральф. — Білл дуже приязно відгукувався про містера Полгерста.

— Так, вони всі так вважають. Сподіваюся, він не говорив про його божевілля?

— Ні, — напружено відповів Ральф. — Білл написав, що вашому дядечкові дуже зле.

— Так. Лікар каже, що навряд чи він переживе нинішній день, але я чула цю пісню й раніше. Господи, прости, але іноді дядько Боб уявляється мені одним із оголошень розрахунково-видавничої палати — завжди обіцяють, але нічого не доставляють. Звучить жахливо, але я так утомилася, що мені вже однаково. Сьогодні зранку його відключили від системи життєзабезпечення — я не могла звалити всю відповідальність на свої плечі, тому й подзвонила Біллу, а він сказав, що саме цього хотів би дядько. Час Бобові почати дослідження інших світів, сказав він, карта цього світу вже доволі докладна. Хіба не поетично, містере Роббінсе?

— Так, але моє прізвище Робертс, міс Полгерст. Передайте, будь ласка, Біллу, що телефонував Ральф Робертс і просив його пере...

— Тому ми відключили систему, і я приготувалася, але він не вмер. Я не можу цього зрозуміти. Він готовий. Я готова, життя його добігло кінця... То чому ж він не вмирає?

— Не знаю.

— Смерть така дурна, — мовила вона ниючим неприємним тоном виснаженої, занепалої духом людини. — Акушерку, яка занадто повільно перерізує пуповину, давно б уже звільнили з роботи.

Останнім часом думки Ральфа набули звички метатися, випускаючи багато чого з уваги, але цього разу вони негайно поспішили назад.

— Що ви сказали?

— Прошу? — Голос Денізи звучав здивовано, начебто і її думки витали десь далеко.

— Ви згадали про перерізання пуповини.

— Я нічого не мала на увазі. — Ниючі інтонації підсилилися... Тільки Ральф зрозумів, що це не ниття, а попискування, і воно лякало. Щось було не так. Раптом серце Ральфа забилося як скажене. — Я взагалі нічого не мала на увазі, — наполягала жінка, а телефон, який Ральф тримав у руках, офарбився в густий лиховісно-синій колір.

«Вона подумує вбити його, і не просто подумує — вона хоче покласти подушку дядькові на обличчя й у такий спосіб задушити його. Усе відбудеться швидко, думає вона, і стане звільненням. Усе нарешті скінчиться».

Ральф відтулив трубку від вуха. Синє світло, холодне, як лютневе небо, тоненькими промінчиками просочувалося крізь дірочки мікрофона.

«Убивство синє, — подумав Ральф, тримаючи трубку на відстані витягнутої руки й дивлячись широко розкритими, нерухомими очима на те, як сині промені, звиваючись, падають на підлогу. Чувся слабкий, стривожений голос Денізи Полгерст. — Ніколи не хотів знати нічого подібного, але однаково мені це відомо: убивство синє».

Ральф підніс слухавку до губ, умудрившись подалі відставити голосник, який випромінював моторошні потоки крижаного світла, схожі на бурульки. Він боявся, що коли занадто близько піднесе цю частину слухавки до вуха, то ризикує оглухнути від холодної, лютої рішучості Денізи.

— Передайте Біллу, що телефонував Ральф, — сказав він. — Робертс, а не Роббінс. — Не чекаючи відповіді, він поклав слухавку. Блакитні промені, відскочивши від неї, впали на підлогу. Ральф знову подумав про бурульки, про те, як вони падають рівними рядами, якщо провести рукою

по карнизу після теплого зимового дня. Ці бурульки зникли, не долетівши до лінолеуму. Ральф оглянувся. У кімнаті нічого не світилося, не мерехтіло й не вібрувало. Аури знову минулися. Він полегшено зітхнув, і в цей момент на Гарріс-авеню засигналило авто.

У порожній квартирі на другому поверсі Ральф Робертс закричав.

4. Ральфові більше не хотілося чаю, але спрага не відступала. У холодильнику він знайшов пляшку дієтичного пепсі — без газу, зате холодного, — налив у пластмасовий стаканчик із вицвілою емблемою «Червоного яблука» і вийшов на веранду. Він більше не міг залишатися в будинку, що пропах безсонням. Особливо після випадку з телефоном.

День став ще прекрасніший, якщо таке взагалі можливе. Вітер посилився, проносячи крізь ряди дерев зграї світла й тіней упереміш із опалим листям. Вітер підганяв уздовж тротуарів зірваних дервішів у червоному, жовтогарячому, жовтому.

Ральф повернув ліворуч не тому, що свідомо хотів ще раз відвідати майданчик для пікніків, а лише з бажання, щоб вітер дув у спину. І проте хвилин за десять він опинився саме там. Тепер на майданчику для пікніків нікого не було, і не дивно. Справа була не у вітрі — ніщо не могло розігнати старих по будинках, просто майже неможливо утримати карти на столі, а шахові фігури на дошці, коли вітер прагне змести їх.

Ральф наблизився до столу, за яким зазвичай сидів Фей Чепін, і не особливо здивувався, побачивши записку, притиснуту каменем. І наперед здогадався про її зміст.

«Дві прогулянки, дві зустрічі з лисим лікарем зі скальпелем, двоє старих, що страждають безсонням і мають яскраві

видіння; дві записки. Ось так і Ной збирав тварин у свій ковчег не поодинці, а парами... Може, просто приходить час ще одного потопу? Як ти гадаєш, старий?»

Ральф не знав, що й подумати... Записка Білла була до певної міри передсмертним посланням, і він анітрохи не сумнівався, що записка Фея належала до тієї ж категорії. Відчуття, що його несуть уперед, без зусиль і вагань, здавалося занадто сильним, щоб сумніватися; начебто він опритомнів на незнайомій сцені, намагаючись вимовити слова із драми, яку він ніколи не читав і не репетирував, або немов він до болю вдивлявся в обриси знайомого предмета, поки образ не перетворювався на цілковиту нісенітницю, або відкрив...

Відкрив що?

— Ще одне таємне місто, ось що, — пробурмотів Ральф. — Деррі аур. — Потім він схилився над запискою Фея й прочитав її, поки вітер бавився в його поріділому волоссі.

5. *«Хто хоче віддати останню шану Джиммі Вандермеєру, нехай поквапиться зробити це найпізніше до завтрашнього ранку. Сьогодні отець Коґлін повідомив мені, що бідолаха вгасає занадто швидко. Але він МОЖЕ приймати відвідувачів. Він лежить у міській лікарні в палаті № 315.*

Фей.

P.S. Пам'ятай, часу вкрай мало».

Ральф двічі прочитав записку й поклав її знову на стіл, притиснувши каменем, щоб її міг прочитати ще який-небудь представник Старих Шкап, що випадково заблукає сюди. Потім він просто постояв, засунувши руки в кишені й нахиливши голову, спостерігаючи за

злітно-посадочною смугою № 3 з-під густих брів. Сухий листок, жовтогарячий, як гарбузи, якими скоро прикрасять вулиці містечка напередодні Дня Всіх Святих, злетів із бездонного синього неба й упав йому на голову. Ральф машинально змахнув листок і подумав про дві лікарняних палати, розташовані на одному поверсі, двері в двері. В одній — Боб Полгерст, в іншій — Джиммі В. А в 317-й померла його дружина.

— І це не збіг, — задумливо мовив він.

Але що ж тоді? Обриси в імлі? Таємне місто? Та жодна з цих фраз не давала відповіді.

Ральф сів на стіл, зняв черевики й схрестив ноги. Вітер ворушив його волосся. Він сидів посеред опалого листя, злегка схиливши голову й насупивши брови, нагадуючи будду під час медитації, як на картині сучасного живописця. Ральф ретельно аналізував свої враження щодо лікаря № 1, № 2... А потім зіставляв їх із враженнями про лікаря № 3.

Перше враження: всі троє скидалися на прибульців з космосу — таких, якими їх зображують у бульварних газетках типу «Внутрішній погляд» на картинках з підписом «З архіву художника». Ральф знав, що ці безволосі темноокі образи містичних прибульців із космосу відомі вже багато років; розповідям людей про контакти з лисими карликами — так званими лисими лікарями — майже стільки ж часу, скільки й чуткам про НЛО. Ральф був упевнений, що читав про це ще в шістдесяті.

— Припустімо, є й інші, — повідомив Ральф горобцеві, що примостився на кришці сміттєвого бачка. — Скажімо, їх не троє, а триста. Або три тисячі. І бачили їх не лише ми з Луїзою. І... І хіба не згадували люди, які описують подібні зустрічі, про наявність гострих предметів? Так, але

не про ножиці й скальпелі... Більшість стверджували, що їх викрали силою, говорили про зонди, адже так?

Горобець полетів. Ральф не помітив цього. Він думав про лисих карликів, які відвідали Мей Лочер у ніч її смерті. Що ще відомо про них? Що ще він помітив? Вони в білих халатах, які вдягали лікарі у телесеріалах п'ятдесятих-шістдесятих років, такі ж халати дотепер носять фармацевти. Ось лише їхні халати, на відміну від халата лікаря № 3, були чисті. У лікаря № 3 іржавий скальпель. Якби на ножицях лікаря № 1 була іржа, Ральф однаково не помітив би її, навіть за допомогою бінокля. «Щось іще — можливо, і не настільки важливе, але все-таки ти помітив це. Тип із ножицями, — правша, судячи з того, як він тримав свою зброю. Лікар зі скальпелем лівша».

Ні, можливо, це не настільки важливе, але щось — ще один з обрисів у тумані, ледь завважене його розумом цього разу, — все одно прояснилося. Щось стосовно дихотомії[1] лівого й правого.

— Піди ліворуч, і будеш правий, — пробурмотів Ральф, повторюючи жарт зі старого анекдоту, суть якого вже забулася. — Піди праворуч, і виявишся лівим.

Гаразд, що іще йому відомо про цих карликів?

Ну, їх, звичайно ж, оточувала аура — таки приємна, золотаво-зелена, і вони залишили

(сліди людини в білому)

після себе схеми

танцювальних па, як у самовчителі Артура Мюррея. І хоча їхні риси вражали безликістю, від аур цих істот віяло силою... І розважливістю... І...

— І гідністю, чорт забирай, — пробурмотів Ральф. Новий порив вітру, і новий шквал листя полетів униз. Ярдів

[1] Спосіб класифікації (від *гр.* dichotomia — поділ надвоє).

за п'ятдесят від майданчика для пікніків, поряд зі старою залізничною колією, повалене бурею старе дерево тяглося до Ральфа вузлуватими гілками, які справді нагадували розставлені щупальця.

Раптом Ральфові здалося, що в ту ніч він бачив занадто багато як для старого, який, вочевидь, доживає віку і якого Шекспір (та й Білл Мак-Говерн) називав «спущені панталони». І нічого з того, що він побачив, не таїло в собі небезпеки або диявольської загрози.

Те, що Ральф згадав про диявольські підступи, зовсім не дивно. Ці незнайомці лякали фізично; він бачив, як вони виходили з будинку хворої жінки в нічний час, коли люди взагалі вкрай рідко ходять у гості; він побачив їх майже одразу після того, як йому приснився кошмар. Тепер, одначе, спливли й інші подробиці. Вони стояли на веранді будинку Мей, начебто мали на те законне право, і справляли враження старих друзів, які зупинилися побалакати, щоб потім розійтися у своїх справах. Два приятелі, які ще раз обговорювали спільну проблему, перш ніж розійтися після нічної зміни.

«Але ж це лише твої особисті враження, Ральфе, то чи можна їм довіряти?»

Однак Ральф вважав, що він може довіряти своїм враженням. Будинок місіс Лочер був їхнім відправним пунктом.

Гаразд, отже лікарі № 1 і № 2 відрізняються від третього, як день від ночі. Вони охайні, а той нечупара, їх оточувала аура, а в того вона була відсутня (принаймні, Ральф не помітив її), вони мали ножиці, а в третього в руці був скальпель, вони здавалися розважливими й розумними, як двійко поважних громадян, третій же нагадував збоже-волілого туалетного пацюка.

«Зрозуміло лише одне: всі вони — надприродні істоти, і, крім Луїзи, тут про їхню присутність відомо лише Еду Діпно. Поб'ємося об заклад, скільки часу йде в Еда на сон?»

— Ні, — вирішив Ральф. Він підняв руки й підніс їх до очей. Руки злегка тремтіли. Ед згадував про лисого лікаря. Чи мав він на увазі цих лисих карликів, коли говорив про центуріонів? Ральф не знав. Він майже сподівався на це, тому що саме слово «центуріони» з кожним разом викликало все більш жахаючі образи: подобу духів смерті з фантастичної трилогії Толкієна. Лиховісні скелети верхи на кривавооких конях, що скачуть на шабаш гоббітів.

Подумавши про гоббітів, Ральф згадав про Луїзу, і тремтіння в його руках посилилося.

Керолайн: «Тернистий і довгий шлях в Едем, любий, то чи варто скаржитися на дрібниці?»

Луїза: «У моїй родині вмерти у вісімдесят — значить умерти молодим».

Джо Вайзер: «Медичні експерти воліють писати "самогубство" у графі "Причина смерті", а не "безсоння"».

Білл: «Його спеціалізацією була Громадянська війна, а тепер він уявлення не має, що це взагалі таке, не кажучи вже про те, хто переміг у ній».

Деніза Полгерст: «Смерть така дурна. Акушерку, яка занадто повільно перерізує пуповину...»

Раптом немов якась сила увімкнула яскравий прожектор усередині його голови, і крик Ральфа прострмив сонячний осінній день. І навіть шум моторів «Дельти-727», що йшов на посадку на злітно-посадочній смузі № 3, не зміг перекрити цей крик.

6. Решту дня Ральф просидів на веранді будинку, який він ділив з Мак-Говерном, нетерпляче очікуючи повернення Луїзи. Він міг би ще раз подзвонити Біллу

в лікарню, але не зробив цього. Бажання поговорити з Мак-Ґоверном минуло. Ральф ще не розумів усього, але знав тепер набагато більше. Якщо раптовий спалах осяяння й мав якусь цінність, то однаково не варто повідомляти Мак-Ґоверну, що саме сталося з його панамою, навіть якби Білл і повірив.

«Я мушу повернути панаму, — подумав Ральф. — І мені необхідно забрати сережки Луїзи».

Чудовий осінній день добігав кінця. З одного боку, нічого не сталося. З іншого ж — відбулася безліч різних подій. Світ аур навколо нього виникав і зникав, як з'являлися й танули хмарини, що пропливали в небі. Ральф майже безперервно спостерігав за ними, тільки раз відлучившись у туалет. Він бачив, як старенька місіс Бенніґен у яскраво-червоному пальті, спираючись на паличку, оглядала ряди осінніх квітів. Він бачив навколо неї ауру — чистенького рожевого, немов у немовляти, кольору — і сподівався, що в місіс Бенніґен не так і багато родичів, що очікують її смерті. Він бачив молодого, років двадцяти, чоловіка, що йшов до «Червоного яблука». Юнак у бляклих джинсах і в'язаному жилеті був ніби уособленням здоров'я, але Ральф бачив, як його ауру вкрив смертельний наліт, немов нафтова пляма, і яка обтріпана, напівстерта його «мотузочка».

Ральф більше не бачив ніяких лисих лікарів, але близько пів на шосту став свідком дивного лілового спалаху, що вирвався з-під кришки каналізаційного люка, це трихвилинне світіння неначе служило наочним прикладом спеціальних ефектів, які використав Сесіль Блаунт де Мілль у своєму біблійному епосі «Цар царів», — а потім воно просто зникло. Він бачив також величезного, схожого на доісторичного яструба «птаха», розпростертого між трубами старої олійні на розі Говард-стріт. «Птах» випромінював червоні

й блакитні теплові струмені, схожі на довгі стрічки, вони тяглися до Строуфорд-парку.

Коли за чверть до шостої в школі закінчилися заняття, не менше дюжини хлопчаків помчали до «Червоного яблука», де вони могли купити тонни цукерок, які перебивають апетит, і цілі тюки квитків — швидше за все, на футбол, з огляду на пору року. Двоє хлопчаків сперечалися про щось, і їхні аури — одна зелена, а інша тріпотливо жовтогаряча — ущільнилися, стискаючись, а по полю замиготіли, здіймаючись угору, спіралі яскраво-червоних ниток. «Бережися!» — подумки крикнув Ральф хлопчині, оточеному жовтогарячим «конвертом», якраз за секунду до того, як зелений хлопчик, кинувши підручники, заїхав тому в щелепу. Вони зчепилися, кружляючи в незграбному танці агресії, потім упали на тротуар. Дітвора, заохочуючи, моментально обступила їх, і над ними почав формуватися лілово-червоний купол. Ця конфігурація, що повільно оберталася проти годинникової стрілки, здавалася Ральфові одночасно відразливою і прекрасною, і він подумав про те, яка на вид аура над справжнім бойовищем. Ральф вирішив, що на це питання йому не хочеться знати відповіді. Як тільки жовтогарячий, осідлавши зеленого, заходився товкти супротивника, із супермаркета вийшла Сью й закричала, щоб хлопці припинили битися. Жовтогарячий неохоче відпустив зеленого. Той, зображуючи безпристрасність, обтрусився й увійшов у магазин. Він нишком кинув оком через плече, щоб переконатися, що суперник не зіпсував справленого ефекту. Частина дітей пішла услід за зеленим, певно, маючи намір поповнити запаси, інші скупчилися навколо жовтогарячого, вітаючи того з перемогою. А над ними невидима лілово-червона поганка розривалася на шматки. Так очищається затулене

хмарами небо перед сильним вітром. Шматочки рвалися, витончувались і зникали.

«Вулиця — це карнавал енергії, — подумав Ральф. — Енергії, виділеної цими хлопчаками за дев'яносто секунд двобою, вистачило б для освітлення Деррі на весь тиждень, а якби люди могли вловлювати енергію, яку виділяє юрба — внутрішню енергію грибоподібної хмари, — її, можливо, вистачило б на освітлення всього Мена впродовж цілого місяця. Уяви собі видовище світу аур на Таймс-сквер за дві хвилини до опівночі в новорічну ніч?»

Ральф не уявляв, та й не хотів. Він підозрював, що побачив лише краєчок настільки могутньої сили, що в порівнянні з нею вся ядерна зброя, створена з 1945 року, видасться іграшковими пістолетиками, з яких діти стріляють по порожніх консервних бляшанках. Сили, достатньої для знищення Всесвіту... Або для створення нового.

7. Ральф піднявся до себе, поклав в одну каструлю консервовані боби, а в іншу кілька сосисок і почав метатися по кімнатах, клацаючи пальцями, куйовдячи волосся, чекаючи, коли ж буде готова його холостяцька вечеря. Утома, що невидимим каменем висіла на ньому з середини літа, відступила; він почував себе сповненим невгамовної, нестримної енергії, він був повен нею. Напевно, саме тому людям так подобаються бензедрин і кокаїн, ось лише коли дія цієї сили закінчиться, людина буде почувати себе вичавленим лимоном — скоріше використаним, ніж користувачем.

Ральф Робертс, який не знав, що волосся, по якому він проводив п'ятірнею, стало густішим і вперше за останні п'ять років у ньому з'явилися темні пасма, метався по

квартирі, спочатку муркочучи, потім наспівуючи старенький рок-н-рольний мотивчик початку шістдесятих.

Боби булькали у своїй каструлі, сосиски варилися у своїй — ось лише Ральфові здавалося, що вони танцюють у такт старій пісеньці. Наспівуючи, Ральф покришив сосиски в боби, залив півпінтою кетчупу, додав гострого соусу, все перемішав і пішов до дверей з паруючою каструлею в руці. Зовсім як дитина, що спізнюється на свій перший у житті урок, Ральф жваво збіг сходами на перший поверх. Із шафи в прихожій він дістав старий жакет — той належав Мак-Говерну, але — якого біса! — і вийшов на веранду.

Аури зникли, але Ральф не розчарувався; у цей час його більше цікавив запах їжі. Він не пам'ятав, коли востаннє відчував такий голод. Сівши на верхню сходинку, виставивши вперед довгі кощаві ноги, Ральф заходився вечеряти. Перший ковток обпалив губи і язик. Але замість того, щоб перечекати, Ральф почав їсти швидше, майже не розжовуючи.

Ум'явши половину бобів, Ральф зробив перепочинок. Звір у шлунку ще не пішов на спочинок, але трохи втихомирився. Ральф притамував відрижку, оглядаючи Гарріс-авеню з почуттям такого задоволення, якого він не відчував уже багато років. За цих обставин задовольнятися було особливо нічим, однак це нічого не міняло. Коли востаннє він почував себе так само добре? Напевно, у той ранок, коли він прокинувся в сараї, вражений переплетенням променів — тисячами розмаїтих ниток, які заливали світлом тепле запашне місце його нічлігу.

«Або взагалі ніколи»

Так, або взагалі ніколи.

Він помітив місіс Перрін, яка швидше за все поверталася з «Надійного місця» — гібриду безкоштовної харчевні й нічліжки для бездомних. Ральф знову здивувався її дивній,

ковзкій ході. Вона йшла прямо, начебто проковтнувши ціпок, і навіть не погойдувала стегнами. Її волосся, все ще темне, стримувала — а швидше за все, стискала — сітка для волосся, яку вона носила, немов лицар збрую. Товсті панчохи кольору лакричних льодяників виростали з бездоганно білих туфель... Сьогодні ввечері місіс Перрін надягла чоловіче вовняне пальто, поли якого ховали ноги аж до самих щиколоток, так що очам Ральфа було доступно не так і багато. Здавалося, при ходьбі вона покладалася лише на верхню частину ніг — Ральф подумав, що це, найімовірніше, результат хвороби хребта, — і через цей спосіб пересування, вкупі з довгим пальтом, у вигляді Естер Перрін було щось сюрреалістичне. Вона нагадувала фігурку чорної королеви на шахівниці, яку або пересуває чиясь невидима рука, або ж вона рухається з власної волі.

Коли старенька наблизилася до місця, де сидів Ральф — одягнений у ту ж порвану сорочку — й поглинав вечерю просто з каструлі, — аури знову почали просочуватися у видимий світ. Запалилися ліхтарі, і тепер Ральф бачив ніжно-бузкові арки, що висіли над кожним з них. Над деякими дахами здіймалося червоне марево, інші дахи виливали жовтий туман, подекуди миготіли світло-вишневі проблиски. На сході, де вже збиралася ніч, обрій майорів неясними зеленими спалахами.

Ральф спостерігав, як навколо місіс Перрін збиралася аура — сіро-сталева, кольору форми курсантів Вест-Пойнту. Темніші плями, на зразок фантомних ґудзиків, мерехтіли над її сідницями (Ральф гадав, що десь під одягом все-таки була захована й така частина тіла). Він не був певен, але подумав, що ці плями цілком можуть бути ознакою хвороби, що розвивається.

— Доброго вечора, місіс Перрін, — чемно привітався він, спостерігаючи, як слова набувають форми сніжинок.

Жінка окинула Ральфа презирливим поглядом, одночасно роблячи висновки й ставлячи на ньому хрест.

— Бачу, що ти все в тій же сорочці, Робертсе, — відрізала вона.

Не вимовила, але Ральф був упевнений, що подумала: «Я бачу також, як ти, сидячи на веранді, уплітаєш боби просто з каструлі, немов голодранець, якого ніколи не вчили хороших манер... А я завжди запам'ятовую те, що бачу, Робертсе».

— Так, — кивнув Ральф. — Здається, я забув переодягтися.

— Гм-м-м, — протягнула місіс Перрін, і тепер Ральфові здалося, що жінка подумки оцінює стан його спідньої білизни. «Коли ж востаннє ти міняв її? Страшно навіть подумати, Робертсе».

— Чудовий вечір, місіс Перрін.

Ще один швидкий, якийсь пташиний погляд, тільки тепер у небо. І потім знову на Ральфа.

— Похолодає.

— Ви так гадаєте?

— Так — бабине літо скінчилося. Тепер по моїй спині можна складати прогноз погоди, із цим завданням вона справляється чудово. — Вона помовчала. — Здається, це жакет Білла Мак-Говерна?

— Так і є, — погодився Ральф, міркуючи, чи запитає вона, чи відомо про це Біллу. Але місіс Перрін тільки наказала йому застебнутися.

— Ти ж не хочеш стати кандидатом у туберкульозники? — суворо запитала вона, а стиснуті губи додали: «Як і в божевільні».

— Звісно, ні, — запевнив її Ральф. Він відставив каструлю вбік, потягнувся до гудзиків, потім зупинився. На

лівій руці була рукавиця, але він не помічав її до останнього моменту.

— Краще зняти рукавицю, — мовила місіс Перрін, блиснувши очима.

— Згоден, — покірно сказав Ральф. Він скинув рукавицю й застебнув жакет Мак-Говерна.

— Моя пропозиція залишається в силі, Робертсе.

— Прошу?

— Щодо лагодження сорочки. Якщо тільки ти зможеш розстатися з нею на кілька днів. — Вона помовчала. — Сподіваюся, у тебе є інша, щоб носити, поки я полагоджу цю?

— Звичайно, — відповів Ральф. — І навіть кілька.

— Сорочки варто міняти щодня. Робертсе, у тебе на підборідді соус. — Після цієї тиради місіс Перрін пішла.

Те, що було потім, Ральф зробив не розуміючи і не думаючи, корячись інстинкту, як і у випадку з різким жестом, коли він намагався відігнати лікаря № 3. Він підняв ліву руку й згорнув долоню трубочкою навколо рота. Потім різко, із присвистом, вдихнув.

Результат виявився разючим. «Олівець» сірого світла вирвався з аури місіс Перрін, мов голка дикобраза. Він раптово розтягнувся, ринувшись назад, тоді як сама жінка рухалася вперед, минув вистелену листям галявину й кинувся в трубочку, складену пальцями Ральфа. Зробивши ще один вдих, Ральф відчув проникнення цього потоку як входження чистої енергії. Несподівано він відчув, що засвітився як неонова вивіска над будинком кінотеатру. Його аж розпирало від сили, — відчуття, що в будь-який момент він може вибухнути, пробігло по його грудях, шлунку, скотилося по ногах до кінчиків пальців, одночасно кинувшись у голову, загрожуючи розірвати череп, наче тонке бетонне покриття протиракетного бункера.

Ральф бачив промені світла, сірі, як наелектризований туман, що паруючими потоками виходили від його пальців. Лякаюче і водночас радісне відчуття сили опромінило його думки, але тільки на мить.

Потім прийшли каяття совісті й страх.

«Що ти робиш, Ральфе? Чим би це не було, воно не належить тобі. Хіба став би ти красти гроші з її сумочки, поки ніхто не бачить?»

Ральф відчував, як палає його обличчя. Він опустив руку й закрив рота. Коли губи й зуби зімкнулися, він чітко почув — і відчув, — як щось хруснуло всередині. Звук, як від надкушування стебла свіжого ревеню.

Місіс Перрін зупинилася, і Ральф з тривогою відзначив, як вона ледь обернулася й оглянулася довкола. «Я не хотів, — подумки пояснив він. — Слово честі, місіс Перрін, я не хотів — адже я тільки починаю осягати все це».

— Робертсе?

— Так?

— Ти що-небудь чув? Схоже на пістолетний постріл?

Ральф відчув, як запалали вуха, коли він похитав головою:

— Ні... У мене слух уже не той...

— Швидше за все, на Канзас-стріт вистрілила вихлопна труба, — мовила жінка, не звертаючи уваги на слабкі виправдання Ральфа. — Але все одно серце в мене стрибнуло в п'яти.

Вона знову пішла своєю дивною ковзкою ходою шахової королеви, потім зупинилася й оглянулася ще раз. Аура її стала блідішою, але Ральф легко бачив очі місіс Перрін — пронизливі, як у яструба.

— Ти змінився, Робертсе, — сказала вона. — Помолодшав.

Ральф, який сподівався чого завгодно («Негайно віддай мені те, що вкрав, Робертсе»), зміг лише пробурмотіти у відповідь:

— Ви гадаєте... Як мило... Я зрозумів...

Вона лише махнула рукою:

— Можливо, це тільки освітлення. І я раджу тобі, Робертсе, не бруднити цей жакет. Я завжди вважала містера Мак-Ґоверна людиною, яка справно стежить за своїми речами.

— Краще б він стежив за своїми головними уборами, — заперечив Ральф.

Пронизливі очі, що вже відверталися, знову полоснули Ральфа:

— Що?

— Панама, — пояснив Ральф. — Білл загубив її десь.

Місіс Перрін подумала секунду, потім знову гумкнула:

— Іди додому, Робертсе. Якщо ти й далі будеш сидіти на вулиці, обов'язково занедужаєш. — І заковзала далі без видимої втрати, завданої бездумною крадіжкою Ральфа.

«Крадіжка? Певен, що це абсолютно неточне пояснення, Ральфе. Те, що ти зробив, радше...»

— Вампіризм, — похмуро вимовив Ральф, відставивши каструлю з бобами подалі й повільно потираючи руки. Він почував себе присоромленим... Винним... І його розпирало зовсім не від енергії.

«Замість крові ти вкрав у неї трохи життєвої енергії, але вампір залишається вампіром, Ральфе».

Правильно. Несподівано йому здалося, що це відбувається з ним не вперше.

«Ти змінився, Робертсе. Помолодшав».

Ось що сьогодні сказала місіс Перрін, але ж йому постійно кажуть це починаючи з кінця літа. Основна причина того, що друзі не особливо наполягали на його візиті до лікаря, полягала в тому, що він не скидався на хворого. Він скаржився на безсоння, однак зовні мав цілком здоровий вигляд. «Гадаю, стільниковий мед сотворив диво», — за-

уважив Джон Лейдекер, коли вони в неділю виходили з бібліотеки, — тепер здавалося, що це було ще в кам'яному віці. А коли Ральф поцікавився, що саме Лейдекер має на увазі, той згадав про безсоння Ральфа. «Ви маєте вигляд у тисячу разів кращий, ніж під час нашої першої зустрічі».

І Лейдекер був не єдиний. Усі ці дні Ральф почував себе загнаним у кут, замученим і розбитим... Але навколишні твердили, який чудовий у нього вигляд, яким відпочилим він здається, як він помолодшав.

Елен... Мак-Говерн... Навіть Фей Чепін тижнів зо два тому сказав щось подібне, хоча Ральф і не міг пригадати його слів...

— Ні, можу, — розгублено пробурмотів він. — Він запитав, чи не користуюся я кремом від зморщок. Крем від зморщок. Боже праведний! Невже він і тоді крав помаленьку, забирав в інших їхню життєву силу?

Крав, навіть не здогадуючись при цьому?

— Мабуть, — так само тихо пробурмотів він. — Та ж я вампір! О Господи!

«Але чи правильне це визначення? — несподівано подумав він. — Може, у світі аур крадіїв життєвої енергії називають «центуріонами»?» Перед його внутрішнім зором постало біле, божевільне обличчя Еда Діпно, — так повертається примара, щоб обвинуватити свого вбивцю, і Ральф, жахнувшись, обхопив коліна руками й уткнувся в них обличчям.

Розділ п'ятнадцятий

1. О сьомій двадцять до будинку Луїзи під'їхав «лінкольн» випуску сімдесятих років. Ральф — останню годину він мився, голився й намагався хоч трохи заспокої-

тися — стояв на ґанку й спостерігав, як Луїза вибирається із заднього сидіння авта. Вона попрощалася, і легкий вітерець доніс до нього задерикуватий молодий сміх.

«Лінкольн» від'їхав, і Луїза пішла до будинку. Пройшовши половину доріжки, вона зупинилася й обернулася. Млосно довгу мить вони розглядали один одного, стоячи пообіч Гарріс-авеню, і чудово бачили, незважаючи на темряву, що згущувалася, і двісті ярдів, які розділяли їх. Один одному в цій темряві вони потай здавалися палаючими смолоскипами. Луїза спрямувала на нього палець. Рух дуже нагадував жест, яким вона вистрілила в лікаря № 3, але Ральф не злякався.

«Намір, — подумав він. — Усе залежить від наміру. У цьому світі є кілька помилок... Але як тільки тобі стає зрозумілий твій шлях, можливість помилок, швидше за все, зводиться до нуля».

Вузенький блискучий сірий промінчик сили зринув на кінчику пальців Луїзи і полетів крізь тіні Гарріс-авеню. Авто, що саме проїжджало, безперешкодно промчало крізь нього. Вікна машини спалахнули, на долю секунди передні фари загорілися яскравіше... І все.

Ральф теж підняв палець, і з нього почав розростатися блакитний потік. Два промінчики зустрілися посеред Гарріс-авеню й переплелися, як гілки жимолості. Піднімаючись угору, цей поросячий хвостик бліднув. Потім Ральф зігнув палець, і його частина любовного вузлика, що з'явився посередині Гарріс-авеню, зникла, а за мить розчинився і промінчик Луїзи.

Ральф повільно зійшов із ґанку й пішов просто по газону. Луїза йшла йому назустріч. Зустрілися вони посеред вулиці... Там, де насправді зустрілися вже давно.

Ральф обійняв її й поцілував.

2. «Ти змінився, Робертсе. Помолодшав».

Ці слова знову й знову зринали в його думках — так повторює одну й ту ж фразу заїжджена платівка, — коли Ральф, сидячи на кухні Луїзи, пив каву. Він не міг відвести від неї погляд. Луїза Чесс була з виду років на десять молодша і фунтів на десять легша, ніж та жінка, до образу якої він звик в останні роки. Цікаво, сьогодні в парку вона теж була такою? Навряд, хоча зранку Луїза, дуже замучена, плакала — напевно, тому й виглядала інакше.

І все ж...

Так, і все ж. Зникла тонка сітка зморшок навколо рота, як і подвійне підборіддя й мішки в'ялої шкіри на повних руках. Сьогодні вранці вона гірко плакала, а ввечері випромінювала щастя, але Ральф знав, що не в цьому причина разючих змін.

— Мені зрозуміле значення твого погляду, — сказала Луїза.

Дивно. Звичайно, у такий спосіб вирішується питання, чи все це насправжки, але все одно страшнувато. «Ми знайшли «Джерело Юності». Забудь про Флориду; джерело в Деррі, зовсім поруч».

— Ми знайшли?

Вона здавалася здивованою... І трохи настороженою, наче підозрювала, що він жартує з нею. Або поводиться з нею, як з «нашою Луїзою».

Луїза підійшла і взяла Ральфа за руку.

— Піди у ванну. Глянь на себе в дзеркало.

— Я чудово знаю, який маю вигляд, чорт забирай, я щойно поголився. Дуже ретельно.

Вона кивнула:

— Ти добряче потрудився, Ральфе... Але справа зовсім не в щетині. Просто подивися на себе.

— Ти серйозно?

— Так, — твердо відповіла Луїза. — Дуже серйозно.

Ральф майже дійшов до дверей, коли вона мовила:

— Ти не лише поголився; ти ще й сорочку змінив. Молодець. Мені не хотілося говорити, але вона порвалася.

— Хіба? — запитав Ральф. Він стояв спиною, так що Луїза не бачила його посмішки. — А я й не помітив.

3. Хвилини зо дві, спираючись на умивальник, Ральф розглядав себе в дзеркало. Стільки часу знадобилося йому, щоб розгледіти те, що подумки він уже бачив. Пасма нового, чорного й блискучого як вороняче крило, волосся вражали, як і зникнення виродливих мішків під очима, — але він не міг відірвати погляду від того, якими стали його губи, позбувшись глибоких зморщок. Дивна... Неприродна річ. Рот практично парубка. І... Раптом Ральф засунув палець у рот і провів ним по правій нижній ясні. Він не був цілком певен, однак йому здалося, що ясна трохи припухли, готові оголити новий ряд зубів.

— Оце так, — пробурмотів Ральф, подумки переносячись у той спекотний день, коли він зіткнувся з Едом Діпно на його галявині. Тоді Ед розповів йому, що Деррі повне збожеволілих істот-дітовбивць. Чудовиськ, які крадуть життя. «Сюди стягаються всі сили, — повідомив йому Ед. — Знаю, важко повірити в таке, але це правда».

Тепер Ральфові повірити було легше. Важче стало погоджуватися з твердженням, що Ед збожеволів.

— Якщо так триватиме й далі, — стоячи в дверях, сказала Луїза, — нам доведеться одружитися й виїхати з міста, Ральфе. Сімона й Міна не могли — у буквальному значенні слова — відвести від мене погляду. Я базікала про нову косметику, отриману поштою, але вони не клюнули

на цю приманку. Чоловік міг би повірити, але жінка чудово знає, що косметиці під силу, а що ні.

Вони повернулися в кухню, і, хоча аури тимчасово зникли, Ральф усе ж побачив світіння, що виходило від комірця шовкової блузи Луїзи.

— Зрештою, я сказала їм єдину річ, якій вони могли повірити.

— Що саме? — поцікавився Ральф.

— Я сказала, що зустріла чоловіка. — Луїза зам'ялася, а потім, заливаючись рум'янцем, випалила: — І закохалася в нього.

Ральф узяв її за руку й обернув до себе. Він дивився на маленьку, акуратну складочку біля ліктя й думав, як би йому хотілося торкнутися її губами. Або кінчиком язика. Потім він глянув на Луїзу:

— А це правда?

Вона подивилася на нього щирим, сповненим надії поглядом і тихенько відповіла:

— Мені так здається, але тепер усе так дивно. Я впевнена лише в одному: мені хочеться, щоб це було правдою. Мені потрібен друг. Я так довго була переляканою, нещасною, самотньою. Самотність — найстрашніше, коли старієш, — не болі й ломота в попереку й не те, як задихаєшся, піднімаючись сходами, по яких злітала, коли тобі було двадцять, а саме самотність.

— Так, — погодився Ральф. — Це найстрашніше.

— Ніхто з тобою більше не розмовляє, іноді люди розмовляють у твоїй присутності, але це не те саме — найчастіше виникає відчуття, начебто тебе взагалі не бачать. З тобою таке траплялося?

Ральф подумав про Деррі Старих Шкап, місто, яке ігнорує світ-що-квапиться-на-роботу, світ-що-квапиться-погратися, і кивнув.

— Ральфе, обійми мене.

— Із задоволенням, — відгукнувся він і ніжно схопив жінку в обійми.

4. Через якийсь час, скуйовджені, здивовані й неймовірно щасливі, Ральф і Луїза сиділи у вітальні на дивані, такому вузькому, що їм доводилося тісно притискатися один до одного. Але ніхто з них не заперечував.

Рука Ральфа лежала на плечах Луїзи. Вона розпустила волосся, а він перебирав пасма, дивуючись, як швидко забувається в пальцях відчуття жіночого волосся, котре так дивовижно відрізняється від чоловічого. Луїза розповідала йому про гру в покер, а він уважно слухав, дивуючись, але не дуже дивуючись.

Близько дюжини жінок збиралися в Ладлоу щотижня, щоб пограти в покер, роблячи невеликі ставки. Додому поверталися, програвши п'ять баксів або виграв ши десятку, але найчастіше справа закінчувалася виграним доларом або залишеною на карточному столі гіркою дріб'язку. І хоча серед них на кількох хороших гравців припадало кілька нікудишніх (Луїза зараховувала себе до першої категорії), в основному це був спосіб непогано провести вечір — своєрідна аналогія шахових турнірів чоловічої половини Старих Шкап.

— Ось лише сьогодні я не змогла програти. Я мала б повернутися додому без цента в кишені: як можна зосередитися, якщо постійно запитують, які вітаміни я приймаю, де я робила профілактику обличчя й тому подібне, і мусиш щось вигадувати у відповідь, намагаючись не заплутатися у власній брехні.

— Важкувато тобі було, — поспівчував Ральф, намагаючись не посміхатися.

— Дуже важко. Але замість того щоб програвати, я загрібала гроші. І знаєш чому, Ральфе?

Він знав, але похитав головою, даючи змогу Луїзі сказати все самій. Йому подобався звук її голосу.

— Це все аури. Я не завжди знала точно, які карти у них в руках, але навіть тоді була впевнена, у кого хороші, а в кого погані. Я не завжди бачила аури — ти ж знаєш, вони приходять і відходять, — але однаково я грала краще, ніж будь-коли. А потім я почала спеціально програвати, щоб вони не зненавиділи мене. І знаєш що? Навіть спеціально програвати виявилося дуже важко. — Луїза глянула на свої руки, потім раптом захвилювалася. — А повертаючись додому, я зробила вчинок, якого соромлюся.

Ральф знову побачив її ауру: нечітку молочно-сіру примару, в якій кружляли малюсінькі темно-сині крапельки.

— Перш ніж розказати, послухай мене. Може, я розповім тобі про щось подібне.

І він оповів їй про свою зустріч із місіс Перрін, коли він, сидячи на веранді, їв і чекав Луїзу. І щойно він зізнався в тому, що вчинив зі старенькою леді, у нього знову запалали вуха.

— Так, — мовила Луїза, коли Ральф закінчив своє оповідання. — Те саме зробила і я... Але я не хотіла, Ральфе... Принаймні, я не думаю, що діяла усвідомлено. Я сиділа на задньому сидінні автомобіля поруч із Міною, вона весь час базікала про те, як я змінилася, як помолодшала, і я подумала — мені соромно говорити про це вголос, але краще сказати, — я подумала: «Зараз я заткну тобі рота, дурна заздрісна дурепо». Тому що вона заздрила, Ральфе. Я бачила це по її аурі. Не дивно, що ревнощі називають зеленооким чудовиськом? Загалом, я показала пальцем у вікно й сказала: «О, Міно, який чарівний будинок». А коли вона відвернулася, щоб глянути, я... Я зробила те саме,

що й ти, Ральфе. Тільки я не згортала долоню трубочкою. Я просто вигнула губи... Ось так... — І Луїза продемонструвала, ставши схожою на жінку, що приготувалася до поцілунку, і Ральфові непереборно захотілося скористатись цим... — І я вдихнула велику хмару її поля.

— І що сталося? — з цікавістю запитав Ральф. Луїза болісно розсміялася:

— Зі мною чи з нею?

— З вами обома.

— Міна підстрибнула й ляснула себе по шиї. «На мені жучок! — вигукнула вона. — Він укусив мене! Зніми його, Лу! Допоможи, будь ласка!»

Звичайно, ніякої комашки там не було — я була цією комашкою, — але я однаково змахнула з її шиї невидимого жучка, опустила скло й сказала, що він полетів. Мені ще пощастило, що я обмахнула її шию, а не вишибла мізки — настільки я була переповнена енергією. У мене було відчуття, начебто я легко можу пробігти всю дорогу додому.

Ральф кивнув. Луїза, помовчавши, виснувала:

— Це було чудово... Занадто чудово. Як у телевізійних історіях про наркотики — спочатку вони підносять тебе в рай, а потім скидають у пекло. А якщо ми вже не зможемо зупинитися?

— Так, — погодився Ральф. — І якщо ми завдаємо людям шкоди? Я весь час думаю про вампірів.

— А знаєш, про що весь час думаю я? — Луїза перейшла на шепіт. — Про те, що говорив Ед Діпно. Про центуріонів. А якщо це ми, Ральфе? Якщо це і є ми?

Ральф, пригорнувши жінку до себе, поцілував її у маківку. Луїза, вимовивши вголос найжахливіші його думки, полегшила біль його серця, але й змусила задуматися над тим, що самотність — найстрашніше в старості.

— Розумію, — відповів Ральф. — Те, що я вчинив із місіс Перрін, було під впливом моменту — я взагалі не роздумував над цим. А ти?

— Саме так усе й відбувалося. — Луїза поклала голову йому на плече.

— Ми не можемо чинити так і далі, — сказав він. — Тому що це справді може стати поганою звичкою. Бо все, що аж настільки добре, обов'язково перетворюється в наркоманію, погоджуєшся? Ми зобов'язані постаратися налаштувати якийсь захист проти таких неусвідомлених учинків. Бо, по-моєму, я користувався цим даром, адже так? Саме тому...

Його перервав скрип гальмуючих шин. Луїза й Ральф стривожено подивилися одне на одного, а звук не припинявся. Коли стих скрегіт, почувся глухий удар. Потім був чи то дитячий, чи жіночий крик, Ральф не зміг точно визначити. Вигук: «Що сталося?» Потім: «Аварія!» — і тупіт ніг по тротуару.

— Залишайся на дивані, — сказав Ральф і поспішив до вікна у вітальні. Коли він підбіг до нього, на нього впала тінь Луїзи, яка стала поруч. У душі Ральф схвалив її вчинок. За таких обставин так само вчинила б і Керолайн.

Вони дивилися на нічний світ, що переливався і пульсував у дивному світлі. Ральф знав, що вони побачать Білла, знав це — Білла, збитого машиною, яка проїжджала, мертвого Білла, що лежить на вулиці з панамою біля його витягнутої руки. Він міцніше пригорнув до себе Луїзу, а вона схопила його за руку.

Але у світлі фар «форда» розпластався не Білл, а Розалі. Її ранковим експедиціям настав кінець. Вона лежала в калюжі крові, з перебитим у кількох місцях хребтом. Коли водій, що збив її, опустився на коліна біля старої приблуди, безжалісне сяйво вуличного ліхтаря освітило його особу.

Водієм виявився Джо Вайзер, фармацевт із «Райт-Ейд», по краях його жовтогарячої аури металися червоно-сині, спалахи. Він гладив собаку по боці, і з кожним погладжуванням гидкої чорної аури, що обліпила Розалі, поле її руйнувалося.

Жах охопив Ральфа, обдав його хвилею холоду, перетворюючи яйця в одну щільну грудку. І раптом він знову перенісся в липень 1992 року: Керолайн умирає, постукує хронометр Вісника Смерті, а Ральф намагається втримати зазвичай такого врівноваженого чоловіка Елен від спроби вчепитися в горло здорованеві-садівнику.

І тут — вишенька на шарлотку, як сказала б Керолайн, — з'являється Дорренс Марстеллар. Старий Дор. І що ж тоді він сказав?

«Я б не став більше доторкатися до нього... Я й так уже не бачу твоїх рук».

Не бачу твоїх рук.

— О Господи, — прошептав Ральф.

5. До реальності Ральфа повернула Луїза, яка похитувалась і готова була в будь-яку секунду зомліти.

— Луїзо! — різко скрикнув Ральф, хапаючи її за руку. — Луїзо, як ти себе почуваєш?

— Здається... Добре... Але, Ральфе... Ти бачиш...

— Так, це Розалі. Гадаю, вона...

— Я не маю на увазі її, я кажу про нього! — Вона показала праворуч.

Лікар № 3 стояв, опираючись об багажник «форда» Джо Вайзера, панама Білла Мак-Говерна з'їхала на його лису потилицю. Він дивився на Ральфа й Луїзу, зухвало посміхаючись, потім повільно підняв маленьке рученя й показав їм «носа», помахуючи коротенькими пальчиками.

— Ах ти, покидьку! — закричав Ральф, у розпачі вдаряючи кулаком об стіну. До місця події збігалися люди, але вони нічим не могли допомогти: собака вмирав. Чорна аура згущувалася, перетворюючись на подобу паленої цегли, вона огортала собаку чорним покривалом, і щоразу рука Вайзера зникала, коли той проводив нею по цьому жахливому савану.

Тепер лікар № 3 виставив уперед вказівний палець і схилив голову набік, мовби кажучи: «Увага!» Він навшпиньках пройшов уперед — абсолютно непотрібний жест, все одно його ніхто не бачив, але карлик, мабуть, мав пристрасть до театру — і потягнувся до задньої кишені штанів Джо Вайзера.

Карлик оглянувся на Ральфа й Луїзу, мовби перевіряючи, дивляться вони чи ні. Тоді так само навшпиньках пройшов далі, витягнувши вперед ліву руку.

— Зупини його, Ральфе, — простогнала Луїза. — Будь ласка, зупини його.

Повільно, немов під дією снодійного, Ральф підняв руку, а потім різко опустив її. Із пальців бризнув потік синього світла, але одразу розсіявся, розтікшись по склу. Бліда туманна хмарка вирвалася з будинку Луїзи, а потім зникла. Лисий лікар погрозив пальчиком. «Ну-ну, нечемний хлопчик», — промовляв його жест.

Лікар № 3, знову потягнувшись уперед, дістав щось із задньої кишені штанів Джо Вайзера, у той час як той стояв перед збитим собакою. Ральф не міг із певністю сказати, що це таке, поки чудовисько в брудному халаті не зірвало панаму Мак-Говерна з голови й не зробило вигляд, що проводить нею по неіснуючому волоссю. Створіння заволоділо чорним гребінцем, який можна купити в будь-якому магазині за долар двадцять дев'ять центів. Потім

воно підстрибнуло в повітря, клацнувши каблуками, немов злісний ельф.

Зачувши наближення маленького лікаря, Розалі підняла морду. Потім повільно поклала голову на асфальт і вмерла. Аура, що оточувала її, моментально зникла — не розчинилася, а луснула, мов мильна булька.

Вайзер звівся на ноги, повернувся до чоловіка, що стояв на узбіччі, й почав пояснювати йому, як усе сталося, як собака несподівано кинувся під машину. Ральф навіть розібрав кілька слів, що вилетіли з вуст Вайзера: «...собака немов з'явився нізвідки».

А коли Ральф ковзнув поглядом по крилу машини, виявилося, що саме туди й повернувся лікар-карлик.

Розділ шістнадцятий

1. Ральфові вдалося завести старенький «олдсмобіль», але треба було кілька хвилин, щоб доїхати до міської лікарні, розташованої в східній частини Деррі. Керолайн розуміла сумніви Ральфа з приводу його водійської майстерності й намагалася поспівчувати, але за натурою вона була імпульсивною, усе квапилася, навіть роки не змогли зм'якшити цю якість її характеру. У далеких поїздках вона ніяк не могла стриматися від докорів. Спершу Керолайн мовчки вичікувала, вибираючи підходящий час для критики. Якщо її особливо дратувала швидкість їхнього пересування, вона цікавилася, чи допоможе йому клізма, щоб упоратися із запором. Вона була мила, але язичок — мов бритва.

Заохочуваний такими зауваженнями, Ральф завжди пропонував — ніколи не відчуваючи злості й роздратування — помінятися місцями. Пропозицію Керолайн завжди відхиляла. Вона вважала, що справа чоловіка вести ма-

шину, а дружина повинна вносити в це заняття здоровий критицизм.

Ральф чекав, що Луїза теж висловлюватиметься щодо швидкості або його незграбної манери водіння, але вона нічого не говорила — просто сиділа на тому ж місці, де колись Керолайн, і тримала на колінах сумочку, як і Керолайн. Плями світла — неонові вивіски магазинів, ліхтарі світлофорів — веселкою ковзали по обличчу Луїзи. Її темні очі були холодні й замислені. Після смерті Розалі вона ридала ридма, просячи Ральфа опустити жалюзі.

Першим імпульсом Ральфа було бажання кинутися на вулицю, поки Джо Вайзер не встиг виїхати. Попросити Джо бути дуже обережним, розповісти йому, що коли сьогодні ввечері він буде виймати речі з кишені штанів, то не знайде дешевого гребінця — невелика втрата, люди постійно гублять гребінці, — однак цього разу втрата просто величезна, тому що під колесами машини може виявитися й сам фармацевт.

«Слухай мене, Джо, слухай уважно. Тобі необхідно бути дуже обережним, тому що із Зони Гіперреальності надійшло багато новин, і всі вони виходять від темних сил».

Однак могли виникнути й проблеми. Найбільша з них полягала в тому, що Джо Вайзер, який так люб'язно організував Ральфові прийом до акупунктуриста, міг подумати, що старий збожеволів. І крім того, як людина може захистити себе від істоти, яку вона навіть не бачить?

Тому Ральф опустив жалюзі... Але перед тим востаннє глянув на чоловіка, який повідомив йому, що зазвичай його звуть Джо Вайзер, тому що тепер він став старший і мудріший. Аури залишалися на місці, тому Ральф побачив, що яскрава, оранжево-жовта «мотузочка» Вайзера ціла й тягнеться вгору від його маківки. Виходить, з фармацевтом наразі все гаразд.

Принаймні в цю мить.

Ральф провів Луїзу на кухню й зварив каву — чорну і дуже солодку.

— Це ж він убив собаку? — запитала Луїза, обома руками підносячи чашку до губ. — Розалі вбила лиса тварюка.

— Так. Але не думаю, що саме ввечері. Насправді він вчинив це ще вранці.

— Чому? Чому?

— Тому що йому таке під силу, — похмуро відповів Ральф. — Це єдина причина, якою керується чудовисько. Просто тому, що йому таке під силу.

Луїза дивилася на Ральфа довгим, оцінюючим поглядом, потім в очах її з'явився вираз полегшення.

— Ти це з'ясував? Я повинна була б здогадатися в ту ж хвилину, коли побачила тебе сьогодні ввечері. І я здогадалася б, якби мій розум не був зайнятий тисячею інших думок.

— З'ясував? Ну, до цього мені ще дуже далеко, але кілька ідей усе ж з'явилося. Луїзо, ти поїдеш зі мною в лікарню?

— Звичайно. Хочеш побачити Білла?

— Не зовсім упевнений, кого саме мені хочеться побачити. Може, й Білла, а може, і його друга, Боба Полгерста. Можливо, навіть і Джиммі Вандермеєра — ти його знаєш?

— Джиммі Вандермеєра? Звичайно, знаю! А ще краще я знала його дружину. Вона грала з нами в покер. Померла від серцевого нападу, так несподівано... — Луїза замовкла, уп'явшись у Ральфа темними іспанськими очима. — Джиммі в лікарні? О Боже, у нього рак? Хвороба загострилася?

— Так, він лежить у сусідстві з приятелем Білла. — Ральф переказав Луїзі ранкову розмову з Феєм і повідомив про

записку, залишену на столику майданчика для пікніків. Він сказав і про дивний зв'язок між палатами та їхніми мешканцями — Полгерст, Джиммі Вандермеєр, Керолайн — і запитав, чи не вважає Луїза це простим збігом.

— Ні, у цьому я впевнена. — Вона глянула на годинника. — Ходімо, час відвідувань закінчується о пів на десяту. Так що нам треба поквапитися.

2. Тепер, коли вони звернули на Госпітл-драйв («Знову ти забув увімкнути вогні повороту, любий», — прокоментувала б Керолайн), Ральф глянув на Луїзу, що вчепилася в сумочку, — аури її він не бачив і тому не знав, як вона себе почуває.

Луїза кивнула:

— Нормально. Не дуже добре, але нормально. Не хвилюйся за мене.

«Але я хвилююся, Луїзо, — подумав Ральф. — Дуже. І до речі, ти бачила, як лікар № 3 дістав гребінця із задньої кишені штанів Джо Вайзера?»

Дурне питання. Звичайно ж, бачила. Лисий карлик хотів, щоб вона побачила. Хотів, щоб вони обоє помітили. Питання полягало в тому, яке значення Луїза надавала вчинку виродка.

«Що тобі відомо насправді, Луїзо? До яких висновків ти вже прийшла? Мені цікаво, але запитувати я боюся».

За півкілометра від основної дороги виднілася присадкувата цегляна споруда — Центр допомоги жінкам. Безліч ліхтарів (Ральф був упевнений, що це нововведення) освітлювали газон, двоє чоловіків походжали туди-сюди, їхні фігури відкидали гротескно подовжені тіні... Швидше за все, охоронці. Ще одне нововведення, ще одна соломинка в цьому диявольському світі.

Ральф звернув ліворуч (не забувши увімкнути габарити) і акуратно в'їхав на підйом, що вів у багаторівневий лікарняний гараж. Угорі дорогу перекривав жовтогарячий шлагбаум. «ЗУПИНІТЬСЯ, БУДЬ ЛАСКА, І КУПІТЬ КВИТОК» — промовляв напис на табличці. Ральф пам'ятав часи, коли в таких місцях ще працювали люди, роблячи їх менш моторошними. «Здавалося, такі дні ніколи не минуть, друже мій», — подумав Ральф, опускаючи скло й кидаючи дріб'язок в автомат.

— Ральфе?

— М-м-м? — Він намагався не зачепити припарковані по обидва боки машини. Ральф знав, що проходи досить широкі — розумів це, — але нутром почував абсолютно інше. «Ото б Керолайн насміялася з мене», — з почуттям збентеженого замилування подумав Ральф.

— Ми приїхали сюди у справах чи просто так?

— Хвилиночку, зараз припаркую цю штуковину. Він проминув кілька ніш, достатньо великих, щоб припаркувати «олдс», але жодна з них не мала достатньої вільної зони, щоби Ральф міг почуватися впевненим. На третьому рівні він нарешті відшукав троє вільних місць підряд (на них при бажанні можна було розмістити цілий танк), поставив машину посередині й, заглушивши двигун, повернувся до Луїзи.

Згори й знизу лунало гурчання двигунів, але де саме, неможливо було визначити через луну. Жовтогаряче світло — нахабне, що проникало в усі закутки і стало настільки звичним у подібних місцях, — шаром отруйної фарби лягало на їхні обличчя. Луїза не відводила очей. Повіки її припухли від сліз, пролитих за Розалі, але погляд залишався спокійним і впевненим. Ральф був уражений, наскільки змінилася жінка відтоді, коли сьогодні вранці він зустрів її ридаючою на лавочці в парку.

«Луїзо, — подумав він, — якби тебе зараз побачили твій син і невістка, вони з криком утекли б. І не тому, що в тебе моторошний вигляд, а тому, що жінки, яку вони вирішили спровадити в Ріверв'ю Естейт, більше не існує».

— Ну ж бо? — злегка посміхнувшись, підштовхнула вона його. — Будеш говорити чи волієш тільки дивитися?

Ральф, зазвичай обережний у висловлюваннях, бездумно випалив перше, що спало на думку:

— Я волію з'їсти тебе, як морозиво.

Луїза посміхнулася:

— Пізніше ми перевіримо, який у тебе апетит на морозиво, Ральфе. А поки що поясни, чому ти привіз мене сюди. І не говори, що не знаєш, тому що я впевнена у зворотньому.

Ральф заплющив очі, зробив глибокий вдих і глянув на Луїзу:

— Гадаю, тут ми знайдемо двох лисих приятелів. Тих, які відвідували Мей Лочер. Якщо хтось і може пояснити, що відбувається, то тільки вони.

— А чому ти вирішив, що зустрінеш їх тут?

— Тут у них є робота... Двоє чоловіків — Джиммі Вандермеєр і друг Білла — вмирають пліч-о-пліч. Мені варто було б зрозуміти, хто вони такі й що вони роблять, у ту ж секунду, коли хлопці зі «швидкої допомоги» винесли на носилках місіс Лочер, прикриту простирадлом. І я б зрозумів, якби не ця клята втома. Досить було одного погляду на ножиці. Але замість цього я тягнув до сьогоднішнього дня, та й то мені допомогла фраза, яку зронила племінниця містера Полгерста.

— І що ж вона сказала?

— Що смерть дурна. Акушерку, яка занадто повільно перерізує пуповину, давно б звільнили за професійну непридатність. Це змусило мене згадати міф, прочитаний

у початковій школі, коли я ще не міг належно оцінити різноманітних богів, богинь і значення троянського коня. Це притча про трьох сестер — грецьких сестер або, можливо... Чорт, не запитуй мене; я й вогні повороту забуваю увімкнути. Загалом, ці сестри відповідали за плин людського життя. Одна з них плела нитку, друга вирішувала, якої довжини та нитка буде... Ти ще не здогадуєшся, Луїзо?

— Звичайно! — нервово вигукнула жінка. — «Мотузочки» від повітряних кульок!

Ральф кивнув:

— Так. «Мотузочки». Не пам'ятаю, як звали перших двох сестер, але я ніколи не забував ім'я третьої — Атропос. Згідно з легендою, її робота полягає в перерізанні нитки, яку перша сестра пряде, а друга відміряє. З нею можна сперечатися, благати, але це нічого не міняє. Коли вона вирішує, що настав час відрізати, вона ріже.

Луїза згідно кивнула:

— Я знаю цю легенду. Не пам'ятаю, чи прочитала я її сама, чи мені хтось розповів, коли я була ще дитиною. І ти вважаєш, що так відбувається насправді, Ральфе? Тільки замість доленосних сестер з'явилися лисі брати?

— І так, і ні. Наскільки я пам'ятаю легенду, всі сестри були по один бік — з однієї команди. І те ж почуття в мене виникло щодо двох чоловіків, які вийшли з будинку місіс Лочер: давні партнери, які поважають один одного. Але третій приятель, той, котрого ми бачили сьогодні, не схожий на них. Я вважаю, що лікар № 3 — негідник і шахрай.

Луїза здригнулася — театральний жест, що став природним аж у кінці.

— Який він жахливий, Ральфе. Ненавиджу його.

— І я не виню тебе.

Ральф потягнувся до ручки дверцят, але Луїза зупинила його дотиком:

— Я помітила, як він дещо зробив.

Ральф повернувся й подивився на жінку. Сухо хруснули шийні хребці. Він чудово знав, що саме повідомить йому Луїза.

— Він обшукав кишеню чоловіка, що збив Розалі, — сказала вона. — Поки чоловік стояв на колінах перед собакою, чудовисько залізло йому в кишеню й дістало гребінець. А панама, яку носить лисий... Упевнена, що я прекрасно знаю, звідки ця панама.

Ральф продовжував дивитися на Луїзу, судорожно стиснувшись, сподіваючись, що її спогади не підуть далі.

— Адже це панама Білла?

Ральф кивнув. Луїза прикрила очі:

— О Боже...

— Як ти, Луїзо? Ти можеш іти?

— Так. — Луїза відкрила дверцята. — Але давай діяти швидше. Поки я не розгубила всю свою рішучість.

— Дай мені знати, коли це станеться, — відповів Ральф Робертс.

3. Щойно вони підійшли до головного входу міської лікарні, Ральф, нахилившись до Луїзи, прошепотів їй на вухо:

— З тобою це відбулося?

— Так. — Зіниці Луїзи розширилися. — Так. І цього разу дуже...

Коли вони минули промінь фотоелемента й двері лікарняного вестибюлю розчинилися перед ними, поверхня навколишнього світу неначе звільнилася від лушпайки, оголюючи інший світ, що зблискував невидимими кольорами, був сповнений невидимих форм. Над головою, над величезним полотном, що зображувало Деррі початку

століття, темно-коричневі списоподібні фігури нападали одна на одну, наближаючись і розростаючись, поки не зіткнулися. Коли це сталося, був темно-зелений спалах, і фігури розлетілися в протилежні боки. Яскрава сріблиста лійка, схожа чи то на водяний смерч, чи на циклон у мініатюрі, спускалася сходами, що вели на другий поверх, де були кімнати для зустрічей, кафетерій і конференц-зал. Широкий кінець лійки кивав при кожному переміщенні зі сходинки на сходинку, і Ральфові це здалося дружелюбним, нагадувало антропоморфні персонажі з мультфільмів Діснея. Поки Ральф дивився, двоє чоловіків з «дипломатами» поспішили сходами нагору, і один із них пройшов просто крізь сріблисту лійку. Він, не перестаючи, розмовляв зі своїм супутником, але, з'явившись з іншого краю лійки, машинально пригладив волосся... Хоча ніщо не порушило акуратності його зачіски.

Лійка дісталася до нижньої сходинки, покружляла в центрі вестибюлю блискучою вісімкою, а потім розтанула, залишивши по собі легку рожевувату хмарку, та й та незабаром розчинилася.

Луїза штовхнула Ральфа ліктем у бік, хотіла було вказати на кабіни довідкового бюро, але згадала, що навколо люди, і обмежилася легким рухом підборіддя. Раніше Ральф бачив у небі якусь субстанцію, за формою схожу на доісторичного птаха. Тепер же перед його зором постала довга світна змія. Вона прокладала собі шлях по стелі, минаючи оголошення: «ТУТ БЕРУТЬ КРОВ НА АНАЛІЗ. ПРОСИМО ПОЧЕКАТИ».

— Вона жива? — стривожено прошепотіла Луїза.

Ральф придивився уважніше й побачив, що в створіння немає голови... Як і видимого хвоста. Воно складалося із самого лише тулуба. Ральф припускав, що створіння живе, — він уважав, що до певної міри всі аури живі, — але

навряд чи це була справжня змія й навряд чи вона чимось загрожувала, принаймні їм.

— Не варто хвилюватися через дрібниці, люба, — прошепотів Ральф у відповідь, коли вони прилаштувалися наприкінці невеликої черги до довідкового віконця; і коли він вимовив цю фразу, змія, здавалося, усмокталася в стелю й розтанула.

Ральф не знав, яке місце займали такі речі, як птах і лійка в потаємному світі, але був упевнений, що головні ролі відводилися саме людям. Вестибюль міської лікарні Деррі був подібний до феєрверка в День Незалежності або до вистави, у якій ролі римських свіч і китайських фонтанів виконували людські істоти.

Луїза посмикала Ральфа за комірець сорочки, щоб той нахилився до неї.

— Тільки говорити будеш ти, Ральфе, — здивованим, знесиленим голосом попросила вона. — Я й так тримаюся з останніх сил.

Чоловік, що стояв перед ними, відійшов убік, і Ральф наблизився до віконця. І тут на нього нахлинув неймовірно виразний, просякнутий щемливим смутком спогад, пов'язаний із Джиммі Вандермеєром. Вони їхали по Род-Айленду і, побачивши недалеко від дороги намет шапіто, вирішили не пропустити вистави. Звичайно, п'яні вони були добряче. Двійко перевдягнених дівчаток, стоячи перед відкинутим пологом шапіто, пропонували програмки, і коли вони із Джиммі наблизилися до юних спокусниць, то почали пошепки застерігати один одного, щоби поводитися як тверезі. Чи потрапили вони туди в той день? Чи...

— Чим можу допомогти? — поцікавилася співробітниця за віконцем довідкової; судячи з тону, вона робила Ральфу величезну послугу, розмовляючи з ним. Ральф побачив істоту жіночої статі, поховану всередині тривожно-жов-

тогарячої аури, схожої на палаючий ожиновий кущ. «Ось особа, яка читає тільки класичну літературу й вимагає вкрай церемонного поводження з собою», — подумав Ральф і одразу згадав, як дівчата, що стояли при вході в шапіто, кинули на них із Джиммі оцінюючий погляд і чемно, але рішуче завернули приятелів назад. Той вечір вони із Джиммі закінчили в дешевому ресторанчику, задоволені, що їх бодай звідтіля не викинули.

— Сер? — нетерпляче мовила жінка в скляній кабіні. — Чим можу допомогти?

Ральф майже відчутно повернувся до реальності.

— Мем, ми з дружиною хотіли б відвідати Джиммі Вандермеєра, він лежить у палаті на третьому поверсі, якщо...

— Це реанімаційне відділення! — відрізала дама. — Вхід тільки за спеціальними перепустками! — Жовтогарячі гачки почали пробиватися крізь сяйво, що оточувало її голову, а сама аура перетворилася на палаючий ожиновий кущ, геть обшмульганий.

— Я знаю, — чемно мовив Ральф, — але мій друг Лафайєт Чепін сказав...

— Господи! — вибухнула жінка в будці. — Прекрасно, в усіх є друзі! Просто чудово! — Вона іронічно закотила очі.

— Фей сказав, що до Джиммі пропускають відвідувачів. Бачите, у нього рак, і навряд чи він довго протягне.

— Гаразд, я перевірю списки, — відповіла жінка таким незадоволеним тоном, начебто її змусили виконувати завдання, позбавлене сенсу, — але комп'ютер працює сьогодні дуже повільно, так що доведеться почекати. Повідомте мені свої прізвища, а самі, разом із дружиною, поки що можете присісти, я покличу вас, як тільки...

Ральф вирішив, що вже достатньо скуштував пирога боязкості перед цим цербером бюрократії. Зрештою, він же не вимагав в'їзної візи до Албанії; йому достатньо й перепустки в реанімаційне відділення.

Ральф просунув у віконце скляної кабінки руку і встиг схопити жінку за зап'ястя. У нього було хворобливе, але доволі виразне відчуття, що жовтогарячі гачки пройшли крізь його плоть, не знайшовши, за що б їм там зачепитися. Ральф злегка стиснув її руку й відчув, як невеликий заряд сили — не більше кульки, якби тільки її можна було бачити, — перейшов від нього до жінки. Раптом офіціозна-жовтогаряча аура навколо її лівої руки й боку перетворилася на блідо-бірюзову, як і аура Ральфа. Жінка, зойкнувши, сіпнулася вперед, немов їй за комір сипнули пригорщу льоду.

— Начхати на комп'ютер. Дайте мені дві перепустки, будь ласка. Негайно.

— Так, сер, — миттєво відповіла жінка, і Ральф відпустив її руку.

Бірюзове сяйво навколо зап'ястя знову стало жовтогарячим, її власний колір повільно сповзав із плеча до зап'ястя.

«Але я можу всю її перетворити на блакитну, — подумав Ральф. — Підкорити повністю».

Раптово він згадав Еда, який цитував Євангеліє від Матфея: «Спостеріг тоді Ірод, що ті мудреці насміялися з нього, та й розгнівався дуже...», — і хвиля сорому й страху обдала його. Знову з'явилася думка про вампіризм. У пам'яті сплив рядок із відомої комедії Пого: «Ми зустріли ворога; він — це ми самі». Так, він усе що завгодно міг зробити із цим жовтогарячим хамством; його батарейки заряджені повністю. Єдина проблема полягала в тому, що електроліт у цих батарейках — як і в Луїзиних — був украдений.

Рука жінки дістала з шухляди столу два рожевих значки з написом: «ІНТЕНСИВНА ТЕРАПІЯ — ВІДВІДУВАЧ».

— Візьміть, сер, — мило прощебетала жінка, в її голосі вже й натяку не було на невдоволення, з яким вона вчепилась у Ральфа спочатку. — Вибачте, що вам довелося чекати. Спасибі.

— Це вам спасибі, — відповів Ральф. Він забрав значки і взяв Луїзу за руку. — Ходімо, люба. Нам треба...

(— Ральфе, що ти з нею ЗРОБИВ?)

(— Нічого, здається, з нею все гаразд).— ...піднятися в палату, поки ще не занадто пізно.

Луїза оглянулася на жінку в кабіні. Та спілкувалася з наступними відвідувачами, але робила все повільно, начебто її щойно навідало якесь дивне одкровення і їй необхідно подумати. Блакитне сяйво тепер виднілося лише на кінчиках пальців, та й там невдовзі зникло.

Луїза глянула на Ральфа й посміхнулася:

(— Так, з НЕЮ все гаразд. Так що перестань займатися самобичуванням).

(— Хіба я займаюся саме цим?)

(— Ми знову спілкуємося інакше, Ральфе).

(— Знаю).

(— Так?)

(— Усе так дивно).

(— Згоден).

Ральф спробував приховати від Луїзи деякі зі своїх думок: коли настане час розплати за це диво, ціна виявиться непомірною.

4. (— Припини витріщатися на цю дитину, Ральфе. Її мама й так уже нервує).

Ральф глянув на жінку, у чиїх обіймах спала дитина, і зрозумів, що Луїза має рацію... Але важко було не дивитися.

Дитина, якій навряд чи було більше трьох місяців, лежала в капсулі жовто-сірої аури, що скажено кружляла. Потужні, але дуже неспокійні блискавки оберталися навколо немічного тільця зі швидкістю атмосфери, що оточує газових гігантів — скажімо, планету Юпітер або Сатурн.

(— Господи, Луїзо, у неї ушкоджений мозок. — Так. Мати каже, що вона потрапила в автокатастрофу).

(— Каже? Ти з нею розмовляв?)

(— Ні. Але...)

(— Не розумію).

(— Як і я).

Просторий лікарняний ліфт повільно піднімався вгору. Люди, що були всередині — покалічені, кульгаві й кілька здорових, які соромилися свого здоров'я, — не розмовляли, відводячи погляди, або утупившись на покажчик поверхів, або розглядаючи своє взуття. Єдиним винятком була жінка з немовлям. Вона насторожено дивилася на Ральфа, немов очікуючи, що в будь-який момент той може накинутися на неї й вирвати дитину з рук.

«І справа не лише в тому, що я дивився на неї, — подумав Ральф. — Мені так не здається. Вона відчуває, що я думаю про її дитину. Відчуває... Відчуває мене... Чує мене... Якимось незбагненним чином».

Ліфт зупинився на другому поверсі, стулки зі скрипом розійшлися. Мати з дитиною на руках повернулася до Ральфа. Дитина поворухнулася, відкривши Ральфові свій німб. На тоненькому черепі виднілася глибока вм'ятина. По всій довжині її йшов червоний рубець. Ральфу це нагадувало отруйний струмочок, що тече по дну канави. Потворна жовто-сіра суміш аури, що оточувала дитину, виливалася з рубця, як пара з розламу земної кори. «Мотузочка» дитини була такого ж кольору, як і аура, однак, на відміну від ін-

ших «мотузочок», які Ральф бачив у дітей, зовні здавалася здоровою, але короткою, наче обривком.

— Хіба мати не вчила вас хороших манер? — запитала жінка Ральфа, але зачепило його не стільки зауваження, скільки те, як вона зробила це. Очевидно, він її дуже налякав.

— Пані, запевняю вас...

— Можете запевнити свою... — відрізала вона і вийшла з ліфта. Дверцята почали закриватися. Ральф і Луїза обмінялися поглядами, сповненими абсолютного розуміння. Луїза погрозила пальцем дверцятам, і сіра субстанція, що зринула з кінчика її пальця, потекла до них. Стулки наткнулися на перешкоду й розійшлися в сторони, як і було запрограмовано у випадку перешкод.

— Пані.

Жінка, зніяковівши, повернулася. Вона підозріло оглянулася довкола, немовби намагаючись зрозуміти, хто ж з нею розмовляє. Аура її була темна, маслянисто-жовта, зі слабкими спалахами жовтогарячого по краях.

Ральф подивився їй просто в очі.

— Вибачте, якщо скривдив вас. Усе це так вражає мене і мою дружину. Ми немов діти на офіційному прийомі. Прийміть мої вибачення.

Ральф не розумів, що саме намагалася сказати жінка — начебто він дивився на людину, яка розмовляє усередині звуконепроникної кабіни, — але однаково відчував полегшення й глибоке зніяковіння... Подібне трапляється в людей, коли їм здається, що їх застали за справою, не призначеною для сторонніх очей.

Очі жінки ще на мить із сумнівом затрималися на обличчі Ральфа, потім вона відвернулася й поспішила в напрямку таблички «НЕВРОЛОГІЯ». Сіра сітка, яку Луїза накинула на дверцята, потоншала, і коли стулки знову спробували

зімкнутися, субстанція спокійно пройшла крізь них. Кабіна ліфта продовжила своє повільне сходження.

(— Ральфе... Ральфе, здається, я знаю, що сталося з дитиною).

Луїза потягнулася правою рукою до його обличчя, злегка торкнувшись щік подушечками вказівного й великого пальців. Зроблено це було так швидко, що ніхто інший навіть не помітив її жесту. Але якщо хтось із трійки пасажирів і помітив, то, напевно, подумав, що турботлива дружина витирає засохлу краплю крему для гоління.

Однак Ральф відчув цей рух як заряд високої частоти — усередині його немов увімкнулися потужні прожектори, що висвітлюють стадіон. У їх нестерпно яскравому сяйві постало жахливе видіння: руки, огорнуті твердою коричнево-ліловою аурою, тягнуться до колиски й вихоплюють із неї дитину. Маля все тремтить, махаючи з боку в бік голівкою на тонкій шийці...

...і кидають...

І тут прожектори в голові Ральфа гаснуть, і він полегшено зітхає. Йому пригадуються захисники життя, демонстрацію яких показували вчора у вечірньому блоці новин. Чоловіки й жінки, що розмахують портретами Сьюзен Дей з написом: «РОЗШУКУЄТЬСЯ ЗА ВБИВСТВО». Чоловіки й жінки в одежі Похмурих Убивць, чоловіки й жінки, що несуть гасло: «ЖИТТЯ — ПРЕКРАСНИЙ ВИБІР».

(— Це зробив батько, правильно? Він жбурнув дитину об стіну?)

(— Так. Маля увесь час плакало).

(— І їй це відомо. Вона знає, але нікому не сказала).

(— Так... Але, Ральфе, може, вона обмірковує).

(— Можливо, вона чекає, коли він повторить це знову. Можливо, наступного разу йому вдасться довести почате до кінця).

Раптом у мозку Ральфа пронеслася жахлива думка — пронеслася, немов метеорит у літньому опівнічному небі: можливо, буде легше, якщо батько справді доведе почате до кінця. «Мотузочка» дитини із грозовою аурою була обрубком, але здоровим обрубком. Дитина може прожити ще довгі роки, не розуміючи, хто вона, де і чому взагалі існує, спостерігаючи, як з'являються й зникають люди, немов дерева...

Луїза стояла, опустивши плечі, утупившись у підлогу й випромінюючи такий сум, що в Ральфа защеміло серце. Він потягнувся до неї й підняв її голову за підборіддя, спостерігаючи, як у місці зіткнення їхніх аур з'являється ніжна блакитна троянда. Ральф не здивувався, помітивши сльози в неї в очах.

— Луїзо, ти й далі вважаєш усе це таким чудовим? — м'яко запитав він, але не отримав відповіді: ні вголос, ні подумки.

5. На третьому поверсі вийшли тільки вони. Тут панувала тиша, щільна, немов шар пилу під бібліотечними полицями. Трохи далі по коридору дві медсестри тихо перемовлялися. Кожен, хто стояв би біля ліфта, міг подумати, що розмова стосується життя, смерті й героїчних зусиль. Ральф і Луїза, одначе, глянули на їхні дотичні аури й зрозуміли, що темою бесіди була проблема, куди піти повеселитися після закінчення зміни.

Ральф одночасно й бачив, і не бачив цього; так занурена у власні думки людина підкорюється сигналам світлофора, насправді навіть не завважуючи їх. Думки його були зайняті відчуттям déja vu, яке нахлинуло на нього у той момент, коли вони з Луїзою вийшли з ліфта у цей світ, де навіть ледь чутне поскрипування туфель

медсестри по лінолеуму нагадувало попискування системи життєзабезпечення.

«Парні номери палат ліворуч, непарні — праворуч, — подумав Ральф. — А 317-а, у якій померла Керолайн, саме за постом медсестер. Я пам'ятаю. Тепер, знову опинившись тут, я пам'ятаю все. Як косим квадратом на її ліжко з вікна падало світло в сонячні дні. Як, сидячи на стільці для відвідувачів, можна було бачити столик медсестри, в обов'язки якої входило робити записи в журналах, відповідати на телефонні дзвінки й замовляти піцу».

Без змін. Усе те саме. Знову стояв початок березня, кінець похмурого, утомливого дня, за вікном палати № 317 мряка, а він від самого ранку сидить на стільці для відвідувачів, тримаючи на колінах закриту книгу Ширера «Злет і падіння Третього рейху». Сидить і не бажає піднятися, навіть щоб пройти в туалет, тому що Вісник Смерті вже зовсім близько, тому що між кожним новим стукотом проходить ціле життя. Його стара приятелька квапилася на поїзд, Ральф хотів бути на платформі, щоб провести. Була лише одна можливість не пропустити відхід поїзда.

Стук дощу об скло чувся чітко, тому що система життєзабезпечення вже була відключена. Ральф здався в останній тиждень лютого, Керолайн, яка ніколи в житті не втрачала надії, потрібен був час, щоб отримати його послання. І що там було написано? Те, що у виснажливому бою Керолайн Робертс із раком переміг рак, цей беззмінний чемпіон-важкоатлет.

Ральф сидів, дивився й чекав, а подих Керолайн ставав усе менш уловимим — тривалий вдих, пласкі нерухомі груди, зростаюча впевненість, що це саме останній вдих, що Вісник Смерті прийшов, поїзд прибув на станцію, щоб забрати єдиного пасажира.

А потім знову несвідомий видих, коли Керолайн випускала з легенів запас недружелюбного повітря, уже не подих у звичайному розумінні цього слова, а лише рефлекторні перегони від одного вдиху до наступного — так само, похитуючись, п'яниця пробирається темним коридором дешевого готелю.

Стук-стук-стук-стук, дощ шкребе невидимими пазурами по склу, заки похмурий березневий день уливається в похмуру березневу ніч, а Керолайн завершує останній раунд у своєму двобої. На той час вона вже повністю перейшла на автопілот; мозок, що колись існував під кісткою черепа, зник. Його замінив мутант — чорно-сірий виродок, який не міг ані думати, ні відчувати, а тільки жерти, жерти й жерти, доки не зжере сам себе.

Стук-стук-стук-стук. Ральф помічає, що трубочка дихального апарата перекосилася, чекає, поки Керолайн болісно видихне, і поправляє трубочку. Ральф пам'ятає, як забруднив тоді палець слизом і витер руку серветкою, взявши її з коробки на столику. Він знову сів і чекав наступного вдиху, бажаючи переконатися, що апарат не перекоситься знову. Але ніякого наступного вдиху не було, і Ральф зрозумів, що стукіт, який лунав, здавалося, звідусіль, починаючи з минулого літа, припинився.

Він пам'ятає, як чекав довгі хвилини — одну, потім три, потім шість, — не в змозі повірити, що всі хороші роки й чудові часи (не згадуючи про кілька поганих) закінчилися ось так — просто й тихо.

Радіоприймач Керолайн, налаштований на розважальну станцію, тихо грав у кутку, і Ральф слухав, як Саймон і Гарфанкел виконували «Ярмарок Скарборо». Вони доспівали пісню до кінця, їх змінив Вейн Ньютон. І теж доспівав до кінця. Почався прогноз погоди, але перш ніж диск-жокей встиг розповісти, якої погоди варто очікувати в перший

день вдівства Ральфа — похолодання чи зміни напрямку вітру, — Ральф нарешті все усвідомив.

Хронометр перестав відраховувати час, поїзд прибув, сірникова коробка спорожніла. Усі метафори відпали, залишилася лише жінка, що замовкла навіки. Ральф заплакав. Увесь у сльозах, він, похитуючись, пройшов у куток і вимкнув радіо. Йому згадалися літні дні, коли вони відвідували курси з вивчення відбитків пальців, і ночі, коли вони залишали відбитки пальців на своїх оголених тілах. Від цього спогаду Ральф заплакав ще дужче. Він підійшов до вікна, притулився чолом до холодного скла й плакав, плакав. У цю першу жахливу хвилину усвідомлення він хотів лише одного: померти самому. Медсестра, почувши його плач, увійшла в палату й спробувала намацати пульс Керолайн. Ральф порадив їй перестати грати комедію. Тоді вона підійшла до Ральфа, і йому здалося, що зараз вона спробує намацати його пульс. Але замість цього медсестра обняла його. Вона...

— Ральфе? Ральфе, все гаразд?

Він оглянувся на Луїзу, хотів було сказати, що з ним усе гаразд, але потім згадав, що поки вони в такому стані, навряд чи йому вдасться щось приховати.

— Мені дуже важко. Занадто багато спогадів. Не зовсім приємних.

— Розумію... Але подивися вниз, Ральфе! На підлогу!

Ральф перевів погляд, і зіниці його розширилися. Підлогу вкривали, перекриваючи одні одних, різнобарвні сліди, деякі ще зберегли свіжість, інші ж вицвіли й були ледь помітні. Два сліди виступали особливо чітко, блищали, немов діаманти поміж дешевих підробок. Вони були насиченого золотаво-зеленого кольору, у якому зрідка миготіли червонуваті іскорки.

— Вони належать тим, кого ми шукаємо, Ральфе?

— Так... Лікарі вже тут.

Ральф узяв Луїзу за руку — долоня була крижаною — і повільно повів її коридором.

Розділ сімнадцятий

1. Не встигли вони зробити й кілька кроків, як сталося щось дуже дивне й страшне. На мить світ навколо них спалахнув білим. Двері палат уздовж коридора, ледве видимі крізь білий серпанок, виросли до розмірів воріт пакгаузу. Сам же коридор подовжився й став вищим. Ральф відчув, як у нього занило в животі, точнісінько як у ті роки, коли він ще хлопчиком відвідував атракціони «Запилений диявол» в Олд-Орчард-Біч. Він почув, як Луїза застогнала й, запанікувавши, вчепилась у його руку.

Білий прорив тривав лише секунду, а коли барви роєм увірвалися у світ, вони стали яскравіші, відчутніші, ніж за мить до того. Повернулася нормальна перспектива, але предмети виглядали якимись товщими, об'ємнішими. Аури все ще були тут, але здавалися тоншими, блідими — пастельні відтінки замість буяння первісних барв. Ральф зрозумів, що помічає кожну пору, кожну тріщинку на стіні ліворуч... А потім усвідомив, що може бачити труби, проводку і штучне освітлення за стінами, якщо захоче; йому залишалося тільки дивитися.

«О Боже, — подумав він. — Невже це відбувається насправді? Чи може це відбуватися в реальності?»

Звідусіль чулися звуки: приглушені дзвінки, дзюркіт води в бачках унітазів, стриманий сміх. Звуки, яких люди зазвичай і не помічають, але тільки не зараз і не тут. Як і предмети, звуки, здавалося, мали надзвичайно чутливу

структуру, на кшталт чергування щонайтонших шарів шовку й сталі.

Не всі звуки були звичайними: безліч екзотичних голосів виділялася із загальної какофонії. Ральф чув, як десь усередині опалювальної системи дзижчить муха. Наждачний шурхіт панчіх, які поправляє медсестра в туалеті для медперсоналу. Биття сердець. Струмування крові. М'який, хвилеподібний плин подиху. Кожен звук був досконалим. Поєднуючись із іншими, звуки творили чудовий у своїй складності акустичний балет — невидиме «Лебедине озеро» буркотливих шлунків, дзеґотливих електричних дротів, ураганних фенів для укладання волосся, шурхотливих коліс лікарняних візків. Ральф чув бурмотіння телевізора в кінці коридора. Звук доносився з палати № 340, у якій місіс Томас Рен, яка лікує нирки, дивилася «Хулігана й Красуню» з Керком Дугласом та Ланою Тернер в головних ролях. «Якщо ти будеш зі мною, дитинко, ми поставимо це містечко на вуха», — казав Керк, і з аури, яка оточувала слова, Ральф знав, що в містера Дугласа боліли зуби, коли знімалася ця сцена. Але й це не все; Ральф знав, що може проникнути

(вище? глибше? ушир?),

якщо захоче. Ральф не хотів. Це був ліс Арденн, а людині так легко заблукати в його нетрях.

Або її зжеруть тигри.

(— Боже! Це ж інший рівень, Луїзо! Геть інший рівень!)

(— Знаю.)

(— І як тобі?)

(— Здається, нормально, Ральфе... А тобі?)

(— Поки що нічого... Але якщо все зміниться ще раз... Гаразд, ходімо.)

Але перш ніж вони змогли зрушити з місця, із палати № 313 вийшли Білл Мак-Ґоверн і якийсь незнайомець. Вони захоплено розмовляли.

Луїза перелякано зиркнула на Ральфа:

(— О, ні! Заради Бога, ні! Ти бачиш, Ральфе? Бачиш?)

Ральф ще дужче стиснув її руку. Він бачив. Приятеля Мак-Ґоверна оточувала аура сливового кольору. Вона не здавалася достатньо здоровою, але навряд чи чоловік був серйозно хворий, лише купа хронічних захворювань типу ревматизму, ниркової недостатності абощо. «Мотузочка» поцяткованого лініями лілового відтінку здіймалася вгору з його маківки, непевно погойдуючись.

Аура ж Мак-Ґоверна була абсолютно чорною. Обрубок того, що колись було «мотузочкою», в'яло визирав з неї. «Мотузочка» дитини, в аурі якої блискали блискавки, була короткою, але здоровою, — вони ж дивилися на останки невдало проведеної ампутації. Перед Ральфом промайнуло видіння, яскраве й виразне, майже галюцинація: очі Білла витріщаються, а потім вивалюються з орбіт під напором потоку чорних жуків. Щоб не закричати, Ральфові довелося зажмуритися. Коли він знову розплющив очі, Луїзи поруч із ним не було.

2. Мак-Ґоверн і його приятель ішли до сестринського столу, можливо, розшукуючи фонтанчик з питною водою. Луїза кинулася за ними, вона майже бігла, погойдуючи стегнами. Аура її сяяла рожевуватими спалахами, що нагадували метеоритний дощ. Ральф кинувся за нею. Він не знав, що буде, якщо вона приверне увагу Мак-Ґоверна, та й не хотів з'ясовувати. Проте, певно, йому таки доведеться це побачити.

(— Луїзо! Луїзо, не роби цього!)

Луїза проігнорувала.

(— Білле, зупинися! Вислухай мене! З тобою відбувається щось жахливе!)

Мак-Говерн не звернув ніякої уваги на цю тираду, він говорив про рукопис Боба Полгерста.

— Найкраща книга про Громадянську війну, яку я читав, — розповідав він чоловікові зі сливовою аурою, — але коли я порадив опублікувати її, Боб відповів, що про це не може бути й мови. Уявляєш? Премія Пулітцера була б йому гарантована, але...

(— Луїзо! Повернися! Не наближайся до нього!)

(Луїза опинилася біля Мак-Говерна раніше, ніж Ральф устиг наздогнати її. Вона простягнула руку, маючи намір схопити Білла за плече. Ральф бачив, як її пальці поринули в морок навколо Білла... А потім ковзнули просто всередину нього.

Аура Луїзи моментально змінилася: із сіро-голубої з рожевуватими проблисками вона стала радикально червоною. Жмути чорного простромили її, як рої дрібних комах. Луїза закричала й відсмикнула руку. На її обличчі промайнули жах і відраза. Вона піднесла руку до очей і знову закричала, хоча Ральф нічого не побачив на ній. Вузькі чорні стрічки кружлялися навколо її аури. Ральфові вони нагадували планетарні орбіти, позначені на карті Сонячної системи. Луїза метнулася вбік, але Ральф схопив її за руку, і вона сліпо налетіла на нього.

А тим часом Мак-Говерн і його приятель спокійно наближалися до питного фонтанчика, навіть не здогадуючись ні про що.

— Коли я запитав Боба, чому він не хоче публікувати книгу, — продовжував Мак-Говерн, — той сказав, що я краще за інших повинен розуміти причину. Я сказав йому...

Луїза заглушила його, закричавши на все горло:

(— !!! ---------- !!! -------- !!!)

(— Перестань, Луїзо! Негайно припини! Що б із тобою не трапилося, це вже позаду! Усе скінчилося, і з тобою все гаразд!)

Але Луїза й далі пручалася, розриваючи його голову безмовними криками, намагаючись сповістити Ральфові, як жахливо це було, наскільки прогнив Білл і що всередині нього є якісь істоти, що з'їдають його заживо, і це жахливо, але навіть не найгірше. Ці істоти живі, — сказала вона, — і вони усвідомлювали її присутність.

(— Луїзо, я поруч! Я з тобою, і все до...)

Її кулак, зметнувшись угору, заїхав йому в щелепу, і Ральф побачив зірки. Він зрозумів, що вони минули ту стадію реальності, коли можливий фізичний контакт із іншими людьми й предметами, — хіба він не бачив, як рука Луїзи пройшла крізь Мак-Ґоверна, немов тінь примари? — але, мабуть, один для одного вони залишалися реальними; доказом міг служити синець на щоці.

Ральф обійняв жінку й пригорнув до себе, беручи її кулачки в полон. Її крики

(— !!! ---------- !!! -------- !!!)

продовжували дзвеніти в його голові. Ральф поклав долоні на лопатки Луїзи й натиснув. Він відчув, як з нього вирвалася сила — те ж сталося і вранці, — відчуття, однак, було абсолютно іншим. Блакитне світло просочилося крізь віруючу чорно-червону ауру Луїзи, заспокоюючи її. Опір жінки ослабнув, а потім і зовсім припинився. Він відчув, як вона зітхнула. Навколо й над нею здіймалося лише блакитне світіння. Чорні стрічки зникали з її аури одна за одною, знизу вгору, потім почав розсіюватися й тривожний відтінок червоного. Луїза пригорнулася до його плеча.

(— Вибач, Ральфе, я знову стала вибухонебезпечною.)

(— Швидше за все, так, але це дурниця, тепер з тобою все гаразд. А це найголовніше.)

(— Якби ти знав, як це жахливо... Ось так доторкнутися до нього).

(— Ти трималася гідно, Луїзо.)

Вона глянула туди, де приятель Мак-Говерна пив воду з фонтанчика, а сам Білл, притулившись до стіни, просторікував про те, як єдиний і неповторний Боб Полгерст завжди розгадував кросворди в «Санді Нью-Йорк таймс», уписуючи відповіді чорнилом.

— Він казав, що це не гординя, а оптимізм, — оповідав Мак-Говерн, а в цей час довкола нього згущувався саван, втягуючись і виступаючи з рота, ковзаючи між пальцями руки.

(— Ми ж нічим не можемо допомогти йому, Ральфе? Ми абсолютно нічого не можемо зробити?)

Ральф міцніше обійняв Луїзу. Він бачив, що її аура повернулася до колишнього — нормального стану.

Мак-Говерн і його приятель тепер ішли по коридору в їхній бік. Скоряючись імпульсу, Ральф відсунувся від Луїзи й завмер просто перед сливовим паном, який слухав просторікування Мак-Говерна щодо трагедії старіння й кивав у потрібних місцях.

(— Ральфе, не роби цього!)

(— Усе нормально, не хвилюйся.)

Але одразу він втратив упевненість, що все було нормально. Ще секунда, і він відступив би, але в цей момент сливовий пан, невидюще дивлячись просто йому в обличчя, пройшов крізь нього. Відчуття, що охопило тіло Ральфа, скидалося на поколювання, яке відчуває людина, ворушачи затерплою від тривалого й незручного сидіння ногою. На долю секунди його аура й аура сливового пана змішалися,

і Ральфові стало відомо все, що тільки можна було довідатися про цю людину, включаючи й сни, що снилися йому в утробі матері. Сливовий пан завмер на місці.

— Що трапилося? — поцікавився Мак-Ґоверн.

— Нічого, але... Ти чув гуркіт? Схоже на постріл вихлопної труби автомобіля.

— Ні, слух у мене тепер уже не той, що колись. — Мак-Ґоверн хихикнув. — Якщо щось справді вибухнуло, сподіваюся тільки, що не в лабораторіях ядерної фізики.

— Тепер я теж нічого не чую. Швидше за все, просто моя уява.

Вони звернули до палати Боба Полгерста.

Ральф подумав: «Місіс Перрін сказала, що це схоже на пістолетний постріл. Подруга Луїзи подумала, що по ній повзла комашка, можливо, навіть укусила її. Просто різний підхід — так і піаністи по-різному виконують одну і ту ж п'єсу. Одне слово, люди відчувають, коли ми стикаємося з ними. Не знають, що це таке, але, поза всяким сумнівом, відчувають».

Луїза взяла Ральфа за руку й повела до палати № 313. Вони стояли в коридорі, дивлячись крізь двері, як Мак-Ґоверн всідався на стілець біля ніг хворого. У кімнаті зібралося не менше восьми людей, і Ральф не міг бачити Боба Полгерста достатньо чітко, зате він бачив інше: хоча Боб і був оточений щільним саваном, «мотузочка» його залишалася недоторканою. Вона мала такий же неохайний вигляд, як і іржава вихлопна труба, відбита в одному місці й покручена в іншому... Але залишалася цілою.

Ральф повернувся до Луїзи:

(— Цим людям доведеться чекати довше, ніж вони розраховують.)

Луїза кивнула, тоді показала вниз на золотаво-зелені відбитки кроків — сліди чоловіків у білому. Ральф побачив,

що сліди минули палату № 313, але звернули до наступних дверей — № 315, палати Джиммі В. Разом з Луїзою вони підійшли ближче й заглянули всередину. У Джиммі В. було троє відвідувачів, але один із них, що сидів поруч із ліжком, вважав, що крім нього тут більше нікого немає. Цим одним виявився Фей Чепін, який машинально переглядав купу листівок з побажаннями швидкого видужання, що лежали на тумбочці біля ліжка Джиммі. Двоє інших були саме тими лисими лікарями, яких Ральф уперше побачив біля будинку Мей Лочер. Вони стояли в ногах ліжка Джиммі В., урочисті у своїх сліпучо-чистих халатах, і тепер, зблизька, Ральф помітив відмінності в їхніх гладких, майже ідентичних обличчях. Просто таке неможливо розгледіти в бінокль — або поки не просунешся хоч трохи вище сходинками сприйняття. В основному відмінність завважувалася в очах — темних, без зіниць, затягнутих золотавим сяйвом. Ці очі світилися розумом і свідомістю. Їхні аури блищали й спалахували, мов одяг імператора...

...Або, можливо, центуріонів. Вони глянули на Ральфа й Луїзу, що стояли під дверима і трималися за руки, як двійко заблукалих у чарівному лісі малят, і посміхнулися їм.

(«Привіт, жінко».)

Мовив лікар № 1. У правій руці він тримав ножиці. Неймовірно довгі леза здавалися дуже гострими. Лікар № 2 зробив крок назустріч і кумедно вклонився:

(«Привіт, чоловіче. Ми на вас чекали».)

3. Ральф відчув, як напружилася, а потім обм'якла рука Луїзи, коли вона вирішила, що їм нібито нічого наразі не загрожує. Вона ступила крок, переводячи погляд з лікаря № 1 на лікаря № 2 і знову на першого.

(— Хто ви?)

Лікар № 1 схрестив руки на маленьких грудях. Гострі леза ножиць уляглися на всю довжину на обтягнуте білим ліве передпліччя.

(— У нас немає імен у тому розумінні, в якому їх мають шот-таймери, але ви можете називати нас, як у легенді, яку тобі розповів цей чоловік. Те, що спершу ці імена належали жінкам[1], нам однаково, бо ми за статтю не розрізняємося. Я буду Клото, хоча мені й не доводиться прясти нитку, а мій приятель і колега буде Лахесіс, хоча він ніколи не тягнув нічий жереб. Заходьте сюди — обоє, будь ласка!)

Луїза з Ральфом увійшли й стали між стільцем для відвідувачів і ліжком. Їхні рухи були обережними. Ральф не думав, що лікарі задумали щось лихе, але все-таки йому не хотілося підходити занадто близько. Їхні аури, такі яскраві й чудові в порівнянні з полем звичайних людей, лякали його, і, судячи з виразу обличчя Луїзи, вона відчувала те саме. Луїза, відчувши його погляд, повернула до нього лице й спробувала посміхнутися. «Моя Луїза», — подумав Ральф. Він обійняв жінку й пригорнув до себе.

Лахесіс: (— Ми повідомили вам наші імена — імена, якими ви можете користуватися; може, і ви назвете нам свої?)

Луїза: (— Ви хочете сказати, що ще не знаєте, як нас звуть? Вибачте, але в це важко повірити).

Лахесіс: (— Ми могли довідатися, але вирішили не робити цього. Ми воліємо дотримувати правил шот-таймерів, коли це можливо. Ми вважаємо їхні правила чудовими,

---

[1] Мойри (*гр.*), або парки (рим.) — богині долі, дочки Зевса й Феміди. Стародавні греки уявляли їх як трьох жінок похилого віку: Клото («Прядильниця»), сидячи за веретеном, пряде життєву нитку; Лахесіс («Та, що визначає долю») всліпу виймає жереб, що випадає людині; Атропос («Невблаганна») у призначену годину обрізує нитку життя.

тому що вони, переходячи від одного покоління до іншого, створюють видимість життя, яке не припиняється.)

Луїза: (— Не розумію).

Ральф теж не розумів, та й не хотів розуміти. У голосі того, хто назвав себе Лахесісом, чулися слабкі нотки переваги, такі схожі на манеру Мак-Говерна, коли тому хотілося пофілософствувати або почитати нотацію.

Лахесіс: (— Це не так і важливо. Ми відчували, що ви прийдете. Ми знали, чоловіче, що ти спостерігав за нами в ніч на понеділок біля будинку...)

Тут у мові Лахесіса сталася накладка. Здавалося, він вимовив дві речі одночасно, аури згорнулися разом, як змія, що кусає себе за хвіст.

(...Мей Лочер.)

(Жінки, що померла.)

Луїза непевно ступнула вперед:

(— Мене звуть Луїза Чесс, а мого друга — Ральф Робертс. А тепер, коли ми відрекомендувалися, може, ви поясните, що відбувається навколо?)

Лахесіс: (— Варто назвати ще одного).

Клото: (— Ральф Робертс уже зробив це).

Луїза глянула на Ральфа, що кивав:

(— Вони говорять про лікаря № 3. Правильно?)

Клото й Лахесіс згідно кивнули. Обидва схвально посміхалися. Ральф вважав, що тепер йому варто було б заспокоїтися, але наразі це було годі зробити. Він був переляканий і дуже сердитий — ними уміло маніпулювали, стежачи за кожним кроком. Ця зустріч виявилася не випадковою, все було сплановано заздалегідь. Клото й Лахесіс, два лисих лікарі, що володіли величезним запасом часу, стояли в палаті Джиммі В. і чекали на появу шот-таймерів, ха-ха.

Глянувши на Фея, Ральф побачив, як той дістав із кишені книжку — «50 класичних шахових завдань». Він читав,

задумливо колупаючись у носі. Після кількох попередніх досліджень Фей поринув доволі глибоко й витяг доволі велику «штучку», вивчив її, а тоді приклеїв до внутрішньої поверхні столика біля ліжка. Ральф зніяковіло відвернувся, згадавши прислів'я своєї бабусі: «Не хочеш страждати, не заглядай у замкову шпарину». Він дожив до сімдесяти, так повністю й не осягнувши його змісту. Але тепер його хвилювало інше питання:

(— Чому Фей не бачить нас? І чому нас не помітили Мак-Говерн і його приятель? І як чоловік зміг пройти крізь мене? Чи мені це тільки здалося?)

Клото посміхнувся.

(— Тобі не здалося. Спробуй уявити життя у формі будинку, Ральфе, — щось на кшталт хмарочоса).

Але Ральф відкрив, що Клото думав не зовсім про це. На якусь мить він уловив уявний образ, що виник у голові його співрозмовника, і образ цей був одночасно моторошним і прекрасним: величезна, складена з темних, помічених часом каменів вежа, що стоїть посередині величезного поля червоних троянд. Щілини вікон спіраллю спускалися до її підніжжя. Потім образ зник.

(— І ти, і Луїза, і всі інші шот-таймери живете на двох перших поверхах такої споруди. Звичайно, у будинку є ліфти...)

«Ні, — подумав Ральф. — Тільки не в тій вежі, яку я побачив у твоїх думках, друже. У тому будинку — якщо тільки він насправді існує — немає ніяких підйомників, а лише вузькі сходи, затягнуті павутиною, із дверима обабіч, що ведуть бозна-куди».

Лахесіс дивився на нього з дивною, майже підозрілою цікавістю, але Ральф вирішив, що йому начхати на цей погляд. Він повернувся до Клото, жестом попросивши його продовжувати.

Клото: (— Як я вже казав, там є ліфт, але шот-таймерам не дозволено користуватися ним за звичайних обставин. Ви не...)

(готові)

(пристосовані)

(----------).

Останнє пояснення здавалося найбільш доступним, але воно розвіялося, перш ніж Ральф устиг осмислити його. Луїза похитала головою, а потім знову звернула погляд на Клото й Лахесіса. Ральф розгнівався ще дужче. Усі утомливо довгі, безконечні нічні сидіння в очікуванні світанку, всі дні, які провів він, відчуваючи себе безумцем; зміст прочитаного, який доходить після третьої спроби; телефонні номери, які так легко запам'ятовував раніше, а тепер мусиш знаходити в довіднику...

Раптово прийшов спогад, що одночасно підсумовував і виправдовував гнів, який він відчував, дивлячись на лисих істот із темно-золотавими очима й сліпучою аурою. Ральф побачив, як він заглядає в кухонну шафу в пошуках бульйонного кубика, котрий, як наполегливо запевняє його змучений мозок, мав бути десь тут. Ральф побачив, як він переставляє банки, завмирає й знову береться за пошуки. Він побачив власне обличчя — вираз подиву й розгубленості, який так легко сприйняти за розумову відсталість, але насправді він означає лише крайню втому. Потім Ральф побачив, як опустилися його руки і як він завмер, немов очікуючи, що коробка з бульйонними кубиками виникне з власної волі.

До цієї миті й до цього спогаду Ральф так і не усвідомлював до кінця, наскільки жахливі останні місяці його життя. Оглядатися на них було однаково, що споглядати пустельний пейзаж, написаний похмурими темно-бордовими й сірими фарбами.

(— Отже, ви впустили нас у ліфт... Чи, може, ми не удостоїлися такої честі, і ви просто погнали нас пожежними сходами. Дали нам змогу трохи акліматизуватися, щоб ми не звихнулися остаточно. І як легко вам усе вдалося! Крали наш сон, поки ми мало не збожеволіли. Син Луїзи і її невістка мало не запроторили її в один цікавий заклад, вам це відомо? А мій друг Білл Мак-Ґоверн вважає мене клієнтом Джуніпер-Гілл. А в цей час ви, маленькі ангели...)

Посмішка на обличчі Клото потьмяніла:

(— Ми не ангели, Ральфе).

(— Ральфе, не кричи на них, будь ласка.)

Так, він справді кричав, тому що відгомони його крику, очевидно, долетіли й до Фея; той закрив книжку, дав спокій своєму носові й випрямився, тривожно оглядаючись.

Ральф перевів погляд із Клото (який відступив назад і зовсім перестав посміхатися) на Лахесіса:

(— Твій друг сказав, що ви не ангели. А де ж вони? Грають у покер за вісім поверхів вище? А Бог, мабуть, у пентхаузі, тоді як диявол орудує в котельні?)

Відповіді не було. Клото й Лахесіс перезирнулися. Луїза вчепилась Ральфові в рукав, але він проігнорував це.

(— Отже, що ж ми повинні зробити? Ви чекаєте, що ми вистежимо вашу лису версію Ганнібала Лектора[1] і знімемо з нього скальп? Та пішли ви...)

Тут Ральф, розвернувшись, вийшов би з палати (на своєму віку він переглянув безліч фільмів і чудово знався на відхідних репліках), але Луїза злякано розридалася, і це стримало його. Вираз збентеженого докору в її очах змусив Ральфа пошкодувати про свій спалах. Він обійняв Луїзу за плечі й зухвало глянув на лисих чоловічків.

---

[1] *Лікар-канібал* — головний персонаж голлівудського трилера «Мовчання ягнят».

Вони перезирнулися ще раз, і щось — якесь спілкування, недоступне слуху й розумінню, досягнутому Ральфом і Луїзою, — відбулося між двома істотами. Потім Лахесіс знову повернувся до них, він посміхався... Але в очах його застиг смуток.

(— Мені зрозумілий твій гнів, Ральфе, але він не обгрунтований. Зараз ти не віриш мені, але згодом усе зміниться. Але поки що ми повинні відкласти ваші запитання й наші відповіді — ті, які ми можемо дати.)

(— Чому?)

(— Тому що цій людині прийшов час прощатися. Дивіться уважно, таке знання буде корисне для вас.)

Клото підійшов до ліжка ліворуч. Лахесіс зайшов праворуч, пройшовши крізь Фея Чепіна. Фей подався вперед, захлинувшись раптовим кашлем, а потім, коли приступ минув, знову відкрив книжку про шахи.

(— Ральфе! Я не можу дивитися! Я не можу дивитися, як вони це роблять!)

Але Ральф вважав, що Луїза зможе. Вони обоє будуть дивитися. Він лише міцніше пригорнув до себе Луїзу, коли Клото й Лахесіс схилилися над Джиммі В. Їхні обличчя освітилися любов'ю, турботою, ніжністю, і Ральф згадав персонажів картини Рембрандта — здається, вона називалася «Нічна варта». Їхні аури змішалися, перекриваючи одна одну, над грудною кліткою Джиммі, і той несподівано відкрив очі. Секунду він дивився крізь лисих лікарів на стелю з подивом і нерозумінням, потім перевів погляд на двері й посміхнувся.

— Гей! Погляньте, хто прийшов! — вигукнув Джиммі В. Голос його був тихим і хрипким, але Ральф уловив південнобостонський акцент. Фей підстрибнув. Шаховий задачник упав на підлогу. Фей подався вперед і взяв Джиммі за руку, але той не звернув на нього уваги, продовжуючи дивитися

на Ральфа й Луїзу. — Це ж Ральф Робертс! А з ним дружина Пола Чесса! Чуєш, Ральфе, а пам'ятаєш, як ми хотіли на виставу шапіто?

— Пам'ятаю, Джиммі.

Джиммі посміхнувся, очі його знову заплющилися. Лахесіс, взявши за вилиці умираючого, легенько повернув його голову, як перукар, що збирається поголити клієнта. У ту ж мить Клото схилився ще нижче й розкрив ножиці так, щоб чорна «мотузочка» Джиммі В. опинилася між розкритими лезами. Коли Клото зімкнув ножиці, Лахесіс схилився й поцілував Джиммі у чоло.

(— Іди з миром, друже.)

Пролунав ледь чутний звук. Відрізана «мотузочка» здійнялася до стелі й розчинилася. Саван, що огортав Джиммі В., спалахнув сліпучо-білим і зник. Джиммі знову розплющив очі й глянув на Фея. Він спробував посміхнутися, але в цю мить погляд його зупинився. Ямочки, що почали було утворюватися від назріваючої усмішки, розгладилися.

— Джиммі? — Фей потряс Джиммі В. за плече. — Що з тобою, Джиммі?.. О, чорт.

Фей підвівся й мало не підтюпцем вибіг із палати.

Клото: (— Сподіваюся, ви зрозуміли, що всі наші справи ми робимо з любов'ю й повагою? Що насправді ми лікарі останнього притулку? Для нашого подальшого спілкування, Ральфе і Луїзо, дуже важливо, щоб ви зрозуміли це).

(— Так.)

(— Так.)

Ральф не мав ані найменшого бажання погоджуватися з ними хоч у чомусь, але ця фраза — «лікарі останнього притулку» — без зусиль упокорила його гнів. Змістом її була сама істина. Вони звільнили Джиммі В. зі світу, в якому для нього не залишалося нічого, крім болю. Так, безсумнівно, саме вони стояли поруч із Ральфом у палаті № 317 сім мі-

сяців тому, саме вони принесли Керолайн полегшення. Так, вони робили свою справу з любов'ю й повагою — найменші сумніви щодо цього відпали самі собою, коли Лахесіс поцілував чоло Джиммі В. Але хіба любов і повага давали їм право провести його — і Луїзу — крізь пекло, щоб послати їх по надприродну істоту, в якої поїхав дах? Чи давало це їм право гадати, що звичайні люди, до того ж далеко не молоді, зможуть упоратися з чудовиськом?

Лахесіс: (— Краще ходімо звідси. Незабаром сюди збіжаться люди, а нам необхідно поговорити).

(— Чи є в нас вибір?)

Їхні відповіді

(— Звичайно!)

(— Вибір завжди є!)

пролунали миттєво, забарвлені в кольори подиву.

Клото й Лахесіс рушили до дверей, Ральф і Луїза відскочили вбік, даючи їм пройти. Але аури лисих лікарів усе-таки огорнули їх на мить, і Ральф відчув їх на смак і на дотик: смак солодких яблук, а на дотик — немов суха, легка кора дерева.

Коли вони виходили пліч-о-пліч, шанобливо розмовляючи один з одним, у палату в супроводі двох медсестер повернувся Фей. Вони пройшли крізь Лахесіса й Клото, потім крізь Ральфа й Луїзу, не сповільнюючи кроку і взагалі нічого не помічаючи.

А в коридорі життя йшло своєю чергою. Гул не припинявся, ніде не спалахнуло світло, коридором ніхто не біг і не кричав. Тут смерть була занадто частим відвідувачем, щоб улаштовувати переполох. Ральф подумав, що навіть за таких обставин вона не дуже бажаний гість, але все ж знайомий і прийнятний. Йому також здалося, що Джиммі В. був задоволений своїм відходом із третього поверху міської лікарні Деррі — він зробив це без жодного поспіху

й занепокоєння, до того ж йому не довелося показувати водійське посвідчення або медичну страховку. Він помер з гідністю, яка завжди супроводжує такі прості, давно очікувані події. Одна-дві миті усвідомленості, супроводжувані ледь розширеним сприйняттям, — і все. Зберіть усі мої печалі й радості, бувайте.

4. Ральф і Луїза наздогнали лисих лікарів біля палати Боба Полгерста. Крізь відчинені двері було видно, що біля смертного одра старенького вчителя й далі сиділи його друзі.

Луїза: (— Чоловік, що схилився над ліжком, — наш друг, Білл Мак-Ґоверн. З ним коїться щось погане, щось жахливе. Якщо ми виконаємо ваше прохання, чи не могли б ви?..)

Але Лахесіс і Клото похитали головами.

Клото: (— Змінити нічого не можна).

«Так, — подумав Ральф. — Дорренс знав: готову булочку не спекти заново».

Луїза: (— Коли це станеться?)

Клото: (— Ваш друг належить не нам, третьому. Тому, кого Ральф назвав Атропос. Але й він не зможе повідомити вам точний час смерті людини. Він навіть не знає, кого забере наступного разу. Атропос — посланець Випадковості).

Від цих слів серце завмерло у Ральфа в грудях.

Лахесіс: (— Але тут розмовляти незручно. Ходімо).

Лахесіс узяв Клото за руку, другу простягнув Ральфові. І в цей же час Клото потягнувся до Луїзи. Та похитнулася, потім глянула на Ральфа. Ральф, у свою чергу, похмуро подивився на Лахесіса:

(— Боже вас борони, якщо ви їй нашкодите.)

(— Ніхто з вас не постраждає, Ральфе. Візьми мене за руку.)

«І підемо в Едем», — подумки закінчив Ральф. Він зітхнув, стиснувши зуби, кивнув Луїзі й схопив простягнуту руку Лахесіса. Хвиля впізнавання, глибока й приємна, як при зустрічі зі старим другом, знову накрила Ральфа. Яблука й кора дерева, спогади про прогулянки в саду, коли він був ще дитиною. Навіть не бачачи, він відчув, що його аура змінила кольори, перетворившись на золотаво-іскристу, зелену ауру Клото й Лахесіса. Луїза взяла за руку Клото, вдихнула крізь зуби й непевно посміхнулася.

Клото: (— Замкніть коло, Ральфе і Луїзо. Не бійтеся. Усе гаразд).

«Хіба я коли-небудь у цьому сумнівався, друже?» — подумав Ральф, але коли Луїза простягнула до нього руку, він тривожно стиснув її пальці. Смак яблук і відчуття деревної кори з'єдналися з незнайомими спеціями. Ральф вдихнув їхній аромат і посміхнувся Луїзі. Вона відповіла йому тим же — в її посмішці не чулося сумніву, — і Ральф зніяковів. Як можна боятися? Як можна навіть сумніватися, коли те, що приносять вони, таке приємне й добре?

«Я тебе розумію, Ральфе, але однаково сумніваюся», — мовив внутрішній голос.

(— Ральфе! Ральфе!)

Голос Луїзи звучав одночасно стривожено й легковажно. Ральф оглянувся саме вчасно, щоб помітити, як одвірок палати № 315 ковзнув повз її плече... Це не двері опускалися, це Луїза піднімалася вгору. Всі вони піднімалися вгору, тримаючись за руки.

Щойно Ральф зрозумів це, як відчуття раптової нудоти, гостре, немов лезо ножа, заволокло завісою його очі. Швидко промайнули вузькі труби, скоріш за все, частина протипожежної системи лікарні. А потім він побачив

кахельну підлогу довгого коридора. Крісло-гойдалка насувалося просто на нього, цілячись у голову... Яка, як він зрозумів, піднімалася над підлогою четвертого поверху, немов перископ.

Ральф почув, як Луїза скрикнула й дужче стиснула його руку. Він інстинктивно замружився, очікуючи, що гойдалка знесе йому половину черепа.

Клото: (— Заспокойтеся! Будь ласка, не хвилюйтеся! Пам'ятайте, ці речі існують на іншому рівні реальності, відмінному від того, на якому зараз перебуваємо ми!)

Ральф розплющив очі. Гойдалка зникла, хоча він і чув поскрипування. Звук чувся позаду. Крісло-гойдалка, як і приятель Мак-Говерна, пройшла крізь нього. Тепер вони повільно піднімалися над коридором дитячого відділення — стіни прикрашали зображення казкових персонажів. Лікар і медсестра, що йшли їм назустріч, обговорювали чийсь діагноз:

— ...наступні аналізи покажуть, але якби ми були впевнені хоча б на дев'яносто відсотків...

Лікар пройшов крізь Ральфа, і той одразу зрозумів, що лікар знову тайкома закурив після п'яти років утримання й тепер його мучить совість. Подивившись униз, Ральф побачив, як крізь кахельну підлогу просочуються його ноги. Він повернувся до Луїзи й вимушено посміхнувся:

(— Крутіше від будь-якого ліфта, га?)

Луїза кивнула, і далі міцно стискаючи його руку.

Вони минули п'ятий поверх, пролетіли кімнату відпочинку для лікарів на шостому (двоє лікарів — нормального зросту — відпочивали, один читав, інший дрімав на дивані), а потім опинилися на даху.

Ніч була ясна, безмісячна, велична. Зірки сяяли щедро. Дув сильний вітер, і Ральф погодився із твердженням місіс Перрін, що бабине літо скінчилося. Він чув завивання віт-

ру, але не відчував його поривів... Хоча міг відчути, якби захотів. Уся справа в правильній концентрації...

Від цієї думки Ральф відчув незначну зміну, що відбулася всередині нього, — начебто щось мигнуло. І раптом волосся зметнулося з чола, а штанини заплескали по гомілці. Він зіщулився. Місіс Перрін мала рацію й щодо того, що погода змінюється. Усередині Ральфа щось знову мигнуло, і пориви вітру припинилися. Він глянув на Лахесіса:

(— Тепер можна відпустити вашу руку?)

Лахесіс кивнув і відпустив руку Ральфа. Клото відпустив руку Луїзи. На заході Ральф побачив пульсуючі блакитні вогники злітно-посадочних смуг аеродрому. За жовтогарячим світлом дугових ліхтарів палахкотав гострий виступ Кейп-Грін, однієї з новобудов на іншому березі Барренса. А далі на схід від аеропорту тяглася ниточка Гарріс-авеню.

(— Красиво, чи не так, Ральфе?)

Ральф, ствердно кивнувши, подумав, що видовище вогнів міста в темряві, яке відкрилося під ними, варте всього, що йому довелося пережити відтоді, як на нього обрушилося безсоння. Усього. Але він вирішив не довіряти цій думці.

Ральф повернувся до Клото й Лахесіса:

(— Гаразд, поясніть, хто ви, хто він і що вам потрібно від нас).

Два лисих лікарі стояли між двома величезними вентиляторами, що викидали в повітря лілово-коричневі потоки. Вони нервово переглянулися, а потім Лахесіс ледь помітно кивнув. Клото виступив уперед, переводячи погляд з Ральфа на Луїзу, начебто збирався з думками.

(— Дуже добре. По-перше, вам слід усвідомити, що хоча все, що відбувається, й здається несподіваним і тривожним, та насправді це не виходить за рамки природного. Я й мій

колега робимо те, що призначено нам, Атропос чинить так, як слід діяти йому, а ви, мої дорогі шот-таймери, будете робити те, що належиться вам.)

Ральф гірко посміхнувся:

(— У цьому, я гадаю, й полягає свобода вибору?)

Лахесіс: (— Не слід так думати! Просто те, що ви називаєте свободою вибору, є складовою того, що ми називаємо великим коловоротом існування).

Луїза: (— Ми дивимося немов крізь темну завісу... Ви це маєте на увазі?)

Клото, посміхаючись юнацькою посмішкою: (— Вислів із Біблії? Чудово сказано).

Ральф: (— І дуже зручно для таких хлопців, як ви. Але поки що не будемо про це. У нас є й приказки, які не мають відношення до Біблії, панове, але теж непогані. Наприклад: «Не треба підсолоджувати пігулку». Сподіваюся, ви запам'ятаєте).

Однак Ральфові здалося, що він вимагав занадто багато.

5. Клото говорив дуже довго. Ральф не знав, скільки часу минуло, тому що на цьому рівні тривалість часу була іншою — більш стислою. Часом у мові Клото взагалі були відсутні слова, вербальні терміни замінялися простенькими яскравими образами, як у дитячих ребусах. Ральф припускав, що вони користувалися прийомами телепатії, що само по собі й було дивно, але в процесі спілкування це здавалося природним, як сам подих.

Іноді слова й образи губилися, їх обривали паузи

(----------)

подиву. Але навіть тоді Ральф зазвичай уловлював зміст того, що намагався пояснити Клото, і йому здавалося, що

Луїза розуміє приховане в цих паузах навіть краще, ніж він сам.

(— По-перше, у тій сфері існування, в якій живете ви, є лише чотири константи життя, що накладаються

(----------)

(одна на одну. Ці чотири константи такі: Життя, Смерть, Визначеність та Випадковість. Для вас усі чотири слова мають свій сенс, але тепер ваше уявлення про Життя й Смерть трохи змінилося, чи не так?)

Луїза й Ральф зніяковіло кивнули.

(— Лахесіс і я — посланці Смерті. Це робить нас фігурами, що вселяють жах у шот-таймерів. Навіть ті, хто робить вигляд, що приймає нас і наше завдання, відчувають страх. Нас іноді зображують у вигляді кістяків або чудовиськ у балахоні з каптуром, що прикриває обличчя.)

Клото обхопив маленькими рученятами обтягнуті білим плечі й зробив вигляд, що тремтить. Бурлеск настільки вдався, що Ральф посміхнувся.

(— Але ми не лише посланці Смерті, Ральфе й Луїзо, ми також і посланці Визначеності. А тепер слухайте уважно, щоб не зрозуміти мене перекручено. Серед вас є ті, хто вважає, що все, що відбувається, наперед визначене, і ті, хто думає, начебто всі події є лише випадковими збігами обставин. Правда ж полягає в тому, що життя — це і випадковість, і визначеність, хоча й не в однакових пропорціях. Життя — це як)

Тут Клото замкнув руки в коло, немов дитина, що намагається показати форму земної кулі, і всередині цього кола Ральф побачив блискучий образ: тисячі (а може, й мільйони) гральних карт просипалися різномастим дощем чирви, піки, хрестів і бубни. Ральф бачив і джокерів у цій величезній колоді; їх було не так багато, щоб вони могли утворити власну колоду, але якщо казати про пропорції,

то їх було набагато більше ніж два або три джокери, що входять до складу звичайних гральних карт. Кожен джокер посміхався й на кожному була панама з відкушеним півмісяцем.

У кожного в руці був затиснутий іржавий скальпель.

Ральф великими круглими очима глянув на Клото. Той кивнув.

(— Так. Не знаю, що саме ти побачив, але знаю, що саме це я й намагався пояснити. Луїзо? А ви зрозуміли?)

Луїза, яка полюбляла карточні ігри, кивнула, сполотнівши:

(— Атропос — джокер у колоді. Саме це ви й хотіли сказати).

(— Він посланець Випадковості. Ми, Лахесіс і я, служимо тій, іншій, силі, яка відповідає за більшість подій, що відбуваються в житті як окремої людини, так і більшого потоку. На вашому рівні споруди, Ральфе й Луїзо, кожна істота смертна, і її час визначений. Це не означає, що дитина, щойно народившись, носить табличку з написом: «ПЕРЕРІЗАТИ ПРОМІНЬ ЖИТТЯ У 84 РОКИ, 11 МІСЯЦІВ, 9 ДНІВ, 6 ГОДИН, 4 ХВИЛИНИ І 21 СЕКУНДУ». Про таке смішно й думати. І все ж відпущений час, зазвичай, відмірюється наперед, і, як ви вже могли переконатися, людські аури, крім основних своїх функцій, діють ще і як годинники.)

Луїза поворухнулася, і коли Ральф повернувся до неї, то помітив разючу річ: небо над головою почало бліднути. Було близько п'ятої ранку. У лікарню вони приїхали у вівторок о дев'ятій вечора, а тут геть раптово настав ранок, середа, шосте жовтня. Ральф чув приказку, що час летить непомітно, але щоб аж так...

Луїза: (— Ваша робота пов'язана, як ми це називаємо, з природною смертю).

Її аура спалахнула неясними, немов недомальованими образами. Чоловік (Ральф подумав, що це покійний містер Чесс), що лежить із кисневою маскою на обличчі, й Джиммі В., який розплющує очі, щоб глянути на Ральфа й Луїзу за секунду до того, як Клото переріже його «мотузочку». Сторінка некрологів з «Деррі ньюс» із фотографіями завбільшки з поштові марки — тижневий врожай міської лікарні.

І Клото, і Лахесіс похитали головами.

Лахесіс: (— У природі не існує такого поняття, як «природна смерть». Наша робота — це визначена смерть. Ми забираємо не лише старих і немічних. Щойно вчора, наприклад, ми забрали двадцятивосьмирічного чоловіка. Теслю. Два тижні тому, за вашим часом, він упав зі сцени і проломив собі череп. Протягом цих двох тижнів його аура...)

Ральф навіч побачив ауру з палахкотливими спалахами блискавок, подібну до тієї, що оточувала дитину в ліфті.

Клото: (— І нарешті настав час вимкнути ауру. Ми знали, що так буде, але не знали, коли саме. І ось час пробив, ми прийшли й перепровадили його.)

(— Перепровадили куди?)

Питала Луїза, майже випадково торкнувшись теми загробного життя. Ральф схопився за уявне рятувальне коло, сподіваючись на той особливий пропуск у їхньому спілкуванні, але коли їх відповіді, наклавшись одна на одну, прийшли, вони пролунали чітко.

Клото: (— У скрізь).

Лахесіс: (— В інші світи, що відрізняються від цього).

Ральфа охопило відчуття заспокоєння, змішаного з розчаруванням.

(— Звучить дуже поетично, але мені здається — поправте мене, якщо я помиляюся, — що загробне життя є для вас такою ж таємницею, як і для нас.)

Лахесіс, напружено: (— Коли-небудь ми виберемо час, щоб обговорити цю проблему, але не тепер — як ви помітили, на цьому рівні споруди час спливає швидше).

Ральф оглянувся: уже зазоріло.

(— Вибачайте.)

Клото, посміхаючись: (— Не варто вибачатися — нам подобаються ваші запитання. Цікавість існує всюди, де є життя, але в цьому місці життєвого простору допитливість особливо розвинена. Того, що ви називаєте загробним життям, немає серед чотирьох постійних величин — Життя й Смерті, Випадковості й Визначеності, які цікавлять нас зараз. Наближення майже кожної смерті, що слугує Визначеності, добре нам відоме. Аури тих, хто вмре визначеною смертю, стають сірими, коли наближається час кінця. Цей колір постійно згущується, перетворюючись на чорний. Таку ауру ми називаємо

(----------)

(— і тоді ми приходимо, як це й було минулого вечора. Ми приносимо полегшення стражденним, заспокоєння переляканим і відпочинок утомленим. Більшість визначених смертей очікуються, навіть вітаються, хоча й не всі. Іноді ми покликані забирати абсолютно здорових чоловіків, жінок і дітей... І все ж їхні аури змінюються миттєво, і настає час відходу.)

Ральф згадав хлопця у в'язаному жилеті, що йшов у «Червоне яблуко». Той мав вигляд здоровий і життєрадісний... за винятком маслянистої смертельної плівки, що огортала його ауру.

Ральф відкрив було рота, маючи намір запитати про того юнака (або його долю), але промовчав. Тепер сонце

стояло просто над головою, і Ральф був дивно впевнений у тому, що він і Луїза стали об'єктами обговорення й сальних натяків у таємному Місті Старих Шкап.

«Хто-небудь бачив їх?.. Ні?.. Гадаєш, вони втекли разом?.. Зникли, мов закохана парочка?.. Ну, не в їхньому ж віці, хоча цілком можливо, що вони живуть як чоловік і жінка... Не знаю, чи тепліє ще життя в його смердючому пісюні, однак Луїза завжди здавалася мені тією ще штучкою... Так, хода в неї прикметна...»

Образ його величезного проржавілого поршня, що спокійно чекає своєї години, промайнув у голові Ральфа, і він посміхнувся. Не зміг стриматися. А за мить стривожився, подумавши, що показує свої думки за допомогою аури, і моментально зачинив двері перед образом. Чи ж не підозріло позирає на нього Луїза?

Ральф швидко сконцентрував увагу на Клото.

(— Атропос слугує Випадковості. Не кожна смерть, яку люди називають «безглуздою», «передчасною» або «трагічною», справа його рук, але більшість. Коли в пожежі, що спалахнула в будинку для людей похилого віку, гине дюжина дідусів і бабусь, найімовірніше, тут потрудився Атропос, збираючи сувеніри й перерізуючи нитки. Коли без жодної видимої причини в колисці вмирає дитина, то це, мабуть, Атропос змахнув своїм іржавим скальпелем. Коли собака — так, навіть собака, оскільки все, що існує у світі шот-таймерів, належить або Визначеності, або Випадковості, — потрапляє під машину, тому що водій невчасно глянув на годинника...)

Луїза: (— Саме це й сталося з Розалі?)

Клото: (— Атропос — ось що сталося з Розалі. Джо Вайзер, знайомий Ральфа, був лише тим, що ми називаємо «виконуючою обставиною»).

Лахесіс: (Атропос — це й сталося з вашим другом, покійним містером Мак-Говерном).

І Ральф, і Луїза відчули одне й те ж: сум, але не подив. День уже наближався до вечора, минуло більше вісімнадцяти годин, за часом шот-таймерів, після їхньої останньої зустрічі з Біллом, а Ральф знав, що жити Мак-Ґоверну залишалося зовсім мало. Луїза, яка так необережно просунула руку всередину нього, знала все ще краще.

Ральф: (— Коли це сталося? Коли?)

Лахесіс: (— Невдовзі після нашої зустрічі. Коли він виходив з лікарні. Співчуваю вам, і даруйте, що повідомляю сумну новину так незграбно. Ми дуже рідко розмовляємо з шот-таймерами, тому й забуваємо, як саме варто говорити. Я не хотів образити вас, Ральфе і Луїзо).

Луїза сказала, що вона все розуміє, але сльози однаково котилися по її щоках, і Ральф відчув, як вони навертаються на очі і йому. З думкою, що Білл міг умерти — що його забрав безмозкий карлик у брудному халаті, — змиритися було важко. Як можна повірити, що Мак-Ґоверн більше ніколи іронічно не зведе брову? Ніколи не буде просторікувати про те, як погано старіти? Неможливо. Ральф різко повернувся до Клото:

(— Покажи нам.)

Клото, здивовано, майже зніяковіло: (— Я... не думаю...)

Ральф: (— Для нас, шот-таймерів, бачити — те саме, що повірити. Хіба ви цього не знали?)

Несподівано заговорила Луїза:

(— Так — покажіть нам. Але стільки, скільки ми зможемо зрозуміти й прийняти. Постарайтеся, щоб нам не стало гірше, ніж є.)

Клото й Лахесіс, переглянувшись, знизали плечима. Лахесіс підняв два пальці правої руки, створюючи зелено-голубий потік світла. У ньому Ральф побачив чітке зображення коридора відділення інтенсивної терапії. З'явилася

медсестра з візком, на якому були розкладені ліки. Оддалік вона мовби зігнулася, а потім зникла з очей.

Луїза, захоплено, незважаючи на обставини: (— Все одно що дивитися кіно на поверхні мильної бульки!)

З палати Боба Полгерста вийшли Мак-Говерн і сливовий пан. Мак-Говерн був у старому светрі, а його приятель застібав «блискавку» куртки; очевидно, вони вирішили відкласти сидіння біля смертного одра до наступного дня. Мак-Говерн повільно плівся за сливовим паном. Ральф бачив, що його сусід, а почасти й друг має не такий уже й хороший вигляд.

Він відчув, як Луїза стиснула його руку. Ральф погладив її по долоні.

Не дійшовши до ліфта, Мак-Говерн зупинився, притулився до стіни й похнюпив голову. Вигляд у нього був, як у бігуна на фініші виснажливого марафону. Якусь мить сливовий пан продовжував іти. Ральф бачив, як ворушаться його губи, і подумав: «Він розмовляє з порожнечею, але ще не знає цього».

Раптово Ральфові перехотілось дивитися.

Усередині синьо-зеленого екрана Мак-Говерн схопився за груди. Друга рука розтирала горло. Ральф не міг сказати напевне, але йому здалося, що в очах Білла застиг страх. Ральф згадав гримасу ненависті, що спотворила обличчя лікаря № 3, коли той зрозумів, що шот-таймер втручається в його справи з приблудним собакою. Що ж тоді він сказав?

(«Я ж відтрахаю тебе. У хвіст і в гриву. І твоїх друзів відтрахаю. Ти зрозумів мене? Ти...»)

Жахливий здогад, майже впевненість промайнула в думках Ральфа, поки він спостерігав, як Мак-Говерн повільно осідає на підлогу.

Луїза: (— Досить цього, будь ласка, заберіть це).

Вона уткнулася обличчям у плече Ральфа. Клото й Лахесіс тривожно перезирнулися, і Ральф усвідомив, що подумки він уже почав переглядати своє ставлення до них як до всевідаючих і всемогутніх. Можливо, вони й надприродні істоти, але зовсім не чарівники. Ральф сумнівався й у їхній здатності пророкувати майбутнє — володарі справжнього магічного Кристалу навряд чи мають у своєму репертуарі такі погляди.

«Вони, як і ми, намацують шлях серед невідання», — подумав Ральф і відчув мимовільне співчуття до пана К. і до пана Л.

Синьо-зелений світловий екран перед Лахесісом — і образи, що тріпотіли всередині, — раптово зникли.

Клото, ніби захищаючись: (— Пам'ятайте, будь ласка, що це був ваш вибір, Ральфе й Луїзо. Ми не хотіли показувати).

Ральф слухав, не слухаючи. Думка вела його далі — він хоч і не хотів дивитися на неприємну фотографію, але був не в змозі відвернутися. Він думав про панаму Білла... Про вицвілу хустку, що служила Розалі нашийником... І про брильянтові сережки Луїзи.

(«І твоїх друзів відтрахаю. Ти зрозумів мене? Сподіваюся. Я це вже майже зробив».)

Ральф, переводячи погляд із Клото на Лахесіса, більше не мав до них співчуття. Замість цього прийшла глуха злість. Лахесіс сказав, що такого поняття, як «випадкова смерть», не існує, отже, і смерть Мак-Говерна не виняток. Ральф не сумнівався, що Атропос забрав Мак-Говерна з однієї простої причини: він хотів заподіяти біль Ральфові, покарати за втручання в... Як казав Дорренс? У справи лонґ-таймерів.

Старий Дор порадив йому не втручатися — чудова політика, поза всяким сумнівом, але в нього, Ральфа, не було

вибору... Тому що ці два лисих карлики відтепер пов'язані з ним. У певному сенсі вони вбили Білла Мак-Ґоверна.

Клото й Лахесіс, помітивши його гнів, відступили назад (хоча не було видно, щоб вони переступали ногами), їхні обличчя виражали крайню стурбованість.

(— Саме через вас двох загинув Білл Мак-Ґоверн. У цьому й полягає правда, чи не так?)

Клото: (— Будь ласка... Якби ви дозволили нам пояснити все до кінця...)

Луїза злякано й заклопотано подивилася на Ральфа:

(— Ральфе? Що відбувається? Чому ти розгнівався?)

(— А ти не розумієш? Ціною невеличкого змагання між ними стало життя Мак-Ґоверна. Ми тут тому, що або Атропос чимось не догодив цим хлопцям, або збирається...)

Лахесіс: (— Ти робиш занадто поспішні висновки, Ральфе...)

(— ...але є одна проблема: він знає, що ми його бачимо! Атропос знає, що ми бачимо його!)

Очі Луїзи розширилися від страху... І розуміння.

Розділ вісімнадцятий

1. Маленька біла рука опустилася на плече Ральфа, наче молочний туман.

(— Будь ласка... Дозволь нам пояснити...)

Ральф відчув зміну — немов спалах вихопив його тіло навіть раніше, ніж усвідомив, що викликав її власним бажанням. Він знову відчував вітер, що холодив його, немов лезо ножа. Тепер дотик руки Клото відчувався як примарна вібрація над поверхнею шкіри. Він бачив трьох, але обриси фігур здавалися далекими й туманними. Вони перетворилися на примар.

«Я спустився вниз. Не в ту точку, з якої все почалося, але на той щабель, на якому вони не можуть фізично контактувати зі мною. Моя аура, моя «мотузочка»... звісно, доступні їм, але моя фізична сутність, ота, призначена для реального життя у світі шот-таймерів?»

Голос Луїзи, далекий, як згасаюча луна: (— Ральфе? Що ти робиш із собою?!)

Ральф глянув на примарні обриси Клото й Лахесіса. Тепер вони були не просто стривожені чи відчували деяку провину, а неймовірно перелякані. Ральф заледве розрізняв їхні обличчя, але страх неможливо сплутати ні з чим.

Клото, голос далекий, але можливо розрізнити: (— Повернися, Ральфе! Будь ласка, повернися!)

(— Повернуся, якщо ви покинете свої ігри й будете відверті з нами).

Лахесіс, зникаючи з очей: (— Так! Так!)

Ральф змусив спрацювати внутрішній спалах знову. Три фігури повернулися у фокус. Одночасно барви заповнили простір світу, а час повернув свою колишню швидкість — він бачив, як котився місяць, ніби хто вилив ложку палахкотливої ртуті. Луїза оповила його шию руками, і Ральф не міг зрозуміти, обіймає вона його чи утримує.

(— Хвалити Бога! Я вже думала, що ти покинув мене!)

Ральф поцілував жінку, відчуваючи низку приємностей: смак свіжого меду, запах яблук... Промайнула думка

(цікаво, які відчуття, коли кохатися в цьому світі?)

але Ральф одразу відігнав її. Необхідно дуже обережно говорити й думати в наступні

(хвилини? години? дні?),

а такі думки лише ускладнюють справу. Обернувшись до маленьких лисих лікарів, він зміряв їх поглядом.

(— Сподіваюся, ви виконаєте свою обіцянку, інакше нам краще негайно розійтися хто куди.)

Цього разу Клото й Лахесіс не витрачали часу на те, щоб переглянутись, вони охоче закивали. Говорив Лахесіс, у його тоні чулися оборонні нотки. Ральф дійшов висновку, що з цією парочкою спілкуватися приємніше, ніж з Атропосом, але до питань вони не звикли.

(— Усе, що ми сказали вам, Ральфе і Луїзо, — правда. Можливо, ми не врахували, що Атропос набагато краще розбирається в ситуації, ніж цього хотілося б нам, але...)

Ральф: (— А якщо ми відмовимося слухати ваші балачки, а просто повернемося й підемо собі?)

Ніхто з них не відповів; але в очах обох Ральф прочитав тривожну новину: вони знали, що сережки Луїзи в Атропоса і що йому це відомо. І лише Луїза — Ральф сподівався — нічого не знала.

Вона смикала його за рукав:

(— Не роби цього, Ральфе, будь ласка. Нам необхідно їх вислухати).

Ральф обернувся й жестом попросив продовжувати.

Лахесіс: (— Зазвичай ми не втручаємося у справи Атропоса, як і він у наші. Ми не можемо цього зробити, навіть якби й захотіли. Визначеність та Випадковість — немов білі й чорні клітинки на шахівниці, що виокремлюються завдяки контрасту. Але Атропос бажає втручатися в хід подій — до певної міри це його призначення, — й іноді, дуже рідко, така можливість надається сама собою. Спроби запобігти його втручанню бувають рідко...)

Клото: (— Істина трохи складніша, Ральфе й Луїзо, у нашій практиці ще ніхто не намагався стримати його або завадити йому).

Лахесіс: (...і лише в тому випадку, якщо ситуація, у яку він пхає свого носа, дуже делікатна і в її основі безліч напрочуд серйозних причин. Зараз саме така ситуація. Атропос перерізав життєву нитку, яку йому не слід було

чіпати. Це призведе до жахливих наслідків на всіх рівнях, не кажучи вже про серйозний дисбаланс між Визначеністю та Випадковістю, якщо ситуація не зміниться. Ми не можемо завадити тому, що відбувається! Ситуація вийшла за рамки нашої компетенції. Тепер ми вже не бачимо, а лише діємо. Але в цьому випадку наша нездатність бачити не має жодного значення, тому що лише шот-таймери можуть протистояти волі Атропоса. Саме тому ви тут).

Ральф: (— Ви хотіли сказати, що Атропос перерізав життєву нитку тому, хто повинен був умерти природною смертю... Або визначеною смертю?)

Клото: (— Не зовсім. Деякі життя — їх дуже мало — не мають чіткого визначення. Коли Атропос торкається таких життів, проблеми завжди ідентичні. «Ставки зроблені», — кажете ви в подібних випадках. Ці невизначені життя схожі...)

Клото розсунув руки, і між ними висвітився образ — знову ігральні карти. Сім карт, викладених у ряд, повільно перевертала невидима рука. Туз, двійка, джокер, трійка, сімка, дама. Остання карта виявилася бланкою[1].

Клото: (— Допомогла ця картинка?)

Ральф насупився. Він не знав. Десь була особа, яка не має відношення ні до звичайного складу ігральної колоди, ні до джокера. Особа, позбавлена будь-якого змісту, яка є метою для обох сторін. Атропос перерізав метафоричний повітряний шланг цієї особи, і тепер хтось — або щось — бере тайм-аут.

Луїза: (— Ви говорите про Еда Діпно?)

Ральф, різко обернувшись, глянув на Луїзу, але вона дивилася на Лахесіса: (— Ед Діпно — це бланка?)

Лахесіс кивнув.

---

[1] Blank (*англ.*) — порожній, позбавлений змісту.

(— Як ти догадалася, Луїзо?)

(— А хіба є вибір?)

Луїза посміхалася, але Ральф лише відчував посмішку. Він повернувся до Клото і Лахесіса:

(— Гаразд, нарешті ми бодай до чогось прийшли. І хто ж запалив червоне світло? Не думаю, що це зробили ви, хлопці, — по-моєму, у цій справі ви всього лише слуги.)

Карлики, схиливши голови, пошепталися, але Ральф помітив, як заіскрилися жовтогарячим світлом їхні золотаво-зелені аури в місцях зіткнення, і зрозумів, що не помилився. Нарешті вони знову подивилися на Ральфа й Луїзу.

Лахесіс: (— Так, у цьому випадку ти маєш рацію. У тебе талант бачити речі в перспективі, Ральфе. Ми вже тисячі років не вели таких бесід...)

Клото: (— Якщо взагалі коли-небудь так розмовляли).

Ральф: (— Вам потрібно лише одне — говорити правду).

Лахесіс: (— Ми це й робили!)

Ральф: (— Усю правду!)

Лахесіс: (— Добре, усю правду. Так, Атропос перерізав нитку Еда Діпно. Ми знаємо це не тому, що бачили, — я вже казав, що ми втратили здатність чітко бачити, — а через те, що це єдиний логічний висновок. Діпно не призначений ні для Визначеності, ні для Випадковості — ось що ми знаємо. Очевидно, його нитка мала величезне значення, якщо здійнявся такий галас. Сам факт, що він так довго живе після того, як була перерізана його життєва нитка, свідчить про його силу й значущість. Перерізавши цю нитку, Атропос запустив вервечку напрочуд жахливих подій).

Луїза, зіщулившись, наблизилася до Ральфа.

Лахесіс: (— Ти назвав нас слугами. Ти правий більше, ніж тобі навіть здається. У цьому випадку ми є лише кур'єрами, що доставляють послання. Наше завдання полягає в тому,

щоб пояснити тобі й Луїзі, що тут відбувається й чого очікують від вас. І тепер наша місія майже виконана. А на запитання, хто «запалив червоне світло», ми відповісти не можемо, тому що й самі не знаємо).

(— Я вам не вірю.)

Але Ральф не вловив у своєму голосі переконаності (якщо це взагалі був голос).

Клото: (— Не будь упертюхом — звісно ж, віриш! Невже ти вважаєш, що рада директорів величезної автомобільної компанії запросить простого робітника в зал засідань для того, щоб пояснити йому політику компанії? Або докладно роз'яснити, чому вони вирішили закрити один завод і не чіпати іншого?)

Лахесіс: (— У нашій ієрархії ми маємо трохи вищий статус, ніж збирач на конвеєрі, і все ж ми лише «гвинтики», Ральфе, — не більше, але й не менше).

Клото: (— Задовольняйся тим, що крім рівня шот-таймерів і рівня лонг-таймерів, на якому існуємо Лахесіс, Атропос і я, є ще й інші рівні. Їх населяють істоти, яких можна назвати Ол-таймерами, — створіння або вічні, або настільки близькі до цього, що між ними немає жодної різниці. Шот-таймери й лонг-таймери живуть у пересічних сферах існування — на з'єднаних між собою поверхах одного й того ж будинку, якщо тобі таке пояснення подобається більше, — якими правлять Визначеність та Випадковість. А над цими поверхами, недосяжні для нас, але все ж приналежні до цієї вежі існування, живуть і інші. Деякі з них прекрасні, чудові; інші ж приховані від нашого розуміння, не кажучи вже про ваше. Ці істоти можна назвати Вища Визначеність та Вища Випадковість... Хоча, можливо, після певного рівня взагалі немає жодної випадковості. Ми підозрюємо, що це так, але не можемо про це судити. Ми лише знаємо, що щось із вищих кіл зацікавилося Едом

Діпно, а інше щось із того ж рівня зробило відповідний хід. І цим контрходом є ви, Ральфе й Луїзо).

Луїза розгублено глянула на Ральфа, але він не помітив її погляду. Думка, що хтось пересуває їх, немов шахові фігурки в улюбленому турнірі Фея Чепіна, — думка, що роздратувала б його за інших обставин, — у цю мить здалася цілком природною. Ральф згадав вечірній дзвінок Еда. «Тебе затягує у вир, — сказав Ед, — а в його глибинах ховається таке, чого ти не в змозі осягнути».

Буття, інакше кажучи.

Істоти, занадто складні для розуміння, як сказав пан К., а пан К. пов'язаний із людською смертю. «Вони ще не помітили тебе, — сказав йому в той вечір Ед, — але якщо ти будеш заважати мені, це станеться. І ти пошкодуєш. Повір мені».

Луїза: (— А як вам вдалося підняти нас до такого рівня? Причина в безсонні?)

Лахесіс, обережно: (— Власне кажучи, так. Ми можемо вносити невеликі зміни в аури шот-таймерів. Таке коректування викликає особливу форму безсоння, що змінює хід сновидінь і сприйняття світу. Коректування аур шот-таймерів — заняття делікатне. Завжди існує загроза божевілля).

Клото: (— Часом вам, можливо, здавалося, що ви божеволієте, але насправді ви навіть не наближалися до подібного стану. Ви обоє значно міцніші, ніж вважаєте).

«Ці виродки, очевидно, впевнені, що вони нас заспокоюють», — подумав Ральф, але потім притамував закипаючий гнів. Не можна витрачати час на емоції. Можливо, він відіграється пізніше. А поки Ральф погладив руку Луїзи й знову повернувся до Клото й Лахесіса.

(— Улітку, після того як він побив свою дружину, Ед розповів мені про істоту, яка називає себе Кривавим Царем. Вам це про що-небудь говорить?)

Клото й Лахесіс переглянулися, і Ральфові здалося, що він уловив у їхніх очах торжество.

Клото: (— Ральфе, не забувай, що Ед безумець, що він живе в ілюзорному...)

Ральф: (— Кого ви хочете обманути?)

(...але ми вважаємо, що його Кривавий Цар насправді існує в тій чи іншій формі, й коли Атропос перерізував життєву нитку Еда, той потрапив під безпосередній вплив цієї істоти.)

Два лисих лікарі знову переглянулися, і тепер Ральф зрозумів, що їхні погляди випромінювали не торжество, а жах.

2. Наступний день — середа — вже наближався до полудня. Ральф не був цілком певен, але йому здалося, що час на рівні шот-таймеров помчав іще швидше, і якщо вони швидко не закінчать, то Білл Мак-Говерн виявиться не єдиним, кого вони переживуть.

Клото: (— Атропос знає, що Вища Визначеність спрямує свого посланця і спробує змінити те, що він накоїв, і йому відомо, кого саме. Але ви не повинні дозволити Атропосу заманити вас на манівці: пам'ятайте, що він не більше аніж пішак на шахівниці. Насправді зовсім не Атропос протистоїть вам).

Сказавши це, він сумовито глянув на свого колегу Лахесіса, кивнув, і в Ральфа защеміло серце. Він був упевнений, що два лисих лікарі мали найкращі наміри, але так само доволі чітко усвідомлював, що вони лишень виконавці.

Клото: (— До того ж, вам не слід надто близько підбиратися до Атропоса. Я недостатньо чітко наголосив на цьому. Його оточують сили більш могутні, аніж він, сили владні й злі, сили свідомі, які не зупиняться ні перед чим, щоб перешкодити вам. І все ж ми вважаємо, що коли ви будете триматися подалі від Атропоса, вам вдасться перешкодити тому жахіттю, яке ось-ось може статися... Яке до певної міри вже відбувається).

Ральф не надто переймався невисловленим припущенням, що вони з Луїзою будуть діяти незалежно від того, чого хочуть від них ці два щасливих недоумки, зрештою навряд чи був підходящим момент для висловлення цієї думки.

Луїза: (— А що має статися? І чого ви хочете від нас? Нам треба розшукати Еда й відмовити його від якогось поганого вчинку?)

Клото й Лахесіс з однаковим виразом жаху зиркнули на неї:

(— Невже ти не слухала...)

(— ...і думати не смій...)

Вони замовкли, і Клото попросив Лахесіса продовжувати.

(— Якщо ти не слухала нас, Луїзо, послухай тепер: не наближайтеся до Еда Діпно! Його, як і Атропоса, така незвичайна ситуація тимчасово наділила величезною силою. Навіть наближаючись до нього, ви ризикуєте зустрітися з сутністю, яку він вважає Кривавим Царем... До того ж Еда немає в Деррі).

Лахесіс подивився на місто, у якому вже загорялися вечірні вогні — середа закінчувалася. Потім знову звернувся до Ральфа й Луїзи:

(— Він поїхав до...)

(----------)

Жодних слів, але Ральф уловив почуттєве враження, що складалося із запахів (бензин, вихлопні гази, морська сіль), відчуттів, звуків (вітер, що тріпоче чимось — можливо, прапором) і образів (величезний будинок з відчиненими навстіж дверима).

(— Він на узбережжі? Або їде туди?)

Клото й Лахесіс кивнули, із їхніх облич стало зрозуміло, що це узбережжя кілометрів за сто тридцять від Деррі, якраз чудове місце для Еда Діпно.

Луїза знову смикнула Ральфа за рукав: (— Ти бачив будинок, Ральфе?)

Він кивнув.

Луїза: (— Це не лабораторії Гокінґа, але щось дуже знайоме).

Лахесіс, говорить швидко, ніби намагаючись змінити тему розмови: (— Де він і що задумав, не так і важливо. Ваше завдання у більш доступному діапазоні, але для його виконання вам може знадобитися вся сила, якою володіють шот-таймери, і на вас може чигати велика небезпека).

Луїза нервово глянула на Ральфа.

(— Скажи їм, що ми не хочемо нікому заподіювати шкоди, Ральфе. Ми погодимося допомогти чим можемо, але ми в жодному разі не будемо завдавати шкоди).

Ральф, однак, нічого не сказав. Він згадував, як блищали брильянтові сережки в мочках вух Атропоса, і міркував, як спритно його загнали в кут — і Луїзу разом з ним. Щоб повернути ці сережки, він зробить що завгодно. Але як далеко він зайде? Чи зможе він вчинити вбивство заради цього?

Не бажаючи торкатися цієї теми — не бажаючи навіть дивитися на Луїзу, — Ральф повернувся до Клото й Лахесіса. Він відкрив було рота, але Луїза випередила його.

(— Я хочу дізнатися ще дещо, перш ніж ви продовжите).

Відповів Клото, у голосі звучав подив — його тон нагадував Білла Мак-Говерна.

(— І що ти хочеш довідатися, Луїзо?)

(— Ральф теж у небезпеці? В Атропоса є якась штучка Ральфа, яку нам потрібно забрати? Як, наприклад, панама Мак-Говерна?)

Лахесіс і Клото стривожено переглянулися. Навряд чи Луїза помітила їх погляд, але Ральф... «Вона підійшла занадто близько», — промовляв цей короткий погляд. Коли вони знову обернулися до Луїзи, їхні обличчя були спокійні.

Лахесіс: (— Немає. Атропос нічого не взяв у Ральфа, тому що до сьогодні це нічого не змінило б).

Ральф: (— Що ви хочете сказати цим «до сьогодні»?)

Клото: (— Ти прожив своє життя як частина Визначеності, але все змінилося).

Луїза: (— Коли? Це сталося, коли ми почали бачити аури?)

Клото й Лахесіс зиркнули один на одного, тоді на Луїзу, відтак, нервуючи, на Ральфа. Вони нічого не сказали, і Ральф подумав про те, що Клото й Лахесіс, як і хлопчик Джордж Вашингтон, створений міфами, не могли брехати... І в такі моменти вони, можливо, шкодували про це. Альтернатива була одна: щільно зімкнути губи і сподіватися, що розмова перейде в більш безпечне русло. Ральф вирішив не міняти тему, хоча ситуація й дозволяла Луїзі збагнути, куди поділися її сережки... Якщо тільки вона ще не знає цього. Йому пригадалася стара як світ приказка ярмаркових заманювачів: «Підходьте, джентльмени... Але якщо ви хочете грати, вам доведеться платити».

(— О ні, Луїзо, зміни відбулися не тоді, коли я почав бачити аури. Гадаю, чимало людей уловлюють образи Тривалого світу аур, але з ними нічого не стається. Навряд чи мене вигнали з мого безпечного притулку у Визначеності до початку нашої розмови з цими чарівними типами. Що скажете, хлопці? Ви зробили все, навіть не залишили хлібних крихт, щоб можна було повернутися назад[1], хоча чудово знали, що буде далі. Хіба не так?)

Вони дивилися вниз, потім дуже повільно й неохоче перевели погляд на Ральфа. Відповів Лахесіс:

(— Ти правий, Ральфе. Ми покликали тебе, знаючи, що твоє КА змінилося. Це жахливо, але ми не мали іншої ради).

«А тепер Луїза запитає про себе, — подумав Ральф. — Тепер вона обов'язково запитає».

Але питання не було. Жінка дивилася на них з непроникним виразом обличчя, таким несхожим на звичний вираз «нашої Луїзи». І знову Ральф задумався про те, що саме їй відомо, і його знову розібрала лють.

(— Ви... Ви...)

Він не закінчив, хоча й міг сказати, якби не було поруч Луїзи: «Ви не просто втрутилися в наш сон. Не знаю, як Луїза, але в мене був чудовий притулок у вашій Визначеності... А це означає, що ви навмисне зробили мене винятком із правил, на яких тримається все наше життя. До певної міри я перетворився в таку ж бланку, як і тип, якого нам доведеться розшукати. Як там сказав Клото? "Всі ставки зроблені". Яка диявольська істина».

Луїза: (— Ви говорили про використання нашої сили. Якої сили?)

---

[1] У казці Г. Х. Андерсена Ганзель і Гретель, яких за наказом злої мачухи батько відвів у ліс на поживу звірам, залишали слід із хлібних крихт, щоб потім по ньому вибратися з хащі.

Лахесіс, помітно повеселішавши через зміну теми, повернувся до жінки. Він притулив долоню до долоні, потім розвів їх у східному жесті. Між ними промайнули два образи: рука Ральфа, що зметнулася в повітря й вистрелила холодним синім вогнем, і палець Луїзи, що випускав яскраву сіро-блакитну кулю, схожу на ядерну крапельку.

Ральф: (— Добре, дещо ми маємо, але це ненадійна зброя. Воно...)

Він сконцентрувався й створив власний образ: руки, що розібрали панель радіоприймача й дістали звідтіля батарейки. Клото й Лахесіс насупилися, не розуміючи.

Луїза: (— Він намагається пояснити, що ми не завжди можемо користуватися цією силою, до того ж дія її нетривала. Як бачите, наші батарейки сідають).

На їхніх обличчях промайнуло розуміння, змішане зі скептицизмом.

Ральф: (— І що в цьому смішного?)

Клото: (— Нічого... І все. Ви навіть не уявляєте, якими дивними здаєтеся нам — неймовірно розумними й проникливими в один момент і страшенно наївними в інший. Ваші батарейки, як ви їх називаєте, ніколи не сядуть, тому що ви обоє стоїте біля бездонного резервуару сили. Ми вважали, що коли ви вже надпили з цього колодязя, то мусили б знати).

Ральф: (— Про що це ви?)

Лахесіс знову повторив дивний східний жест. Цього разу Ральф побачив місіс Перрін, що йшла в оточенні аури кольору форми курсантів Вест-Пойнта. Завважив яскравий списоподібний спалах, що відокремився від її аури. Цей образ перекрило зображення кощавої жінки з каламутно-коричневою аурою. Вона визирала з вікна авта. Почувся голос Луїзи: «О, Міно, який чарівний будинок».

А за мить пролунав м'який усмоктуючий звук, і від аури жінки відокремився вузький промінь. Слідом за цим було третє зображення, скороминуще, але вражаюче: Ральф, що хапає за руку жінку у віконці довідкової... Поле, що оточує її ліву руку, миттєво змінює кольори, стає бірюзовим.

Образ розтанув. Лахесіс і Клото не відривали поглядів від Ральфа й Луїзи.

Луїза: (— О, ні! Ми більше не станемо так чинити! Це однаково що...)

Образ: двоє чоловіків у смугастих робах і в чорних масках крадуться до виходу з банку, на плечах у них пухкі мішки із зображенням долара.

Ральф: (— Ні, ще гірше...)

Образ: через відкрите вікно влітає кажан, робить два кола при місячному світлі, потім перетворюється на Ральфа Лагоші, одягненого в пелерину й смокінг старого фасону. Він наближається до сонної жінки — не до молодої, квітучої красуні, а до місіс Перрін — і нахиляється, щоб присмоктатися до її аури.

Коли Ральф оглянувся на Клото й Лахесіса, ті несамовито хитали головами.

Лахесіс: (— Ні! Ні-ні-ні! Ви більше не можете помилятися! Ви ніколи не замислювалися, чому ви шот-таймери? Чому павутина вашого життя тчеться десятиліттями, а не століттями? Ваше життя коротке тому, що ви згораєте як вогонь! Коли ж ви берете енергію у ваших приятелів шот-таймерів, ви просто...)

Образ: дитина на морському березі. Гарненьке дівчатко із золотавими кучерями, що розметалися по плечах, біжить до крайки прибою. У руці в неї червоне пластмасове відерко. Вона стає на коліна й черпає воду з безберегої сіро-голубої Атлантики.

Клото: (— Ви — мов ця дитина, Ральфе й Луїзо, а ваші приятелі шот-таймери — немов цей океан. Тепер ви розумієте!)

Ральф: (— Людська раса справді має такий запас ауричної енергії?)

Лахесіс: (— Ви все ще не розумієте. Така кількість сконцентрована лише...)

Втрутилася Луїза, голос її тремтів, ось лише від страху чи екстазу, це Ральф не міг точно сказати.

(— Стільки енергії сконцентроване в кожному з нас, Ральфе. Такі запаси кожної живої істоти на нашій планеті!)

Ральф, присвиснувши, глянув на Клото й Лахесіса. Ті ствердно кивали.

(— Ви кажете, що ми можемо підзаряджатися від людей, що втрапили під руку? І це абсолютно безпечно для них?)

Клото: (— Так. У такий спосіб неможливо завдати їм шкоди, як неможливо вичерпати Атлантику дитячим відерком).

Ральф сподівався, що це так, тому що вони з Луїзою — як божевільні — несвідомо запозичали енергію. Чим же ще можна пояснити компліменти на їх адресу? Люди стверджували, що він має чудовий вигляд, що він, мабуть, подолав безсоння, тому що такий квітучий, моложавий.

«Чорт забирай, — подумав Ральф, — я ж справді помолодів».

Місяць котився за обрій, і Ральф зрозумів, що незабаром зазоріє на п'ятницю. Час було повертатися до головної теми розмови.

(— Перейдімо до справи, хлопці. До чого вам усі ці проблеми? Що нам варто зупинити?)

І перш ніж Ральфові встигли відповісти, його опромінило внутрішнє розуміння, занадто яскраве й виразне, щоб у ньому можна було сумніватися:

(— Проблема в Сьюзен Дей? Він збирається вбити Сьюзен Дей?)

Клото: (— Так, але...)

Лахесіс: (— ...але не це важливо...)

Ральф: (— Продовжуйте — час викласти всі карти на стіл).

Лахесіс: (— Ти правий, Ральфе. Такий час настав).

Вони не торкалися одне одного відтоді, як, утворивши коло, піднялися на дах крізь лікарняні поверхи, тепер же Лахесіс поклав легку як пушинка руку на плече Ральфу, а Клото торкнувся пальців Луїзи — так колись джентльмен вів леді на бал. Запах яблук, смак меду, кора дерева... Але цього разу, незважаючи на захопливі відчуття, Ральфа охопила й тривога, коли Лахесіс повернув ліворуч і повів його до краю плаского лікарняного даху.

Як і чимало міст, Деррі був побудований у найбільш географічно незручному місці, яке лише змогли знайти перші поселенці. Центральна частина містечка розкинулася на крутому схилі; унизу повільно текла річечка. З даху лікарні Деррі скидалося на місто, серце якого пронизував вузький зелений кинджал... І в темряві цей кинджал здавався чорним.

В одній частині міста був Олд-Кейп, будинки післявоєнного часу і новий завод. В іншій було те, що зазвичай розуміється під «центром». Центр Деррі зосередився навколо Ап-майлгілл. Вітчгем-стріт піднімалася вгору на пагорб, а далі розгалужувалася на відростки вулиць (Гарріс-авеню була однією з них), утворюючи західний район. Мейн-стріт відходила від Вітчгем на середині пагорба й вела на південний захід уздовж пологішого схилу. Цей

район містечка звався Мейн-стріт-Гілл, або ж Бессі-парк. А над вершиною...

Луїза, майже зі стогоном: (— Боже милостивий, що це?)

Ральф спробував сказати щось втішне, але з його грудей вирвався лише тихий скрик. Поруч із вершиною Мейн-стріт-Гілл розпростерлася величезна чорна хмара у формі парасольки, закриваючи зблідлі перед ранком зірки. Спершу Ральф спробував переконати себе в тому, що це лише дим, що на одному з товарних складів, розташованих тут, виникла пожежа... Можливо, зайнялося навіть покинуте залізничне депо в кінці Нейболт-стріт. Але склади були південніше, а депо — далі на захід, до того ж, якби ця поганка справді була димом, то пориви вітру давно розколошкали б її. Але нічого подібного не відбувалося. Величезна хмара зависла в небі, темніша за темряву.

«І ніхто її не бачить, — подумав Ральф. — Ніхто, крім мене... І Луїзи... І маленьких лисих лікарів. Клятих карликів».

Ральф напружив зір, намагаючись розгледіти те, що ховалося всередині хмари, хоча такої необхідності не було: більшу частину свого життя Ральф прожив у Деррі й міг ходити його вулицями із заплющеними очима (тільки не за кермом). Проте він зміг роздивитись будинок, що був усередині савану, тим паче, що на обрії засвітився новий день. Плаский круглий дах нависав над вигнутим фасадом зі скла й цегли. Ця споруда в стилі п'ятдесятих, зведена за проектом відомого архітектора (колишнього мешканця Деррі) Бенджаміна Генкома, використовувалася тепер як Громадський центр Деррі замість зруйнованого повінню вісімдесят п'ятого року старого центру.

Клото повернув Ральфа до себе.

(— Як бачиш, Ральфе, ти був правий — він справді задумав убити Сьюзен Дей... Однак не лише її).

Клото помовчав, глянув на Луїзу, потім знову сумно подивився на Ральфа.

(— Ця хмара — ви правильно називаєте її саваном — означає, що в певному сенсі він уже зробив те, на що його спровокував Атропос. Сьогодні ввечері тут збереться більше двох тисяч жителів Деррі... І Ед Діпно хоче погубити їх усіх. Якщо нічого не зміниться, він уб'є їх).

Лахесіс підтримав свого колегу:

(— Ви, Ральфе і Луїзо, єдині, хто може запобігти цьому).

3. Внутрішнім зором Ральф побачив плакат із зображенням Сьюзен Дей у порожній вітрині між «Райт-Ейд» і баром. Згадав він і напис на запиленому склі: «УБИТИ ЦЮ СУКУ». Якраз убивство й могло статися в Деррі, ось що головне. Деррі істотно відрізнялося від інших міст. Ральфові здавалося, що атмосфера в Деррі значно покращилася після повені вісімдесят п'ятого, і все-таки вона була іншою, ніж деінде. Для Деррі притаманна якась підла жилка; коли його мешканці збурені, вони були здатні на жахливі речі.

Ральф витер губи, і його вразив шовковистий, ледь уловимий дотик своєї руки. Різними способами йому постійно нагадували, що його існування змінилося радикально.

Луїза, жахнувшись: (— І як же ми це зробимо? Якщо ми не можемо наближатися ні до Еда, ні до Атропоса, як же ми зуміємо запобігти лиху?)

Тепер, при світлі нового дня, Ральф чітко бачив обличчя Луїзи.

(— Ми зателефонуємо й повідомимо про загрозу вибуху, Луїзо. Це спрацює.)

При цих словах Клото стривожився, а Лахесіс ляснув себе долонею по лобі, а тоді нервово глянув на просвітле-

не небо. Він спробував повернутися до Ральфа, і на його маленькому обличчі виразно читалася паніка.

(— Це не допоможе, Ральфе. А тепер слухайте мене обоє, слухайте уважно. Що б ви не робили протягом наступних чотирнадцяти годин, не варто недооцінювати могутність сил, які випустив на волю Атропос, коли вперше зустрів Еда, а тоді перерізав його життєву нитку).

Ральф: (— А чому дзвінок не допоможе?)

Лахесіс, з переляком і роздратуванням одночасно: (— Ми не можемо увесь час тільки те й робити, що відповідати на твої запитання, Ральфе Робертсе, — відтепер тобі доведеться вірити нам на слово. Ти ж знаєш, як швидко біжить час на цьому рівні. Якщо ми затримаємося тут довше, ви упустите шанс завадити злу, яке задумали вчинити в будинку Громадського центру сьогодні ввечері. Ти і Луїза Чесс мусите повернутися туди. Просто зобов'язані!)

Клото заспокоїв колегу підняттям руки, потім повернувся до Ральфа й Луїзи:

(— Я відповім на це останнє запитання, хоча якби ти трохи подумав, то й сам би зрозумів, у чому річ. Уже двадцять три рази різні люди телефонували й попереджали про те, що під час виступу Сьюзен Дей готується вибух. Поліція зі спеціально натренованими на виявлення вибухівки собаками обійшла весь будинок, останні сорок вісім годин просвічується рентгеном уся вхідна пошта, людей теж перевіряють. Поліцейські очікували на загрозу вибуху, і вони серйозно ставляться до такої можливості, але ж, на їхню думку, загроза може виходити лише від прихильників заборони абортів, які мають намір завадити виступу міс Дей).

Луїза, глухо: (— О Боже, маленький хлопчик, що кричав: «Рятуйте, вовк!»).

Клото: (— Абсолютно правильно, Луїзо).

Ральф: (— І він уже заклав бомбу?)

Яскраве світло залило дах, відкидаючи тіні від вентиляторів. Клото й Лахесіс глянули на тіні, а потім засмучено подивилися на схід, де з-за обрію зринув краєчок сонця.

Лахесіс: (— Ми не знаємо, та це й неважливо. Ви мусите запобігти виступу, а це можливо зробити лише так: ви повинні переконати відповідальну за все жінку скасувати запрошення Сьюзен Дей. Зрозуміло? Вона не повинна з'явитися в Громадському центрі сьогодні ввечері! Ви не можете зупинити Еда і не смієте наближатися до Атропоса, тому ви зобов'язані зупинити Сьюзен Дей).

Ральф: (— Але...)

Однак не сонячне світло закрило йому рота і не все дужчий страх маленьких лисих лікарів. Це зробила Луїза. Вона рішуче поплескала його рукою по щоці:

(— Досить. Нам час униз, Ральфе. Негайно).

Запитання, мов комарі, кружляли в його голові, але якщо вона сказала, що часу нема, отже, часу справді більше нема. Ральф глянув на сонце, ствердно кивнув і обійняв Луїзу за талію.

Клото, стривожено: (— Не підведіть нас, Ральфе і Луїзо, будь ласка).

Ральф: (— Не варто нас підбадьорювати, карлики. Це ж не футбольний матч).

Не чекаючи відповіді, Ральф заплющив очі й сконцентрувався на переміщенні у свій світ.

Розділ дев'ятнадцятий

1. Відчуття внутрішнього спалаху — і ранковий холодний вітер ударив Ральфові в обличчя. Він розплющив очі й глянув на жінку, що стояла поруч. Усього мить він

бачив ауру, що розвівалася мов газова бальна сукня, а далі це була просто Луїза, з виду років на двадцять молодша, ніж тиждень тому... І абсолютно недоречна на лікарняному даху в легкому осінньому пальті й строгому костюмі.

Ральф міцніше пригорнув до себе жінку, що тремтіла від холоду. Клото й Лахесіса не було й близько.

«Хоча, можливо, вони десь тут, зовсім поряд, — подумав Ральф. — Швидше за все, так воно і є».

Несподівано він знову згадав приказку ярмаркових заманювачів про те, що потрібно платити, якщо хочеш грати, так що підходьте, панове, і викладайте свої грошики. Але найчастіше розігрують саме тебе. Розводять, немов лоха. Цікаво, чому це почуття виникло саме зараз?

«Тому що про деякі речі ти так ніколи й не довідаєшся, — почувся всередині нього голос Керолайн. — Вони провели тебе багатьма дуже цікавими, але кружними стежками, не підпускаючи до головного, поки не стало занадто пізно для запитань, на які їм не хотілося відповідати... Не думаю, щоб усе це відбулося випадково, чи не так?»

Так, Ральф був згоден із нею.

Відчуття, що якась невидима рука підштовхує до темного тунелю, де його може чекати що завгодно, посилилося. Відчуття, що ним маніпулюють. Він почував себе маленьким... Уразливим... Переляканим.

— Ось м-ми й уд-дом-ма, — стукаючи зубами, мовила Луїза. — Як ти гадаєш, котра година?

Зважаючи на все, близько шостої, але, глянувши на годинника, Ральф помітив, що той зупинився, адже його не заводили з вівторка. Простеживши за поглядом Луїзи, Ральф побачив Громадський центр, що стояв островом серед океану автостоянки. Величезний саван, який щойно оточував будинок, зник.

«О, ні. Не обманюй себе, друже. Зараз ти, може, й не бачиш, але він і далі тут».

— Ще рано, — відповів Ральф, притискаючи до себе Луїзу, і вітер змахнув йому волосся з лоба — тепер майже зовсім без сивини. — Але нам треба поквапитися, щоб не стало занадто пізно.

Луїза розуміюче кивнула:

— А де Л-Лахесіс і К-к...

— На рівні, де вітер не пронизує до кісток. Ходімо. Пошукаймо двері, щоб вибратися із цього клятого даху.

Луїза, тремтячи від холоду, дивилася на місто.

— Що ж він зробив? — тихо запитала вона. — Якщо не підклав бомбу, тоді що він придумав?

— Можливо, він установив бомбу, але собаки з натренованим нюхом ще не виявили її. А може, це така речовина, яку собаки взагалі не можуть зачути. Каністра з бензином, схована на даху, або щось маленьке, закладене в туалетний бачок. Зрештою, він заробляв собі на життя хімією... Поки не покинув роботу, щоб стати цілодобовим психом. Можливо, він хоче отруїти їх газом, як пацюків.

— О Боже, Ральфе! — Луїза, приклавши руку до грудей, подивилася на нього стривоженими, розширеними від жаху очима.

— Ходімо, Луїзо. Час вибиратися.

Тепер Луїза відгукнулася доволі охоче. Ральф підвів її до дверей... Гарячково сподіваючись, що вони відчинені.

— Дві тисячі людей, — майже простогнала жінка, коли вони наблизилися до дверей. Ральф відчув полегшення, коли ручка піддалася, але Луїза крижаними пальцями схопила його за зап'ястя, перш ніж він устиг відчинити двері. Її звернене вгору обличчя світилося божевільною надією. — Може, маленькі чоловічки збрехали нам, Раль-

фе, — можливо, у них якісь свої корисливі цілі, сенсу яких нам ніколи не осягнути, і тому вони нам збрехали.

— Не думаю, що вони можуть обманювати, — повільно відповів він. — Що найжахливіше, Луїзо, — вони не можуть цього. До того ж є ще й це. — Ральф указав у бік Громадського центру, оповитого брудною мембраною, яку вони вже не бачили, але знали, що вона є. Луїза не обернулася туди. Замість цього вона стиснула холодною долонею його пальці, відчинила двері й пішла сходами вниз.

2. Ральф, відчинивши двері внизу сходів і виглянувши в коридор шостого поверху, побачив, що там нікого нема, і вивів Луїзу. Вони рушили було до ліфта, але зупинилися біля відкритих дверей з табличкою «КІМНАТА ВІДПОЧИНКУ». Там нікого не було, але працював телевізор, і їхня давня знайома Лізетт Бенсон вела ранкову програму новин. Ральф згадав той день, коли він, Луїза й Білл сиділи у вітальні Луїзи, їли спагетті з сиром і дивилися репортаж про інцидент, коли Центр допомоги жінкам закидали ляльками. Це було менше місяця тому. Раптом він згадав, що Білл Мак-Говерн ніколи більше не побачить Лізетт Бенсон, як і не зможе забути зачинити вхідні двері; відчуття втрати, таке ж гостре, як листопадова буря, охопило його. Він ніяк не міг повірити в це. Як сталося, що Білл помер так швидко, без церемоній? «Йому не сподобалося б, — подумав Ральф, — і не лише тому, що смерть у лікарняному коридорі від серцевого приступу здалася б йому нечемною».

Але він бачив, як усе відбулося, а Луїза відчула, як Білл розкладався зсередини. І це навело Ральфа на думку про саван, що огорнув Громадський центр, і про те, що станеться, якщо вони не зупинять виступ Сьюзен Дей.

Він пішов до ліфта, але Луїза потягнула його назад. Вона заворожено дивилася на екран телевізора.

— ...відчують величезне полегшення, коли виступ захисниці права на аборт Сьюзен Дей стане історією, — говорила Лізетт Бенсон, — але так вважає не тільки поліція. Очевидно, як захисники життя, так і прихильники вибору відчувають, що вони на грані конфлікту. А зараз репортаж Джона Кірклендa в живому ефірі з Громадського центру Деррі. Джоне?

Блідий похмурий чоловік, що стояв поруч із Кірклендом, виявився Деном Далтоном. На сорочці його виднівся значок, де в червоному перекресленому колі було зображено скальпель, націлений на дитину, що згорнулася клубочком. Ральф побачив півдюжини поліцейських машин і два новеньких фургони, один з емблемою Ен-Бі-Сі. По газону йшли двоє поліцейських із собаками — бладгаундом і німецьким шефердом — на повідку.

— Привіт, Лізетт, я веду репортаж із Громадського центру. Загальний настрій можна охарактеризувати як схвильованість і рішучість. Поряд зі мною Ден Далтон, президент організації «Друзі життя», яка так затято протестує проти виступу міс Дей. Пане Далтоне, ви згодні з характеристикою ситуації?

— Що в повітрі витають занепокоєння й рішучість? — запитав Далтон. — Так, можна сказати й так. Ми занепокоєні, що зусилля Сьюзен Дей, найкривавішої злочинниці країни, можуть мати успіх, бо це спричиниться до щоденного вбивства дванадцяти-чотирнадцяти безпомічних ненароджених дітей лише тут, у Деррі.

— Але, пане Далтоне...

— І ми, — обірвав його Далтон, — рішуче налаштовані довести всім, що ми не нацисти, заколисані балаканиною гівняних політиків.

— Пане Далтоне...

— Ми також хочемо довести всім, що дехто з нас спроможний постояти за свої переконання й виконати священний обов'язок, який люблячий Господь поклав на...

— Пане Далтоне, «Друзі життя» планують акти насильства?

Запитання змусило Дена замовкнути, стираючи законсервовану жвавість з його обличчя, і Ральф помітив разючу річ: злість і агресивність покликані були приховати той факт, що Далтон наляканий до смерті.

— Насильство? — вичавив із себе Ден, обронивши це слово акуратно, начебто воно могло поранити йому рота. — Ні. «Друзі життя» відкидають навіть думку про те, що неправедним учинком можна досягти чогось праведного. Ми плануємо провести масову демонстрацію — до нашої боротьби приєднаються захисники життя з Огасти, Портленда, Портсмута, навіть із Бостона, — але насильства не буде.

— А як щодо Еда Діпно? Ви можете говорити і від його імені?

Губи Далтона, і так стиснуті на нитку, тепер, здавалося, зовсім зникли.

— Пан Діпно більше не має жодного відношення до «Друзів життя», — мовив він, і Ральф уловив у тоні мовця страх і гнів. — Як і Френк Фелтон, Сандра Мак-Кі й Чарльз Пікерінґ, якщо вас це цікавить.

Погляд Джона Кірклендa в об'єктиві камери був короткий, але красномовний. Він свідчив про те, що, на його думку, Ден Далтон геть здурів.

— Ви хочете сказати, що Ед Діпно й інші особи — вибачте, але мені про них нічого не відомо — організували власну групу, яка виступає проти абортів? Щось на кшталт філії?

— Ми не проти абортів, ми за життя! — вигукнув Далтон. — А це велика різниця, жаль, що репортери плутають ці поняття!

— Виходить, вам не відомо, де зараз Ед Діпно і що він планує?

— Я не знаю, де він, і мене це не цікавить, як не цікавлять... філіальники.

«Однак ти боїшся, — подумав Ральф. — І якщо такий самовпевнений вилупок, як ти, боїться, то я просто нажаханий».

Далтон пішов геть. Кірклеид, мабуть, вирішивши, що ще не все вичавив з нього, рушив слідом за Деном, розмотуючи на ходу шнур мікрофону.

— Але хіба не правда, пане Далтоне, що, поки Ед Діпно був членом вашої організації, саме він спровокував кілька протестів з елементами насильства, включаючи витівку з ляльками, наповненими штучною кров'ю?

— Ви все про те ж? — запитав Ден Далтон. — Я помолюся за вас, мій друже. — І пішов геть.

Кірклеид здивовано подивився йому вслід, потім повернувся до камери:

— Ми намагалися зв'язатися з представником протилежної сторони — Ґретхен Тіллбері, яка доклала стільки зусиль, щоб тут, у Громадському центрі Деррі, сьогодні відбувся виступ Сьюзен Дей, — але не змогли її знайти. Ми чули, що міс Тіллбері зараз у Гай-Рідж, притулку для жінок, яким володіє й управляє Центр допомоги жінкам. Очевидно, вона та її асистенти готуються гідно провести те, що, на їхню думку, виллється в мирну демонстрацію й виступ сьогодні ввечері.

Ральф глянув на Луїзу й мовив:

— Принаймні, тепер ми знаємо, куди їхати.

На екрані телевізора з'явилася Лізетт Бенсон:

— Джоне, чи є реальна загроза насильства?

І знову Кірклеид, що зупинився перед низкою поліцейських машин. У руках він тримав білий паперовий прямокутник з надрукованим текстом.

— Служба безпеки виявила сотні таких карток, розкиданих по газону перед Громадським центром. Один із охоронців стверджує, що бачив автомобіль, з якого кидали картки, — «кадилак» моделі шістдесятих, коричневий чи чорний. На ньому не було номерних знаків, але на задньому бампері був напис: «АБОРТ — ЦЕ ВБИВСТВО, А НЕ ВИБІР».

І знову студія, і Лізетт Бенсон, надзвичайно зацікавлена:

— І це написано на тих картках, Джоне?

Кірклеид:

— Ти б назвала це загадкою. — Він глянув на картку. — «Якби у вашому пістолеті було всього дві кулі й ви опинилися в одній кімнаті з Гітлером, Сталіним і лікарем, що робить аборти, як би ви вчинили?» — Кірклеид подивився в камеру й сказав: — Відповідь надрукована на звороті: «Всадив би обидві кулі в того лікаря».

— Джон Кірклеид, репортаж із Громадського центру Деррі.

3. — Я вмираю з голоду, — повідомила Луїза, коли Ральф обережно виводив «олдсмобіль» зі стоянки. — Навіть якщо я й перебільшую, то не дуже.

— Я теж хочу їсти, — відповів Ральф. — Цілком природно, якщо врахувати, що ми не їли від вівторка. По дорозі в Гай-Рідж обов'язково заїдемо в кафе.

— А часу в нас вистачить?

— Іще б пак. Адже перемогу здобуває ситий.

— Можливо, та я не почуваю себе надто войовничою. А ти знаєш, де...

— Помовч секунду, Луїзо.

Він зупинив авто, перевів коробку передач у нейтральну позицію і прислухався. З-під капота чулися постукування й скрегіт, і це не сподобалося Ральфові. Звичайно, цементні стіни в таких місцях підсилюють звуки, і все-таки...

— Ральфе? — нервово одізвалася Луїза. — Тільки не кажи мені, що машина зламалася. Просто не кажи мені цього, добре?

— Гадаю, з нею все гаразд, — відповів він і знову почав пробиратися до денного світла. — Я трохи відвик від бабусі Неллі відтоді, як померла Керолайн. Забув, на які звуки вона здатна. Ти щось хотіла запитати?

— А ти знаєш, де Гай-Рідж?

Ральф похитав головою:

— Десь у передмісті Ньюпорта. Навряд чи вони хочуть, щоб чоловіки знали адресу цього притулку. Я сподівався, що ти краще знаєш.

Луїза теж похитала головою:

— Хвалити Бога, мені ніколи не потрібно було вдаватися до таких послуг. Нам слід зателефонувати їй. Міс Тіллбері. Тебе ж із нею познайомила Елен, отже, ти можеш поговорити з нею. Вона вислухає тебе.

Луїза обдарувала його поглядом, що зігрів серце, — «Будь-яка розсудлива людина прислухається до тебе, Ральфе», — промовляли її очі, але Ральф знову похитав головою:

— Готовий побитися об заклад, що сьогодні Гретхен відповідає на дзвінки лише з Громадського центру і від Сьюзен Дей. Ця жінка або дуже сміливa, або просто тупоголова ослиця, якщо вона приїжджає сюди.

— Можливо, і те й інше. Якщо Ґретхен Тіллбері не відповідає на телефонні дзвінки, як же ми зможемо зв'язатися з нею?

— Ось що я тобі скажу: більшу частину свого справжнього життя, як називає це Фей Чепін, я пропрацював комівояжером. Сподіваюся, що й зараз, за необхідності, зможу виявити винахідливість. — Він згадав про жінку з довідкового бюро з жовтогарячою аурою й посміхнувся: — І переконливість.

— Ральфе?

— Що, Луїзо?

— Мені здається, це і є справжнє життя.

Він погладив її по руці:

— Розумію, люба.

4. Знайоме сухорляве обличчя виглянуло з кабіни контролера платної лікарняної стоянки, знайома посмішка — не менше півдюжини зубів були, та загули — освітила його.

— Гей, Ральфе, це ти? Чорт мене забирай! Краса!

— Тріґер? — здивувався Ральф. — Тріґер Вашон?

— А хто ж іще? — Тріґер відкинув з очей пасмо волосся, щоб краще розгледіти Луїзу. — А хто ця квіточка? Хай мені чорт, якщо не знаю її!

— Луїза Чесс, — відповів Ральф, дістаючи квиточок з гаманця. — Ти мав знати її чоловіка, Пола...

— Чорт, звичайно, знаю! — вигукнув Тріґер. — У сімдесятому або сімдесят першому ми з ним іноді разом проводили вікенд! Оце так! Як він поживає, мем?

— Містер Чесс відійшов у кращий світ більше двох років тому, — відповіла Луїза.

— Чорт забирай! Печальна новина. Він був чудовим хлопцем, Пол Чесс. Його всі любили. — Тріґер так засмутився, ніби Луїза повідомила йому, що це сталося сьогодні вранці.

— Дякую, пане Вашоне. — Луїза глянула на годинника, тоді на Ральфа. Шлунок її загурчав, мовби ставлячи останню крапку в суперечці.

Ральф крізь віконечко передав квиток, і, коли Тріґер узяв його, Ральф раптом зрозумів, що по штампу буде видно, скільки часу вони з Луїзою провели в лікарні. З вівторка. Майже шістдесят годин.

— А що з роботою в хімчистці, Трігу? — поспішно запитав він.

— А-а-а, мене звільнили, — відповів Тріґер. — Хіба я не розповідав? Майже всіх звільнили. Спершу я засумував, а у квітні влаштувався сюди, і... нівроку! Тут мені набагато краще. Коли роботи мало, я дивлюся телевізор, ніхто не кричить на мене, коли я зриваюся з місця, як тільки загориться зелене світло, і ніхто не наїжджає на мене. Усі квапляться скоріше на те світло, а мені поспішати нікуди. І ось що я скажу тобі, Ральфе: цей клятий фургон був холодніший, ніж цицьки відьми взимку. Даруйте, мем.

Луїза не відповіла. Здавалося, вона з величезним інтересом вивчає свої долоні. А Ральф із полегшенням спостерігав, як Тріґер зім'яв квиток і викинув його в кошик, навіть не глянувши на штамп із датою й часом. Він натиснув на кнопку касового апарата, і на табло висвітилося: 0.00$.

— О, Трігу, як мило з твого боку, — сказав Ральф.

— Е-е, дрібниці. — Тріґер урочисто натиснув ще одну кнопку. Піднявся шлагбаум. — Радий тебе бачити. Скажи, ти пам'ятаєш той день біля аеродрому? Боже! Спека пекельна, а ті два типи мало не повбивали один одного. А потім полило як із відра. Ти йшов пішки, а я тебе підвіз

додому. Після цього ми зустрічалися раз чи двічі. — Він уважно подивився на Ральфа. — У тебе грандіозний вигляд, Ральфе. Чорт, тобі не більше п'ятдесяти п'яти. Краса!

Поруч знову забурчав шлунок Луїзи, тепер уже голосніше. Вона й далі розглядала долоні.

— А почуваю я себе набагато старшим, — сказав Ральф. — Трігу, я радий був побачитися з тобою, але нам треба...

— Прокляття, — мовив Тріґ, і погляд його затуманився. — Я маю щось повідомити тобі, Ральфе. Я думав. Щодо того дня. Боже, яка в мене дірява голова.

Ральф трохи почекав — із нетерпінням і цікавістю.

— Та не переймайся! Чуєш, Трігу, не засмучуйся. Це було так давно.

— Якого біса?.. — пробурмотів Тріґер, уп'явшись у стелю своєї кабіни, начебто там була написана відповідь.

— Ральфе, нам час. — Луїза смикнула його за рукав. — І справа не лише в сніданку.

— Так. Ти абсолютно права. — Ральф плавно рушив з місця. — Якщо згадаєш, Трігу, подзвони мені. Номер у довіднику. Радий був зустріти тебе.

Тріґер Вашон проігнорував тираду Ральфа; здавалося, він його взагалі не помічає.

— Може, ми щось бачили? — запитав він у стелі. — Або щось зробили! Боже!

Він усе ще дивився вгору, пошкрябуючи щетину, коли Ральф повернув ліворуч і рушив по Госпітл-драйв до низького цегляного будинку, де був Центр допомоги жінкам.

5. Тепер, коли зійшло сонце, біля будинку чергував лише один охоронець, демонстрантів же не було зовсім. У зв'язку з їхньою відсутністю Ральф згадав кіноепопею про

джунглі, яку він бачив ще замолоду, — особливо той епізод, в якому замовкали тамтами аборигенів і герой — Джон Голл чи Френк Бак — обертався до свого сусіда й казав, що йому це не подобається, занадто тихо. Охоронець дістав блокнот, глянув на «олдсмобіль» Ральфа і щось записав — швидше за все, номерні знаки. Потім по всіяній листям доріжці наблизився до них.

Ральф припаркувався і вийшов, обійшовши навколо машини, щоб відчинити дверцята Луїзі.

— І як же ти впораєшся з цим? — поцікавилася Луїза, коли він простягнув їй руку, допомагаючи вийти.

— Нам доведеться трохи схитрувати, головне — не зариватися. Правильно?

— Правильно. — Вона нервово обсмикнула пальто, а потім блиснула мегаватною посмішкою у бік охоронця:

— Доброго ранку, офіцере.

— Доброго. — Він подивився на годинника. — Не думаю, що там хто-небудь є, крім реєстратора й прибиральниці.

— А нам саме й потрібна реєстратор, — радісно мовила Луїза. — Барбі Річардс. Її тітка Сімона попросила дещо передати їй. Дуже важливе. Скажіть, що її хоче бачити Луїза Чесс.

Охоронець подумав, потім кивнув на двері:

— Гаразд. Проходьте, мем.

Луїза, посміхаючись ще сліпучіше, мовила:

— Ми на секундочку, правда, Нортоне?

— Радше на секунду з половиною, — погодився Ральф. А коли вони вже підходили до будинку, він нахилився до неї й прошептав: — Нортон? Чудово, Луїзо. Виходить, Нортон?

— Я сказала перше, що спало мені на думку, — відповіла вона. — Напевно, я згадала фільм «Молодята» — Ральф і Нортон, пам'ятаєш?

— Так, — відповів він.

Двоє дверей виявилися замкненими, зате треті були відкриті, і вони зайшли всередину. Ральф стиснув долоню Луїзи й відчув потиск у відповідь. Одночасно він відчув концентрацію, посилення волі й свідомості. Здавалося, все довкола нього перетворилося на око світу, яке спершу змигнуло, а потім широко розплющилося. Усе навколо них.

Приймальна палата була оформлена підкреслено просто. На стінах висіли плакати того типу, які іноземні туристичні агентства розсилають, беручи лише за вартість пересилки. Єдиним винятком було величезне чорно-біле фото молодої жінки в просторій сукні для вагітних. Вона сиділа за стійкою, тримаючи в руці келих із мартіні. «КОЛИ ВИ ВАГІТНІ, ВИ НІКОЛИ НЕ П'ЄТЕ САМІ» — стверджував напис під фотографією. І жодних ознак того, що в кімнаті або кімнатах, розташованих за приємним, нічим не примітним вестибюлем, роблять аборти.

«А чого ти сподівався? — подумав Ральф. — Реклами? Плаката із зображенням внутрішньоутробного плоду, що висів би між видами острова Капрі й італійських Альп? Спустися на землю, Ральфе».

Ліворуч від них огрядна жінка років п'ятдесяти витирала кавовий столик; поряд з нею був візок з різними мийними засобами. Жінку огортала темно-синя аура, поцяткована хворобливими чорними плямами, що обліпили серце й легені, немов потворні комахи. Жінка дивилася на них з виразною підозрою.

Водночас на них уважно дивилася ще одна жінка — щоправда, без тієї підозри, що прозирала в очах прибиральниці. Ральф упізнав її з телеінтерв'ю в день інциденту з ляльками. Племінниця Сімони Кастоньї, тридцятип'ятилітня брюнетка, прекрасна й у таку ранню пору. Вона сиділа за сірим металевим столом у хмарі лісис-

то-зеленої аури — більш здорової, ніж поле прибиральниці. На столі стояла гранована ваза з осінніми квітами.

Жінка напружено посміхалася, не впізнаючи їх, потім показала пальчиком на годинника.

— Ми відчиняємося о восьмій, — сказала вона, — і навряд чи сьогодні зможемо допомогти вам. У всіх лікарів вихідний. У нас сьогодні знаменний день.

— Я знаю, — запевнила її Луїза й ще раз стиснула руку Ральфа, перш ніж відпустити її. У його голові почувся тихесенький голос Луїзи:

(— Стій на місці, Ральфе. У неї там...)

Луїза послала йому образ ще слабший, ніж думка, — і той образ моментально розтанув. Цей спосіб спілкування набагато легше давався на верхніх рівнях, але того, що він побачив, було достатньо. Рука, якою Барбара Річардс показувала на годинника, лежала на столі, але друга, захована під столом, торкалася маленької білої кнопки. Якщо хтось із них поведеться хоч трішечки дивно, вона натисне кнопку, викликаючи спершу їхнього знайомця з блокнотом, що стояв біля входу, а потім і майже всю службу безпеки Деррі.

«Саме за мною вона стежить більш уважно, тому що я чоловік», — подумав Ральф.

Коли Луїза підійшла до столика реєстратури, Ральф із прикрістю подумав, що в такій атмосфері Деррі цей вид статевої дискримінації — неусвідомленої, але дуже дієвої — може довести цю гарненьку темноволосу жінку до біди... Можливо, навіть до смерті. Він згадав, що, за словами Лейдекера, однією з божевільних спільниць Еда була жінка. «Одутле прищаве обличчя, — казав той, — і такі товстенні лінзи окулярів, що очі нагадують яйця-пашот». Її звуть Сандра Якось. І якщо до столика наблизиться ця Сандра Якось, як підходить зараз Луїза, спершу відкриваючи свою

сумочку, а потім засовуючи туди руку, чи натисне жінка з лісисто-зеленою аурою кнопку тривоги?

— Можливо, ти не пам'ятаєш мене, Барбаро, — говорила тим часом Луїза, — тому що я нечасто зустрічалася з тобою після того, як ти закінчила коледж, тоді ти дружила з хлопчиком Спаркмейєрів...

— О Боже, Ленні Спаркмейєр, я не згадувала про нього стільки часу, — мовила Барбара Річардс і зніяковіло засміялася. — Але вас я пам'ятаю. Луїза Деленсі. Ви й далі граєте?

— Чесс, а не Деленсі, але ми все ще граємо. — У голосі Луїзи звучало задоволення від того факту, що її пам'ятають, і Ральф сподівався, що вона не забуде про мету їхнього візиту. Але хвилювався він даремно. — Сімона попросила мене передати записку Ґретхен Тіллбері. — Вона дістала із сумочки аркуш. — Ти можеш передати їй це?

— Сумніваюся, що сьогодні мені вдасться поговорити з Ґретхен навіть по телефону, — мовила Річардс. — У неї дуже багато роботи.

— Уявляю. — Луїза щиро зареготала. — Однак не думаю, що це горить. У Ґретхен є племінниця, яка отримала стипендію на навчання в університеті Нью-Гемпшира. Дивно, але люди діють наполегливіше, коли хочуть повідомити погану новину, а ось хорошу...

— Справді, — погодилася Річардс, простягаючи руку до аркуша. — І все ж я із задоволенням передам це Ґретхен...

Луїза взяла Барбару за зап'ястя, і спалах сірого світла — настільки яскравого, що Ральф замружився, — освітив руку молодої жінки, її плече, шию. Світіння німбом закружляло навколо її голови, а потім зникло.

«Ні, не зникло, — подумав Ральф. — Воно просочилося всередину».

— Що це було? — підозріло запитала прибиральниця. — Щось гримнуло?

— Швидше за все, вихлоп машини, — пояснив Ральф.

— Ну, звичайно, — гумкнула вона. — Ці трикляті мужики все знають. Чуєш, Барбі?

Річардс підтакнула. Голос жінки звучав абсолютно нормально, але Ральф бачив перламутрово-сірий туман, що огортав її очі.

— Гадаю, він правий, але краще б тобі перевірити, чи не сталося чого, — попросила вона прибиральницю. — Ми повинні бути гранично обережні.

— Добре. — Прибиральниця відставила пляшку зі склоочисником убік, рушила до дверей (обдарувавши Ральфа поглядом, який промовляв: «Ти старий, але можу заприсягтися, що десь там у тебе все ще ховається пеніс») і вийшла на вулицю.

Як тільки жінка вийшла, Луїза схилилася над столом:

— Барбаро, мені й моєму другові необхідно негайно поговорити із Ґретхен Тіллбері, — сказала вона. — Віч-на-віч.

— Її тут немає. Ґретхен зараз у Гай-Рідж.

— Як туди доїхати?

Річардс перевела погляд на Ральфа. У сірих, майже без зіниць очах застигло занепокоєння. Жінка скидалася на раптово ожилу грецьку статую. Темно-зелена аура сполотніла.

«Ні, — подумав він. — Це сіра аура Луїзи тимчасово перекрила поле жінки».

Луїза оглянулася, простеживши за поглядом Барбари Річардс, спрямованим на Ральфа, потім знову повернулася до неї:

— Звичайно, він чоловік, але зараз цілком безпечний. Обіцяю, все буде добре. Ми не заподіємо шкоди ні Ґретхен

Тіллбері, ні іншим жінкам у Гай-Рідж, але нам необхідно переговорити з Гретхен, тому скажи, як туди дістатися. — Луїза знову торкнулася руки Річардс, передавши частину свого сірого світіння.

— Обережно, не нашкодь, — ледь чутним голосом попередив Ральф.

— Постараюся, але вона повинна заговорити. — Луїза схилилася ближче до Річардс. — Нумо ж, Барбаро, кажи. Як нам проїхати?

— По шосе № 33 виїдете з Деррі, — мовила Барбі. — Потім кілометрів п'ятнадцять по старому Ньюпортському шосе, ліворуч побачите величезний червоний фермерський будинок, за ним два сараї. Потім перший поворот ліворуч...

Повернулася прибиральниця.

— Пітер нічого не чув... — Вона раптом замовкла, можливо, їй не сподобалося те, як Луїза схилилася над столом її подруги, а може, її збентежив порожній вираз очей Річардс.

— Барбі, все гара...

— Заспокойся, — дружелюбно мовив Ральф. — Вони розмовляють. — І взяв жінку за руку, відчувши короткочасний, але потужний приплив енергії. На мить усі барви світу заблищали ще яскравіше. Прибиральницю звали Рейчел Андерсон. Вона була дружиною типа, який жорстоко бив її, але зник вісім років тому. Тепер головними в її житті стали собака й подруги з Центру допомоги жінкам.

— Звичайно, — мовила Рейчел Андерсон замисленим, сонним голосом. — Вони розмовляють, а Пітер запевнив, що все нормально, так що мені краще помовчати.

— Чудова думка, — сказав Ральф, легенько притримуючи жінку за руку.

Луїза озирнулася, але переконавшись, що ситуація під контролем, знову звернулася до Барбари Річардс:

— За фермерським будинком із двома сараями звернути ліворуч. Я зрозуміла. А далі?

— Кілометрів зо два проїдете по ґрунтовій дорозі, що впирається в цей будинок. Це і є Гай-Рідж. Там такий чудесний вид...

— Не сумніваюся, — обірвала її Луїза. — Рада, що побачилася з тобою, Барбаро. А тепер я й мій друг...

— Мені теж було приємно, Луїзо, — вимовила Річардс глухим, механічним голосом.

— А тепер нам час іти. Усе добре.

— Так.

— Тобі не обов'язково пам'ятати про нашу розмову, — закінчила Луїза.

— Так.

Луїза взяла зі столу аркуш, який раніше дістала з сумочки.

— Чому б тобі не продовжити роботу, Рейчел? — запитав Ральф прибиральницю. Він обережно відпустив її руку, готовий негайно відновити хватку, якщо жінка виявить найменші ознаки занепокоєння.

— Звичайно, мені краще повернутися до роботи, — більш дружелюбно мовила вона. — Хочу попоратися тут до обіду, щоб піти в Гай-Рідж і допомогти там.

Коли Рейчел Андерсон повернулася до свого візка із засобами для чищення, Луїза приєдналася до Ральфа.

— З ними ж усе буде гаразд, Ральфе?

— Так. Упевнений. А ти як? Не відчуваєш слабкості абощо?

— Ні. Ти запам'ятав дорогу?

— Звичайно — це місце раніше звалося Сади Барретта. Щоосені ми з Керолайн збирали там яблука й купували

сидр, поки на початку вісімдесятих ферму не продали. Це ж треба, там Гай-Рідж.

— Дивуватися будеш пізніше, Ральфе, — я справді вмираю від голоду.

— Добре-добре. До речі, що це за папірець? Записка про племінницю, яка отримала стипендію на навчання в університеті Нью-Гемпшира?

Луїза, посміхнувшись, показала Ральфові аркуш, який виявився рахунком за електроенергію.

6. — І як, вдалося вам передати повідомлення? — поцікавився охоронець, коли вони вийшли з будинку й рушили до машини.

— Так, спасибі, — відповіла Луїза, знову вмикаючи свою мегаватну посмішку. Вона й далі йшла спокійно, однак міцніше стиснула руку Ральфа. Він розумів, як зараз Луїзі, і не знав, як довго протриває їхній вплив на обох жінок.

— От і добре, — кивнув охоронець, виходячи за ними до кінця під'їзної доріжки. — День сьогодні важкий, буду радий, коли він закінчиться. Знаєте, скільки охоронців буде задіяно тут із полудня й до півночі? Дюжина. І це лише тут. У Громадському центрі ще людей сорок, не рахуючи сил місцевої поліції.

«І все це абсолютно даремно», — подумав Ральф.

— І заради чого? Щоб якась блондиночка могла висловитися?

Охоронець глянув на Луїзу, немов очікуючи з її боку обвинувачень у статевій дискримінації, але Луїза лише посміхнулася у відповідь.

— Сподіваюся, все буде добре, офіцере, — мовив Ральф і повів Луїзу до «олдсмобіля». Він увімкнув мотор, обережно виїхав на дорогу, чекаючи, що зараз із будинку вибіжать

Барбара Річардс і Рейчел Андерсон із дико випнутими очима й піднятими в обвинувальному жесті руками. Але нічого не сталося. Ральф полегшено зітхнув. Луїза, глянувши на нього, співчутливо кивнула.

— Я вважав себе комівояжером, — мовив Ральф, — але ніколи не бачив такої вправності.

Луїза соромливо посміхнулася й скромно склала руки на колінах. Із кабіни, розмахуючи руками, вибіг Трігер. Спершу Ральф подумав, що їм усе-таки не вдалося спокійно поїхати — охоронець із блокнотом запідозрив щось нехороше й по телефону наказав Трігеру затримати їх. Потім він звернув увагу на те, який вигляд у Трігера — той захеканий, але щасливий, і щось тримає у правій руці. Предмет виявився дуже старим, обтріпаним гаманцем, що розкривався й закривався, немов беззубий рот якогось чудовиська, при кожному змаху руки Трігера.— Не хвилюйся, — сказав Ральф, пригальмовуючи. — Не знаю, що йому треба, але нічого поганого він нам не зробить. Упевнений.

— Мені начхати на те, чого хоче він. Я ж хочу швидше вибратися звідси й поїсти. Якщо він знову базікатиме про риболовлю, Ральфе, я сама натисну на педаль газу, май на увазі.

— Амінь, — відповів Ральф, точно знаючи, що перейматють Трігера Вашона зовсім не спогади про риболовлю. Ральф розібрався ще не в усьому, та одне він засвоїв твердо: ніщо в цьому світі більше не відбувається випадково. Це Визначеність вийшла на стежку війни. Ральф загальмував біля Трігера і натиснув на кнопку, щоб опустити скло. Роздратовано поскрипуючи, воно поповзло вниз.

— Гей, Ральфе! — крикнув Трігер. — Я думав, що прогледів тебе!

— У чому справа, Трігу? Ми квапимося...

— Добре, добре, це займе не більше секунди. Воно в моєму гаманці, Ральфе. Я зберігаю всі свої папірці тут і ніколи нічого не викидаю.

Він розкрив гаманець, виставляючи на огляд зім'яті рахунки, фотографії (і провалитися йому на цьому місці, якщо Ральф не помітив, що на одній із них Тріґер зображений з величезним окунем у руках), старі візитні картки, пожовтілі й потерті від часу. Тріґер перебирав весь цей мотлох зі швидкістю банківського клерка, що називає курс обміну валют.

— Ніколи нічого не викидаю, — бурмотав Тріґер. — На них дуже зручно писати, краще, ніж у блокноті, до того ж їх дають безкоштовно. Секундочку... Чорт забирай, і де ж вона?

Луїза нетерпляче подивилася на Ральфа й кивнула у бік дороги. Ральф проігнорував як погляд, так і жест. У його грудях дивно занило. Внутрішнім оком він побачив, як пише щось вказівним пальцем на запітнілому склі вантажівки Тріґера п'ятнадцять місяців тому.

— Ральфе, пам'ятаєш шарф, що був на Діпно в той день? Білий, із червоними мітками?

— Звичайно, пам'ятаю, — відповів Ральф.

«Ах ти ж піхволизе! — обізвав Ед огрядного водія пікапа. — Грав я твою маму, а ти вилизував!». І шарф він теж чудово пам'ятав. Ось лише червоні мітки зовсім не були безглуздим візерунком; це була ідеограма або ідеограми. У Ральфа засмоктало під ложечкою, коли Тріґер перестав ритися в гаманці. Тепер Ральф зрозумів, у чому справа. Він знав.

— Ральфе, ти був на війні? — запитав Тріґер. — На великій. На Другій світовій?

— Певною мірою, — відповів Ральф. — Здебільшого я «воював» у Техасі. На початку сорок п'ятого мене відправили за океан, але я постійно був у другому ешелоні.

Трігер кивнув:

— Виходить, тебе відправили в Європу. Тому що в регіоні Тихого океану не було такого ешелону.

— Я був в Англії, — підтвердив Ральф, — потім у Німеччині.

Трігер задоволено кивав:

— Якби ти служив на Тихому океані, ти б знав, що напис на шарфі зовсім не китайський.

— Японський. Правильно, Трігу?

Трігер кивнув. У руці він тримав одну з візитних карток. На чистому боці Ральф побачив грубу імітацію двох символів із шарфа Еда, подвійний символ, який він сам написав на запітнілому склі вантажівки Трігера.

— Про що ви говорите? — втрутилася Луїза, тепер у її голосі звучало не нетерпіння, а жах.

— Я мусив би знати. — Ральф почув свій слабкий, переляканий голос. — Просто зобов'язаний.

— Знати що? — Луїза труснула його за плече. — Знати що?

Ральф не відповів. Немов у сні, він простягнув руку і взяв картку. Трігер Вашон уже не посміхався, його темні очі з похмурою увагою вивчали Ральфа.

— Я перемалював значки раніше, ніж вони встигли зникнути зі скла, — пояснив він, — я знав, що бачив їх раніше, а коли повернувся додому, то зрозумів, де саме. Мій старший брат Марсель воював на Тихому. Він привіз звідти саме такий шарф. Але я про всяк випадок перепитав його, і Марсель записав переклад на картці. — Трігер показав на листок паперу, затиснутий у руці Ральфа. — Я хотів

розповісти тобі за першої ж нагоди, але постійно забував. Здається, краще б я взагалі забув про це назавжди.

— Ні, ні.

Луїза взяла картку в Ральфа:

— Що це? Що це означає?

— Пізніше поясню. — Ральф потягнувся до важеля коробки передач. На серце немов камінь ліг. Луїза розглядала символи, намальовані на чистому боці картки, повернувши її до Ральфа іншим боком: «Л. Г. ВЕЛЛС. КОЛОДЯЗІ Й СУХА КЛАДКА». А нижче був напис, зроблений старшим братом Трігера:

«КАМІКАДЗЕ».

ЧАСТИНА ТРЕТЯ
КРИВАВИЙ ЦАР

Усі ми олд-таймери, і кожен має приховану бритву.
Роберт Ловелл. Гуляючи в небі

Розділ двадцятий

1. Проїжджаючи по Госпітл-драйв, Ральф і Луїза перекинулися лише кількома словами.

— Ральфе?

Він кинув на жінку лагідний погляд, а потім знову почав уважно дивитися на дорогу. Під капотом двигуна знову застукало, але Луїза ще нічого не чула. Він сподівався, що вона не зверне уваги на постукування.

— Здається, я знаю, де зараз Ед. Ще на даху я була впевнена, що впізнала будинок, який нам показали карлики.

— Що ж це таке й де?

— Гараж для аеропланів. Яквитамценазиваєте... Ангар.

— О Боже, — видихнув Ральф. — Прибережна авіація на Бар Гарбор-роуд?

Луїза кивнула:

— Вони займаються чартерними перельотами, оглядовими екскурсіями над морем і тому подібним. Якось у суботу містер Чесс заїхав туди й поцікавився у службовця, скільки він візьме за оглядовий політ. Чоловік назвав суму сорок доларів — набагато більшу, ніж ми могли дозволити собі витратити на подібні розваги. Якби це влітку, він не

поступився б нам ані центом, але був квітень, і містерові Чессу вдалося збити ціну до двадцяти. Я вважала, що й це задорого як на прогулянку, що тривала менше години, але не шкодую, що ми все-таки полетіли. Страшнувато, але ж як красиво!

— Як і з аурами, — зауважив Ральф.

— Так... — Голос Луїзи здригнувся. Ральф обернувся й побачив сльози, що стікали по її щоках. — ...Як і з аурами.

— Не плач, Луїзо.

Вона відшукала в сумочці хусточку й промокнула очі.

— Не змогла стриматися. Слово, написане по-японськи, означає «камікадзе»? «Священний Вітер»? — Вона помовчала, губи її тремтіли. — Пілот-самогубець.

Ральф кивнув. Долоні його щільніше обхопили кермо.

— Так, — сказав він. — Таке значення цього слова. Пілот-самогубець.

2. Шосе № 33 — відоме в місті як Ньюпорт-авеню — було всього за чотири квартали від Гарріс-авеню, але в Ральфа не виникло ані найменшого бажання з'являтися на своїй вулиці. Причина була проста й очевидна: ні він, ні Луїза не могли собі дозволити, щоб давні друзі побачили, як вони помолодшали за кілька днів років на п'ятнадцять-двадцять.

Цікаво, хто-небудь із приятелів заявив у поліцію про їхнє зникнення? Ральф вважав це цілком можливим, однак сподівався, що увага друзів (принаймні декого з них) зайнята більш значними подіями; Фей та інші приятелі, що тусуються на майданчику для пікніків, занадто схвильовані смертю одразу двох колег — Старих Шкап, щоб

витрачати час на роздуми, куди запропастилися Ральф Робертс і Луїза Чесс.

«А Біллі й Джиммі тепер уже поховали», — подумав він.

— Якщо у нас є час на сніданок, Ральфе, будь ласка, знайди місце якомога швидше — я така голодна, що можу з'їсти цілого бика з тельбухами!

Тепер вони від'їхали від лікарні на цілий кілометр — досить далеко, щоб Ральф почував себе у відносній безпеці. Попереду він помітив закусочну. В'їхавши на стоянку для автомобілів, Ральф подумав, що не бував тут із часу хвороби Керолайн... Уже більше двох років.

— Ось ми й приїхали, — повідомив він Луїзі. — І ми не просто будемо їсти, ми з'їмо все, що зможемо. Навряд чи сьогодні матимемо ще можливість.

Луїза посміхнулася, як школярка.

— Щодо мене можеш не турбуватися, Ральфе. — Вона посунулася трохи на сидінні. — До того ж мені необхідно витратити пенні.

Ральф кивнув. Ніякої їжі з вівторка, як і ніяких зупинок для відвідування туалету. Луїза може витратити пенні, він же мав намір окупувати кабіну чоловічого туалету й спустити кілька доларів.

— Ходімо, — сказав Ральф, вимикаючи мотор. — Спочатку туалет, потім перекуска.

По дорозі Луїза сказала йому (мовлячи трохи манірно), що навряд чи Міна або Сімона повідомили про її зникнення. Коли Ральф обернувся до неї, щоб запитати про причини такої впевненості, він здивувався, побачивши, що жінка почервоніла.

— Вони ж знають, що я багато років закохана в тебе.

— Ти жартуєш?

— Ні, звичайно, — ще дужче бентежачись, відповіла Луїза. — Керолайн теж здогадувалася. Деякі жінки протесту-

вали б, але вона знала, наскільки все цнотливо. І наскільки я необразлива. Вона була такою гарною, Ральфе.

— Так.

— Загалом, вони подумають, що ми... Ну, сам розумієш.

— Усамітнилися по-французькому?

Луїза розсміялася:

— Щось на кшталт цього.

— А тобі б хотілося усамітнитися, Луїзо?

Жінка, ставши навшпиньки, шепнула йому на вухо:

— Якщо ми виберемося з цієї пригоди живими, ти тільки запитай.

Ральф поцілував її в куточок рота й прочинив вхідні двері:

— Можете розраховувати на мене, мадам.

Вони розійшлися, а коли Ральф знову приєднався до неї, Луїза була одночасно замислена і вражена.

— Не можу повірити, що це я, — тихо мовила вона. — Хвилини зо дві розглядала себе в дзеркало, але не вірю своїм очам. Зникли «гусячі лапки» у куточках очей і, Ральфе... моє волосся. — Темні іспанські очі дивилися на нього, іскрячись подивом. — А ти! Боже мій! Навряд чи ти мав такий вигляд навіть у сорок років.

— Ні. Але ти б подивилася на мене в тридцять — суцільний натиск і сила.

Луїза хихикнула:

— Ходімо, дурнику, сядемо й знищимо кілька калорій.

3. — Луїзо...

Вона глянула на нього поверх розкритого меню.

— У туалетній кімнаті я намагався викликати аури, але не зміг.

— Звідки таке бажання!

Ральф знизав плечима, не бажаючи розповідати про параноїдальний синдром, який він відчув, поки мив руки й розглядав своє дивно помолоділе обличчя в заляпаному водою дзеркалі. Раптом йому здалося, що він не сам. Але що іще гірше, Луїза могла бути не сама в сусідній кімнаті. Цілком можливо, що саме в цей момент абсолютно невидимий Атропос скрадається до неї, брильянтові сережки блищать у мочках його вух... Він простягає руку зі скальпелем...

Потім замість сережок Луїзи або панами Мак-Ґоверна уявним поглядом він помітив скакалку, через яку під час їхньої першої зустрічі стрибав Атропос

(*Дев'ять-десять, чорт з тобою.*

Всі помруть, іди ЗА МНОЮ!)

на майданчику біля хлібного магазину, скакалку, що раніше належала маленькій дівчинці, яка випала з вікна другого поверху під час гри й померла в результаті перелому шиї (*яка безглузда випадковість, попереду в неї було все життя; якщо на світі є Бог, чому ж він допускає таке*, і так далі й тому подібне, не кажучи вже про чутки й плітки). Ральф наказав собі припинити подібні думки, переконаний, що й без параної справи не найкращі, але він не міг не уявляти, як Атропос відтинає «мотузочку» Луїзи... В основному через розуміння, що Атропос і справді цілком може бути поряд із ними в кафе, до того ж цей тип здатний на що завгодно. Абсолютно на все!

Луїза торкнулася долоні Ральфа:

— Не хвилюйся. Барви повернуться. Вони завжди повертаються.

— Сподіваюся. — Ральф, розкривши меню, пробіг очима список страв. Його першим поривом було замовити все підряд.

— Коли ти вперше помітив божевілля в Еда, він виїжджав із території аеропорту Деррі, — вимовила Луїза. — Тепер ми знаємо, чому він брав уроки пілотування, правильно?

— Звичайно. Коли Тріґ підвозив мене додому, він сказав, що для користування службовим виїздом необхідна спеціальна перепустка. Він навіть поцікавився, чи не знаю я, яким чином така перепустка виявилася в Еда, але я не знав. Тепер мені все зрозуміло. Мабуть, такі перепустки одержують усі, хто навчається на курсах льотчиків-аматорів.

— Ти гадаєш, Елен знала про це захоплення її чоловіка? — запитала Луїза. — Я вважаю, що ні, згоден?

— Упевнений, що вона ні про що не здогадувалася. І навіть більше — після інциденту із зіткненням Ед перейшов на інші курси. Той невеликий епізод переконав його, що він утрачає самоконтроль і йому краще вчитися літати подалі від дому.

— Або це Атропос переконав його, — понуро мовила Луїза. — Атропос або навіть хтось вищий.

Ральфу ця думка не припала до душі, однак логічність її була очевидна.

«Сутність, — подумав він, здригнувшись. — Кривавий Цар».

— Вони керують Едом, як маріонеткою, — сказала Луїза.

— Ти маєш на увазі Атропоса?

— Ні, Атропос усього лише жалюгідний хробак, до певної міри він нічим не відрізняється від містера К. і містера Л. — прислуга, яка стоїть на наступному щаблі після некваліфікованих робітників у грандіозній схемі подій.

— Прибиральниця або воротар?

— Цілком можливо, — погодилася Луїза. — Очевидно, найбільше з Едом попрацював Атропос, можу сперечатися на тістечко, що йому ця робота подобається, але б'юсь об заклад на будинок, що накази надходять згори. Тобі це здається більш або менш розумним?

— Так. Швидше за все, ми ніколи не дізнаємося, наскільки Ед був божевільний до того, як усе почалося, або коли саме Атропос перерізав «мотузочку» Еда, але в цей момент мене цікавлять більш земні речі. Хотів би я знати, як йому вдалося роздобути грошей, щоб внести заставу за Чарлі Пікерінга, і де він брав кошти на оплату занять у школі пілотів.

Перш ніж Луїза встигла відповісти, до них підійшла офіціантка, дістаючи з кишені фартуха записну книжку й кулькову ручку.

— Що замовляєте?

— Мені грибний омлет із сиром, — сказав Ральф.

— Ага. — Жінка перемістила жуйку за іншу щоку. — Двоє яєць чи троє?

— Четверо, якщо не заперечуєте.

Жінка, злегка піднявши брови, зробила позначку в блокноті й промовила:

— Якщо не заперечуєте ви, то чого ж заперечувати мені? Що іще?

— Подвійну порцію апельсинового соку, бекон, сосиски і смажену картоплю. Краще подвійну порцію картоплі. — Він помовчав, обмірковуючи замовлення. Потім посміхнувся. — А пиріг у вас є?

— Із сиром чи з яблуками? — Офіціантка глянула на Ральфа. — Я бачу, ви зголодніли, мов лев.

— Так, ніби не їв тиждень, — відповів Ральф. — Мені з сиром. І каву для початку. Багато чорної кави. Ви все записали?

— Не хвилюйтеся, леве. Цікаво подивитися, на кого ви будете схожі, коли із цим упораєтеся. — Офіціантка глянула на Луїзу. — А що принести вам, мем?

Луїза мило посміхнулася:

— Мені те саме, що і йому, дитинко.

4. Ральф глянув на настінний годинник. Усього десять хвилин на восьму, чудово. Менш ніж за півгодини вони вже будуть у Садах Барретта, а за допомогою налаштованих на Гретхен Тіллбері уявних лазерів виступ Сьюзен Дей, цілком можливо, буде скасований — абортований, якщо вам так подобається більше, — години до дев'ятої ранку. І проте замість полегшення він відчував гнітюче занепокоєння. Немов на нього напала сверблячка в місці, до якого неможливо дотягтися рукою.

— Добре, — сказав він. — Підіб'ємо підсумок. Можна припустити, що Ед уже давно зациклився на проблемі, пов'язаній з абортами, що він багато років підтримував прихильників шансу на життя. Потім у нього почалися проблеми зі сном... Він почав чути голоси...

— ...бачити маленьких лисих чоловічків...

— Одного так напевно, — погодився Ральф. — Атропос став його гуру, вдовбуючи йому в голову ідеї щодо Кривавого Царя, центуріонів та інші марення. Коли Ед розповідав мені про царя Ірода...

— ...він думав про Сьюзен Дей, — закінчила Луїза. — Атропос... Як це кажуть по телебаченню... маніпулював ним. Перетворював на керовану ракету. Як ти гадаєш, у кого Ед роздобув шарфа?

— В Атропоса, — одізвався Ральф. — Можу побитися об заклад, що в карлика повно таких штучок.

— І як ти гадаєш, що буде в Еда в аероплані, на якому сьогодні увечері він літатиме? — Голос Луїзи тремтів. — Вибухівка чи отруйний газ?

— Якщо він справді планує знищити всіх, то, швидше за все, вибухівка; при використанні газу сильний вітер може йому завадити. — Ральф випив води й помітив, що його рука нервово тремтить. — Але, з другого боку, ми ж не знаємо, яку страву Ед міг приготувати у своїй лабораторії, чи не так?

— Так, — понуро протягнула Луїза.

Ральф поставив склянку з водою на стіл.

— Мене не дуже цікавить, чим саме збирається скористатися Ед.

— А що ж тебе цікавить?

Підійшла офіціантка із щойно завареною кавою, — здавалося, сам аромат уже підбадьорив Ральфа. Вони з Луїзою взялися за каву як тільки офіціантка відійшла. Кава була міцною і такою гарячою, що Ральф обпік губи, але все-таки напій здавався йому божественною амброзією. Коли Ральф поставив чашку на блюдце, вона була наполовину порожня, а в шлунку розлилося тепло, начебто він наковтався гарячих вуглинок. Луїза похмуро дивилася на Ральфа поверх своєї чашки.

— Найбільше мене цікавимо ми, — мовив Ральф. — Ти сказала, що Атропос перетворив Еда на керовану ракету. Абсолютно правильно; саме це і являли собою пілоти-камікадзе під час Другої світової війни. У Гітлера були «Фау-2»; а в Хірохіто[1] — «Священний Вітер». Мене турбує, що Клото й Лахесіс учинили те саме й з нами. Нас заправили особливою силою й запрограмували на автомобільний політ у Гай-Рідж, щоб ми зупинили Сьюзен Дей. І мені б хотілося знати — чому.

[1] Імператор, що правив Японією під час Другої світової війни.

— Але ми ж знаємо, — запротестувала Луїза. — Якщо ми не втрутимося, сьогодні ввечері під час виступу цієї жінки Ед Діпно вчинить самогубство, забравши з собою дві тисячі ні в чому не винних життів.

— Так, — погодився Ральф, — і ми зробимо все можливе, щоб зупинити його, Луїзо. Щодо цього не хвилюйся. — Ральф допив каву й поставив чашку на блюдце. Тепер шлунок його прокинувся й вимагав їжі. — Я не можу стояти осторонь і дозволити Еду вбити всіх цих людей, як не можу не лайнутися, якщо хтось поцілить мені м'ячем у голову. Ось тільки ми не мали нагоди дочитати контракт до кінця, і саме це мене лякає. — Він похитнувся. — Я до смерті наляканий.

— Про що ти говориш?

— Про те, що нас розіграли як по нотах. Нам відомо, чому ми повинні спробувати запобігти виступу Сьюзен Дей; ми не можемо допустити й думки, що божевільний фанатик уб'є кілька тисяч безневинних людей. Але нам невідомо, чому вони хочуть, щоб саме ми зробили це. Ось що лякає мене.

— У нас є шанс урятувати дві тисячі людських життів, — сказала Луїза. — Ти маєш на увазі, що це багато для нас, але не для них?

— Саме про це я й кажу. Не думаю, щоб цих типів вражала кількість можливих жертв; вони вбивають нас не десятками чи сотнями тисяч, а мільйонами. Вони звикли до видовища того, як Визначеність та Випадковість стирають нас із лиця землі.

— Як, наприклад, при пожежі або під час повені в Деррі вісім років тому, — зауважила Луїза.

— Так, але навіть подібні події ніщо в порівнянні з тим, що відбувається в світі щороку. Повінь вісімдесят п'ятого року тут, у Деррі, забрала двісті двадцять життів, але мину-

лої зими в Пакистані в результаті повені загинуло більше трьохсот п'ятдесяти людей, а останній великий землетрус у Туреччині убив більше чотирьох тисяч. А ще вибух атомного реактора в Чорнобилі. Десь я читав, що понад сімдесят тисяч людей померло від променевої хвороби. Величезна кількість панам, скакалок і пар... окулярів, Луїзо. — Ральф жахнувся, мало не сказавши «пар сережок».

— Не продовжуй. — Луїзу пересмикнуло.

— Мені ця тема не більш приємна, ніж тобі, — зауважив Ральф. — Але я змушений говорити хоча б тому, що двоє типів увесь час намагалися відволікти нас від неї. Розумієш, до чого я тебе підводжу? Мусиш розуміти. Великі трагедії завжди були частиною Випадковості; то що ж змінилося тепер?

— Не знаю, — похитала головою Луїза, — але для них було дуже важливо тримати нас подалі.

Ральф ствердно кивнув. Він відчував, як кофеїн розігріває його кров, поколює в пальцях.

— Упевнений. А тепер згадай нашу розмову на лікарняному даху. Чи чула ти коли-небудь, щоб два чоловіки пояснювали настільки багато, так і не пояснивши нічого?

— Не зрозуміла, — відповіла Луїза, але обличчя її свідчило про інше: вона не хотіла розуміти, про що він говорить.

— Мої слова стосуються головної ідеї: можливо, вони не можуть брехати. Припустимо, це так. Якщо людина володіє певною інформацією, але не хоче нею ділитися, а на неправду нездатна, що їй залишається робити?

— Постійно ухилятися від небезпечної зони, — сказала Луїза, — або зон.

— Правильно. А хіба не так чинили вони?

— Добре, — погодилася Луїза. — Вони вели на манівці, але мені здавалося, що в розмові лідируєш ти, Ральфе. Мене

вражали твої запитання. Я, наприклад, просто намагалася переконати себе, що все відбувається насправді.

— Звичайно, запитання я ставив, і багато, але... — Ральф замовк, не знаючи, як точніше передати думку, що крутилася в його голові, концепцію одночасно складну й подитячому наївну. Він зробив ще одну спробу викликати внутрішній спалах, щоб перейти на інший рівень, знаючи, що коли він зможе досягти її думок, то покаже їй кристально чисту й точну картину. Але нічого не вийшло, і Ральф розчаровано забарабанив пальцями по скатертині.

— Я був так само зачарований, як і ти, — нарешті заговорив він. — Якщо мій подив і виливався в питання, то лише тому, що чоловіки — принаймні, мого покоління — привчені не опускатися до охів і ахів. Це привілей жінок, які вибирають матеріал для оббивки меблів.

— Ах ти, дискримінатор, — посміхнулася Луїза, але Ральф не зміг відповісти їй тим же. Він згадав Барбі Річардс. Якби до неї підійшов Ральф, вона, найімовірніше, натиснула б потайну кнопку, але Луїзі вона дозволила підійти лише тому, що та теж жінка.

— Так, — спокійно вимовив Ральф. — Я такий, старомодний, через що іноді й проколююся.

— Ральфе, я не хотіла...

— Я все знаю. Я лише намагаюся пояснити, що я й сам був вражений... Збитий з пантелику... Не менше за тебе. Тому й ставив запитання, а що в підсумку? Хіба це були хороші питання? Корисні!

— Гадаю, ні.

— Можливо, почав я не так і погано. Наскільки я пам'ятаю, перше питання, коли ми вибралися на дах, стосувалося того, хто вони й чого хочуть. Звичайно, вони постаралися напустити філософського туману, але можу посперечатися, що я все-таки змусив їх попотіти. Потім

нам розтлумачили основи розуміння Визначеності й Випадковості — дивина, але вона не має жодного відношення до нашої поїздки в Гай-Рідж до Ґретхен Тіллбері й скасування виступу Сьюзен Дей. Чорт забирай, краще б вони самі розповіли нам дорогу, а не змусили звертатися за допомогою до племінниці Сімони, хоч час заощадили б.

На обличчі Луїзи з'явилося збентеження:

— І справді.

— До того ж під час нашої розмови час летів так швидко, як буває при піднятті на кілька рівнів. Вони теж спостерігали за його польотом, повір. Вони розрахували цю сцену таким чином, щоб коли ми довідаємося те, що нам необхідно знати, у нас не залишиться часу на питання, на які їм не хотілося відповідати. Гадаю, вони хотіли вселити нам думку, що ми діємо в інтересах суспільства, що мова йде лише про порятунок багатьох життів, але вони не могли сказати цього прямо, тому що...

— Тому що це неправда, а вони, можливо, не можуть брехати.

— Абсолютно правильно.

— Отже, чого ж вони хотіли насправді, Ральфе?

Він похитав головою:

— Не маю ані найменшого уявлення, Луїзо. Навіть натяку.

Вона допила каву, акуратно поставила чашку на блюдце, якусь мить вивчала подушечки своїх пальців, потім глянула на Ральфа. І знову Ральф був уражений її красою — фактично вибитий з колії.

— Вони були такі хороші. Вони й зараз хороші. Я відчуваю це дуже виразно. А ти?

— І я, — неохоче зізнався Ральф. Звичайно, він це відчував. Ці двоє лікарів були всім тим, чим не був Атропос.

— І ти однаково постараєшся зупинити Еда. Адже так?

— Так.

— Тоді відкинь усе інше, — спокійно вимовила Луїза, відповідаючи на погляд його блакитних очей поглядом своїх темних. — Подібні роздвоєння лише засмічують твій розум, Ральфе.

Він погодився, але й далі сумнівався у своїй здатності ось так узяти й відпустити на волю всі ці думки. Можливо, варто дожити до сімдесяти, щоб зрозуміти, наскільки важко боротися з прищепленими в дитинстві поглядами. Він був чоловіком, чиє навчання тому, як бути чоловіком, почалося задовго до приходу до влади Адольфа Гітлера, і він досі був бранцем покоління, що слухало по радіо спів Г.В. Кальтенборна й «Ендрюс Сістерс» — покоління чоловіків, що вірять у «коктейль із місячного сяйва». Подібне виховання майже начисто заперечувало такі милі питання морального плану, як, наприклад, хто працює на благо, а хто на шкоду. Найголовнішим було не принизитись. І нікому не дозволяти водити себе за носа.

«Невже! — холодно поцікавилася в його голові Керолайн. — Чудово. Але дозволь мені першій відкрити тобі маленький секрет, Ральфе: це цілковита дурня. Ще задовго до зникнення Ґлена Міллера за овидом[1] подібні речі вважалися нісенітницею і залишаються нею донині. Думка, що чоловік повинен робити те, що слід чоловікові, тепер... позбавлена особливого сенсу. У будь-якому разі — тернистий і довгий шлях в Едем, любий, хіба не так?»

Так. Занадто довге повернення в Едем.

— Чому ти посміхаєшся, Ральфе?

---

[1] Американський композитор Ґлен Міллер, автор музики до кінофільму «Серенада Сонячної долини», загинув під час Другої світової війни. Його літак безвісти зник над океаном.

Від необхідності відповідати його врятувала поява офіціантки й величезної таці з їжею. На бретельці фартуха жінки Ральф помітив значок із написом: «ЖИТТЯ — ЦЕ НЕ ВИБІР».

— Ви підете сьогодні на мітинг у Громадський центр? — запитав Ральф.

— Обов'язково, — відповіла вона, ставлячи тацю на сусідній столик, щоб звільнити руки. — Ось лише я буду біля Центру з плакатом.

— Ви із «Друзів життя»? — поцікавилася Луїза, коли офіціантка заходилася розставляти тарілки з омлетом.

— А я жива? — звела брови жінка.

— Так, очевидно, так, — чемно відповіла Луїза.

— Отже, я належу до «Друзів життя». Убивство істоти, яка змогла б колись створити шедевр або винайти ліки від СНІДу чи раку, є блюзнірством, на моє переконання. Тому я вийду з плакатом, щоб феміністки й ліберали побачили написане на ньому слово: «УБИВСТВО». Вони ненавидять це визначення й навряд чи вживають його на своїх коктейль-вечірках. Кетчуп вам потрібний?

— Ні, — відмовився Ральф. Він не міг відвести очей від жінки. Навколо неї почало поширюватися зеленувате світіння — здавалося, воно просочувалося з її пор. Аури поверталися у всій своїй силі.

— Чи в мене виросла друга голова? — обурилась офіціантка, перекидаючи жуйку за іншу щоку.

— Я задивився на вас? — Ральф відчув, як кров ударила в обличчя. — Вибачте.

Офіціантка пересмикнула м'ясистими плечима, і верхня частина аури повільно зрушилася.

— Як правило, я не втручаюся в такі справи, намагаючись добре працювати й тримати рота на замку. Але більше я мовчати не збираюся. Знаєте, скільки свого дорогоцінного

часу я провела біля цієї бойні, скільки спекотних днів, мало не присмаживши собі сраку, і холодних ночей, мало її ж таки не відморозивши?

Ральф і Луїза похитали головами.

— З 1984 року. Дев'ять довгих років. І знаєте, що найбільше мене дістає у прихильників вибору?

— Що ж? — поцікавилася Луїза.

— Вони виступають проти дозволу на носіння зброї, щоб люди не перестріляли одне одного; вони ж стверджують, що електричний стілець і газова камера суперечать конституції, тому що це надзвичайний і жорстокий вид покарання. Стверджують це, а потім спокійнісінько виходять на вулиці й виступають на підтримку законів, які дозволяють лікарям — лікарям! — вставляти вакуумні трубки в лоно матерів і висмоктувати ненароджених синів і дочок по шматочках. Ось це найбільше мене й дратує.

Офіціантка говорила — було враження, що цю промову вона виголошувала вже багато разів, — не підвищуючи голосу, не виявляючи ані найменших ознак гніву. Ральф слухав і не слухав, сконцентрувавши увагу на блідо-зеленій аурі, що оточувала фігуру жінки; та тільки не все там було рівномірно забарвлене. Із правого боку, ближче до талії, оберталася жовтувато-чорна пляма, схожа на брудне колесо.

«Печінка, — подумав Ральф. — У неї негаразди з печінкою».

— Але ж ви не хочете, щоб із Сьюзен Дей справді сталося щось погане? — стривожено дивлячись на офіціантку, поцікавилася Луїза. — На вигляд ви людина добра, навряд чи ви бажаєте їй зла.

Жінка видихнула через ніс, випускаючи два протуберанці.

— Не така вже я хороша, як здаюся. Якщо Господь учинить із нею щось, я перша застрибаю від радості, кажучи: «Хай буде воля твоя», повірте. Але якщо ви маєте на увазі насильство з боку безумців — то справа інша. Подібні речі ставлять нас на один щабель з тими, кого ми хочемо зупинити. Безумці, однак, вважають інакше. Вони ж немов джокери в колоді карт.

— Так, — погодився Ральф. — Точне визначення.

— Думаю, насправді мені не хочеться, щоб із цією панею сталося щось погане, — виснувала офіціантка, — але все може бути. Усе що завгодно. І якщо це станеться, то нехай вона винуватить лише саму себе. Вона у вовчій зграї... А жінці поміж вовків не варто дивуватися, якщо її покусають.

5. Ральф не був певен, що після цього йому захочеться їсти, однак його апетит чудово пережив погляди офіціантки на аборти й Сьюзен Дей. Допомогли аури; ніколи раніше їжа не здавалася такою смачною, навіть коли він був підлітком і їв п'ять або шість разів на день, було б що.

Луїза не поступалася йому. Нарешті вона відсунула вбік тарілку із залишками смаженої картоплі й шматочком бекону. Ральф завиграшки упорався з картоплею й беконом, поклав сосиску на тост, сунув імпровізований сендвіч у рот, проковтнув і, голосно видихнувши, відкинувся на спинку стільця.

— Твоя аура на два тони потемніла, Ральфе. Незрозуміло, чи означає це, що тобі досить їсти, чи що ти вмреш од завороту кишок.

— Швидше за все, і те й інше, — відповів він. — Ти теж знову бачиш?

Луїза кивнула.

— Знаєш, — мовив Ральф, — зараз найдужче в світі мені хочеться подрімати. — Так воно й було. Тепер, у теплі й ситості, останні чотири місяці недосипання лягли на Ральфа пудовим тягарем; очі немов засипало піском.

— Зараз для цього невідповідний момент, — стривожено заперечила Луїза. — *Дуже* погана ідея.

— Згоден.

Луїза хотіла попросити рахунок, але потім передумала й запитала:

— Може, варто зателефонувати твоєму другові-поліцейському, Лейдекеру? Раптом він погодиться допомогти?

Ральф з усією старанністю, на яку лише здатен був його затуманений мозок, обміркував пропозицію, потім заперечливо похитав головою:

— Навряд чи я насмілюся. Що ми можемо повідомити Лейдекеру, не скомпрометувавши себе? І це лише частина проблеми. Якщо він навіть підключиться... Але підійде до справи неправильно... Він тільки ускладнить ситуацію.

— Добре. — Луїза підкликала офіціантку. — Звідси ми поїдемо з відкритими вікнами, а потім зупинимося в «Данкін донатс» і захопимо із собою каву й тістечка. Сьогодні плачу я.

Ральф посміхнувся. Посмішка вийшла широкою, від вуха до вуха, і якоюсь незв'язною, нагадуючи блаженну усмішку підпилого гуляки.

— Обов'язково, мадам.

Коли підійшла офіціантка й поклала перед ним чек, Ральф помітив, що на її фартуху більше немає значка «ЖИТТЯ — ЦЕ НЕ ВИБІР».

— Послухайте, — зі зворушливою відвертістю мовила вона. — Мені жаль, якщо я вас образила. Ви ж приїхали снідати, а не вислуховувати нотації.

— Ви нас не образили, — заспокоїв її Ральф і глянув на Луїзу, та ствердно кивнула. Офіціантка посміхнулася:

— Спасибі, а то я справді відірвалася на вас. У будь-який інший день нічого такого не трапилося б, але сьогодні о четвертій годині дня ми влаштовуємо мітинг, я буду представляти містера Далтона. Для виступу мені відводять три хвилини, здається, стільки зайняв мій монолог і тут.

— Нічого, нічого. — Луїза поплескала жінку по руці. — Усе нормально.

Посмішка офіціантки стала ширшою і теплішою, але коли вона повернулася до них спиною, Ральф побачив, що вираз вдоволення у Луїзи зник. Вона дивилася на жовтувато-чорну пляму над правим стегном офіціантки.

Ральф дістав з нагрудної кишені ручку, перевернув паперову серветку й швидко накидав кілька слів. Потім, витягши гаманець, дістав п'ять доларів і поклав їх поверх написаного. Коли офіціантка підійде за чайовими, вона обов'язково прочитає послання.

Ральф узяв чек і помахав ним перед обличчям Луїзи.

— Це наше перше справжнє побачення, отже, будемо платити навпіл, — сказав він. — Якщо я залишу їй п'ять, то мені не буде вистачати трьох баксів. Тільки не кажи, що ти розорена.

— Хто? Королева покеру в Ладлоу? Не дурій, любий. — Луїза передала йому жменю купюр, діставши їх із сумочки. Поки Ральф вишукував потрібну йому банкноту, Луїза прочитала написане на серветці:

«*Мадам, у вас гостра дистрофія печінки, і вам необхідно терміново звернутися до лікаря. Наполегливо раджу триматися подалі від Громадського центру Деррі сьогодні ввечері*».

— Я знаю, це нерозумно, — сказав Ральф.

Луїза чмокнула його в кінчик носа:

— Завжди розумно допомагати людям.

— Спасибі. Однак навряд чи вона повірить. Ця пані вважатиме, що нас образив її значок, незважаючи на всі наші запевнення, і що ця записка лише своєрідний еквівалент відповіді на її нападки.

— Можна переконати й інакше.

Луїза зосередила погляд на офіціантці — та, стоячи у дверях, базікала з кухарем. Природні сіро-блакитні кольори аури Луїзи стали насиченіші, а сама аура стиснулася, перетворившись у капсулу, що облягала тіло.

Ральф не до кінця усвідомлював, що саме відбувається... Але все відчував. Волосся в нього встало сторчма, по шкірі побігли мурашки. «Вона наповнюється силою, — подумав він, — натискає на всі вимикачі, запускає в хід усі турбіни, роблячи це почасти через жінку, якої ніколи досі не бачила і, можливо, ніколи більше не побачить».

Офіціантка теж відчула стороннє втручання.

Вона оглянулася, немов хтось окликнув її. Луїза натягнуто посміхнулася й помахала рукою, але коли вона заговорила з Ральфом, голос її тремтів від зусилля.

— Я майже... Майже дісталася.

— Дісталася до чого!

— Не знаю. До того, що мені було потрібно. Усе відбулося миттєво. Жінку звуть Зої, і з двома крапками. Піди оплати чек, відверни її увагу. Постарайся зробити так, щоб вона не дивилася на мене, мені й так важко.

Ральф виконав прохання Луїзи, і доволі успішно, незважаючи на спроби Зої оглядатися на Луїзу. Коли Зої вибила чек, на касовому апараті з'явилася сума в 234,20$. Жінка прибрала цифри нетерплячим натисканням пальця на кнопку й знову глянула на Ральфа. Її обличчя було блідим, а очі стривоженими.

— Що з вашою дружиною? — запитала вона Ральфа. — Я ж вибачилася. Чому вона так дивно дивиться на мене?

Ральф знав, що Зої не може бачити Луїзу, адже він щосили намагався закривати собою огляд, але знав він і те, що жінка права — Луїза справді дивилася.

Ральф спробував посміхнутися:

— Не знаю, що...

Офіціантка здригнулася й роздратовано оглянулася на кухаря.

— Перестань гримотіти каструлями! — закричала вона, хоча в кухні лише тихо грало радіо. Зої знову обернулася до Ральфа:

— Гуркіт, як у В'єтнамі. Чи не будете ви такі люб'язні сказати вашій дружині, що неввічливо...

— Видивлятися? Але вона зовсім не дивиться. Правда. — Ральф відступив убік.

Луїза стояла в дверях і дивилася на вулицю, повернувшись до них спиною. — Ось, бачите?

Зої не відповідала кілька секунд, уважно розглядаючи Луїзу.

Нарешті вона мовила:

— Бачу. А тепер чому б вам обом не піти?

— Добре, добре. Розстаємося друзями?

— Як хочете, — не дивлячись на Ральфа, відповіла Зої. Коли Ральф підійшов до Луїзи, він побачив, що її аура повернулася до свого більш розрідженого стану, але стала набагато яскравішою.

— Ти втомилася, Луїзо? — ніжно запитав він.

— Ні. Тепер я почуваю себе чудово. Ходімо.

Ральф почав було відчиняти двері, але раптом завмер.

— Ти взяла мою ручку?

— Ні, вона залишилася на столі.

Ральф повернувся. Під його посланням Луїза дописала постскриптум:

«У 1989 році у вас народилася дитина, але ви віддали її в притулок Святої Анни в Провіденсі, штат Род-Айленд. Сходіть на прийом до лікаря, поки не пізно, Зої. Це не жарт і не дешевий трюк. Ми знаємо, про що кажемо».

— Послухай, — мовив Ральф, повернувшись до Луїзи. — Вона ж перелякається до смерті.

— Якщо вона вчасно отримає консультацію лікаря, то все інше не так і важливо.

Ральф кивнув, і вони вийшли на вулицю.

6. — Ти дізналася про дитину, коли заглибилася в її ауру? — поцікавився Ральф.

Луїза кивнула. Східна частина Деррі була вся в яскравому різнобарв'ї. Тепер таємне світло помалу поверталося.

— Не думаю, що я взяла багато... її речовини, — мовила Луїза, — але у мене виникло відчуття, начебто я проковтнула жінку повністю.

Ральф згадав недавно прочитану статтю в науковому журналі.

— Якщо кожна клітинка нашого тіла містить у собі інформацію про те, добре чи погано ми зроблені, — сказав він, — то чому б і кожному фрагментові аури не включати повну інформацію про те, ким ми є?

— Звучить не дуже науково, Ральфе. — Луїза, посміхнувшись, торкнулася його руки. — Однак цілком правдоподібно.

Ральф посміхнувся у відповідь.

— Тобі теж варто трохи підкріпитися, — сказала вона. — Хоча я досі вважаю це до деякої міри злодійством, однак без підживлення можна зомліти.

— Послухаюсь тебе, як тільки буде нагода. А зараз я хочу лише одного — якомога швидше дістатися до Гай-Рідж. — Ральф сів за кермо, але рука його здригнулася, тільки-но він торкнувся ключа запалювання.

— Ральфе? У чому справа?

— Ні в чому... І в усьому. Не можу вести машину в такому стані. Або вріжуся в телеграфний стовп, або завезу нас прямісінько в чиюсь вітальню.

Подивившись у небо, Ральф побачив знайомого величезного «птаха», що розпластався над тарілкою антени супутникового зв'язку багатоквартирного будинку. Лимонний серпанок здіймався від розпростертих ушир доісторичних крил. «Хіба ти бачиш це? — сумніваючись, поцікавилася скептична частина його розуму. — Ти впевнений, Ральфе? Ти справді впевнений?»

«Так, я бачу. На щастя чи на нещастя, але я бачу все це... Однак якщо і є слушний час для такого бачення, то не зараз».

Сконцентрувавшись, він відчув усередині себе знайомий «клац» внутрішнього спалаху. Птах розтанув, немов зображення примари на екрані телевізора. М'яка палахкотлива палітра ранкових барв позбулася вібруючої інтенсивності. Ральф занадто довго сприймав іншу частину світу, щоб помітити, як кольори переходять один в одного, зливаючись і утворюючи яскравий молочно-блакитний серпанок, який Ральф уперше побачив під час відвідання бару разом із Джо Вайзером. Потім випарувався й серпанок, і Ральф відчув непереборне бажання покласти голову на руки й заснути. Але замість цього він, зробивши кілька повільних глибоких вдихів, повернув ключ запалювання. Двигун загарчав, викликаючи до життя постукування, що звучало тепер значно голосніше.

— Що це таке? — поцікавилася Луїза.

— Не знаю, — відізвався Ральф, але він знав — або зчеплення, або клапан. Що б то не було, але якщо воно посилюватиметься, їм не позаздриш.

Нарешті постукування ослабло, і Ральф рушив.

— Штовхни мене в бік, якщо побачиш, що я засинаю, Луїзо.

— На це можеш розраховувати, — відгукнулася вона. — А тепер поїхали.

Розділ двадцять перший

1. «Данкін донатс» на Ньюпорт-авеню — справжній рай для ласунок — мав вигляд веселенького рожевого будинку, що сусідив з обшарпаними старими спорудами, зведеними в основному за один рік — 1946-й. Не будьте такі суворі, це ж Олд-Кейп, де переважали старі автомобілі з написами типу: «НЕ ЗАСУДЖУЙТЕ, ЩО Я ГОЛОСУВАВ ЗА РОССА ПЕРО», де неодмінним атрибутом кожного будинку була старомодна скульптура, де дівчата у шістнадцять років ставали як динаміт, а до двадцяти чотирьох перетворювалися на товстозадих квочок із порожніми очима в оточенні двох-трьох нащадків.

Двоє хлопчаків захоплено виписували кола на яскраво оздоблених велосипедах з екстравагантно загнутими кермами, — і проробляли це із вправністю, яка свідчила про великий досвід у відеоіграх та можливість отримати високооплачувану роботу авіадиспетчерів у майбутньому... Якщо їм удасться уникнути долі наркоманів або не загинути в автокатастрофі. Їхні кепки були хвацько обернені козирками назад. Ральф подумав, чому хлопці не в школі, потім вирішив, що йому байдуже. Можливо, хлопчакам це теж було байдуже.

Раптом два велосипеди, які доти з легкістю оминали один одного, зіткнулися. Хлопчаки полетіли на асфальт, але миттєво підхопилися на ноги. У Ральфа відлягло від серця, коли він побачив, що ніхто не постраждав; їхні аури навіть не відреагували на інцидент.

— Ах ти, вилупку! — роздратовано крикнув хлопчина у футболці із зображенням «Нірвани»[1] своєму дружкові. Йому було не більше одинадцяти. — Їздиш на велику так само, як старі трахаються!

— Я щось почув, — виправдувався той, насуваючи бейсболку на світле волосся. — Такий гуркіт! Тільки не кажи, що нічого не чув!

— Який там у біса гуркіт, — відповів Нірвана. Він розчепірив пальці, які тепер були брудні (або просто стали ще брудніші), а з двох-трьох незначних подряпин сочилася кров. — Поглянь-но на це, гівняний байкер!

— Виживеш, — відповів його дружок.

— Так, але... — Нірвана помітив Ральфа, що прихилився до бампера «олдсмобіля» і спостерігав за ними. — Йоханий бабай, на що це ви так витріщаєтесь?

— На тебе й твого приятеля, — відповів Ральф. — І все.

— Усе, так?

— Так — кінець історії.

Нірвана глянув на свого товариша, потім знову перевів погляд на Ральфа. Тепер очі його світилися такою затятою підозрілістю, яка була можлива хіба що в Олд-Кейп.

— У вас проблеми?

— Ні, — відповів Ральф. Він вдихнув таку кількість червонясто-коричневої аури, що тепер відчував себе супер-

---

[1] *«Нірвана»* — популярна група, що виконувала в основному медитативну музику.

меном. — Я просто міркував над тим, що в часи мого дитинства ми розмовляли інакше.

Нірвана, зухвало хмикнувши, поцікавився:

— Невже? І як же ви розмовляли?

— Точно не пам'ятаю, — відповів Ральф, — але навряд чи ми висловлювались, як тупі недоумки. — Відчинилися двері кондитерської, і Ральф відвернувся від хлопчаків. З'явилася Луїза, тримаючи в руках два горнятка з кавою.

А хлопчаки тим часом осідлали велосипеди й помчали геть. Нірвана кинув через плече ще один недовірливий погляд на Ральфа.

— Ти зможеш одночасно вести машину й пити каву? — вручаючи йому горнятко, запитала Луїза.

— Гадаю, із цим завданням я цілком упораюся, хоча більше мені вже нічого не потрібно. Я почуваю себе чудово, Луїзо.

Жінка, глянувши на двох хлопчаків, кивнула:

— Поїхали.

2. Коли Ральф із Луїзою виїхали на шосе № 33 у напрямку місця, раніше відомого як Сади Барретта, світ навколо них став барвистий. Їм не довелося підніматися навіть на дюйм сходами сприйняття, щоб спостерігати за цим буянням барв. Місто залишилося позаду, дорога вела через ліс, охоплений осіннім полум'ям. Небо лежало над шосе синьою смугою, тінь «олдсмобіля» сковзала за ними по палахкотливому листю.

— Боже, яка краса, — мовила Луїза. — Хіба це не чудо, Ральфе?

— Так.

— Знаєш, чого мені хочеться? Найбільше?

Він похитав головою.

— Щоб ми могли з'їхати на узбіччя, зупинити авто й трохи побродити лісом. Знайти галявинку, сісти на сонечку й спостерігати за хмарами. Ти б сказав: «Поглянь, Луїзо, он та хмара схожа на коня». А я б відповіла: «Глянь-но сюди, Ральфе, там точнісінько людина з мітлою». Було б просто чудово.

— Так, — протягнув він. Ліворуч з'явився просвіт; стовпи лінії високої напруги, немов солдати, марширували крутим схилом. У променях ранкового сонця дроти блищали сріблом, нагадуючи павутину. Унизу стовпи потопали в мідному потоці червоного сумаха[1], а в небі над просікою Ральф побачив яструба, що ширяв на гребені такого ж невидимого, як світ аур, повітряного потоку.

— Так, — знову мовив Ральф. — Було б здорово. Можливо, коли-небудь ми й матимемо таку нагоду, але...

— Але що?

— «Я кваплю себе щомиті, щогодини — встигнути б здійснити усе, визначене долею», — продекламував Ральф, Луїза здивовано глянула на нього:

— Яка жахлива думка!

— Так. На моє переконання, усі істинні думки жахливі. Я прочитав тобі рядок з поетичного збірника «Цвинтарні ночі». Мені дав його Дорренс Марстеллар у той день, коли проник до мого дому й поклав газовий балончик у кишеню моєї шкірянки.

У дзеркалі заднього огляду кілометрів за три позаду Ральф помітив чорну смугу, що стрімко наближалася крізь палахкотливий ліс. Поблискував на сонці хром. Машина. Можливо, дві або навіть три. І їдуть на величезній швидкості.

— Старий Дор, — задумливо мовила Луїза.

---

[1] Рід дерев і чагарників, розповсюджений у Північній Америці.

— Так. Знаєш, я гадаю, що він теж частина цих подій.

— Швидше за все, — погодилася Луїза. — І якщо Ед — особливий випадок, то старий Дор, поза всяким сумнівом, теж персона важлива.

— Я вже думав про це. Найцікавіше щодо нього — я маю на увазі старого Дора, а не Еда, — те, що ні Клото, ні Лахесісу нічого про нього не відомо. Очевидно, він із зовсім іншої сфери.

— Що ти хочеш цим сказати?

— Я не цілком певен, але ні пан К., ні пан Л. ніколи про нього не згадували, отже... Отже...

Ральф знову подивився в дзеркало заднього огляду. Тепер до трьох машин приєдналася четверта, і кавалькада, виблискуючи хромом, стрімко наближалася, Ральф бачив сині переливи блимавок на дахах машин. Отже, це поліція. Їде у Ньюпорт? Ні, швидше за все, кудись ближче.

«А раптом вони женуться за нами? — подумав Ральф. — Раптом установка Луїзи, яка стирала Барбарі Річардс пам'ять про наші відвідини, не спрацювала!»

Але чи буде поліція споряджати аж чотири машини в погоню за старими на іржавому «олдсмобілі»? Ральф так не думав.

Раптово уявним поглядом він побачив обличчя Елен, і в Ральфа засмоктало під ложечкою, коли він притискав автомобіль до узбіччя дороги.

— Ральфе? Що... — Але тут Луїза почула завивання сирен і оглянулася, тривога читалася в її очах. Перші три патрульні машини промчали повз них зі швидкістю, що значно перевищувала сто двадцять кілометрів на годину, обдавши «олдсмобіль» хмарою піску й змусивши опале листя пуститися в танок.

— Ральфе! — Вона майже кричала. — А раптом це Гай-Рідж? Там же Елен! Елен і її маля!

— Знаю, — відповів Ральф, а коли мимо промайнула четверта машина, він знову відчув внутрішній спалах. Ральф потягнувся до коробки передач, але рука його завмерла за три дюйми від важеля. Брудна пляма, що прикувала його погляд, була менш спектральною, ніж чорна грибоподібна хмара, що зависла над Громадським центром Деррі, але Ральф знав, що суть їх однакова: саван.

3. — Швидше! — прикрикнула на нього Луїза. — Нам треба їхати швидше, Ральфе!

— Не можу, — відповів він, стиснувши зуби, через що слова пролунали нерозбірливо. — Мені потрібно приглушити аури. — «До того ж, — подумки додав він, — швидше я не їздив тридцять п'ять років, і я до смерті боюся».

Стрілка спідометра завмерла на позначці «сто двадцять», дерева проносилися мимо суцільною жовто-червоно-бурою стіною; з-під кришки капота чулося вже не просте постукування, а гудіння цілого взводу ковалів, що розгулялися на вечірці. Незважаючи на це, їх швидко наздоганяла ще одна трійка поліцейських машин.

Попереду був крутий поворот. Ральф вирішив не послухатися інстинкту і не став тиснути на гальма. Він лише прибрав ногу з педалі газу, коли вони наблизилися до повороту... І втиснувшись ногами в гумовий килимок, відчув, як машину заносить убік; він стиснув зуби, очі під кущиками брів вилізли з орбіт. Завили задні колеса, і Луїза навалилася на нього, хапаючи рукою сумочку, що злетіла на сидіння. Спітнілими долонями Ральф учепився в кермо, гадаючи, що машина зараз перевернеться. Однак «олдсмобіль» був останнім справжнім дорожнім монстром, виготовленим у Детройті, — широким, важким і пласким,

тож поворот йому вдалося подолати. Попереду, ліворуч від шосе, Ральф побачив червоний фермерський будинок. За ним причаїлися два сараї.

— Ральфе, тут потрібно повернути!

— Бачу.

Повз них промчала ще одна колона автомобілів. Ральф їхав якомога ближче до узбіччя, молячи Бога, щоб жодна з машин не зачепила «олдсмобіль» на такій скаженій швидкості. Цього не сталося — авта майже нерозривним ланцюжком пролетіли повз, звернули ліворуч і почали підніматися на довгий пагорб, що вів до Гай-Рідж.

— Тримайся міцніше, Луїзо.

— Звичайно, звичайно, — пробурмотіла вона. «Олдсмобіль» мало не з'їхав у кювет, коли Ральф повертав на Орчард-роуд. Якби тут була не ґрунтова дорога, а гудроноване шосе, величезна машина, швидше за все, перевернулася б, продемонструвавши фігуру вищого пілотажу, як на шоуралі. Але автомобіль лише занесло. Луїза тонко скрикнула, і Ральф мигцем глянув на неї.

— Швидше! — Вона нетерпляче махнула рукою й у цей момент так надприродно стала схожа на Керолайн, що Ральфові здалося, начебто він бачить примару. Цікаво, як відреагувала б на цю подію Керол, яка за останні п'ять років свого життя тільки й казала, щоб він додав швидкості. — Не звертай на мене уваги, краще стеж за дорогою!

Тепер на Орчард-роуд прямувала ще одна вервечка машин. Скільки? Ральф не знав; він збився з ліку. Загалом не менше дюжини. Поповнення — три машини з написом «ПОЛІЦІЯ ДЕРРІ» та дві з поліцейського управління штату — вихором пронеслося мимо, здіймаючи фонтани пилу й гравію. Лише на мить Ральф вихопив поглядом поліцейського, що махнув йому з вікна патрульної машини, а потім «олдсмобіль» огорнуло жовтою хмарою пилу. Ральф

знову притамував у собі бажання натиснути на гальма, викликавши в пам'яті образи Елен і Наталі. За мить він знову міг розрізняти дорогу. Остання колона машин уже здолала половину пагорба.

— Цей поліцейський махав тобі, забороняючи їхати далі? — запитала Луїза.

— Напевно.

— Вони й близько нас не підпустять. — Луїза похмуро дивилася на брудну пляму, що зависла над вершиною пагорба.

— Ми зробимо все, що потрібно. — Ральф подивився в дзеркало заднього огляду, перевіряючи, чи немає ще машин, але побачив лише потривожену дорожню пилюку.

— Ральфе?

— Що?

— Ти піднявся! Бачиш барви?

Він кинув на неї погляд. Луїза й далі здавалася йому гарною й дивовижно юною, але не було ні найменшої ознаки аур.

— Ні, — відповів Ральф. — А ти?

— Не знаю. Але я бачу ось це. — Вона вказала у бік темної плями, що зависла над пагорбом. — Що це? Якщо не саван, то що?

Ральф хотів було сказати, що це дим і що попереду могла горіти лише одна будова, але перш ніж йому вдалося вимовити хоч слово, двигун «олдсмобіля» оглушливо бабахнув. Капот підстрибнув, немов хтось ізсередини в пориві люті гупнув по ньому кулаком. Машина сіпнулася вперед, мовби захлинаючись; загорілися ідіотські червоні вогні, і мотор стих.

Він вирулив до узбіччя, а коли праві колеса з'їхали в кювет і авто перекосило, у Ральфа Робертса виникло не-

переборне передчуття, що зараз він завершив своє останнє турне як водій. Думка не викликала ніякого жалю.

— Що трапилося? — Луїза майже кричала.

— Приїхали, тяга полетіла, — пояснив Ральф. — Схоже, решту шляху нам доведеться пройти пішки, Луїзо. Виходь через мої дверцята, щоб не впасти в канаву.

4. Дув легкий західний вітер, і як тільки вони вибралися з машини, на них війнуло запахом гару. Останні півкілометра Ральф і Луїза пройшли мовчки. Коли вони побачили величезне скупчення поліцейських машин, дим уже клубами здіймався над деревами, і Луїза почала задихатися.

— Луїзо, все гаразд?

— Так, — видихнула жінка. — Просто я занадто огрядна...

Крек-крек-крек! Револьверні постріли оддалік від лінії машин, які блокували дорогу. За ними почулося хрипке «кашляння», яке Ральф з легкістю впізнав завдяки телерепортажам про громадянські війни в країнах третього світу й перестрілки в дрібних американських містечках: швидкісний вогонь із автоматичної зброї. Пролунав крик болю, від якого Ральфові хотілося затиснути вуха руками, але він лише поморщився. Швидше за все, кричала жінка, і Ральф раптом пригадав те, що так старанно оминала стороною його пам'ять: прізвище жінки, про яку згадував Джон Лейдекер. Її звали Мак-Кі. Сандра Мак-Кі.

Ця думка, що прийшла саме в цей момент, сповнила його безпричинним страхом. Ральф намагався переконати себе, що кричати міг хто завгодно — навіть чоловік, іноді голос чоловіка нагадує жіночий. Але він знав. Це вона. Вони, безумці Еда. Вони вчинили напад на Гай-Рідж.

Завивання сирен. Усе дужчий запах гару. Луїза, що дивилася на нього розгубленими, переляканими очами і задихалася від жаху. Попереду Ральф побачив сріблисту поштову скриньку на узбіччі. На скриньці, звичайно, не було ніякого напису — жінки, що опікуються Гай-Ріджем, усіляко намагалися забезпечити анонімність свого закладу, що, втім, сьогодні не вберегло їх від нещастя. Прапорець над поштовою скринькою був піднятий. Чийсь лист очікував листоноші. Це нагадало Ральфові про лист Елен, що надійшов йому з Гай-Рідж, — обережне, проте сповнене надії послання.

І знову стрілянина. Брязкіт куль, що вдарялися об скло. Крик люті чи болю. Голодне потріскування вогню, який пожирає сухе дерево. Трелі сирен. І темні іспанські очі Луїзи, що дивляться на нього, тому що він чоловік, а вона виросла з вірою в те, що чоловікові краще відомо, як чинити в таких ситуаціях.

«Тоді зроби хоч що-небудь! — закричав на себе Ральф. — Заради всього святого, зроби хоч щось!»

— ПІКЕРІНГУ! — загримів посилений мегафоном голос. Тепер у все густішому диму Ральф розрізняв червоні спалахи. — ПІКЕРІНГУ! В БУДИНКУ ЖІНКИ! ДОЗВОЛЬ НАМ УРЯТУВАТИ ЖІНОК!

— Він знає, що там жінки, — пробурмотіла Луїза. — Невже до них не доходить, що він знає? Чи вони геть дурні, Ральфе?

Дивне розпливчасте виття було відповіддю поліцейському з мегафоном. Ральфові потрібен був час, щоб зрозуміти, що це регіт. І знову вогонь з автомата, а відтак сухий кашель револьвера.

Крижаними пальцями Луїза стиснула його долоню:

— Що нам робити, Ральфе? Що нам робити?

Він глянув на чорно-сірі клуби диму, що здіймалися над верхівками дерев, потім подивився назад, на все нові поліцейські машини — цього разу їх наближалося не менше шести — і знову на бліде, напружене обличчя Луїзи. У голові в Ральфа трохи прояснилося — не повністю, але цілком достатньо, щоб він зрозумів — на це питання існує лише одна відповідь.

— Ми піднімемося нагору, — коротко кинув він.

5. Спалах. І язики полум'я з жовтогарячих перетворилися на зелені. Голодне хрускотіння зазвучало приглушеніше. Тримаючи Луїзу за руку, Ральф обвів її навколо поліцейської машини, поставленої тут як заслон.

Новоприбулі автомобілі скупчилися навколо цієї перешкоди. Чоловіки в темно-синій уніформі на ходу вистрибували із салонів. Кілька людей тримали автомати, майже всі були в товстих куленепробивних жилетах. Один із поліцейських пробіг повз Ральфа, як порив теплого вітру, перш ніж той встиг відступити вбік, — його звали Девід Вілбері, який вважає, що його дружина, секретарка в агентстві з купівлі-продажу нерухомості, злигалася зі своїм шефом. Питання про дружину відійшло на другий план (принаймні, тимчасово), витіснене потребою негайно забігти в туалет і постійним переляканим повторенням одних і тих же слів, які змією звивалися в його думках: «Ти не знеславишся, ти не знеславишся, нізащо, нізащо».

— ПІКЕРІНҐУ! — завив мегафон, і слова, що вилітали з нього, здалися Ральфові градом срібних куль. — ТВОЇ ДРУЗІ МЕРТВІ, ПІКЕРІНҐУ! КИДАЙ ЗБРОЮ Й ВИХОДЬ У ДВІР! ДАЙ НАМ ЗМОГУ ВРЯТУВАТИ ЖІНОК!

Ральф і Луїза звернули за ріг, непомічені в довколишній метушні, і вийшли до скупчення поліцейських машин,

припаркованих біля під'їзної доріжки з висадженими обабіч яскравими квітами.

«Ось що таке жіночий підхід», — подумав Ральф.

Під'їзна доріжка впиралася в невеликий дворик перед білим фермерським будинком, зведеним не менше сімдесяти років тому. Уздовж фасаду триповерхового будинку тяглася величезна веранда, з якої відкривався чудовий вид на захід, де в блакитному ранковому серпанку здіймалися вершини пагорбів. Цей будинок колись давав притулок родині Барретта і їхньому яблучному бізнесу, а донедавна розміщав під своїм дахом десятки побитих, заляканих жінок, але одного погляду було досить, щоб зрозуміти — до завтрашнього ранку він уже нікому не зможе прислужитися. Вогонь охопив південне крило будинку, полум'я сягнуло веранди, його язики виривалися з вікон і похітливо облизували карнизи. Ральф помітив плетене крісло-гойдалку, що горіло в дальньому кінці веранди. З ручки крісла звисав недов'язаний шарф, уткнуті в нього спиці блищали білим жаром. Звідкись чулося монотонне побрязкування дзвіночка.

Мертва жінка в зеленому, військового зразка комбінезоні й куртці розпласталася на сходах ґанку, уп'явшись у небо залитими кров'ю лінзами окулярів. У руці вона стискала пістолет, у грудях зяяла чорна рвана рана. На поручнях північної частини веранди обвис чоловік, упираючись черевиком у газонокосарку. Він також був у військовому комбінезоні й куртці. На клумбі неподалік від тіла лежав автомат. Кров стікала по пальцях чоловіка й великими краплями падала на землю. Ральфові ця кров здавалася чорною і мертвою.

«Фелтон, — подумав він. — Якщо поліція досі гукає до Чарлі Пікерінґа — якщо Пікерінґ у будинку, — отже, це Френк Фелтон. А де ж Сьюзен Дей? Ед десь на узбереж-

жі — Луїза впевнена, що він там, — але раптом Сьюзен Дей тут? Боже, невже це можливо!»

Ральф припускав, що все може бути, однак припущення до уваги не бралися. Там усередині, без сумніву, були Елен, Наталі й бозна-скільки безпомічних, затероризованих жінок, і саме це було важливо.

Із глибини будинку почувся звук розбитого скла, а вслід за ним тихий вибух — майже зітхання. Ральф побачив нові язики полум'я, що вирвалися крізь вхідні двері.

«Коктейль Молотова, — подумав він. — Нарешті Чарлі Пікерінгу вдалося здійснити свою давню мрію».

Ральф не знав, скільки саме поліцейських скупчилося за машинами, припаркованими на початку під'їзної доріжки — не менше тридцяти, — однак він моментально розрізнив двох, які заарештували Еда Діпно. Кріс Нелл заліг за переднім колесом поліцейської машини, що стояла найближче до будинку. А поруч, спираючись на коліно, присів Джон Лейдекер. Саме Нелл тримав у руках мегафон, і коли Ральф і Луїза підійшли до опорному пункту поліції, Нелл глянув на Лейдекера: той кивнув на будинок, потім долонею зробив жест, значення якого було зрозуміле й без слів: «Будь обережний». В аурі Кріса Нелла Ральф помітив тривожні ознаки — хлопець був занадто схвильований, щоб дотримуватись обережності. Занадто збуджений. І в ту ж мить, немов думка Ральфа спричинилася до цього, аура Нелла почала міняти кольори: від блідо-голубого до темно-сірого, а потім до смертельно чорного. Усе це сталося майже за мить.

— ЗДАВАЙСЯ, ПІКЕРІНГУ! — крикнув Нелл, не знаючи, що він уже небіжчик. У вікні нижнього поверху північної частини будинку з'явився приклад автомата, потім знову сховався всередину. І в ту ж мить над дверима вибухнуло аркове вікно, засипаючи веранду осколками

скла. З діри, що утворилася, вирвалося бурхливе полум'я. За секунду розчинилися й самі двері, начебто їх штовхнула невидима рука. Нелл ще більше подався вперед, можливо, вважаючи, що тепер стрілець і сам бачить усю безнадійність ситуації.

Ральф, кричачи: (— Джонні, відтягни його назад! ВІДТЯГНИ ЙОГО НАЗАД!)

І знову у вогні з'явився автомат, тепер уже дулом уперед. Лейдекер потягнувся було до коміра Нелла, але спізнився. Автомат хрипло закашляв, і Ральф почув металевий пенк! пенк! пенк! — кулі пробивали тонку обшивку поліцейської машини. Тепер аура Кріса Нелла стала геть чорною — вона перетворилася на саван. Він сіпнувся, коли куля прошила йому шию, і впав, судорожно посмикуючи ногою. Мегафон, випавши в нього з рук, обурено пискнув. Хтось із поліцейських скрикнув від несподіванки й страху. Крик Луїзи пролунав набагато голосніше.

І ще один виводок куль пронісся над землею до Нелла, утворюючи маленькі чорні дірочки в темно-синій уніформі хлопця. Ральф розрізняв невиразні обриси людини всередині задушливого савана — той марно намагався перевернутися і звестися на ноги. У цих спробах було щось жахливе — немов Ральф спостерігав за створінням, що потрапило в рибальську сітку, закинуту на мілководдя.

Лейдекер висунувся з-за авта, а коли його пальці зникли в чорній мембрані, що огорнула Кріса Нелла, Ральф почув голос старого Дора: «На твоєму місці я не став би торкатися до нього, Ральфе, — я й так уже не бачу твоїх рук».

Луїза: (— Ні! Ні! Він уже мертвий!)

Цівка автомата у вікні зрушилося праворуч. Тепер вона неквапно наближалася до Лейдекера, — чоловіка, що тримав зброю, очевидно, не зачепила автоматна черга, яку випустив у нього один з поліцейських. Ральф підняв руку

й опустив її вниз відтинаючим жестом карате, але цього разу замість клинів світла з неї вилетіли величезні блакитні краплі, що нагадували сліди. Ця субстанція розтеклася по лимонній аурі Лейдекера, коли з автомата, виставленого у вікні, відкрили вогонь. Ральф бачив, як дві кулі впилися в дерево праворуч від Лейдекера, утворюючи чорні діри в жовтуватому стовбурі. Третя врізалася в блакитне покриття, що огортало ауру Лейдекера, — Ральф помітив темно-червону іскорку, що мигнула біля лівої скроні детектива, й почув глухе попискування, коли куля відскочила рикошетом, як плаский камінчик від поверхні води при грі в «млинчики».

Лейдекер відтягнув Нелла в укриття, глянув на нього, розчинив дверцята з боку водія й плазом кинувся на сидіння. Ральф більше не бачив його, але чув, як той кричав на когось по радіо, запитуючи, чому досі не прибули рятувальні машини.

І знову брязкіт розбитого скла. Луїза мертвою хваткою впилася в руку Ральфа, показуючи на щось — цеглину, що летіла по двору. Її жбурнули з вікна у цокольному поверсі північного крила. Цілий ряд таких же вікон закривали квіти, що росли по периметру будинку.

— Допоможіть! — почувся звідти крик, у той час як чоловік з автоматом рефлекторно вистрілив по цеглині, здіймаючи в повітря фонтанчики червоного пилу й розколюючи цеглину натроє. Ні Ральф, ні Луїза ніколи не чули, щоб цей голос зривався на крик, проте вони моментально впізнали його — це був голос Елен Діпно.

— Допоможіть нам! Рятуйте! Ми в підвалі! З нами діти! Будь ласка, ми не хочемо згоріти заживо. З НАМИ ДІТИ!

Ральф і Луїза переглянулися й одразу кинулися до будинку.

6. Дві одягнені у форму фігури, що радше скидалися на футбольних суддів на лінії у своїх величезних жилетах, вискочили з-під прикриття машини й, пригинаючись, побігли до ґанку. Коли вони по діагоналі перетнули двір, Чарлі Пікерінґ, усе так само дико регочучи, висунувся зі свого вікна. На нього обрушився шквал вогню, засипаючи друзками, які кулі відколювали від віконної рами, і збивши іржавий водостічний жолоб, який з гуркотом звалився на ґанок, але жодна куля не зачепила безумця.

«Чому вони не можуть поцілити в нього? — міркував Ральф, поки вони з Луїзою піднімалися по щаблях ґанку, наближаючись до полум'я кольору охри, яке визирало з дверей. — Боже праведний, чому ж вони не можуть поцілити в нього з такої відстані?»

Але Ральф знав чому... Клото пояснив їм з Луїзою, що й Атропоса, і Еда Діпно оточують сили злі, які, проте, піклуються про їхню безпеку. Хіба не схоже, що ці ж сили тепер охороняють Чарлі Пікерінга, на кшталт того, як Ральф подбав про Лейдекера, коли той висунувся з укриття, щоб втягти туди свого вмираючого колегу?

Пікерінґ відкрив шквальний вогонь по поліцейських, що наближалися. Він цілився нижче пояса, де їх не захищали бронежилети. Один із них упав і застиг, другий поповз назад, кричачи, що його підстрелили — підстрелили? — чорт, його дуже поранило.

— Барбекю, — верескнув з вікна Пікерінґ, регочучи. — Барбекю! Барбекю! Свята відплата! Засмажити сучок! Божественний вогонь! Священний вогонь!

Крики стали голосніші, здавалося, вони чуються просто з-під ніг Ральфа, і коли він подивився вниз, то жахнувся: місиво аур парою просочувалося з-під підлоги веранди, розмаїтість кольорів і відтінків затушовувалася під напором червоного світіння, яке просочувало потік... І все, що

його оточувало. Ця криваво-червона конфігурація не була схожа на грозову хмару, що утворилася над місцем бійки, затіяної біля «Червоного яблука» Зеленим і Жовтогарячим хлопчиськами, але Ральф був упевнений, що значення їхнє подібне; єдина розбіжність полягала в тому, що цей купол породжений страхом, а не лютню й агресією.

— Барбекю! — репетував Чарлі Пікерінґ, потім неслося щось на адресу диявольських сучок. Раптом Ральф зненавидів цього безумця дужче, ніж будь-кого за все своє життя.

— Ходімо, Луїзо, ми мусимо зупинити його.

Узявши жінку за руку, він потягнув її в палаючий будинок.

Розділ двадцять другий

1. Вхідні двері вели в наскрізний коридор, тепер весь прохід був охоплений язиками полум'я. Ральф бачив ці язики яскраво-зеленими, а коли вони з Луїзою проходили крізь вогонь, було відчуття прохолоди — немов вони йшли крізь пари ментолу. Палаючий будинок приглушено потріскував, автоматні черги звучали тихо, як гуркоти грому у сприйнятті людини, яка пливе під водою... Саме це визначення, на думку Ральфа, найточніше описувало його відчуття — перебування під водою. Він і Луїза перетворилися на невидимих істот, що перепливають вогненну ріку.

Ральф, указавши на двері праворуч, запитально глянув на Луїзу. Вона кивнула. Потягнувшись до дверної ручки, він поморщився від огиди, коли його пальці пройшли крізь неї — що було, звичайно ж, краще, ніж якби він міг по-справжньому схопитися за цю чортову штуковину, то,

без сумніву, залишив би кілька шарів шкіри на розпеченій мідній ручці.

— Ми пройдемо крізь двері, Ральфе!

Він оцінююче оглянув Луїзу, помітивши страх і занепокоєння в її очах, але в них не було й натяку на паніку, — потім кивнув. Вони разом пройшли крізь двері в той момент, коли з немузичним гуркотом залізних ланцюгів і розбитого скла на підлогу впав свічник.

Вони опинилися в приймальні, і від побаченого в Ральфа звело шлунок. До стіни під величезним плакатом із зображенням Сьюзен Дей у джинсах і сорочці в стилі вестернів («НЕ ДОЗВОЛЯЙ ЧОЛОВІКОВІ НАЗИВАТИ ТЕБЕ ДИТИНКОЮ, ЯКЩО НЕ ХОЧЕШ, ЩОБ ІЗ ТОБОЮ ТАК САМО Й ПОВОДИЛИСЯ» — радив плакат) притулилися дві жінки. Обидві були застрелені в голову в упор. Мізки, рване місиво кісткових тканин розмазалися по шпалерах із квітковим орнаментом і по прошитих ковбойських чобітках Сьюзен Дей. Одна з жінок була вагітна. Іншою виявилася Ґретхен Тіллбері.

Ральф пригадав той день, коли Ґретхен разом з Елен прийшла до нього додому, щоб попередити і вручити газовий балончик «Охоронець»; тоді вона здалася Ральфові красунею... Хоча, звичайно, тоді її гарненька голівка була ще ціла, а мізки не розмазані по стінах. П'ятнадцять років тому їй дивом удалося уникнути смерті від рук свого чоловіка, але інший чоловік спрямував зброю в голову Ґретхен Тіллбері, миттєво відправивши її на той світ. Тепер вона вже ніколи не розповість, звідки на її лівому стегні шрам.

На мить Ральфу здалося, що він непритомніє.

Він сконцентрувався й, думаючи про Луїзу, взяв себе в руки. Аура Луїзи набула темно-червоного відтінку. Зигзагоподібні чорні лінії пронизували поле, нагадуючи

роздруківку електрокардіограми людини, що перенесла фатальний серцевий приступ.

— О, Ральфе! Боже милостивий!

Щось вибухнуло в південному крилі будинку з такою силою, що розчинилися двері, крізь які вони щойно пройшли. Ральф припустив, що це балон або балони з газом... Хоча зараз навряд чи це було аж так важливо. Палаючі обривки шпалер влітали в кімнату крізь розчинені двері, і Ральф побачив, як штори й рештки волосся на голові Ґретхен Тіллбері хитнулися до дверей, коли вогонь усмоктав повітря з кімнати, щоб підживитися. Цікаво, скільки часу потрібно буде вогневі, щоб перетворити жінок і дітей, які заховалися в підвалі, на хрусткі сухарі? Ральф не знав, та й навряд чи це було аж так важливо, чи люди, закриті внизу, задихнуться раніше, ніж почнуть горіти.

Луїза з жахом дивилася на мертвих жінок. По її щоках котилися сльози. Примарне сіре світло, яке піднімається вгору від залишених ними слідів, нагадувало пару, що виходить від сухого льоду. Ральф провів Луїзу до подвійних дверей у глибині кімнати, завмер перед ними, глибоко вдихнув, потім обійняв Луїзу за талію і ввійшов у дерево.

Далі був момент темряви, у якій не лише його ніс, але й кожна клітина тіла просочилися солодкуватим запахом тирси, а потім вони опинилися в кімнаті за дверима. Можливо, раніше вона була кабінетом, але згодом стала приміщенням для занять груповою психотерапією. У центрі колом стояли складні стільчики. Стіни прикрашали вислови типу: «ГОДІ ЧЕКАТИ ПОВАГИ ВІД ІНШИХ, ЯКЩО НЕМАЄ САМОПОВАГИ». На шкільній дошці хтось написав: «МИ — ОДНА РОДИНА, І ВСІ МОЇ СЕСТРИ ЗІ МНОЮ». Біля одного з вікон, що виходили на веранду, одягнений у бронежилет і мішкуватий светр, який Ральф упізнав би в будь-який час доби, причаївся Чарлі Пікерінґ.

— Засмажити всіх безбожниць! — крикнув він. Над його плечем пискнула куля; друга впилася у віконну раму праворуч. Думка, що Пікерінга охороняють, знову повернулася до Ральфа, тепер уже ставши переконаністю.

— Лесбіянки! Відплатити їм їхньою монетою! Провчити їх! Нехай на власній шкурі відчують усе!

— Залишайся нагорі, Луїзо, на тому ж рівні.

— Що ти збираєшся робити?

— Подбати про нього.

— Тільки не вбивай його, Ральфе, будь ласка!

«А чому б і ні? — гірко подумав Ральф. — Я зробив би світові величезну послугу. Хоча навряд чи зараз найкращий час для суперечок».

— Добре, я не буду його вбивати! А тепер замри на місці, Луїзо, — занадто багато куль, щоб ризикувати й удвох опускатися нижче.

Перш ніж жінка відповіла, Ральф сконцентрувався, викликав внутрішній спалах — і стрибнув на рівень шоттаймерів. Цього разу все відбулося так швидко й так важко, начебто він стрибнув з вікна другого поверху, приземлившись на бетонному майданчику. Деякі барви зникли зі світу, їх замінили звуки: потріскування вогню, автоматні постріли. Повітря просочив запах кіптяви, у кімнаті було жахливо спекотно. Повз вухо Ральфа пролетіло щось, дзижчанням схоже на комаху. Швидше за все, жучок 45-го калібру.

«Тобі краще поквапитися, любий, — порадила Керолайн. — Якщо куля потрапить у тебе на цьому рівні, вона виявиться смертельною, не забувай».

Ральф пам'ятав.

Зігнувшись, він підбіг до Пікерінга, що стояв до нього спиною. Наступав на скалки скла, але Пікерінг не обертався. Крім автомата, який він тримав у руках, у нього був ще револьвер, а на плечах — маленький речовий мішок.

Він був розстебнутий, усередині виднілося кілька наповнених чимось пляшок з-під вина. Горлечка були заткнуті мокрими, скрученими в грудку ганчірками.

— Убити всіх сучок! — репетував Пікерінґ, поливаючи двір автоматними чергами. Він відкинув використану обойму, задер светр, оголив ще три чи чотири обойми, заткнуті за пояс. Ральф потягнувся до відкритого мішка, дістав за горлечко одну з наповнених бензином пляшок і опустив її на голову Пікерінґа. У цей момент він зрозумів, чому безумець не чув його наближення: Пікерінґ надяг навушники, які використовують при стрільбі. Не встиг Ральф оцінити іронію того, що людина, яка зважується на самогубство, водночас прагне зберегти слух, як пляшка розбилась об голову Пікерінґа, обволікаючи його бурштиновою рідиною і скалками. Той похитнувся, притиснув руку до порізів. Кров полилася по його довгих пальцях — пальцях, які більше пасували піаністові або художникові, — струмками стікаючи по шиї. Він обернувся, за брудними лінзами окулярів блиснули величезні здивовані очі, волосся стояло сторчма, роблячи його схожим на людину, яка щойно отримала розряд електричного струму.

— Ти! — крикнув Пікерінг. — Посланець диявола! Центуріон? Дітовбивець!

Ральф подумав про двох жінок, убитих у сусідній кімнаті, і його знову охопила лють... Хоча «лють» було занадто м'яким визначенням, занадто. У нього було відчуття, начебто під шкірою загорілися всі нервові закінчення. У голові роїлася думка: «Одна з жінок була вагітна, то хто ж дітовбивець, одна з жінок була вагітна, то хто ж із нас дітовбивець?»

Повз його обличчя продзижчав ще один крупнокаліберний жучок. Ральф не завважив цього. Пікерінґ спробував підняти автомат, з якого він, без сумніву, убив Ґретхен

Тіллбері і її вагітну подругу. Ральф вирвав зброю й прицілився в нього. Пікерінґ заверещав від страху. Цей вереск ще дужче роздратував Ральфа, і він забув про обіцянку, яку дав Луїзі. Ральф підняв автомат, маючи намір розрядити його в чоловіка, що втискався в стіну (у гарячці жодному з них не спадало на думку, що в автоматі може не виявитися патронів), але перш ніж Ральф устиг натиснути на спусковий гачок, його увагу привернув потік світла, що спалахнув поруч. Спочатку потік залишався безформним, казковим калейдоскопом барв, якому вдалося вирватися на волю, а потім набув образу жінки з довгим газоподібним шлейфом, що спадав із її голови.

(— Не вбивай його).

— Ральфе, будь ласка, не вбивай його!

Якусь мить він просто крізь неї бачив дошку з написаними на чорній поверхні словами, а потім барви перетворилися на одяг, волосся й плоть Луїзи, у міру того як вона опускалася вниз. Пікерінґ дивився на жінку очима, розширеними від жаху. Він пискнув, і його армійські штани потемніли в промежині. Пікерінґ затис пальці зубами, немов намагаючись приглушити писк.

— Примара! — вигукнув він крізь пригорщу пальців. — Пгимага шентугіона!

Луїза, не звернувши на нього уваги, схопила за приклад автомата.

— Не вбивай його, Ральфе, не треба!

Раптово Ральф розлютився й на неї.

— Невже ти нічого не розумієш, Луїзо? Він чудово знає що робить! На якомусь рівні він справді розуміє — я бачив це по його клятій аурі!

— Несуттєво, — відповіла вона, і далі тримаючи автомат дулом униз. — Несуттєво, що він розуміє, а чого ні.

Ми не повинні чинити так, як вони. Ми не повинні бути такими, як вони.

— Але...

— Ральфе, я хочу відкинути цю зброю, вона гаряча. Я обпалю собі пальці.

— Добре, — сказав він і відпустив автомат одночасно з Луїзою. Той упав на підлогу між ними, і Пікерінг, що з'їжджав по стіні із засунутими в рот пальцями й осклянілими очима, з прудкістю гримучої змії кинувся до зброї.

Те, що зробив Ральф потім, він зробив без жодної задньої думки і явно без гніву — він діяв інстинктивно, потягнувшись до Пікерінга й обхопивши руками обличчя безумця. Усередині нього щось яскраво спалахнуло — щось, що нагадувало потужне збільшувальне скло. Він знову перемістився вгору, на мить діставшись вище, ніж це вдавалося раніше. У точці найвищого підйому Ральф відчув надзвичайно потужний сплеск, що загорівся всередині його голови й перейшов у руки. Потім, опустившись униз, він почув гуркіт — глухий, але голосний звук, що абсолютно відрізнявся від стрілянини.

Тіло Пікерінґа неприродно сіпнулося, ноги смикнулися вгору з такою силою, що злетів один черевик. Сідниці піднялися нагору, а тоді опустилися. Зуби прикусили нижню губу, з неї почала сочитися кров. Ральф був майже певен, що помітив крихітні блакитні іскорки, які пробігли по настовбурченому волоссю. Пікерінґа відкинуло на стіну. Він уп'явся в Ральфа й Луїзу безглуздим поглядом.

Луїза закричала. Ральф було подумав, що причиною її лементу стало те, що він учинив, але потім побачив, що жінка плескає себе по голові, на яку опустився палаючий шматок шпалери, і від цього загорілось її волосся.

Ральф обійняв її, збив рукою полум'я, потім прикрив її тіло своїм, коли на північне крило обрушився новий шквал

автоматних черг. Опираючись вільною рукою об стіну, Ральф побачив, як між середнім і підмізинним пальцями, немов за помахом палички фокусника, у стіні з'явилася діра від кулі.

— Піднімайся нагору, Луїзо! Піднімайся (негайно!)

Вони перемістилися одночасно, перетворюючись на різнобарвний дим на очах непритомного Пікерінґа... А потім узагалі зникли.

2. — Що ти з ним зробив, Ральфе? На мить ти зник — був угорі, — а потім... Потім він... То що ж ти зробив?

Луїза, завмерши від страху, дивилася на Чарлі Пікерінґа, що сидів точно в такій же позі, як і дві жінки в сусідній кімнаті. Величезний рожевуватий міхур слини видувся крізь відкриті губи Пікерінґа й лопнув.

Ральф, повернувшись до Луїзи, взяв її за руки трохи вище ліктів і викликав уявний образ: автоматичний вимикач у цокольному поверсі його будинку на Гарріс-авеню. Руки відкрили захисну коробку, потім швидко перевели всі перемикачі в положення «ВИМК.». Він не був упевнений у правильності розуміння — занадто швидко все відбулося, — але вважав, що близький до істини.

Очі Луїзи розширилися, вона кивнула, подивилася на Пікерінґа, потім перевела погляд на Ральфа:

— Він сам накликав на себе біду. Ти ж не спеціально так учинив.

Ральф кивнув у відповідь, і тут з підвалу пролунали лементи, які, на його глибоке переконання, він сприймав не слухом.

— Луїзо?

— Так, Ральфе, — і негайно.

Він узяв Луїзу за руки, утворивши замкнуте коло на зразок того, яке вони утворили в лікарні, але тепер їх було двоє й вони не піднімалися вгору, а опускалися вниз, проходячи крізь підлогу, мовби поринаючи в басейн. Ральф знову пережив гостре, немов лезо ножа, відчуття темряви, а потім вони опинилися у підвалі, просочуючись і опускаючись на брудну цементну підлогу. Він бачив закурені пічні труби, снігоприбирачі, прикриті шматком брудного пластику, садовий інвентар, притулений до циліндра, що, мабуть, слугував казаном для підігріву води, і коробки, складені біля цегляної стіни, — консервовані супи, боби, соуси, кава та інші припаси. Усі предмети здавалися примарними, начебто були не зовсім тут, і спочатку Ральф подумав, що це побічний ефект переходу на інший рівень. Потім він зрозумів, що причиною був дим — підвал стрімко наповнювався димом.

У кутку довгого похмурого приміщення скупчилося вісімнадцять-двадцять людей, в основному жінки. Ральф побачив і хлопчика років чотирьох, що притулився до колін матері (на її обличчі були сліди синців, — можливо, результат нещасного випадку, але, з огляду на обставини, таки побої), дівчатко на рік-два старше, що уткнулось матері в живіт... Потім він побачив Елен. Вона притискала до себе Наталі й дмухала в обличчя крихітці, начебто могла так позбавити її від проникаючого в легені диму. Наталі кашляла й заходилася переляканим плачем. Позаду жінок і дітей Ральф розрізнив задимлені сходи, що вели нагору, в темряву.

— Ральфе? Тепер нам варто опуститися на звичайний рівень?

Ральф кивнув, викликав внутрішній спалах і зненацька теж закашлявся, втягнувши в легені їдкий дим. Удвох

вони матеріалізувалися просто перед групою жінок біля підніжжя сходів, але на їхню появу відреагував лише хлопчик, який притиснувся до колін матері. У цей момент Ральф був упевнений, що вже бачив малого раніше, але не міг пригадати, де саме, — день кінця літа, коли він бачив, як малий грався з матір'ю в м'яча у Строуфорд-парку, не зринав у його думках.

— Поглянь, мамо! — указуючи на них і кашляючи, мовив хлопчик. — Ангели!

Усередині Ральфа пролунав голос Клото: «Ми не ангели, Ральфе!», потім крізь дим, який усе згущувався, він кинувся до Елен, і далі тримаючи Луїзу за руку. Очі щипало, з них струменіли сльози. Ральф чув, як кашляє Луїза. Елен дивилася на Ральфа поглядом тупого невпізнавання — зовсім як у той серпневий день, коли Ед жорстоко побив її.

— Елен!

— Ральфе?

— Сходи, Елен! Куди вони ведуть?

— Що ти тут робиш, Ральфе? Як ти сюди... — Зігнувшись удвоє, вона зайшлася в приступі кашлю. Наталі мало не злетіла з її колін, але Луїза вчасно підхопила плачучу дитини.

Ральф глянув на сусідку Елен, зрозумів, що та ще менше усвідомлює, що відбувається, і знову затряс Елен за плече.

— Куди ведуть ці сходи?

Жінка оглянулася.

— Це вихід з підвалу, — повідомила вона. — Але все марно. Двері...

— Вона знову переломилася навпіл, закашлявшись. Сухий звук дивно нагадував постріли з автомата Чарлі Пікерінга.

— Двері на замку, — продовжувала Елен. — Їх замкнула товста жінка. Я чула, як вона вішала замок. Чому вона це зробила, Ральфе? Як дізналася, що ми спустилися сюди?

«А куди ж вам було ще подітися?» — гірко подумав Ральф, потім повернувся до Луїзи:

— Подивися, будь ласка, що можна зробити.

— Добре. — Вона передала Ральфові дитину, яка плакала й заходилася кашлем, а сама протиснулася між жінок. Наскільки Ральф розумів, Сьюзен Дей серед них не було. У далекому кінці підвалу звалилася стельова балка, розприскуючи іскри й обдаючи їх хвилею палючого жару. Закричало дівчатко, яке ховало обличчя на грудях матері.

Луїза, піднявшись на чотири сходинки, кинулася вперед, витягнувши руку, немов священик, що осіняє благословенням. Вона приклала руки до дверей. Якусь мить нічого не відбувалося, потім вона зникла з очей в райдужному вихорі барв. Ральф почув голосний вибух — так, потрапивши в багаття, вибухає балончик з-під аерозолю, а потім Луїза з'явилася знову. У ту ж мить Ральфові здалося, що він побачив білий спалах просто над її головою.

— Що це було, мамо? — запитав хлопчик, який назвав Ральфа й Луїзу ангелами. — Що це? — Але перш ніж жінка встигла відповісти, купку складених на столі штор охопило полум'я, забарвлюючи обличчя бранок у застиглі тони Дня Всіх Святих — чорний і жовтогарячий.

— Ральфе! — крикнула Луїза. — Допоможи!

Він теж протиснувся між одурманеними димом жінками й збіг сходами вгору.

— Що? — Горло йому стиснуло, начебто він наковтався гасу. — Не можеш упоратися?

— Я відчула, як відкрився замок, — подумки відчула це, але двері занадто важкі для мене! Цю частину роботи доведеться виконати тобі. Давай мені маля.

Ральф віддав Луїзі Наталі й штовхнув двері. Так, вони були дуже важкі, але тепер Ральф існував на чистому адреналіні, і коли наліг на двері плечем, вони моментально розчинилися. Потік яскравого світла й свіжого повітря увірвався у вузьку пройму. У фільмах, які Ральф так полюбляв, подібні моменти зазвичай супроводжувалися криками тріумфу й полегшення, однак у перші миті жодна з жінок, що потрапили в пастку, не промовила ні звуку. Вони лише мовчки стояли, повернувши скам'янілі обличчя вгору до чотирикутника синього неба, який дивом виявив Ральф у даху цієї гробниці, яку багато хто вже вважав своєю могилою.

«А що вони скажуть потім? — подумав він. — Якщо вони справді переживуть це, що вони казатимуть опісля? Що кощавий чоловік із рунистими бровами й жінка з пишними стегнами (але прекрасними іспанськими очима) матеріалізувалися в підвалі, відкрили замок і врятували їх?»

Подивившись униз, Ральф натрапив на серйозний погляд дивно знайомого хлопчика. На його переніссі виднівся серпоподібний шрам. Ральф подумав, що це маля — єдине, хто по-справжньому бачить їх, навіть коли вони з Луїзою опустилися на рівень шот-таймерів; і Ральф був упевнений, що скаже цей хлопчик: з'явилися ангели, ангел-чоловік і ангел-жінка, і врятували їх усіх. «Дуже цікава заява для випуску вечірніх новин», — зіронізував Ральф. Лізетт Бенсон і Джону Кірклендуже сподобається.

Луїза плеснула в долоні:

— Ходімо звідси! Покваптеся, доки вогонь не добрався до баків з пальним!

Першою рушила жінка з дівчатком на руках. Вона притулила заплакане маля до грудей і, кашляючи й схлипуючи, почала підніматися сходами. За нею пішли інші. Хлопчик

захоплено глянув на Ральфа, коли мати проводила його повз нього.

— Класно у вас вийшло, — сказав він. Ральф посміхнувся у відповідь — не зміг стриматися, — потім обернувся до Луїзи і вказав на сходи.

— Якщо в мене ще не все перемішалося в голові, ці двері виходять на задній двір. Затримай їх трохи, не дозволяй завертати за ріг, інакше поліцейські перестріляють половину, перш ніж збагнуть, що стріляють у тих людей, яких прибули рятувати.

— Гаразд, — відповіла жінка. Жодного питання, жодного зайвого слова. Як вона подобалася за це Ральфові. Луїза одразу ж піднялася сходами, затримавшись лише для того, щоб зручніше взяти Наталі й підтримати жінку, що спіткнулася.

Унизу залишилися тільки Ральф і Елен.

— Це була Луїза? — запитала Елен.

— Так.

— Вона взяла Наталі?

— Так.

Обвалилася ще одна балка, зметнувши вгору хмару іскор, доріжки вогню швидко побігли до ємностей з пальним.

— Ти впевнений? — Елен вчепилась у сорочку Ральфа, дивлячись на нього переляканими опухлими очима.

— Абсолютно. А тепер ходімо.

Елен задумливо оглянулася довкола. Вигляд у неї був стривожений.

— Гретхен! — вигукнула вона. — І Мерилін! Ми мусимо розшукати Мерилін, Ральфе. Вона на сьомому місяці!

— Вона нагорі, — відповів Ральф, хапаючи Елен за руку, коли жінка спробувала спуститися в палаючий підвал. — Вона й Гретхен Тіллбері. Вибираймося звідси.

3. Ральф і Елен вийшли з підвалу в хмарі темно-сірого диму, наче результат найвдалішого фокуса ілюзіоніста світового класу. Вони справді опинилися на задньому дворі. На свіжому вітрі тріпотіли розвішані плаття, слакси, спідня білизна й простирадла. Поки Ральф оглядався, палаючий шматок покрівлі упав на одне з простирадл, перетворюючи його на смолоскип. У вікнах кухні бився вогонь.

Елен похитнулася, і Ральф обійняв її за талію, щоб жінка не впала.Вона обхопила його за шию й спробувала запитати про Наталі, але побачила маля на руках у Луїзи й трохи заспокоїлася. Ральф міцніше обхопив Елен і потягнув її геть від підвалу. Водночас він помітив на землі поряд із відчиненими дверима те, що залишилося від нового висячого замка. Той, дивно скручений, був розколотий на дві частини, немов його розірвали неймовірно сильні руки.

Метрів за десять біля рогу будинку стовпилися жінки, з ними розмовляла Луїза, утримуючи всіх на місці. Ральф подумав, що їм не так і важко буде все владнати — стрільба з опорного пункту поліції не припинилася, але значно послабшала.

— ПІКЕРІНГУ! — Голос начебто належав Лейдекеру, хоча мегафон і вносив свої корективи. — ЧОМУ Б ТОБІ ХОЧ ЄДИНИЙ РАЗ У ЖИТТІ НЕ ВЧИНИТИ РОЗУМНО? ЗДАВАЙСЯ, ПОКИ МОЖЛИВО!

І знову звук сирен, що наближалися, з-поміж них і завивання сирени «швидкої допомоги». Ральф підвів Елен до групи жінок. Луїза передала Наталі матері, потім склала долоні рупором.

— Агов! — крикнула вона. — Послухайте, ви можете... — Вона захекалася, зігнулася, із припухлих від диму очей бризнули сльози.

— Луїзо? — Ральф стривожився. Бічним зором він побачив, як Елен покриває обличчя Її Величності Маляти гарячими поцілунками.

— Усе гаразд, — озвалася Луїза, витираючи долонею сльози. — Це через дим, хай йому чорт. — Вона знову склала долоні рупором. — Ви мене чуєте?

Масована стрільба припинилася, лунали лише одиночні постріли. І все-таки Ральф вважав, що однієї маленької кулі цілком достатньо, щоб убити безневинну жінку.

— Лейдекере! — крикнув він. — Джоне Лейдекере!

Невелика затримка, а потім посилений мегафоном голос віддав команду, яка обрадувала Ральфа:

— ПРИПИНИТИ ВОГОНЬ!

Ще один постріл, і раптом — тиша; чулося лише потріскування палаючого будинку.

— ХТО ЗІ МНОЮ ГОВОРИТЬ? НАЗВІТЬСЯ!

Але Ральф вважав, що в нього й так достатньо проблем.

— Тут за будинком жінки! — крикнув він, намагаючись побороти підступаючий кашель. — Я направляю їх до вас!

— НІ! — відповів Лейдекер. — НА ПЕРШОМУ ПОВЕРСІ БУДИНКУ ЗАСІВ МАНІЯК З АВТОМАТОМ! ВІН УБИВ УЖЕ КІЛЬКА ЛЮДЕЙ!

Одна з жінок застогнала на цих словах і закрила обличчя руками. Ральф прочистив палаюче горло — у цей момент він готовий був віддати всі гроші, які в нього були, за одну-єдину пляшечку крижаної коли — і крикнув у відповідь:

— Не хвилюйтеся щодо Пікерінґа. Він...

Але що насправді сталося з Пікерінґом? Чудове питання, чи не так?

— Пан Пікерінґ зараз непритомний! Тому він і не стріляє! — відповіла замість нього Луїза. Ральф не вважав, що визначення «непритомний» пасувало до опису стану Пікерінґа, але й воно годилося. — Жінки вийдуть із-за будинку з піднятими руками! Не стріляйте! Обіцяйте, що стріляти не будете!

Тиша. Потім:

— СТРІЛЯТИ НЕ БУДЕМО, СПОДІВАЮСЯ, ВИ ЗНАЄТЕ, ПРО ЩО КАЖЕТЕ, ПАНІ.

Ральф кивнув матері хлопчика:

— А тепер іди. Ви вдвох очолите парад.

— Ви впевнені, що нас не вб'ють? — Синці на обличчі молодої жінки (обличчя це теж здалося Ральфові знайомим) свідчили про те, що питання, уб'ють чи не вб'ють її і її сина, було життєво важливим. — Ви впевнені?

— Так, — і далі витираючи з очей сльози, відповіла Луїза. — Тільки підніміть руки вгору. Тобі ж це неважко буде, малий?

Дитина підняла руки з ентузіазмом ветерана гри «гангстер-і-поліція», але його сяючі оченята так і свердлили обличчя Ральфа.

«Рожеві троянди, — подумав Ральф. — Якби я міг бачити його ауру, вона була б саме таких кольорів».

Він не знав, інтуїція це чи спогад, однак у тому, що кольори саме такі, був упевнений.

— А як же люди, які в будинку? — запитала друга жінка. — А якщо вони відкриють вогонь? У них є зброя — вони ж нас перестріляють.

— З будинку вогонь вестися більше не буде, — заспокоїв її Ральф. — А тепер ідіть.

Мати хлопчати ще раз недовірливо глянула на Ральфа, потім перевела погляд на синочка:

— Ти готовий, Пете?

— Так, — відповів Пет і посміхнувся.

Його мати кивнула й підняла руку. Другою рукою вона обняла хлопча за плечі в тендітному жесті захисту, який розчулив Ральфа до глибини душі. Вони зайшли за ріг будинку.

— Не стріляйте! — крикнула жінка. — Ми підняли руки, зі мною мій син, не стріляйте!

Інші трохи почекали, потім жінка, що закривала обличчя руками, теж ступила крок, за нею пішла ще одна мати, тримаючи доню на руках (маля слухняно підняло ручки). Недавні бранки витягнулися низкою, кашляючи й піднявши руки вгору. Коли Елен стала в кінці шеренги, Ральф доторкнувся до її плеча. Вона глянула на нього, у її почервонілих очах читалися спокій і подив.

— Удруге ти опиняєшся поруч, коли ми з Наталі потрапляємо в біду, — сказала Елен. — Може, ти наш ангел-охоронець, Ральфе?

— Можливо, — відповів Ральф. — Усе можливо. Послухай, Елен, у нас мало часу. Ґретхен мертва.

Вона кивнула й розплакалася.

— Я знала. Не хотіла вірити, але все одно чомусь знала про її смерть.

— Мені дуже шкода.

— Усе було так добре, доки не з'явилися ці — звичайно, ми нервували, але багато сміялися й базікали. Нам ще багато чого потрібно було встигнути підготувати до майбутнього виступу Сьюзен Дей.

— Саме про вечір я хотів би поговорити з тобою, Елен. — Ральф ретельно добирав слова. — Як ти вважаєш...

— Ми готували сніданок, коли з'явилися ці. — Жінка говорила так, начебто й не чула слів Ральфа; швидше за все, так воно й було. Наталі притулилася до плеча матері, і хоча вона ще кашляла, але вже перестала плакати. Опинившись

у безпечних маминих руках, вона з кумедною серйозністю витріщалася то на Ральфа, то на Луїзу.

— Елен... — заговорила Луїза.

— Ось, поглянь. — Елен показала на старий коричневий «кадилак», припаркований поруч зі старим сараєм, який колись служив давильнею; тепер «кадилак» був у жахливому стані — вітрове скло в тріщинах, пом'яті, покручені дверцята, одна сигнальна фара була відсутня. Бампер прикрашало безліч висловлювань на користь життя.

— Вони приїхали на цій машині. Заїхали просто у двір, немов мали намір загнати автомобіль у гараж. Гадаю, це нас і обмануло. Вони їхали з такою впевненістю, начебто належали цьому місцю. — Елен кілька секунд дивилася на авто, потім перевела погляд почервонілих від диму очей на Ральфа й Луїзу. — Ну чому ніхто не звернув уваги на написи?

Ральф несподівано згадав Барбару Річардс із Центру допомоги жінкам — Барбі Річардс, яка розслабилася, коли до неї підійшла Луїза. Їй було однаково, що Луїза риється в сумочці. За кермом «кадилака» сиділа Сандра Мак-Кі, Ральфові зовсім не потрібне було підтвердження цього факту. Вони побачили жінку, але не подивилися на написи. Що ж, «ми — родина, всі мої сестри зі мною».

— Коли Дінні повідомила, що люди, які виходять з автомобіля, одягнені у військову форму й у руках у них зброя, ми вирішили, що це розіграш. І лише Гретхен поставилася до цього серйозно. Вона наказала нам якомога швидше спуститися вниз, а сама пішла в приймальню. Гадаю, вона хотіла викликати поліцію. Мені слід було залишитися з нею.

— Ні, — мовила Луїза, погладивши каштанові кучерики Наталі. — Тобі потрібно було думати ось про цю красуню.

— Напевно, — глухо відповіла Елен. — Але Ґретхен була мені другом, Луїзо. Другом.

— Я розумію, мила.

Обличчя Елен зморщилося, і вона розридалася. Наталі якусь мить дивилася на маму з виразом комічного подиву, а потім теж заплакала.

— Елен, — сказав Ральф. — Послухай, Елен. Мені необхідно поговорити з тобою, це дуже, дуже важливо. Ти мене слухаєш?

Елен кивнула, і далі продовжуючи плакати. Ральф не знав, слухає вона його чи ні. Він кинув швидкий погляд на ріг будинку, прикидаючи, скільки часу буде потрібно поліції, щоб дістатися сюди, потім глибоко зітхнув.

— По-твоєму, є шанси на те, що сьогоднішній захід все-таки відбудеться? Хоч найменша можливість? Ти ж найближче була до Ґретхен. Скажи мені свою думку.

Елен перестала плакати й подивилася на Ральфа круглими від подиву очима, наче не могла повірити в сказане. Потім ці очі почали наповнюватися моторошної сили лютю.

— Як ти можеш запитувати? Як ти можеш навіть сумніватися!

— Ну... Тому... — Він замовк, не в змозі продовжувати. Найменше Ральф очікував вибуху гніву.

— Якщо вони зупинять нас зараз, виходить, переможуть вони, — мовила Елен. — Невже не зрозуміло? Ґретхен убита, Мерилін мертва, Гай-Рідж згорить дощенту разом з тим останнім, що було в нещасних жінок, і якщо нас зараз зупинять — ми програли.

Одна частина розуму Ральфа — більш глибока — порівнювала. Інша частина — та, котра любила Елен, — висунулася, щоб заблокувати висновок, але спізнилася. В Елен

був такий же погляд, як і в Пікерінга, коли той сів поряд із Ральфом у бібліотеці, і цьому погляду не існувало розумного пояснення.

— Якщо вони зупинять нас зараз, виграють вони! — пискнула Елен. Наталі розплакалася. — Невже незрозуміло? Як ти не РОЗУМІЄШ? Ми не допустимо цього! Ніколи! Нізащо!

Раптом вона підняла вільну руку й пішла до рогу будинку. Ральф потягнувся до неї, але його пальці лише ковзнули по блузці.

— Не стріляйте! — крикнула Елен, волаючи до поліцейських. — Не стріляйте! Я одна із бранок!

Ральф рвонув за нею — підкоряючись чистому інстинкту, — але Луїза схопила його за ремінь.

— Краще тобі не з'являтися там, Ральфе. Ти чоловік, і вони можуть подумати...

— Привіт, Ральфе! Привіт, Луїзо!

Вони обернулися на голос. Ральф моментально впізнав, кому той належить, і здивувався й не здивувався водночас. За білизняними мотузками у вицвілих фланелевих штанах і стоптаних черевиках, підв'язаних електричними дротами, стояв Дорренс Марстеллар. Його волосся, таке ж м'яке, як і в Наталі (лише абсолютно біле, а не каштанове), розвівалося під поривами жовтневого вітру. У руці, як зазвичай, він тримав книжку.

— Ходімо. — Махаючи рукою й посміхаючись, він квапив Ральфа й Луїзу. — Покваптеся. Часу залишилося обмаль.

4. Дорренс повів їх зарослою травою стежкою, що пролягала від будинку далеко на захід. Спершу стежка йшла повз город, де неприбраними залишилися лише гарбузи

й кабачки, потім петляла по саду, де достигали яблука, потім крізь зарості ожини, що чіплялися мертвою хваткою за їхній одяг. Коли вони дісталися до молодого сосняку і ялин, Ральф подумав, що вони опинилися на пагорбі з боку Ньюпорта.

Для людини своїх років Марстеллар ішов дуже прудко, умиротворена посмішка не полишала його обличчя. Книжка, яку він тримав у руках, називалася «Про любов. Вірші 1950—1960 рр.» Роберта Крілі. Ральф ніколи не чув про нього, але припускав, що й містер Крілі ніколи не чув про Елмера Леонарді, Ернеста Гейкокса й Луїса Ламура. Ральф лише раз спробував заговорити зі старим Дором, коли їхня трійця дісталася до схилу, всіяного сосновими голками. Попереду, пінячись, дзюрчав струмок.

— Дорренсе, а що тут робиш ти? Як ти взагалі дістався до Гай-Рідж? І куди ми йдемо?

— О, я ніколи не відповідаю на запитання, — мовив старий Дор, розпливаючись у широкій посмішці. Він подивився на струмок, потім швидко тицьнув пальцем у воду. Невелика брунатна форель здійнялася в повітря, розбризкуючи блискучі краплі, і знову пірнула у воду. Ральф і Луїза переглянулися з однаковим «невже я справді це бачив» виразом.

— Ні, ні, — продовжував Дор, ступаючи на мокрий камінь. — Ніколи. Занадто важко. Занадто багато можливостей. Занадто багато рівнів... Так, Ральфе? Світ складається з безлічі рівнів. Як ти себе почуваєш, Луїзо?

— Чудово, — неуважно відгукнулася Луїза, спостерігаючи за Дорренсом, що переходив струмок по зручних пласких каменях. Старий ступав, розкинувши руки у боки, немов найстарший акробат у світі. Коли він дістався про-

тилежного берега, за ними почулося голосне зітхання, що віддалено нагадувало вибух.

«Це ємності з пальним», — подумав Ральф.

Дор стояв на іншому березі, обернувши до них обличчя, що застигло в безтурботній посмішці Будди. Цього разу Ральф піднявся на інший рівень без якого-небудь усвідомленого бажання й без відчуття внутрішнього спалаху. Барви увірвалися в день, але він майже не звернув на них уваги; всі його думки сконцентрувалися на Дорренсі, він навіть забув, що потрібно дихати.

За останній місяць Ральф бачив аури безлічі кольорів і відтінків, але жодна з них і близько не нагадувала чудовий «конверт», що оточував старого, котрого Дон Візі охарактеризував як «надзвичайно класний, але...». Було враження, що ауру Дорренса відфільтрували крізь призму... Або веселку. Від нього дугами виходило світло: голубе, малинове, червоне, рожеве, кремове, жовто-білого відтінку спілого банана.

Ральф відчув, як рука Луїзи стисла його лікоть.

(— О Боже, Ральфе, ти бачиш? Бачиш, наскільки він прекрасний?!)

(— Так.)

(— Хто він? І чи людина він?)

(— Не знаю...)

(— Припиніть це, обоє. Спустіться вниз.)

Дорренс і далі посміхався, але голос, що пролунав усередині його голови, був вольовим, який не терпить заперечень. І перш ніж Ральф устиг усвідомлено опуститися, він знову відчув отой спалах. Барви й особливі якості звуків одразу ж вислизнули.

— Тепер не час для цього, — сказав Дор. — Уже й так полудень.

— Полудень? — здивувалася Луїза. — Не може бути! Ми приїхали в Гай-Рідж близько дев'ятої, а відтоді минуло не більше півгодини!

— Коли ти на підйомі, час біжить швидше, — сказав старий Дор.

Слова його звучали урочисто, велично, але в очах миготіли іскорки гумору. — Запитайте будь-кого, хто п'є пиво й слухає музику в суботній вечір. Так що покваптеся! Час збігає! Перебирайтеся через струмок!

Луїза пішла першою, обережно переступаючи з каменя на камінь, розкинувши руки у боки для рівноваги. Ральф пішов за нею, простягнувши до неї руки, готовий у будь-який момент підтримати жінку, але саме він мало не звалився у воду. Йому вдалося уникнути цього ціною мокрих по щиколотку штанів, і при цьому Ральфові здалося, що десь у глибині його мозку пролунав веселий сміх Керолайн.

— Поясни нам хоч що-небудь, Доре, — попросив Ральф, коли вони перейшли струмок. — Ми геть розгублені. — «І не лише розумово чи духовно», — подумав він. Ральф ніколи не був у цих лісах. Що буде, якщо стежка зникне або старий Дор залишить їх?

— Добре, — одразу відгукнувся Дорренс. — Одне я можу сказати напевно.

— Що?

— Це найкращі вірші з усіх, написаних Робертом Крілі, — сказав Дорренс, піднімаючи книжку «Про любов», і перш ніж вони встигли відповісти, старий відвернувся й пішов по стежці, що вела через ліс на захід.

Ральф глянув на Луїзу. Вона не менш розгублено глянула на нього.

— Ходімо, друже, — сказала вона. — Краще не губити його з очей. Я залишила хлібні крихти вдома.

5. Вони піднялися на наступний пагорб, з вершини якого Ральф побачив, що стежка, якою вони йшли, обривається біля поросłого травою кар'єру. При в'їзді в кар'єр стояла машина — чудовий «форд» останньої моделі, який Ральф одразу ж упізнав. Коли відчинилися дверцята й з машини вибрався водій, усе одразу стало на свої місця. Звичайно, він знав цю машину, він бачив її у вівторок увечері з вікна будинку Луїзи. Тоді вона застигла посеред Гарріс-авеню, а водій стояв на колінах у світлі фар... Перед умираючим собакою, якого він збив. Джо Вайзер, зачувши їхнє наближення, глянув угору й привітно помахав рукою.

Розділ двадцять третій

1. — Він попросив мене підвезти вас, — пояснив Вайзер, акуратно відчиняючи дверцята.

— Куди? — поцікавилася Луїза. Вона сиділа поруч Дорренса на задньому сидінні. Ральф улаштувався на передньому біля Джо Вайзера, який мав такий вигляд, ніби не цілком розуміє, хто він і де.

Ральф підвівся — зовсім трішечки, потискаючи руку фармацевтові, бажаючи подивитися на ауру Вайзера. І сама аура, і «мотузочка» були на місці й мали абсолютно здоровий вигляд... Але яскравий жовто-жовтогарячий колір здався Ральфові трохи приглушеним. Ральф подумав, що це, швидше за все, результат впливу Дорренса.

— Чудове запитання. — Вайзер зніяковіло реготнув. — Але я, слово честі, не маю про це ані найменшого уявлення. Сьогодні — найдивніший день у моєму житті, поза всякими сумнівами.

Лісова дорога влилася в гудрононане шосе. Вайзер пригальмував, глянув туди-сюди, потім повернув ліворуч. Вони проїхали покажчик на шосе № 95, і Ральф зробив висновок, що одразу ж після в'їзду на головну магістраль Вайзер поверне на північ. Тепер він знав, де саме вони є — за три кілометри на південь від шосе № 33. Звідси менше ніж за півгодини можна дістатися до Деррі, і Ральф не сумнівався, що саме туди вони і їдуть.

Несподівано він розсміявся:

— То ось ми де. Троє щасливих людей, що роблять денну прогулянку. Ні, нас четверо. Вітаю вас у чудесній країні гіперреальності, Джо.

Джо подивився на нього, потім посміхнувся:

— А, то ось що це таке? — І, не давши Луїзі або Ральфові шансу відповісти, додав: — Здається, саме так.

— Ти прочитав вірш? — запитав Дорренс. — Той, що починається з рядка: «Я кваплю себе щомиті, щогодини — встигнути б здійснити все, визначене долею»?

Ральф, обернувшись, побачив, що Дорренс і далі безтурботно посміхається.

— Так. Послухай, Доре...

— Хіба це не шедевр? Чудовий вірш. Стівен Добінс нагадує мені Гарта Крейна, але без зайвої претензійності. Ось лише його, можливо, звуть Стівен Крейн, хоча навряд. Звичайно, тут відсутня мелодійність Ділана Томаса, але хіба це погано? Сучасна поезія не музика, вона про нерв — про те, хто має цю якість, а хто не має.

— О Боже, — зітхнула Луїза, підкочуючи очі.

— Можливо, якщо ми піднімемося на кілька рівнів, він і розповість усе необхідне, — сказав Ральф, — але ти ж не хочеш цього, Доре? Бо коли ти на підйомі, час летить швидше.

— Достеменно так, — відповів Дорренс.

Попереду виднілися покажчики в'їзду на магістраль.

— Гадаю, трохи пізніше вам з Луїзою доведеться піднятися вгору, тому так важливо зберегти якнайбільше часу. Зберегти... Час. — Дорренс зробив дивний жест, піднявши догори зігнуті вказівний і великий пальці, з'єднуючи їх, немов позначаючи прохід, що звужується.

Джо Вайзер увімкнув вогні повороту, повернув ліворуч і поїхав до Деррі.

— Яким чином у цій справі замішані ви, Джо? — поцікавився Ральф. — Чому з-поміж усіх мешканців західної частини міста Дорренс обрав саме вас за водія?

Вайзер похитав головою, і тут машина, в'їхавши на розвилку, опинилася на смузі зустрічного руху. Ральф блискавично потягнувся до керма і вніс корективи, нагадуючи собі, що останнім часом Джо, безсумнівно, дуже погано спав. Він зрадів, побачивши, що шосе майже порожнє. Отже, можна поберегти хвилювання для більш важливого випадку, і вже кому, як не Богу, відомо, що сьогодні воно ще знадобиться Ральфові.

— Нас об'єднала Визначеність, — раптом різко мовив Дорренс. — Це КА-ТЕТ, що означає єдність, створену з безлічі. Так само безліч рим складають єдиний вірш. Розумієш?

— Ні. — Ральф, Луїза й Джо вимовили це одночасно, утворюючи спонтанний хор, а потім нервово розсміялися. «Троє Безсонних в Часи Апокаліпсису, — подумав Ральф. — Господи, помилуй».

— Це нічого, — сказав Дорренс, і далі так само посміхаючись. — Просто повірте мені на слово. Ти й Луїза... Елен і її дочка... Білл... Фей Чепін... Тріґер Вашон... Я! Всі ми частини Визначеності.

— Усе це просто чудово, Доре, — сказала Луїза, — але куди Визначеність веде нас зараз? І що від нас буде потрібно, коли ми потрапимо на місце?

Дорренс подався вперед і зашепотів щось на вухо Джо Вайзеру, затуляючи губи долонею. Потім із задоволеним виглядом відкинувся назад.

— Він сказав, що ми їдемо в Громадський центр Деррі, — мовив Джо.

— Громадський центр! — стривожено вигукнула Луїза. — Ні, це неправильно! Ті двоє сказали...

— Забудьте про них на якийсь час, — перебив її Дорренс. — Пам'ятайте лише, що справа в нерві — хто володіє ним, а хто ні.

2. У машині Джо Вайзера зависла тиша. Дорренс відкрив збірку поезій Роберта Крілі і взявся читати, водячи по рядках жовтуватим, дуже старим пальцем. Ральф пригадав гру, в яку грав дитиною, — не дуже хорошу. «Полювання на бекасів» — так вона називалася. Треба було підшукати якомога молодших і довірливіших дітлахів, понаоповідати їм вигадок про міфічних птахів, потім роздати їм сильця й послати на пошуки неіснуючого. Ця гра ще називалася «Полювання на диких гусей». Раптом у Ральфа виникло відчуття, що Клото й Лахесіс те саме проробили з ним і Луїзою на лікарняному даху.

Він обернувся і впритул подивився на старого Дора. Дорренс закрив книжку і з увічливим інтересом дивився на Ральфа.

— Вони сказали, щоб ми й близько не підходили до Еда Діпно або до лікаря № 3. — Ральф говорив повільно, карбуючи кожне слово. — Вони попередили, щоб ми й думати не наважувалися про такий крок, тому що в цій

ситуації їм допомагають потужні сили, які приб'ють нас, як мух. Лахесіс сказав, що за найменшої спроби наблизитися до Еда чи Атропоса для нас усе закінчиться візитом одного з високопоставлених монстрів... Істоти, яку Ед називає Кривавим Царем. Зважаючи на все, не вельми приємний тип.

— Так, — слабким голосом мовила Луїза. — Саме так вони й сказали нам на даху лікарні. Нам лише треба переконати організаторів скасувати виступ Сьюзен Дей. Тому ми й поїхали в Гай-Рідж.

— І вам вдалося переконати їх? — поцікавився Джо Вайзер.

— Ні. Божевільні спільники Еда з'явилися туди раніше, підпалили будинок і вбили принаймні двох жінок. З однією з них ми й хотіли поговорити.

— Із Ґретхен Тіллбері, — вставив Ральф.

— Так, — кивнула Луїза. — Але тепер нам, без сумніву, нічого не доведеться робити — нізащо не повірю, що після всього цього виступ відбудеться. Четверо вбитих! Можливо, й більше! Вони зобов'язані скасувати захід або хоча б відкласти його. Хіба не так?

Ні Дорренс, ні Джо не відповіли. Ральф теж промовчав — він згадував почервонілі, гнівні очі Елен. «Як ти можеш навіть сумніватися? — сказала вона. — Якщо вони зупинять нас зараз, виходить, виграли вони».

Якщо вони зупинять нас зараз, виходить, виграли вони.

Чи є законний спосіб, щоб поліція змогла зупинити їх? Навряд. Тоді мерія? Не виключено. Можна зібрати екстрене засідання й заборонити Центру допомоги жінкам проводити мітинг. Але чи зважаться члени ради на такий крок? Якщо дві тисячі розлютованих жінок оточать будинок

муніципалітету й закричать в унісон: «Якщо вони зупинять нас тепер, виходить, переможуть вони», — чи зважиться мерія на заборону мітингу?

У Ральфа тривожно занило під ложечкою.

Елен розглядала сьогоднішній виступ як подію особливої ваги, і навряд чи так думає тільки вона. Справа вже не в праві на вибір і не в тому, хто має право вирішувати, що робити жінці зі своїм тілом. Тепер проблема постала настільки гостро, що за неї можна й умерти, захоплюючись мужністю тих, хто вже загинув, захищаючи ідею вибору. Тепер вони вели мову не лише про політику, але, до певної міри, і про священну битву не на життя, а на смерть.

Луїза сильно труснула Ральфа за плече. Він повернувся в сьогодення, але повільно, як людина, розбуджена посеред неймовірно цікавого сновидіння.

— Вони скасують виступ, чи не так? Але навіть якщо цього не станеться з якоїсь божевільної причини, більшість людей не прийде, правда? Після того що трапилося в Гай-Рідж, вони побояться прийти!

Ральф подумав, потім похитав головою:

— Більшість вважатиме, що небезпека минула. У програмі новин повідомлять, що двоє радикалів, які напали на Гай-Рідж, убиті, а третій за ґратами.

— Але Ед! А як же Ед? — вигукнула Луїза. — Адже саме він послав їх! Напад на Гай-Рідж був його ідеєю!

— Може, й так, але як ми це доведемо? Знаєш, що виявить поліція, роблячи обшук у квартирі Чарлі Пікерінга? Записку, в якій мовитиметься про те, що напад був лише його ідеєю. Записку, яка повністю виправдує Еда, до певної міри навіть обвинувачення... У тому, що він покинув їх у найважчий момент. І якщо такої записки не виявлять у домі

Пікерінґа, її, без сумніву, знайдуть у Френка Фелтона або Сандри Мак-Кі.

— Але це... Це ж... — Луїза змовкла, закусивши нижню губу. Потім з надією подивилася на Вайзера. — А як щодо Сьюзен Дей? Де вона! Кому-небудь відомо? Ми з Ральфом зателефонуємо їй і...

— Вона вже приїхала в Деррі, — відгукнувся Вайзер. — Хоча я сумніваюся, що навіть поліції відомо справжнє місце її перебування. Але коли ми зі старим Дором їхали до вас, по радіо оголосили, що виступ обов'язково відбудеться сьогодні ввечері.

«Звичайно, — подумав Ральф. — Шоу триває, воно й мусить тривати, і їй про це відомо. Людина, що несе хрест жіночого руху всі ці роки — чорт забирай, починаючи із Чикаської конвенції 68-го року, — з першого погляду впізнає момент великого вододілу. Вона зважила ступінь ризику і вважає її допустимою. Або вона, оцінивши ситуацію, вважає неприйнятною ту втрату довіри, яка буде неминуча в разі її відступу. Можливо, і одне й інше. Хай там як, а вона така ж бранка перебігу подій — КА-ТЕТ, — як і всі ми».

Машина під'їжджала до окраїн Деррі. На обрії Ральф побачив будинок Громадського центру.

Тепер Луїза звернулася до старого Дора:

— Де вона? Вам це відомо? Неважливо, скільки охоронців навколо неї; ми з Ральфом за бажання можемо стати невидимими... До того ж ми вміємо впливати на думки людей.

— О, змінивши рішення Сьюзен Дей, ви нічого не зміните, — сказав Дор. На його обличчі застигла блаженна посмішка. — У будь-якому разі люди прийдуть у Громадський центр. Якщо двері виявляться зачиненими, вони зламають їх, увірвуться всередину й однаково проведуть збори. На доказ того, що вони не бояться.

— Готову булочку не спекти заново, — глухо мовив Ральф.

— Ти правий, Ральфе! — радісно погодився Дор і поплескав Ральфа по руці.

3. Хвилин за п'ять Джо під'їхав до таблички «ЗАВЖДИ БЕЗКОШТОВНЕ ПАРКУВАННЯ У ВАШОМУ ГРОМАДСЬКОМУ ЦЕНТРІ!»

Стоянка була між будинком Громадського центру й біговою доріжкою Бессі-парку. Якби ввечері очікувався концерт рок-групи або якесь шоу, на стоянці не було б жодного авта, але сьогоднішня подія на світлові роки відрізнялася від звичайного шоу. На стоянці вже було близько шістдесяти або сімдесяти машин, навколо яких скупчилися люди, в основному жінки. Деякі тримали в руках пакети з їжею, інші плакали, у більшості на рукавах були жалобні пов'язки. У юрбі Ральф розгледів середніх років жінку з рухливим, витонченим обличчям. Вона була у футболці з портретом Сьюзен Дей і написом: «МИ ПЕРЕМОЖЕМО».

Майданчик перед входом у будинок Громадського центру виявився ще більш запрудженим, ніж автостоянка. Там стояло не менше шести автобусів з телевізійним устаткуванням, персонал зібрався під трикутним навісом, обговорюючи, як найкраще подати сьогоднішню подію. Судячи з гасла, що звисало з навісу, подія справді очікувалася неабияка. «З'ЇЗД ВІДКРИВАЄТЬСЯ О 20.00. ДОВЕДІТЬ СВОЮ СОЛІДАРНІСТЬ, ВИСЛОВІТЬ СВІЙ ГНІВ, ПІДТРИМАЙТЕ СВОЇХ СЕСТЕР».

Джо припаркував «форд», потім, запитливо звівши брови, повернувся до Дорренса. Той кивнув, і Джо подивився на Ральфа:

— Гадаю, тут вам з Луїзою варто вийти, Ральфе. Хай щастить. Я б хотів з вами — я навіть просив його про це, — але він сказав, що я не підготовлений.

— Усе нормально, — заспокоїв його Ральф. — Ми дякуємо вам за все, правильно, Луїзо?

— Звичайно, — погодилася жінка. Ральф потягнувся було до дверної ручки, потім різко зупинився.

— У чому сенс того, що відбувається? Я хочу знати справжній сенс. Адже справа зовсім не в порятунку двох тисяч людей, які, за словами Клото й Лахесіса, зберуться тут. Для ол-таймерівських сил, про які вони говорили, дві тисячі життів — не більше ніж піщинка в океані пустелі. То в чому ж річ, Доре? Чому ми тут?

Нарешті посмішка Дорренса розтануа, без неї він здавався молодшим і ніби поважнішим.

— Іов запитував Господа те саме, — сказав він, — але не отримав відповіді. Ви теж не отримаєте її, але дещо я вам усе ж скажу: ви стали центром грандіозних подій за участю величезних сил. Робота більш високого всесвіту зайшла в глухий кут, коли Визначеність та Випадковість змінили напрямок, помітивши ваш прогрес.

— Чудово, але я не зрозумів, — радше покірно, ніж гнівно зізнався Ральф.

— Я теж, але для мене досить і цих двох тисяч життів, — спокійно мовила Луїза. — Ніколи не пробачу собі, якщо бодай не спробую запобігти нещастю. Усе життя, що залишилося, мені буде снитися саван, який огортає цей будинок.

Ральф обміркував її слова, потім кивнув, відчинив дверцята й поставив ногу на землю.

— Чудовий аргумент. Тим паче, тут буде Елен. Швидше за все, вона принесе й Наталі. Можливо, для таких недоумків шот-таймерів, як ми, цього цілком достатньо.

«До того ж, — подумав він, — я прагну реваншу з номером три».

«О, Ральфе, — простогнала Керолайн. — Знову вдаєш із себе Клінта Іствуда!»

Ні, не Клінта Іствуда. І не Сильвестра Сталлоне або Арнольда Шварценеґґера. І навіть не Джона Вейна. Який з нього герой або кінозірка, він усього лише старий Ральф Робертс із Гарріс-авеню. Однак гнів стосовно карлика з іржавим скальпелем не ставав від цього менш реальним. І тепер цей гнів посилював не тільки біль від втрати вчителя історії, який прожив бік у бік з ним останні років десять. Ральф пам'ятав про приймальню в Гай-Рідж і про жінок, що притулилися до стіни під плакатом із зображенням Сьюзен Дей. І його внутрішнє око зосередилося зовсім не на животі вагітної Мерилін, а на волоссі Ґретхен Тіллбері — її прекрасному світлому волоссі, яке обгоріло від пострілу в упор, що забрав життя цієї жінки. Чарлі Пікерінґ натиснув курок, і, можливо, зброю йому дав Ед Діпно, але винити випадало лише Атропоса. Атропоса, який краде життя, капелюхи й гребінці. Атропоса, який краде сережки.

— Ходімо, Луїзо, — покликав він. — Нумо...

Але вона, доторкнувшись до його руки, похитала головою:

— Почекай — зачини дверцята.

Ральф вдивився в її обличчя і підкорився. Луїза помовчала, збираючись із думками, потім звернулася до старого Дора:

— Я досі не розумію, навіщо нас послали в Гай-Рідж. Вони ніколи не казали прямо, що чекають від нас саме цього, але ж ми знали, — чи не так, Ральфе? — що вони хотіли саме цього. І я бажаю зрозуміти. Якщо вже ми мусимо бути тут, то чому нас спрямували туди! Звичайно, ми врятували кілька життів, і я дуже рада цьому, але Ральф

правий, кілька життів нічого не значать для тих, хто влаштував це шоу.

Тиша, потім питання Дорренса:

— Невже Клото й Лахесіс здалися тобі всезнаючими і всемогутніми, Луїзо?

— Ну... Вони розумні, але навряд чи геніальні, — відповіла вона, секунду подумавши. — Клото й Лахесіс навіть сказали, що вони всього лише гвинтики порівняно з тими, хто засідає в раді директорів і ухвалює рішення.

Старий Дор ствердно кивав головою й посміхався.

— Клото й Лахесіс у грандіозній схемі й самі майже шоттаймери. Їм так само притаманні страх і короткозорість... Але загалом це не так і важливо, тому що вони теж служать Визначеності. КА-ТЕТ.

— Вони вважали, що ми програємо, якщо станемо віч-на-віч з Атропосом? — запитав Ральф. — Саме тому вони й переконали себе, що, скориставшись чорним ходом, ми виконаємо те, чого вони хочуть... Чорним ходом, яким є Гай-Рідж?

— Так, — відповів Дорренс. — Саме так.

— Чудово! — вигукнув Ральф. — Мені подобається таємне голосування. Особливо...

— Ні, — обірвав його Дорренс. — Це не те.

Ральф і Луїза зніяковіло переглянулися.

— Про що ти?

— Тут усе взаємозалежне. Дуже часто саме так усе й відбувається в межах Визначеності. Бачите... Ну... — Він зітхнув. — Ненавиджу такі запитання. Ніколи не відповідаю на них, хіба я не казав?

— Так, але...

— І чи не досить? Усі ці питання. Жахливо! До того ж марно!

Ральф подивився на Луїзу, потім знову на Дорренса. Дор важко зітхнув:

— Добре... Але це останнє, що я скажу, тому слухайте уважно. Можливо, Клото й Лахесіс послали вас у Гай-Рідж, керуючись неправильними мотивами, але Визначеність свою справу знає. Там ви чудово впоралися із завданням.

— Рятуючи жінок, — вставила Луїза. Але Дорренс похитав головою.

— Тоді що ж ми зробили? — Луїза майже кричала. — Що? Невже ми не маємо права знати, яку частину чортової Визначеності ми виконали?

— Ні, — відповів Дорренс. — Ще не час. Тому що вам ще багато чого слід зробити.

— Але ж це божевілля, — мовив Ральф.

— Неправда, — заперечив Дорренс. Він міцно притискав до грудей збірник віршів «Про любов», дивлячись на Ральфа. — Випадковість — ось божевілля. Визначеність — це розум.

«Добре, — подумав Ральф, — що ж ще ми робили в Гай-Рідж, крім того, що рятували жінок? І Джона Лейдекера? Не втрутився б я, Пікерінґ, швидше за все, убив би його, як і Кріса Нелла. Може, це якось пов'язане з Лейдекером?»

Цілком можливо, але це припущення не здавалося правильним.

— Дорренсе, — попросив він, — чи не погодишся ти повідомити нам дещо ще? Тому що...

— Ні, — похмуро відрізав старий Дор. — Ніяких питань більше, часу немає. Коли все закінчиться, ми разом пообідаємо... Якщо тільки ще будемо тут.

— О, ти чудово вмієш підбадьорити, Доре. — Ральф відкрив дверцята. Луїза зробила те саме, і вони вийшли з авта. Ральф, нахилившись, подивився на Джо Вайзера.

— Хочеш що-небудь сказати?

— Та ні, навряд чи...

Дор нахилився до Вайзера і знову зашепотів йому щось на вухо. Джо, насупившись, слухав.

— Ну? — запитав Ральф, коли Дорренс відкинувся на сидіння. — Що він сказав?

— Він попросив не забути про мій гребінець, — відповів Джо. — Уявлення не маю, про що він говорить, але хіба це вперше?

— Це мені якраз зрозуміло, — посміхнувшись, заспокоїв його Ральф. — Ходімо, Луїзо, змішаємося з юрбою.

4. Коли вони дійшли до середини автостоянки, Луїза так сильно штурхнула Ральфа ліктем у бік, що той спіткнувся.

— Поглянь! — прошепотіла вона. — Прямо! Хіба це не Конні Чанг?

Ральф подивився. Так, жінка в бежевому пальті, що стояла між двома техніками з емблемою Сі-Бі-Ес на куртках, без сумніву, була Конні Чанґ. Занадто часто її миле інтелігентне обличчя миготіло на екранах телевізорів, щоб сумніватися.

— Це вона або її сестра-близнючка, — погодився Ральф. Луїза, здавалося, забула про старого Дора, Гай-Рідж і лисих лікарів, у цю мить вона знову перетворилася на жінку, яку Білл Мак-Говерн полюбляв називати «наша Луїза».

— Що вона тут робить?

— Ну, — почав було Ральф, потім прикрив рукою рот, щоб приховати мимовільну посмішку. — Здається, те, що відбувається в Деррі, набуває міжнародного характеру. Швидше за все, вона відзніме матеріал для вечірнього випуску новин перед будинком Громадського центру. Принаймні...

Несподівано, без жодного попередження, аури знову просочилися в світ. Ральф мало не задихнувся:

— Господи! Луїзо, ти бачиш?

Хоча навряд, бо якби Луїза бачила, то на Конні Чанґ не звернула б і дещиці уваги. Видовище було жахливе, майже за межами збагненного, і вперше Ральф зрозумів, що навіть у яскравого світу аур є свій темний бік, що змусив би звичайну людину схилити коліна й подякувати Господу за своє куце сприйняття дійсності.

«Але ж я ще навіть не піднімався сходами, — подумав він. — Я лише дивлюся на цей розширений світ, як зазвичай дивляться у вікно. Я спостерігаю збоку».

Але Ральф і не хотів опинитися всередині. Від одного погляду на щось подібне виникало бажання осліпнути.

Луїза насупилася:

— Що, барви? Ні, не бачу. Мені варто спробувати? Щось погане?

Він спробував відповісти, але не зміг. А за секунду Ральф відчув хворобливий потиск руки й зрозумів, що пояснення зайві. На краще чи на гірше, але тепер Луїза сама бачила все.

— О Боже, — видихнула вона тремтячим голосом. — О Боже, о Боже, бідолашна Луїза.

З лікарняного даху аура, що зависла над будинком Громадського центру, здавалася величезною брудною парасолею. Але тепер стояти на автостоянці було все одно, що перебувати під величезною, неймовірно жахливою москітною сіткою, газові стінки якої від старості вкрилися зеленувато-чорною цвіллю. Яскраве жовтневе сонце всохло до каламутного кружечка тьмяного срібла. Повітря набуло похмурого, туманного відтінку, що нагадав Ральфові зображення Лондона кінця дев'ятнадцятого сторіччя. Тепер вони вже не дивилися на саван Громадського центру, ні,

тепер вони були заживо поховані в ньому. Ральф відчував холодний тиск савана, що намагається переповнити його почуттям втрати, розпачу й зніяковіння.

«До чого все це? — запитав він себе, апатично дивлячись, як «форд» Джо Вайзера виїжджав на Мейн-стріт, відвозячи Дорренса Марстеллара. — До чого все? Ми не можемо нічого змінити, виходу нема. Можливо, у Гай-Рідж нам дещо і вдалося. Але різниця між тим, що було там і що відбувається тут, подібна до різниці між плямою бруду й чорною дірою. Якщо ми спробуємо втрутитися в те, що відбувається, нас зітруть на порох.

Поруч пролунав стогін, і Ральф зрозумів, що Луїза плаче. Намагаючись взяти себе в руки, він обійняв жінку за плечі.

— Тримайся, Луїзо, — сказав він. — Ми зможемо протистояти цьому. — Але в глибині душі він сумнівався.

— Ми ж дихаємо цим! — схлипнула вона. — Ми просочуємося смертю! О, Ральфе, ходімо звідси! Будь ласка, ходімо звідсіль!

Слова Луїзи були бальзамом для його душі, немов склянка води умираючому від спраги в пустелі, але Ральф похитав головою:

— Якщо ми нічого не зробимо, сьогодні ввечері загинуть дві тисячі людей. Я погано розбираюся в тому, що відбувається, але це знаю напевно.

— Добре, — прошепотіла Луїза. — Підтримуй мене, щоб я не розбила голову, якщо зомлію.

Яка зла іронія, подумав Ральф. Тепер у них були обличчя й тіла квітучих людей середнього віку, але вони плелися по автостоянці, як парочка старих, м'язи яких перетворилися на мотузки, а кістки на скло. Луїза часто й важко дихала, немов хворіла на грудну жабу.

— Я виведу тебе звідси, якщо хочеш, — сказав Ральф дуже серйозно. Він проведе її до автобусної зупинки, а коли автобус прийде, посадить і відправить на Гарріс-авеню. Що може бути простіше?

Ральф відчував смертоносну ауру, що оточувала це місце, тиснула й намагалася знищити його, і згадав слова Білла Мак-Говерна про емфізему легенів, яка була у Мей Лочер, — ця хвороба не відступає ні на секунду. Тепер йому було зрозуміло, що пережила Мей Лочер за останні п'ять років свого життя. І справа зовсім не в тому, що він усмоктує чорні міазми, вдихаючи смерть, серце скажено б'ється, а голову стискає так, наче в Ральфа жорстоке похмілля.

Він хотів було повторити свою пропозицію, коли Луїза, задихаючись, заговорила:

— Гадаю, я впораюся... Сподіваюся... Це не протриває занадто довго. Ральфе, як так сталося, що ми можемо відчувати щось настільки жахливе, навіть не бачачи барв? Чому їх немає? — Вона обвела жестом натовп перед будинком. — Невже ми, шот-таймери, настільки байдужі? Жахлива думка.

Ральф похитав головою, показуючи, що відповідь йому невідома, але подумав, що телерепортери, оператори й охоронці все ж відчувають щось. Він бачив безліч рук, які тримали горнятка з кавою, але ніхто не пив. На капоті одного з автомобілів стояла коробка з горіховими тістечками, але єдине, яке взяли з упаковки, лежало поруч на серветці, відкусили від нього лише раз. Ральф окинув поглядом більше двох дюжин осіб, але на жодному не помітив посмішки. Люди займалися своєю роботою — установлювали камери, приєднували кабель, — але робили це без того збудження, яке зазвичай супроводжує підготовку до таких подій.

Конні Чанґ вийшла з-під навісу з бородатим симпатичним кінооператором. «МАЙКЛ РОЗЕНБЕРҐ» — було написано на емблемі його форменої куртки. Вона жестом маленьких рук показала, що воліла б, аби він зняв привітальне гасло. Розенберґ кивнув. У Конні Чанґ було бліде, похмуре обличчя. Під час розмови вона замовкла, непевно піднесла долоню до скроні, немов загубила нитку думок або відчула слабкість. Люди поводилися підкреслено однаково, здавалося, всі вони переймалися одним і тим же: у часи дитинства Ральфа це називалося меланхолією, але меланхолія була лише слабким визначенням туги, яка охопила всіх.

Ральф пригадав випадок зі свого життя, коли він впадав в емоційний ступор; весь день він почував себе чудово... Але без жодної видимої причини його раптом охоплювало полум'я, і одразу виникало почуття втрати, катастрофи. Потім прийшло відчуття безглуздості всього, що відбувається, — воно ніяк не було пов'язане з поточними подіями, але не втрачало від цього своєї потуги, і тоді хотілося лише одного: заховатися в ліжко і вкритися з головою. «Можливо, оце й викликає подібні почуття, — подумав він. — Якесь величезне скупчення смертей, передчуття нещасть, що розкинулося, немов тент для банкету, витканий із павутини й сліз замість тканини й канатів. На нашому рівні шот-таймерів ми не бачимо його, але відчуваємо. Так, відчуваємо. А сьогодні...»

А сьогодні це щось намагається висмоктати їх до дна. Можливо, незважаючи на побоювання, вони з Луїзою не вампіри, але це щось виразно існувало. Саван був уповільненим, напівусвідомленим життям, і він постарається висмоктати з людей усе, якщо вони дозволять йому.

Луїза спіткнулася, і Ральфові довелося докласти чимало зусиль, щоб не дозволити їй упасти. Потім Луїза підняла

голову (дуже повільно, немов її волосся було занурене в цемент), приклала руку до губ і різко вдихнула повітря, одночасно спалахуючи. В інший момент Ральф не помітив би цього слабкого спалаху, але тільки не тепер. Вона ковзнула нагору. Трохи. Для підживлення.

Він не бачив, як Луїза заглибилася в ауру офіціантки, але тепер усе відбувалося в нього на очах. Аури телевізійників нагадували маленькі яскраво забарвлені японські ліхтарики, що хоробро світили в сутінку величезної печери. Тепер від одного з них відокремився щільний потік фіолетового — від Майкла Розенберга, бородатого оператора, якщо бути точним. Дюймів за два від обличчя Луїзи потік розділився надвоє — верхня хвиля роздвоїлася й прослизнула в ніздрі, а нижня через відкриті губи увійшла в рот. Крізь м'язові тканини Ральф бачив слабке сяйво, що висвітлило Луїзу зсередини, роблячи її схожою на ліхтар з гарбуза з отворами для очей, носа й рота.

Вона перестала чіплятися за руку Ральфа, зник тиск її ваги. А за мить фіолетовий потік світла розчинився. Луїза оглянулася. Воскові щоки її злегка порожевіли.

— Уже краще — набагато краще. А тепер ти, Ральфе!

Ральф і далі вважав це злодійством, проте знав: якщо він не підживиться, то впаде від виснаження. Він відчував, як залишки енергії, запозиченої в хлопчика у футболці із зображенням групи «Нірвана», випаровуються крізь шкіру. Склав долоню трубочкою навколо рота й ледь-ледь повернувся вліво в пошуках цілі. Конні Чанґ наблизилася до нього на кілька кроків, розглядаючи плакат, що звисав з навісу над входом, вона розмовляла з Розенбергом (той не виказував жодних ознак дискомфорту від впливу Луїзи). Не роздумуючи, Ральф різко вдихнув.

Аура Конні Чанґ була того ж милого молочного відтінку весільного вбрання, що й аура, яка оточувала Елен і Наталі

під час їхнього візиту до Ральфа в компанії з Ґретхен Тіллбері. Замість променя світла від аури Чанґ відокремилася довга пружна стрічка. Ральф майже моментально відчув, як сила наповнює його, виганяючи ниючу напруженість у суглобах і м'язах. До того ж він знову міг ясно мислити. Немов йому промили мізки від бруду.

Конні Чанґ замовкла, глянула в небо, потім відновила розмову з оператором. Ральф оглянувся довкола і помітив стривожений погляд Луїзи.

— Краще? — прошептала вона.

— Набагато, — так само тихо відповів він, — але однаково процедура неприємна.

— Мені здається... — Погляд Луїзи впав на щось біля вхідних дверей будинку Громадського центру. Скрикнувши, вона відсахнулася, її очі мало не вилазили з орбіт. Ральф простежив за поглядом Луїзи, й у нього перехопило подих.

Проектувальники намагалися зм'якшити враження від важких цегляних стін будинку, висадивши по периметру вічнозелений чагарник, який дуже розрісся, займаючи тепер майже всю смужку трави. У кущах копошилися величезні жуки, що нагадували доісторичних трилобітів[1]. Вони видряпувалися один на одного, зіштовхувалися головами, іноді вдаряли один одного передніми лапками, немов олені-самці у шлюбний період. Жуки здавалися яскравими, як намальовані на тарілці пташки, але було в них щось примарне й нереальне (і, на думку Ральфа, безмозке), незважаючи на розмаїтість барв; неймовірно яскраві й одночасно ефемерні, вони сприймалися як дивні жуки-світлячки.

«Але ж це не ті. Ти знаєш, що це таке».

---

[1] Клас вимерлих морських членистоногих.

— Гей! — крикнув Розенберґ, обернувшись, як і інші, в їхній бік. — З нею все гаразд, приятелю?

— Так, — відгукнувся Ральф. Він швидко опустив притиснуту до губ долоню. — Просто...

— Я побачила мишку, — втрутилася Луїза, безумно посміхаючись і являючи собою яскравий приклад «нашої Луїзи». Вона вказала на кущі ліворуч від вхідних дверей, палець її ледь помітно тремтів. — Мишка прошмигнула отуди. Боже, яка вона була жирна! Ти бачив, Нортоне?

— Ні, Еліс.

— Побудьте тут, пані, — сказав Майкл Розенберґ, — і ви побачите ще багато цікавого. — Почувся уривчастий, вимучений смішок, потім оператори знову приступили до своєї роботи.

— Боже, Ральфе! — прошептала Луїза. — Ці... Це щось...

Він стиснув її долоню:

— Заспокойся, Луїзо.

— Вони знають, правда? Саме тому вони тут. Вони немов стерв'ятники.

Ральф кивнув. Тим часом кілька жуків, що з'явилися на верхівці куща, заходилися безцільно дряпатися по стіні. Рухалися вони з ледачою повільністю сонних осінніх мух, залишаючи за собою тоненькі різнобарвні сліди. Інші жуки плазували по траві під кущами.

Один з місцевих телекоментаторів рушив у бік галявинки, що кишіла паразитами, і коли він повернув голову, Ральф упізнав Джона Кірклендa. Він розмовляв з гарненькою жінкою в одному з тих «могутніх» ділових костюмів, які Ральф — за нормальних умов — вважав доволі сексуальними. Швидше за все, жінка була продюсером Кірк-

ленда, і Ральф подумав, чи не зеленіє аура Лізетт Бенсон, побачивши цю жінку.

— Вони йдуть до тих жуків! — люто прошептала Луїза. — Нам треба зупинити їх, треба!

— Ми нічого не будемо робити.

— Але...

— Луїзо, не станемо ж ми шаленіти з приводу жуків, яких ніхто, крім нас, не бачить. Це може закінчитися для нас гамівними сорочками. До того ж жуки тут не заради них. — Помовчавши, він додав: — Сподіваюся.

Вони спостерігали, як Кірклеид і його звабна супутниця наблизилися до газону... і опинилися в желеподібному збіговиську трилобітів. Один з них піднявся на начищену туфлю Кірклеида, завмер на секунду, тоді подряпався по штанині.

— Та начхати мені на Сьюзен Дей, — говорив Кірклеид. — Головне тут — Центр допомоги жінкам, а не ця пані й заплакані тітки з жалобними пов'язками на рукавах.

— Тримай себе в руках, Джоне, — сухо мовила жінка. — Ти стаєш занадто чутливим.

— Невже? Чорт. — Жучок, мабуть, поставив собі за мету дістатися до ширінки. Ральф подумав, що якби Кірклеид раптом зміг побачити те, що скоро добереться до його яєць, він, найімовірніше, одразу б збожеволів.

— Добре, але обов'язково поговори з керівницями місцевого відділення організації, — казала продюсер. — Тепер, коли Тіллбері мертва, повноважними особами є Меггі Петровскі, Барбара Річардс і доктор Роберта Гарпер. — Жінка, зробивши крок, високою шпилькою проткнула жирного жука. Бризнула веселка кишок і воскової субстанції, схожої на прокисле картопляне пюре. Ральф подумав, що біла речовина — це личинки, щось на кшталт вмісту тарганячої сумки. Луїза притулилася обличчям до плеча Ральфа.

— До того ж уважно стеж за жінкою, яку звати Елен Діпно, — продовжувала продюсер, роблячи крок до будинку. Жук, що пристав до каблука, звалився, скорчивши лапки.

— Діпно, — мовив Кірклеид, постукавши пальцем по лобі. — Щось таке крутиться в голові.

— Напевно, це ворушиться остання звивина у твоєму мозку, — так само сухо зауважила продюсер. — Це дружина Еда Діпно. Вони розсталися. Якщо тобі потрібні сльози, кращого об'єкта не підшукати. Вони з Тіллбері були подругами. Можливо, особливими подругами, якщо ти розумієш, що я маю на увазі.

У Кірклендових очах заграла масна усмішка — вираз настільки не властивий його телевізійному іміджу, що Ральф навіть розгубився. А тим часом один із різнобарвних жуків піднімався вгору по нозі жінки. З безпомічним подивом Ральф спостерігав, як той зник під подолом спідниці, рухаючись там, як кошеня, що заплуталося під банним рушником. І знову виникло відчуття, що колега Кірклеида відчула щось, тому що під час розмови вона мимовільно потерла здуте місце на спідниці, коли комаха піднялася майже до правого стегна. Ральф не чув соковитого звуку, який видала страшна м'якотіла істота, лопаючи, але легко міг його уявити. Ще він не міг не уявити, як нутрощі жука стікають по нейлоновій панчосі, яка обтягувала жіночу ногу. І ця рідина залишиться на ній до вечірнього душу, невидима, про яку вона й не підозрює.

Тепер ці двоє почали обговорювати, у якому світлі найкраще подавати запланований мітинг супротивників абортів... Не сумніваючись, що він відбудеться. Жінка висловлювала свою думку, твердячи, що навіть такі тупоголові, як «Друзі життя», навряд чи ризикнуть з'явитися біля Громадського центру після подій у Гай-Рідж. Кірклеид

заперечував, стверджуючи, що неможливо передбачити поведінку фанатиків, але зважати на них необхідно. А під час їхньої розмови, обміну жартами й плітками все більше роздутих багатобарвних жуків діловито піднімалися по їхніх ногах і тілах. Один піонер дістався навіть до червоної краватки Кірклендa, маючи намір, очевидно, підкорити обличчя.

Праворуч від себе Ральф уловив неясний рух. Він повернувся до дверей саме вчасно, щоб помітити, як один із техніків підштовхнув другого, вказуючи на них. Раптом Ральф чітко побачив себе й Луїзу збоку: двоє людей без жодної видимої причини (у них не було чорного крепу на рукавах, і вони аж ніяк не належали до команди телерепортерів) застигли посеред автостоянки. Жінка, що вже звернула на себе увагу своїм криком, уткнулась у плече джентльменові... А сам джентльмен, як дурень, утупився в порожнечу.

Ральф тихо заговорив, цідячи слова крізь зуби, немов в'язень, що обговорює умови втечі зі співкамерником в одному зі старих фільмів.

— Підніми голову. Ми й так привертаємо до себе увагу.

Йому здалося на мить, що Луїза не в змозі виконати його прохання... Але вона зібралася з силами й підвела голову. Востаннє подивилася на чагарник, що ріс навколо стін, — мимовільний рух страху, — а потім рішуче повернулася до Ральфа, тільки до Ральфа.

— Ти помітив сліди присутності Атропоса, Ральфе? Адже саме тому ми тут. Щоб... Напасти на його слід?

— Напевно. Чесно кажучи, я ще не придивлявся — занадто багато всього навколо коїться. Гадаю, нам варто підійти до будинку ближче. — Ральфові цього не хотілося, але дуже важливим здавалося зробити хоч щось. Він відчував

довколишній саван, його похмуру, задушливу присутність, яка пасивно противилася будь-якому просуванню вперед. Ось із чим їм доведеться поборотися.

— Гаразд, — вирішила Луїза. — Я піду попрошу автограф у Конні Чанґ і постараюся виглядати якомога простодушніше й дурнуватіше. Ти це переживеш?

— Так.

— Чудово. Тому що тоді, якщо вони й будуть дивитися на когось, то тільки на мене.

— Непогано придумано.

Ральф ще раз глянув на Джона Кіркленда й жінку-продюсера. Тепер вони обговорювали можливість живого ефіру, абсолютно не відчуваючи того, що на їхніх обличчях копошаться незграбні трилобіти. Один із них, наприклад, повільно вповзав до рота Джону Кіркленду.

Ральф поспішно відвернувся, дозволяючи Луїзі завести себе до того місця, де поруч із Розенберґом стояла міс Чанґ. Він помітив, як ці двоє подивилися на Луїзу, а потім переглянулися. Погляд на одну третину складався з подиву, а на дві третини зі смиренності — ага, ось і одна з них!

Луїза міцно стисла йому руку, немов кажучи: «Не звертай на мене уваги, Ральфе, займайся своєю справою, а я займуся своєю».

— Вибачте, будь ласка, адже ви Конні Чанґ? — звернулася до неї Луїза чарівним тоном цікавої плетухи. — Я побачила вас тут і сказала Нортону: «Невже це саме та жінка, що виступає в програмі новин разом із Деном Ратером, чи, може, я збожеволіла?» А потім...

— Так, я Конні Чанґ, мені дуже приємно, я готуюся до вечірніх зйомок, так що даруйте...

— Звичайно, звичайно, я й не мріяла про те, щоб поговорити, тільки про автограф — невеликий розчерк пе-

ра, — тому що я ваша найбільша шанувальниця, принаймні в штаті Мен.

Міс Чанґ глянула на Розенберґа. Той уже тримав ручку напоготові, як чудово вимуштрувана медсестра подає хірургові наступний інструмент ще до того, як він скаже, що саме йому потрібно. Ральф сконцентрувався на майданчику перед Громадським центром і трохи піднявся в сприйнятті навколишнього.

Спершу він був заскочений, побачивши перед вхідними дверима напівпрозору чорну субстанцію. Дюймів зо два заввишки, вона скидалася на якусь геологічну формацію. Однак цього не могло бути... Якби те, на що він дивився, було реальним (реальним на рівні шот-таймерів), субстанція заважала б відчиняти двері, а цього не відбувалося. Поки Ральф дивився, двоє телевізійних техніків пройшли крізь цю речовину, немов вона була не більш ефемерною, ніж туман, що стелиться по землі.

Ральф згадав енергетичні відбитки слідів, залишені людьми, — ті, що нагадують схеми танцювальних па із самовчителя Артура Мюррея, і все зрозумів. Сліди танули, немов сигаретний дим... Ось тільки насправді сигаретний дим не зникає, він залишається на стінах, вікнах, легенях. Очевидно, людські аури теж залишають свій осад. Щоб побачити його, недостатньо подивитися на слід, залишений однією людиною, але цей будинок — найбільше приміщення в четвертому за величиною місті штату Мен. Ральф подумав про людський потік, що вливався й виливався крізь ці двері, — банкети, збори, виставки, концерти, баскетбольні матчі, — і зрозумів природу напівпрозорих шлаків. Це був еквівалент невеликих заглибин, які іноді можна побачити на старих сходах.

«Не витрачай часу на дурниці, любий, — пам'ятай про справу».

А поруч Конні Чанґ ставила автограф на вересневому рахунку за електрику. Ральф розглядав жужільний осад на цементній скатертині перед вхідними дверима в пошуках слідів Атропоса — радше запаху, ніж видіння, того неприємного м'ясного духу, що оточував крамницю містера Гастона в часи Ральфового дитинства.

— Спасибі! — бурмотіла Луїза. — Я сказала Нортону: «У неї такий вигляд, як у телевізорі, немов маленька китайська лялечка». Це достеменно мої слова.

— Дуже приємно, — відповіла Чанґ, — але мені час повертатися до роботи.

— Звичайно, звичайно. Передайте від мене привіт Дену Ратеру, будь ласка. Скажіть, що я захоплююся ним.

— Обов'язково. — Киваючи й посміхаючись, Чанґ повернула ручку Розенбергу. — А тепер вибачте нас...

«Якщо воно й тут, то вище, ніж я, — подумав Ральф. — Мені варто ще трохи піднятися».

Так, але слід бути обережним, і не лише тому, що час на вагу золота. Просто якщо він прослизне занадто високо, то зникне зі світу шот-таймерів, а така подія може відволікти навіть телевізійників, поглинутих підготовкою до вечірнього мітингу... Принаймні, на якийсь час.

Ральф сконцентрувався, але коли безболісний внутрішній спалах відбувся цього разу, він радше скидався на м'які змахи батога, ніж на жорсткі. Барви безмовно розцвіли, усе навколо виступило на авансцену в чудовому блиску. Але всі кольори притлумлював своєю ваготою чорний тон савана — це було цілковитим запереченням. Депресія й відчуття виснаження знову обрушилися на Ральфа, вістрям утикаючись у серце. Він зрозумів, що коли тут, угорі, у нього є справа, то краще якнайшвидше виконати її й зістрибнути вниз на рівень шот-таймерів, поки сили повністю не залишили його.

Ральф знову глянув на двері. Якусь мить там не було нічого, крім розталих аур таких же шот-таймерів, як і він... А потім те, що він бачив, раптом немов проявилося — так проступає таємне послання, написане чорнилом з лимонного соку й прогріте над вогнем. Він сподівався побачити щось, що запахом чи видом нагадало б купу гнилих покидьків на задньому дворі крамнички містера Гастона, але реальність виявилася ще гіршою — швидше за все, через несподіванки. На самих дверях виднілися сліди, схожі на кров'янистий слиз, — можливо, відбитки, залишені пальцями Атропоса, — і огидна величезна калюжа тієї ж субстанції танула перед вхідними дверима, і її всмоктували аури. Було щось настільки жахливе, настільки чужорідне у цій речовині, що в порівнянні з ним кольорові жуки здавалися майже нормальними й нешкідливими. Калюжа нагадувала блювотину собаки, хворого на невідомий вид сказу. Від калюжі тягнувся слід, спершу у вигляді засохлих згустків, потім дрібніших крапель, що нагадували розхлюпану фарбу.

«Звичайно, — подумав Ральф. — Саме тому ми й опинилися тут. Маленький виродок не зміг утриматися від візиту сюди. Для нього це те ж, що кокаїн для наркомана». Він уявив Атропоса, що стоїть на цьому місці й спостерігає... Щириться... Потім підходить до дверей, торкається до них і залишає мерзенні відбитки. Уявив Атропоса, що черпає енергію й міць із самої чорноти, яка позбавляє Ральфа життя.

«Звісно, він міг піти в інші місця й зайнятися іншими справами — безсумнівно, у такого надприродного психа знайдеться безліч справ, — але йому, мабуть, важко триматися від такого місця подалі, незважаючи на всю свою зайнятість. Цікаво, як він почувається? Немов напружений прутень опівдні, саме так».

Луїза смикнула Ральфа за рукав, і він обернувся. Жінка й далі посміхалася, але затята напруженість у її очах свідчила про те, що вона ледве стримує крик. А Конні Чанґ і Майкл Розенберґ тим часом ішли до будинку.

— Ти мусиш вивести мене звідси, — прошептала Луїза. — Я більше не можу. Мені здається, що я божеволію.

— Добре — ніяких проблем.

— Я не чую тебе, Ральфе, — мені здається, я бачу, як крізь тебе просвічує сонце. Господи, я впевнена в цьому!

— О, почекай...

Він сконцентрувався й відчув, як навколишній світ трохи зрушився. Барви сполотніли, аура Луїзи зникла.

— Тепер краще?

— Принаймні щільніше.

Він посміхнувся:

— Добре. Ходімо.

Ральф узяв Луїзу під руку й повів до того місця, де їх висадив Джо Вайзер. Саме в цьому напрямку вели кров'янисті сліди.

— Ти знайшов те, що шукав?

— Так.

Луїза моментально оживилася:

— Чудово! Я бачила, як ти піднімався — так дивно, неначе перетворювався на тоновану фотографію. А потім... Мені здалося, що я можу бачити крізь тебе... Це було дуже дивно. — Луїза суворо подивилася на Ральфа.

— Страшно, так?

— Ні... Не страшно. Просто дивно. Жуки... Вони були жахливими. Фе!

— Розумію тебе. Але вони все ще тут.

— Можливо, й так, але нашій справі ще кінця-краю не видно. Так?

— Так — Керолайн сказала б, що до раю ще далеко.

— Тримайся мене, Ральфе Робертсе, і ми не заблукаємо.

— Ральф Робертс? Ніколи про такого не чув. Мене ж звуть Нортон.

Він був радий з того, що Луїза розсміялася.

Розділ двадцять четвертий

1. Вони повільно йшли по асфальтованій автостоянці. Сьогодні ввечері тут буде повно машин. Приходь, дивися, слухай, покажи себе... А найголовніше — доведи своєму місту і всій країні, що тебе не залякають жодні Чарлі Пікерінги. Навіть меншість, яку стримував страх, не може не виявити свого хворобливого інтересу. Наблизившись до бігової доріжки, Ральф і Луїза водночас підійшли до краю савана. Тут саван був товщий, щільніший, Ральф відчував його колоподібний рух, немов саван був витканий із дрібних порошин, що рухаються. Він нагадував повітря над відкритою сміттєспалювальною піччю, яке аж блищить від жару спалюваного в ній паперу.

Слух Ральфа вловлював два звуки, що накладаються один на одного. Верхній був сріблистим подихом. Ральф подумав, що цей звук може належати вітру, якщо той навчиться плакати. Від такого пищання мурашки бігли по шкірі, але другий, нижній звук виразно був неприємний — слиняве плямкання, немов десь поблизу величезний беззубий рот пережовував їжу.

Підійшовши до темної, ворухливої оболонки савана, Луїза зупинилася й звернула переляканий, благальний погляд на Ральфа. Вона заговорила голосом маленької дівчинки:

— Навряд чи я зможу пройти крізь це. — Луїза замовкла, борючись із собою, потім знову заговорила: — Знаєш,

воно живе. Воно спостерігає за ними. — І вказала пальцем через плече як на людей, що стовпилися на автостоянці, так і на команду телерепортерів і техніків, що займалися своїми справами ближче до будівлі. — ...І це жахливо, але воно бачить і нас, що ще гірше... Бо знає, що ми теж його бачимо. Це, радше, не бачення, а відчування.

Тепер чавкання, здавалося, майже оформилось у слова, і що далі Ральф прислухався, то дужче переконувався у правильності свого припущення.

(«Заб-б-б-и-и-р-р-рай-теся. Г-г-геть. Ї-і-і-жа хр-р-роб-б-ба-ків»).

— Ральфе, — прошепотіла Луїза. — Ти чуєш?

(«Н-н-нен-н-на-ви-джу-у-у. У-у-уби-и-и-ва-ти-му-у-у. У-у-усіх-х-х»).

Ральф кивнув і знову взяв жінку під руку:

— Ходімо, Луїзо.

— Ходімо?.. Куди?

— Униз. До кінця.

Якусь мить вона з нерозумінням дивилася на Ральфа; потім кивнула. Ральф відчув внутрішній спалах — трохи сильніше, ніж минулого разу, і раптом день довкола нього прояснився. Туманний бар'єр, що рухався перед ними, розтанув, зник. Проте вони зажмурилися й затамували подих, коли підійшли до того місця, де, як вони знали, був край савана. Ральф відчув, як напружилася рука Луїзи, коли вона поспішно долала невидимий бар'єр, а коли він сам проходив крізь нього, темний поплутаний клубок спогадів — повільна смерть його дружини, втрата улюбленого собаки в дитинстві, образ Білла Мак-Говерна, що сповзає по стіні й хапається за груди, — огорнув його розум, а потім стиснув жорсткою, невблаганною хваткою. Чулися сріблисті схлипи, такі безперервні й моторошно безглузді, — схлипи ідіота. Вони подолали бар'єр.

2. Коли вони вийшли з-під дерев'яної арки автостоянки, Ральф підвів Луїзу до лавочки й змусив сісти, незважаючи на всі її запевняння щодо чудового самопочуття.

— Гаразд, але мені й самому необхідно зібратися з думками.

Вона ніжно поцілувала його в щоку:

— Скільки завгодно, любий.

Ральфу знадобилося хвилин п'ять, перш ніж він відчув у собі достатньо сил. Він узяв Луїзу за руку, і вони разом підвелися.

— Ральфе, ти відшукав його сліди?

Він кивнув:

— Щоб побачити їх, нам потрібно підстрибнути на два рівні. Спершу я піднявся на рівень бачення аур, адже на цьому щаблі час не прискорюється, проте трюк не спрацював. Треба було чогось більшого. Однак варто бути дуже обережними. Бо коли ми бачимо...

— Нас теж можуть бачити. Так. До того ж нам не можна гаяти часу.

— Безперечно. Ти готова?

— Майже. Здається, для початку мені потрібен ще один поцілунок. Годиться й швидкоплинний.

Посміхаючись, Ральф поцілував жінку.

— Ось тепер я готова.

— Тоді ходімо.

Спалах.

3. Біля автобусної зупинки виднілися червонуваті плями слідів, що вели у бік доріжки, якою користувалися бігуни із травня по вересень. Луїза затрималася на мить біля низького дощатого паркану, оглядаючись довкола,

бажаючи переконатися, що трибуни стадіону порожні, потім підстрибнула вище. Вона рухалася з легкістю й грацією молоденької дівчини, але, перекинувши ногу через паркан і осідлавши його, завмерла. На обличчі її з'явився змішаний вираз подиву й конфузу.

— Луїзо? З тобою все гаразд?

— Так. Уся справа в цій клятій спідній білизні! Здається, я схудла, і тепер вона не бажає триматися там, де мусить! Чорт забирай!

Ральф усвідомив, що бачить не лише поділ комбінації Луїзи, але й три-чотири дюйми рожевого шовку. Він заледве стримав посмішку, коли Луїза сіла на широку планку паркану, піднявши догори тканину. Ральф хотів було сказати, що вигляд у неї при цьому доволі спокусливий, але не сказав, вирішивши, що це не дуже вдала думка.

— Відвернися, поки я поправлю деталь туалету, і зітри дурну, самовдоволену усмішку зі свого обличчя.

Ральф слухняно відвернувся й почав дивитися на Громадський центр. Якщо на його лиці й грала посмішка (Ральф вважав, що Луїза, швидше за все, помітила це по його аурі), то вид темного, ворухливого савана одразу ж її розвіяв.

— Луїзо, може, краще взагалі це зняти?

— Даруйте, Ральфе Робертсе, але не в моїх правилах знімати спідню білизну й залишати її на біговій доріжці, а якщо ти коли-небудь і знав дівчину, яка дозволяла собі подібні речі, сподіваюся, це було ще до знайомства з Керолайн. Жаль, що у мене немає...

У голові Ральфа зринув образ англійської шпильки.

— Звичайно, але не носиш же ти її з собою, Ральфе!

Він похитав головою й послав свій власний образ: клепсидра, у якій безперестанку тече пісок.

— Добре, добре, я прийняла послання. Здається, тепер нижня спідниця на мені трохи протримається. Можеш обертатися.

Луїза самовпевнено зістрибнула з дощатого паркану, однак аура її сполотніла, а під очами знову з'явилися темні кола. Повстання Одеж провалилося. Ральф підстрибнув, заносячи ногу над парканом, і легко зістрибнув униз. Йому сподобалося відчуття цього руху — здавалося, воно пробудило давню пам'ять у його суглобах.

— Нам треба добряче підживитися, Луїзо.

Луїза стомлено кивнула:

— Знаю. Ходімо.

4. Йдучи по залишених Атропосом мітках, вони перетнули стадіон, перелізли через паркан з протилежного боку, тоді спустилися зарослим чагарником схилом до Нейболт-стріт. Ральф, бачачи, як Луїза похмуро притримує сповзаючу нижню спідницю, хотів було ще раз запропонувати позбутись її, але передумав. Якщо їй набридне, вона зробить це й без його порад.

Найбільша тривога Ральфа — що слід Атропоса взагалі може зникнути — наразі виявилася необґрунтованою. Червонуваті краплі вели їх по Нейболт-стріт повз старезні багатоквартирні будинки, які давно слід було б знести. Поношена білизна сохла на провислих мотузках, брудні, сопливі діти поглядали за ними, стоячи в засмічених і запилюжених двориках. Гарненьке світловолосе хлопча, на вигляд років трьох, застигло на ґанку будинку, підозріло поглядаючи на Ральфа й Луїзу, потім однією рукою взялося за ширінку своїх штанів, а іншою показало їм «пташку».

Нейболт-стріт упиралася в старе залізничне депо, і тут Ральф і Луїза моментально загубили слід. Вони зупинилися

біля дерев'яних рогаток, що перекривали спуск у старий підвал — єдине, що вціліло від депо, — оглядаючи півколо величезного пустиря. Іржаві рейки визирали з густої поросли соняшнику й бур'янів; скалки сотень битих пляшок блищали на сонці. На напівзруйнованій стіні дизельного гаража горіли величезні яскраво-червоні букви: «СЬЮЗІ СМОКТАЛА МОГО ТОВСТУНА». Ця сентиментальна заява містилася поруч із танцюючою свастикою.

Ральф: (— Куди ж, до біса, вони поділися?)

(— Поглянь сюди, вниз, — бачиш?)

Луїза показувала на те, що до 1963 року було головною лінією, а до 1983 року — єдиною, тепер мало вигляд іржавих, заросліх травою рейок, що вели в нікуди. Навіть шпали зникли, згорівши в полум'ї вечірніх багать, які розкладали або місцеві п'янички, або жебраки, що чинили набіги на картопляні поля округу Арустук чи на яблуневі сади в надії на посмішку Фортуни. На одній з небагатьох уцілілих шпал Ральф помітив відбитки рожевого сліду. Вони виглядали значно свіжішими, ніж сліди на Нейболт-стріт.

Ральф простежив поглядом напрямок заросло'ї залізниці. Якщо пам'ять не зраджувала йому, вона огинала Муніципал Голф-Курс на шляху до... так, назад у західну частину міста. Мабуть, саме ця недіюча колія проходила повз аеродром, біля якого на майданчику для пікніків — можливо, якраз зараз — Фей Чепін готувався до «злітно-посадочного № 3».

«Колись усе це було єдиною окружною дорогою, — подумав Ральф. — Потрібно не менше трьох днів, щоб обійти її, але зрештою ми повернемося туди, звідки почали, не в Едем, а на Гарріс-авеню».

— Агов, як поживаєте?

Ральфові цей голос здався знайомим, і відчуття посилилося, коли він побачив того, хто говорив. Він стояв позаду

них на місці, звідки йшов у небуття тротуар Нейболт-стріт. На вигляд йому було близько п'ятдесяти, але насправді на п'ять-десять років менше. Чоловік був у светрі й обтріпаних джинсах, його аура нагадувала різнокольорові пляшки «Сен-Патрікс Дей». І тут Ральф згадав: п'яничка, який клянчив у нього гроші у Строуфорд-парку того дня, коли Ральф зустрів Білла Мак-Говерна, що горював за своїм старим приятелем Бобом Полгерстом... А Полгерст, як виявилося, пережив самого Білла. Іноді життя буває кумеднішим від Гручо Маркса[1].

Моторошне відчуття фатальності охопило Ральфа, а з ним прийшло й інтуїтивне розуміння сил, що оточують його і Луїзу. Ральф цілком міг обійтися й без них. Неважливо, якими були ці сили — шляхетними чи підлими, належали вони Визначеності чи Випадковості, важливо лише те, що вони грандіозні, і саме вони перетворювали все сказане Клото й Лахесісом щодо свободи вибору й волі на сміх. Ральф та Луїза виявилися лише спицями у величезній колісниці — колісниці, яка везе їх до джерела, незважаючи на те, що вони дедалі заглиблюються в тунель.

— Чи не знайдеться у вас кількох монеток, пане?

Ральф зісковзнув трохи нижче, щоб жебрак міг чути його.

— Можу побитися об заклад — знову зателефонував дядько з Декстера. Повідомив, що можна отримати роботу на фабриці... Але тільки якщо ти приїдеш сьогодні. Правильно?

П'яниця здивовано кліпнув.

— Ну... Та-ак. Щось типу того. — Він щиро вірив своїй вигадці — більше, ніж будь-хто із тих, що слухали його. — Чудова робота. І я зможу отримати її. О другій

[1] Один із братів Марксів — відомих комедійних кіноакторів.

години відправляється автобус на Банґор і Арустук, але квиток коштує п'ять п'ятдесят, а в мене всього п'ятнадцять центів...

— У тебе сімдесят шість центів, — утрутилася Луїза. — Дві монетки по п'ятнадцять, дві по десять, п'ять центів і один. Але незважаючи на те, що ти багато п'єш, у тебе дуже здорова аура. Ти здоровий як бик.

П'яниця розгублено подивився на неї, позадкував трохи і шелепнувся.

— Не хвилюйся, — заспокоїв його Ральф. — Моя дружина всюди бачить аури. Вона дуже духовна людина.

— Невже?

— До того ж вона великодушна, гадаю, вона дасть тобі більше, ніж кілька монет. Чи не так, Еліс?

— Але він же все проп'є, — заперечила Луїза. — Немає для нього ніякої роботи в Декстері.

— Можливо, й так, — погодився Ральф, свердлячи її поглядом. — Але в нього здорова аура. Абсолютно.

— Гадаю, по-своєму ви теж духовні, — мовив п'яниця. Він і далі поглядав то на Луїзу, то на Ральфа, але тепер у його очах загорілася надія.

— Знаєш, ти правий, — сказав Ральф. — Віднедавна це стало дуже важливо. — Він склав губи трубочкою, немов до нього прийшла цікава думка, і зітхнув. Яскраво-зелений промінь відокремився від аури жебрака й увійшов у Ральфа. Ні з чим неможливо було сплутати його смак: яблучне вино Буннера. Терпке, низькосортне, але все одно приємне, — воно було по-робітничому іскристе й підбадьорливе. Разом зі смаком прийшло й відчуття сили, що вже було добре, і ясність думок, що було ще краще.

А Луїза тим часом дістала із сумочки двадцятидоларову банкноту. П'яниця не одразу помітив її, він дивився в небо. І в цей момент від його аури відокремився ще один

яскраво-зелений промінь. Він блискавкою сковзнув над зарослою травою й увійшов у рот і ніздрі Луїзи. Банкнота в її руках здригнулася.

— О Боже, як добре!

— Хай їм чорт, цим реактивним літакам Чарлстонської авіаційної бази! — осудливо вигукнув жебрак. — Вони не повинні долати звуковий бар'єр, поки не дістануться до океану! Я мало не впісяв... — Погляд його впав на протягнені гроші, він ще більше насупився. — Ха-а, що ви ще задумали? Якийсь жарт? Ви мене маєте за дурня? Може, я й занадто багато п'ю, але дурнішим від цього не стаю.

«Зачекай, — подумав Ральф. — Ще станеш, якщо не кинеш пити».

— Ніхто й не вважає вас дурним, — сказала Луїза. — Ми зовсім не жартуємо. Візьміть гроші, сер.

Жебрак намагався триматися насторожі, але після більш уважного погляду на Луїзу (і швидкого на Ральфа) підозрілість була переможена широкою посмішкою. Він підійшов до Луїзи й простягнув руку за грішми, які заробив, навіть не здогадуючись про це.

Луїза відсмикнула руку, перш ніж чоловік устиг доторкнутися до банкноти.

— Обов'язково купіть що-небудь поїсти, а не лише випивку. І подумайте, чи задоволені ви своїм життям.

— Ви абсолютно праві! — натхненно вигукнув жебрак. Він не зводив очей з банкноти, затиснутої між пальцями Луїзи. — Абсолютно, мем! За рікою є центр реабілітації. Чи не податися мені туди? Чесно, я подумую про це. Я думаю про це щодня. — Але погляд його був прикутий до двадцятки, у нього навіть слинка потекла, передчуваючи швидкий бенкет. Луїза глянула на Ральфа, знизала плечима й віддала гроші.

— Спасибі! Спасибі, мадам! — Потім він обернувся до Ральфа: — Та вона справжня чарівниця. Сподіваюся, вам це відомо.

Ральф піднесено глянув на Луїзу.

— Я й сам знаю, — сказав він.

5. За півгодини Ральф і Луїза йшли між іржавими рейками, що обгинали Муніципал Голф-Курс... Ось лише після зустрічі з жебраком вони піднялися трохи вище, і «йшли» було не зовсім точним визначенням. По-перше, вони не докладали жодних зусиль, до того ж Ральфові здавалося, що вони радше ковзають, ніж ідуть. Він не був цілком певен, що вони видимі світу шот-таймерів. Біля їхніх ніг діловито снували білки, збираючи запаси на зиму, а якось Луїза різко пригнулася, коли кропив'яник мало не зачепив крильми її голову. Птах різко злетів угору, немов лише в останній момент помітив, що на його шляху була жива істота. Гравці в гольф також не звертали на них ніякої уваги. На думку Ральфа, ці люди завжди самозаглиблені до одержимості, однак тепер їхня заглибленість у себе здавалася просто екстремальною. Якби він побачив двох дорослих, чисто одягнених людей, що брели старою залізничною колією, його зацікавило б те, що ті задумали й куди йдуть. «Гадаю, особливо цікавим мені видався б той факт, що жінка постійно бурмоче: "Залишайся на місці, клята штуковино" — і підтримує спідницю», — подумав Ральф і посміхнувся. Але гравці в гольф навіть не глянули в їхній бік. Думка, що вони з Луїзою знову стали невидимими — або, принаймні, напівпрозорими, — здавалася все більш правдоподібною. Правдоподібною і... турбувала. «Час біжить швидше, коли ти на підйомі», — сказав старий Дор.

У міру їхнього просування на захід слід Атропоса ставав усе свіжішим. Там, де червонувата речовина потрапляла на сталеві рейки, вона роз'їдала іржу мов антикорозин. Трава, на яку падали краплі, чорніла й гинула. Коли слідопити дійшли до гайка, Луїза смикнула Ральфа за рукав і показала вгору. Величезні сліди, залишені Атропосом, що нагадували фосфоресцентну фарбу, поблискували на гілках сусідніх із колією дерев.

(— Ми майже впритул підійшли до його лігва, Ральфе.)

(— Так.)

(— Що ми робитимемо, якщо він повернеться й побачить нас тут?)

Ральф знизав плечима. Він не знав і не хотів про це думати. Нехай про це подбають сили, які пересувають їх, немов пішаків по шахівниці, — ті, яких пан К. і пан Л. назвали Вищою Визначеністю. Якщо з'явиться Атропос, Ральф спробує вирвати язика огидному карлику й засунути йому в горлянку. І начхати, якщо це зруйнує чиїсь плани. Він не відповідає за грандіозні задуми й справи лонг-таймерів, зараз його хвилювала Луїза, що була в небезпеці, і кривава бойня, якій слід було запобігти. І хтозна — можливо, він знайде кілька хвилин і на спробу врятувати свою оновлену шкуру. Ось про що йому варто було подумати, і якщо лиса потвора стане Ральфові на шляху, один із них мусить програти. А якщо це не входить у розрахунки великих хлопців, то пішли вони до біса.

Більшість його міркувань Луїза прочитала по аурі Ральфа — він зрозумів це з її поля, коли жінка торкнулася його руки.

— Що це значить, Ральфе? Ти вб'єш його, якщо він стане на твоєму шляху?

Ральф, подумавши, кивнув:

— Саме так.

Луїза, подумавши, теж кивнула.

— Ральфе?

Він подивився на неї й звів брови.

— Якщо так треба, я тобі допоможу.

Ральфа розчулили слова Луїзи... І він спробував приховати від неї інші думки: єдиною причиною того, що Луїза й далі поруч, є те, що йому поки ще вдається оберігати її. Ця думка наштовхнула його на спогад про брильянтові сережки, але Ральф відкинув його, не бажаючи, щоб вона побачила — або хоча б запідозрила — що-небудь по його аурі.

А в цей час думки Луїзи потекли в абсолютно іншому, більш безпечному напрямку.

— Навіть якщо нам увійти й вийти, не зустрічаючись із ним, Атропос однаково зрозуміє, що тут хтось побував. Можливо, він навіть буде знати, хто саме.

Заперечувати Ральф не міг; вони не мали іншого вибору, хоча б тимчасово. Їм залишалося лише робити свою справу, просуваючись уперед крок за кроком, і сподіватися, що коли завтра вранці встане сонце, вони це побачать.

«Хоча якби в мене був вибір, я вибрав би сон, — подумав Ральф, і тужлива скороминуща посмішка торкнулася його губ. — Господи! Здається, я не спав цілу вічність». Від цієї думки розум його навіть перестрибнув до улюбленої приказки Керолайн про те, яка терниста і довга дорога назад в Едем. У цю мить Ральф вважав, що Едемом може бути лише безтурботний сон до обіду... І навіть далі.

Ральф узяв Луїзу за руку, і вони знову пішли слідами Атропоса.

6. Метрів за п'ятнадцять на схід огорожі, що відзначала межі льотного поля, іржава колія закінчувалася. Сліди Атропоса, однак, вели далі, хоча й недовго; Ральф

був майже впевнений, що бачить місце, де закінчуються сліди, і їхній образ — спиць величезного колеса. Якщо він не помиляється, лігвище Атропоса має бути неподалік від того місця, де Ед Діпно врізався в пікап здорованя, який перевозив діжки з добривом.

Вітер доносив нудотний запах гнилизни й голос Чепіна, — той просторікував на свою улюблену тему:

— ...а що я завжди казав! Шахи — як життя...

Вітер затих. Напружуючи слух, Ральф міг чути голос Фея, але слів уже не розбирав. Та це й неважливо: він так часто чув цю проповідь, що знав її напам'ять.

— Ральфе, який гидкий запах. Це він так смердить, авжеж?

Ральф кивнув, хоча навряд чи Луїза це помітила. Жінка, міцно тримаючи його за руку, дивилася широко розплющеними очима вперед. Слід, що починався біля дверей Громадського центру Деррі, кінчався під п'яно похиленим дубом метрів за сімдесят від них. Причина смерті дерева, а не лише його покрученого виду, була очевидною: бік древнього релікта був очищений, немов банан, ударом блискавки. Тріщини, зазубрини, опуклості сірої кори утворювали дивні поєднання скривлених у мовчазному крику облич, а саме дерево розкинуло сухі гілки у вигляді похмурих ідеограм... які нагадували — принаймні Ральфові — японські ієрогліфи, що позначали слово «камікадзе». Блискавці, що вдарила в дуб, не вдалося звалити дерево, хоча вона й постаралася. Міцна коренева система з одного боку була вирвана з ґрунту. Корінь, вирвавшись назовні, припіднімав ланцюг огорожі, неначе купол, уперше за багато років нагадавши Ральфові про його дитяче знайомство з Чарльзом Енгстромом.

«Не треба гратися з Чакі, — казала йому мати. — Він поганий хлопчик».

Ральф не знав, поганий Чакі чи ні, однак міцним горішком він був без сумніву. Чарлі Енгстром ховався за деревом з довгим прутиком у руці, який він називав Чарівним Жезлом. Коли мимо проходила жінка в пишній спідниці, Чакі скрадався за нею навшпиньках, діставав іззаду Чарівним Жезлом спідницю й задирав її. Частенько йому навіть вдавалося розгледіти кольори спідньої білизни, поки жінка не починала розуміти, що відбувається, і зчиняла крик, погрожуючи розповісти все матері. Ланцюг огорожі, припіднятий коренем дуба, нагадав Ральфові спідниці, котрі Чакі задирав своїм Чарівним Жезлом.

— Ральфе?

Він подивився на Луїзу.

— А хто такий Свинтус Ян[1]? І чому ти зараз про нього думаєш?

Ральф розреготався:

— Ти побачила це в моїй аурі?

— Можливо. Тепер я ні в чому не певна. А хто він такий?

— Розповім коли-небудь іншим разом. Ходімо.

Взявши жінку за руку, Ральф повів її до дуба, під яким закінчувалися сліди Атропоса, — до все дужчого смороду тління, який був візитівкою карлика.

Розділ двадцять п'ятий

1. Стоячи під дубом, вони розглядали землю. Луїза напружено покусувала нижню губу.

— Нам дійсно необхідно спуститися вниз, Ральфе?

— Так.

[1] Тут гра слів, яка полягає у схожій вимові: Peekie Want — Чарівний Жезл і Piggy Juan — Порося Ян.

— Але навіщо? Що ми повинні зробити? Забрати те, що він украв? Убити його? Що саме?

Ральф не знав... Але був упевнений, що зрозуміє, вони обоє зрозуміють, коли прийде час.

— Гадаю, зараз нам краще не думати, а діяти, Луїзо.

Блискавка діяла, немов потужна й жорстока рука, перекинувши дерево й утворивши величезний провал під коренем із західного боку. Для чоловіка або жінки рівня шот-таймерів ця яма здалася б тісним і, можливо, моторошним провалом із краями, що обсипаються, і переплетеними, настовбурченими коренями, схожими на змій, але Ральф і Луїза не побачили в ній нічого незвичайного.

«Дитина з розвиненою уявою могла б побачити більше, — подумав Ральф. — Ця темна заглибина навела б її на думку про піратський скарб... Сховок... Печеру тролів».

Але Ральф сумнівався, що навіть шот-таймерівська дитина з багатою уявою помітила б невиразне червонувате світіння, що виходило із землі, або зрозуміла б, що поплутане коріння насправді є сходинками, які ведуть у невідоме (і, безсумнівно, неприємне) місце.

«Ні... Навіть дитина-фантазер не побачить цього... Хоча, може, й відчує».

Правильно. А відчувши, якщо є хоч кілька звивин у голові, він (або вона) втече звідси, немов за ним женуться всі демони пекла. Так і вчинили б Ральф і Луїза, якби вони могли керуватися здоровим глуздом. Але гребінець Джо Вайзера, брильянтові сережки Луїзи та й втрата власного місця у Визначеності не дозволяли Ральфові піти. І звичайно ж, Елен (можливо, й Наталі) і дві тисячі людей, які зберуться в Громадському центрі сьогодні ввечері. Луїза права. Від них чекали якихось дій, і якщо вони здадуться зараз, то готову булочку вже ніколи не спекти заново.

«Це і є мотузки, — подумав він. — Ті канати й ті сили, за допомогою яких нас і використовують як гвинтики величезного механізму».

Тепер він дивився на Клото й Лахесіса крізь потужні лінзи ненависті, і якби раптом вони опинилися тут, то неодмінно напружено переглянулися б і відступили на кілька кроків.

«І були б абсолютно праві, — подумав Ральф. — Абсолютно».

— Ральфе? Що сталося? Чому ти так розлютився?

Він підніс руку Луїзи до губ і поцілував її.

— Нічого. Ходімо. Ходімо скоріше, поки ми остаточно не втратили волю.

Луїза уважно подивилася на нього й кивнула. А коли Ральф, сівши, опустив ноги в помережану корінням пащу ями, вона опинилася поруч.

2. На спині Ральф зісковзнув під дерево, прикриваючи рукою обличчя, щоб земля не запорошила очі. Він намагався не смикатися, коли корінь дряпав щоку або впивався в спину. З ями йшов гидкий, нудотний сморід, як із мавпятника. Сковзаючи вниз, Ральф намагався вмовити себе, що можна звикнути до смороду, але це погано вдавалося. Він обперся на праву руку, відчуваючи, як дрібні корінці впиваються в голову й лоскочуть щоку, і відпустив рештки сніданку на волю. Він чув, як те саме ліворуч від нього зробила й Луїза.

Його накрила хвиля страшенної слабкості й нудоти. Сморід ставав таким густим, що Ральф мало не їв його, він весь був у тій червонуватій речовині, сліди якої й привели їх сюди. Навіть дивитися на цю речовину було гидко, а тепер ось доводилося мало не купатися в ній.

Відчувши чийсь доторк, Ральф спершу запанікував, але вчасно зрозумів, що це Луїза, і стиснув її долоню.

— Ральфе, перемістися на вищий рівень, тобі стане набагато краще! Ти зможеш дихати!

Ральф одразу зрозумів, що вона має на увазі, але в останній момент стримав свій порив, інакше він ракетою злетів би по сходах сприйняття.

Світ здригнувся, і раптом у смердючій норі стало трохи світліше... І трішечки просторіше. Запах не зник, але його можна було терпіти. Було відчуття, наче вони в наметі, де повно людей з брудними ногами й пітними пахвами, — не так і приємно, але якийсь час прогриматися можна.

Раптом Ральф побачив, що стрілки його кишенькового годинника крутяться з шаленою швидкістю. Звичайно, без смороду, який намагається проникнути всередину нього й забити горлянку, трохи краще, але й небезпечніше — а якщо вони виберуться звідси завтра вранці, коли від Громадського центру залишаться лише задимлені руїни? Цілком імовірно. Неможливо втримати час на цьому рівні, ким би ти не був — шот-таймером, лонг-таймером чи ол-таймером. Ральф глянув на свого годинника, але той зупинився: він забув завести його.

«Ти нічого не можеш з цим удіяти, Ральфе, то хай усе йде своєю чергою».

Він спробував, думаючи про те, що старий Дор був тисячу разів правий, коли стверджував, що краще не втручатися в справи лонг-таймерів. І ось тепер вони — найстарші в світі Пітер Пен і Венді — проникли під чарівне дерево в якийсь примарний нижній світ, знайомитися з яким у них немає жодного бажання.

Поблідле обличчя Луїзи світилося неприємним червонуватим сяйвом, у її великих очах застиг страх. Ральф

побачив темні краплі на шиї жінки й зрозумів, що це кров. Вона покусувала нижню губу.

(— Ральфе, ти як?)

(— Я заліз під старого дуба з такою красунею, і ти ще запитуєш? Усе гаразд, Луїзо. Але нам краще поспішити.)

(— Добре.)

Ральф прощупав землю, поставив ногу на виступ кореня, той витримав його вагу, і Ральф зісковзнув униз кам'янистим схилом, шукаючи ногою опори й притримуючи Луїзу за талію. Спідниця Луїзи припіднялася, оголюючи стегна, і він знову згадав Чакі Енгстрома і його Чарівний Жезл. Він був здивований і роздратований, побачивши, що Луїза намагається обсмикати спідницю.

(— Я знаю, що порядні жінки не задирають спідниці без необхідності, але коли забираєшся в печеру троля, всі правила поведінки відступають на задній план.)

Вона розгублено, навіть якось загнано посміхнулася:

— Якби я знала, де ми опинимось, я вдягла б штани. Ми ж їхали тільки в лікарню.

«Якби я знав, де ми опинимось, — подумав Ральф, — я зібрав би всі гроші, які в мене є, і купив би для нас квитки на літак у Ріо, люба».

Він обережно намацував ногою наступну «сходинку», чудово розуміючи: якщо впаде, то закінчить свої дні занадто далеко від «швидкої допомоги» Деррі. Якраз на рівні його очей із землі виліз червоний хробак, обдавши чоло Ральфа тонким струмком сухої землі.

Здавалося, цілу вічність він не міг знайти опори, потім намацав ногою гладкий виступ дерева — не корінь, а щось, що нагадувало справжню сходинку. Зісковзнув униз, і далі притримуючи Луїзу, і завмер, вичікуючи, чи витримає опора їхню вагу, чи обрушиться разом з ними. Вона витримала, виявившись до того ж достатньо широкою для двох.

Вони стояли на верхній сходинці вузьких сходів, що вели в глиб мерехтливої червоної темряви. Сходи були пристосовані для створіння, трохи нижчого від Ральфа й Луїзи, так що їм довелося пригнутись, але це все-таки краще, ніж пережитий кошмар останніх кількох хвилин.

Ральф глянув на рваний клин світла над головою, в його очах і на брудному, спітнілому обличчі застигла глуха туга. Ніколи ще денне світло не здавалося таким жаданим і настільки далеким. Він обернувся до Луїзи й кивнув, а вона, у свою чергу, стисла його руку й кивнула у відповідь. Зігнувшись, здригаючись щоразу, коли коріння торкалося їхніх спин або ший, вони рушили вниз.

3. Спуск здавався безкінечним. Червонувате світіння дужчало й сморід Атропоса посилювався. Ральф усвідомлював, що вони обоє, спускаючись униз, водночас «піднімаються вгору». Ральф і далі переконував себе, що вони роблять те, що їм і слід робити, що за такою грандіозною подією обов'язково стежить хронометрист — той, хто обов'язково дасть їм знати, коли часу залишиться критично мало, — але все одно хвилювався. Бо ж, цілком імовірно, немає ніякого хронометриста, чи рефері, чи суддівської команди в смугастих футболках. «Ставки зроблені», як сказав Клото.

У ту мить, коли Ральф подумав, чи ж не ведуть ці сходи прямісінько в пекло, сходи скінчилися. Невеликий кам'яний коридор — не більше сорока дюймів заввишки й двадцяти завдовжки — упирався в двері, за якими, пульсуючи, спалахувало червонувате світіння, що нагадувало відблиски жару відкритої печі.

— Ходімо, Луїзо, але будь готова до всього. Будь готова до зустрічі з ним.

Вона кивнула, знову підсмикала спідницю й пройшла у вузький проріз. Ральф спіткнувся об щось, що, мабуть, не було каменем, і, нагнувшись, підібрав предмет, який виявився червоним пластмасовим циліндром, розширеним з одного боку й звуженим з іншого. Секунду подумавши, Ральф зрозумів, що це таке — ручка скакалки.

Шість-сім-вісім.

Іди ДО БІСА.

«Не пхайся не в свою справу, шот-таймере», — радив йому Атропос, але Ральф упхався, і не лише через те, що лисі лікарі-карлики називали КА. Він утрутився, бо справи Атропоса стосувалися і його, що б там не думало це чудовисько. Деррі його місто, а Луїза Чесс — його друг, і найбільшою спонукою Ральфа було бажання зробити так, щоб лікар № 3 дуже пошкодував, що взагалі бачив брильянтові сережки Луїзи.Він відкинув ручку від скакалки й рушив далі. За мить Ральф і Луїза пройшли під аркою й завмерли, оглядаючи підземне житло Атропоса. Міцно тримаючись за руки й дивлячись на все широко відкритими очима, вони більше ніж будь-коли нагадували дітей із казки, але тепер уже не Пітера Пена й Венді, а радше Ганзеля й Ґретель, що опинилися в льодовому будиночку чаклунки після того, як багато днів поневірялися в лісовій хащі.

4. — О, Ральфе. Боже мій... Ральфе, ти бачиш?

— Ш-ш-ш, Луїзо, ш-ш-ш.

Перед ними була маленька брудна комірка, що одночасно служила і кухнею, і їдальнею. Приміщення здавалося вбогим і моторошним. Посередині був стіл, у якого, як здалося Ральфові, спиляли більшість ніжок. Залишки їжі — якась сіра, прогіркла каша, що на вигляд нагадувала засохлий мозок на дні миски, — стояли на столі. Поруч

примостився єдиний брудний розхитаний стілець. Праворуч від столу був примітивний нужник — просто іржаве металеве відро з туалетним сидінням на ньому. Звідти страшенно смерділо. Єдиною прикрасою комірки було старе дзеркало в бронзовій рамі, підвішене на стіні, — таке тьмяне, що, дивлячись у нього, можна було подумати, начебто дивишся крізь товщу води.

Ліворуч від дзеркала була певна подоба ліжка — брудний матрац і мішок, набитий чи то соломою, чи збитим у жужмо пір'ям. І подушка, і матрац спазматично відсвічували потом істоти, яка ними користувалася. «Від снів, що ховаються в цій подушці, я б збожеволів», — подумав Ральф.

Десь унизу — бозна-як далеко, — гулко капала вода.

В арковій проймі на протилежній стіні виднілося щось на кшталт комори, де в безладну купу були звалені найрізноманітніші предмети. Ральф навіть моргнув кілька разів, немов бажаючи переконатися, що він справді бачить усе це.

«Так, це саме те місце, — подумав він. — Тут ми знайдемо те, заради чого прийшли».

Луїза, немов у стані трансового гіпнозу, повільно рушила в бік другої арки. Її губи тремтіли від страху, але в очах горіла невтримна цікавість — саме такий вираз, на думку Ральфа, був у дружини герцога Синьої Бороди, коли вона відчинила двері кімнати, у яку їй заборонялося входити. Несподівано до Ральфа прийшла впевненість, що Атропос ховається за цією аркою, тримаючи напоготові іржавий скальпель. Поспішивши за Луїзою, він зупинив її біля арки. Схопив за руку, приклав палець до губ і похитав головою, наказуючи мовчати.

Потім присів навпочіпки, обіпершись рукою об брудну підлогу, немов спринтер в очікуванні пострілу стартового

пістолета. І кинувся в арку (насолоджуючись податливістю тіла навіть у такий момент) — перевернувся й покотився клубком. Ногою він зачепив коробку, розсипаючи по підлозі масу речей: непарні рукавички й шкарпетки, кілька старих книжок у м'яких оправах, шорти, викрутку з бордовими плямами — чи то фарби, чи крові — на сталевому стрижні.

Ральф став на коліна й оглянувся на Луїзу, що застигла в проймі арки з притиснутими до грудей руками. Поодаль арки нікого не було, лише коробки, впритул приставлені до стіни. Ральф із подивом читав написи: «Jack Daniel's», «Gilbey's», «Smirnoff», «J&B»[1]. Очевидно, в Атропоса була таємна пристрасть до коробок, немов у скнари, який ніколи нічого не викидає.

(— Ральфе? Там безпечно?)

Дивне визначення, але Ральф усе-таки кивнув і простягнув руку. Луїза поспішила до нього, ще раз підсмикнувши спідницю, і з усе більшим подивом зароззиралася навколо.

Поки вони були потойбіч арки в брудній, похмурій комірці Атропоса, комора здалася їм великою. Але вже всередині Ральф зрозумів, що приміщення набагато просторіше, воно нагадувало склад величезного магазину. Цілі ряди нерівно складених пляшок. Коробки стояли лише біля входу, весь інший простір був захаращений, являючи собою на дві третини лабіринт, а на третину — пастку. Ральф вирішив, що навіть таке визначення, як склад, не зовсім відповідало дійсності, адже десь тут міг ховатися Атропос... І якщо він там, то, можливо, спостерігає за ними.

Луїза не запитувала, що саме вони шукають; з виразу її обличчя Ральф зрозумів, що тепер їй це відомо. Коли

[1] Торгові марки відомих фірм, які виробляють спиртне й сигарети.

вона заговорила, від замисленого тону її голосу в Ральфа холодок побіг по спині.

(— Мабуть, він дуже старий.)

Так. Дуже старий.

Ярдів за двадцять від них, у глибині комори, в якій відлунювало те ж червонувате світіння, що й на сходах, які їх сюди привели, Ральф побачив велике пом'яте колесо, що лежало на плетеному стільці, піднятому у свою чергу на тріснутий гладильний прес. Від виду цього колеса Ральфові стало геть зле — немов метафора, створена його розумом за допомогою концепції КА, втілилася в реальність. Він помітив іржаву сталеву смужку вздовж зовнішнього обідця колеса й зрозумів, що воно від велосипеда.

«Правильно, це велосипедне колесо, і йому ніяк не менше століття», — подумав він здивовано.

Скільки ж людей — напевно десятки тисяч — померли в Деррі відтоді, як Атропос прикотив сюди колесо... І скільки смертей стало здобиччю Випадковості? За який час? Невідомо — можливо, це тягнеться аж від початку, коли б і яким би той початок не був. І весь цей час Атропос забирав що-небудь у кожного, кого він обдурив... Тут і зберігалися його трофеї.

Тут і зберігалися.

— Ральфе!

Оглянувшись, він побачив, що Луїза простягає до нього обидві руки. В одній вона тримала панаму з обкусаними полями, а в іншій — темний гребінець, який можна купити в будь-якій крамничці за долар двадцять дев'ять центів. Примарне оранжево-жовте сяйво налипло на гребінці, і це зовсім не здивувало Ральфа. Щоразу, користуючись гребінцем, хазяїн, немов лупу, залишав на ньому трохи сяйва як своєї аури, так і «мотузочки». Його не здивувало також, що гребінець лежав поруч із панамою Мак-Говерна; востаннє

він бачив обидві ці речі разом. Він пам'ятав саркастичну усмішку Атропоса, коли той зняв панаму й зробив вигляд, що зачісується.

«А потім він підстрибнув і клацнув каблуками».

Луїза показувала на старе крісло-гойдалку зі зламаними полозами.

(— Панама лежала на сидінні. А гребінець був під нею. Він же належав містерові Вайзеру, правда?)

(— Так.)

Луїза негайно простягнула речі Ральфові:

(— Краще ти візьми. Я не така тюхтійка, за яку мав мене Білл, але іноді я все-таки гублю речі. І я ніколи не прощу собі, якщо загублю це.)

Ральф, узявши гребінець, хотів сунути його в задню кишеню штанів, але, згадавши, з якою легкістю Атропос витяг його, поклав гребінець у глибоку бічну кишеню, потім оглянувся на Луїзу, що дивилася на панаму Мак-Ґоверна з видом Гамлета, який філософствує над черепом свого бідолашного Йорика. Ральф помітив у її очах сльози, і вона відвела погляд.

(— Він любив цю панаму. Білл вважав, що в ній він молодий і чепуристий. Хоча це й не так, але він думав, що має гарний вигляд, і це важливо. Ти згоден зі мною, Ральфе?)

(— Так.)

Луїза кинула панаму назад на крісло й повернулася до коробки, набитої одягом. Як тільки вона відвернулася, Ральф, нагнувшись, заглянув під крісло в надії помітити блискіт сережок. Якщо панама Біллі й гребінець Джо лежали тут, тоді, можливо, сережки Луїзи...

Але під кріслом нічого не виявилося, крім пилу й в'язаного дитячого черевичка.

«Неможливо, щоб усе відбулося так легко й просто», — подумав Ральф, підводячись і обтрушуючи коліна. Раптом на нього навалилася неймовірна втома. Вони без жодних клопотів майже одразу відшукали гребінець Вайзера — добре, просто чудово, але Ральф підозрював, що це лише показна удача. Він і далі переймався сережками Луїзи... і, звичайно, мусив зробити те, заради чого їх сюди послали. Що це було? Він не знав, а якщо хто-небудь згори й розсилав інструкції, до нього вони не дійшли.

(— Луїзо, чи ти придумала що-небудь...)

(— Ш-ш-ш-ш!)

(— Що? Це він, Луїзо?)

(— Ні! Тихо, Ральфе! Послухай!)

Ральф прислухався. Спочатку він нічого не почув. Потім подумки відчув стискання, спалах. Дуже повільний і обережний цього разу. З легкістю пір'їнки, що ширяє в потоці теплого повітря, Ральф ковзнув трохи вище і почув тихий тривалий звук, схожий на скрип дверних петель. Було щось знайоме — не в самому звуку, але в асоціації, яку він навіював. Схоже на...

...сигналізацію проти злому або на сигнал димоуловлювача. Це кличуть нас.

Луїза крижаними пальцями схопила його за руку:

(— Ось воно, Ральфе, — те, що ми шукаємо. Чуєш?)

Звичайно, Ральф чув. Але чим би не був цей звук, він не мав жодного відношення до сережок Луїзи... А без них він звідси нікуди не піде.

(— Нумо ж, Ральфе! Ми повинні його відшукати!)

Він дозволив Луїзі повести себе далі в глибину комори. У багатьох місцях завали сувенірів Атропоса футів на три піднімалися над їхніми головами. Як вдалося такому кволому карлику, мерзенній комашці, впоратися, Ральф не знав — можливо, за допомогою левітації, — але в результаті

він втратив орієнтири серед завалів, поки вони блукали, петляючи й іноді повертаючись назад. Напевно він знав лише те, що тепер звук став голосніший: у міру їхнього наближення до джерела гулу той перетворився на дзижчання комахи, яке лоскотало Ральфові нерви. Звернувши за ріг, Ральф побачив гігантську цикаду, що дивилася на нього тьмяними чорно-коричневими зіницями завбільшки з ґрейпфрут.

Хоча окремі аури предметів, звалених у цьому склепінні, й розвіялися, як зникає аромат квітки, засушеної між сторінками книги, вони все-таки були присутні тут, під шаром смороду Атропоса — навіть на цьому рівні сприйняття, коли всі почуття Ральфа були розбуджені й наструнені, неможливо було, вловлюючи ці аури, не відчувати до них відрази. Від німих слідів смертей жертв Випадковості віяло жахом і патетикою. Ральф зрозумів, що жахливе місце — не лише музей чи лігвище пацюків, воно було язическим храмом, де Атропос виконував власну версію святого причастя, вживаючи замість хліба й вина сум і сльози.

Блукання Ральфа й Луїзи вузькими кривими проходами між купами мотлоху стало важким експериментом, який руйнував душу й тіло. Кожен не вповні безцільний зигзаґ виставляв на огляд сотні нових предметів, бачити й згадувати про які Ральфові не хотілося, кожен предмет волав своїм власним болем і розпачем. Ральф не дивувався, що Луїза розділяла його почуття, — ідучи за ним, жінка тихо схлипувала, стримуючи ридання, що підкочували до горла.

Тут валялися покручені дитячі саночки із прив'язаною до них мотузкою. Дитина, якій вони належали, померла від конвульсій морозного січневого дня 1953 року. Була тут і жердина мажоретки, обгорнена по спіралі червоно-білими стрічками, — дівчину згвалтували й забили до смерті ка-

мінням восени 1967 року. Убивця, якого так і не піймали, сховав тіло в невеликій печері, де її останки, разом з останками двох інших жертв, спочивають і понині.

Виявили вони й брошку з камеєю, що належала жінці, якій на голову впала цеглина, коли вона йшла по Мейнстріт, щоб купити свіже число журналу «Вог»[1] — якби вона вийшла з дому секунд на тридцять раніше або пізніше, то залишилася б живою.

Знаходився тут і дешевий ніж чоловіка, випадково застреленого під час полювання в 1937 році.

Бачили вони й компас бойскаута — хлопець зламав шию під час підйому на гору Катадін.

Тапочок маленького хлопчика Ґейджа Кріда, якого переїхав бензовоз, що мчав з перевищенням швидкості по шосе № 15 у Ладлоу.

Перстені й журнали, брелоки від ключів та парасольки, капелюхи й окуляри, брязкальця і радіоприймачі. Вони розрізнялися лише на вигляд, але суть їх була одна й та ж: тихі, сумні голоси людей, викреслених із п'єси в середині другого акту, коли вони ще розучували свої ролі, готуючись до третього; людей, яких безцеремонно вигнали, і їхні справи залишилися незавершеними, а зобов'язання невиконаними; людей, єдиним злочином яких було те, що вони народилися у володіннях Випадковості... І трапилися на очі божевільному з іржавим скальпелем у руках.

Луїза схлипувала:

(— Ненавиджу його! О, як я його ненавиджу!)

Ральф розумів, що вона хоче сказати. Одна справа слухати просторікування Клото й Лахесіса про те, що Атропос є частиною якоїсь великої картини, можливо, навіть

[1] *«Vogue»* — один з найпопулярніших в Америці журналів для жінок.

слугує Вищій Визначеності, і зовсім інша — дивитися на кепку маленького хлопчика, що впав у покинутий підвал і помер у темряві, помер в агонії, зірвавши голос після шестигодинного кликання любої матусі.

Ральф, простягнувши руку, торкнувся кепки. Її власника звали Біллі Ветербі, і його остання думка була про морозиво.

Ральф стиснув руку Луїзи.

(— Ральфе, що відбувається? Я чую твої думки — впевнена, — але це радше схоже на шепіт).

(— Я думав про те, як мені хочеться зробити відбивну з цього виродка, Луїзо. Можливо, нам вдасться провчити його, показавши, як це — не спати ночами. Як ти ставишся до такої ідеї?)

Луїза ствердно кивнула.

5. Вони дійшли до місця, де вузький коридор роздвоювався. Тихе постійне гудіння чулося зліва — воно, здавалося, вже близько, судячи зі звуку. Тепер неможливо було йти пліч-о-пліч, і що далі вони просувалися вперед, то прохід усе дужче звужувався. Зрештою Ральф змушений був протискуватися боком.

Тут червонуваті виділення, залишені Атропосом, ставали густішими, вони стікали по безладних завалах сувенірів, утворюючи на брудній підлозі невеликі калюжки. Тепер Луїза до болю стискала руку Ральфа, але він не зупиняв її.

(— Зовсім як у Громадському центрі, Ральфе, — схоже, Атропос проводить тут багато часу.)

Ральф ствердно кивнув. Питання полягало в такому: а якщо пан Атропос з'явиться просто зараз? Вони наблизжалися до тупика, забитого величезною купою мотлоху, але дотепер не виявили джерела гудіння. Монотонний

звук доводив Ральфа до шаленства — здавалося, в голові у нього билася муха.

Наближаючись до кінця проходу, він усе більше переконувався в тому, що об'єкт їхнього пошуку потойбіч купи, яка перепиняла їм дорогу, — доведеться або повертатися, або пробиватися вперед. І те і інше вимагало більше часу, ніж вони могли собі дозволити. Ральфа починав охоплювати розпач.

Однак прохід виявився не тупиком — ліворуч можна було проповзти під столом, заставленим тарілками з аркушами зеленуватого паперу на них і...

Блідо-зелений папір. Ні, не зовсім те. Стоси банкнот. На тарілках у цілковитому безладді валялися десятки, двадцятки, сотні. В соуснику лежала ціла пачка п'ятдесятидоларових банкнот, а з пляшки з-під вина, згорнутий у трубочку, п'яно визирав чек на п'ятсот доларів.

(— Ральфе! Боже мій, це ж цілий статок!)

Луїза дивилася не на стіл — останні півтора метра проходу були коридором із сіро-зелених пачок грошей. Вони з Луїзою опинилися в коридорі, стіни якого, якщо можна так сказати, були викладені з грошей. Тепер Ральф міг відповісти на ще одне питання, яке його хвилювало: звідки Ед Діпно взяв гроші для внесення застави... Але все-таки Ральф підозрював, що, незважаючи на всі багатства, з жінками в лисого мерзотника не складалося.

Він нахилився, придивляючись до просвіту під столом. Схоже, там була ще одна кімната, дуже маленька. Червонувате світіння, що виходило звідти, повільно пульсувало, нагадуючи биття серця. Ральф показав рукою, потім глянув на Луїзу, та кивнула. Опустившись на коліна, Ральф проповз під заваленим грішми столом, пробираючись у святиню, споруджену Атропосом посеред речей, купою звалених на підлозі. Безсумнівно — це було те, за чим їх послали,

але Ральф і далі не знав, що це таке. Предмет, схожий на мармурову кульку з дитячої гри, оточував саван, такий же непроникний, як і центр чорної діри.

«Чудово. І що тепер?»

(— Ральфе, чуєш спів? Дуже тихий?)

Ральф із сумнівом подивився на Луїзу, потім оглянувся. Він уже встиг зненавидіти це захаращене місце, та хоча й ніколи не мав клаустрофобії, відчув, як панічне бажання швидше вибратися звідси опановує його думки. У голові пролунав приглушений голос. «Я не просто хочу цього, Ральфе, мені це необхідно. Я зроблю все, що в моїх силах, але якщо ти не завершиш те, що необхідно, ти програєш, і тоді яка різниця, кому з нас чого хочеться...»

Ледве стримуваний страх у голосі мовця зовсім не здивував Ральфа, бо це місце було воістину жахливим — і не кімната зовсім, а дно шахти, круглі стіни якої викладені з украдених речей, тостерів, підставок для ніг, радіогодинників, фотоапаратів, книг, кошиків, туфель, грабель. На рівні очей Ральфа на стрічечці висів запилюжений, весь у вм'ятинах, розбитий саксофон. Ральф простягнув руку, бажаючи прибрати клятий інструмент подалі з очей, але раптом уявив, що це може спричинитися до обвалу, який поховає їх тут заживо, і відсмикнув руку. Водночас розширилися межі його розуму й загострилася здатність до сприйняття. На мить йому навіть здалося, що він справді щось чує — тихе зітхання, немов шепіт океану в морській раковині, — але потім усе зникло.

(— Якщо тут і лунають голоси, Луїзо, то я їх не чую — ця клята штуковина заглушає їх).

Ральф показав на предмет у центрі кола — чорноти, що була за гранню всіх попередніх концепцій чорноти савана, апофеоза всіх саванів разом узятих. Але Луїза похитала головою:

(— Ні, не заглушає, а висмоктує їх до останньої краплі).

Вона глянула на чорний предмет із жахом і відразою:

(— Ця клята штуковина висмоктує життя з усіх предметів, що зберігаються тут... Вона намагається висмоктати життя й з нас).

Так, звичайно. Тепер, коли Луїза вимовила це, Ральф відчув, як саван — або предмет, огорнутий ним, — тисне на щось, заховане в глибинах його мозку, штовхає, крутить і розхитує... Намагаючись вирвати це щось, як виривають зуб із рожевої м'якоті ясен.

Намагається висмоктати з них життя? Близько, але не точно. Ральф подумав, що не їхні життя потрібні предмету, захованому всередині савана, як і не їхні душі... Він жадав їхньої життєвої сили. Їхнього КА.

Очі Луїзи розширилися, коли вона вловила цю думку... А тоді її погляд змістився, зупинившись у точці трішечки вище його плеча. Вона потягнулася вперед, простягаючи руку.

(— Луїзо, я не став би цього робити — ти все можеш обрушити на...)

Занадто пізно. Вона щось висмикнула, подивилася на це з виразом приголомшеного розуміння, потім простягнула Ральфові:

(— Воно ще живе — усе тут живе. Не знаю, як це можливо, однак... Воно дуже слабке. Чому?)

Луїза простягала йому білий тапочок, який колись належав або дитині, або мініатюрній жінці. Взявши його в руки, Ральф почув м'який, немов віддалений спів. Звук настільки самотній, як листопадовий вітер у холодний день, але надзвичайно приємний — цілковита протилежність скрипу чорного предмета на підлозі, який так різав слух.

Йому був знайомий цей голос. Безсумнівно.

На носаку тапочка виднілася бордова пляма. Спершу Ральф подумав, що це шоколадне молоко, але відтак зрозумів, що воно насправді: засохла кров. У цей момент він знову опинився біля «Червоного яблука», підхоплюючи Наталі, перш ніж Елен випустила крихітку з рук. Він згадав, як заплелися ноги Елен, як вона хитнулася назад, навалюючись на двері магазину, немов п'яний на стовп, простягаючи до нього руки. «Дай мені ди-ти-ну... Дай мені Нат-лі».

Він упізнав цей голос — то був голос Елен. І цей тапочок був на її нозі того дня, а крапля крові впала на носак або з розбитого носа Елен, або з рани на щоці.

А голос усе співав і співав, скреготання чорного предмета в савані не могло обірвати співу, і тепер слух Ральфа — або те, що було йому слухом у світі аур, — загострився до межі, уловлюючи голоси інших предметів. Вони співали, становлячи сумний хор.

Живі. Співали.

Вони можуть співати — усі речі, зібрані тут, можуть співати, тому що і їх власники ще можуть співати.

Їхні господарі ще живі.

Ральф знову зиркнув угору, помітивши тепер, що, хоча деякі предмети й скидаються на старі — пом'ятий саксофон, наприклад, — та майже всі вони зроблені недавно; у цьому алькові не було велосипедних коліс випуску дев'яностих років минулого сторіччя. Ральф помітив три годинники, і всі вони виявилися електронними. Зовсім нова бритва, тюбик губної помади, на якому ще зберігся цінник «Райт-Ейд».

(— Луїзо, Атропос украв ці речі в людей, які зберуться сьогодні ввечері у Громадському центрі. Так?)

(— Так, упевнена.)

Він указав на чорний кокон, що скрипів на підлозі, майже перекриваючи своїм скрипом пісню... Висмоктуючи її з предметів, що оточували його, живлячись нею.

(— Що б не було всередині цього савана, воно має безпосереднє відношення до того, що Клото й Лахесіс називали ниткою керування. Саме воно зв'язує всі ці предмети — усі ці життя — воєдино.)

(— І це перетворює їх на КА-ТЕТ, правильно?)

Ральф повернув тапок Луїзі:

(— Ми заберемо його з собою. Він належить Елен).

(— Знаю.)

Луїза довго дивилася на тапок, потім зробила те, що Ральф розцінив як украй розумну дію: відірвала смужку мережива від комбінації й прив'язала тапок до зап'ястя лівої руки на зразок браслета.

Ральф наблизився до савана й схилився над ним. Наближатися виявилось важко, але ще важче було зупинитися поруч — все одно що притулитися вухом до мотора потужного свердлильного верстата або дивитися на яскраве світло, не мружачись. Цього разу серед дзижчання можна було розрізнити окремі слова — ті, які вони чули, наближаючись до краю савана, що навис над Громадським центром: «Забирайтеся...»

Ральф затиснув вуха долонями, але це, звичайно, не допомогло. Звук лунав не зовні. Ральф опустив руки й глянув на Луїзу:

(— Що ти про це думаєш? Що робити далі?)

Ральф не знав, чого саме він чекає від неї, але відповідь була несподіваною:

(— Розріж його й забери те, що всередині, — і зроби це негайно. Та річ небезпечна. До того ж ти не замислювався, що вона може кликати Атропоса на допомогу,

кудкудакаючи, мов курка з казки про бобовий стручок, що гукає Джека?)

Узагалі ж, Ральф обмірковував таку можливість, хоча й не у таких яскравих образах. «Добре, — подумав він. — Відкрити ящик і витягти приз. Ось лише як це зробити?» Ральф згадав потік світла, яким він вистрілив в Атропоса, що приманював Розалі. Але тут подібний трюк може радше нашкодити, ніж допомогти: а раптом він злякає предмет, який їм слід узяти?

«Навряд чи тобі вдасться задумане».

Ральф і сам сумнівався в успіху своєї місії... Але якщо ти оточений речами, господарі яких мусять вмерти до сходу сонця, — роздумувати не є найкращим виходом.

«Мені потрібна не блискавка, а ножиці, гострі ножиці Клото й Лахесіса...»

Ральф глянув на Луїзу, вражений ясністю образу.

— Не знаю, про що ти подумав, але зроби це якомога швидше.

6. Ральф подивився на праву руку — руку, з якої зникли зморшки й ознаки артриту, руку, оточену яскраво-блакитною короною світла. Почуваючи себе йолопом, Ральф виставив вказівний і середній пальці, притиснувши інші до долоні й згадуючи дитячу гру — камінь розбиває ножиці, ножиці ріжуть папір, папір прикриває камінь.

«Стань ножицями, — подумав він. — Мені потрібні ножиці. Допоможи».

Нічого. Він глянув на Луїзу, вона дивилася на нього з моторошною безтурботністю. «О, Луїзо, якби ти тільки знала», — подумав Ральф, але тут же стер свою думку. Тому що він відчув щось.

Так. Щось.

Цього разу він не став оформлювати думки в слова, а створив образ: не ті ножиці, якими Клото перерізував «мотузочку» Джиммі В., а величезні ножиці його матері для стрижки овець — довгі, вузькі леза, гострі як бритва. Поринаючи усе глибше в стан концентрації, Ральф навіть побачив два слова, вигравірувані на лезі: «ШЕФФІЛДСЬКА СТАЛЬ». Він знову відчув внутрішню зміну, але вже не спалах, а повільну й надзвичайно потужну м'язову напругу. Ральф зосередив погляд на пальцях руки й зусиллям волі змусив створені уявою ножиці відкритися й закритися. Коли образ підкорився йому, Ральф повільно розвів і звів пальці, створюючи щось на кшталт літери «V», яка звужувалася й розширювалася.

Тепер він почував, як енергія, яку він запозичив у Нірвани й жебрака, збирається в голові й, поколюючи мурашками, стікає в пальці правої руки.

Аура, що оточувала виставлені вказівний і середній пальці, згущувалася... І подовжувалася, набуваючи форми вузьких лез. Ральф почекав, поки аура видовжилася на п'ять дюймів, потім розвів і звів пальці. Леза відкрилися і закрилися.

(— Нумо, Ральфе! Дій!)

Так — він не міг дозволити собі чекати й експериментувати. Він почував себе акумулятором, за допомогою якого намагаються завести занадто велику машину. Ральф почував, як уся його енергія стікає по руці в леза. Це не могло тривати довго.

Нахилившись, Ральф устромив зведені разом леза в саван. Він так захопився створенням ножиць, що перестав чути — принаймні усвідомлено — оте хрипке дзижчання, але коли вістря ножиць устромилося в чорну оболонку, саван раптово зайшовся криком болю й тривоги. Ральф побачив, як із савана потекла густа темна рідина, що на-

гадувала кров'янистий гній. І в той же час потік енергії з нього самого посилився вдвічі. Ральф зрозумів, що він бачить, як його власна аура повільними хвилями стікає по руці, і відчував, як вона витончується довкола нього, послаблюючи захист.

(— Поквапся, Ральфе! Поквапся!)

Він напружився й розкрив пальці. Мерехтливі блакитні леза також розкрилися, розпорюючи чорне яйце. Воно пискнуло, і два яскраво-червоні спалахи пробігли по його поверхні. Ральф стиснув пальці й побачив, як леза, що виросли на них, різко заклацнулися, розрізаючи щільну чорну речовину, що була наполовину шкаралущею, наполовину плоттю. Ральф скрикнув. Але не від білю, а від виснажливої втоми. «Напевно, так почувається людина, що стікає кров'ю», — подумав він.

Усередині кулі блиснуло щось золоте.

Ральф зібрав усю свою силу й розкрив пальці для ще одного розрізу. Спершу він сумнівався, що йому це вдасться — здавалося, пальці склеєні «Суперцементом», — але вони, нарешті, відкрилися, розширюючи поріз. Тепер він бачив захований усередині предмет: маленький, круглий, блискучий. Раптово серце затріпотіло у нього в грудях. Мигнули блакитні леза.

(— Луїзо! Допоможи!)

Жінка обхопила його зап'ястя. Ральф відчув, як сила загуділа в ньому оновленими хвилями. Він здивовано спостерігав, як ущільнювалися ножиці. Тепер лише одне лезо було блакитним, друге стало перлово-сірим.

Луїза скрикнула: (— Ріж! Ріж негайно!)

Ральф зімкнув пальці, тепер леза пропороли в савані широкий розріз. Саван видав останній тремтливий крик. Став повністю червоним і зник. Леза ножиць, що вирос-

ли на пальцях Ральфа, спалахнувши, розчинилися. Ральф заплющив очі, відчуваючи, як піт великими теплими краплями, наче сльози, струменіє по його щоках.

(— Луїзо? Як ти?)

(— Нічого... Тільки виснажена. Не уявляю, як я зможу дістатися до сходів, не кажучи вже про те, щоб піднятися нагору. Не певна, чи я можу бодай звестися на ноги).

Ральф розплющив очі й, обіпершись руками об зігнуті коліна, нахилився. На підлозі, на місці савана, лежала чоловіча обручка. На внутрішньому боці її було вигравіровано:

«Е. Д. — Е. Д. 5-8-87».

Елен Діпно й Едвард Діпно. П'ятого серпня 1987 року.

Саме за цим вони і прийшли сюди. В Еда була вкрадена обручка. Залишалося лише взяти її... Покласти в кишеню... Знайти сережки Луїзи... І вибратися звідси.

7. Коли Ральф потягнувся до обручки, йому пригадалися рядки вірша — цього разу не Стівена Добінса, а Толкіна, який вигадав гоббітів, — про них думав Ральф у затишній, обвішаній фотографіями вітальні Луїзи. Років тридцять тому Ральф читав про Фродо, Гендельфа, Соронеа й Темного Лорда[1] — історію, настільки схожу на те, що відбувалося зараз, що Ральф навіть згадав про неї — і рядки легко зринули в його пам'яті:

Один перстень, щоб правити всім сущим.
Один перстень, щоб знайти їх.
Один перстень, щоби пов'язати їх всіх
І привести у землю Мордор,
Де тіні блукають.

[1] Персонажі роману Дж. Р. Толкіна «Володар перснів».

«Я не можу взяти перстень, — подумав Ральф. — Він настільки ж міцно прив'язаний до колісниці КА, як я й Луїза, і я не зможу взяти перстень. Чи, можливо, торкнутися до нього буде все одно, що торкнутися оголених дротів зі струмом високої напруги, і я помру раніше, ніж встигну це усвідомити».

І все ж Ральф не вірив, що це можливе. Якщо перстень не можна було взяти, то навіщо тоді його захищав саван? Якщо перстень не можна було взяти, то чому тоді сили, які стоять за Клото й Лахесісом — і Дорренсом, не варто забувати й про Дорренса, — відправили їх із Луїзою сюди?

«Один перстень, щоб правити всім сущим. Один перстень, щоб знайти їх», — подумав Ральф, згрібаючи в долоню обручку Еда. Миттєвий біль пронизав руку; і в ту ж мить ніжно співаючі голоси украдених Атропосом предметів злилися в гармонійному зойкові тріумфу.

Із грудей Ральфа вирвався звук — може, скрик, а може, стогін. Він підняв перстень, міцно затиснувши його в правій руці. Відчуття перемоги співало в його венах, мов вино або...

— Ральфе.

Він глянув на Луїзу, але вона дивилася на те місце, де лежала обручка Еда Діпно, і в її очах застиг вираз страху й замішання. Там, де лежала обручка Еда, й далі лежала обручка Еда. Той же блискучий золотий кружечок з написом «Е. Д. — Е. Д. 5-8-87» на внутрішньому боці.

Ральф заледве стримався, щоб остаточно не запанікувати. Він розтиснув долоню, гадаючи, що обручка, незважаючи на його відчуття, зникла, — але вона лежала в центрі долоні, між лінією любові й лінією життя, відбиваючи лиховісне червоне світло страшного лігвища.

«Е. Д. — Е. Д. 5-8-87».

Дві ідентичних обручки.

8. Одна в руці, інша на підлозі, ніяких див. Принаймні, Ральф їх не бачив.

Луїза потягнулася до обручки, яка замінила першу, і взяла її в руки. Поки вони розглядали її, над підлогою розлилося примарно-золотаве світіння, яке ущільнилося в третю обручку. Як і в перших двох, із внутрішнього боку був напис: «Е. Д. — Е. Д. 5-8-87».

Ральф пригадав ще одну розповідь — не довгу казку Толкіна про персні, а розповідь лікаря Цейсса, яку він читав дітям сестри Керолайн на початку п'ятдесятих. Минуло стільки років, але Ральф ніколи не забував цю казку, більш глибоку й хвилюючу, ніж звичні оповідки лікаря про пацюків і котів. Казка називалася «П'ятсот капелюхів Бартолом'ю Каббінса» — не дивно, що він згадав про неї зараз.

Бідолаха Бартолом'ю, на жаль, прийшов у місто із села саме в той момент, коли там був Король. У присутності монарха всі його піддані мусили знімати капелюха, і Бартолом'ю безуспішно намагався впоратися із цим завданням: щоразу на місці знятого капелюха з'являвся точнісінько такий же.

(— Ральфе, що відбувається? Що це означає?)

Він похитав головою, переводячи по колу погляд з одного персня на інший. Три однакових персні, як і капелюхи бідолашного Бартолом'ю Каббінса, які він намагався зняти.

Хоча ні, за деякий час капелюхи на голові нещасного Бартолом'ю почали змінюватися, стаючи все вищими й вигадливішими.

«Невже те саме буде відбуватися й з перснями, Ральфе? Ти впевнений?»

Ні, він так не вважав. Піднявши перший з них, Ральф відчув різкий біль. Луїза, однак, не виявила ніяких ознак фізичного дискомфорту.

«І голоси — я не чув їх, коли Луїза піднімала другий перстень».

Ральф нахилився й підібрав третій. Ні болю, ні крику предметів, які були тут стінами, — лише тихий спів. А в цей час на місці попередніх перснів матеріалізувався четвертий, але Ральф лише мимохідь глянув на нього. Він дивився на перший перстень, що лежить між лінією любові й лінією життя на долоні правої руки.

«Один перстень, щоб правити всім сущим, — подумав він. — Один перстень, щоб зв'язати їх усіх. І це саме ти, красунчику. Усі інші — підробка».

Це можна й перевірити. Ральф приклав персні до вух. Той, що в лівій руці, мовчав; у правій же — той, якого він дістав із савана, — слабко відлунював останнім зойком чорної кулі.

Перстень у правій руці був живий.

(— Ральфе?)

Холодний, вимогливий потиск руки Луїзи. Ральф глянув на неї й викинув перстень з лівої руки. Підняв іншу руку і, як у телескоп, уважно подивився на напружене, дивно молоде обличчя Луїзи крізь обручку.

(— Ось він. Інші — лише щось на кшталт чисел у складному математичному завданні.)

(— Ці персні нічого не означають?)

Ральф завагався, не знаючи, що відповісти... Тому що персні були важливі. Але Ральф не знав, як вилити інтуїтивне розуміння в слова. Доки фальшиві кільця продовжують з'являтися на підлозі, мов капелюхи на голові бідолахи Бартолом'ю, майбутнє, проявне саваном навколо Громадського центру Деррі, залишалося єдиним можливим майбутнім. Однак перший перстень, який Атропос украв у Еда (можливо, коли той спав поруч із Елен у затишному будиночку, тепер порожньому), міг усе змінити.

Дублікати були фальшивками, що зберігають форму КА, — так спиці, які променями вибігають із маточини, зберігають форму колеса. Оригінал, однак...

Ральф подумав, що оригінал і був тією маточиною: один перстень, щоб зв'язати їх усіх.

Він сильно стис перстень, відчуваючи, як той врізається в долоню, а тоді опустив у кишеню.

«Одного нам не сказали щодо КА, — подумав Ральф. — Вони не попередили про хитрість. Точнісінько так стара, бита життям риба не зривається одразу з гачка, а продовжує битися в руці, намагаючись вирватися на волю».

Це було схоже на мандрівку по піщаній дюні — за кожні два кроки вперед скочуєшся на крок назад. Вони поїхали в Гай-Рідж і виконали щось, але Ральф не знав, що саме, хоча Дорренс і запевнив їх у тому, що вони все зробили правильно. За словами старого Дора, головне завдання вони мали виконати тут. І вони прийшли сюди й узяли вкрадене в Еда, але цього було все ще недостатньо, чому? Тому що КА — це риба, КА — піщана дюна, КА — колесо, що не бажає зупинятися й підминає все на своєму шляху. Колесо з неймовірною кількістю спиць.

Але найдужче КА скидалося на перстень.

На обручку.

Раптом Ральф зрозумів, що розмови на лікарняному даху і всі спроби Дорренса щось пояснити не могли виразити суті того, що відбувається: невизначений статус Еда, його хитке становище поміж Визначеністю та Випадковістю плюс зустріч збитого з пантелику Еда з Атропосом наділили його величезною силою. Відчинилися двері, крізь які проникнув демон на прізвисько Кривавий Цар, потужніший від Клото, Лахесіса й Атропоса разом узятих. І навряд чи цього демона може зупинити Ральф Робертс.

(— Ральфе?)

(— Один перстень, щоб правити всім, Луїзо, — один перстень, щоб знайти.)

(— Про що це ти?)

Він поплескав по кишені, відчуваючи опуклість Едової обручки, потім обійняв Луїзу за плечі:

(— Фальшиві обручки — спиці, але оце — маточина. Забери маточину, і колесо не зможе обертатися).

(— Ти впевнений?)

Так, він був упевнений. Але не знав, як усе зробити.

(— Так. А тепер ходімо — виберемося звідси, поки ще є змога.)

Ральф дав Луїзі змогу першою пролізти під обіднім столом, потім, опустившись на коліна, поповз слідом. На мить затримався й оглянувся через плече. Перед його очима постало жахливе видовище: хоча дзижчання не повернулося, навколо фальшивого персня утворювався саван, приглушаючи блиск золота.

Ральф як заворожений дивився на це, потім зусиллям волі відвів погляд і поповз далі.

9. Ральф побоювався, що вони витратять дорогоцінний час, кружляючи заплутаним лабіринтом складу Атропоса, але повернення назад виявилося справою неважкою. Їхні власні сліди, підталі, але цілком видимі, виявилися чудовим гідом. Коли жахлива кімната залишилася позаду, Ральф відчув себе набагато сильнішим, однак Луїза аж похитувалася.

Опинившись у брудному житлі Атропоса, Луїза налягла на Ральфа всією своєю вагою. Він запитав про її самопочуття. Луїза, знизавши плечима, вимучено посміхнулася:

(— Мої проблеми пов'язані з перебуванням у цьому місці. І неважливо, наскільки високо ми піднялися, однаково тут жахливо. Як тільки я потраплю на свіже повітря, мені стане краще. Чесно.)

Ральф сподівався, що вона права. Тепер, входячи в лігвище Атропоса, він уже придумував привід, щоб відправити Луїзу вперед. Це дало б йому змогу швидко обшукати приміщення. Якщо він не знайде сережки, отже, вони все ще у вухах Атропоса.

Ральф помітив, що комбінація знову визирає з-під спідниці Луїзи, і хотів сказати їй про це, та раптом бічним зором уловив неясний рух. Він подумав, що по дорозі назад вони забули про обережність — можливо, через утому, — і тепер за безтурботність їм доведеться платити високу ціну.

(— Луїзо, обережно!)

Занадто пізно. Ральф відчув, як сіпнулася її рука, коли істота в брудному халаті обхопила її за талію й потягла назад. Голова Атропоса не сягала Луїзі й до пліч, однак карлик все-таки простяг своє брудне лезо над нею. Коли Ральф інстинктивно кинувся до Атропоса, той опустив скальпель, торкаючись лезом перлово-сірої «мотузочки», що виходила з німба навколо її голови. Карлик ощирився в торжествуючій усмішці:

(— Ані кроку вперед, шот-таймере... Ні єдиного!)

Що ж, принаймні йому не треба турбуватися про вкрадені сережки Луїзи. Вони блищали в мочках вух Атропоса. Радше саме їхній вигляд, а не окрик утримав Ральфа.

Скальпель піднявся вгору... але тільки трішки.

(— Здається, ви в мене дещо забрали, шоттери? Не треба заперечувати, я знаю. А тепер ви мені його віддасте.)

Скальпель знову наблизився до «мотузочки» Луїзи й тупим кінцем погладив її.

(— Ти повернеш мені його, інакше ця сучка вмре у тебе на очах, а ти будеш стояти й спостерігати, як її аура перетворюється на чорний саван. Подобається така перспектива? Віддавай персня.)

Розділ двадцять шостий

1. Усмішка Атропоса сяяла огидним тріумфом і...

«І страхом. Він захопив тебе зненацька. Він тримає скальпель біля «мотузочки» Луїзи, стискаючи її шию рукою, і все ж він боїться тебе до смерті. Чому?»

(— Нумо! Досить гаяти час, недоумку! Віддавай перстень!)

Ральф повільно поліз у кишеню й намацав перстень, гадаючи, чому Атропос не вбив Луїзу одразу. Він же напевно не має наміру їх відпускати.

«Він боїться, що я можу оглушити його телепатичним ударом карате. І це лише початок. Гадаю, він боїться, що я скручу його. Боїться сутності, яка управляє ним. Боїться Кривавого Царя. Та ти боїшся свого хазяїна, мій огидний друже?»

Ральф затиснув перстень між великим і вказівним пальцями:

(— Підійди й візьми. Не соромся.)

Обличчя Атропоса перекосилося з люті:

(— Я вб'ю її, хіба ти не чув? Чи ти домагаєшся її смерті?)

Ральф дуже повільно підняв ліву руку. Відповідь була невтішною. Навряд чи в нього вистачить сил розкроїти цю лису голову. До того ж...

Ральфові не сподобалося те, що він побачив: на зміну панічній усмішці Атропоса прийшла спокійна впевненість. Він відчув, як божевільні очка обмацують поглядом його

обличчя, тіло, але в основному його ауру. Ральф чітко уявив собі механіка, що перевіряє, скільки бензину залишилося в машині.

«Зроби ж що-небудь, — поглядом прекрасних очей молила Луїза. — Будь ласка, Ральфе».

Але він не знав, що робити. Не було жодної ідеї. Усмішка Атропоса стала ще впевненішою і нахабнішою:

(— Та ти роззброєний, Шотті. Як сумно.)

(— Тільки зачепи її — і я тобі не позаздрю, гівнюк.)

Атропос посміхався:

(— Тим, що в тебе залишилося, ти й пацюка не зможеш відігнати. Чому б не стати хорошим хлопчиком і не віддати перстень...)

(— Ах ти, недоноску!)

Це Луїза вступила в розмову. Вона вже не дивилася на Ральфа, вона дивилася в дзеркало, перед яким Атропос приміряв останні трофеї — хустку Розалі, скажімо, чи панаму Білла Мак-Говерна. У її широко розплющених очах палала лють, і Ральф знав чому.

(— Це МОЄ, підлий злодію!)

Вона різко рвонулася назад, використовуючи перевагу у вазі й притискаючи Атропоса до стіни. Карлик захрипів. Рука, що стискала скальпель, зметнулася вгору, лезо встромилося в суху штукатурку. Луїза повернулася до карлика, її обличчя палало лютістю — вона була так разюче несхожа на «нашу Луїзу», що Мак-Говерн знепритомнів би, якби побачив її зараз. Її руки тяглися до вух карлика. Палець Луїзи встромився йому в щоку. Атропос завив, як собака, якому наступили на лапу, потім знову схопив жінку за талію й повернув її спиною до себе.

Він уже приготувався перерізати «мотузочку», коли Ральф загрозливо похитав пальцем правої руки. Вирвавшись

із нігтя, слабкий, ледь помітний спалах світла вдарився об лезо скальпеля, моментально відкидаючи його від «мотузочки» Луїзи. І все — Ральф відчув, що його особиста зброя тепер спорожніла.

Атропос скалив зуби через плече Луїзи, у той час як жінка звивалася в його руках. Вона не намагалася вирватись; вона хотіла розвернутися, імітуючи жест пилки. Атропос стиснувся.

(— Якщо ти доторкнешся до неї лезом, я так ударю, що тобі доведеться збирати свої мізки по стіні. Я не жартую.)

(— Віддай перстень, шот-таймере.)

«Вони не можуть брехати, — раптом згадав Ральф. — Не знаю, чи говорили мені про це, чи я зрозумів інтуїтивно, але вони не можуть брехати. А ось я можу».

(— Ось що я скажу тобі, містере А. Пообіцяй, що виконаєш умови угоди, і перстень твій.)

Атропос кинув на нього погляд, у якому проглядав сумнів, змішаний з підозрілістю:

(— Угода? Що ти маєш на увазі?)

(— Ральфе, ні!)

Ральф подивився на жінку, потім на Атропоса й підніс ліву руку до щоки, не роздумуючи, як цей жест сприйме лисий лікар-карлик. Скальпель щільніше притиснувся до «мотузочки», утворюючи темну пляму в точці дотику. Великі краплі поту виступили на чолі Атропоса, а коли він заговорив, у голосі його чулася паніка:

(— Не смій метати в мене блискавки! Вона вмре, якщо ти зробиш це!)

Ральф поспішно опустив руку, потім, немов хлопча, що провинилося, зчепив руки за спиною. Перстень Еда й далі був затиснений у жмені, — не роздумуючи, Ральф опустив його в задню кишеню штанів. І тільки в цей момент він зрозумів, що не має наміру віддавати персня. Навіть якщо

доведеться за це заплатити життям Луїзи — їх обох, — він не віддасть. Хоча, можливо, до цього й не дійде.

— Угода означає, що ми обоє підемо собі, пане А., — я віддам тобі перстень, а ти мені мою подругу. І ти пообіцяєш, що не заподієш їй шкоди. Що скажеш?

(— Ні, Ральфе, ні!)

Але слова не могли передати всіх відчуттів Атропоса. Його погляд горів таким страхом, такою неспроможною лютістю! Якщо коли-небудь він і жалкував, що не здатен брехати, то зараз пошкодував напевно. Але ж було потрібно від нього лише одне — сказати: «Угода відбулася», і тоді Ральфові було б непереливки. Але Атропос не міг сказати, тому що не міг брехати.

«Він знає, що його загнали в глухий кут, — подумав Ральф. — І тут зовсім не важливо, переріже він "мотузочку" Луїзи чи відпустить її, — він вважає, що в будь-якому разі я розправлюся з ним, і він не помиляється».

«І що ж ти можеш з ним зробити, любий, — пролунав голос Керолайн, у якому чувся сумнів. — Чи багато в тобі після розкриття савана, який оточував перстень, залишилося сили, щоб напасти на нього?»

Луїза щосили впиралася ногами, намагаючись своєю вагою придавити Атропоса, й, не роздумуючи над тим, що він робить, Ральф кинувся вперед, падаючи на коліна і розводячи руки в сторони. Він був схожий на збожеволілого нареченого, який вимагає руки і серця. Луїза мало не вдарила його в горло. Ральф смикнув за поділ спідньої спідниці, яка зісковзнула із шовковим шерехом. А Луїза продовжувала кричати:

— Мерзенний злодій! Ось тобі, ось! Подобається?

Атропос скрикнув від болю, а коли Ральф глянув угору, то побачив, що Луїза вчепилася зубами в праве зап'ястя карлика. Скальпелем, затиснутим у лівій руці, Атропос

спробував перерізати її «мотузочку», промахнувшись лише на дюйм. Ральф схопився на ноги і, вже не розуміючи, що робить, накинув рожевий шовк спідниці на занесену над Луїзою руку Атропоса... і на його голову.

(— Тікай від нього, Луїзо! Біжи!)

Вона вирвалася з рук карлика й, похитуючись, побрела до столу в центрі нори, витираючи з губ кров Атропоса... Але обличчя її й далі палало гнівом.

Атропос, борсаючись у рожевому шовку, метнувся за нею. Але Ральф перехопив його й відштовхнув до арки:

(— Не вийде, друже!)

(— Відпусти мене! Відпусти зараз же, виродку! Ти цього не зробиш!)

«Найдивніше, що він дійсно вірить у це, — подумав Ральф. — Йому так довго ніхто не заважав, що він геть забув, на що здатні шот-таймери. Але я це виправлю».

Ральф згадав, як Атропос перерізував «мотузочку» Розалі після того, як та покірно лизнула його руку, і ненависть до цього хитрого, лютого, божевільного чудовиська вибухнула в ньому, мов перезріла печериця. Він схопив за край Луїзиної спідниці й двічі обмотав її навколо кулака, натягаючи матерію так щільно, що під нею рожевою посмертною маскою проступили риси Атропоса.

Потім, коли вістря скальпеля розрізало матерію, Ральф розкрутив Атропоса, немов древній воїн пращу, кидаючи камінь, і викинув його крізь дверну пройму. Якби Атропос упав, він постраждав би не так сильно, але він не просто впав — він із гуркотом ударився об камінь, що лежав перед порогом, скрикнув від болю й опустився на коліна. На рожевому шовку почали розпускатися криваві квіти. Скальпель зник у прорізі. Ральф кинувся слідом за Атропосом, коли скальпель з'явився знову, розширюючи проріз, крізь який визирало перекошене обличчя істоти.

З носа Атропоса цибеніла кров, лоб і скроні також були обагрені кров'ю.

(— Припини! Попереджаю тебе, шот-таймере! Ти пожалкуєш, що взагалі з'явився на цей...)

Проігнорувавши погрозу, Ральф з усієї сили жбурнув Атропоса вперед. Руки карлика й далі були заплутані в спідниці, і він проїхав по підлозі обличчям. Крик болю й подиву вирвався з грудей Атропоса. Дивно, але десь глибоко в мозку Ральф почув нашіптування Луїзи, яка переконувала, що достатньо — цілком достатньо. Вона просила не вбивати цього психа, не завдавати болю істоті, яка щойно намагалася вбити її. Атропос хотів перевернутися на спину, але Ральф ударив його ще раз і притиснув коліном до підлоги.

(— Не рухайся, друже! Мені більше подобається, коли ти лежиш спокійно!)

Ральф глянув на Луїзу й помітив, що лють її минула так само раптово, як і прийшла, — немов каприз погоди. Наприклад, торнадо, що обрушився посеред ясного дня, зірвав дах із сараю, а потім знову зник. Луїза показувала на Атропоса:

(— У нього мої сережки, Ральфе. Цей злодій носить мої сережки.)

(— Я знаю. Бачив.)

Усмішка Атропоса зринула в розрізі шовку — то було обличчя найпотворнішої дитини в момент появи на світ. Ральф відчував, як під його коліном тремтять напружені м'язи спини огидного чудовиська, і згадав прислів'я: «Хто піймав тигра за хвіст, не зважиться відпустити його». Саме тепер, у підземному лігвищі, відчуваючи себе персонажем казки, придуманої безумцем, Ральф осягнув якийсь вищий сенс цього прислів'я. Раптова лють Луїзи й випадкове невідання Атропоса дозволили Ральфові принаймні тимчасово

взяти гору. Питання, з яким не можна було зволікати, полягало в наступному: що робити далі?

Рука, що стискала скальпель, зробила змах, але удар виявився слабким і неприцільним. Ральф з легкістю ухилився. Схлипуючи й вивергаючи прокльони, але все ж не відчуваючи страху, Атропос знову накинувся на нього.

(— Дай мені лише встати, старий виродку! Дурний сивий шот-таймере! Зморшкуватий вилупок!)

(— Останнім часом я маю набагато кращий вигляд, друже! Хіба ти не помітив?)

(— Підар! Чокнутий шот-таймере! Ти ще пожалкуєш! Покаєшся!)

«Ну, що ж, — подумав Ральф. — Принаймні, він не проситься. Я очікував, що тепер він буде благати мене».

Атропос продовжував орудувати скальпелем. Ральф спокійно завдав йому кілька слабких ударів, потім однією рукою схопив за горло розпростерту на підлозі істоту.

(— Ральфе! Ні! Не треба!)

Він похитав головою, не розуміючи, що виражає його жест: роздратування, впевненість чи те й інше водночас. Доторкнувшись до Атропоса, Ральф відчув, що той весь тремтить. Лисий лікар хрипло скрикнув, але Ральф не забрав руку, намагаючись стиснути горло супротивника й не дивуючись тому, що не може цього зробити. А проте, хіба не говорив Лахесіс, що тільки шот-таймер може протистояти волі Атропоса? Але яким чином? Атропос мерзенно захихикав.

(— Будь ласка, Ральфе! Не вбивай його! Давай заберемо мої сережки й підемо!)

Атропос скосив очі на Луїзу, потім звернувся до Ральфа Робертса:

(— Невже ти вважаєш, що можеш убити мене, шот-таймере? Подумай як слід.)

Ральф так не вважав, але він хотів переконатися.

(— Життя — підступна штука, Шотті. Чому б тобі не віддати мені персня? Однаково рано чи пізно я заберу його).

(— Та пішов ти...)

Дешева перепалка. Але головне питання так і залишилося без відповіді. Як же він повинен вчинити з цим чудовиськом?

«Що б там не було, ти не можеш діяти, поки за твоєю спиною стоїть Луїза, — порадив голос, не зовсім схожий на шепіт Керолайн. — Вона була прекрасна у своїй люті, але тепер лють минула. Луїза занадто м'якосерда для того, що буде далі, Ральфе. Тобі необхідно випровадити її звідси».

Ральф повернувся до Луїзи. Її очі були напівзаплющені, вона в будь-який момент могла обпертися на стіну й так заснути.

(— Луїзо, я хочу, щоб ти пішла звідси. Негайно. Піднімися нагору і почекай мене під де...)

Мигнув скальпель, Атропос мало не зрізав Ральфові кінчик носа. Ральф відхитнувся, його коліно заковзало по шовку. Атропос потужним ривком звільнився, але в останній момент Ральфові вдалося вдарити карлика по голові ребром долоні й знову притиснути коліном до підлоги.

(— О! О! Припини! Ти ж уб'єш мене!)

Ральф, не звертаючи уваги на стогони Атропоса, глянув на Луїзу:

(— Іди, Луїзо! Я теж скоро піднімуся!)

(— Навряд чи без сторонньої допомоги я зможу здолати сходи! Я така слабка).

(— Зможеш. Ти мусиш піднятися, і ти це зробиш.)

Атропос, притиснутий до підлоги коліном Ральфа, знову поворухнувся. Але для звільнення цього було зовсім недо-

статньо. Час мчав зі скаженою швидкістю, у цей момент справжнім ворогом був час, а не Ед Діпно.

(— Мої сережки...)

(— Обіцяю, я принесу їх, Луїзо.)

Величезним зусиллям волі Луїза випрямилася й уважно подивилася на Ральфа:

(— Не треба вбивати його, Ральфе, навіть якщо ти й мусиш. Це не по-християнському.)

«Зовсім не по-християнському, — погодилося маленьке дурненьке створіння в його голові. — Не по-християнськи, а проте... Я не хочу втрачати переваги й чекати».

(— Піднімайся, Луїзо. Я сам вирішу, що з ним робити).

Жінка сумно подивилася на Ральфа:

(— Нічого не зміниться. Навіть якщо я попрошу тебе не вбивати його, правильно?)

Ральф, подумавши, похитав головою:

(— Ні. Але я обіцяю тобі, що буду лише захищатися. Цього достатньо?)

Луїза кивнула:

(— Так. Можливо, я зможу піднятися нагору, якщо буду йти повільно й обережно... Але як же ти?)

(— Зі мною все буде добре. Чекай мене під деревом.)

(— Добре, Ральфе.)

Ральф дивився, як Луїза перетнула кімнату, тапочок Елен Діпно бовтався в неї на зап'ясті. Вона почала повільно підніматися сходами. Ральф почекав, поки Луїза не зникла з очей, потім повернувся до Атропоса:

(— Ну ось, мій любий, ми тепер самі. Що ж нам робити? Може, пограємося? Тобі ж подобається розважатися?)

Атропос одразу ж відновив опір, водночас розмахуючи скальпелем і намагаючись проткнути Ральфа Робертса.

(— Відстань! Відпусти мене, старий гомику!)

Атропос звивався так скажено, що притискати його коліном було все одно, що втримувати в такий спосіб змію. Ральф не звертав уваги на крики, смиканину й скальпель. Уже вся голова Атропоса звільнилася з-під спідниці, що трохи спрощувало ситуацію. Ральф схопив за сережки Луїзи й смикнув, але вони залишилися на вухах, зате Атропос зайшовся криком від болю. Ральф, посміхнувшись, подався вперед:

(— Ага, то для них довелося й вуха проколоти?)

(— Так! Так, чорт забирай!)

(— Цитуючи тебе, життя — підступна штука, згоден?)

Ральф знову схопив за сережки й різко рвонув. З мочок вух Атропоса фонтаном бризнула кров. Той завив, як дриль, і Ральф на мить відчув жаль до огидного створіння, змішаний з презирством.

«Маленький виродок звик завдавати болю іншим, але сам з болем ніколи не зіштовхувався. Можливо, він ніколи раніше не страждав. Ото й відчуй на власній шкурі, друже, що відчувають твої жертви».

(— Припини! Припини! Ти не можеш чинити так зі мною!)

(— То це, виходить, новина для тебе... Тоді я тобі цю новину повідомляю! Так чому б тобі не змиритися?

(— І чого ти цим доб'єшся, шот-таймере? Усе відбудеться так, як заплановано. Люди в Громадському центрі розпрощаються з життям, і перстень нічого не змінить.)

«Я й сам знаю», — подумав Ральф.

Атропос ще задихався, але вже перестав смикатися, і Ральф дозволив собі оглянути кімнату швидким поглядом. Зараз йому необхідне натхнення — згодиться й маленька ідейка.

(— Я хочу дещо запропонувати, пане А. На правах нового друга й товариша по розвазі. Можна? Я знаю, як

ти зайнятий, але необхідно знайти час і зробити щось із цією кімнатою. Я не наполягаю на тому, щоб вона перетворилася на Храм Краси, але тут гірше, ніж у свинарнику!)

Атропос, одночасно ображено й насторожено: (— Гадаєш, мене хвилює твоя думка, шот-таймере?)

Був лише один вихід. Неприємний, але Ральф однаково продовжував. Він мусив продовжувати; перед його внутрішнім зором стояв образ, що схиляв до дій. Він бачив Еда Діпно, який летить у Деррі на літаку, завантаженому каністрами з вибухівкою або нервово-паралітичним газом.

(— Як ти гадаєш, що я можу зробити з тобою, пане А.?)

Відповідь прозвучала одразу, без жодних прологів:

(— Відпусти мене. Така відповідь. Єдина. А я дам тобі спокій, вам обом. Залишу вас для Визначеності. Ти проживеш ще років десять. Цілком можливо, що й двадцять. Але тільки ви не повинні втручатися. Йди додому. А коли настане час великих подій, стеж за ними по телевізору.)

Ральф щосили намагався робити вигляд, що він усерйоз обмірковує пропозицію.

(— І ти даси нам спокій? Ти обіцяєш дати нам спокій!)

(— Так.)

На особі Атропоса з'явився вираз тремтливої надії, а навколо карлика збиралася аура. Ральф бачив, що вона того ж огидного кривавого відтінку, що й пульсуюче світіння, яке огортає лігвище.

(— Знаєш що, пане А.?)

Атропос, із зростаючою надією: (— Що?)

Ральф різко схопив ліве зап'ястя Атропоса й завів назад його руку. Атропос зайшовся криком, пальці розтиснулися

й випустили скальпель, а Ральф із вправністю професійного кишенькового злодюжки підхопив зброю.

(— Я вірю тобі.)

2. (— Віддай! Віддай! Віддай! Від...)

Атропос міг репетувати годинами, тому Ральф зупинив істеричний припадок найпростішим із відомих йому способів. Він подався вперед і лезом полоснув по потилиці лисої голови, що визирала з розрізу Луїзиної спідниці. Ніяка невидима рука не завадила його удару. Кров — ціла ріка крові — полилася з порізу. Аура, що оточувала Атропоса, темніла, набуваючи відтінку гнійної рани. Він знову закричав.

Ральф, нахилившись до вуха карлика, весело мовив:

(— Можливо, я й не можу вбити тебе, але всипати чортів ще й як можу. До того ж мені не потрібна психічна енергія, правильно? Досить і цього).

Ральф зробив скальпелем ще один поперечний розріз, немов вирізуючи літеру «t» на потилиці Атропоса. Карлик, пискнувши, почав вириватися. Ральф з відразою усвідомив, що якась частина його — шкодливий гномик, що засів усередині, — від усієї душі насолоджується всім цим.

(— Що ж, якщо хочеш, щоб я сполосував усього тебе, пручайся. Я перестану лише тоді, коли перестанеш ти.)

Атропос моментально завмер.

(— Ось і чудово. Я поставлю тобі кілька запитань. Гадаю, у твоїх інтересах відповісти на них.

(— Запитуй що завгодно! Будь-які питання! Тільки не роби мені боляче!)

(— Чудовий підхід, друже, але немає межі досконалості, згоден?)

Ральф полоснув ще раз, роблячи довгий поріз на черепі з боку скроні. Смужка шкіри обвисла, немов погано приклеєні шпалери. Атропос завив. Від огиди в Ральфа звело шлунок (дивно, але при цьому він відчував душевний спокій), однак коли він заговорив (подумав) з Атропосом, то зробив усе, щоб не виявити своїх справжніх почуттів.

(– Така моя мотивація, лікарю. Якщо я змушений буду залучити додаткові аргументи, тобі доведеться скористатися суперклеєм, щоб утримати решки шкіри на голові. Ти мене добре зрозумів?)

(– Так! Так!)

(– Ти мені віриш?)

(– Так! Сивий виродку! ТАК!)

(– Чудово. А тепер запитання, пане А.: ти дав слово, чи дотримаєш ти його?)

Атропос вагався з відповіддю. Щоб підбадьорити карлика, Ральф тупим кінцем приклав скальпель до його щоки. Нагородою став ще один крик і готовність до негайної співпраці.

(– Так! Так! Тільки не роби мені боляче! Будь ласка!)

Ральф прибрав скальпель. Відбиток леза, немов родима пляма, горів на гладкій щоці маленького створіння.

(– Добре. А тепер слухай. Обіцяй, що даси нам із Луїзою спокій до закінчення мітингу в Громадському центрі. Ніяких витівок, нападів, нічого. Обіцяй).

(– Та пішов ти! Візьми свою обіцянку й засунь собі в сраку!)

Ральфа не зачепили слова карлика: його посмішка стала ще ширшою. Тому що Атропос не сказав, чого він не хоче й, що ще більш важливо, Атропос не відкрив, чого він не може. Він просто відмовився. Невеликий відступ, але все легко поправити.Змусивши себе забути про жалість, Ральф

полоснув скальпелем по спині Атропоса. Тканина спідниці розкрилася, розійшовся й брудний халат, і плоть, схована під халатом. Бризнула кров, і від Атропосових волань у Ральфа мало не лопнули барабанні перетинки. Морщачись, він нахилився й, намагаючись не забруднитися кров'ю, прошепотів:

(— Я не хочу більше мучити тебе — ще два порізи, і мене вирве від огиди, — але ти мусиш знати, що я можу зробити це, і буду продовжувати доти, доки або ти пообіцяєш мені те, чого я від тебе хочу, або сила, яка не дозволила задушити тебе, не зупинить мене знову. Гадаю, ти перетворишся на суцільне місиво, поки дочекаєшся останнього. То що скажеш? Даси обіцянку чи волієш стати розрізаним грейпфрутом?)

Атропос ридав. Жахливий, нудотний звук.

(— Ти нічого не розумієш! Якщо тобі вдасться зупинити те, що почалося, — шанси мізерні, але хто зна, — мені не уникнути покарання від істоти, яку ви називаєте Кривавим Царем!)

Ральф, зціпивши зуби, знову полоснув лезом. Його щільно стиснуті губи нагадували шрам, що давно зажив. Ральфу довелося натиснути на скальпель, коли лезо ковзнуло по хрящу. А тоді ліве вухо Атропоса впало на підлогу. Кров цибеніла з діри в лисій голові, крики карлика оглушали.

«Та вони зовсім не схожі на богів, — подумав Ральф. Він був розгублений і водночас відчував жах. — Єдина розбіжність між нами й ними у тому, що вони довше живуть і їх важко побачити. До того ж із мене поганий вояк. Від одного виду крові мені стає зле».

(— Добре, обіцяю! Перестань різати мене на шматки! Не треба! Будь ласка!)

(— Це лише початок. Скажи, що обіцяєш дати спокій мені, Луїзі й Еду, поки не закінчиться мітинг у Громадському центрі).

Ральф очікував поновлення боротьби, але Атропос здивував його:

(— Обіцяю! Обіцяю дати спокій тобі й суці, з якою ти сюди прийшов...)

(— Луїза. Назви її на ім'я.)

(— Так, так — Луїзі Чесс! Я згоден дати спокій їй, і Еду Діпно теж, і всім, усім, тільки не треба мене більше різати. Тепер ти задоволений? Чорт тебе забирай!)

Ральф вирішив, що він задоволений, як може бути задоволеною людина, яку нудить від власних методів і дій. Навряд чи в обіцянці Атропоса могла критися пастка: лисий карлик знав, що на нього чекає жорстока розплата, однак не міг перебороти страх, якого нагнав на нього Ральф.

(— Так, пане А. Тепер я задоволений.)

Ральф не зміг більше стримувати блювотні позови, відпустив свою жертву. Глянув на заляпаний кров'ю скальпель, потім щосили жбурнув його подалі. Скальпель, перевертаючись у повітрі, зник у проймі дверей у склад. «Там йому й місце!» — подумав Ральф. Нудота відступила, але горло звело. Атропос повільно звівся на коліна, оглядаючись довкола з виглядом мученика, який вижив у сутичці з убивцею. Він побачив своє вухо, що лежало на підлозі, й підібрав його. Покрутив у маленькій ручці й глянув на Ральфа. В його очах блищали сльози болю й приниження, але було в них і щось більше — лють такої сили й глибини, що Ральф відсахнувся. Перед цією люттю будь-яка обережність здавалася ненадійною й марною. Відступивши на крок, він тицьнув в Атропоса тремтячим пальцем:

(— Пам'ятай про свою обіцянку!)

Атропос похмуро ощирився:

(— Я пам'ятаю, як таке можна забути? Але я пообіцяю тобі дещо іще. Дві обіцянки за ціною однієї, так би мовити).

Атропос повторив добре знайомий Ральфові з лікарняного даху жест, виставивши два пальці правої руки буквою «V» і створюючи в повітрі червону дугу. Усередині дуги Ральф побачив людську фігуру. За нею, тьмяно поблискуючи, немов крізь криваву завісу, виднівся магазин «Червоне яблуко». Ральф хотів було запитати, хто це стоїть перед магазином на узбіччі Гарріс-авеню... А тоді раптом зрозумів. І вражено глянув на Атропоса:

(— Ні! О Боже! Ти не можеш!)

Обличчя Атропоса розпливлося в самовдоволеній усмішці:

(— Знаєш, саме так я й думав про тебе, шот-таймере. Але я, як і ти, помилявся. А тепер дивися).

Атропос злегка розсунув пальці. Ральф побачив, як хтось у бейсбольній кепці з емблемою «Ред сокс» вийшов з «Червоного яблука», і Ральф одразу впізнав його. Ця людина крикнула щось комусь іншому, що стояв на протилежному боці, і тут почалися жахливі події. Ральф відвернувся від кривавої картини майбутнього, яку показував Атропос. Але він чув те, що чулося.

(— Спершу це належало Випадковості, шот-таймере, — інакше кажучи, мені. А ось і друга обіцянка: якщо ти станеш на моєму шляху, то станеться те, що я показав. І ти нічого не зможеш зробити або якимось чином запобігти цьому. Але якщо ти й твоя подружка не втручатиметеся в хід подій — тоді я теж не втручатимусь.)

Вульгарність, яка була звичним стилем поведінки Атропоса, він тепер відкинув, наче використаний карнавальний

костюм, і вперше Ральф відчув, наскільки ж древня ця істота, яка володіє такою зловісною мудрістю.

(— Знаєш, як кажуть наркомани: умирати легко, важко жити. У цьому й полягає істина. Якщо хто й знає, то це я. Отже, що ж ти думаєш про це, шот-таймере?!)

Ральф мовчав, опустивши голову й до болю стиснувши кулаки. Сережки Луїзи як маленькі вуглинки горіли в його долоні. Перстень Еда, здавалося, теж обпалював його. Ральф хотів витягти кляту штуковину й жбурнути її слідом за скальпелем. Він знав, що ніщо в світі не зможе втримати його. Він згадав оповідання, прочитане ще в школі, тисячу років тому. «Леді чи тигр?» — називалося оповідання, і тепер він зрозумів, що це означає — мати таку жахливу силу... І такий жахливий вибір. На перший погляд, усе здається таким простим, що виходить, зрештою, одне життя проти двох тисяч?

Але це одне життя!

«І всі ті... Ніхто з них нічого не знає, — спокійно подумав він. — Ніхто, крім, можливо, Луїзи... А Луїза схвалить моє рішення. Керолайн не зрозуміла б, але вони такі різні».

Так, але чи має він право вирішувати?

Атропос усе зрозумів по його аурі — ставало страшно від здатності цієї істоти бачити.

(— Звичайно, маєш, Ральфе, — насправді питання життя й смерті зводиться до наступного: хто має право. Цього разу ти. То що скажеш?)

(— Я не знаю, що сказати. Не знаю, що й думати. Я лише хочу, щоб ви всі троє ДАЛИ МЕНІ СПОКІЙ!)

Ральф Робертс підняв голову до стелі лігвища Атропоса й закричав.

Розділ двадцять сьомий

1. Хвилин за п'ять голова Ральфа зринула з-під старого схиленого дуба. Ральф одразу побачив Луїзу. Стоячи навколішках, вона дивилася на його звернене вгору обличчя крізь переплутаний клубок коріння. Він простягнув забруднену, у кривавих патьоках руку, і жінка міцно схопила її, підтримуючи Ральфа, поки той долав останні щаблі — покручені корені, схожі радше на поперечини драбини.

Ральф вибрався з-під дерева й ліг на спину, жадібно вдихаючи свіже повітря. Ніколи в житті повітря не здавалося таким смачним. Незважаючи ні на що, він був страшенно вдячний долі за повернену волю.

(— Ральфе? З тобою все гаразд?)

Він обернув її руку, поцілував долоню й поклав сережки на те місце, якого щойно торкалися його губи.

(— Так. Це твоє.)

Луїза здивовано розглядала їх, немов ніколи не бачила сережок — ні цих, ні будь-яких інших, — а тоді опустила в кишеню жакета.

(— Ти побачила їх у дзеркалі, адже так, Луїзо?)

(— Так, і тоді я розлютилася... Але навряд чи була дуже здивована.)

(— Тому що ти знала.)

(— Здогадувалася. Можливо, відтоді, як побачила Атропоса у панамі Мак-Говерна. Просто я тримала... це знання... у схованках мозку.)

Луїза уважно, мовби оцінююче, дивилася на Ральфа.

(— Не будемо зараз говорити про мої сережки — що сталося там, унизу? Як тобі вдалося вибратися?)

Ральф злякався — якщо вона занадто довго буде розглядати його, то довідається занадто багато. До того ж, якщо

він ще хоч трохи так полежить, то вже не зможе поворухнутися: величезний океанський лайнер утоми розливався в ньому, тягнув на дно. Ральф звівся на ноги. Зараз він не міг дозволити собі потонути. Новини, що їх повідомили небеса, були не такі й погані, як він очікував, але все ж досить невтішні — було вже близько шостої. Мешканці Деррі, які не мали відношення до мітингу з приводу абортів (переважна більшість, відверто кажучи), сідали за стіл. Двері Громадського центру Деррі вже відчинені, вхід купається у світлі софітів, тележурналісти ведуть репортажі в живому ефірі про прибуття перших захисників права вибору, яким доводиться проходити повз Дена Далтона й «Друзів життя», що люто розмахують гаслами. А неподалік хтось наспівує улюблену пісеньку Еда Діпно: «Гей, гей, Сьюзен Дей, скільки вбила ти дітей?» Що б вони з Луїзою не мусили зробити, — зробити це необхідно впродовж наступних шістдесяти чи дев'яноста хвилин. Відлік часу почався.

(— Ходімо, Луїзо. Треба поспішати.)

(— Ми повертаємося в Громадський центр?)

(— Ні, не одразу. Спершу нам треба...)

Ральф зрозумів, що не може чекати закінчення того, що повинен сказати. Куди ж, на його думку, їм варто піти спочатку? У лікарню Деррі? У «Червоне яблуко»? До нього додому? Куди йти, якщо хочеш відшукати двійко доброзичливих, але далеко не всезнаючих бовдурів, які затягли тебе і твоїх найближчих друзів у світ болю й тривог? Чи, цілком резонно, це вони повинні відшукати тебе?

«Можливо, вони не хочуть розшукувати тебе, любий. Швидше за все, вони ховаються, уникаючи твого товариства».

(— Ральфе, ти впевнений, що...)

Раптом він згадав про Розалі, й одразу все стало на свої місця.

(— У парк, Луїзо. Ми підемо в Строуфорд-парк. Ось куди нам треба. Але по дорозі зробимо одну зупинку.)

Він повів Луїзу вздовж огорожі, й незабаром вони почули віддалені голоси. Війнуло смаженими гот-догами, після смороду Атропосового лігвища цей запах здався йому амброзією. А за хвилину вони вийшли на майданчик для пікніків, розташований поруч зі злітно-посадочною смугою № 3.

Дорренс, стоячи в самому серці дивовижно красивої різнобарвної аури, спостерігав за приземленням спортивного літака. Позаду нього за столиком сиділи Фей Чепін і Дон Візі, перед ними лежала шахівниця. Стен і Джорджина Еберлі пили пиво, присмажуючи над маленьким вогнем сосиски для гот-догів, нанизані на спеціальні виделки.

На мить Ральф застиг мов укопаний, вражений їхньою красою — минущою, але потужною красою, що становила основу життя шот-таймерів. Йому пригадався рядок із пісні двадцятип'ятилітньої давнини: «Ми зоряний пил, ми золоті». Аура Дорренса була зовсім іншою — казково іншою, — але навіть звичайна аура будь-кого з тих, що зібралися на майданчику, блищала, немов розсипи коштовного каміння.

(— Ральфе, ти бачиш? Бачиш, які вони гарні?)

(— Так.)

(— Жаль, що вони цього не знають!)

Але чи це так? У світлі останніх подій Ральф не був упевнений у справедливості цього твердження. У нього зринула думка — хоча й неясне, але потужне інтуїтивне розуміння, — що, можливо, справжня краса недоступна усвідомленню его; що вона, постійно розвиваючись, є радше існуванням, аніж об'єктом дотику й бачення.

— Нумо, роби свій хід, — мовив хтось. Ральф здригнувся, подумавши, що звертаються до нього, але виявилося, що це Фей розмовляє з Доном Візі.

— Ти повільніший від черепахи.

— Не заважай, — відповів Дон. — Я думаю.

— Можеш думати хоч до кінця століття, але партія однаково закінчиться за шість ходів.

Дон налив вина в паперовий стаканчик і підкотив очі.

— А я не знав, що граю з Борисом Спаським! — вигукнув він. — Я вважав, що це всього лише старий Фей Чепін! Вибачте, будь ласка!

— Та ти, як я бачу, бунтар. Через шість ходів можеш розпочати професійну кар'єру заколотника!

— Бач який розумний!

— Та тихше ви! — різко обірвала їх Джорджина Еберлі. — Що це було? Начебто щось вибухнуло?

«Цим» була Луїза, яка запозичила трохи вібруючо-зеленої аури Джорджини.

Ральф, склавши праву долоню трубочкою, вдихнув яскраво-блакитний потік світла з аури Стена Еберлі. Він відчув, як потужна енергія наповнює кожну клітинку його тіла, немов усередині ввімкнули флуоресцентну лампу. Але величезний потопаючий лайнер, що був, по суті, багатомісячним безсонням, нікуди не подівся, намагаючись захопити Ральфа разом із собою на дно.

Рішення також було — ще не прийняте, всього лише відкладене. Стен оглянувся. Незалежно від того, скільки взяв Ральф від його аури, джерело й далі залишалося яскравим і насиченим. Очевидно, слова Клото й Лахесіса про бездонний резервуар енергії були правдою.

— Та-ак, — протягнув Стен. — Я теж чув щось...

— А я ні, — втрутився Фей.

— Іще б пак, ти ж глухий мов пень, — відрізав Стен. — Можеш хоч хвилинку помовчати? Навряд чи вибухнула ємність із пальним, бо не видно ні диму, ні вогню. І це точно не Дон пустив гази, бо з дерев замертво не падають білки. Мабуть, відбувся зворотний спалах одного з паливно-наливних танкерів. Не хвилюйся, люба.

— Погляньте на старого Дора, — мовив Фей.

Усі повернулися до усміхненого Дорренса, який привітно махав рукою у бік Гарріс-авеню.

— І кого ти там бачиш, приятелю? — усміхнувшись, поцікавився Дон Візі.

— Ральфа й Луїзу, — сяючи посмішкою, відповів Дорренс. — Я бачу Ральфа й Луїзу. Вони щойно вибралися з-під старого поваленого дуба!

— Ого! — мовив Стен. Він приклав долоню козирком до очей, потім указав просто на них. Ральф був шокований, поки не зрозумів, що Стен просто показує в той бік, куди дивиться Дорренс. — Погляньте-но! За ними йде сам Глен Міллер! Краса!

Джорджина спробувала штовхнути чоловіка ліктем у бік, але Стен, посміхаючись, ухилився від стусана.

(— Привіт, Ральфе! Привіт, Луїзо!)

(— Дорренсе! Ми вирушаємо в Строуфорд-парк! Чи правильно ми чинимо?)

Дорренс, щасливо посміхаючись: (— Не знаю, тепер це справи лонґ-таймерів, я не втручаюся. Скоро я піду додому й почитаю Волта Вітмена. Сьогодні буде вітряна ніч, а Вітмен особливо гарний, коли вітер).

Луїза, несамовито: (— Дорренсе, допоможи нам!)

Посмішка Дорренса розтанула, старий невиразно глянув на неї:

(— Не можу. Це не в моїх силах. Усе, що можна зробити, повинні зробити ви з Ральфом).

— Так, — мовила Джорджина. — Ненавиджу, коли він дивиться ось так. Майже віриш, що він справді когось бачить. — Вона знову заходилася присмажувати сосиску, обертаючи її на довгій виделці. — До речі, хто-небудь бачив Ральфа й Луїзу?

— Ні, — відповів Дон.

— Вони зникли в одному з мотелів на узбережжі з ящиком пива й пляшкою туалетної емульсії «Джонсон Бейбі», — пожартував Стен. — Величезною пляшкою. Я вже казав про це вчора.

— Але ж ти й паскудник, — Джорджина цього разу поцілила ліктем чоловікові в бік.

Ральф: (— Дорренсе, невже ти нічим не можеш нам допомогти? Хоча б сказати, чи на правильному ми шляху?)

Ральфові на мить здалося, що Дорренс ось-ось відповість. Але тут над головою почулося гудіння літака, що йшов на посадку, і старий подивився туди. На його обличчі знову з'явилася безтурботна посмішка.

— Погляньте! — вигукнув він. — Яка краса! Це ж «Жовтий птах»!

І подибав до огорожі, весь поглинутий видовищем приземлення жовтого літака.

Ральф взяв Луїзу за руку й спробував посміхнутися. Зробити це було вкрай важко — ніколи в житті він не відчував такого страху й розгубленості, — але в спробу Ральф вклав усю свою старанність.

— Ходімо, люба.

2. Коли вони з Луїзою йшли вздовж покинутої залізничної колії, що привела їх до аеропорту, Ральф подумав, що спосіб їхнього пересування радше схожий на ковзання, ніж на ходьбу. Тепер вони теж ковзали до Строуфорд-парку,

і це ковзання було більш швидким і відчутним, немов їх несла на собі невидима стрічка транспортера.

Експериментуючи, Ральф зупинився, однак будинки й вітрини магазинів і далі повільно пропливали мимо. Він глянув на свої ноги: так, вони не рухалися. Здавалося, рухається тротуар, а не він.

Одягнений у костюм-трійку, в незмінних окулярах з'явився пан Даґен, голова відділення кредитної трастової компанії. Як завжди, він здався Ральфові єдиним в історії людства homo sapiens, який народився без дірочки в сраці. Можливо, негативне ставлення до нього було спричинене тим, що одного разу пан Даґен відмовився видати Ральфові позику. Аура пана Даґена була нудного, казенно-сірого кольору лікарняного коридора, що зовсім не здивувало Ральфа. Він пройшов крізь банкіра, але той навіть не поморщився.

Ральфа розвеселила ця пригода, однак, глянувши на Луїзу, він моментально став серйозним. Занепокоєння читалося на її обличчі, — здавалося, ось-ось поллються питання, що крутяться в неї на язиці. Питання, відповідей на які він не знав.

Вони наблизилися до Строуфорд-парку. Раптом загорілися вуличні ліхтарі. На майданчику для ігор, неподалік якого він, Мак-Ґоверн і Луїза частенько спостерігали за витівками дітей, майже нікого не було. На гойдалці сиділи двоє підлітків, вони курили й перемовлялися, а мами, що гуляють тут удень з дітьми, вже давно вдома.

Ральф подумав про Мак-Ґоверна — про його невпинну, патологічну балакучість, про вічні скарги з приводу старіння — як вони пригнічували при першій зустрічі і як тепер їх не вистачає; про те, як ці особливості його характеру здавалися навіть приємними через цинічне мислення, а водночас несподівані, імпульсивні акти доброти, — і його

пойняв нестерпний сум. Звичайно, шот-таймери можуть бути зоряним пилом і навіть золотим, але коли вони вмирають, то зникають і матері, що гуляють з дітьми на цьому майданчику в теплу сонячну погоду.

.(— Ральфе, навіщо ми сюди прийшли? Саван завис над Громадським центром, а не над Строуфорд-парком!)

Ральф підвів Луїзу до лавки, на якій стільки віків тому він помітив її: вона плакала після сварки із сином і невісткою... І гірко оплакувала втрату сережок. Біля підніжжя пагорба в сутінках, що згущувалися, біліли дві туалетні кабінки.

Ральф заплющив очі. «Я божеволію, — подумав він, — я мчу до божевілля на швидкісному поїзді. Кого ж обрати? Леді... чи тигра?»

(— Ральфе, потрібно щось робити. Ці життя... Тисячі життів...)

У тьмяному мерехтінні широко розплющених очей Луїзи Ральф побачив, як хтось виходить із «Червоного яблука». Фігура у вельветових штанах і бейсбольній кепці. Незабаром станеться непоправне. Не бажаючи бачити цього, Ральф відкрив очі й глянув на жінку, що сиділа поруч.

(— Кожне життя важливе, Луїзо. Кожне життя).

Він не знав, що саме вона вичитала в його аурі, але це вжахнуло її.

(— Що сталося там, коли я пішла? Що він зробив чи сказав? Розкажи мені, Ральфе! Розкажи!)

То що ж обрати? Себе чи багатьох? Леді чи тигра? Якщо він не вирішить якомога швидше, можливість вибору вислизне в нього з рук — час збігає. Отже, що? Що?

— Нічого... Або і те й інше, — хрипло вимовив він, не усвідомлюючи, що говорить уголос на кількох рівнях одночасно. — Я не хочу вибирати. Не хочу. Ти мене чуєш?

Ральф підхопився з лавочки, дико озираючись довкола.

— Ти мене чуєш? — крикнув він. — Я відкидаю вибір! Або ОБОЄ, або НІХТО!

На одній з алей жебрак, що рився в сміттєвому бачку в пошуках пляшок, оглянувся на Ральфа, а тоді кинувся навтьоки. Він побачив людину у вогні.

(— Ральфе, у чому справа? У кому? У мені? У тобі? Бо якщо причина в мені, я не хочу...)

Ральф глибоко вдихнув, вирівнюючи подих, потім притулився лобом до лоба Луїзи й, дивлячись їй в очі, мовив:

(— Луїзо, справа не в тобі й не в мені. Якби це стосувалося лише нас, я зробив би вибір. Але це не так, і я більше не збираюся бути пішаком!)

Він відпустив жінку й ступив крок убік. Аура Ральфа палала з такою силою, що Луїза затулила долонею очі, немов він якимось чином вибухнув. А коли він заговорив, то в її голові цей голос пролунав дужче від грому:

(— КЛОТО! ЛАХЕСІСЕ! ПРИЙДІТЬ ДО МЕНЕ! НЕГАЙНО!)

3. Ральф, ступивши кілька кроків, завмер, не зводячи очей з підніжжя пагорба. Двоє підлітків, що сиділи на гойдалці, дивилися на нього з однаковим виразом здивованого переляку. Вони підхопилися й, кинувши запалені сигарети, побігли до вогнів Вітчгем-стріт, немов двійко сполоханих диких оленів.

(— КЛОТО! ЛАХЕСІСЕ!)

Ральф горів, як електрична дуга, і раптово вся сила, наче вода, вибігла з ніг Луїзи. Похитнувшись, вона сіла на лавку. У голові шуміло, серце переповнив жах, а найдужче доймало крайнє виснаження. Ральфові воно уявлялося потопаючим лайнером, Луїза ж відчувала втому як гли-

боку яму, навколо якої її змушували ходити все вужчою спіраллю, і рано чи пізно вона туди впаде.

(— КЛОТО! ЛАХЕСІСЕ! ДАЮ ОСТАННІЙ ШАНС! Я НЕ ЖАРТУЮ!)

Якусь мить нічого не відбувалося, потім обидвоє дверцят туалету біля підніжжя пагорба скрипнули в унісон. Клото вийшов з кабіни з табличкою «ЧОЛОВІЧИЙ», Лахесіс — із кабіни з позначкою «ЖІНОЧИЙ». Їхні аури, золотаво-зелені, мов літні бабки, блискали в попелястому світлі призахідного сонця. Вони рухалися назустріч один одному, поки їхні аури не злилися, — а потім, майже торкаючись затягнутими в біле плечима, Клото й Лахесіс почали підніматися на пагорб. Вони нагадували двійко переляканих дітей.

Ральф повернувся до Луїзи. Аура його й далі горіла.

(— Побудь тут.)

(— Добре, Ральфе.)

Почекавши, поки Ральф зійде до середини пагорба, Луїза зібрала всю свою мужність і крикнула вслід:

(— Але якщо ти відмовишся зупинити Еда, це зроблю я! Май на увазі!)

Звичайно, вона спробує, і серце його відгукнулося на хоробрість жінки... Але вона не знала того, що відомо йому. Не бачила того, що побачив він.

Ще раз оглянувшись, Ральф рушив до двох лисих лікарів-карликів, які дивилися на нього розуміючими, переляканими очима.

4. Лахесіс, нервово: (— Ми не обманювали тебе — ні).

Клото, ще більш нервово (якщо таке можливо): (— Діпно вже в дорозі. Ти повинен зупинити його, Ральфе, повинен бодай спробувати).

«Річ у тім, що я нікому нічого не винен, і вираз ваших облич якраз і підтверджує це», — подумав Ральф. Він повернувся до Лахесіса й відзначив, що карлик ухилився від його погляду, опустивши долу темні очі без зіниць.

(— Невже? На лікарняному даху ви переконували нас триматися подалі від Еда, пане Л. Ви були доволі наполегливі.)

Лахесіс, нервово потираючи долоні: (— Я... Як би це сказати... Ми... Ми теж можемо помилятися. Тоді ми були неправі).

Але Ральф знав, що «неправі» — не найкраще визначення, «самообман» здавалося більш адекватним. Ральфу хотілося влаштувати їм прочухан — точніше кажучи, скандал — за те, що вони втягли його в цю безпросвітну авантюру, але він зрозумів, що не зможе зробити цього. Бо, згідно зі старим Дором, навіть їхній самообман слугував Визначеності. Принагідна мандрівка Гай-Рідж із якихось причин усе ж таки не була побічною, Ральф не знав, як або чому так було, але мав намір з'ясувати це, якщо з'ясування взагалі можливе.

(— Поки що забудьмо про це, панове, і поговоримо про причини того, що відбувається. Якщо наша допомога така необхідна, вам краще чесно все розповісти.)

Злякано перезирнувшись, вони звернулися до Ральфа.

Лахесіс: (— Ральфе, ти сумніваєшся, що всі ці люди справді можуть померти? Якщо так, то...)

(— Ні, але я втомився від того, що ними постійно маніпулюють. Адже ви й оком не змигнете, якщо десь має статися землетрус, який слугує цілям Визначеності. Що ж такого особливого в цій ситуації? Поясніть!)

Клото: (— Не ми встановлюємо правила. Ми вважали, що тобі це зрозуміло).

Ральф зітхнув.

(— Ви знову хитруєте й лише втрачаєте ваш час.)

Клото, напружено: (— Добре. Можливо, картина, як ми її собі уявляємо, не цілком чітка, але часу було обмаль, до того ж ми боялися. Але ти мусиш розуміти, не беручи до уваги все інше, що всі ці люди загинуть, якщо ви не зупините Еда Діпно!)

(— Досить говорити про всіх, наразі мене цікавить лише одне життя — те, що належить Визначеності або може бути передане в інші руки лише тому, що на сцені з'являється якийсь мерзотник, що не має певного місця в ієрархії життя, потвора з послабленими шурупами в голові й літаком, повним вибухівки! Кого, на вашу думку, ви не можете віддати Випадковості? Кого? Дей? Сьюзен Дей?

Лахесіс: (— Ні. Сьюзен Дей і так частина Випадковості. Нас хвилює зовсім не вона).

(— Тоді хто?)

Клото й Лахесіс знову переглянулися. Клото ледь помітно кивнув, потім обидва знову обернулися до Ральфа. І знову Лахесіс викинув уперед два пальці правої руки, утворюючи павичеве віяло світла. Цього разу Ральф побачив не Мак-Говерна, а маленького хлопчика зі світлими кучериками й серпоподібним шрамом на переніссі. Ральф одразу ж упізнав його — малюк, якого він вивів із матір'ю з підвалу Гай-Рідж. Хлопчик, який назвав їх із Луїзою ангелами.

«І дитина поведе їх, — здивовано подумав Ральф. — О Боже».

Він недовірливо глянув на Клото й Лахесіса:

(— Невже все це затіяно заради одного-єдиного маленького хлопчика?)

Він гадав, що почує тривалу промову, але відповідь Клото виявилася напрочуд простою:

(— Так, Ральфе).

Лахесіс: (— Зараз він перебуває у Громадському центрі. Менше ніж годину тому його матері, яку разом з іншими ви врятували сьогодні вранці у Гай-Рідж, зателефонувала нянька й повідомила, що вона сильно порізалася осколком скла й тому не зможе доглянути за дитиною ввечері. Було вже пізно шукати іншу доглядальницю, а жінка так мріяла побачити Сьюзен Дей... Потиснути їй руку, а якщо вдасться, то й обійняти. Міс Дей стала її кумиром).

Ральф, пригадавши синці, що сходили з обличчя жінки, подумав, що цілком розуміє її почуття. Але зрозумів він і дещо інше: нянька порізала руку не випадково. Щось вирішило відправити малюка з лляними кучериками й почервонілими від диму очима в Громадський центр, і для цього воно готове гори звернути. І жінка взяла його з собою не тому, що вона погана мати, просто вона нарівні з усіма підвладна людським слабкостям. Їй не хотілося упустити єдину можливість побачити Сьюзен Дей, ото й усе.

«Ні, не все, — подумав Ральф. — Вона взяла маля з собою також тому, що після смерті Пікерінга і його божевільних приятелів вважала відвідування мітингу зовсім безпечним. Мабуть, вона думала, що найгірше вже позаду і що блискавка не вціляє двічі в одне й те ж місце».

Ральф дивився на Вітчгем-стріт, але тепер повернувся до Клото й Лахесіса:

(— Ви впевнені, що він там?)

Клото: (— Так. Сидить на балконі з північного боку поруч зі своєю матір'ю й розглядає книжку казок. Тебе не здивує те, що одна з казок зветься «П'ятсот капелюхів Бартолом'ю Каббінса»?)

Ральф похитав головою. Зараз його вже ніщо не могло здивувати.

Лахесіс: (— Літак Діпно вріжеться якраз у північну частину будинку Громадського центру. Дитина помре, якщо нічого не зробити... Але цього не можна допустити. Цей хлопчик не повинен умерти завчасно.

5. Лахесіс із надією дивився на Ральфа. Екран зеленого світла зник між його пальцями.

(— Досить розмов, Ральфе, — Ед уже в повітрі, менше ніж за півтори сотні кілометрів звідси. Ще трохи, і буде пізно зупиняти його).

Слова Лахесіса розізлили Ральфа, але він стримався. Саме цього карлики й хочуть від нього. Вони хочуть, щоб вони з Луїзою обоє оскаженіли.

(— А я кажу, що все це не має ніякого значення, поки я не зрозумію, у чому справа. Не дозволю збити себе з пантелику.)

Клото: (— Тоді слухай. Час від часу у світі народжується людина, чоловік або жінка, чиє життя важливе не тільки для нього чи для неї й навіть не лише для всіх на світі шот-таймерів, але значення якої неперебутнє для багатьох рівнів, розташованих над і під світом шот-таймерів. Це Великі Люди, і їх життя завжди слугує Визначеністю. Якщо їх забирають занадто швидко, все змінюється. Втрачається рівновага. Можеш уявити, наскільки іншим був би світ, якби Гітлер у дитинстві втонув у ванній? Ти можеш бути впевнений у тому, що в такому випадку світ змінився б на краще, але запевняю тебе, що тоді світ узагалі перестав би існувати. Припустімо, Вінстон Черчілль помер би від харчового отруєння, так і не ставши прем'єр-міністр-

ром? Припустімо, імператор Октавіан Авґуст народився б мертвим, задушений пуповиною? А особистість, яку ми просимо врятувати, ще більш важлива, ніж усі названі, разом узяті).

(— Чорт забирай, ми з Луїзою раз уже врятували цю дитину! Невже питання її повернення Визначеності не розв'язалося?)

Лахесіс: (— Так, але йому загрожує Ед Діпно, тому що Ед не має чіткого відношення ні до Визначеності, ні до Випадковості. З-поміж усіх людей на землі лише Діпно може зашкодити цьому малому до того, як проб'є його час. Якщо Діпно зазнає невдачі, хлопчик буде в безпеці — він спокійно дочекається свого часу, а потім з'явиться на сцені, виконавши коротку, але надзвичайно важливу роль).

(— Виходить, одне життя відіграє величезну роль?)

Лахесіс: (— Так. Якщо дитина вмре, звалиться Вежа всього існування, а значення такої події поза вашим розумінням, як, утім, і нашим).

Ральф задивився на носаки своїх черевиків. Голова налилася свинцем. Яка іронія чулася в усьому цьому... Атропос накрутив Еда, розвинувши в ньому комплекс месії... Який став, можливо, побічним продуктом непевного становища цього чоловіка. Ед не розумів — і не повірив би, навіть якби хтось йому сказав це, — що Атропос із босами з вищих рівнів мають намір використати його не як рятівника, а як вбивцю месії.

Ральф глянув на стривожені обличчя обох лисих лікарів-карликів.

(— Добре. Не знаю, як я зможу зупинити Еда, але спробую.)

Клото й Лахесіс перезирнулися, і на їхніх обличчях розцвіла широка (і дуже людяна) посмішка, що означала полегшення. Ральф застережливо підняв палець:

(— Почекайте. Ви не дослухали до кінця).

Посмішки зблякли.

(— Я хочу від вас дещо навзаєм. Одне життя. Замість життя чотирирічного хлопчика я прошу...)

6. Луїза не розчула закінчення фрази — Ральф перейшов на шепіт, — але серце її впало, коли жінка побачила, як захитали головами Клото й Лахесіс.

Лахесіс: (— Розумію твоє горе. Звичайно, Атропос може виконати свою обіцянку. Але все ж ти повинен розуміти, що це життя не таке важливе, як...)

Ральф: (— Я вважаю інакше. Для мене воно так само важливе. Ви повинні зрозуміти, що для мене обидва ці життя рівноцінні...)

Луїза не чула, що говорив Ральф, однак голос Клото був голосний і чіткий, — від розпачу той мало не кричав:

(— Це різні речі! Життя цього хлопчика зовсім інша справа!)

Тепер вона почула, як Ральф із безстрашною, незаперечною логікою, яка нагадала Луїзі її батька, мовив:

(— Усі життя різні. Усі вони безцінні. Звичайно, це лише моя короткозора думка шот-таймера, але вам доведеться змиритися, тому що зараз балом правлю я. Умови такі: життя для вас, життя для мене. Вам залишається лише пообіцяти — і угоду укладено).

Лахесіс: (— Ральфе, будь ласка! Зрозумій, прошу тебе, ми не маємо права!)

Момент тиші. Потім Ральф заговорив — м'яко, хоча й голосно. Однак це було останнє, що вловила Луїза з розмови.

(— Між «неможливо» й «не маємо права» пролягає ціла прірва. Хіба не так?)

Клото щось відповів, але Луїза вловила лише уривок фрази:

(«угода можлива»).

Лахесіс люто захитав головою. Ральф заперечив, а Лахесіс відповів похмурим жестом, імітуючи рух ножиць.

Дивно, але на це Ральф розсміявся й кивнув.

Клото поклав руку на плече свого колеги, щось доводячи, перш ніж обернувся до Ральфа.

Луїза зчепила руки, до нестями бажаючи, щоб вони дійшли згоди. Будь-якої угоди, лише б це втримало Еда Діпно від убивства тисяч людей.

Раптом схил пагорба освітився білим сяйвом. Спершу Луїзі здалося, ніби світло ллється з неба, але тільки тому, що міфи й релігія навчили жінку вважати небо єдиним джерелом надприродного. Насправді ж здавалося, мовби світло виходило звідусіль — його випромінювали дерева, небо, земля, навіть сама вона сяяла.

Потім почувся голос... точніше Голос. Він вимовив лише три слова, але вони дзвоном віддалися в голові Луїзи:

(— ХАЙ БУДЕ ТАК).

Вона побачила, як Клото, личко якого перетворилося в зліпок побожного жаху, поліз у задню кишеню й дістав звідтіля ножиці. Він покрутив їх у руці, мало не впустивши. Луїза відчула щирий жаль до знервованого чоловічка. Потім Клото, взявши ножиці обома руками, розкрив леза.

І знову три слова:

(— ХАЙ БУДЕ ТАК).

Цього разу позаду них спалахнуло так яскраво, що на мить Луїзі здалося, наче вона осліпла. Вона притиснула долоні до очей, але побачила — останньої миті, — як світло сконцентрувалося на ножицях, перетворюючи їх на дві схрещені блискавки.

І не було куди заховатися від цього світла, воно перетворило її повіки й руки, що прикривали очі, на прозоре скло. Сяйво, немов рентгенівські промені, освітило її плоть. Звідкись іздалеку почувся крик — він підозріло нагадував голос Луїзи Чесс:

(— Вимкни! Господи, погаси світло, доки воно не вбило мене!)

Нарешті, коли їй уже здавалося, що вона більше не витримає, світло почало втрачати яскравість і сліпучість. Сяйво зникло — крім залишкового зображення, що плаває серед нової темряви у фантомному образі ножиць, і Луїза повільно розплющила очі. Якусь мить вона бачила лише палаючий синій хрест і подумала, що насправді сліпне. Потім, немов фотографія, почав проявлятися світ. Вона побачила Ральфа, Клото й Лахесіса, що опускали руки і в сліпому подиві оглядалися довкола.

Лахесіс дивився на ножиці в руках свого колеги так, немов ніколи раніше не бачив їх, і Луїза готова була побитися об заклад, що він справді ніколи не бачив їх такими. Леза і далі сяяли, випромінюючи надприродне, казкове світіння вологими краплями.

Лахесіс: (— Ральфе! Це був...)

Луїза не розчула продовження, але голос Лахесіса скидався на тон звичайного селянина, який відчинив двері своєї халупи і виявив, що перед його порогом стоїть сам Папа Римський в оточенні прочан і свити.

Клото все ще не відводив очей від лез. Ральф теж довго дивився на ножиці, але нарешті перевів погляд на лисих лікарів.

Ральф: (— ...біль?)

Лахесіс, немов людина, що отямилася після глибокого сну: (— Так... Не протриває довго, але... Агонія буде жахливою... Передумай, Ральфе!)

Несподівано Луїза злякалася сяючих ножиць. Вона хотіла крикнути Ральфові, щоб він не думав про своє, а лише віддав їм їхнє життя, їхнього маленького хлопчика. Вона хотіла попросити його виконати що завгодно, аби тільки вони сховали ці жахливі ножиці.

Але з її губ і з її мозку не вирвалося ні єдиного слова.

Ральф: — (...найменше... Просто хотів знати, чого очікувати).

Клото: (...готовий?.. мабуть...)

«Скажи їм ні, Ральфе! — подумки попросила Луїза. — Скажи їм НІ!»

Ральф: (— ...готовий).

Лахесіс: (— Розумієш... час... і ціну?)

Ральф, втрачаючи терпіння: (— Так, так. Чи не можна просто...)

Клото, урочисто: (— Добре, Ральфе. Хай буде так).

Лахесіс обійняв Ральфа за плечі, він і Клото повели його трохи далі, до того місця, звідки дітвора взимку спускалася на санках. Там був невеликий рівний майданчик, не більший від сцени в нічному кабаре. Коли вони підійшли туди, Лахесіс зупинив Ральфа й повернув його обличчям до себе й Клото.

Раптом Луїзі схотілося зажмуритись, але вона не змогла навіть поворухнутися. Вона лише дивилася, сподіваючись на те, що Ральф знає що робить.

Клото щось пробурмотів. Ральф, кивнувши, зняв светр Мак-Говерна, акуратно згорнув його й поклав на опале листя. Коли він випрямився, Клото, взявши Ральфа за праве зап'ястя, витягнув його руку вперед. Потім він кивнув Лахесісу, той розстебнув гудзик манжети й трьома швидкими рухами засукав рукав сорочки Ральфа по лікоть. Після цього Клото повернув руку Ральфа долонею вгору.

Блакитні вени рельєфно виділялися під шкірою, освітлювані ніжним світінням аури. Усе було до жаху знайоме Луїзі: саме так у телевиставах трактували підготовку пацієнтів до операції.

Але тепер усе відбувалося не по телевізору.

Лахесіс, подавшись уперед, знову заговорив. Хоча Луїза нічого не чула, вона розуміла: Лахесіс попереджає Ральфа, що це його останній шанс.

Ральф кивнув, і хоча з його аури Луїза зрозуміла, що він боїться того, що має статися, все-таки йому якимось чином вдалося посміхнутись. Ральф обернувся до Клото й заговорив — здавалося, він не шукає в них розради, а радше сам утішає. Клото спробував посміхнутися у відповідь, але йому це не вдалося.

Лахесіс узяв Ральфа за зап'ястя, радше щоб угамувати тремтіння (принаймні так здалося Луїзі), ніж удержати руку нерухомою. Він нагадував Луїзі медсестру, що підійшла до пацієнта, якому має зробити болючу маніпуляцію. Лахесіс злякано глянув на свого партнера й кивнув. Клото кивнув у відповідь, зітхнув і схилився над рукою Ральфа з виступаючими в м'якому світінні аури блакитними венами. Він завмер на мить, потім розкрив щелепи ножиць, за допомогою яких він і його друг відокремлювали життя від смерті.

7. Луїза підвелася, похитуючись. Їй так хотілося перебороти той параліч, що сковував її, крикнути Ральфові, благаючи його зупинитися, — сказати, що він не знає, що вони збираються зробити з ним.

Але він знав. Це проявлялося в мертвотній блідості його обличчя, у напівприкритих повіках, у болісно стиснутих

губах. Але найбільше — у червоних і чорних цятках, які метеорами проносяться по його аурі, і в самій аурі, що стиснулася, перетворившись на щільну блакитну мушлю.

Ральф кивнув Клото, і той опустив вістря ножиць, доки вони не торкнулися тильної частини згину ліктя. Спершу шкіра лише вгнулася, утворюючи заглибину, в якій відтак з'явився темний пухирець крові. Леза сковзнули в цей пухирець. Коли Клото стиснув пальці, зводячи разом гострі леза ножиць, шкіра обабіч поздовжнього розрізу розійшлася, як несподівано з тріском відкриваються жалюзі. Підшкірний шар у яскравому блакитному світінні Ральфової аури поблискував, немов підталий лід. Лахесіс міцніше обхопив зап'ястя Ральфа, хоча, наскільки могла судити Луїза, Ральф навіть інстинктивно не стиснув кулак, а лише схилив голову й змахнув долонею лівої руки, немов людина, що віддає салют Темній Силі. Вона бачила, як на шиї Ральфа здулися жили. Він не видав жодного звуку.

Тепер, коли, власне кажучи, і почалася його справа, Клото діяв зі швидкістю, яка здавалася жорстокою, але й милосердною водночас. Він блискавично зробив розріз від ліктьового згину до зап'ястя, користуючись ножицями, як людина, що розкриває щільно запечатану посилку. Зсередини рука Ральфа нагадувала бік м'ясної туші в розрізі. Кров збігала струмками, а при кожному розрізі вени або артерії виривався яскраво-червоний фонтан. Незабаром білі халати двох карликів покрилися кривавими краплями, через що вони ще більше стали схожі на лікарів.

Коли леза нарешті розпороли Браслети Фортуни на зап'ясті Ральфа («операція» зайняла не більше трьох секунд, хоча Луїзі здавалося, що минула ціла вічність), Клото передав заюшені кров'ю ножиці Лахесісу. По руці Ральфа від ліктя до зап'ястя немов пролягла глибока поорана бо-

розна. Клото стиснув пальцями цю борозну в початковій точці, і Луїза подумала: «А тепер другий підніме із землі светр і скористається ним як турнікетом». Але Лахесіс лише тримав ножиці й дивився.

Ще мить кров лилася крізь пальці Клото, потім зупинилася. Він повільно провів долонею вниз по руці Ральфа, і плоть, що з'являлася з-під його пальців, була цілою, хоча й виднівся рубець від рани, що зажила.

(— Луїзо... Луїз-з-з-о...)

Голос не виходив з її голови, як не чувся він і від підніжжя пагорба, — голос звучав позаду. М'який голос, прохальний. Атропос? Ні, навряд. Вона подивилася вниз і побачила зелене світло, що струменіє навколо неї, — воно пробивалося променями в щілинки між її руками й тілом, між її ногами, навіть між пальцями. Світло відкидало вперед її тінь, витонклу, дивно зігнуту, що нагадувала тінь повішеника. Світло гладило її безкровними, прохолодними, як іспанський мох, пальцями.

(— Повернися до мене, Луїз-з-з-о...)

У цей момент Луїзі найменше в світі хотілося обернутися й побачити джерело цього зеленого світла.

(— Обернися, Луїз-з-з-о... Подивися на мене, Луїз-з-з-о... Увійди в світло, Луїз-з-з-о... Увійди в світло... Подивися на мене й увійди в світло...)

Неможливо було не послухатися цього голосу. Луїза повільно, немов заводна лялька, в якої заіржавів весь механізм, повернулася. Здавалося, її очі заповнив вогонь святого Ельма[1].

Луїза увійшла в світло.

---

[1] *«Вогонь святого Ельма»* — світіння загострених предметів (шпилів, щогл тощо), викликане тривалим електричним розрядом в атмосфері. Явище назване за іменем покровителя моряків.

Розділ двадцять восьмий

1. Клото: (— Ось ти й отримав знак, Ральфе. Тепер ти задоволений?)

Ральф глянув на свою руку. Агонія, яка щойно поглинула його, немов кит Йону, здавалася сном, міражем. Він подумав, що саме ця властивість дозволяє жінці мати багато дітей, забувати про нестерпний біль і складність пологів, як тільки дитина з'являється на світ.

Шрам білою струною тягнувся вздовж руки.

(— Так. Ти був хоробрий і дуже спритний. Спасибі.)

Клото посміхнувся, але промовчав.

Лахесіс: (— Ральфе, ти готовий? Тепер часу справді обмаль).

(— Так, я...)

(— Ральфе! Ральфе!)

Це Луїза махала йому рукою, стоячи на вершині пагорба. Йому здалося, що її аура змінила свій звичний сіро-голубий колір, ставши темнішою, але потім ця думка, безсумнівно спричинена шоком і слабкістю, зникла. Він повільно поплентався до вершини пагорба.

Очі Луїзи були затуманені, немов вона щойно почула щось дивне, що змінює весь світ.

(— Луїзо, що сталося? Через руку? Не хвилюйся. Поглянь! Як новенька!)

Він простягнув руку, щоб Луїза змогла переконатись, але вона навіть не глянула. Жінка дивилася на нього, і Ральф зрозумів, наскільки серйозний її шок.

(— Ральфе, з'явилася зелена людина.)

Зелена людина? Ральф заклопотано взяв її за руки:

(— Зелена? Ти впевнена? Може, Атропос або...)

Він не закінчив думку. Необхідність відпала.

Луїза повільно покачала головою:

(— Ні, зелена людина. Якщо в цій справі і є протиборці, то я не знаю, на чиєму боці це... Ця особа. Він здається хорошим, але я можу й помилятися. Мені не вдалося його розгледіти. Занадто яскрава аура. Він попросив передати тобі ось це).

Вона простягнула руку й поклала на долоню Ральфа два маленьких блискучих предмети: свої сережки. На одній сережці Ральф помітив темну цятку — кров Атропоса. Він стиснув долоню, але одразу поморщився від болю.

(— Ти забула про замочки, Луїзо.)

Вона заговорила механічним голосом людини, що впала в гіпнотичний сон:

(— Ні, не забула — я їх викинула. Мені наказала зелена людина. Будь обережний. Він здається... Теплим... Але я не знаю напевне. Містер Чесс завжди казав, що я найбільш легковірна жінка у світі, готова повірити у краще в кожному. У всьому).

Вона простягнула руку і взяла Ральфа за зап'ястя, не відводячи погляду від його обличчя.

— Я просто не знаю.

Думка, вимовлена вголос, здавалося, розбудила її, і Луїза закліпала. Цілком можливо, що вона справді спала, припустив Ральф, і так звана зелена людина лише приснилася їй. Однак розумніше було все-таки взяти сережки. Можливо, це й не має ніякого сенсу, але сережки, що лежать у його кишені, не завдадуть шкоди... Якщо лише він не вколеться.

Лахесіс: (— Ральфе, щось сталося?)

Вони з Клото не чули бесіди Ральфа з Луїзою. Ральф похитав головою, ховаючи від них сережки в долоні. Клото, піднявши із землі светр Мак-Ґоверна, струсив кілька бар-

вистих листків, що пристали до вовни. Тепер він простягав светр Ральфові, який непомітно опускав Луїзині сережки-пуссети без замочків у кишеню штанів.

Настав час діяти, смужка тепла посеред правої руки — уздовж шраму — повідомила, із чого йому починати.

(— Луїзо?)

(— Так, любий?)

(— Мені необхідно підживися з твоєї аури, але доведеться взяти дуже багато. Ти розумієш?)

(— Так).

(— Ти не заперечуєш?)

(— Ні, звичайно.)

(— Тримайся — скоро все скінчиться.)

Ральф обійняв Луїзу за плечі, зчепивши руки замком у неї на потилиці. Луїза повторила його жест, вони повільно наблизилися один до одного, поки не стикнулися лобами, а їхні губи не завмерли за кілька дюймів до дотику. Ральф уловив слабкий аромат її парфумів.

(— Ти готова, люба?)

Відповідь була дивною, але водночас заспокійливою:

(— Так, Ральфе. Побач мене. Увійди в світло. Увійди в світло і візьми його.)

Ральф, склавши губи трубочкою, почав вдихати. Стрічка димчастого сяйва потекла з губ і носа Луїзи, проникаючи в нього. Моментально його аура стала яскравішою, вона підсилювалася, поки не перетворилася на сліпучу корону довкола його тіла. Але Ральф не переставав вдихати — хоча навряд чи це можна було назвати подихом у буквальному значенні слова, — він відчував, як шрам на руці стає все гарячішим, перетворюючись на розжарену нитку, вживлену в живу плоть. Ральф не зміг би зупинитися, навіть якби хотів цього... Так він і не зупинявся.

Луїза похитнулася. Ральф побачив, як розфокусувалися її зіниці, і відчув, як ослабли її руки на його шиї. Відтак очі Луїзи — великі, яскраві, довірливі — знову поглянули на нього, а руки щільніше обхопили шию. Нарешті, коли цей гігантський вдих почав вичерпуватися, Ральф зрозумів, що аура Луїзи стала майже невидимою. Щоки жінки стали молочно-білі, а у волоссі знову заблищала сивина. Він мусить зупинитися, інакше вб'є її.

Ральфу вдалося відірвати праву руку від лівої, розірвавши в такий спосіб якийсь ланцюг; тепер він зміг відступити від жінки на крок. Луїза похитнулася й неодмінно впала б, але Клото й Лахесіс, схожі на ліліпутів із «Мандрів Гуллівера», підхопили її під руки й обережно посадили на лавку.

Ральф опустився перед Луїзою на одне коліно. Його охопило відчуття страху й провини, але водночас переповнювала така сила, що, здавалося, від єдиного незграбного поштовху він може вибухнути, як пляшка з нітрогліцерином. Одним рухом він міг тепер змести з лиця землі будинок — можливо, навіть цілий квартал.

І все ж він завдав Луїзі шкоди. Можливо, навіть непоправної.

(— Луїзо! Луїзо! Ти чуєш мене? Вибач!)

Вона глянула на нього, за мить перетворившись із сорокалітньої жінки на шістдесятирічну бабцю... А потім на сімдесятирічну, мов ракета, що перелетіла через задану ціль. Вона спробувала посміхнутися.

(— Луїзо, вибач. Я не знав, а коли зрозумів, то вже не міг зупинитися).

Лахесіс: (— Якщо в тебе і є ще шанси, Ральфе, тобі треба йти. Негайно. Він уже близько).

Луїза ствердно закивала.

(— Іди, Ральфе, — це просто слабкість. Зі мною все буде гаразд. Я посиджу тут, поки не наберуся сил.)

Луїза нахилилась ліворуч, Ральф простежив за її поглядом. Він побачив жебрака, якого вони нещодавно відлякали. Той продовжував огляд сміттєвих бачків у пошуках пляшок, і хоча його аура не була настільки здоровою, як у його попередника, все-таки для Луїзи це було б порятунком.

Клото: (— Ми простежимо, щоб він пройшов тут, Ральфе, — у нас майже немає влади над фізичними аспектами світу шот-таймерів, однак на це ми спроможні).

(— Ви впевнені?)

(— Так.)

(— Добре.)

Ральф мигцем глянув на двох маленьких чоловічків, відзначив тривогу, навіть переляк у їхніх очах і кивнув. Потім, нагнувшись, поцілував прохолодну зморшкувату щоку Луїзи. Вона посміхнулася втомленою посмішкою старенької бабусі.

«І це зробив з нею я, — подумав Ральф. — Я».

«Тоді зроби все, щоб ця жертва не була марною», — зауважила Керолайн.

Ральф востаннє окинув оком усю трійцю — Клото й Лахесіс дбайливо схилилися над Луїзою — і рушив до підніжжя пагорба.

Дійшовши до туалетних кабінок, Ральф завмер між ними, потім притулився до кабінки з позначкою «ЖІНОЧИЙ». Ані звуку. Однак, приклавши вухо до пластикової стінки чоловічого туалету, він почув тихий спів:

Хто вірив у те, що всі мої мрії,
Зухвалі і божевільні пориви
Мети досягнуть, досягнуть мети?
Лиш ти, моя мила, лиш ти.

«Господи, так він геть збожеволів».

«Хіба це новина, любий?»

Навряд. Ральф підійшов до дверей і відчинив їх. Тепер він чув слабке, віддалене гудіння літака, однак бачив те, що бачив десятки разів: надтріснуте сидіння, рулон туалетного паперу, пісуар, схожий на гігантську сльозу. На стінах розмаїття графіті. Найбільший — і найбагатослівніший — напис був зроблений величезними червоними літерами над пісуаром: «У ТОНІ БОЙНТОНА ЖОПА РОЗТОПТАНА!» Липкий запах хвойного освіжувача повітря перекривав запахи сили, фекалій і блювотини, немов грим, накладений на обличчя небіжчика. Голос, здавалося, лунав із глибин унітаза або просочувався крізь стіни:

І лину вночі я до тебе, кохана,
І думка моя лиш про тебе, про тебе.

«Де ж він? — міркував Ральф. — І як мені дістатися до нього?»

Раптово Ральф відчув жар біля стегна, немов хтось поклав тліючу вуглинку в кишеню для годинника. Ральф насупився, але потім згадав, що там лежить, сунув палець у кишеньку і дістав золотий перстень. Він поклав його на долоню між лінією життя й лінією любові, не здивувавшись, що перстень похолонув, коли він стиснув його.

«Е.Д. — Е.Д. 5-8-87».

«Один перстень, щоб правити всім сущим. Один перстень, щоб пов'язати всіх нас», — пробурмотів Ральф, надягаючи обручку Еда на безіменний палець лівої руки. Він виявився якраз упору, розмістившись над перснем, який сорок п'ять років тому надягла йому Керолайн. Потім Ральф, підвівши голову, побачив, що задня стінка туалету зникла.

2. В обрамленні решти стінок він бачив небо в останніх призахідних променях і фрагмент ландшафту, що танув у сіро-блакитному серпанку сутінків. Тепер Ральф дивився з висоти трьох тисяч метрів. Під ним розкинулися, поблискуючи, озера і ставки, смужки лісів миготіли й зникали з очей. Далеко попереду — вгорі стосовно туалетної кабіни — Ральф побачив мерехтливе гніздо світла. Можливо, це був Деррі, тепер до нього вже десять хвилин польоту. У нижньому лівому куті поля зору Ральфа світилася панель управління. До альтиметра[1] була прикріплена невелика фотографія, від якої в Ральфа перехопило подих. З фотографії посміхалася неймовірно щаслива й неймовірно красива Елен. На її руках спало Її Величність Маля віком неповні чотири місяці.

«Останнє, що він хоче бачити в цьому світі, — дружина й дочка, — подумав Ральф. — Його перетворили на чудовисько, але, здається, навіть чудовиська пам'ятають, що таке любов».

Щось загуділо на панелі управління. Рука, що з'явилася в полі зору, клацнула вимикачем. Перш ніж вона зникла, Ральф устиг помітити слабку, ледь помітну вм'ятину на підмізинному пальці в тому місці, яке останні шість років охоплювала обручка. Помітив він і дещо інше: аура, що оточувала цю руку, була тих же грозових кольорів, що й аура дитини в лікарняному ліфті — вируюча мембрана, настільки ж чужорідна, як і атмосфера газового гіганта.

Ральф, ще раз оглянувшись назад, підняв руку у привітальному жесті.

Клото й Лахесіс відповіли йому тим же. Луїза послала Ральфові повітряний поцілунок. Ральф показав, що піймав його, тоді повернувся і ввійшов у туалетну кабіну.

---

[1] Прилад для визначення висоти польоту.

3. Ральф секунду повагався, не знаючи, що робити з кришкою унітаза, потім згадав лікарняну каталку, яка повинна була б знести йому череп, однак не знесла, підняв кришку й ступнув в унітаз. Він стиснув зуби, приготувавшись до удару в гомілку — одна справа знати, інша — сімдесятирічний досвід зіткнень із різними предметами, — але пройшов крізь унітаз так, немов той був із диму... Або це він був із диму.

Моторошне відчуття невагомості й запаморочення, — Ральфу здавалося, що його зараз знудить. Слідом за цим почуття виснаження, немов з нього висмоктували силу, запозичену в Луїзи. Швидше за все, так воно й було. Урешті-решт, це якась форма телепортації, такої популярної серед письменників-фантастів, — а ця штука вимагає витрати величезної кількості енергії.

Запаморочення минуло, проте його змінило ще більш неприємне відчуття — що він розколотий навпіл. Тепер Ральф бачив повну картину світу, що розпростерся під ним.

«Господи, що ж це сталося зі мною? Що не так?»

Органи чуттів Ральфа раптом відповіли, що нічого особливого не сталося, просто він сягнув неможливого. Кабіна літака була шістдесяти дюймів заввишки. А це означало, що будь-якому пілотові, вищому від Клото й Лахесіса, доведеться згинатися, пробираючись до крісла. Ральф не просто опинився в літаку під час польоту — він потрапив у нього, випроставшись на весь зріст, і зараз так і стояв поза двома кріслами в кабіні пілота. Причина ж його розширеного кругозору була жахаюче проста: голова Ральфа піднімалася над корпусом літака.

Це нагадало Ральфові його старого пса Рекса, який так само висовував голову з відчиненого вікна, нашорошував вуха і дослухався до сонного міста. Ральф заплющив очі.

«А раптом я впаду? Якщо я зможу просунути голову крізь корпус літака, то що завадить мені прослизнути через низ і при цьому не гепнутися з такої висоти на землю? Чи, можливо, крізь землю, а потім і крізь саму "планету"?»

Але нічого не сталося, таке неможливе — принаймні, на цьому рівні, — і йому залишалося лише пам'ятати, з якою легкістю вони з Луїзою піднімалися крізь лікарняні поверхи і як стояли на даху. Якщо він не забуде про це, з ним нічого поганого не станеться. Ральф спробував сконцентруватися на цій думці й, узявши себе в руки, розплющив очі.

Якраз під ним виступало вітрове скло літака. А за склом видавався вперед ніс, увінчаний ртутним мазком пропелера. Гніздо світла, яке Ральф бачив раніше у дверцятах туалетної кабіни, тепер було набагато ближче.

Ральф присів, і його голова безперешкодно прослизнула крізь верх кабіни літака. Присмак металу в роті, наїжачені волоски в носі, немов від електричного розряду, — і ось уже Ральф стояв на колінах між кріслами першого й другого пілотів.

Ральф не замислювався над тим, яке почуття викличе зустріч з Едом за таких дивних, навіть екстравагантних обставин, одначе приступ каяття — не просто жалю, а саме каяття, що охопило його, — дивував. Як і того далекого літнього дня 1992 року, коли Ед зіткнувся з ним, він був у старенькій футболці замість застебнутої на всі гудзики строгої сорочки. Ед дуже схуд — на перший погляд, фунтів на сорок, — що, втім, справляло ефект не виснаження, але героїзму в романтичному стилі. Шкіра Еда була бліда, мов папір, зелені очі за круглими скельцями окулярів а la Джон Леннон блищали («як смарагди при місячному світлі», — подумав Ральф), губи здавалися яскраво-черво-

ними, немов нафарбованими. Білий шарф із японськими ієрогліфами був зав'язаний навколо голови, вільні кінці його спадали на спину. Оточене грозовими завихреннями аури розумне, жваве обличчя Еда палало лютою рішучістю. Він був прекрасний — прекрасний! — і сильне почуття déja-vu охопило Ральфа. Він розумів, що зараз перед його внутрішнім зором миготять події того дня, коли він став між Едом і здороваєм-садівником. Ральф знову ясно бачив той день. Дивитися на Еда, загубленого всередині тайфунної аури, з якої не злітала вгору «мотузочка», було все одно, що бачити розбиту вщент безцінну китайську вазу часів династії Мін.

«По-моєму, він не бачить мене на цьому рівні. Не може бачити».

І немов у відповідь на цю думку, Ед обернувся й подивився просто на Ральфа. У його широко відкритих очах застиг насторожений вираз безумця, у куточках красиво окресленого рота блищала слина. Ральф відхитнувся, подумавши, що він усе ж помітний, але Ед не відреагував на різкий рух Ральфа. Він підозріло оглянув чотири порожніх пасажирські сидіння, немов почув звук звідтіля. Одночасно простягнув руку до картонної коробки, пристебнутої ременем безпеки до крісла другого пілота. Рука погладила коробку, потім потягнулася до голови й поправила шарф. Упоравшись із цим, Ед знову заспівав... Від слів цієї пісні по спині Ральфа струмком побіг холодок:

Прийнявши одну пігулку, станеш більший,
Прийнявши одну пігулку, станеш менший,
І з того, що дала тобі мати,
Нічого не будеш мати.

«Правильно, — подумав Ральф. — Відповідь отримаєш від Аліси, коли вона стане на три метри вищою».

Серце тріпотіло у нього в грудях — навіть піднімаючись на три метри над кабіною пілота, він не був так наляканий, як у момент несподіваного повороту Еда. Ральф був упевнений, що Ед не бачить його, однак той, хто стверджував, що в божевільних почуття більш загострені, аніж у нормальних людей, знав, що каже, — і саме тому Ед усвідомлював, що щось змінилося. Запищало радіо, змусивши обох чоловіків здригнутися.

— Повідомлення для «Чирокі». Ви входите в повітряний простір Деррі на висоті, яка вимагає реєстрації літака. Повторюю, ви входите в контрольований повітряний простір над територією міста. Підніміться на висоту 16 000, «Чирокі», і перейдіть на 170 — один, сім, нуль. А поки що, будь ласка, ідентифікуйте себе, назвіть...

Ед почав люто бити кулаком по панелі. Скло тріснуло, бризнули фонтанчики крові. Вона забризкала приладову дошку, фотографію Елен з Наталі на руках і сіру футболку Еда. Він продовжував бити по радіо, поки голос не перетворився на гуркіт статичних розрядів, а потім узагалі змовк.

— Чудово, — тужливим голосом людини, що звикла розмовляти сама з собою, мовив Ед. — Набагато краще. Ненавиджу всі ці питання. Вони лише...

Побачивши свою закривавлену руку, Ед замовк. Він підняв її, уважно оглянув, потім знову стиснув у кулак. Величезний осколок скла упився в плоть над першою фалангою середнього пальця. Ед витяг його зубами, виплюнув, тоді (у Ральфа від цього жесту кров застигла в жилах) провів кривавим кулаком спершу по одній, потім по другій щоці, залишаючи червоні мітки. Він потягнувся до прикріпленої на стіні еластичної кишені, дістав дзеркальце й помилувався зразком бойового живопису. Мабуть, отримав

задоволення, бо посміхнувся й кивнув, перш ніж покласти дзеркальце назад.

— Пам'ятай, що сказав цей соня, — низьким, тужливим голосом порадив собі Ед, а потім надавив на штурвал. Ніс «Чирокі» спрямувався до землі, стрілка альтиметра повільно відступала назад. Тепер просто під ними розкинувся Деррі. Місто скидалося на жменю опалів, розкиданих по темно-блакитному оксамиту.

З отвору в коробці, що розмістилася на кріслі другого пілота, виходили два тонких дротики, приєднані до дверного дзвінка, прикрученого до підлокітника Едового крісла. Ральф вважав, що як тільки в полі зору з'явиться Громадський центр Деррі, Ед покладе палець на білу кнопку, почавши у такий спосіб свій акт камікадзе. А перед самим тараном будинку натисне на кнопку. Бабах — і прощай, життя.

«Розірви дроти, Ральфе! Від'єднай їх!»

Чудова ідея, але був один недолік: на цьому рівні Ральф не міг порвати навіть павутину. А це означало, що йому доведеться опуститися в країну шот-таймерів. Та щойно він приготувався до спуску, як праворуч від нього пролунав м'який голос, що окликнув його на ім'я:

(— Ральфе).

Праворуч? Неможливо. Праворуч нічого не було, крім крісла другого пілота, борту літака й сутінкового повітря Нової Англії. Поздовжній шрам на руці Ральфа почав поколювати, як нитка розжарювання в електрообігрівачі.

(— Ральфе!)

Не дивися. Взагалі не звертай уваги.

Але він не міг. Якась величезна, потужна сила налягла на нього, і голова почала повертатися. Він пручався, усвідомлюючи, що кут крену літака збільшується, але й це не допомогло.

(— Ральфе, подивися на мене — не бійся.)

Він зробив останню розпачливу спробу не послухатись, але вона не вдалася. Голова Ральфа продовжувала повертатися, і раптом виявилося, що він дивиться на свою матір, що вмерла від раку легень чверть століття тому.

4. Берта Робертс сиділа у плетеному кріслі-гойдалці на відстані метра-півтора за бортом кабіни літака. Вона в'язала, погойдуючись над поверхнею землі. На її ногах були тапочки, оторочені хутром норки, — Ральф подарував їх матері на день її п'ятдесятиліття. Плечі Берти вкривала рожева шаль. Значок з політичним гаслом — «ПЕРЕМОЖЕМО РАЗОМ З ВІЛКІ!»[1] — скріплював шаль на грудях.

«Усе правильно, — подумав Ральф. — Вона носила такі значки замість прикрас — це була її маленька пристрасть. Як же я міг забути?»

Єдиною невідповідністю, що вразила Ральфа (більше, ніж те, що вона була мертва, але в цю мить розгойдувалася в кріслі на висоті шести тисяч футів), було яскраво-червоне в'язання в її руках. Ральф ніколи не бачив, щоб матір в'язала, не був навіть упевнений, що вона володіла цим мистецтвом, однак мати справді в'язала. Спиці так і миготіли в її вправних руках.

(— Мамо? Ма? Це справді ти?)

Спиці завмерли, коли вона відірвалася від кривавого полотна. Так, це його мати — принаймні, такою запам'ятав її Ральф. Вузьке обличчя, брови дашком, карі очі й тугий вузол каштанового із сивими пасмами волосся. І лише

[1] У 1978 р. республіканець Вільям Коен, що балотувався від штату Мен, переміг на виборах у сенат Вільяма Гетевея.

стиснуті губи виказували підступ... Поки вона не посміхнулася.

(— Ральфе Робертсе! Я здивована твоїм питанням!)

Однак це не відповідь, подумав Ральф. Він хотів вимовити це вголос, але вирішив, що краще промовчати. Праворуч від Берти в повітрі зависла молочно-біла пляма. Коли Ральф глянув на неї, пляма потемніла, перетворившись у підставку для журналів, яку Ральф зробив у майстерні під час навчання в коледжі. На підставці стосик журналів «Рідерз дайджест» і «Лайф».

Тепер земля далеко внизу зникла, покриваючись коричневими й темно-червоними квадратиками, перетворюючись на лінолеум на підлозі кухні в будинку його дитинства на Річмонд-стріт у Мері-Мід. Спершу крізь підлогу просвічувала земля, геометричні смужки ферм, але потім це зникло. Примарна молочна пляма перетворилася на маминого ангорського кота, що лежав на підвіконні й спостерігав за чайками. Кіт пішов із життя приблизно в той час, коли Ден Мартін і Джеррі Льюїс перестали разом знімати фільми.

(— Той старий має рацію, мій хлопчику. Не треба втручатися в справи лонг-таймерів. Подбай про свою маму і не думай про те, що тебе не стосується. Не переч мені.)

«Подбай про свою маму... Не переч мені!»

Ці слова прекрасно виражали погляди Берти Робертс на мистецтво виховання дітей. Чи це стосувалося заборони на купання раніше ніж через годину після їжі, чи купівлі картоплі в пройдисвіта Баверса, який намагався покласти на дно пакета гнилі овочі. Пролог («Подбай про свою маму») і епілог («Не переч мені») завжди були однакові. А якщо тобі не вдавалося подбати або не вдавалося не перечити, на сцену виступав Материнський Гнів, і тоді помагай тобі Бог.

Берта схопила спиці й знову заходилася в'язати, знімаючи червоні петлі пальцями, що відливали червонуватим світлом. Ральф вважав, що це лише ілюзія або просто фарба на шерсті виявилася нестійкою і перейшла на пальці матері.

Її пальці? Яка дурнувата помилка. Її пальці.

Ось лише... Над верхньою губою жінки пробивалися вусики. Довгі. Неприємні. І незнайомі. Ральф пам'ятав ніжний пушок над верхньою губою матері, але вусики! Ні. Це було щось нове.

«Нове? Нове? Про що ти думаєш? Вона вмерла через два дні після замаху на Роберта Кеннеді в Лос-Анджелесі, то що ж нового могло з'явитися в ній?»

Дві площини, стикаючись, розпливалися обабіч Берти Робертс, утворюючи стіни кухні, у якій вона проводила стільки часу. На одній стіні висіла знайома Ральфові картина, що зображала сімейство за обідом — батько, мати і двоє діток. Вони передавали один одному картоплю й качани кукурудзи, згадуючи, здавалося, кращі дні. Ніхто з них не помічав п'яту людину — бородатого чоловіка в білому. Причаївшись у кутку, він спостерігав за ними. «ХРИСТОС, НЕВИДИМИЙ ВІДВІДУВАЧ» — було написано внизу картини. Хоча Ральф пам'ятав, що Христос був добрим, соромливим і навряд чи годився на роль таємного підслуховувача й підглядача. Ця версія Христа, однак, мала вигляд холодно замислений... Оцінюючий... На щоках цього чоловіка в білому горів рум'янець, немов він почув щось, що викликало в ньому лють.

(— Мамо? Ти...)

Жінка знову поклала спиці на червоне полотно — дивно сяюче червоне полотно — і рухом руки зупинила його.

(— Мама чи не мама, яка різниця, Ральфе, — просто послухай мене. Не втручайся не в свою справу! Занадто пізно. Ти можеш усе зіпсувати.)

Голос був схожий, але обличчя... В основному шкіра. Гладка, без зморщок шкіра була єдиним об'єктом марнославства Берти Робертс. Шкіра ж створіння, що сиділо у кріслі, здавалася грубою... Більш ніж грубою. Вона була лускатою. А на шиї виднілися дві припухлості (чи це всього лише ранки?). Вигляд цих ранок спричинив жахливий спогад

(«зніми це з мене, Джонні, будь ласка, ЗНІМИ»)

у глибинах мозку Ральфа. І... Її аура. Де її аура?

(— Не думай про мою ауру, не думай про ту стару шльондру, з якою ти зв'язався останнім часом... Можу побитися об заклад, що Керолайн перевертається в гробу.)

Рот жінки в кріслі (не жінки, це щось інше, а зовсім не жінка) більше не був маленький. Нижня губа дуже розпухла. Рот кривився в презирливій усмішці. У дивно знайомій усмішці.

(«Джонні, воно кусає мене. КУСАЄ МЕНЕ!)

Щось неприємно знайоме у вусиках над верхньою губою.

(«Джонні, будь ласка, його очі, чорні очі».)

(«Джонні не допоможе тобі, мій хлопчику. Він не допоміг тобі тоді, не зможе допомогти й тепер.)

Звичайно, не зможе. Його старший брат Джонні помер шість років тому. Помер від серцевого нападу, можливо, такого ж Випадкового, як і той, що забрав життя Білла Мак-Говерна і...

Ральф подивився ліворуч, але крісло пілота також зникло разом з Едом Діпно. Ральф побачив стару плиту, на якій його мати готувала в будинку на Річмонд-стріт (заняття, яке не подобалося матері й не виходило в неї все життя), і двері, що вели в їдальню. Він побачив кленовий обідній стіл. У центрі його скляна ваза з вогненно-червоними

трояндами. У кожної троянди було обличчя... Кривавочервоне обличчя, що задихалося...

«Але це неправильно, — подумав Ральф. — Усе неправильно. Ніколи в будинку матері не стояли троянди — у неї була алергія на квіти й особливо троянди. Коли мати проходила повз троянди, вона чхала як божевільна. Я бачу троянди тому...»

Він глянув на створіння в кріслі-качалці, на червоні пальці, які, сплавляючись разом, перетворювалися на плавці. Ральф уп'явся в червоне полотно, що лежало на колінах істоти, і шрам на його руці почав поколювати.

«Що ж тут відбувається?»

Але, звичайно, він знав, що саме відбувається; йому досить було лише перевести погляд від червоного «чогось», що сиділо в кріслі, на картину, що висіла на стіні, — ту, що зображала червонолицього сердитого Ісуса, що підглядає за сімейною трапезою. Ральф був не в своєму старому будинку в Мері-Мід і не в літаку, що летів над Деррі.

Він був при дворі Кривавого Царя.

Розділ двадцять дев'ятий

1. Не роздумуючи, чому і з якою метою він так чинить, Ральф опустив руку в кишеню і стиснув у долоні одну з сережок Луїзи. Здавалося, його рука дуже далеко й належить комусь іншому. Цікава річ: виявляється, досі він не розумів, що таке страх. Звичайно, він думав, що боїться, але це було ілюзією — єдиний раз Ральф наблизився до страху в публічній бібліотеці Деррі, коли Чарлі Пікерінг застромив у нього ніж і пообіцяв випустити кишки. Однак у порівнянні з тим, що переживав Ральф зараз, це уявлялося лише короткочасним дискомфортом.

«Прийшла зелена людина... Він здавався хорошим, але я можу й помилятися».

Ральф сподівався, що Луїза не помилилася; тому що тепер у нього залишилася лише зелена людина.

Зелена людина й сережки Луїзи.

(— Ральфе! Перестань витати в хмарах! Дивися на свою матір, коли вона розмовляє з тобою! Тобі вже сімдесят, а поводишся ти як шістнадцятирічний недоумок!)

Він обернувся до рибоподібного «чогось» у кріслі. Тепер той лише віддалено нагадував його покійну матір.

(— Ти не моя мати! А я і далі в літаку!)

(— Ні, мій хлопчику. Не варто так думати. Зроби крок з моєї кухні, і падати тобі доведеться дуже довго.)

(— Не витрачай слів. Я бачу, що ти таке.)

«Щось» заговорило голосом людини, яка задихається від гніву, і в грудях у Ральфа похололо.

(— Ні. Може, ти так і вважаєш, але помиляєшся. Так тобі й не захочеться дивитися, якщо я відкину маскування. Повір мені, Ральфе.)

З наростаючим жахом Ральф спостерігав, як ця матищось перетворюється на величезного голодного вугра, гострі зуби якого блищали у розкритій пащі, вуса тепер звисали майже до комірця сукні, і далі одягненої на це щось. Зябра, гострі, немов леза, відкривалися й закривалися, оголюючи червону внутрішню пащу. Очі округлялися, зіниці зникали, очниці розходилися в сторони. Зміни тривали, поки опуклі очі не опинилися пообіч лускатого лику створіння.

(— Не смій ворушитися, Ральфе. Можливо, ти загинеш у результаті вибуху, на якому б рівні не перебував — тут ударна хвиля також має силу, як і в будь-якому будинку, — але ця смерть усе-таки краща, ніж моя смерть.)

Чудовисько розкрило пащу. Здавалося, воно глузувало з нього.

(— Хто ти? Кривавий Цар?)

(— Так називає мене Ед — чи не правда, у нас мають бути власні імена? Якщо тобі не подобається звертання «мамо Робертс», чому б не звати мене Цар-рибою? Ти ж чув по радіо про Цар-рибу?)

Звичайно, він про це колись чув... Та тільки справжня Цар-риба ніколи не носила сукні. До того ж справжня Цар-риба була Царицею-рибою й жила в глибинах Барренса.

2. Якось улітку, коли йому було сім років, рибалячи разом з братом Джонні, Ральф Робертс піймав неймовірних розмірів рибу — це було ще в ті часи, коли без ризику для здоров'я можна було спокійно їсти піймане у водах Барренса. Ральф попросив старшого брата зняти рибину з гачка й помістити її у відро зі свіжою водою. Джонні відмовився, посилаючись на неписаний Кодекс Честі Рибалки: справжній рибалка сам копає хробаків, сам насаджує наживку, сам знімає здобич із гачка.

І тільки набагато пізніше Ральф зрозумів, що Джонні, можливо, намагався приховати в такий спосіб свій власний страх перед величезним і якимось чужорідним створінням, яке піймав його молодший братик у брудних теплих водах ріки.

Ральф усе ж змусив себе доторкнутися до колючого тіла рибини, що звивалася. А Джонні тим часом ще додав жаху, попередивши братика, що варто побоюватися вусів. «Вони отруйні. Боббі Терріолт казав, що дотик вусів може паралізувати людину. Уявляєш, доведеться провести решту життя в інвалідному візку, так що будь обережний, Ральфі».

Ральф щосили намагався зняти рибину з гачка, не торкаючись вусів (не вірячи Джонні щодо їхньої отруйності й у той же час довіряючи повністю), дивився на зябра, очі, вдихав рибний запах. Нарешті усередині рибини щось хруснуло, і Ральф відчув, як звільняється гачок. Струмки крові потекли з куточків рота агонізуючого гіганта. Ральф полегшено зітхнув — як виявилося, передчасно. Рибина, змахнувши хвостом, звільнилася від гачка. Рука, що звільняла гачок, зісковзнула, і два пальці Ральфа миттєво опинилися в зубастій пащі.

Чи було боляче? Ральф не міг згадати. Він пам'ятав лише невдаваний крик жаху, що вирвався з грудей Джонні, і власну впевненість, що риба відкусить йому кілька пальців правої руки. Він пам'ятав свій крик про допомогу, але Джонні лише задкував, обличчя його стало мертвотно-блідим, а рот перетворився на смужку відрази. Ральф що було сили махав рукою, але рибина вчепилась мертвою хваткою, вуса

(отруйні вуса, через них я проведу решту життя в інвалідному візку)

обвивалися навколо зап'ястя, чорні очі невідривно дивилися на нього.

Нарешті Ральфові вдалося вдарити рибину об дерево, переламавши їй хребет. Вона, і далі звиваючись, упала на траву, і Ральф наступив на рибу ногою. З рота вивергнулася блювотина кишок, а з того місця, куди встромився каблук Ральфа, вирвався липкий потік закривавленої ікри. Саме тоді він зрозумів, що це не Цар-риба, а Цариця-риба.

Ральф перевів погляд на свою закривавлену, всю у великих лусочках, руку і завив, як банші[1]. Коли, намагаючись заспокоїти брата, Джонні доторкнувся до його руки.

[1] *Banshee* (*ірл., міф.*) — дух, стогони якого віщують смерть.

Ральф кинувся навтьоки й без перепочинку прибіг додому, а потім весь день відмовлявся виходити зі своєї кімнати. Минуло багато часу, перш ніж він зміг з'їсти бодай шматочок риби. Відтоді він узагалі не мав з рибами ніяких справ.

Аж досі.

3. (— Ральфе?)

Голос Луїзи... Але який далекий! Дуже далекий!

(— Ти повинен негайно щось зробити! Не дозволяй зупиняти себе!)

Тепер Ральф зрозумів, що за червону шаль на колінах матері він сприйняв закривавлену ікру, яка встеляла коліна Кривавого Царя, який тягнувся до Ральфа через це жахливе покривало в удаваній турботі.

(— Щось трапилося, Ральфе? Де болить? Скажи своїй матусі.)

(— Ти не моя мати!)

(— Ні. Я Цариця риб! Узагалі ж, я можу стати ким захочу. Можливо, тобі це невідомо, але зміна форми тіла стала почесним, перевіреним часом звичаєм Деррі.)

(— Ти знайома із зеленою людиною, що приходила до Луїзи?)

(— Звичайно! Я знаю майже всіх, хто живе по сусідству!)

Але Ральф помітив миттєве замішання на лускатій фізіономії.

Знову запалав шрам на руці, і Ральф усвідомив: навіть якщо зараз Луїза й поруч, навряд чи вона може його бачити. Цариця-риба виливала пульсуюче, яскраве світіння, яке поступово огортало Ральфа. Світіння червоне, а не чорне, і це був саван; тепер Ральф знав, як це — бути всередині нього, як бути пійманим у павутину, виткану з найжах-

ливіших страхів, найважчих переживань, що роблять душу хворою. І не існувало можливості виходу, не можна було розрізати цей саван так, як він розпоров саван, що оточував перстень Еда.

«Якщо мені і вдасться звільнитися, — подумав Ральф, — то лише потужним, швидким ривком».

Ральф і далі тримав у руці сережку. Тепер він затиснув її так, що вістря застібки визирало між двома пальцями, які шістдесят три роки тому намагалася відкусити рибина. А потім виголосив коротку молитву, але молився він не Господу, а зеленій людині Луїзи.

4. Рибина ще трохи нахилилася вперед, підступна усмішка розлилася по безносій морді. Зуби всередині цієї млявої усмішки тепер здавалися ще довшими й гострішими. Ральф помітив краплі безбарвної рідини, що стікала по вусах, і подумав: «Отрута. Провести решту життя в інвалідному візку. Боже, як я боюся. Боюся до смерті».

Луїза, кричачи дуже здалеку: (— Поквапся, Ральфе! ТОБІ ТРЕБА ПОСПІШАТИ!)

А десь ближче кричав маленький хлопчик, кричав і розмахував рукою, намагаючись звільнити пальці, поховані в пащі вагітного чудовиська, яке не бажало розтискати щелепи.

Рибина нахилилася ще нижче. Шурхнула сукня, і Ральф уловив аромат парфумів своєї матері — «Свята Олена», — змішаний із нудотним риб'ячим запахом.

(— Я маю намір довести справу, доручену Еду Діпно, до успішного кінця, Ральфе. Я зроблю все, щоб хлопчик, про якого говорили твої друзі, помер на руках матері, і мені не терпиться побачити його смерть. Я добряче попрацю-

вала в Деррі, а це означає, що мені доведеться покінчити з тобою зараз-таки, негайно. Я...)

Ральф ступнув у бік тухлого смороду. І тепер під обрисом фігури своєї матері, під обрисами Цариці-риби він почав завважувати зовсім іншу фігуру. Фігуру яскравої людини, червоного чоловіка з холодними очима й безжальним ротом. Цей чоловік нагадував Христа, якого Ральф бачив кілька секунд тому... Але не того, зображення якого висіло на стіні кухні його матері.

Вираз подиву прокрався в риб'ячі очі... І в холодні зіниці червоного чоловіка.

(— Що ти робиш? Геть від мене! Чи тобі хочеться провести решту життя в інвалідному візку?)

(— О, я розраховую навіть на гірше — дні моїх перемог все одно залишилися позаду).

Голос набирав сили, він звучав, як голос його матері у хвилини гніву.

(— Слухайся мене, мій хлопчику. Слухайся й не переч.)

На мить наказ, відданий голосом, настільки схожим на голос його матері, змусив Ральфа засумніватися у своїй правоті. Але потім він продовжив рух. Царицяриба, відкинувшись назад, забила хвостом під домашньою сукнею.

(— ЩО ТИ РОБИШ?)

(— Не знаю, можливо, я хочу, просто хочу смикнути тебе за вуса. Переконатися, чи реальні вони.)

І зібравши всю силу волі, щоб не закричати й не втекти, Ральф простягнув уперед праву руку. Сережка Луїзи відчувалася в кулаку теплим маленьким камінчиком. Та й сама Луїза здавалася дуже близькою, що було зовсім не дивно, з огляду на те, скільки її аури він поглинув. Можливо, тепер Луїза стала частиною його самого. Відчуття її присутності приносило глибоке заспокоєння.

(— Ні, ти не посмієш! Тебе одразу ж паралізує!)

(— Риби не отруйні — це всього лише вигадка десятилітньої дитини, ще дужче переляканої, ніж я.)

Ральф потягнувся до вусів правою рукою із затиснутою між пальцями сережкою штирем уперед, і масивна луската голова смикнулась назад, як він і припускав у глибині душі. Голова почала розколюватися й змінюватися, пропускаючи потік червоної аури. «Якщо біль має колір, — подумав Ральф, — то це він». І перш ніж зміни поглибилися, перш ніж істота, тепер уже виразно видима — високий, холодно-красивий блондин із блискучими червоними очима, — змогла вибратися зі створеного нею самою ілюзорного сяйва, Ральф застромив гострий штир сережки просто в чорне, випнуте риб'яче око чудовиська.

5. Створіння загуділо — як цикада — і спробувало відступити назад. Хвіст заклацав, як аркуш цупкого паперу, що потрапив у лопаті вентилятора. Істота зсунулася в кріслі, що змінювалося, перетворюючись на подобу трону, висіченого з жовтогарячого каменю. А потім хвіст зник, Цариця-риба зникла, і тепер сам Кривавий Цар з перекошеним від болю й подиву обличчям сидів на своєму троні. Одне його око, червоне, немов у рисі, у відблисках пожежі, уп'ялося в Ральфа; інше ж було сповнене лютим розколотим блиском діамантів.

Лівою рукою Ральф потягнувся до покривала з риб'ячої ікри, відкинув його, але нічого не побачив, крім чорноти іншого боку виродка. Іншого боку савана. Виходу.

(— Тебе попередили, клятий шот-таймере! І ти вважаєш, що можеш смикати мене за вуса? Що ж, побачимо. Побачимо!)

І знову Кривавий Цар подався на своєму троні вперед, губи його скривилися, а вціліле око виливало червоне світіння. Ральф заледве стримав бажання відсмикнути спорожнілу праву руку. Замість цього він простягнув її до розкритого рота Кривавого Царя, рота, що намагався проковтнути його руку, як у давні дні це намагалася зробити рибина.

Щось — не плоть — обліпило його руку, а потім почало жалити, як тисяча гедзів. Водночас Ральф відчув, як справжні зуби — ні, ікла — уп'ялися в його руку. За секунду, якнайбільше дві Кривавий Цар прокусить йому зап'ястя й проковтне кисть.

Ральф заплющив очі й моментально увійшов в уявний потік концентрації, який дозволяє робити переміщення між рівнями, — його біль і страх не стали тут бар'єром, перешкодою. Ось лише цього разу метою був не рух, а запуск. Клото й Лахесіс імплантували міну-пастку в його руку, і тепер був час скористатися нею.

Ральф відчув внутрішній спалах. Шрам на його руці моментально розжарився набіло. Цей жар не завдавав болю, але вирвався з нього розбіжними колами енергій. Його свідомість зафіксувала грандіозний зелений спалах, настільки яскравий, що на мить Ральфові здалося, начебто довкола нього вибухнуло Смарагдове Місто Королівства Оз. Щось (або хтось) кричало. Від високого, ріжучого звуку можна було збожеволіти, слідом за криком почувся глухий удар.

Раптовий вихор сили пронісся мимо Ральфа, поширюючись віялоподібним потоком вітру й зникаючим зеленим світлом. Він уловив дивний, перекошений образ Кривавого Царя, уже не красивого й зовсім не молодого, але древнього, скорченого й найменше подібного до людини з-посеред усіх прибульців, яких коли-небудь заносило на

шот-таймерівский рівень існування. Потім щось відкрилося над їхніми головами, оголюючи увесь діапазон темряви, простромлений пересіченими вихровими потоками й різнобарвними променями. Здавалося, Кривавого Царя вітром зносило туди, немов опалий листок. Барви ставали яскравішими, і Ральф відвернувся, піднявши руку, щоб прикрити очі. Він розумів, що між його рівнем і незбагненними шарами іншого існування відкрився канал; і ще він розумів, що коли буде й далі дивитися в це світіння, що все посилюється, на ці

(смертоносні вогні)

бурхливі барви, то смерть стане для нього не гіршим, а найкращим результатом. Він не лише зажмурив очі — він зажмурив свій розум.

А через секунду зникло все — істота, яку Ед знав як Кривавого Царя, кухня в їхньому старому будинку на Річмонд-стріт, крісло-гойдалка його матері. Ральф стояв на колінах футів за шість над носом «Чирокі», піднявши руки вгору, як дитина, якій частенько перепадає від жорстоких батьків, а глянувши вниз, побачив Громадський центр і автостоянку, що примикала до нього. Спершу Ральфові здалося, що це обман, оптична ілюзія, бо ліхтарі автостоянки немов розходилися в боки. Вони нагадували юрбу занадто високих і дуже худих людей, що почали розходитися наприкінці грандіозного видовища. Та й сама стоянка ніби... ну... розширювалася.

«Не розширюється, вона наближається, — подумав Ральф. — Літак знижується. Ед починає виконувати роль камікадзе».

6. Ральф застиг на місці, не просто здивований, а заворожений. Він перетворився на міфічну проміжну істоту — вочевидь не на бога (жоден бог не може відчу-

вати таку втому й страх), але й не таке земне створіння, як людина. Ось що таке справжній політ, ось що означає дивитися на землю згори, без жодних меж. Це...

(— РАЛЬФЕ!)

Крик Луїзи пістолетним пострілом розірвався у вухах. Ральф здригнувся, і як тільки його погляд відірвався від гіпнотизуючого вигляду розпростертої внизу землі, він зміг рухатися. Підвівшись із колін, він пройшов у літак. Це далося Ральфові легко — так людина долає дорогу додому. Вітер не обдував обличчя й не відкидав волосся із лоба, а коли ліве плече пройшло крізь пропелер «Чирокі», лопаті поранили його не дужче, ніж поранили б дим.

Він побачив бліде красиве обличчя Еда — обличчя вічного мандрівника — «він мандрівником був у цьому світі, — він, як скорботний дух, занесений сюди» — герой поеми[1], читаючи яку, Керолайн завжди плакала, — і недавнє відчуття жалю й співчуття змінилося гнівом. Дуже важко по-справжньому гніватися на Еда — зрештою, він лише пішак, якого пересувають по шаховій дошці, — і все ж будинок, у який він спрямував свій літак, повен справжніх, реальних людей. Безневинних людей. Ральф помітив дитячу впертість і водночас волю в одурманеному обличчі Еда й, проходячи крізь тонку стінку кабіни пілота, подумав: «На певному рівні, Еде, ти знав, що в тебе ввійшов диявол. Гадаю, ти міг вигнати його... Хіба не казали пан Л. і пан К., що завжди є можливість вибору? А якщо є вибір, отже, ти сам зробив його».

Голова Ральфа піднімалася над літаком, і він знову став на коліна. Панорама Громадського центру запов-

[1] Поема Дж. Байрона «Лара».

нила все лобове скло, і Ральф зрозумів, що вже пізно зупиняти Еда.

Діставши з кишені сережку, що залишилася, Ральф і її затиснув між пальцями штирем назовні, потім узявся за кнопку дзвінка. Другою рукою він обхопив дроти, протягнені між коробкою й дзвінком. Заплющив очі й сконцентрувався, викликаючи переміщення. У животі виникло відчуття порожнечі, і Ральф устиг подумати: «Ого! Точнісінько як ліфт-експрес!»

І знову він опинився на рівні шот-таймерів, де не було місця ні для богів і дияволів, ні для лисих лікарів-карликів з їхніми магічними ножицями та скальпелями, ні для будь-яких аур. Він опустився вниз, де ходіння крізь стіни було неможливим. На рівні шот-таймерів він ставав видимим... І, наскільки зрозумів Ральф, Ед дивився на нього:

— Ральфе? — Це був голос людини, яка щойно отямилася після дуже глибокого сну. — Ральфе Робертсе? А що ти тут робиш?

— О, я був поблизу й подумав, що можу забігти в гості, — відповів Ральф. — Зробити візит, так би мовити. — Сказавши це, Ральф вирвав дроти, що відходили від коробки.

7. — Ні! — крикнув Ед. — О, ні! Ти ж усе зіпсуєш!

«Аякже», — подумав Ральф і потягнувся до штурвала. Тепер Громадський центр був усього за триста п'ятдесят метрів від них, можливо, навіть ближче. Ральф досі не знав, що в коробці, пристебнутій на сидінні другого пілота, — швидше за все, пластикова вибухівка, яку використовують терористи у фільмах за участю Чака Норріса й Стівена Сігала. Вважалося, що вона абсолютно стабільна — на відміну від

нітрогліцерину в «Платі за страх» Клузо[1], — але навряд чи зараз підходящий час для віри в казки світу кіно. Навіть тверда вибухівка могла вибухнути без детонатора, якщо її скинути з висоти трьох кілометрів.

Ральф до упору повернув штурвал ліворуч. Громадський центр під ними почав розвертатися, немов опинившись зверху величезного колеса.

— Ні, ні, виродку! — заволав Ед, і щось, що нагадувало маленький молоток, врізалося Ральфові в бік, паралізуючи його болем і позбавляючи можливості дихати. Після другого удару рука Ральфа зісковзнула зі штурвала. Ед схопив за штурвал і люто крутнув назад. Громадський центр, що змістився до краю лобового скла, знову почав повертатися до мертвої точки.

Ральф учепився в штурвал. Ед ребром долоні відіпхнув голову Ральфа назад.

— Ну навіщо ти втрутився? — загарчав він. — Чому ти поліз, куди не просили? — Обличчя Еда спотворилося у звіриному оскалі. Поява Ральфа в кабіні пілота мусила б бути для Еда шоком і обеззброїти його, однак цього не сталося.

«Звичайно, ні, адже він божевільний», — подумав Ральф і раптом подумки закричав:

(— Клото! Лахесісе! Допоможіть мені! Заради Бога, допоможіть мені!)

Нічого. Навряд чи його крик вирвався хоч кудись. Він же опустився на рівень шот-таймерів, а це означало, що він залишився сам.

---

[1] *Анрі-Жорж Клузо* — французький сценарист і кинорежисер, що спеціалізувався на постановці трилерів («Убивця живе в будинку № 21», «Ворон» та ін.). У фільмі «Плата за страх» головну роль виконував Ів Монтан.

Тепер від Громадського центру їх відділяли всього двісті п'ятдесят-двісті сімдесят метрів. Ральф бачив кожну цеглину, кожне вікно, кожну людину зовні, — він навіть міг розрізнити, хто з них тримає плакати. Люди дивилися вгору, ніби намагаючись зрозуміти, що задумав цей божевільний літак. Ральф поки що не завважував страху на їхніх обличчях, але за три-чотири секунди...

Він знову кинувся до Еда, не звертаючи уваги на ниючий біль у боку. Викинув уперед праву руку, стиснуту в кулак, і великим пальцем просунув гострий штир сережки-пуссету якнайдалі.

Із Кривавим Царем старий трюк спрацював, але тоді Ральф був на вищому рівні, до того ж скористався ефектом несподіванки. На цей раз він теж потягнувся до ока, але в останній момент Едові вдалося ухилитись. Штир сережки устромився в щоку Еда, але той, не випускаючи штурвала, просто відмахнувся, немов від докучливого москіта.

Ральф знову вхопився за штурвал. Ед відіпхнув його, заїхавши кулаком у щелепу. У вухах задзвеніло голосним, чистим, сріблистим звуком. Світ перетворився на сіру, зернисту газетну фотографію.

(— РАЛЬФЕ! ПОКВАПСЯ!)

Кричала Луїза, і тепер вона була нажахана. Ральф знав чому: час минув. У нього залишилося секунд десять, у найкращому разі — двадцять. Він знову подався вперед, але цього разу не до Еда, а до фотографії Елен і Наталі Діпно, що прикривала альтиметр. Ральф схопив її, підняв... А потім зім'яв. Він не знав, на яку саме реакцію сподівається, але те, що сталося далі, перевищило всі його сподівання.

— ВІДДАЙ ЇХ! — заволав Ед. Забувши про штурвал, він кинувся за фотографією. І тут Ральф знову побачив людину, образ якої залишився в його пам'яті з того дня,

коли Ед побив Елен, — людину, мабуть, нещасну й залякану силами, які опанували нею. Сльози текли по щоках Еда. Ральф зніяковіло подумав: «Невже він плакав весь цей час?»

— ПОВЕРНИ ЇХ МЕНІ! — заволав Ед, але Ральф більше не був упевнений, що крик звернений саме до нього. Ральфу здалося, що його колишній сусід волає до істоти, що ввійшла в його життя, упевнилася, що їй таке підходить, а потім просто забрала це життя. Луїзина сережка поблискувала в щоці Еда, нагадуючи прикрасу на кшталт тих, які використовували варвари під час похоронних ритуалів.

— ПОВЕРНИ ЇХ МЕНІ! ВОНИ МОЇ!

Ральф тримав зім'яту фотографію так, щоб Ед не міг дістати її. Той рвонув уперед, ремінь безпеки врізався йому в живіт, і Ральф щосили вдарив Еда по горлу, почуваючи одночасно невимовну суміш задоволення й відрази, коли удар припав по гострому випнутому кадику. Ед відкинувся до стінки кабіни, від болю й розгубленості його очі вилазили з орбіт, руки вчепились у горло. Він здавлено хрипів.

Ральф кинувся до штурвала, побачивши, що Громадський центр зі скаженою швидкістю накидається на літак. Він знову повернув штурвал максимально ліворуч, а під ним — просто під ним — Громадський центр почав зміщатися в куток лобового скла літака, який незабаром припинить своє існування... але рухався він з агонізуючою неповоротністю.

Раптом Ральф відчув у кабіні якийсь запах — слабкий, приємний, знайомий аромат. Не встигнувши подумати, що б це могло бути, він побачив щось, що геть вибило його з колії. Це був візок для морозива, який іноді роз'їжджав по Гарріс-авеню.

«Боже мій, — подумав Ральф, радше відчуваючи розгубленість, аніж страх. — Здається, мені доведеться вмерти на холоді серед морозива й вершків».

Запах посилювався, а коли його плечей торкнулися чиїсь руки, Ральф зрозумів, що це Луїза Чесс.

— Піднімайся нагору! — крикнула вона. — Ральфе, дурню, тобі необхідно...

Не роздумуючи, він зробив це. Усередині нього щось спалахнуло, і Ральф почув продовження її фрази тим дивним, проникаючим чином, який радше нагадував думки, ніж мову:

— ...піднятися! Відіпхнися ногами!

«Занадто пізно», — подумав він, проте підкорився, відштовхуючись ногами від панелі управління. Луїза піднімалася разом з ним крізь стовп існування, тоді як «Чирокі» стрімко долав останні десятки метрів, що відокремлювали його від землі. Злітаючи нагору, Ральф раптом відчув, як енергія Луїзи огорнула його й висмикнула назад, немов шнур із пружинного пристрою. Його пронизало секундне нудотне відчуття польоту у двох напрямках.

Ральф кинув останній погляд на Еда, що притиснувся до стінки кабіни, але по-справжньому він його не бачив. Грозова жовто-сіра аура зникла. Ед також зник, похований у чорному, як ніч у пеклі, савані.

А потім вони з Луїзою падали й летіли одночасно.

Розділ тридцятий

1. За мить до вибуху Сьюзен Дей, стоячи в гарячих променях софітів перед Громадським центром, проживаючи останні секунди свого казкового, суперечливого життя, говорила:

— Я приїхала в Деррі не для того, щоб зціляти, ображати або підбурювати, — ця ситуація вийшла за рамки політичних міркувань. Насильство не може бути правим. Я тут, щоб попросити вас відкинути упередженість і риторику, щоб допомогти вам знайти можливість зарадити одне одному. Не купуйтеся на привабливість...

Високі вікна уздовж південної стіни Громадського центру раптом спалахнули білим блиском, а тоді вибухнули.

2. «Чирокі» не зачепив візка для морозива, але той однаково не вцілів. Літак, виконавши в повітрі останній кульбіт, урізався в автостоянку за двадцять п'ять футів від паркана, на якому того ж таки дня Луїза підсмикувала сповзаючу нижню спідницю. Крила з тріском відвалилися, кабіна пілота проломилася крізь пасажирський відсік. Фюзеляж злетів у повітря, мов пляшка шампанського, яку засунули в мікрохвильову піч. Посипалося скло. Хвіст навис над тулубом «Чирокі», мов жало вмираючого скорпіона, наткнувшись на дах «додж»-фургона з написом «ЗАХИСТИМО ПРАВО ЖІНОК НА ВИБІР!» Пролунав жахливий вибух, супроводжуваний скреготом металу.

— Боже... — почав було один з поліцейських, що стояв на краю автостоянки, а потім «С-4», що був у коробці, вибухнув величезним сірим глобусом флегми, ударившись об решки панелі управління, звідки в усі боки повитикалися обірвані дроти. Пластикова бомба оглушливо вибухнула, освітлюючи бігову доріжку Бессі-парку, перетворюючи автостоянку на ураган білого світла й шрапнелі. Джона Лейдекера, що стояв під навісом біля Громадського центру й розмовляв з поліцейським штату, вибуховою хвилею викинуло у двері й пронесло по всьому вестибюлю. Він ударився об стіну й непритомний упав на осколки скла.

Але в порівнянні з тим, з ким він розмовляв, йому просто пощастило — поліцейського штату відкинуло на колону між дверима, і розірвало навпіл.

Ряди автомобілів захистили Громадський центр від серйозних руйнувань, але це стало зрозуміло набагато пізніше. Усередині більше двох тисяч людей спершу завмерли, не розуміючи, що їм робити, і тим паче не усвідомлюючи того, що вони побачили: на їхніх очах найзнаменитішу феміністку Америки обезголовив рваний осколок скла. Її голова пролетіла над шістьма рядами, немов дивний білий м'яч у світлій перуці.

Поки не згасло світло, ніхто не запанікував.

3. Сімдесят одна людина загинула в панічній тисняві, коли всі кинулися до виходу, а наступного дня заголовки «Деррі ньюс» називали те, що сталося, великою трагедією. Ральф Робертс міг би сказати, що, з огляду на обставини, все минулося ще доволі щасливо. Дуже щасливо.

4. На балконі з північного боку сиділа Соня Денвілл — жінка, з обличчя якої сходили синці після того, як її востаннє в житті побив чоловік. Вона обіймала за плечі сина Патріка. Книжка-розмальовка із зображенням Рональда й майора Мак-Чіза лежала в нього на колінах, але маля встигло розфарбувати лише золотаві арки. Не те щоб він втратив інтерес, просто йому придумалася власна картинка, і, як це часто бувало з ним у таких випадках, вона прийшла немов із примусу. Більшу частину дня малий міркував над подією в Гай-Рідж — дим, жара, перелякані

жінки і два ангели, які спустилися, щоб урятувати їх, — але його чудесна ідея перекрила всі ці думки, і він узявся захоплено малювати. Невдовзі Патріку здалося, що він майже живе у світі, створеному його уявою й намальованому фломастерами.

Він був на диво гарним художником, незважаючи на такий юний вік («Мій маленький геній», — іноді називала його Соня), і його малюнок був набагато кращий, ніж картинка для розфарбовування на звороті. Тим, що вдалося намалювати до того, як відключилася електрика, міг би пишатися обдарований студент-першокурсник школи мистецтв. Посередині аркуша виростала в небо темна, складена із закопченого каменю вежа[1]. Її оточувало поле троянд, таких червоних, що, здавалося, вони ось-ось оживуть. З одного боку стояв чоловік у вицвілих блакитних джинсах. Пласкі груди перехрещувала портупея, з кожного боку звисало по кобурі. А на вершечку вежі чоловік у червоному дивився на воїна зі змішаним виразом ненависті й страху. Його руки, що впиралися в парапет, також були червоні.

Соню заворожила присутність Сьюзен Дей, але вона все ж глянула на малюнок сина. Останні два роки вона розуміла, що її син — натура обдарована, як називають це дитячі психологи. Іноді вона казала собі, що вже звикла до його вишуканих малюнків і пластилінових скульптур, які Патрік називав родиною Клей[2]. Можливо, так воно почасти й було, однак від вигляду саме цього малюнка її охопив тремт, який неможливо було списати лише на емоційний стрес такого жахливого дня.

---

[1] Автор має на увазі свій роман «Темна вежа».

[2] *Clay* — глина (*англ.*).

— Хто це? — якомога спокійніше запитала Соня, показуючи на фігурку, що ревниво визирала з верхнього майданчика темної вежі.

— Червоний Король, — відповів Патрік.

— А-а, Червоний Король. А чоловік із пістолетами, он там?

Коли хлопчик відкрив рота, щоб відповісти, Роберта Гарпер підняла ліву руку (з жалобною пов'язкою) і вказала на жінку, що сиділа поруч із нею.

— Друзі мої, міс Сьюзен Дей! — крикнула вона.

І відповідь Патріка Денвілла на друге запитання матері потонула у бурі оплесків:

— Його звуть Роланд, мамо. Іноді він мені сниться. Він і Червоний Король.

5. Тепер вони обоє сиділи в темряві, у вухах дзвеніло, а в голові Соні, немов крила млина, вертілися дві думки:

«Невже цей день ніколи не скінчиться? Я ж знала, що не слід приводити його сюди. Невже цей день ніколи не скінчиться? Я ж знала...»

— Мамо, ти мнеш мою картинку! — сказав Патрік, задихаючись, і Соня зрозуміла, що, мабуть, задуже пригорнула до себе синочка. Вона послабила обійми. До них долинали писки, вигуки, бурмотіння з темної ями внизу, де сиділи достатньо багаті люди, щоб заплатити п'ятнадцять доларів «пожертвувань». Крізь цей шум прорвався крик болю, який змусив Соню підстрибнути на місці.

Вибухова хвиля, що накотилася слідом за вибухом, боляче тиснула на вуха й трясла будинок. Віддалені вибухи — на автостоянці в повітря злітали машини — здалися

незначними, але Соня відчувала, як щулиться й здригається Патрік.

— Заспокойся, Пете, — сказала вона. — Сталося щось погане, але мені здається, це сталося зовні. — Завдяки тому, що погляд її був прикутий до яскравого сяйва у вікнах, Соня не бачила, як голова її кумира злетіла з плечей, але вона знала, що якимось чином блискавка все-таки вдарила в це місце

(не слід було приводити його сюди, не слід було приводити його сюди)

і що деякі люди внизу охоплені панікою. Якщо запанікує й вона, то їй і юному Рембрандту не позаздриш.

«Але я цього не зроблю. Не для того я вибралася вранці зі смертельної пастки, щоб панікувати зараз. Хай мені грець, якщо піддамся паніці».

Соня, потягнувшись, взяла Патріка за руку. Долоня його була крижаною.

— Як ти гадаєш, мамо, ангели з'являться знову, щоб урятувати нас? — ледь тремтячим голосом поцікавився малий.

— Ні, — відповіла вона. — Гадаю, цього разу нам краще зробити все самим. І це в наших силах. Адже з нами все гаразд.

— Звичайно, — погодився хлопчик, але потім пригорнувся до матері. У якийсь жахливий момент їй здалося, що Патрік зараз знепритомніє, але він випростався. — На підлозі лежать усі мої книжки, — сказав він. — Мені не хочеться залишати їх тут, особливо ту, у якій хлопчик Бартолом'ю ніяк не може зняти із себе капелюха. Ми йдемо, мамо?

— Так. Як тільки люди припинять бігати й метатися. Коли я скажу, ми встанемо й підемо — підемо — до дверей.

Я не понесу тебе, але піду позаду, притримуючи за плечі. Ти зрозумів, Пете?

— Так, мамо. — І жодних запитань. Жодних ридань. Лише книжки, вручені їй на збереження. А малюнок він тримав сам. Жінка пригорнула до себе сина й поцілувала в щоку.

Вони просиділи на своїх місцях хвилин п'ять, поки Соня повільно не полічила до трьохсот. Вона відчувала, що більшість їхніх сусідів уже розійшлися, коли дораховувала до кінця першої сотні, але змусила себе чекати. Тепер Соня дещо розрізняла в темряві, щоб повірити — так, на вулиці щось палахкотить, але десь за дальнім рогом будинку. Їм пощастило! Вона чула завивання сирен поліцейських машин, «швидкої допомоги» і пожежних.

Соня підвелася:

— Ходімо. Тримайся попереду мене.

Патрік Денвілл зробив крок по проходу, мамині долоні притримували його за плечі. Він вів її нагору сходами до тьмяного мерехтіння жовтого світла, лише раз зупинившись, коли попереду мигнула тінь — хтось біг. Рука матері стисла плече малого і смикнула сина вбік.

— Прокляті друзі життя! — вигукнув чоловік, який біг. — Трахані гівнюки! Я повбивав би їх, усіх!

Потім він зник, і Пет знову рушив сходами. Тепер у хлопчикові відчувався спокій, відсутність страху, і це сповнило серце Соні любов'ю й дивним неспокоєм. Він був такий чудовий, її син, такий особливий... Але світ не любить інакших. Світ намагається вирвати їх із коренем, як бур'яни.

Нарешті вони дісталися до коридора. Кілька людей у глибокому шоку металися там, їхні очі були затуманені, а роти відкриті, вони нагадували зомбі з фільмів жахів. Соня, тільки-но глянувши на них, спрямувала Пета до сходів. За

три хвилини вони, живі-здорові, вийшли в палаючу ніч, а на всіх рівнях Всесвіту Визначеність і Випадковість пішли своїм звичайним курсом. Світи, на мить стрепенувшись на своїх орбітах, заспокоїлися, і в одному з цих світів, у пустелі, що була апотеозою всіх пустель, чоловік на ім'я Роланд перевернувся у своєму спальному мішку й спокійно заснув під чужими зорями.

6. У протилежному кінці міста, в Строуфорд-парку, відчинилися дверцята туалету з табличкою «ЧОЛОВІЧИЙ», і в тумані з них вилетіли, тримаючись один за одного, Луїза Чесс і Ральф Робертс. Зсередини почулось, як урізається в землю «Чирокі», а потім вибухає. Спалахнуло біле світло, і блакитні стінки кабіни вигиналися, немов невідомий гігант гатив по них ізсередини кулаками. За секунду почувся ще один вибух, він луною прокотився в повітрі. Другий пролунав слабше, але більш реально.

Ноги в Луїзи підкосилися, і вона впала на траву з криком полегшення. Ральф приземлився поруч, але затим ривком сів. Не вірячи своїм очам, він дивився на Громадський центр, над яким завис вогняний кулак. Ліловий синець завбільшки з круглу дверну ручку проявлявся на його обличчі в тому місці, куди припав удар Еда. Лівий бік і далі болів, але навряд чи ребра були зламані.

(— Луїзо, з тобою все гаразд?)

Вона нерозуміюче подивилася на нього, потім обмацала обличчя, шию й плечі з такою милою, властивою «нашій Луїзі» уважністю, що Ральф розсміявся. Він просто не міг стриматися. Луїза непевно посміхнулася у відповідь:

(— Здається, все нормально. Я навіть упевнена в цьому.)

(— Що ти там робила? Ти ж могла загинути!)

Луїза, яка знову помолодшала (Ральф вважав, що до цього факту має відношення п'яничка, що випадково трапився їй на очі), глянула на нього:

(— Можливо, я й старомодна, Ральфе, але якщо ти вважаєш, що наступні двадцять років я проведу, зойкаючи й зомліваючи, як героїні улюблених романів Міни, тоді тобі краще підшукати собі іншу жінку).

Ральф розгубився на секунду, потім підняв Луїзу на ноги й пригорнув. Луїза обняла його у відповідь. Вона була такою теплою, такою близькою. Ральф подумав про подібність між самотністю й безсонням — і те й інше хитре й підступне, до того ж вони ще й друзі розпачу і вороги любові, — але потім відкинув думки і поцілував Луїзу.

Клото й Лахесіс, що стояли на вершині пагорба, схвильовано побігли вниз, до Луїзи й Ральфа, які, не відриваючись, дивилися один на одного, мов підлітки, що переживають перше кохання. Здалеку чулися звуки сирен, що нагадували голоси з нічного кошмару. Вогненний стовп, який позначав могилу Еда Діпно, став таким яскравим, що на нього неможливо було дивитися. Ральф чув оддалений гуркіт — то вибухали автомобілі, — й згадав про своє авто, покинуте десь на узбіччі. Він вирішив, що це на краще. Занадто він старий, щоб сідати за кермо.

7. Клото: (— З вами обома все гаразд?)

Ральф: (— Усе добре, Луїза витягла мене звідти. Вона врятувала мені життя).

Лахесіс: (— Так. Ми бачили, як вона входила. Дуже сміливий вчинок).

«До того ж абсолютно незрозумілий і збиває з пантелику, правильно, пане Л.? — подумав Ральф. — Ви

дивилися й захоплювалися... Але навряд чи розумієте, як і чому вона зробила саме це. Гадаю, що для вас і вашого друга ідея ризику здається настільки ж незрозумілою, як і ідея любові».

Уперше Ральф відчув жаль до маленьких лисих лікарів, усвідомивши певну іронію їхнього життя: обидва розуміють, що шот-таймери, чиє існування вони послані переривати, мають насичене внутрішнє життя, обидва не можуть осягнути реальність цього життя, не можуть оцінити їхні емоції або вчинки — іноді шляхетні, іноді дурнуваті, які є наслідком почуттів цих шот-таймерів. Пан К. і пан Л. вивчають турботи шот-таймерів, немов той англієць, що вивчає карти, складені дослідниками епохи королеви Вікторії, — дослідниками, експедиції яких у більшості випадків фінансували ці ж таки багаті, але боязкі джентльмени. Своїми доглянутими м'якими пальчиками філантропи водили по паперових ріках, вод яких їм ніколи не побачити, і по паперовим джунглях, у заростях яких їм ніколи не побувати. Вони живуть у страхітливій незрозумілості й замішанні, які видають за уяву.

Клото й Лахесіс запрограмовані з неабиякою ефективністю, але вони не знають ні насолоди ризиків, ні гіркоти втрат. Найбільше їхнє досягнення з царини емоцій — страх, що Ральф і Луїза спробують самостійно перехопити улюбленого хіміка-дослідника Кривавого Царя, і той приб'є їх, наче мух. Лисі лікарі-карлики довго живуть, але, незважаючи на їхні блискучі, немов політ бабки, аури, Ральф підозрював, що це сірі життя. Він дивився на їхні гладкі, дивно дитячі обличчя з надійного раю обіймів Луїзи й згадав, як злякався, зіткнувшись із ними вперше. Відтоді він відкрив, що страх не витримує випробування знайомством, не кажучи вже про знання. А тепер вони з Луїзою володіли і сим і тим.

Клото й Лахесіс стривожено дивилися на Ральфа, а той раптом зрозумів, що в нього немає ані найменшого бажання заспокоювати їх. Почуття, що виникло в них, здалося Ральфові цілком закономірним і заслуженим.

Ральф: (— Так, вона дуже хоробра, я її дуже люблю і вважаю, що ми будемо щасливі доти, доки...)

Він замовк, а Луїза поворухнулася в його обіймах. З подивом і полегшенням Ральф зрозумів, що вона засинає.

(— Доки, Ральфе?)

(— Гадаю, доки ми належимо до світу шот-таймерів, — завжди існує «до», і я вважаю, що це цілком нормально.)

Лахесіс: (— Що ж, здається, це прощальна промова).

Ральф несподівано для самого себе посміхнувся, згадавши «Самотнього бурлаку» — радіопередачу, в якій майже кожний епізод закінчувався подібною фразою в різних варіантах. Він потягнувся до Лахесіса, коли маленький чоловічок уже зібрався йти.

Ральф: (— Хвилиночку... Не кваптеся, друзі).

Клото, із ноткою побоювання: (— Щось не так?)

Ральф: (— Мабуть, ні, але після удару в голову й під ребра, після того як я мало не згорів заживо, мені здається, я маю право знати, що все нарешті скінчилося. Згодні? Ваш хлопчик урятований?)

Клото, посміхаючись із очевидним полегшенням: (— Так. Хіба ви не відчуваєте?)

Через вісімнадцять років, перед самою своєю смертю, хлопчик урятує життя двом чоловікам, які без нього загинули б... А один із тих чоловіків не повинен умирати, щоб зберегти баланс між Визначеністю і Випадковістю).

Луїза: (— Досить про це. Я хочу знати, чи можемо ми повернутися назад і стати постійними жителями рівня шот-таймерів?)

Лахесіс: (— Не лише можете, Луїзо, але й повинні. Якщо ви з Ральфом ще затримаєтеся хоч трохи вгорі, то вже не зможете повернутися вниз).

Ральф відчув, як Луїза щільніше пригорнулася до нього.

(— Мені це не подобається.)

Клото й Лахесіс із подивом переглянулися — «Як це комусь може не подобатися перебувати вгорі?» — запитали їхні очі. — Потім вони знову подивилися на Ральфа й Луїзу.

Лахесіс: (— Нам уже справді час, але...)

Ральф: (— Почекайте).

Вони стривожено дивилися на нього, поки Ральф повільно закочував рукав светра — тепер рука була вся у висохлій рідині, можливо, іхорі[1] риби, про що йому не хотілося згадувати, — і показав їм білу смужку шраму на передпліччі.

(— Та перестаньте лякатися, хлопці: я просто хочу нагадати, що ви дали мені слово. Не забувайте.)

Клото з видимим полегшенням: (— Можеш покластися на нас, Ральфе. Те, що було твоєю зброєю, тепер є для нас борговим зобов'язанням. Обіцянка не забудеться).

Ральф починав вірити, що все насправді скінчилося. І як це не безумно, певною мірою він шкодував про це. Тепер справжнє життя — життя, що проходить на нижніх стосовно цих рівнів поверхах, — здавалося міражем, і Ральф зрозумів, що Лахесіс мав на увазі, кажучи, що вони не зможуть повернутися до своїх нормальних життів, якщо затримаються тут довше.

Лахесіс: (— Нам справді час. Удачі вам і щастя, Ральфе і Луїзо. Ми ніколи не забудемо, що ви зробили для нас).

Ральф: (— Чи був у нас вибір? Був?)

---

[1] *Іхор* — кров богів, також сукровиця, гній у рані (*гр.*).

Лахесіс, дуже м'яко: (— Ми ж вам казали, хіба не так? Для шот-таймерів завжди є вибір. Нам це здається моторошним... Але й прекрасним).

Ральф: (— Скажіть, ви коли-небудь потискали руки?)

Клото й Лахесіс здивовано переглянулися, і Ральф відчув, як між лікарями відбувся швидкий телепатичний обмін думками. Коли вони знову подивилися на Ральфа, обидва нервово посміхалися — немов підлітки, які вирішили, що коли їм не вистачить сміливості покататися на великих американських гірках цього літа, то вони ніколи не стануть справжніми чоловіками.

Клото: (— Ми багато разів спостерігали за цим звичаєм, але... Самі ніколи...)

Ральф глянув на Луїзу й побачив, що вона посміхається... Але йому здалося, що в її очах блищать сльози.

Спершу він простягнув руку Лахесісу, тому що містер Л. здавався сміливішим, ніж його колега:

— Нумо ж, пане Л.!

Лахесіс так довго дивився на долоню Ральфа, що тому здалося, начебто він ніколи не зробить цього, незважаючи на виразне бажання. Потім, дуже несміло, він простягнув свою маленьку долоню й дозволив великій долоні Ральфа обхопити її. Плоть Ральфа завібрувала, коли їхні аури спершу стикнулися, а потім змішалися... І в цьому злитті він побачив цілу серію приємних, дуже гарних сріблистих візерунків. Вони нагадали Ральфові японські ієрогліфи на шарфі Еда.

Він двічі потиснув руку Лахесісу, повільно й сухувато, а потім відпустив його долоню. Тривожний вираз на обличчі Лахесіса змінився посмішкою. Він повернувся до свого партнера:

(— Його сила майже повністю не захищена під час цієї церемонії! Я відчув її! Вона прекрасна!)

Клото простягнув свою руку, а за мить до того, як їхні долоні зустрілися, він зажмурився, ніби приготувавшись до хворобливого уколу. А в цей час Лахесіс тиснув руку Луїзі й посміхався, немов водевільний танцюрист, викликаний на біс.

Клото, здавалося, осмілів і міцно потиснув долоню Ральфа. Той посміхнувся:

(— Сприймай її легше, пане К.)

Клото прибрав руку. Здавалося, він підшукував потрібну відповідь.

(— Спасибі, Ральфе. Я буду потискувати руки за найменшої можливості. Правильно?)

Ральф розреготався. Клото, який повертався в цей час до Луїзи, щоб обмінятися з нею рукостисканням, розгублено посміхнувся, і Ральф поплескав його по спині:

(— Ви правильно зрозуміли, пане К. Абсолютно правильно).

Ральф обійняв Луїзу й востаннє глянув на лисих лікарів-карликів.

(— Я ж іще зустрінуся з вами?)

Клото: (— Так, Ральфе).

Ральф: (— От і чудово. Мені достатньо ще років сімдесят, чому б вам не занести цю дату до свого календаря?)

Вони відповіли посмішкою політиків, що анітрошки не здивувало Ральфа. Він злегка їм уклонився, потім обійняв Луїзу за плечі й спостерігав, як пан К. і пан Л. повільно сходили з пагорба. Лахесіс відчинив дверцята кабіни з написом «ЧОЛОВІЧИЙ»; Клото став у дверях жіночої кабіни. Лахесіс, посміхнувшись, помахав рукою. Клото підняв ножиці з довгими лезами в жесті своєрідного салюту.

Ральф і Луїза помахали у відповідь.

Лисі лікарі ввійшли усередину й зачинили за собою двері.

Луїза втерла сльози й обернулася до Ральфа:

(— І все? Це все?)

Ральф кивнув.

(— І що нам тепер робити?)

Ральф зігнув руку:

(— Можу я провести вас додому, пані?)

Посміхаючись, вона взяла його під руку:

(— Спасибі, сер. Звичайно, можете).

Вони вийшли зі Строуфорд-парку, повертаючись на рівень шот-таймерів, зісковзуючи вниз на своє звичне місце в ієрархії без поспіху й нервозності — навіть не усвідомлюючи, що це відбувається, поки воно не відбулося.

8. Деррі стогнав від паніки й потів від збудження. Завивали сирени, люди викрикували з вікон другого поверху в пошуках друзів, що проходили по тротуару, а на кожному перехресті збиралися юрби цікавих, що видивлялися на пожежу.

Ральф і Луїза не звертали уваги на шум і метушню навколо них. Вони повільно піднімалися по Ап-майл-гілл, з кожним кроком відчуваючи все більшу втому, — здавалося, виснаження навалювалося на них мішками, повними піску. Калюжа білого світла, що позначала паркувальний майданчик біля «Червоного яблука», здавалася неймовірно далекою, хоча Ральф знав, що до неї всього три невеликих квартали.

Але що ще гірше, від ранку похолодало ступенів на п'ятнадцять, до того ж посилився вітер, а вони були одягнені зовсім не на таку погоду. Ральф підозрював, що це означало перший справжній осінній бал і кінець бабиного літа.

Фей Чепін, Дон Візі й Стен Еберлі квапилися їм назустріч, — мабуть, ішли в бік Строуфорд-парку. Польовий бінокль, у який Дон іноді спостерігав за приземленням літаків, висів на шиї Фея. А зважаючи на Дона, лисіючого й огрядного, їхня подібність із більш відомим тріо була просто неминуча. «Три коміки Апокаліпсису», — подумав Ральф і посміхнувся.

— Ральфе! — вигукнув Фей. Він часто дихав. Вітер раз у раз здував волосся йому на чоло, і Фей нетерпляче відкидав його назад. — Уявляєш, Громадський центр вибухнув! Хтось скинув бомбу з легкого літака! Ми чули, що загинуло близько тисячі людей!

— Я чув те саме, — похмуро погодився Ральф. — Ми з Луїзою щойно з парку. Знаєш, звідти центр прекрасно видно.

— Господи, я знаю це, я прожив у Деррі все своє кляте життя. Як ти гадаєш, куди ми йдемо? Ходімо назад з нами!

— Ми з Луїзою саме йдемо до неї додому, хочемо довідатися, що повідомлять з цього приводу в новинах. Можливо, ми приєднаємося до вас пізніше.

— Добре. А що в тебе з головою, Ральфе?

На мить Ральф застиг — що він зробив зі своєю головою? — а потім, немов у повторі нічного кошмару, побачив оскал на обличчі Еда й погляд його божевільних очей. «О, ні! — кричав на нього Ед. — Ти все зіпсуєш».

— Ми бігли, бажаючи краще все розгледіти, і Ральф наткнувся на дерево, — втрутилася Луїза. — Добре, що хоч він не в лікарні.

Дон розсміявся, але якось неприємно. Фей узагалі не звертав на них уваги. Однак Стен уважно слухав і не сміявся. Він пильно дивився на них.

— Луїзо, — мовив він.

— Що?

— Ти знаєш, що до зап'ястя в тебе прив'язаний тапок?

Жінка глянула на свою руку. Ральф гарячково шукав пояснення. Але Луїза, піднявши очі на Стена, сліпуче посміхнулася.

— Так! — сказала вона. — Правда, цікавий вигляд? Щось на кшталт... величезного браслета!

— Ага, — промимрив Стен. — Звичайно. — Але тепер він уже не дивився на тапок, він дивився на Луїзине обличчя. Ральф затурбувався, які пояснення щодо змін своєї зовнішності вони зможуть надати завтра при світлі дня.

— Ходімо! — нетерпляче крикнув Фей. — Ходімо швидше!

Вони пішли далі (Стен кинув на них останній підозрілий погляд через плече).

— Боже, як це нерозумно, — завважила Луїза. — Але треба ж було щось сказати.

— Вийшло просто чудово.

— Ну, як тільки я відкриваю рота, з нього завжди щось вивалюється, — сказала вона. — Це один з двох моїх талантів, другий же стосується здатності стеребенити велику коробку кукурудзяних пластівців за час кіносеансу. — Луїза відв'язала тапок Елен і подивилася на нього. — З нею все гаразд, адже так?

— Так, — погодився Ральф і потягнувся до тапка, але тут зрозумів, що в нього уже щось є в лівій руці. Він так довго стискав пальці, що вони одерев'яніли й не бажали відкриватися. Коли ж долоня розкрилася, Ральф побачив ум'ятини від нігтів, що впилися в долоню. І тут Ральф усвідомив, що хоча його власна обручка на місці, перстень Еда

зник. Здавалося, він цілком упору, але все одно зісковзнув з його пальця за останні півгодини.

«А може, й ні, — прошептав голос, і Ральф здивувався, що на цей раз він не належить Керолайн. Це був голос Білла Мак-Говерна. — Може, він просто зник. Усяке буває».

Але Ральф так не думав. У нього виникла думка, що обручка Еда наділена силами, які зовсім не зобов'язані вмирати разом із власником. Перстень, знайдений Білбо Багінсом і неохоче подарований ним своєму племінникові Фродо, здатний був вирушати за власним бажанням куди завгодно... І коли завгодно. Можливо, перстень Еда мав подібну якість.

Не встиг Ральф розвинути цю думку, як Луїза поміняла тапок Елен на затиснуту в його руці річ — зім'ятий шматочок паперу. Вона розправила його й глянула. Її цікавість змінилася смутком.

— Я пам'ятаю цю фотографію, — сказала вона. — Точно таке ж фото в позолоченій рамочці стояло на полиці каміна в їхній вітальні. Воно було сімейною гордістю.

Ральф кивнув:

— Швидше за все, Ед носив фотографію в гаманці. Вона була на панелі управління в літаку. Поки я не взяв її, Ед бив мене, не докладаючи ніяких видимих зусиль. Єдине, що я міг придумати, це схопити фотографію. Коли я взяв її, він забув про Громадський центр і перемкнув свою увагу на них. Останні його слова були: «Поверни їх мені! Вони мої!»

— Але чи звертався він до тебе?

Ральф засунув тапок у задню кишеню штанів і похитав головою:

— Ні. Я так не думаю.

— Елен була в Громадському центрі сьогодні ввечері?

— Так. — Ральф згадав, який вигляд вона мала в Гай-Рідж — бліде обличчя й почервонілі від диму очі. «Якщо вони зупинять нас зараз, виходить, переможуть вони, — сказала вона. — Невже не зрозуміло?»

І тепер він справді розумів.

Ральф забрав у Луїзи фотографію, знову зім'яв її й підійшов до сміттєвої урни на розі Гарріс-авеню й Коссат-лейн.

— Ми візьмемо в них інше фото, щоб поставити його на нашу полицю над каміном. Менш формальне. А це... Я не хочу його.

Він жбурнув маленьку грудку в урну, але вітер, вибравши саме цей момент, підхопив фотографію Елен і Наталі своїм холодним подихом. Ральф і Луїза, немов загіпнотизовані, спостерігали за кружлянням знімка. Саме Луїза першою відвела очі. З легкою посмішкою на губах вона подивилася на Ральфа.

— Невже я почула від тебе алегоричну пропозицію руки і серця, чи я просто втомилася? — запитала вона.

Ральф відкрив було рот для відповіді, але на них налетів ще один порив вітру, такий сильний, що вони зажмурилися. Коли Ральф розплющив очі, Луїза вже піднімалася по пагорбу.

— Усе можливо, Луїзо, — сказав він. — Тепер я це знаю.

9. Хвилин за п'ять ключ повернувся в замку вхідних дверей будинку Луїзи. Вона пропустила Ральфа вперед і щільно зачинила двері, залишаючи зовні вітряну, сердиту ніч. Ральф пройшов у вітальню й зупинився б тут, але його супутниця навіть не вагалася. І далі тримаючи його за руку, не захоплюючи його за собою (але, цілком очевидно,

маючи намір це зробити, якщо він почне відставати), Луїза вказала на спальню.

Ральф глянув на неї. Луїза була спокійною... І раптом він знову відчув внутрішній спалах. Він спостерігав, як навколо неї сірою трояндою розцвітає аура. Усе ще зменшена, але поступово, усе виразніше відновлювана.

(— Луїзо, ти впевнена, що хочеш цього?)

(— Звичайно! Невже ти вважаєш, що після всього пережитого я, потріпавши тебе по щоці, відправлю додому?)

І раптом посміхнулася — грайливою бешкетною посмішкою:

(— І крім того, Ральфе, невже сьогодні ти відчуваєш у собі бажання? Скажи мені правду).

Ральф подумав, розсміявся й обійняв її. Губи Луїзи були ніжні й злегка вологі, як шкірка персика. Поцілунок, здавалося, пронісся по всьому його тілу, але відчуття в основному зосередилися на губах, нагадуючи слабкий розряд електричного струму. Коли їхні губи роз'єдналися, Ральф був збуджений дужче, ніж будь-коли... Але він відчував і неабияке роздратування.

(— А що, коли я скажу так, Луїзо? Що, коли я скажу, що в мене є бажання кохатися?)

Вона відступила на крок і оцінююче подивилася на нього, немов намагаючись вирішити, чи справді він хоче, чи це звичайна чоловіча бравада. І одночасно її руки скинулися до гудзиків сукні. Коли Ральф заходився допомагати їй, він помітив чудову річ: Луїза знову мала молодший вигляд. Не на сорок, навіть при всій уяві, але не більше п'ятдесяти... Причому молодих п'ятдесяти. Звичайно, допоміг поцілунок, але найдивніше, що вона й не здогадувалась, коли скористалася послугою Ральфа, як раніше допомогою п'янички. І що в цьому поганого?

Луїза закінчила свою інспекцію, подалася вперед і чмокнула Ральфа в щоку:

(— Мені здається, пізніше в нас буде скільки завгодно часу, Ральфе, — але сьогоднішня ніч для сну).

Звичайно, вона права. П'ять хвилин тому Ральф згоряв від бажання — йому завжди подобався акт фізичного кохання, до того ж він давно вже був позбавлений цього задоволення. Але, як не дивно, спалах зник. Однак за цим Ральф не шкодував. Він знав, куди той подівся.

(— Гаразд, Луїзо, — сьогоднішня ніч для сну.)

Вона зникла у ванній, запрацював душ. За кілька хвилин Ральф почув, як Луїза чистить зуби. Як чудово довідатися, що вони в неї все ще є. За десять хвилин її відсутності Ральфу вдалося багато чого зняти з себе, хоча ниючий біль у ребрах сповільнив роздягання. Нарешті він упорався зі светром Мак-Говерна та з туфлями. Потім була сорочка, і він саме порався коло застібки ременя, коли з відкинутим назад волоссям з'явилася сяюча Луїза. Ральф був уражений її красою і раптово відчув себе занадто великим і дурним (не кажучи вже про старість). Вона була в довгій рожевій шовковій нічній сорочці, від рук плинув аромат крему. Чудовий запах.

— Дозволь, я допоможу, — сказала вона і швидко розстебнула ремінь, перш ніж він встиг що-небудь відповісти. — У рухах Луїзи не було нічого еротичного, вона діяла із вправністю жінки, що часто допомагала чоловікові одягатися й роздягатися в останній рік його життя.

— Ми знову опустилися вниз, — мовив Ральф. — Цього разу я навіть не відчув, як це відбулося.

— А я відчула, коли стояла під душем. І, взагалі ж, навіть зраділа. Дуже важко намагатися вимити голову крізь видиму ауру.

А на вулиці лютував вітер, трусив будинок і понуро завивав. Вони подивилися у вікно, і хоча знову перебували на рівні шот-таймерів, Ральф був упевнений, що Луїза розділяє його думки: десь там зараз Атропос, геть розчарований ходом подій, але не зломлений, закривавлений, але не скорений, принижений, але не знищений. «Тепер вони зможуть називати його Старим Одновухим», — подумав Ральф і зіщулився. Він уявив Атропоса, що гасає по наляканому, схвильованому містечку, немов астероїд, Атропоса, що крадеться й ховається, викрадає сувеніри і відрізає «мотузочки»... Інакше кажучи — знаходить розраду в роботі. Майже неможливо було повірити, що не так давно він, Ральф, сидів верхи на цьому створінні, орудуючи його ж власним скальпелем. «Де ж я набрався стільки мужності?» — дивувався він, але відповідь йому була відома. Відвагу він черпав від брильянтових сережок, просунутих у вуха створіння. Чи знав Атропос, що ці сережки стали його найбільшою помилкою? Можливо, ні. По-своєму лікар № 3 ще більший неук у мотиваціях учинків шот-таймерів, ніж Клото й Лахесіс.

Ральф обернувся до Луїзи і взяв її за руки:

— Я знову загубив твої сережки. Думаю, цього разу вони зникли на добро. Мені дуже шкода.

— Не вибачайся. Згадай, вони й так уже були загублені. І мене більше не хвилюють Гарольд і Дженет, тому що тепер у мене є друг, який прийде на порятунок, якщо люди неналежно поводитимуться зі мною або коли я просто злякаюся. Адже так?

— Так. Безсумнівно.

Луїза обійняла Ральфа, міцно пригорнулася до нього, і вони знову поцілувалися. Цілком очевидно, що вона нічого не забула про поцілунки, до того ж Ральфові здалося, що в цій сфері вона була добре обізнана.

— Роздягайся і йди під душ.

Ральф хотів було сказати, що моментально засне, як тільки до його голови торкнуться струмені теплої води. Але тут Луїза додала дещо, від чого він поспішно змінив своє рішення.

— Не ображайся, але від тебе пахне, особливо від рук. Точно так само пахло від рук мого брата Віка, коли він цілими днями чистив рибу.

За дві хвилини Ральф уже стояв під душем, намилившись від голови до п'ят.

10. Коли Ральф вийшов з ванної, Луїза сховалася під двома пуховими ковдрами. Виднілося лише її обличчя, та й то починаючи від носа. Ральф бігцем перетнув кімнату, соромлячись худих ніг і великого живота. Він відкинув ковдру і швидко пірнув під неї, завмерши, коли прохолодні простирадла торкнулися розпашілої від води шкіри.

Луїза відразу ж сковзнула на його бік ліжка й оповила Ральфа рукою. Він, уткнувшись обличчям в її волосся, дозволив собі розслабитися. Було просто чудово лежати поряд із Луїзою під теплою ковдрою, коли надворі завивав вітер, трясучи скло в рамах. Однаково що в раю.

— Хвалити Бога, що в моїй постелі чоловік, — сонно мовила Луїза.

— Хвалити Бога, що це я, — відгукнувся Ральф, а вона розсміялася.

— Як твої ребра? Може, принести тобі аспірин?

— Не треба. Я певен, що вранці біль відновиться, але зараз теплий душ сотворив диво. — Думка про те, що може й чого не може статися вранці, розбудила питання, яке дрімало десь у голові, чекаючи, мабуть, свого часу.

— Луїзо?

— М-м-м-м?

Подумки Ральф побачив, як він схоплюється в темряві, глибоко втомлений, але абсолютно не сонний (безсумнівно, це було одним з найжорстокіших світових парадоксів), як тільки на електронному годиннику з'являються цифри 3.47 або 3.48, і кожна година триває так довго, що за цей час можна побудувати величну піраміду Хеопса.

— Як ти гадаєш, ми будемо спати всю ніч? — запитав він.

— Так, — упевнено відповіла Луїза. — Гадаю, тепер ми будемо спати дуже добре.

І за мить Луїза вже спала.

11. Ральф не спав ще хвилин п'ять, обіймаючи жінку, вдихаючи чудовий аромат, що виходив від її теплого тіла, розкішного й гладенького, на дотик мов шовк, — іще дивовижнішого, ніж події, що привели його сюди. Ральфа переповнювало глибоке, старе як світ, солодке почуття, пізнаване, але наразі безіменне, — можливо, тому, що воно так давно зникло з його життя.

Надворі завивав вітер — глухий, порожній звук у ринві, немов найбільший у світі хлопчисько — Нірвана — дув у горлечко найбільшої у світі пляшки, і Ральфові здалося, що, можливо, у житті немає нічого кращого, ніж лежати в м'якому ліжку, обіймаючи сплячу жінку, коли осінній вітер стогне зовні твого раю.

Але все-таки було й краще — принаймні одне, — відчуття засинання, м'якого занурення в прекрасну ніч, сковзання в потік невідомого, — так каное зісковзує зі стапеля й плавно рухається по водах широкої, величної ріки в яскравий сонячний день.

«Із усіх речей, які привносять радість у наші шот-таймерівські життя, сон, вочевидь, найкращий», — подумав Ральф.

І знову на вулиці бушував вітер (тепер його завивання чулося оддалік), а коли Ральф відчув, що хвилі величезної ріки прийняли його, він нарешті зміг визначити почуття, яке охопило його, коли Луїза, оповивши його рукою, легко й довірливо, немов дитина, заснула поруч. У цього переживання безліч імен — мир, безтурботність, здійснення мрій, — але тепер, коли дує вітер, а Луїза злегка похропує уві сні, Ральфові здалося, що це одна з тих рідкісних речей, які відомі, але абсолютно не поіменовані: структура, аура, можливо, цілий рівень існування в потоці буття. Це був ніжний і гладенький червонясто-брунатний спокій; це тиша після виконання важкого й такого важливого завдання.

Коли знову подув вітер, доносячи віддалені звуки сирен, Ральф його не почув. Він спав. Йому приснилося, що він вставав у туалет, і він припускав, що то був не сон. Йому снилося, що вони з Луїзою повільно, солодко, чудово кохалися, і це також цілком могло виявитися не сном. Якщо й були інші сни або моменти пробудження, він їх не пам'ятав, і на цей раз не було ніякого різкого підйому о третій або четвертій ранку. Вони проспали — іноді самі, але частіше пригорнувшись один до одного — до сьомої години суботнього вечора, майже двадцять дві години, і цим усе сказано.

Із заходом сонця Луїза приготувала сніданок — чудові пишні оладки, бекон, смажену картоплю. Поки вона клопотала на кухні, Ральф намагався напружити м'яз, захований глибоко в мозку, — викликати спалах. Але в нього не вийшло. Коли спробувала Луїза, у неї теж нічого

не вийшло, хоча Ральф міг заприсягтися, що на мить вона спалахнула, і він побачив газову плиту просто крізь неї.

— Це на краще, — зробила висновок Луїза, розставляючи тарілки.

— Напевно, — погодився Ральф, і далі вважаючи, однак, що в нього усе вийшло б, якби він замість персня, відібраного в Атропоса, загубив перстень, подарований Керолайн, — його мучило відчуття, що якийсь короткий, але значний відрізок його життя викреслений назавжди.

12. А після двох ночей глибокого сну аури теж почали бліднути. Наступного тижня вони зникли повністю, і Ральф почав думати про те, чи не приснилося йому все це в дивовижному сні. Він знав, що це не так, але все важче й важче було вірити в це знаття. Звичайно, на правій руці залишився шрам, але й тут Ральф сумнівався, чи не походить він із тих років, коли в його волоссі не блищала сивина. Але в глибині душі він і далі вірив, що старість — це міф, або сон, або щось, призначене для людей, не таких особливих, як він.

ЕПІЛОГ
ЯВА ВІСНИКА СМЕРТІ (II)

Куди не гляну — бачу її скрізь,
Мов тінь, що покрізь ніч до мене суне.
І я спинюсь і чую: щось живе
Скрадається, — то що мені робити?!
На стежці спотикаючись, посуну
Наосліп я звідтіль, гілки в обличчя
Кидатимуться... Але що з того —
Та тінь не поспішає, вона певна:
Убивства час уже невідворотний, —
Чого ж бо квапитись...

Стівен Добінс. Прагнення

Якби я крила мав — над містом тебе проніс би,
Якби я гроші мав — подарував би тобі місто,
Якби я сили мав — я б тебе порятував,
Шлях би тобі освітив — якби я свічку мав,
Шлях би тобі освітив — якби я свічку мав.

Майкл Мак-Дермотт. Свічка

1. Другого січня 1994 року Луїза Чесс стала Луїзою Робертс. До вівтаря її вів син Гарольд. Дружина Гарольда не прибула на церемонію одруження, вона залишилася в Банґорі. Ральф підозрював, що в неї бронхіт. Однак він вирішив тримати свої підозри при собі, не вельми й розчарований відсутністю Дженет Чесс. Боярином нареченого був детектив Джон Лейдекер, усе ще з гіпсовою пов'язкою на правій руці, однак інших свідчень обставин, за яких він мало не наклав головою, не було. Лейдекер провів чотири

дні в глибокій комі, але він розумів, що йому дуже пощастило: крім колег, що були разом з ним під час вибуху, жертвами стали ще шестеро поліцейських, причому двоє входили в команду самого Лейдекера.

Дружкою нареченої була Сімона Кастонья, а тост на святковій церемонії виголошував чоловік, який полюбляв повторювати, що його звуть Джо Вайзер і що тепер він став старший і мудріший. Тріґер Вашон розродився плутаною, але щиросердою тирадою, закінчивши її таким побажанням: «Нехай вони проживуть до ста п'ятдесяти й ніколи не знають ревматизму й запорів!» Коли Ральф і Луїза, у волоссі якої все ще біліли зернятка рису, вийшли з будинку для прийомів, до них підійшов старий чоловік з високим чолом у хмарині білого пухнастого волосся. У руках у нього була книжка.

— Вітаю, Ральфе, — сказав він. — Вітаю, Луїзо.

— Спасибі, Доре, — подякував Ральф.

— Нам не вистачало тебе, — завважила Луїза. — Хіба ти не одержав запрошення? Фей сказав, що він віддав його тобі.

— Звісно, Фей передав мені запрошення. Так, але я не ходжу на заходи, якщо вони проводяться в приміщенні. Занадто тісно. А на похоронах ще гірше. Ось, це для вас. Я не загорнув, тому що мій артрит загострився.

Ральф прийняв подарунок. Це виявилася збірка віршів «Звірі домовилися». Прізвище поета — Стівен Добінс — викликало в Ральфа холодок, але він не розумів, чому саме.

— Спасибі, — подякував він Дорренсу.

— Звичайно, це гірше, ніж його останні твори, але вірші однаково чудові. Добінс дуже добре пише.

— Ми будемо читати їх один одному під час медового місяця, — сказала Луїза.

— Чудовий час для поезії, — завважив Дорренс. — Можливо, найкращий. Я певен, що разом ви будете дуже щасливі.

Старий пішов собі, потім обернувся:

— Ви зробили дуже важливу справу. Лонґ-таймери залишилися задоволені.

Він пішов. Луїза глянула на Ральфа:

— Про що він говорив? Ти знаєш?

Ральф похитав головою. Він не знав, однак у нього виникло відчуття, що він повинен знати. Шрам на руці почав поколювати, викликаючи сверблячку глибоко під шкірою.

— Лонґ-таймери, — протягнула жінка. — Можливо, він мав на увазі нас, Ральфе, — зрештою, навряд чи нас можна назвати неопереними пташенятами.

— Може, саме це він і мав на увазі, — погодився Ральф, але він знав й інше... І в її очах теж таїлося глибоке розуміння.

2. У той же день, коли Ральф і Луїза виражали свою згоду на спільне життя, п'яничка із зеленою аурою — у якого справді був дядько, що жив у Декстері, хоча той і не бачив свого племінника-невдахи уже років п'ять або навіть більше, — брів по Строуфорд-парку, мружачи очі від снігу, який так сліпуче сяяв під яскравим сонцем. Він шукав пляшки, які можна буде здати. Чудово, якби грошей вистачило на пінту віскі, але не зашкодить і пінта дешевого вина.

Неподалік від кабіни чоловічого туалету він помітив яскравий блиск металу. Можливо, це всього лише сонце, відбите від пляшкової пробки, але такі речі обов'язково

потрібно перевіряти. Може, десять центів... Хоча п'яничці здалося, що предмет блиснув золотом. Він...

— Боже праведний! — вигукнув чоловік, підбираючи обручку, яка загадковим, майже містичним чином опинилася на снігу. Він підніс перстень ближче, щоб розгледіти напис, вигравіруваний з внутрішнього боку: «Е.Д. — Е.Д. 5-8-87».

Пінта? Ні, чорт забирай. Це маля забезпечить йому цілу кварту. Кілька кварт. Можливо, він тиждень зможе пити квартами.

Перебігаючи через перехрестя Вітчгем і Джексон-стріт (саме тут Ральф Робертс одного разу мало не знепритомнів), п'яничка не помітив, що наближається автобус. Водій побачив жебрака, але колеса автобуса потрапили на крижану доріжку.

П'яничка так ніколи й не довідався, що збило його. Ось він вибирав між «Олд Кроу» і «Олд Ґренд-Дед», а за мить уже був у темряві, яка чекає на всіх. Перстень, скотившись по водостічній канаві, провалився крізь ґрати й залишився там надовго, дуже надовго. Але не назавжди. У Деррі речі, які щезли в стічній канаві, можуть — частенько це закінчується неприємностями — підніматися нагору.

3. Після цього Ральф і Луїза не жили щасливо вічно. У світі шот-таймерів ніщо не триває вічно, щастю або нещастю приходить кінець — факт, чудово відомий Клото й Лахесісу. Ральф і Луїза справді прожили щасливо якийсь час. Ніхто з них не заявляв, що це найщасливіші роки в їхньому житті, адже вони згадували своїх колишніх партнерів по сімейному життю з любов'ю й ніжністю, але в глибині душі обоє вважали ці роки найщасливішими. Ральф не був певен, що пізнє кохання — найбільш бага-

те кохання, але думав, що саме така любов найдобріша і найвиповненіша.

«Наша Луїза», — частенько повторював він, посміюючись. Луїза робила вигляд, що сердиться, але це було вдаванням — вона бачила вираз його очей, коли Ральф вимовляв ці слова.

У їхній перший різдвяний ранок як чоловіка й дружини (вони вирішили жити в затишному будиночку Луїзи, а будинок Ральфа виставили на продаж) Луїза подарувала Ральфові цуценя гончої.

— Я ледь не передумала перед самою покупкою. Кажуть, тварин дарувати не треба, але щеня було таким милим у вітрині зоомагазину... І таким сумним... Якщо воно тобі не подобається або ти не хочеш провести решту зими, навчаючи його всіх собачих премудростей, так і скажи. Ми знайдемо кого-небудь...

— Луїзо, — перебив її Ральф, зводячи брову й сподіваючись, що це нагадує іронічну манеру Білла Мак-Ґоверна, — ти занадто багато базікаєш.

— Невже?

— Так. Так буває завжди, коли ти нервуєш. Не хвилюйся, мені дуже сподобалася ця панночка. — І його слова зовсім не були перебільшенням, Ральф одразу ж полюбив це чорне з підпалинами цуценя.

— А як ти її назвеш? — запитала Луїза.

— Розалі, — відповів Ральф.

4. Наступні чотири роки виявилися дуже вдалими для Елен і Наталі Діпно. Якийсь час вони скромно жили у східній частині міста в квартирці, яку змогли винайняти на платню Елен. Їхній будинок на Гарріс-авеню був проданий,

але гроші пішли на оплату величезних рахунків. Потім у червні 1994 року Елен несподівано одержала страховку... а вітром, що приніс гроші[1], виявився Джон Лейдекер.

Спершу «Східна страхова компанія» відмовилася виплачувати страховку Еда Діппо, стверджуючи, що він пішов із життя з власної волі. Потім, після численних розмов і переконань, вони дійшли певної угоди. Їх переконав приятель Джона Лейдекера по грі в покер Говард Геймен. У вільний від гри в карти час Геймен був юристом, який отримував задоволення від боротьби зі страховими компаніями.

Лейдекер випадково зустрівся з Елен у лютому 1994 року в будинку Ральфа й Луїзи і був надзвичайно захоплений («Те, що сталося зі мною, ніколи не було любов'ю у звичайному розумінні цього слова, — пізніше оповідав він Ральфові й Луїзі, — але, мабуть, воно й на краще, з огляду на те, як усе воно вийшло»). Він познайомив Елен із Гейменом, бо був упевнений в тому, що страхова компанія намагається обманути її. «Ед збожеволів, а не вчинив самогубство», — сказав Лейдекер і стверджував це навіть тоді, коли Елен вручила йому його капелюха і вказала на двері.

Після того як Говард Геймен звинуватив «Східну страхову компанію» в усіх мислимих і немислимих гріхах, Елен одержала чек на сімдесят тисяч доларів. Пізньої осені 1994 року більшу частину цих грошей Елен витратила на купівлю садиби на Гарріс-авеню, через три будинки від її колишнього житла і якраз навпроти Гаррієт Бенніґен.

— Мені ніколи не подобалося жити в східній частині міста, — якось у листопаді того ж року зізналася Елен

[1] Windfall (англ.) — це і плід, збитий вітром, і несподівано отримані гроші (гра слів).

Луїзі. Жінки повертались з парку. Наталі дрімала у візочку, присутність маляти виказував лише кінчик рожевого носика і хмарина холодного подиху, що виривалася з-під величезної шапочки, власноруч зв'язаної Луїзою. — Увесь час я мріяла про Гарріс-авеню, мені навіть снилося це місце. Хіба не безумно?

— Не думаю, що сни коли-небудь бувають божевільними, — відповіла Луїза.

Елен і Джон Лейдекер зустрічалися більшу частину літа, але ні Ральф, ні Луїза не здивувалися, коли залицяння раптом припинилися після Дня праці[1], як і тому, що на строгій блузці бібліотечного працівника Елен з'явився рожевий трикутник, приколений англійською шпилькою. Можливо, Ральф і Луїза не здивувалися, тому що прожили доволі довго й багато чого побачили на своєму віку, — чи, можливо, на якомусь глибинному внутрішньому рівні вони й далі бачили аури, що оточують людей і предмети й відкривають вхід у таємне місто прихованих змістів і завуальованих мотивів.

5. Після переїзду Елен на Гарріс-авеню Ральф і Луїза частенько доглядали за Наталі, неймовірно насолоджуючись цим. Наталі була дитиною, яка могла б стати вінцем їхнього шлюбу, якби вони одружилися років на тридцять-сорок раніше. Найхолодніші, найпохмуріші зимові дні ставали теплішими і яскравішими, коли приходила Наталі, схожа на ведмежа у своєму рожевому зимовому комбінезончику з рукавичками, що звисали на тасьмах.

— Пливіт, Лальфе! Пливіт, Лиїза! Я плийсла до вас!

[1] Перший понеділок вересня.

У червні 1995 року Елен купила старе «вольво», до якого прикріпила девіз: «ЧОЛОВІК ПОТРІБЕН ЖІНЦІ ТАК САМО, ЯК РИБІ ВЕЛОСИПЕД». Це твердження анітрохи не здивувало Ральфа, але коли він бачив напис, йому завжди ставало сумно. Іноді він думав, що найжахливішою спадщиною, яку залишив Ед своїй удові, було саме це зовсім не смішне твердження, і коли він бачив напис, то згадував Еда в той літній день, коли, вийшовши з «Червоного яблука», він пішов з'ясовувати з ним стосунки. Пригадував, як Ед сидів без сорочки, а на лінзах його окулярів засохли краплі крові. Як Ед подався вперед, дивлячись на Ральфа розумними очами, і сказав, що коли дурість досягає певного рівня, з нею стає дуже важко жити.

«А потім почало відбуватися щось жахливе», — іноді думав Ральф. Але він уже не міг згадати, що саме сталося, хоча, можливо, це й на краще. Однак провал у пам'яті (якщо лише це був провал) ніяк не впливав на його впевненість у тому, що з Елен вчинили дуже недобре... Що примхлива, абсурдна доля прив'язала порожню консервну банку до її хвоста, а вона навіть не знає цього.

6. За місяць після того, як Елен купила «вольво», з Феєм Чепіном стався серцевий приступ, коли він складав попередній список учасників «злітно-посадочного» турніру. Його забрали в міську лікарню Деррі, де він і помер через сім годин. Ральф відвідав Фея незадовго до смерті, і коли він побачив номер палати — 315, — його охопило гостре відчуття deja-vu. Спершу він вирішив: це все через те, що Керолайн відійшла у кращий світ в сусідній палаті, але потім Ральф згадав, що Джиммі В. помер у цій же. Вони з Луїзою відвідали Джиммі саме перед його смертю, Ральф

тоді ще подумав, що Джиммі впізнав їх обох, хоча й не був упевнений в цьому, — спогади про ті часи, коли він уперше почав по-справжньому звертати увагу на Луїзу, були доволі туманними. Він припускав, що почасти завинило тут кохання, а почасти — старість, але, можливо, в основному безсоння — він добряче настраждався від цього після смерті Керолайн, хоча зрештою безсоння вилікувалося само собою, як це буває іноді в житті. І все-таки йому здавалося: щось

(вітаю тебе, жінко, вітаю тебе, чоловіче, ми чекали на вас)

абсолютно неординарне відбулося в цій палаті, а коли Ральф узяв висохлу, знесилену руку Фея в свою й посміхнувся, дивлячись у його перелякані, збентежені очі, в голову йому прийшла дивна думка: «Зараз вони вгорі, у кутку кімнати, і спостерігають за нами».

Він глянув угору. В кутку, звичайно, нікого не було, але на якусь мить... На одну мить...

7. Життя між 1993 і 1998 роками тривало так, як вона завжди протікає в містечках, подібних до Деррі: квітневі бруньки перетворювалися на барвисте жовтневе листя, у середині грудня в будинках запалювалися різдвяні ялинки, а на початку січня їх викидали, і сріблистий «дощик» сумно звисав з ялинових гілок; діти з'являлися на світло через вхідні двері, а старі йшли на вихід. Іноді виходом користувалися й зовсім молоді люди.

У Деррі минуло п'ять років стрижок і хімічних завивок, весняних гроз і випускних шкільних балів, кави й сигарет, шикарних обідів у «Бухточці Паркера» і гот-догів нашвидкуруч на футбольному полі. Дівчатка й хлопчаки закоху-

валися, п'яні випадали з машин, а «міні» вийшло з моди. Люди лагодили дахи своїх будинків і під'їзні доріжки. Старі ледарі вилітали з насиджених місць, а на їхні посади призначали нових ледарів. Таке було життя, що часто не приносить задоволення — іноді жорстоке, зазвичай нудне, рідко гарне, ще рідше просто чудове. Час збігав, а життя ішло своїм звичаєм.

Ранньої осені 1996 року Ральф вирішив, що в нього рак прямої кишки. Він помічав сліди крові у своїх випорожненнях, і коли нарешті зважився піти на прийом до лікаря Пікарда (він замінив лікаря Літчфілда, на радість багатьом), то подумки вже бачив лікарняне ліжко й хіміотерапію. Але замість раку в Ральфа виявився звичайний геморой, який, за незабутнім висловом Пікарда, «показав свою голівку».

Лікар прописав Ральфові свічі, які той і пішов купити в «Райт-Ейд». Джо Вайзер, прочитавши рецепта, від усього серця посміхнувся Ральфові.

— Зле, — сказав він, — зате тепер відпала проблема з раком прямої кишки, правда?

— Та я ніколи й не думав про рак, — зніяковіло заперечив Ральф.

Якось узимку 1997 року Луїза вбила собі в голову, що їй неодмінно хочеться спуститися з пагорба в Строуфорд-парку на саночках Наталі Діпно. Вона летіла вниз «швидше, ніж свиня по слизькому настилу» (цей перл належав Дону Візі, того дня він випадково опинився поруч і спостерігав за спуском), і врізалася в кабінку жіночого туалету. Луїза розбила коліно й потягнула спину, і хоча Ральф розумів, що цього робити не можна, він заливався сміхом по дорозі в кабінет невідкладної допомоги. Той факт, що Луїза, незважаючи на біль, і сама реготала до

упаду, зовсім не допоміг Ральфові взяти себе в руки. Він сміявся, поки сльози не покотилися по щоках, йому навіть здавалося, що в нього ось-ось буде удар. Вона шалено нагадувала «нашу Луїзу», несучись униз із пагорба, схрестивши ноги на взір йогів з містичного Сходу, і мало не перевернула туалетну кабінку, врізавшись у неї. До весни Луїза повністю оправилася, хоча в дощову погоду коліно давало про себе знати, і її насправді втомили питання Дона Візі, чи не падала вона ще в яку-небудь убиральню останнім часом.

8. Зазвичай, життя протікає, як то кажуть, поміж рядків і за полями. Це те, що відбувається, поки ми обмірковуємо різні плани, відповідно до тієї або іншої мудрої поради. І якщо життя й було особливо гарним для Ральфа Робертса, то лише тому, що він не будував ніяких планів. Він просто жив. Ральф приятелював із Джоном Лейдекером і Джо Вайзером, але найкращим другом усі ці роки залишалася його дружина. Вони майже всюди ходили разом, у них не було секретів одне від одного, а сварилися вони так рідко, що правильніше сказати — ніколи. До того ж у Ральфа були його гонча Розалі, улюблене крісло-гойдалка, яке колись належало містерові Чессу, а тепер стало його улюбленим, і майже щоденні візити Наталі (яка називала їх уже Ральфом і Луїзою, а не Лальфом і Лиїзою). До того ж Ральф був здоровий, — чого ще бажати? Звичайне життя, насичене звичайними шот-таймерівськими перемогами й поразками, і Ральф щиро насолоджувався ним до середини березня 1998 року, коли, прокинувшись якось уранці й глянувши на годинника, побачив, що всього 5.49.

Він тихенько лежав поруч Луїзи, не бажаючи тривожити дружину, і роздумував, що ж розбудило його.

«Тобі це відомо, Ральфе».

«Ні, абсолютно».

«Ні, відомо. Слухай».

І він слухав. Слухав дуже уважно. І за якийсь час він почув це в стінах: тихе, м'яке постукування хронометра — розмірене наближення Вісника Смерті.

9. Наступного ранку Ральф прокинувся о 5.47, а ще за добу о 5.44. Сон його малів крапля за краплею, хвилина за хвилиною, поки зима поступово послабляла свою хватку, дозволяючи весні знову знайти дорогу в Деррі. До травня вже звідусіль чулося постукування хронометра Вісника Смерті, однак Ральф розумів, що виходить воно з одного й того ж місця, але видозмінюється — як управний черевомовець, змінює свій голос. Колись постукування виходило з Керолайн. Тепер воно виходило з нього.

Ральф не відчував уже того жаху, який охопив був його тоді, коли йому здалося, що в нього рак, або розпачу, як при давніх приступах безсоння. Він частіше втомлювався, і йому все важче було зосереджуватися й згадувати навіть найпростіші речі, але все це Ральф сприймав спокійно.

— Ти добре спиш? — якось запитала його Луїза. — У тебе під очами з'явилися темні кола.

— Це через допінг, — відповів Ральф.

— Ах ти, старий пустуне!

Ральф пригорнув Луїзу:

— Не тривожся за мене, люба, — я сплю стільки, скільки треба.

А за тиждень він прокинувся о 4.02 ранку від ниючого болю, який кинджалом пронизував руку, — боліло в унісон

постукуванню Вісника Смерті, який був не більше, але й не менше, ніж биттям його серця. Але це нове відчуття не було його серцем, принаймні Ральф так не вважав — немов хтось уживив розжарену нитку в плоть правої руки.

«Це шрам, — подумав він, а потім: — Ні, це обіцянка. Час виконання обіцянки майже наспів».

«Якої обіцянки, Ральфе? ЯКОЇ обіцянки?»

Він не знав.

10. Якось на початку червня в гості до Робертсів прийшли Елен і Наталі, щоб розповісти про поїздку в Бостон з «тіткою Мелані», касиркою в банку, яка стала близькою подругою Елен. Елен і тітка Мелані брали участь у якихось феміністичних зборах, а Наталі тим часом спілкувалася з малятами в дитячому денному центрі. Відтак тітка Мелані поїхала до Нью-Йорка, а потім і до Вашингтона у своїх феміністських справах, а Елен і Наталі ще кілька днів знайомилися з Бостоном.

— Ми дивилися мультик, — захоплено повідомила Наталі. — Про життя тварин у лісі. Вони розмовляли! — Дівчатко вимовило останнє слово з шекспірівською урочистістю — розмовляли.

— Фільми, де всі тварини такі чистенькі й шляхетні, саме так? — поцікавилася Луїза.

— Так! А ще в мене нова сукня!

— Дуже гарна, — похвалила Луїза.

Елен тим часом дивилася на Ральфа:

— З тобою все гаразд? Ти такий блідий.

— Мені добре, як ніколи, — відповів він. — Які ви обидві гарненькі в цих кепках. Придбали у «Фенвей-парк»?

На головах Елен і Наталі були кепки-бейсболки з емблемою «Бостон Ред сокс». Цілком звична річ для

Нової Англії в теплу пору року («звична, немав котячий послід» — за словами Луїзи), однак від виду цих кепок на їхніх головах Ральфа переповнило якесь глибоке, пронизливе відчуття... Воно було пов'язане зі своєрідним образом, якого Ральф абсолютно не розумів: із входом у «Червоне яблуко».

Елен зняла кепку й заходилася вивчати її.

— Так, — сказала вона. — Ми ходили на матч, але протрималися лише три подачі. Чоловіки, що б'ють по м'ячах і приймають м'ячі. Гадаю, зараз у мене не вистачає терпіння на чоловіків з їхніми м'ячами... Однак нам сподобалися їхні франтівські кепки, правда, Наталі?

— Так! — радісно погодилася Наталі, і коли наступного ранку Ральф прокинувся о 4.01, шрам на руці горів, а Вісник Смерті говорив майже вголос, повторюючи пошепки дивне, якесь іноземне ім'я:

«Атропос... Атропос... Атропос».

«Мені це ім'я відоме».

«Невже, Ральфе?»

«Так. У нього ще є іржавий скальпель і жахливе, огидне житло. Це він називав мене Шотті, і ще він забрав... забрав...»

«Забрав що, Ральфе?»

Ральф звик до таких мовчазних дискусій; здавалося, вони приходили до нього по якомусь розумовому радіо, на піратській частоті, яка працює лише в ранні ранкові години, поки він, лежачи поруч сплячої дружини, чекав сходу сонця.

«Забрав що? Ти пам'ятаєш?»

Ральф не чекав на пояснення — питання, що задають цим голосом, майже завжди залишалися без відповіді, але цього разу, зовсім несподівано, відповідь прийшла:

«Панаму Білла Мак-Говерна, звичайно. Атропос украв панаму Білла, а якось я так розлютив його, що він навіть відкусив шматок від її полів».

«А хто він? Хто такий Атропос?»

На це запитання в Ральфа чіткої відповіді не було. Він знав лише, що Атропос повинен зробити щось із Елен, у якої тепер є кепка з емблемою «Бостон Ред сокс», котра так подобалася їй, і що в Атропоса є іржавий скальпель.

«Скоро, — подумав Ральф Робертс, лежачи в темряві й прислухаючись до тихого постукування хронометра Вісника Смерті у стінах. — Скоро я про все дізнаюся».

11. На третій тиждень жахливої червневої спеки Ральф знову почав бачити аури.

12. Коли червень перейшов у липень, Ральф почав частенько плакати без будь-якого серйозного приводу. Дивно — якби він відчував розчарування або депресію... Але іноді він просто дивився на щось — наприклад, на птаха, що самотньо ширяє в небі, — і серце його починало тріпотіти від сумного передчуття втрати.

«Майже все закінчилось», — сказав внутрішній голос, який більше не належав Керолайн, Біллу чи йому самому, ще молодому. Голос був незнайомий, хоча зовсім не недобрий чи лиховісний.

«Саме тому ти й сумний, Ральфе. Цілком нормально відчувати смуток, коли все закінчується».

«Нічого не закінчується, — закричав Ральф у відповідь. — Чому це раптом? Під час останнього огляду доктор Пікард сказав, що я здоровий як бик! Я почуваю себе чудово! Ніколи мені не було краще!»

Тиша від внутрішнього голосу. Але тиша знаюча.

13. — Добре, — одного спекотного дня, майже наприкінці липня, уголос вимовив Ральф. Він сидів на лавочці неподалік від того місця, де до урагану 1985 року стояла водонапірна башта Деррі. Біля підніжжя пагорба, біля водойми, сидів хлопець (судячи з бінокля й величезної кількості книжок, що лежали поруч на траві, серйозний спостерігач за водоплавною птицею) і робив акуратні позначки в журналі. — Добре, скажи мені, чому майже все скінчено. Скажи мені тільки це.

Одразу ж відповіді не було. Ральф міг і почекати, він навіть бажав цього. Він багато пройшов, день був спекотний, і Ральф утомився. Щоранку він прокидався близько пів на четверту. Знову почав робити тривалі прогулянки, але без жодної надії, що вони допоможуть йому спати довше, — йому здавалося, що він чинить паломництво, відвідуючи всі свої найулюбленіші куточки в Деррі. Прощаючись з усім.

«Тому що час обіцянки майже збіг, — відповів внутрішній голос, а шрам на руці знову занив глибоким теплом. — Обіцянки, яка була дана тобі, і того, що ти пообіцяв у відповідь».

— І що це за обіцянка? — бадьоро поцікавився Ральф. — Будь ласка, якщо я дав обіцянку, то чому я не можу згадати, яку саме?

Серйозний орнітолог почув голос Ральфа й подивився на вершину пагорба. Він побачив літнього чоловіка, що сидів на лавочці й, мабуть, розмовляв сам із собою. Куточки рота орнітолога опустилися з відразою, і він подумав: «Сподіваюсь, я помру раніше, ніж дійду до такого». Він повернувся до птахів і знову взявся до своїх записів.

Глибоко всередині голови Ральфа Робертса раптом — спалахнуло — виникло дивне відчуття, і хоча він навіть не поворухнувся, та відчув, як із надзвичайною швидкістю

піднявся вгору... Набагато швидше й вище, ніж будь-коли раніше.

«Зовсім ні, — вимовив голос. — Одного разу ти піднявся набагато вище, Ральфе, — і Луїза теж. Але ти піднімешся й туди. Скоро ти будеш готовий».

Орнітолог, який жив, сам не знаючи того, у центрі чудової золотавої аури, уважно оглядівся довкола, можливо, бажаючи переконатися, що божевільний старий не скрадається до нього з ножем. Але побачене змусило стиснуту в ниточку лінію його рота розслабитися. Очі хлопця розширилися. Ральф побачив раптовий промінчик кольору індиго, що вирвався з аури орнітолога, і зрозумів, що спостерігає за плином струму.

«Що з ним? Що він побачив?»

Але Ральф помилявся. Справа була не в тому, що побачив спостерігач за птахами, а в тому, чого він не побачив. Він не побачив Ральфа, бо той піднявся доволі високо і зник із цього рівня.

«Якби вони були зараз тут, у цьому місці, я обов'язково побачив би їх».

«Кого, Ральфе? Кого?»

«Клото, Лахесіса. І Атропоса».

Моментально всі фрагменти в його голові почали складатися, немов кубик-загадка, значно складніший від звичайного.

Ральф прошептав:

— О Боже. О Боже. О Боже.

14. За шість днів Ральф прокинувся о третій п'ятнадцять і зрозумів, що час виконання обіцянки прийшов.

15. — Я сходжу в «Червоне яблуко», куплю морозива, — сказав Ральф. Було близько десятої ранку. Серце прискорено билося, думки плуталися під безперервне біле дзижчання страху, який переповнював його. Ніколи в житті Ральф не відчував такої відрази до морозива, однак це був хоч якийсь привід піти в «Червоне яблуко»; був перший тиждень серпня, у прогнозі погоди повідомили, що вдень температура підніметься до дев'яноста ступенів за Фаренгейтом, але до вечора обіцяли грозу.

Ральф подумав, що йому нема необхідності хвилюватися з приводу грози.

Біля кухонних дверей на старих газетах лежала книжкова полиця. Луїза перефарбовувала її в червоне. Вона піднялася з колін, приклала долоні до попереку й прогнулася. Ральф почув хрускіт хребців.

— Я піду з тобою. До вечора від фарби в мене розболиться голова, якщо я хоч трохи не подихаю свіжим повітрям. Не розумію, з чого це я вирішила зайнятися фарбуванням у такий спекотний день?

Бракувало ще, щоб у «Червоне яблуко» його супроводжувала Луїза.

— Не варто, люба. Я принесу твоє улюблене кокосове морозиво. Я навіть не беру з собою Розалі; чому б тобі просто не посидіти на задньому ґанку?

— Будь-яке морозиво, поки ти донесеш його з магазину, розтане по дорозі, — заперечила Луїза. — Ходімо разом, поки на нашому боці ще є...

Вона замовкла. Посмішка випарувалася з її обличчя. Натомість з'явився вираз розпачу, а сіра аура, яка лише злегка потемніла за роки, коли Ральф не міг бачити її, спалахнула червонуватими вуглинками.

— Ральфе, що сталося? Що ти задумав насправді?

— Нічого, — відповів він, але шрам на руці світився, а постукування лунало звідусіль і дуже голосно. Воно повідомляло, що йому треба поквапитися. Варто виконати обіцянку.

— Ти обманюєш мене. Уже два чи три місяці діється щось негарне. Дурепа, я знала, що щось відбувається, але не могла змусити себе подивитися правді в очі. Тому що боялася. І мій страх виправданий, адже так? Я права.

— Луїзо.

Раптом вона рушила до нього, дуже швидко, майже стрибнула, застарілий біль у спині не сповільнив її рухів, і перш ніж Ральф устиг зупинити дружину, Луїза схопила його праву руку й оголила її, уважно вдивляючись.

Шрам гостро палахкотав червоним світлом. Ральф сподівався, що це лише ауральне світіння і Луїза не в змозі бачити його. Одначе коли вона глянула на нього, в її очах застиг жах. Жах і ще щось. Ральфові це здалося впізнаванням.

— Боже мій, — прошептала Луїза. — Чоловіки в парку. У них ще були такі кумедні імена... Клозес і Лашес[1], щось на кшталт цього... І один із них розрізав тобі руку. О, Ральфе! Боже мій, що ти повинен зробити?

— Луїзо, не треба...

— Не смій казати мені «не треба»! — закричала вона йому просто в обличчя. — Не смій! НЕ СМІЙ!

«Поквапся, — прошептав внутрішній голос. — Нема коли стояти й дискутувати; десь це вже почало відбуватись, а Вісник Смерті, можливо, стукає не лише для тебе».

— Мені треба йти. — Ральф відвернувся і рушив до дверей. Через хвилювання він не помітив певних обставин у дусі Шерлока Холмса: мусила б загавкати собака, — Ро-

[1] *Clothes; lashes* — одяг; батіг (*англ.*).

залі завжди висловлювала своє незадоволення, коли в домі підвищували голос, — а вона мовчала. Вона зникла зі свого звичного місця біля дверей... а самі двері були прочинені.

У цей момент Ральф найменше думав про Розалі. Ноги його по коліно немов занурилися в липку патоку. Ральфові здавалося, що він не зможе дістатися навіть до ганку, не те що до «Червоного яблука». Серце шалено гупало в грудях, в очах горіло.

— Ні! — скрикнула Луїза. — Ні, Ральфе, будь ласка! Не залишай мене саму!

Вона побігла за ним, чіпляючись за його руку. Луїза все ще тримала щітку для фарбування, і червоні краплі, немов кров, покропили сорочку Ральфа.

Луїза плакала, а вираз абсолютного, невимовного суму на її обличчі мало не розбив Ральфові серце. Він не хотів ось так залишати її, не був упевнений, що зможе залишити Луїзу в такому стані.

Обернувшись, Ральф узяв її за плечі:

— Луїзо, я мушу йти.

— Ти не спав, — бурмотала вона. — Я знала, і я відчувала, що це означає щось погане, але це неважливо, ми поїдемо звідси, ми можемо поїхати просто зараз, у цю ж хвилину. Ми лише візьмемо Розалі й зубні щітки і поїдемо...

Ральф стиснув її плечі, і Луїза замовкла, дивлячись на нього крізь сльози. Її губи тремтіли.

— Луїзо, послухай мене. Я мушу це зробити.

— Я втратила Пола, я не можу втратити й тебе! — схлипнула жінка. — Я цього не переживу! О, Ральфе, я цього не переживу!

«Переживеш, — подумав Ральф. — Шот-таймери набагато міцніші, ніж здаються. Вони повинні бути такими».

Ральф відчув, як двійко сльозинок скотилися по його щоках. Він підозрював, що до них спричинилася радше втома, ніж горе. Якби лише він міг переконати Луїзу, що від її слів нічого не зміниться, буде лише гірше...

Ральф відсторонив від себе жінку. Шрам на руці болів дужче, ніж будь-коли, а відчуття, що час невблаганно збігає, переповнювало його.

— Якщо хочеш, можеш пройти зі мною, та лише частину шляху, — сказав він. — Можливо, ти навіть допоможеш мені зробити те, що я мушу зробити. Я вже прожив своє життя, Луїзо, і дуже гарне. Але вона взагалі ще нічого не встигла побачити, і хай мені чорт, якщо я дозволю цьому мерзотникові забрати її лише через те, що йому не терпиться звести зі мною рахунки.

— Який мерзотник, Ральфе? Про що ти говориш?

— Я кажу про Наталі Діпно. Вона повинна вмерти сьогодні вранці, але я не допущу цього.

— Наталі! Ральфе, чому цей хтось хоче вбити Наталі?

Вона здавалася дуже здивованою, дуже «нашою Луїзою»... Але чи не таїлося щось іще під її простуватістю? Щось обережне й розважливе? Ральф відповів на своє питання позитивно. Йому навіть здалося, що Луїза й наполовину не так здивована, як намагається показати. Багато років вона в такий спосіб водила за носа Білла Мак-Говерна — та і його теж, — а тепер розігрувалася інша (і більш талановита) варіація старого трюку.

Насправді Луїза просто намагалася втримати його тут. Вона щиро любила Наталі, але для Луїзи вибір між чоловіком і маленькою дівчинкою, що живе по сусідству, зовсім не був вибором. Вона не враховувала ні віку, ні питання чесності в такій ситуації. Ральф був її чоловіком, а для Луїзи це єдине, що мало значення.

— Не спрацює, — беззлобно мовив Ральф. Він відсторонився від неї й знову рушив до дверей. — Я пообіцяв, і тепер у мене майже не залишилося часу.

— Тоді поруш обіцянку! — крикнула вона, і жах та лють, що пролунали у голосі Луїзи, вразили Ральфа. — Я мало пам'ятаю про той час, але пригадую, що ми були вплутані в якісь події, що нас мало не вбили, і з причин, не зовсім нам зрозумілих. Тому розірви угоду, Ральфе! Розбий краще її, ніж моє серце!

— А як же дитина? Як же Елен, якщо на те пішло? Наталі — єдине, заради чого вона живе. Невже Елен не заслуговує від мене нічого кращого, ніж порушена обіцянка?

— Мене не хвилює, на що заслуговує вона! На що заслуговує будь-яка людина! — крикнула Луїза, а потім її обличчя зморщилося. — Ні, думаю, мене це хвилює. Але як же ми, Ральфе? Невже «ми» не береться до уваги? — Її очі, темні, чарівні, іспанські очі благально дивилися на нього. Якщо він довго дивитиметься в них, так легко буде розридатися, — тому Ральф відвів погляд.

— Я однаково зроблю це, люба. Наталі повинна мати те, що ми з тобою вже прожили, — ще сімдесят років, днів і ночей.

Луїза безпомічно дивилася на чоловіка, але більше не намагалася зупинити його. Вона залилася слізьми.

— Дурний, старий упертюх!

— Звичайно, — погодився він, піднімаючи обличчя Луїзи за підборіддя. — Але я дурний, старий упертюх, що тримає своє слово. Ходімо зі мною. Я не проти.

— Добре, Ральфе. — Луїза ледь чула свій голос, усередині в неї все похололо. Її аура майже повністю стала червоною. — Що це буде? Що має статися з нею?

— Її мусить збити зелений «форд-седан». Якщо я не займу її місце, дівчатко розмажуть по Гарріс-авеню... А Елен буде дивитись, як це відбувається.

16. Поки вони йшли до «Червоного яблука» (спершу Луїза відставала, потім бігла навздогін, але перестала, зрозумівши, що такий трюк не зупинить його), Ральф розповів їй ту дещицю, яку зміг. У Луїзи теж збереглися деякі спогади про перебування під поваленим грозою деревом — спогади, які до сьогоднішнього ранку вона вважала сном, — але її не було поруч під час останньої сутички Ральфа з Атропосом. Ральф розповів їй про це зараз — про випадкову смерть Наталі, обіцяну Атропосом, якщо Ральф і далі заважатиме його планам. Він повідомив їй, як вирвав у Клото й Лахесіса обіцянку, що в цьому випадку Атропоса переграють і Наталі буде врятована.

— Я здогадувався, що... рішення було ухвалене... майже на вершині цієї божевільної... вежі... про яку вони весь час торочили. Можливо... на самісінькому вершечку. — Ральф задихався, серце його билося частіше, ніж будь-коли, але він вважав, що спричинилися до цього, швидше за все, швидка ходьба й спекотний день; страх трохи попустив його. У цьому йому допомогла розмова з Луїзою.

Тепер Ральф уже бачив «Червоне яблуко». За півкварталу від магазину на автобусній зупинці, немов генерал, що інспектує війська, стояла місіс Перрін. Поруч був навіс зупинки — затінок, однак місіс Перрін уперто ігнорувала його. Навіть на яскравому сонячному світлі Ральф бачив, що аура старенької й далі того ж сірого відтінку форми курсантів Вест-Пойнту, як і в жовтневий вечір 1993 року. Ні Елен, ні Наталі ще не було видно.

17. — Звичайно, я знала, хто це, — пізніше розповідала Естер Перрін репортерові з «Деррі ньюс». — Невже я здаюся вам настільки некомпетентною, хлопче? Чи ви гадаєте, що в мене старечий маразм? Я знала Ральфа Робертса більше двадцяти років. Хороша людина. Звичайно, виліплений не з того тіста, що його перша дружина — Керолайн із родини Саттервейтів з Банґора, — але однаково дуже хороша людина. І водія зеленого «форда» я теж упізнала одразу. Шість років Піт Саллівен приносив мені пошту, і він чудово працював. Новий листоноша, хлопчик Моррісонів, завжди кидає газети просто на квіткові клумби або на ґанок. Піт їхав з матір'ю, у нього лише учнівські права, це я розумію. Сподіваюся, він не дуже постраждає через це, бо Пітер хороший хлопець, а в нещасному випадку не було його провини.

Я все бачила і можу присягнути. Здається, ви вважаєте мене балакухою. І не перечте, по вашому обличчю я можу читати як по нотах. Однак це неважливо — я сказала майже все, що повинна була сказати. Я відразу ж упізнала Ральфа, але є щось, що буде звучати неправдоподібно, якщо ви вставите це у свою статтю... Хоча навряд чи про це напишете. Він з'явився нізвідки й урятував це маля.

Естер Перрін велично простромила поглядом репортера, що шанобливо мовчав, — так ботанік простромлює шпилькою метелика, попередньо обробивши його хлороформом.

— Я не хочу сказати, що було схоже, начебто він з'явився нізвідки, хлопче, хоча можу побитися об заклад, що саме так і надрукують у вашій газеті.

Вона схилилася до репортера, не зводячи з нього очей, і знову повторила:

— Він з'явився нізвідки, — щоб урятувати це маля. Ви мене чуєте? Нізвідкіля.

18. Наступного дня нещасний випадок удостоївся першої сторінки «Деррі ньюс». Естер Перрін була особливо колоритною, фотограф Том Метью помістив фотографію, яка робила її схожою на матір Джоуду з «Ґрон гніву»[1]. Заголовок стверджував: «"БУЛО СХОЖЕ, ЩО ВІН З'ЯВИВСЯ НІЗВІДКИ", — СТВЕРДЖУЄ ОЧЕВИДИЦЯ ТРАГЕДІЇ».

Прочитавши це, місіс Перрін зовсім не здивувалася.

19. — Зрештою я отримав те, чого хотів, — сказав Ральф, — але тільки тому, що Клото й Лахесіс — на кого б з верхніх рівнів вони там не працювали — неодмінно хотіли зупинити Еда.

— Верхні рівні? Які рівні? Який будинок?

— Неважливо. Ти просто забула, але спогади нічого не змінять. Головне ось що, Луїзо: вони хотіли зупинити Еда не тому, що загинуть тисячі людей, якщо він спікірує на Громадський центр. Вони хотіли зупинити його, бо там була одна людина, чиє життя необхідно було зберегти за будь-яку ціну... Принаймні, на їхнє переконання. Коли нарешті вдалося довести, що мені так само дорога моя дитина, як їм їхнє дитя, ми уклали угоду.

— Саме тоді вони розрізали тобі руку? І ти дав їм слово, обіцянку. Ту, про яку говорив уві сні.

Ральф метнув на неї розгублений, зовсім хлоп'ячий погляд. Але Луїза спокійно витримала його.

— Так, — сказав він і витер лоба. — Здається, тоді. — Повітря, як бритвою, різало його легені. — Життя за життя, така була ставка: життя Наталі Діпно в обмін на моє. І...

---

[1] Роман американського письменника Джона Стейнбека.

(Агов! Не намагайся ухилитись! Покинь це, Ральфе, інакше я зроблю твою сраку квадратною!)

Ральф замовк при звуках пронизливого, хуліганського, жахливо знайомого голосу — голосу, якого не чув жоден із перехожих на Гарріс-авеню, крім нього, — і подивився на протилежний бік вулиці.

— Ральфе? Що...

— Ш-ш-ш!

Ральф покрився потом; усе його тіло вкрилося липким, їдким потом, важким, мов моторне мастило; він відчував, як кожна його залоза скидала свій вантаж у кров. У роті з'явився огидний присмак. Луїза простежила за його поглядом.

— Розалі! — скрикнула вона. — Розалі, що ти робиш тут?

Чорна, з підпалинами гонча, яку вона подарувала Ральфові на їхнє перше Різдво, стояла (хоча точнішим словом було скулилася) на під'їзній доріжці перед будинком, у якому жили Елен і Наталі до того, як Ед остаточно звихнувся. Уперше гонча нагадала Луїзі Розалі № 1. Здавалося, Розалі № 2 зовсім сама на протилежному боці вулиці, однак це не заспокоїло Луїзу, раптово охоплену жахом.

«О, що я тоді зробила, — подумала вона. — Що ж я зробила!»

— Розалі! — гукнула вона. — Розалі, йди сюди!

Розалі почула — Луїза бачила, що це так, однак та не зрушила з місця.

— Ральфе? Що там відбувається?

— Ш-ш-ш! — знову вимовив він, а потім трохи попереду Луїза побачила щось, через що в неї перехопило подих. Її остання невисловлена надія, що все це плід уяви Ральфа, результат їхніх колишніх переживань, зникла, тому що тепер у їхнього собаки з'явився компаньйон.

Зі скакалкою в правій руці шестирічна Наталі Діпно підійшла до крайки тротуару й подивилася на дім, у якому жила ще зовсім маленькою, на галявину, де колись її батько, непередбачуваний гравець Ед Діпно, сидів серед перехресних веселок поливу, насолоджуючись музикою, тоді як крапля крові висихала на лінзі його окулярів a la Джон Леннон. Наталі щасливо посміхалася Розалі, яка, часто дихаючи, дивилася на дівчатко нещасними, переляканими очима.

20. «Атропос не бачить мене, — подумав Ральф. — Він зосередився на Розалі... І, звичайно, на Наталі... І він не бачить мене».

Усе повторювалося з жахаючою бездоганністю. Будинок був тут, Розалі була тут, Атропос теж був тут, у головному уборі, зсунутому на потилицю, що робило його схожим на чепуристого репортера з картин п'ятдесятих — поставлених, можливо, Ідою Лапіно. Тільки цього разу на голові Атропоса була не панама Мак-Говерна з відкушеними полями; тепер це була кепка з емблемою «Бостон Ред сокс», маленька навіть для Атропоса, бо ремінець, що регулював розмір, був застебнутий на останню дірочку. А як же інакше, адже це кепка з голови маленької дівчинки.

«Єдиний, кого нам тепер не вистачає, — листоноша Пітер, і вистава вийде чудовою», — подумав Ральф.

— Фінальна сцена «БЕЗСОННЯ», або «ЖИТТЯ ШОТТАЙМЕРІВ НА ГАРРІС-АВЕНЮ», трагікомедії в трьох актах. Усі кланяються й зникають за правою кулісою».

Собака боявся Атропоса так само, як і Розалі № 1, і головною причиною, через яку лисий карлик не помітив Ральфа й Луїзу, було те, що він намагався втримати соба-

ку на місці, поки не приготується. І тут з'явилася Наталі, йдучи до найулюбленішого собаки у світі, Розалі Ральфа й Луїзи. Її скакалка

(*шість-сім-вісім. Іди до біса*)

звисала з руки. Дівчинка здавалася неймовірно гарною і дуже тендітною в блузочці з матроським комірцем і блакитних шортах. Зібране у хвостик волосся розгойдувалося.

«Усе відбувається занадто швидко, — подумав Ральф. — Усе відбувається неймовірно швидко».

(— Зовсім ні, Ральфе! Ти чудово діяв п'ять років тому, і зараз у тебе теж усе вийде).

Схоже на голос Клото, але оглядатися довкола не було часу. По Гарріс-авеню повільно їхала зелена машина, рухаючись із агонізуючою обережністю, яка означала, що водій або дуже старий, або занадто молодий. З обережністю чи ні, та безсумнівно це була саме та машина; брудна мембрана саваном зависла над нею.

«Життя — це колесо, — подумав Ральф, і йому здалося, що ця думка не вперше приходить йому в голову. — Рано чи пізно все, що вже, здавалося б, позаду, з'являється знову. На краще чи на гірше, але воно виникає знову».

Розалі зробила ще одну спробу звільнитись, а коли Атропос смикнув собаку назад, гублячи бейсбольну кепку, Наталі схилилася над гончою й погладила її.

— Ти загубилася, дівчинко? Вийшла погуляти сама? Ну, нічого, я відведу тебе додому. — Наталі пригорнула собаку, маленьке рученя пройшло крізь руку Атропоса, гарне личко дівчатка було лише за кілька дюймів від потворного, ощиреного обличчя Атропоса. Потім Наталі підвелася. — Ходімо, Розі! Ходімо, люба!

Розалі пішла по тротуару до Наталі, оглянувшись на потворне ощирене створіння, і пискнула. На протилежному

боці Гарріс-авеню з «Червоного яблука» вийшла Елен, і в такий спосіб була виконана остання умова в ситуації, яку показав Ральфові Атропос. У руці Елен тримала хліб. На голові в неї червоніла кепка з емблемою «Ред сокс».

Ральф обійняв Луїзу й ніжно поцілував.

— Я люблю тебе всім серцем, — сказав він. — Пам'ятай про це, Луїзо.

— Я знаю, — спокійно відповіла вона. — А я люблю тебе. Ось чому й не можу тобі дозволити цього.

Луїза обхопила його за шию мертвою хваткою, і Ральф відчув, як міцно пригорнулися до нього її груди, коли жінка зробила глибокий вдих.

— Забирайся геть, смердючий виродку! — крикнула вона. — Я не можу тебе бачити, але знаю, що ти тут! Забирайся геть! Іди, дай нам спокій!

Наталі, завмерши на місці, здивовано дивилась на Луїзу. Розалі, нашорошивши вушка, зупинилася поруч із дівчинкою.

— Не виходь на дорогу, Наталі! — крикнула дівчинці Луїза. — Не...

І в цей момент її руки, що обвивали шию Ральфа, опинилися в порожнечі. Він зник як дим.

21. Атропос глянув туди, звідки почувся тривожний крик, і побачив Ральфа з Луїзою, що стояли на протилежному боці Гарріс-авеню. І що більш важливо, він зрозумів — Ральф бачить його. Очі Атропоса розширились, а губи розтиснулися в оскалі ненависті. Рука карлика зметнулася в захисному жесті до лисої маківки в шрамах від ран, завданих його ж власним скальпелем.

(— Та пішов ти, Шотті! Ця маленька сука належить мені!)

Ральф побачив, що Наталі здивовано й непевно дивиться на Луїзу. Він чув, як кричала Луїза, забороняючи дівчинці виходити на дорогу. Потім десь поблизу заговорив Лахесіс.

(— Піднімайся, Ральфе! Якнайвище! Швидко!)

Ральф відчув спалах у голові, потім нудоту в шлунку, а тоді весь світ моментально став яскравіший, наповнившись барвами. Він напівбачив, напіввідчував руки Луїзи, а потім почав віддалятись від неї — ні, його несли геть. Ральф відчув, як він уливається в потужний потік, і зрозумів: якщо й існує така річ, як Вища Визначеність, то він приєднався до неї.

Наталі й Розалі тепер стояли навпроти будинку, який Ральф колись ділив з Біллом Мак-Говерном. Наталі, непевно подивившись на Луїзу, помахала рукою.

— З Розі все гаразд, Луїзо, — бачиш, вона поруч зі мною. — Дівчинка погладила собаку по голові. — Не турбуйся, я переведу її через дорогу. — Потім, ступаючи на проїжджу частину, вона крикнула матері: — Ніяк не можу відшукати свою бейсбольну кепку! Здається, її хтось украв!

Розалі і далі сиділа на тротуарі. Наталі нетерпляче обернулася до неї:

— Ходімо, дівчинко!

Зелене авто наближалося до Наталі, але дуже повільно. На перший погляд, автомобіль нічим не загрожував. Ральф одразу ж упізнав водія, він не сумнівався у своїх почуттях і не вважав, що це галюцинація. У цей момент абсолютно правильним здавалося те, що за кермом зеленого «форда-седана» сидить колишній рознощик газет.

— Наталі! — крикнула Луїза. — Наталі, ні!

Атропос, стрибнувши вперед, штовхнув Розалі № 2 під хвіст:

— Забирайся звідси, скотино! Забирайся, поки я не передумав!

Атропос востаннє посміхнувся Ральфу, коли Розалі, пискнувши, кинулася на дорогу... Просто перед «фордом», який вів шістнадцятирічний Пітер Саллівен.

Наталі не бачила машини, вона дивилася на Луїзу, яскраво-червоне обличчя якої перетворилося на маску жаху. Нарешті до Наталі дійшло, що Луїза кричить зовсім не через собаку.

Піт помітив гончу, що бігла; не побачив він лише маленьку дівчинку. Він вивернув убік, щоб не зачепити Розалі, і цей маневр скерував машину просто на Наталі. За вітровим склом Ральф побачив двоє перелякaних облич, йому здалося, що місіс Саллівен кричить. Атропос застрибав од радості, плескаючи в долоні:

(— Гей ти, шот-таймере! Старий дурню! Казав же я, що помщуся тобі!)

Дуже повільно Елен упустила батон.

— Наталі! Бережи-и-и-и-сь! — крикнула вона. Ральф рвонувся з місця. І знову виникло відчуття лише уявного пересування. А коли він наблизився до Наталі, стрибаючи з витягнутими руками, усвідомив, що машина — відбиті сонячні промені, що пробивалися крізь темний саван, сліпили очі — зовсім поруч. Ральф викликав внутрішній спалах, який востаннє опустив його у світ шот-таймерів. Він упав у світ, що розривався від звуків: крики Елен і Луїзи, вереск «форда». А над усім цим, немов яструб, ширяв уїдливий регіт Атропоса.

Ральф побачив на мить величезні блакитні очі Наталі, а потім з усієї сили штовхнув її в груди й живіт, відкидаючи якнайдалі. Дівчинка приземлилася на узбіччя, розметавши волосся по тротуару, але жива і здорова. Звідкись іздалеку почувся лютий крик Атропоса. Дві тонни металу,

що все ще рухалися зі швидкістю тридцять кілометрів на годину, врізалися в Ральфа, і одразу всі звуки вмерли. Він підскочив угору, описуючи повільну дугу — принаймні, зсередини всі рухи відчувалися уповільненими, — на щоці, немов татуювання, залишився відбиток колеса, а зламана нога мляво обвисла. Ральф устиг помітити під собою тінь, що ковзнула бруківкою у формі літери «Х»; Ральф устиг побачити над собою розсип червоних плям і подумати, що, мабуть, Луїза забризкала його фарбою дужче, ніж він припускав. Ральф устиг побачити Наталі, що сиділа на тротуарі, плакала, але була ціла... І відчути Атропоса, що потрясав із люті кулаками.

«Здається, для старого дурня я діяв чудово, — подумав Ральф. — Ось тепер можна й відіспатися».

А потім у смертельному падінні він ударився об бруківку й покотився — дроблячи череп, ламаючи хребет, дірявлячи легені осколками кісток, перетворюючи печінку на безформну масу, розриваючи нутрощі.

І нічого не боліло.

Узагалі нічого.

22. Луїза ніколи не забувала жахливого гуркоту, що ознаменував повернення Ральфа на Гарріс-авеню, і кривавого сліду, що тягнувся за ним, поки тіло Ральфа котилося до автобусної зупинки. Вона хотіла закричати, але не посміла; якийсь внутрішній, щирий голос підказав їй, що коли вона закричить, то від шоку, жаху й літньої спеки знепритомніє, а коли отямиться, Ральф буде вже недосяжний для неї.

І замість того щоб закричати, Луїза кинулася вперед, гублячи туфлю, принагідно зауважуючи, що Пітер Саллівен вибирається з «форда», що завмер майже на тому ж місці, на

якому машина Джо Вайзера — теж «форд» — збила Розалі № 1 кілька років тому. Вона невиразно усвідомлювала, що Пітер кричить.

Луїза впала на коліна біля Ральфа, завважуючи, що зелений «форд» якимось чином змінив його, що тіло під знайомими штанами й заляпаною фарбою сорочкою значно відрізняється від того, яке вона тримала в обіймах менше хвилини тому. Але очі Ральфа були розплющені, він був при пам'яті.

— Ральфе?

— Так. — Голос його був чистий і звучний, без найменших ознак зніяковілості чи болю. — Так, Луїзо, я чую тебе.

Вона хотіла було обійняти його, але завмерла, згадавши, що не можна тривожити тяжкопоранених, бо цим можна заподіяти їм ще більшого болю і навіть убити. Потім Луїза знову подивилася на Ральфа, на кров, що струменіла з куточків уст, відзначила, що нижня частина його тіла перекручена стосовно верхньої, і вирішила, що вже неможливо поранити Ральфа ще дужче. Вона обняла його, нахиляючись ближче, вдихаючи запах біди: крові й кисло-солодкого ацетонового дурману адреналіну, яким відганяв його подих.

— Усе ж таки ти зробив по-своєму? — Луїза поцілувала Ральфа в щоку, в брову, що сочилася кров'ю, у лоба, шкіра на якому була зрізана аж до кістки. Вона заплакала. — Поглянь на себе! Сорочку порвав, штани порвав... Чи ти гадаєш, одяг на деревах росте?

— Він живий? — почувся позаду голос Елен. Луїза не обернулася, але на асфальті побачила тіні: Елен, що обіймає за плечі заплакану дочку, і Розалі, що притиснулася до правої ноги Елен. — Він урятував Наталі життя, я навіть

не помітила, звідки він з'явився. Будь ласка, Луїзо, скажи, що він...

Потім тіні змістилися, коли Елен перейшла на місце, звідки могла бачити Ральфа, — і тоді вона, пригорнувши до себе голову Наталі, заридала.

Луїза схилилася ще ближче до Ральфа, гладячи його по щоці, бажаючи сказати йому, що вона теж збиралася піти з ним — вона справді цього хотіла, так, але він виявився занадто прудким. Наприкінці він випередив її.

— Люблю тебе, мила, — сказав Ральф, потягнувшись уперед і теж погладивши її по щоці. Він спробував підняти й ліву руку, але не зміг. Луїза цілувала його долоню, шепочучи:

— Я теж люблю тебе, Ральфе. Завжди любила. Дуже.

— Я мусив це зробити. Розумієш?

— Так. — Луїза не знала, чи розуміє й чи зрозуміє колинебудь... Але вона знала, що він умирає. — Так, розумію.

Ральф хрипло зітхнув — Луїза знову відчула солодкуватий запах ацетону — і посміхнувся.

— Пані Чесс? Я хотів сказати, пані Робертс? — Це, задихаючись, мовив Пітер. — З паном Робертсом усе гаразд? Будь ласка, скажіть, що я не поранив його!

— Іди собі, Піте, — не обертаючись, відповіла Луїза. — З Ральфом усе добре. Він просто трохи порвав штани й сорочку... Правда, Ральфе?

— Так, — відповів він. — Ще б пак. Тобі варто добряче мені...

Ральф, замовкнувши, перевів погляд у цятку ліворуч від Луїзи. Там нікого не було, але Ральф усе одно посміхнувся.

— Лахесісе! — мовив він.

Він простягнув тремтячу закривавлену руку, і, як побачили Луїза, Елен і Пітер Саллівен, вона двічі піднялася

й опустилася. Погляд Ральфа знову змістився, цього разу праворуч. Він заговорив згасаючим голосом:

— Вітаю тебе, Клото. А тепер, пам'ятаєте: це... не... боляче. Правильно?

Здавалося, Ральф прислухається, потім він посміхнувся.

— Так, — прошептав він, — потискувати за найменшої можливості.

Рука Ральфа знову піднялася, а потім опустилася на груди. Погляд його вицвілих блакитних очей зупинився на Луїзі.

— Послухай, — заледве мовив Ральф. — Щодня прокидатися поруч тебе було все одно, що прокидатися молодим і бачити... усе заново. — Він знову спробував погладити її по щоці, але не зміг. — Кожного дня, Луїзо.

— Я відчувала те саме, Ральфе, — я прокидалася зовсім юною.

— Луїзо?

— Що?

— Постукування, — сказав він. Ковтнув, потім з величезним зусиллям повторив: — Постукування.

— Яке постукування?

— Неважливо, його вже не чути, — відповів він і радісно посміхнувся.

Потім Ральф теж змовк.

23. Клото й Лахесіс дивилися на Луїзу, що ридала над мертвим чоловіком, який розпростерся на бруківці. В одній руці Клото тримав ножиці, другу підніс до очей і здивовано глянув на неї.

Долоня світилася, переливаючись кольорами аури Ральфа.

Клото: (— Він тут... Усередині... Як чудово!)

Лахесіс теж підняв праву руку, яка мала такий вигляд, немов поверх звичної золотаво-зеленої аури була надіта блакитна рукавиця.

Лахесіс: (— Так. Він був чудовою людиною).

Клото: (— Може, віддамо його їй?)

Лахесіс: (— А ти можеш?)

Клото: (— Існує лише один спосіб перевірити).

Вони наблизилися до Луїзи. Кожен приклав до обличчя жінки долоню, котру потиснув Ральф.

24. — Мамо! — скрикнула Наталі Діпно. Від хвилювання вона знову збилася на дитяче белькотіння. — Хто ці маленькі дядьки? Чому вони торкаються Лиїси?

— Тс-с-с, люба, — відповіла Елен, знову притискаючи до себе голову дочки.

Поряд із Луїзою Робертс не було чоловіків — ні маленьких, ні високих, узагалі ніяких; Луїза сама схилилася над чоловіком, який урятував життя її дочки.

25. Раптом Луїза глянула вгору, широко розплющивши від подиву очі, забувши про сум, коли величне відчуття

(*легке блакитне сяйво*)

спокою й умиротворення наповнило її. На мить Гарріс-авеню зникла. Луїза опинилася в темному місці, яке пахло солодкими ароматами сіна й корів, у темному місці, простромленому виблискуючими струмками світла. Луїза ніколи не забуде тієї невимовної радості, яку вона відчула в цю мить, і впевненості, що вона бачить Всесвіт, який показував їй Ральф, Всесвіт, у який, слідом за темрявою,

приходить сліпуче, чудове світло... Хіба не бачить вона це світло крізь щілини?

— Чи зможете ви коли-небудь вибачити мені? — схлипував Пітер. — Нема мені прощення. Боже мій!

— Гадаю, я зможу вибачити тобі, — спокійно відповіла Луїза.

Вона провела рукою по обличчю Ральфа, закриваючи йому очі, а затим, поклавши його голову собі на коліна, стала чекати прибуття поліції. Луїзі здавалося, що Ральф просто спить. Вона помітила, що довгий білий шрам на його правій руці зник.

10 вересня 1990 р. — 10 листопада 1993 р.

ЗМІСТ

Пролог. Ява Вісника Смерті (I). 3
Частина перша. Лисі лікарі-карлики 35
Частина друга. Таємне місто 322
Частина третя. Кривавий Цар 527
Епілог. Ява Вісника Смерті (II) 756

Літературно-художнє видання

КІНГ Стівен

БЕЗСОННЯ

Роман

Переклад з англійської

Головний редактор *Н. Є. Фоміна*
Відповідальна за випуск *Л. В. Дмитрієва*
Художній редактор *Б. П. Бублик*
Технічний редактор *Г. С. Таран*
Комп'ютерна верстка: *О. М. Правдюк*
Коректор *О. А. Кравець*

Підписано до друку 14.07.08. Формат 70x108/32.
Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 35,00. Умов. фарбовідб. 35,34. Облік.-вид. арк. 34,33.
Тираж 2000 прим. Замовлення № 2430/197

ТОВ «Видавництво Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

ТОВ «Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 683 від 21.11.2001 р.

61002, Харків, вул. Чубаря, 11
Електронна адреса:
www.folio.com.ua
E-mail: realization@folio.com.ua
Інтернет магазин
www.bookpost.com.ua

Надруковано з готових позитивів
у ТОВ «Видавництво Фоліо»
61002, Харків, вул. Чубаря, 11
Свідоцтво про реєстрацію
ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

Кинг С.

К41 Безсоння: Роман / Пер. з англ. К. Г. Борисенко; Худож.-оформлювач Є. В. Вдовиченко. — Харків: Фоліо, 2008. — 793 с.

ISBN 978-966-03-4457-0.

Стівен Кінг (нар. 1947 р.) — американський письменник, всесвітньо відомий автор романів жанру хорор. Кінга називають Королем жахів. Його історії напружені, жорстокі, фантастичні, але справляють враження цілком реальних. Вони жахають і притягують водночас — емоції «зашкалюють», і почуваєшся немов над прірвою, тому власні страхи здаються не такими вже й страшними.

Популярні твори Стівена Кінга видають багатьма мовами — і перед вами український переклад роману «Безсоння».

Коли раптом приходить безсоння, здається, це скоро минеться. Та воно триває й триває, змушує страждати, розпалює лють і огортає туманом думки. Безсонні ночі сповнені кривавими видіннями, що дуже нагадують реальність. Для Ральфа Робертса це стало справжнім кошмаром, і він впевнений: ще трохи, і розум покине його...

ББК 84(7СПО)

Книжки видавництва «Фоліо» ви можете придбати:

склад-магазин у м. Києві
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 279-25-48
e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

гуртова торгівля:
ТОВ «Аргумент-Принт»
м. Харків, вул. Чубаря, 11
тел. (057) 714-91-73
e-mail: realization@folio.com.ua

відділ роботи з роздрібною торгівлею
м. Харків, вул. Чубаря, 11
тел. (057) 706-25-13
e-mail: market@folio.com.ua

Інтернет-магазин «Фоліо»
www.bookpost.com.ua

Книга поштою
Книжковий клуб «Фоліо»
м. Харків, 61052, а/с 46
тел. (057) 715-61-19 з 9.00 до 18.00
e-mail: club@folio.com.ua
Висилається безкоштовний каталог.

ТОВ «Видавництво Фоліо»
61002, м. Харків, вул. Чубаря, 11
тел. (057) 700-44-29
e-mail: foliosp@kharkov.ukrpack.net
www.folio.com.ua

представництво в Києві
м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 279-25-48
e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

МАГАЗИНИ ВИДАВНИЦТВА «ФОЛІО»

м. Київ
«Книги Фоліо»
ТЦ «Глобус» – 1, 2 лінії
тел. 8-068-348-50-41

«Книги Фоліо», магазин-склад
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 278-82-64

Книжковий ринок «Петрівка»
Центральний ряд, місце 25

м. Львів
«Книги Фоліо»
вул. Коперніка, 3
тел. (032) 244-55-17

м. Харків
«Університетський будинок книги»
пл. Свободи, 6
тел. (057) 705-20-66

Стівен Кінг (нар. 1947 р.) — американський письменник, всесвітньо відомий автор романів жанру хорор. Кінга називають Королем жахів. Його історії напружені, жорстокі, фантастичні, але справляють враження цілком реальних. Вони жахають і притягують водночас — емоції «зашкалюють», і почуваєшся немов над прірвою, тому власні страхи здаються не такими вже й страшними.

Популярні твори Стівена Кінга видають багатьма мовами — і перед вами український переклад роману «Безсоння».

Коли раптом приходить безсоння, здається, це скоро минеться. Та воно триває й триває, змушує страждати, розпалює лють і огортає туманом думки. Безсонні ночі сповнені кривавими видіннями, що дуже нагадують реальність. Для Ральфа Робертса це стало справжнім кошмаром, і він впевнений: ще трохи, і розум покине його...

ISBN 978-966-03-4457-0